

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ-ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΑΝΤ. Ι. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ 2.—ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 1935

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ
Νέος Κόσμος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Ὁ Τόμος αὐτός περιέχει:

Ἐνα περιπετειώδες μυθιστόρημα τοῦ διασήμου Ἄγγλο-πολωνοῦ μυθιστοριογράφου Κόνραντ.

Μίαν κωμωδίαν τοῦ Ρώσου συγγραφέως Τσέχωφ.

Τὴν περὶ «Δημοτικῆς καὶ Νεοδημοτικῆς» πολύκροτον διάλεξιν τοῦ κ. Ἀχιλ. Ἰζαρτζάνου.

Καὶ συνεργασίαν τῶν κ. κ. Ἀθάνα, Σκίπη, Σημηριώτη, Τσιριμώκου, Καιροφύλα, Ἀλέπη, Μέξα, Τερζάκη.

== ΑΘΗΝΑΙ, ΒΟΥΛΗΣ 1 ==

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΘ. ΚΟΤΣΙΑΝΟΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ
ΠΡΑΥΓΥΡΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΑΧΙΛΛ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ: «Δημοτική και Νεοδημοτική».
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑ, ΕΜΙΛ ΒΕΡΑΡΕΝ, Α. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ: Ποιήματα.
Σ. ΣΚΙΠΗ: «Ἀλληλουϊά» (ὁ ποιητὴς Βοσπορίτης).
ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ: Ἡ πρώτη ἔφημερίς τῆς Ζακύνθου.
Ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ κατὰ τὰ ἔτη 1812-1814.
ΤΣΕΧΩΦ: «Μία αἴτησις εἰς γάμον»-κωμῳδία.
ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ: «Τὸ γέλιο» (διήγημα).
ΚΛΕΩΝΟΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ: Περικλῆς Γιαννόπουλος, σκια-
γραφία.
Α. ΤΕΝΝΥΣΟΝ: «Ὀδυσσέας», ποίημα, μετάφρασις Μα-
ρίνου Σιγούρου.
ΝΕΣΤΛΕ: «Ἡ ἀξία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας».
ΙΩΣΗΦ ΚΟΝΡΑΝΤ: «Ἡ Φρέγυα ἀπὸ τὰ Ἑφτά Νησιά»-μυ-
θιστόρημα.
Θ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ: Ποιήματα.
ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ: Οἱ μεταφράσεις τῆς «Θείας
Κωμῳδίας», ὑπὸ Βαλερίου Μέξα.
Α. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ: «Πῶς πρωτογνώρισα τὸ Μαμμέλη».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ-ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΑΝΤ. Ι. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 2ον. - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1935

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ "ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ,"

629
H.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΧΙΛΛΕΑ ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΟΔΗΜΟΤΙΚΗ

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΕΝΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ (*)

Α'

Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, τὸ ζήτημα τῆς μορφῆς τῆς κοινῆς γραφομένης γλώσσας μας, ἐν' ἀπ' τὰ μεγάλα ἔθνικα νεοελληνικά προβλήματα, ἔχει τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ νὰ εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρο. Τῆ διαρκῆ, νὰ ποῦμε ἔτσι, ἐπικαιρότητα τοῦ τὴν δίνει κατὰ πρῶτον ἢ συνεχιζομένη ἀντίθεση μεταξὺ ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσας ἐν γένει, προπάντων ὅμως καὶ κυρίως ἢ συνεχιζομένη ἀντίθεση μεταξὺ τῆς γλώσσας ποῦ χρησιμοποιεῖται στὰ διάφορα εἶδη τοῦ γραπτοῦ μας λόγου. Ἄλλη γλώσσα στὰ διηγήματα, στὰ χρονογραφήματα, στὰ θεατρικὰ ἔργα, ἄλλη στὰ περισσότερα ἐπιστημονικὰ ἔργα, στοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα τοῦ κράτους, στὴν ἐπίσημη ἀλληλογραφία τῶν κρατικῶν ἀρχῶν, τῶν Τραπεζῶν, τῶν ἐμπορικῶν οἰκῶν κλπ. Καὶ σὲ μιὰ ἐφημερίδα, στὸ ἴδιο φύλλο, ἄλλη γλώσσα στὸ κύριο ἄρθρο, ἄλλη στίς κρίσεις καὶ τίς εἰδήσεις, ἄλλη στὸ χρονογράφημα ἢ στὸ μυθιστόρημα. Καὶ χρόνια τώρα συχνὰ δίνει τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἀφορμὲς γιὰ συζητήσεις. Εὐτυχῶς ὅμως τὰ τελευταῖα

(*) Σχετικὴ ἐμίλια ἔγινε στὴν ἀθήνα τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσὸς» στίς 16 Δεκεμβρίου 1934. Ὅπως δημοσιεύεται ἔδῳ εἶναι πᾶρα πολλὰ συμπληρωμένη.

αυτά χρόνια οί συζητήσεις αυτές δέν συνοδεύονται από παραχώδη γεγονότα, σάν τά γνωστά εκείνα Εύαγγελιακά καί Ὀρεστειακά, πού ἐδῶ καί τριάντα περίπου χρόνια ἐπρακάλεσαν κοινωνικές καί πολιτικές ταραχές καί ἐξεγέρσεις, συμπλοκές στούς δρόμους καί φόνους καί ἀνατροπές κυβερνήσεων. Εὐτυχῶς δέν ἔχομε πιά διαδηλώσεις σπούς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν μέ καθηγητάς τοῦ πανεπιστημίου ἐπί κεφαλῆς τούς χάριν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Καί ὁ ἀγῶνας γιά τὸ ζήτημα αὐτὸ γίνεται πιά, ὅπως καί πρέπει, μέ λόγια μόνο, μέ συζητήσεις προφορικές ἢ γραπτές. Μπορεῖ νά γίνωνται μέ κάποια πείσιμα κάποτε οἱ συζητήσεις αὐτές, ὅπωςδῆποτε ὅμως δέν παρουσιάζουν τὸν ἄγριο φανατισμό, πού εἶχαν ἄλλοτε. Ὡς πρὸς αὐτὸ τοῦλάχιστο τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἔκαμε μεγάλη πρόοδο.

Ἀφορμὴ τώρα τελευταία, γιά νά ξαναρχίσῃ πάλι σχετικὴ συζήτησις, ἔδωσε κοντά σέ ἄλλα ἕνας νόμος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὁ νόμος ὑπ' ἀριθμὸν 5911 «Περὶ διδασκτικῶν βιβλίων». Ἐνῶ ἕως τὸ περασμένο σχολικὸ ἔτος, σύμφωνα μέ προηγούμενο νόμο ἦταν ὠρισμένο νά διδάσκεται σέ ὅλες τίς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ λεγομένη δημοτικὴ, καί στῆ γλῶσσα αὐτὴ νά εἶναι γραμμέναν ὅλα τὰ βιβλία αὐτοῦ τοῦ σχολείου, ὁ τελευταῖος νόμος ὠρισε, μόνο στίς τέσσερες κατώτερες τάξεις του νά διδάσκεται ἡ δημοτικὴ, καί στίς δύο ἀνώτερες, τὴν πέμπτη καί τὴν ἕκτη, νά διδάσκεται ἡ καθαρεύουσα. Δὲ θὰ ἐξετάσωμε τώρα, ἂν εἶναι ἀκόμα ἡ ὄχι ἀναγκαία γιά τὰ παιδιά μας ἡ διδασκαλία τῆς καθαρεύουσας καί ποιοὶ εἶναι οἱ λόγοι, πού ἐπιβάλλουν γιά τὴν παρούσα, καί ἴσως καί γιά τὴ μέλλουσα γενεά, τὴ διδασκαλία αὐτῆ. Τὴ γνώμη μας σχετικά μέ τὸ ζήτημα αὐτὸ, τὴν ἔχομε ἐκθέσει καί τὴν ἔχομε δικαιολογήσει στὴν πραγματεία μας «Τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα». (*) Ἐπίσης δὲ θὰ ἐξετάσωμε τώρα πού καί τότε καί πῶς θὰ πρέπει νά διδάσκεται ἡ καθαρεύουσα, μιά καί ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλει τὴ διδασκαλία της, τοῦλάχιστον γιά κείνους, πού στὴν κοινωνία καί στὴν πολιτεία πρόκειται νά κινηθοῦν καί νά ἐργασθοῦν καί μέ τὴν καθαρεύουσα, ὅπως π. χ. οἱ ἐπιστήμονες, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ δημοσιογράφοι, οἱ ὑπάλληλοι Τραπεζῶν, Ἐταιρειῶν, Ἐμπορικῶν Οἰκῶν κλπ.

Τέλος πάντων ἡ ἐπαναφορὰ τῆς καθαρεύουσας στίς δύο ἀνώτερες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου κ' ἕνας ἄ-

(*) «Τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα. Πῶς ἐμφανίζεται τώρα καί ποιά εἶναι ἡ ὀρθὴ λύσις του». Ἐκδόσεις Ἰω. Κολάρου καί Σιας, 1934.

στοχος τρόπος, μέ τὸν ὁποῖον στὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεσι τοῦ νόμου 5911 δικαιολογεῖται ἡ ἐπαναφορὰ αὐτῆ, ἔδωσαν τὸν περασμένο χρόνο ἀφορμὴ νά ξαναρχίσῃ νέα συζήτησις σέ ἐφημερίδες καί σέ περιοδικὰ γιά τὸ γλωσσικὸ ζήτημα γενικῶς, καί εἰδικῶς σχετικά μέ τὸ σχολεῖο. Κοντάσέἄλλα ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ μερικοὺς πῶς ἕνας λόγος γιά τὸν ὁποῖον μιά προάγεται καί μιά ὀπισθοδρομεῖ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα, εἶναι καί τὸ ὅτι οἱ δημοτικιστὰι καί ὅσοι τέλος πάντων ἔχουν τὴν πεποίθησι πῶς ἡ καθαρεύουσα δέν μπορεῖ νά εἶναι ἡ ἐθνικὴ, ἡ πραγματικὴ κοινὴ γραφομένη γλῶσσα μας, δέν κατάρθωσαν ἀκόμα νά συμφωνήσουν ὅλοι μεταξὺ τούς γιά μιά βᾶσι, γιά μιά σωστὴ μορφή τῆς γραφομένης γλώσσας, παρὰ ἄλλοι τὴ θέλουν ἔτσι τὴ γλῶσσα αὐτὴ καί ἄλλοι ἔτσι. Καί πῶς καί στὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὅπου ἀπ' τὰ 1917 ἔχει εἰσαχθῆ ἀπ' τὸ κράτος ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, δέν ὑπῆρξε δυνατὸν νά ἐμφανισθῆ μιά γραπτὴ γλῶσσα, πού ὀπισθόδρομε νά ἀρέσῃ γενικῶς καί νά μὴν προσκρούῃ στὸ γλωσσικὸ αἶσθημα τῶν γονέων, στὸ αἶσθημα τοῦ πολλοῦ κόσμου, πού δέν ἦταν βέβαια εὐχαριστημένους καί πρὸ τοῦ 1917 μέ τὰ ὠά καί τὰ ἴα οἱ χοῖροι ὑΐζουσι καί αἰ ὄρνιθες κακὰ ζοῦσι τῶν παλαιῶν ἀναγνωστικῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Μὲ τὴν ἀνακίνησι τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἐξ αἰτίας τοῦ νόμου 5911 ἔκαμε τὸν περασμένο χειμῶνα ἀπὸ τοῦτο ἐδῶ τὸ βῆμα μιά διάλεξι ὁ κ. Ἀριστοῦ Καμπάνης, τῆς ὁποίας τὸ θέμα ἦταν «Ἡ Βαβυλωνία τοῦ Βυζαντίου καί τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα». Στὴν ὁμιλία του αὐτῆ, πού δημοσιεύτηκε κατόπιν στὸν πρῶτο τόμο τοῦ περιοδικοῦ «Μηνιαῖος Νέος Κόσμος», ἔδειξε ὁ κ. Καμπάνης ἐτοῦτο κυρίως, ὅτι σέ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ πολιτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, ἡ κοινὴ γραφομένη γλῶσσα διαμορφώθηκε ἐπὶ τῆ βᾶσι κυρίως μιᾶς κοινῆς ὁμιλουμένης, καί πῶς ἡ κοινὴ αὐτὴ ὁμιλουμένη, ἀπ' τὴν ὁποία κανονικὰ ἐκινᾶται κατόπι καί ἡ κοινὴ γραφομένη, διαμορφώνεται κατὰ κανόνα σέ ἕνα κέντρο τοῦ κάθε ἔθνους, κέντρα πολιτικὸ συγχρόνως καί πνευματικὸ, ἢ καμμιά φορὰ μόνο πνευματικὸ. Ἐτσι π. χ. ἡ κοινὴ γραφομένη γαλλικὴ γλῶσσα βασίζεται στὴ γλῶσσα τοῦ Παρισιοῦ, πού αἰῶνες τώρα εἶνε τὸ πρῶτο πολιτικὸ καί πνευματικὸ κέντρο τῆς Γαλλίας, καί ἡ κοινὴ γραφομένη ἰταλικὴ βασίζεται στὴ γλῶσσα τῆς Τοσκάνης καί κυρίως στὴ γλῶσσα τῆς Σιένας καί τῆς Φλωρεντίας, πού κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἦταν ἕνα πνευματικὸ κέντρο τῆς Ἰταλίας. Καί κατέληξε ὁ κ. Καμπάνης στὴν ὁμιλία του ἐκείνη στὸ συμπέρασμα ὅτι καί μεῖς, ἀφοῦ

πολιτικό καὶ πνευματικό κέντρο ἑκατὸ χρόνια τώρα ἔχουμε τὴν Ἀθήνα, τὴν Ἀθηναϊκὴ γλῶσσα πρέπει νὰ θέσωμε ὡς βάσι γιὰ τὴν κοινὴ γραφομένη μας γλῶσσα.

Λίγες ἐβδομάδες κατόπι στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔκαμε μιὰ ὁμιλίαν καὶ κείνος ποὺ ἔχει τὴν τιμὴ νὰ σὰς μιλήσῃ αὐτὴ τὴν ὥρα γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα. «Πῶς ἐμφανίζεται τώρα καὶ ποιά εἶναι ἡ ὀρθὴ λύσις του». Στὴν ὁμιλίαν μου ἐκείνη, ποὺ συμπληρωμένη δημοσιεύτηκε κατόπι καὶ ὡς ἰδιαίτερη γλωσσικὴ πραγματεία, ἐπροσπάθησα νὰ δείξω, καὶ ἔδειξα, θέλω νὰ πιστεῦσθε, κοντὰ σὲ ἄλλα, τὰ ἑξῆς:

1) Ὅτι εἶναι σφάλμα νὰ ταυτίζη κανεὶς σὲ μᾶς μετὴν ἔννοια τῆς κοινῆς γραφομένης τὴν ἔννοια μητρικῆς γλῶσσας ἢ τὴν ἔννοια δημοτικῆς, ὅταν μετὸν ὄρο δημοτικῆς θέλει νὰ ἐνοῆ μιὰ γλῶσσα λαϊκῆ. Ὁ ὅρος μητρικῆς γλῶσσας λαμβάνεται βέβαια καὶ πλατύτερα, ὡς ἔννοια γένους, ὅπως ὅταν π.χ. λέμε ὅτι ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν Ἀγγλων εἶναι ἡ ἀγγλική, τῶν Γερμανῶν ἡ γερμανικὴ, τῶν Γάλλων ἡ γαλλικὴ, τῶν Ἑλλήνων ἡ ἑλληνικὴ κλπ. Ὅταν ὁμοῦς ὁ ὅρος μητρικῆς γλῶσσας περιορίζεται στοὺς ὁμογλώσσους ἐνὸς ὀρισμένου ἔθνους, τότε πιά γίνεται ἔννοια εἴδους, ἔχει στενὴ σημασία. Ἔτσι προκειμένου γιὰ μᾶς τοὺς Νεοέλληνες, μητρικὴ γλῶσσα γιὰ τὸν καθένα μας εἶναι μιὰ διάλεκτος, ἓνα ἰδίωμα: γιὰ τὸν Κύπριον ἢ κυπριακῆ, γιὰ τὸν Κρητικὸν ἢ κρητικῆ, γιὰ τὸ Θεσσαλὸν ἢ θεσσαλικῆ, γιὰ τὸν Ἀθηναῖον ἢ ἀθηναϊκῆ κλπ. Τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τὸν ὄρο λαϊκῆς γλῶσσας, ἄν με αὐτὸν τὸν ὄρο θέλομε νὰ ἐννοοῦμε μιὰ γλῶσσα, ποὺ δὲν ἔχει ἐπιηρασθῆ ἀπ' τὸ σχολεῖον, ἀπ' τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ἀπ' τὸ στρατὸν, ἀπ' τὴν δημοσιογραφίαν κλπ. Τὸ πράγμα δὲν ἔχει θεωρητικὴ μόνον σημασία, ὅπως ἔγραψαν μερικοὶ καὶ ὅπως νομίζουν ἴσως πολλοί. Ἔχει καὶ σημασία πρακτικῆ. Πολλὲς φορές βλέπομε δημοτικιστὰς νὰ χρησιμοποιοῦν στὰ γραφομένα τους γλωσσικὰ στοιχεῖα διαλεκτικὰ ἢ ἰδιωματικὰ γιὰ τὸ λόγο ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τὰ ἔχει ἢ μητρικῆς γλῶσσας, ἢ νὰ χρησιμοποιοῦν ἄλλα λεκτικὰ στοιχεῖα τεχνητὰ γιὰ τὸ ὅτι, ὅπως ἰσχυρίζονται, αὐτὰ ταυριάζουν μετὰ τὴν λαϊκῆ γλῶσσα. Ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀντίληψιν προέρχεται τὸ ὅτι τὶς τελευταῖες ἀκόμα ἡμέρες σὲ δημοσιεύματα γραμμένα ἀπὸ διαπρεπῆ ἐπιστήμονα βλέπομε νὰ γράφεται «πορπατῶ, πορπάτημα», ἐνῶ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ὅλοι λέμε περπατῶ, περπάτημα, νὰ γράφεται «συζητήσεις ἀνάμεσα σὲ παιδιὰ», μετὴν ἔννοια «συζητήσεις μεταξὺ παιδιῶν», νὰ γράφεται «ἡ πρωτόφανη ἐξέλιξις» (=ἡ πρωτοφανής) κλπ. Ἀπ' τὴν ἴδια ἀντίληψιν προέρ-

ται καὶ τὸ ὅτι σὲ ἱστορικὸ διήγημα γραμμένο ἀπὸ διαπρεπῆ λογοτέχνη βλέπομε νὰ γράφεται «τὸ γήτεμα τοῦ κράτους» μετὴν ἔννοια «τὸ γόντρο τοῦ κράτους», νὰ γράφεται ἢ φράσις «προτοῦ νὰ γουρμάσουν καλὰ τὰ πράματα» (=προτοῦ νὰ ὀριμᾶσουν κλπ.). Νὰ γράφεται ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ ἄλλους «πολύμαθος» (=πολυμαθής), σύμφωνα, λέει, μετὸ λαϊκὸ «ἄμαθος», (τὸ ὅποιον ἄλλωστε δὲ σημαίνει ἀμαθής, ἀλλὰ ἀσυνήθιστος), νὰ γράφεται «Φροντζεζορωμέικο λεξικό, ἐνῶ ὅλοι μας λέμε, καὶ μαζὶ μετὰς κ' αὐτοὶ ποὺ τὰ γράφουν αὐτὰ τὰ παραπάνω λένε «Γαλλοελληνικὸ λεξικό». (*) Δὲν ἔχει λοιπὸν, ἐπαναλαβαίνα, θεωρητικὴ μόνον σημασία τὸ νὰ ταυτίζη κανεὶς τὸν ὄρο μητρικῆς ἢ λαϊκῆς γλῶσσας μετὸν ὄρο κοινῆς γραφομένης γλῶσσας. Παρασύρεται ἀπ' τὴν ἀντίληψιν αὐτὴ καὶ ἡ χρησιμοποιοῦν διαλεκτικὰ στοιχεῖα ἄχρηστα καὶ ἀγνωστα στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, ἢ παραμορφώνει τὴ γλῶσσα.

2) Ὅτι δημοτικὴ γλῶσσα ὡς κοινὴ γραφομένη, ἀμιγῆς καὶ καθαρὴ δὲν ὑπάρχει, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, καὶ πῶς ὄχι μόνον τῶν ἄλλων δημοτικιστῶν, παρὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ψυχάρη ἢ γνωστῆς ἰδιόρρυθμης γραφομένης γλῶσσας εἶναι μεικτῆ. (σελ. 46 κ. ἑ.).

3) Ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μας ἀπ' τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ τὴ συγκρότησιν τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους, σὰν ἔγινε πρωτεύουσα αὐτοῦ τοῦ κράτους ἡ Ἀθήνα καὶ αὐτὴ εἶναι πιά τὸ κύριον πολιτικὸν καὶ τὸ πρῶτον πνευματικὸν κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετὰ τὴν ποικίλης φύσεως ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ τῆς ἰδρύματτα, ἐδῶ στὴν Ἀθήνα ἔχει σχηματισθῆ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διαμορφώνεται μιὰ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ λίγο-λίγο τείνει νὰ γίνῃ πανελληνία, ὄντως ἐθνικὴ, δηλαδὴ κοινὴ ὅλων τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα, ἀνεξαρτήτως τῶν διαλέκτων ἢ τῶν ἰδιωμάτων ποὺ μιλοῦν στὴν Πελοπόννησον, στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, στὴ Θεσσαλία, στὴν Ἠπειρὸν, στὴ Μακεδονίαν, στὴν Κρήτην, στὴν Κύπρον, στὰ Δωδεκάνησα κλπ. Εἶναι ἡ γλῶσσα ποὺ μετὰ μερικῆς διαφορῆς χρησιμοποιοῦν κατὰ κανόνα τὰ τελευταῖα χρόνια στὰ διηγήματά τους, στὰ χρονογραφήματά τους καὶ στὰ θεατρικὰ τους ἔργα οἱ καλοὶ λογοτέχνες μας, ὁ Π. Νιρβάνας, ὁ Γρ. Ξενόπουλος, ὁ Σπύρος Μελάς (**), ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου, ὁ Διον. Κόκκινος, ὁ Ἀντ. Τραυλιαντῶνης καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι κατάρθωσαν νὰ ἀποσείσουν ἀπὸ

(*) Ἴδὲ καὶ «τὸ γλωσσικὸν μας πρόβλημα», σελ. 11 κ. ἑ.

(**) Ἐξω ἀπ' τὸ χρονογράφημα (Σημειωματῆριον τοῦ Φορτοῦνιο, Ἀθηναϊκὰ δειλιὰ, κλπ.) δυστυχῶς ὁ κ. Σπ. Μελάς παρουσιάζεται σὲ πολλὰ ἄρκετὰ ἐπιηρασμένος ἀπ' τὴν γλωσσολογίαν τῆς Ψυχαρῆς.

πάνω τους και του καθαρευουσιανισμού τὸ ζυγὸν καὶ τοῦ Ψυχαρισμοῦ τὶς ἀνόητες στὴ βᾶσι τους γλωσσικὲς θεω-
ρίες.

4) Ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτὴ, ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη νέα Ἑλλη-
νική, ἡ γλῶσσα δηλαδὴ ἡ Ἀθηναϊκὴ καί, σὲ κάποιο μέ-
τρο, γλῶσσα καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἀστικῶν νεοελληνικῶν
κέντρων, ἔχει μέσα της ἀπ' τὸνα μέρος ὅλα τὰ κοινότερα
γλωσσικὰ στοιχεῖα ὅσα κληρονομήσαμε προφορικῶς ἀπὸ
γενεὰ σὲ γενεὰ ἀπ' τοὺς πατέρες μας ἀπ' τὰ χρόνια τοῦ
Χριστοῦ καὶ δῶθε, ἀπὸ τότε δηλαδὴ ποὺ δημιουργήθηκε
μετὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους ἡ λεγομένη (ἀρχαία)
Κοινὴ, κί' ἀπ' τᾶλλα μέρος ἔχει μέσα της πολλὰ, πάρα
πολλὰ λεκτικὰ στοιχεῖα ἀπ' τὴ λεγομένη λόγια παράδοσι,
ἀπ' τὴ γλῶσσα δηλαδὴ τοῦ σχολείου, τῆς πολιτείας, τῆς
διοικήσεως, τοῦ στρατοῦ, καὶ πρὸ πάντων τῆς δημοσιο-
γραφίας, γιατί οἱ δημοσιογράφοι, ποὺ βρίσκονται στὴν
ἀνάγκη νὰ πραγματεύωνται κάθε μέρα ποικίλης φύσεως
ζητήματα, ζητήματα πολιτικά, πολιτειακά, διοικητικά, οἰ-
κονομικά, στρατιωτικά, ἐκπαιδευτικά, κοινωνικά, συγκοι-
νωνιακά κλπ. κλπ., οἱ δημοσιογράφοι, ἐπαναλαβαίνω, βρί-
σκονται στὴν ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιῶν ποικίλης φύσεως
λεκτικὰ στοιχεῖα, γιὰ νὰ ἐκφράσουν πότε τοῦτο καὶ πᾶτ'
ἐκεῖνο καὶ νὰ τὸ μεταδώσουν σὲ ὅλο τὸ πανελλήνιο.

5) Ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτὴ τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν ἄλ-
λων ἀστικῶν κέντρων, ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη νέα Ἑλληνική,
εἶναι βέβαια μεικτὴ, ὅπως δὲ καὶ ὄλων τῶν δημοτικιστῶν
ἡ γραφομένη γλῶσσα, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ὅπως κοινῶς νομί-
ζεται, ἀπὸ κείνους, ποὺ ἔχουν πάντοτε στὸ νοῦ τους ἀπ'
τῆ μιὰ μεριά τὴν ἀρχαία γραμματικὴ καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη
μεριά τὶς γραμματικὲς τῶν Ψυχαριστῶν, καὶ μιὰ γλῶσσα
ἐντελῶς ἀνώμαλη, ποὺ νὰ μὴν ἔχη τοὺς νόμους της καὶ
τοὺς κανόνες της.

6) Ὅτι σύμφωνα καὶ με τὴν ἱστορία τῆς γλώσσας μας
καὶ με τὴν ἱστορία τῶν γλωσσῶν τῶν ἄλλων πολιτισμένων
λαῶν, αὐτὴ ἡ γλῶσσα, ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη νέα Ἑλληνική,
ἡ γλῶσσα ἡ Ἀθηναϊκὴ καὶ γλῶσσα τῶν μεγάλων νεοελ-
ληνικῶν ἀστικῶν κέντρων, αὐτὴ πρέπει νὰ τεθῆ ὡς βᾶσις
γιὰ τὴν κοινὴ γραφομένη μας γλῶσσα, καὶ μόνον ὅταν τε-
θῆ μιὰ τέτοια βᾶσις, μπορεῖ νὰ λυθῆ ὀριστικὰ τὸ γλωσ-
σικὸ μας ζήτημα. Γιατί πρῶτα ἔτσι τίθεται ὡς βᾶσις
μιὰ γλῶσσα, ποὺ δὲν προσκοπεῖ στὸ γλωσσικὸ αἰσθημα
κανενός, μιὰ γλῶσσα ποὺ τὴν ἀκούει κανεὶς κάθε μέρα
στὴ ζωὴ, ὅταν ἔρχεται στὴν πρωτεύουσα ἢ πηγαίνει σὲ
μιὰ μεγάλη ἐπαρχιακὴ πόλι, καὶ ὅταν τέλος πάντων ἐπι-
κοινωνῆ προφορικῶς με ἕναν ἄλλον ὁμοεθνή του καταγό-

μενον ἀπὸ ἄλλη ἐπαρχία. Αὐτὴ τὴ γλῶσσα προσπαθεῖ νὰ
μιλή, ὅταν συναντᾶται ἕνας Κύπριος π. χ. με ἕναν Μακε-
δόνα, ἕνας Θεσσαλὸς με ἕναν Κρητικὸν, ἕνας Ἑπειρώτης
με ἕναν Δωδεκανήσιο, ἀνεξαρτήτως τῆς διαλέκτου ἢ τοῦ
ιδιώματος, ποὺ μιλεῖ καθένας ἀπ' αὐτοὺς στὴν ἰδιαίτερή
του πατρίδα με τοὺς σπιτικούς του καὶ με τοὺς χωρια-
νοὺς του καὶ τοὺς συντοπίτες του. Δεῦτερο με τὴν κοινὴ
ὁμιλουμένη τίθεται ὡς βᾶσις μιὰ γλῶσσα, ποὺ οὔτε τὴν
ἀνεπάρκεια τῆς δημοτικῆς, τῆς καθαρῆς λαϊκῆς γλώσσας,
παρουσιάζει, οὔτε ξένη πρὸς τὴν κοινὴ ἐθνικὴ ζωὴ εἶναι,
ὅπως εἶναι σὲ πάρα πολλὰ ἡ λεγομένη καθαρεύουσα.

Ἔστερ' ἀπ' αὐτὲς τὶς δυὸ ὁμιλίαι, τοῦ κ. Καμπάνη καὶ
τῆ δικῆ μου, μερικὲς κυρίες καὶ ἀρκετοὶ κύριοι προῦθε-
σιμένοι καὶ ἀπὸ προηγούμενα σχετικὰ με τὴ γραφομένη
μας γλῶσσα δημοσιεύματα τῆς Κας Μαρίας Π. Ἀργυρο-
πούλου, ἐθεώρησαν καλὸ νὰ ἰδρῦσουν ἕνα σωματεῖο, τὸ
ὅποιον νὰ ἐργασθῆ μ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι, γιὰ τὴ λύσι
τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος, δηλαδὴ με βᾶσι ὅχι ἀο-
ρίστως μιὰ γλῶσσα δημοτικὴ, μιὰ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, καὶ
μάλιστα ἀποκλειστικὰ τοῦ ἀγράμματος καὶ ἐντελῶς ἀ-
μόρφου λαοῦ, ἀλλὰ με βᾶσι τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, τὴ
νεοδημοτικὴ, τὴ γλῶσσα δηλαδὴ ποὺ φυσικὰ καὶ ἀπρο-
ποίητα μιλεῖ ὁ κόσμος ἐδῶ στὴν Ἀθήνα, τὴ γλῶσσα, ἃς
ποῦμε, τὴν Ἀθηναϊκὴν. Τὸ σωματεῖο αὐτὸ ἰδρύθηκε με τὴν
ἐπωνυμίαν «Γλωσσικὸς σύλλογος» (*) καὶ τὸ καταστατικὸ
τοῦ εἶναι πιά ἐγκεκριμένο κί' ἀπ' τὶς ἐπίσημες ἀρχὲς τοῦ
κράτους.

Ἄφου διαβάσωμε τώρα τὸ 2ο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ,
ὅπου περιέχεται ὁ σκοπὸς τοῦ συλλόγου, ἃς μᾶς ἐπιτρα-
πῆ κατόπι νὰ ἀναπτύξωμε ὅσο τὸ δυνατό σύνταμα τὸν σκο-
πὸν αὐτὸν καὶ νὰ ἐξετάσωμε τὶς κυριώτερες παρατηρήσεις
καὶ ἀντιρρήσεις, ποὺ ἀπὸ διαφόρους παλαιοδημοτικιστὰς

(*) Ἰδρυτικὰ μέλη τοῦ Γλωσσικοῦ συλλόγου εἶναι: Σοφία Π. Δαγαλιῆ,
Μαρία Δ. Θεοτόκη, Μαρία Π. Ἀργυροπούλου, Ἀνὶς Καίτη Ζέγγελη, Μα-
ρία Ἀντωνοπούλου, Πολυξένη Δημαρᾶ, Εὐφροσύνη Θεοχάρη, Εὐφροσύνη
Θ. Κουντουριώτη, Δέσποινα Ἀλ. Μαζαράκη.—Θεμιστ. Σοφοῦλης, Κωνστ.
Δεμεριτζῆς, Γεώργ. Ἀναγνωστάπουλος, Γ. Σεχιώτης, Θ. Νικολόδης, Ἀλ.
Ἐμπειρίκος Κουμουνοῦρος, Δ. Χόνδρος, Ἄριστος Καμπάνης, Περ. Π.
Ἀργυρόπουλος, Διον. Κόκκινος, Ἀνθ. Παπαδόπουλος, Διον. Παπαμιᾶνος,
Δ. Φιλάρτος, Λέων Μακκάς, Κ. Δάσιος, Περ. Ραδιάνης, Γεώργ. Χαρι-
τάκης, Κ. Βαγιανός, Κ. Δημαρᾶς, Κ. Μελάς, Θ. Ἀθανασιάδης—Νόβας,
Κωνστ. Πάγκαλος, Διον. Τριβόλης, Ἡλ. Ἰωαννίδης, Μαν. Μυνοτάκης,
Ἰω. Ποπαγιαννοπούλου, Ἀθ. Πολίτης, Γ. Ζούνης, Κ. Μέξας, Ἀχιλ.
Τζαράζανος.

ἔχουν διατυπωθῆ ἕως τώρα ἐναντίον τῆς κατευθύνσεως, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴ γνώμη τοῦ «Γλωσσικοῦ συλλόγου» πρέπει νὰ πάρῃ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα, γιὰ νὰ σκεφθῆ κατόπι ὁ καθείς καὶ νὰ δῆ ἂν ἀξίζει νὰ περιβάλλῃ μὲ τὴ συμπάθειά του τὴν προσπάθεια αὐτὴ γιὰ τὴ λύσι τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ἢ ποιά τέλος πάντων στάσι ὡς μορφωμένος ἄνθρωπος, ὡς ἄνθρωπος ὑποχρεωμένος νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ νεοελληνικὸ πρόβλημα, τοῦλάχιστο χάριν τῶν παιδιῶν του, χάριν τῶν παιδιῶν τοῦ ἔθνους, πρέπει νὰ λάβῃ σχετικὰ μὲ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν.

«Σκοπὸς τοῦ συλλόγου, λέει τὸ 2ο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ, εἶναι νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπικράτησι μιᾶς ἐνιαίας κοινῆς γραφομένης γλώσσας. Νὰ ἐπιζητήσῃ δηλαδὴ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς κοινὴ γραφομένη σὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ πεζοῦ λόγου, ἢ κοινὴ ὁμιλουμένη, νέα Ἑλληνικὴ, ἢ γλώσσα πούμιλουν φυσικὰ καὶ ἀβίαστα οἱ ὁπωσδήποτε μορφωμένοι Ἑλληνας στὴν Ἀθήναν καὶ στὶς ἄλλες μεγάλες πόλεις. Τὴ γλώσσα αὐτὴ θὰ καταβληθῆ προσπάθεια νὰ ἀποδεχθῆ τὸ κράτος γιὰ ἐπίσημη γλώσσα καὶ αὐτὴ νὰ ἐπιβάλλῃ ὡς γλώσσα τοῦ σχολείου ἐν γένει.

Στὴ γλώσσα τῆς ποιήσεως ἀναγνωρίζει ὁ σύλλογος κάποιες ἐλευθερίας».

B.

Τώρα, γιὰ νὰ ἐννοηθοῦν καλύτερα τὰ πράγματα καὶ πὼς καταλήγομε σὲ μιὰ τέτοια ἀντίληψι γιὰ τὴ γραφομένη μας γλώσσα, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνῃ πρῶτα μιὰ ἐντελῶς σύντομη ἀνασκόπησις τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος ἀπὸ τότε πού ἀρχισε ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τοῦ ὑποδουλωμένου στοὺς Τούρκους ἔθνους μας, ἦτοι ἀπ' τὰ μῆσα περίπου τοῦ 18ου αἰῶνα.

Κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἂν ἐπισκοπήσῃ κανεὶς πρῶτα τὴν κατάστασι τῆς ὁμιλουμένης νέας Ἑλληνικῆς, βλέπει πὼς ἔχομε μόνο διαλέκτους καὶ ιδιώματα. Ἑλληνικά βέβαια μιλοῦν καὶ τότε ὅπως καὶ τώρα ὅλοι οἱ ἀπανταχοῦ διασκορπισμένοι Ἑλληνας ἀπ' τὸν Αἴμο ὡς τὴν Κρήτην καὶ τὸ Ταΐναρο, ἀπ' τὴν Κέρκυραν ὡς τὸν Πόντον καὶ τὴν Κύπρον. Ἀλλὰ τὰ Ἑλληνικά αὐτὰ εἶναι ἄλλα στὴ μιὰ Ἑλληνικὴ ἐπαρχία κ' ἄλλα στὴν ἄλλη, ἄλλα στὴ μιὰ μικρὴ ἢ μεγάλη νῆσο κ' ἄλλα στὴν ἄλλη. Εἰκόνα καθαρὴ τῆς τότε καταστάσεως τῆς ὁμιλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσας μᾶς δίνει ἡ γνωστὴ κωμῶδιᾶ, ἢ «Βαβυλωνία» τοῦ Βυζαντίου, καὶ εἶναι βέβαια ἐντελῶς περιττὸ νὰ ἐπιμείνῃ κανεὶς περισσότερο σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Γλώσσα λοιπὸν ὁμι-

λουμένη κοινὴ Ἑλληνικὴ τότε δὲν ὑπῆρχε, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρχῃ, γιὰτὶ καὶ μὲν ὅλο σχεδὸν τὸ ἔθνος ἀποκάτω ἀπ' τὸν ἐνιαῖο τουρκικὸ ζυγὸ ἦταν ἀποκάτω ἀπὸ ἕνα κράτος κ' ἀπὸ μιὰ πολιτικὴ διοίκησι, ἀλλὰ οὔτε μεγάλη καὶ πυκνὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν καὶ ὁμογλώσσων Ἑλλήνων ὑπῆρχε τὰ χρόνια ἐκεῖνα, οὔτε ἐκπαίδευσις μὲ σχολεῖα ὁπωσδήποτε διοργανωμένα παντοῦ, σὲ ὅλα τὰ χωριά καὶ σὲ ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὶς κωμοπόλεις, οὔτε ἐλευθέρη ἐθνικὴ ζωὴ. Πνευματικὸ κέντρο ἦταν βέβαια τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ ἕνα πνευματικὸ κέντρο μὲ τὴν περιωρισμένη, τὴ θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ σημασία τῆς λέξεως, ὅχι δηλαδὴ κέντρο μὲ ποικίλης φύσεως ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἴδρύματα, ὅπως εἶναι σήμερα ἡ Ἀθήνα, μὲ κάποια ἔντονη καὶ ἀναπτυγμένη φιλολογικὴ ζωὴ, μὲ πολυποίκιλη καὶ πολύμορφη δημοσιογραφία, πού νὰ ἐξαπλώνῃ κάθε μέρα τὴν ἐπίδρασί της καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα καὶ ὡς πρὸς τὴ γλώσσα σὲ ὅλες τὶς ἄκρες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὴ ἦταν τότε ἡ κατάστασις τῆς ὁμιλουμένης γλώσσας: διάλεκτοι δηλαδὴ καὶ ιδιώματα πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ καμιὰ κοινὴ ὁμιλουμένη γλώσσα.

Καὶ γραφομένη γλώσσα, μιὰ, κοινὴ καὶ ὁμοίμορφη, δὲν ὑπῆρχε. Μερικοὶ, ἐλάχιστοι ἐννοεῖται, ἔγραφαν τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ, ἄλλοι σὲ μιὰ ἀπλὴ γλώσσα, πού σὲ πάρα πολλὰ ἦταν διαλεκτικὴ καὶ ιδιωματικὴ, ἄλλοι σὲ μιὰ γλώσσα, πού ἀπέφευγε τοὺς ἀρχαϊσμούς, ἀλλὰ καὶ τὶς ξένες καὶ τὶς διαλεκτικὲς καὶ ιδιωματικὲς λέξεις, καὶ χρησιμοποιοῦσε μιὰ σύνταξι ἀπλὴ κατὰ τὸ δυνατόν. Ἀλλὰ στὸ λεξιλόγιον καὶ στὸ τυπικὸ, πρὸ πάντων τῶν ὀνομάτων, ἀκολουθοῦσε καὶ αὐτὴ τὴν ἀρχαία γλώσσα καὶ κυρίως τὴ γλώσσα τῆς ἐκκλησίας, πού ἦταν ὁπωσδήποτε γνώριμη σὲ ὅλους τοὺς Ἑλληνας, ἀφοῦ παντοῦ ὅπου Ἑλληνισμὸς καὶ ὀρθοδοξία ἢ ἴδια ἱεουργία μὲ τὰ ἴδια λόγια γινόταν ὅπως γίνεται καὶ τώρα κάθε Κυριακὴ καὶ κάθε ἑορτὴ. Αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρῆς. Ἀπ' αὐτὲς τὶς τρεῖς γραπτὲς γλώσσες, ἡ πρώτη ἦταν βέβαια γιὰ πολὺ λίγους, γιὰ κείνους πού γνώριζαν τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά. Ἡ δευτέρη, ἡ λαϊκὴ, ἡ δημοτικὴ, ἐπειδὴ σὲ πολλὰ παρουσιαζότανε διαλεκτικὴ καὶ ιδιωματικὴ, οὔτε σὲ ὅλα ἦτανε κατανοητὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ὁμοεθνεῖς, οὔτε εὐχαριστοῦσε καὶ τοὺς ἀπλοῦς ἀκόμη ἀνθρώπους, καὶ πολὺ περισσότερο βέβαια τοὺς λίγο ἢ πολὺ μορφωμένους. Ἡ τρίτη, τέλος, ἡ καθαρῆς, μπορεῖ νὰ ἦταν ἀρεστὴ στοὺς τελευταίους, δὲν ἔπαυε ὁμως γι' αὐτὸ νὰ εἶναι ἀκατάλληλη γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὶς ἐθνικὲς ἀνάγκες, σὲ μιὰ κρίσιμη μάλιστα ἐποχὴ σὰν ἐκεῖνη, πού οἱ σοφοὶ τοῦ ἔθνους ἤθελαν ν' ἀνοί-

ξουν τὰ μάτια τοῦ κόσμου, τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, νὰ πούς φωτίσουν, νὰ τοὺς ὠθήσουν μὲ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννησι ἀπ' τὴ σκλαβιά στὴν ἐλευθερία καὶ στὴν ἀνεξαρτησία τὴν πολιτικὴν.

Ἀναφαίνεται τότε ὁ αἰόιδιμος Κοραΐς, ὁ ὁποῖος γίνεται εἰσηγητὴς μιᾶς γραφομένης γλώσσας, ποὺ νὰ ἐξυπηρετῆ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο τὶς ἐθνικὰς ἀνάγκας. Κατὰ βάθος κί' ὁ Κοραΐς ἀσπάζεται τὴν καθαρῆν ὡσαύτως, ἀλλὰ ἀπορρίπτει ἀπ' αὐτὴ κοινὰ σὲ ἄλλα καὶ κάθε ἀρχαϊκὸ ἢ ἀρχαϊστικὸ στοιχεῖο. Ἀπορρίπτει τὰ ἐστὶ καὶ εἰσὶ καὶ ἴνα ὦσι, τὶς ἀπλὲς δοτικὲς καὶ τὰ ἀπαρέμματα, τὶς γενικὲς ἀπόλυτες καὶ τοὺς ἀναδιπλασιασμοὺς τῶν μετοχῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Γράφει τιμημένος, γραμμένος, δοξασμένος κλπ. καὶ ὄχι τετιμημένος, γεγραμμένος κλπ. Δὲ βάζει χρονικὴ ἀύξεισι στὰ ρήματα ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ ἀπλὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ δίφθογγο. Γράφει ἀπάρησε, αἰσθάνθη καὶ ὄχι ἠπόρησε, ἠσθάνθη. Γράφει ἐπίσης ἄκουσε, στοχάσου καὶ ὄχι ἄκουσον, στοχάσθητι καὶ τὰ παρόμοια. Συμβουλεύει νὰ παραλαβαίνουσι οἱ λόγιοι στὴ γραφομένη τὴν γλῶσσαν κάθε γλωσσικὸ στοιχεῖο, ποὺ εἶναι ὀπωσδήποτε κοινὸ στὸ πανελλήνιο, νὰ συμπληρῶνται τὴ γλῶσσαν, ὅπου εἶνε ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀκόμα ἀλλὰ πάντοτε μὲ πολλὴ προσοχή. Προτρέπει τέλος νὰ γράφουσι ἔτσι ὅπως θὰ μπορῆ νὰ τοὺς καταλαβαίνει ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερος κόσμος, χωρὶς νὰ προσκρούουσι ὅμως καὶ στὸ αἶσθημα τῆς ὀπωσδήποτε μορφωμένης τάξεως. «Μήτε τύραννοι τῶν χυδαίων (δηλαδὴ τῶν ἀμορφώτων) ἀλλὰ καὶ μήτε δοῦλοι τῆς χυδαιότητος αὐτῶν», γράφει ὁ αἰόιδιμος Κοραΐς. Ἔτσι μὲ τὰ διδάγματα αὐτὰ τοῦ Κοραΐ ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται μιᾶ γραπτὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα σὲ σύνταξι ὅσο τὸ δυνατόν ἀπλή καὶ μὲ λεξιλόγιον ὅσο τὸ δυνατόν γνώριμον σὲ ὅλο τὸ πανελλήνιο. Στὴ γλῶσσαν αὕτη ἀποφεύγονται π. χ. οἱ λέξεις οἰκία, ἰχθὺς καὶ χρησιμοποιοῦνται οἱ λαϊκὲς λέξεις σπίτι, ψάρι, κλπ. Τὸ κακὸ μόνον εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ στὰ χρόνια τοῦ Κοραΐ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, κυρίως εἰπεῖν, δὲν ὑπῆρχε, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦσαν ἀκόμη γνωστοὶ οἱ ἀληθινοὶ νόμοι τῆς ἐξελέξεως τῶν γλωσσῶν, ἐνόμιζε καὶ ἐκεῖνος μαζί μὲ τοὺς ἄλλους πῶς ἀπὸ διαφθορὰ τῆς γλώσσας γεννήθησαν αὐτὲς οἱ λέξεις ψάρι, σπίτι, καὶ πῶς στὴ γραφομένη ἔπρεπε νὰ ἐπιδιορθωθῶν τὸν τρόπον τινά, νὰ ἀνακαινισθοῦν. Κί' ἔτσι ἔγραφε ὁ Κοραΐς καὶ οἱ ὀπαδοὶ του τὸ ὄψάριον, τὸ ὀσπίτιον καὶ τὰ ὅμοια. Ὀπωσδήποτε ὅμως, ἐπειδὴ τοῦ Κοραΐ ἡ γλωσσοθεωρία γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἀκόλου

θοῦσε ἓνα μέσο δρόμο, αὕτη ἔγινε παραδεκτὴ ἀπ' τοὺς περισσότερους καὶ σοβαρωτέρους σοφοὺς καὶ λογίους τοῦ ἔθνους, καὶ αὕτη ἐπικράτησε ἕως τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα. Ἐπικράτησε δηλαδὴ μιᾶ ἐντελῶς ἀπλή καθαρῆν ὡσαύτως γραπτὴ γλῶσσα καὶ τῆς γλώσσας αὐτῆς ὀπαδοὶ καὶ θιασῶτες ὑπῆρξαν ὁ Ἄνθιμος Γαζής, ὁ Κούμας, ὁ Κ. Οἰκονόμου ὁ Στ. Οἰκονόμος, ὁ Βάμβας, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Θεόφιλος Καΐρης, ὁ Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος, ὁ Βαρδαλάχος, ὁ Γεννάδιος καὶ ἄλλοι σοφοί, ποὺ ἔζησαν καὶ ἔδρασαν κατὰ τὰ χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εὐθὺς κατόπι. Δὲν ἔπαψαν βέβαια νὰ ὑπάρχουσι καὶ κατὰ τὰ χρόνια αὐτὰ καὶ οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς λαϊκῆς γλώσσας, τῆς δημοτικῆς, ὅπως ὁ λόγιος Μακεδῶν καὶ ποιητὴς Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, ὁ Γιαννιώτης ἱατρὸς καὶ ποιητὴς Βηλαράς καὶ ὁ Ἐπτανήσιος ποιητὴς Διονύσιος Σολωμῶς, ποὺ τὶς γνώμες του γιὰ τὸ γλωσσικὸ μᾶς ζήτημα τὶς ἐξέθεσε στὸ γνωστὸ του «Διάλογον». Καὶ στὴν Ἐπτάνησο, ὅπου ἔνεκα τῆς Ἐνετοκρατίας οἱ σχέσεις μὲ τὰ Πατριαρχεῖα καὶ μὲ τὴν ἀρχαία σχολειακὴ καὶ τὴν ἄλλη συντηρητικὴ λογίαν παράδοσι ἦταν ὀπωσδήποτε χαλαρὰς, ἀναπτύχθη καὶ μιᾶ λογοτεχνία ἀξιόλογη μὲ βάσι τὴ διάλεκτον τῆν Ἐπτανησιακὴν ἀπαλαγμένην, ἐννοεῖται, ἀπ' τὰ Βενετοῦσιν καὶ τὰ Ἱταλικά. Ἀλλὰ καὶ κεῖ σοφοὶ λόγιοι, ὅπως π. χ. ὁ Πολυλάς κί' ὁ Καλοσγούρος ἀπέκρουσαν καὶ καταπολέμησαν τὸν κακῶς ἐννοούμενον δημοτικισμόν καὶ διατύπωσαν γνώμες, ποὺ στὴ βάσι τοὺς δὲν διέφεραν πολὺ ἀπ' τὶς γνώμες τοῦ Κοραΐ. «Ἡ πολυχρόνιος ἐργασία τῶν λογίων», ἔγραψαν οἱ σοφοὶ αὐτοὶ Ἐπτανήσιοι, «ἐπήνεγκε γλωσσικὴν σύγχυσιν, ἀλλ' ὑπ' αὐτὴν ὑφίσταται καὶ ἡ τάξις, καὶ ἡ λύσις τοῦ πολυπλόκου καὶ τῶ ὄντι δυσκολωτάτου ζητήματος ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὸ νὰ ἐξαχθῆ ἐκ τῆς συγχύσεως ταύτης ἡ τάξις. Τοῦτο δὲ δὲν θέλομεν δυνηθῆ νὰ ἐφαρμόσωμεν, ἐὰν μὴ μετὰ τῆς αὐτῆς φυλακτικότητος, μεθ' ἧς ἀποκρούμεν τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν καθαρῶν, φυλακθῶμεν καὶ ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου προλήψεως ἧτις περιορίζει τὴν γλῶσσαν εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῆς πρώτης αὐτῆς ἀφελοῦς καταστάσεως». Μὲ ἄλλα λόγια κατέκριναν καὶ ὁ Πολυλάς κί' ὁ Καλοσγούρος τὴν ἐσφαλμένην γνώμη, ποὺ καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχουσι πολλοὶ δημοτικισταὶ οἱ ὁποῖοι νομίζουσι πῶς, παρ' ὅλη τὴν ἀνάπτυξιν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μας κάποιου νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, μπορεῖ ἡ γλῶσσα τοῦ ἀμόρφωτου λαοῦ, ἡ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν νὰ ἀνταποκριθῆ στὶς σημερινὰς ἀνάγκας, τὶς ἐθνικὰς, τὶς πολιτικὰς, τὶς κοινωνικὰς, τὶς οἰ-

κοινωνικές, τις ἐπιστημονικές, τις ἀκπαιδευτικές κλπ. Τέλος πάντων αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι, πού στίς κύριες γραμμές της τὴν προδιέγραψε ὁ αἰοιδίμος Κοραΐς, ἀκολούθησε γενικὰ ἡ γραφομένη μας γλῶσσα ἕως τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα, καὶ ἂν ἀκολουθοῦσε τὴ φυσικὴ τῆς ἐξέλιξι ἡ κατεύθυνσις αὐτῆ, ἴσως μὲ τὸ φῶς τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, πού κυρίως μετὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἀναπτύχθηκε καὶ πολλὰς προκαταλήψεις καὶ πλάνες σχετικὰ μὲ τὰ ζητήματα τῆς γλώσσας διέλυσε, ἴσως σήμερα νὰ ἦταν τέτοια ἡ γραφομένη μας γλῶσσα, ὥστε νὰ εἶναι πῶς εὐκολομαία ὀρθὴ καὶ ὀριστικὴ λύσις τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος. Δυστυχῶς ὅμως ἀπὸ τότε ἀρχίζουν νὰ παρεμβαίνουν πρόσωπα καὶ πράγματα, πού φέρνουν πλήρη ἀναστάτῳσι καὶ ἀνατροπὴ στὴν ὁμαλὴ καὶ φυσικὴ ἐξέλιξι τῆς γραφομένης μας γλώσσας.

Στὰ 1853 ὁ ποιητὴς Παναγ. Σούτσος, ἐπειδὴ οἱ κριταὶ τοῦ Ραλλεῖου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἀπέρριψαν, καὶ γιὰ ἄλλους λόγους καὶ γιὰ γλωσσικὰ σφάλματα, ἓνα ποίημά του κί' ἐνέκριναν ποιήματα τοῦ Ζαλοκώστα καὶ τοῦ Τερπότη, ἔβγαλε ἓνα φυλλάδιον μὲ τὸν τίτλον «Ἡ νέα σχολὴ τοῦ γραφομένου λόγου ἢ ἀνάστασις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας ἐνουμένης ὑπὸ πάντων». Καὶ στὸ φυλλάδιόν του αὐτὸ ἔγραψε ὁ ποιητὴς Σούτσος, πῶς ἡ γλῶσσα, πού εἰσηγήθηκε ὁ Κοραΐς εἶναι «πενιχρὰ καὶ κολοβὴ κατὰ τὰ ὀκτῶ μέρη τοῦ λόγου» καὶ ὅτι, γιὰ νὰ ξαναποκτήσῃ βέβαια τίς οὐρὲς πού ἔχασε (!) καὶ νὰ γίνῃ ἡ γραφομένη μας γλῶσσα πλούσια καὶ σωστὴ, πρέπει νὰ εἰσαγάγωμε γραμματικὴν μὲ τοὺς ἀρχαίους, πρέπει νὰ εἰσαγάγωμε στὸν γραπτὸν μας λόγον κάθε ἀρχαῖον γλωσσικὸ στοιχεῖον, λέξεις ἀρχαῖες, τύπους ἀρχαίους, δοτικὰς, ἀπαρέμφατα, μονολεκτικὰς μέλλοντες, εὐκτικὰς ἀρχαῖες, προστακτικὰς ἀρχαῖες κλπ. κλπ. Κί' ἐπειδὴ στὸ φυλλάδιον τοῦ αὐτοῦ ὁ Σούτσος ἠλεγξε προπάντων τὸν Κ. Ἀσώπιον ὡς ἀμαθῆ, καὶ μαζί μὲ τὸν Ἀσώπιον ἐκήρυξε ἀμαθεῖς καὶ τὸν Κοραῖν καὶ ὅλους τοὺς λογίους, ὅσοι εἶχαν ἀκολουθήσει τίς γλωσσικὰς ἰδέας τοῦ Κοραΐ, ἔγραψε εἰς ἀπάντησίν του ὁ Ἀσώπιος τὰ «Σούτσεια». Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ Ἀσώπιος ἀντὶ νὰ χτυπήσῃ τὴ βᾶσι, πού ἔθετε ὁ Σούτσος, ἂν δηλαδὴ εἶναι δυνατὸ νὰ ξαναγυρίσωμε στὴν ἀρχαία γλῶσσα, περιωρίσθηκε μόνο στὸ νὰ δείξῃ, πῶς δὲν ἦταν ἐσφαλμένα καὶ ἀνάττικα, ὅσα τοῦ Σούτσος παρουσίαζε γιὰ σωστὰ ἀρχαῖα ἔλληνικὰ καὶ ἀττικὰ, αὐτὰ ἦταν ἐσφαλμένα. Στὸν ἀγῶνα αὐτὸν μπῆκαν κατόπιν καὶ ἄλλοι λόγοι, καὶ τριάντα περὶ τοῦ χρόνιου ἀπὸ τότε ὁ γλωσσικὸς ἀγῶνας κί' ὁ ἔλεγχος

τῶν λογίων σχετικὰ μὲ τὴ γραφομένη γλῶσσα ἦταν κυρίως μιὰ προσπάθεια, νὰ βρεθῇ στὰ γραφόμενα τοῦ καθενὸς τί εἶναι ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν καὶ ἀττικὸν καὶ τί ἀνάττικον καὶ ὄχι κλασικόν, τί σφάλματα ἔχει ὁ ἓνας στὰ συγγράμματά του καὶ ποιά ὁ ἄλλος. Καὶ δημιουργήθηκε ἔτσι μιὰ πνευματικὴ τρομοκρατία, πού κάθε ἓνας πού ἔγραφε κάτι τι, βρισκόταν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου, τί σφάλματα ἔμελλε νὰ τοῦ βροῦν οἱ ἄλλοι. Στὴν πολεμικὴ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τοὺς ξεπέρασε ὅλους ὁ περιώνυμος καθηγητὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου Κ. Κόντος, πού μὲ τὸ συγγραμμὰ του «Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις» ἀνήγαγε σὲ περιωπὴ τὸ δόγμα τοῦ καθαροῦ (γραπτοῦ) λόγου. Ὅπως δὲποτε ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε ὅτι ὁ Κόντος ἔθεσε τρεῖς ἀρχάς, πού σωστὲς γιὰ τὴ γραφομένη γλῶσσα τότε: α') ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν πάντοτε οἱ τύποι τῆς ὁμιλουμένης νὰ μεταρρυθμίζονται σύμφωνα μὲ τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας. Τὸ παρμῆνος π. χ. δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ παρμῆνος οὔτε ἡ γενικὴ τῆς λέξεως π. χ. ἡ καμπάνα νὰ γίνῃ τῆς καμπάνης β') ὅτι κακῶς πράττουν πολλοὶ πού καταφρονοῦν λέξεις τῆς κοινῆς γλώσσας Ἑλληνικώτατες καὶ κλασικώτατες, καὶ χρησιμοποιοῦν ἄλλες παρμῆνες ἀπὸ μεταγενέστερους συγγραφεῖς, τάχα καλύτερες ἀπὸ κείνες. Π. χ. τὴ λέξι διένεξις ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι διαφορὰ καὶ τὸ ἀπεβίωσε ἀντὶς γιὰ τὸ ἀπέθανε γ') ὅτι πολὺ καλύτερο εἶναι νὰ χρησιμοποιοῦν κανεὶς τὰ κοινολεκτούμενα παρὰ νὰ βαρβαρίζῃ καὶ νὰ σοιοκίξῃ μὲ τὴν ἰδέαν πῶς μιλεῖ καὶ γράφει τάχα πῶς γλαφυρὰ καὶ πῶς ὠραῖα, π. χ. ποιῶ λόγον ἀντὶς κάμνω λόγον, (γιατὶ τὸ σωστὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν θὰ ἦταν ποιουμαὶ λόγον), ἢ ἐπίμων ἄνθρωπος ἀντὶς ἐπίμωνος ἄνθρωπος, κ.ά.τ.

Ὅπως δὲποτε ὅμως τὸ μεγάλο κακὸ εἶχε γίνῃ καὶ εἶχε καλλιεργηθῆ στὸν πολὺν κόσμον γιὰ σωστὴ ἢ ἰδέαν, πῶς μποροῦμε σιγά-σιγά, εἰσάγοντας κάθε μέρα, καὶ χωρὶς καμιά ἀνάγκη, στὴ γραφομένη γλῶσσα νὰάποιο μέλλον στὴ γλῶσσα ἂν ὄχι τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Ξενοφῶντα καὶ τοῦ Δημοσθένη, τουλάχιστο στὴ γλῶσσα τοῦ Στράβωνα καὶ τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ φωνὴ τοῦ γλωσσολόγου Δ. Μαυροφρῦδῃ, πού πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἀληθινὴν γλωσσικὴν ἐπιστῆμην στὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ συγγραμμὰ του «Δοκίμιον τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας» (1860) ἐδίδαξε πῶς ἡ νέα Ἑλληνικὴ εἶναι συνέχεια καὶ νεώτατη μορφή καὶ τελευταία φάσις τῆς ἀρχαίας καὶ ὄχι διαφθορὰ της, ὅτι κοινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα σήμερον, ὅπως

καὶ στοὺς ἀρχαίους χρόνους, δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ διάλεκτοι καὶ ιδιώματα, ὅτι γραπτὴ γλῶσσα καὶ ὁμιλουμένη γλῶσσα πάντοτε διέφεραν καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ καὶ τώρα νὰ διαφέρουν σὲ κάποιο μέτρο κλπ. κλπ. ἢ φωνὴ τοῦ Μαυροφρύδη ὑπῆρξε δυστυχῶς «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ», κί' ὁ γλωσσικὸς ἀγῶνας ἀκολούθησε τὸ δρόμο του, μὲ τίς ἐσφαλμένες ἐκεῖνες ἀντιλήψεις, ὅτι πρέπει νὰ τείνωμε νὰ φτάσωμε στὴν ἀρχαία γλῶσσα, ἕως ὅτου ἐμφανίζεται πρῶτα ὁ Γ. Χατζηδάκης κατὰ τὸ 1884, ἀφοῦ γύρισε ἀπ' τὴ Γερμανία, ὅπου εἶχε σταλῆ ὡς ὑπότροφος τοῦ Πανεπιστημίου κί' εἶχε σπουδάσει γλωσσολογία, κί' ὁ Γιάννης Ψυχάρης κατόπι κατὰ τὸ 1888 μὲ τὸ πολυθρύλητο «Ταξίδι» του.

Ὁ Γ. Χατζηδάκης, καθηγητὴς γιὰ πολλὰ χρόνια στὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιον καὶ τελευταῖα καὶ στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, βαθὺς γνώστης τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσας μας ἀπ' τὰ χρόνια τοῦ Ὀμήρου ἕως σήμερα καὶ βαθὺς μελετητὴς τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων, εἶχε τὴν τύχη νὰ διεξαγάγῃ διμέτωπον, νὰ ποῦμε ἔτσι, γλωσσικὸν ἀγῶνα. Εἶχε νὰ καταπολεμήσῃ πρῶτα τὴν τάσιν ἐκείνην πρὸς τὸν ἀρχαϊσμὸν, ποὺ κατὰ τὰ χρόνια τῆς πρώτης ἐμφανισεῶς του ἦταν, ὅπως εἶπαμε, τόσο ἐντονὴ καὶ τόσο διαδεδομένη. Κατέδειξε ὅτι εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐπιστροφή στὴν ἀρχαία γλῶσσα: ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ὅμως ἐδίδαξε καὶ τοῦτο, ὅτι «θὰ εἶναι μεγάλη ἐθνικὴ συμφορὰ, ἂν οὕτω προβαίνοντες φθάσωμεν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν (ἀρχαίαν) κοινὴν ἢ καὶ τὴν νεωτέραν ἀττικὴν». Ἡ γραφομένη γλῶσσα θὰ γινόνταν ἔτσι πολὺ δυσκολομάθητη καὶ πολὺ δυσκολομεταχειρίσιμη, θὰ ἦταν μιὰ γλῶσσα γιὰ λίγους, κί' ὄχι γιὰ ὅλον, καὶ τὸν μετρίως μορφωμένο κόσμον, θὰ ἦταν μιὰ γλῶσσα ἀκατάλληλη γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους καὶ πρὸ πάντων γιὰ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ποὺ διεξῆγε τότε ὁ Ἑλληνισμὸς στὶς ὑπόδουλες ἀκόμη Ἑλληνικὰς χώρας ἐναντίον τῶν ξένων προπαγανδῶν. Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Γ. Χατζηδάκη βασιζομένη στὴν ἀληθινὴ γλωσσικὴ ἐπιστήμη ἐκλόνησε βέβαια πολὺ τὸ οἰκοδόμημα τῶν καθαρολόγων καὶ ἡ γλωσσοθεωρία τους ἀρχίσει νὰ μὴν ἔχῃ πιά τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὴν γοητείαν, ποὺ εἶχε ἕως τότε. Ποιὰ θὰ ἦταν τ' ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Γ. Χατζηδάκη σχετικῶς μὲ τὴν γραφομένην μας γλῶσσα, ἂν δὲν παρεμβαινε ὁ Ψυχαρῆς, δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ τὸ καθορίσῃ κανεὶς. Ὅπως δὲποτε νέος ἀγωνιστὴς προβάλλει στὸν ἀγῶνα ἀπ' τὸ Παρίσι, ὁ Γιάννης ὁ Ψυχάρης, γλωσσικὸν ἀγῶνα ἀπ' τὸ Παρίσι, ὁ Γιάννης ὁ Ψυχάρης, καὶ εἰσάγει νέα γλωσσικὰ δαιμόνια ὑποστηρίζοντας γιὰ βάσιν τῆς κοινῆς γραφομένης γλώσσας τὴν γλῶσσαν τοῦ

λαοῦ, τοῦ ἐντελῶς ἀμόρφωτου λαοῦ. Ἔτσι βρίσκεται στὴν ἀνάγκη ὁ Γ. Χατζηδάκης νὰ διεξάγῃ γιὰ πολλὰ χρόνια πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀρχαϊστῶν καὶ τῶν καθαρολόγων ἀπ' τὸνα μέρος, ἐναντίον τοῦ Ψυχάρη καὶ τῶν ὁπαδῶν του ἀπ' τ' ἄλλο. Στὸν διμέτωπον αὐτὸν ἀγῶνα, σὰν εἶχε νὰ καταπολεμήσῃ ὁ Χατζηδάκης τίς ὑπερβολὰς καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ, φυσικὸ ἦταν νὰ φαίνεται ἄλλοτε πὼς πλησιάζει πρὸς τοὺς καθαρολόγους κί' ἄλλοτε πρὸς τοὺς δημοτικιστὰς, κί' ἔτσι νὰ εἶναι μαλλιαρὸς γιὰ τοὺς πρώτους, καθαρευουσιάνος γιὰ τοὺς δευτέρους, ἀνακόλουθος καὶ ἀσυνεπὴς πρὸς τὸν ἑαυτὸ του γιὰ πολλοὺς. Κί' ἐπειδὴ κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ πάντων χρόνια, εἴτε διότι ὅσο προχωροῦσε ἡ ἡλικία του, τόσο δυνάμωνε καὶ ἡ συντηρητικότης του, εἴτε διότι κάπως ἄγριες ἦταν οἱ ἐπιθέσεις τῶν δημοτικιστῶν ἐναντίον του, καὶ γι' αὐτὸ ἦταν σφοδρότερη καὶ ἡ δική του πολεμικὴ ἐναντίον τῶν ὑπερβολῶν τους καὶ τῶν γλωσσικῶν τους ἀθαιρεσιῶν, γι' αὐτὰ ὅλα, κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ πάντων χρόνια, μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι τουλάχιστο στοὺς νέους καὶ στοὺς λογιτέχνους πολλὴ μικρὴ ἦταν ἡ ἐπίδρασις τῆς φωνῆς τοῦ Χατζηδάκη, καθόσον μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του εἶχε διαδοθῆ μὲ ἐπιμονή, ἔτσι ποὺ νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Χατζηδάκης δὲν εἶναι κατὰ βάθος παρὰ ἓνας νέος Μυστριώτης στὶς γλωσσικὰς του ἰδέες.

Δείγματα γραπτῶν νεοελληνικοῦ λόγου λογοτεχνικοῦ, νὰ ποῦμε ἔτσι, δὲ μὰς ἔδωκε ὁ Γ. Χατζηδάκης, γιὰ τὴν περιωρισμένην μόνον στὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευνα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς, δὲν ἔγραψε τίποτε, ποὺ νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις λογοτεχνικὰς. Ἔθεσε ὅμως μιὰ βάσιν γιὰ τὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ διέγραψε τρεῖς ἀρχές, τίς ὅποιες κατὰ τὴν γνώμην του πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς ὅσοι θέλουσι νὰ γράφουν καλὴν νέα Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ βάσις, ποὺ ἔθεσε ὁ Χατζηδάκης, εἶναι «ὁ λόγος τῶν αἰθουσῶν», ἡ γλῶσσα δηλαδὴ ποὺ μιλοῦν στὶς συναστροφές τους φυσικὰ καὶ ἀβίαστα οἱ ἄνθρωποι τῆς λεγομένης καλῆς τάξεως. Ἡ βάσις αὕτη ἐχλευάστηκε κί' ἐσατιρίστηκε ἀπ' τοὺς ἀντιπάλους του, διότι, εἶπαν, στὶς αἰθούσας τῆς Ἀθήνας κάθε ἄλλο παρὰ μιὰ καθαρὴν νέα Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀκούει κανεὶς. Ἡ γλῶσσα αὕτη τῶν αἰθουσῶν εἶναι, εἶπαν, μειζοβάρβαρη καὶ φραγκολεβαντίνικη, εἶναι γλῶσσα ἀνακατεμένη μὲ γαλλικὰ καὶ ἄλλα μακαρονικά. Δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ ρηθῆ κανεὶς πὼς σὲ πολλὰ σαλόνια ἀριστοκρατικὰ καὶ πλουτοκρατικὰ ἀνακατεῦνται πολλὰς φορὰς Γαλλικὰ καὶ φραγκολεβαντίνικα μὲ τὰ Ἑλληνικά. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ καὶ νὰ ἰσχυρισθῆ κανεὶς ἀπ' τ' ἄλλο μέρος πὼς γε-

μικῶς στὰ ἀρχοντικά νεοελληνικά στίτια δὲν ἀκούεται δι-
όλου καὶ γλῶσσα καθαρὴ νεοελληνική. Τέλος πάντων, αὐ-
τὴ τῆ βάσι, ἦτοι τὸ λόγο τῶν αἰθουσῶν, ἐνόμισε ὅτι ἐπρε-
πε νὰ θέσῃ γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ὁ Χατζιδάκης, κί' ἐπάνω
στὴ βάσι αὐτὴ διατύπωσε καὶ τίς ἐξῆς ἀρχές: α') Πρέ-
πει νὰ μὴ μεταχειριζώμαστε στὸ γραπτὸ λόγο οἰοδήποτε
λεκτικὸ στοιχείο (λέξι, τύπο, σύνταξι), ποῦ ἅμα θὰ λε-
γόταν στὶς συναναστροφές τῶν ἀναπτυγμένων τάξεων, θὰ
ἔκανε τὴν ἐντύπωσι ἢ τοῦ ἀρχαίου ἢ τοῦ χυδαίου (ὔδωρ,
οἶνος, ἔλεγον, ἔκοψα διὰ μαχαίριου — πετυχιὰ, σύφτωσι,
σταναχώρια, τῆς μέθοδος, κλπ.). β') Νὰ ἀποφεύγωμε κα-
τὰ τὸ δυνατόν κάθε λέξι ἢ φράσι, ποῦ δὲν νοεῖται ἀμέσως
καὶ ἀπ' εὐθείας καὶ ποῦ στὴν κατανόησι τῆς ἐρχομάστε
βραδύτερα, ἐμμέσως, μὲ τὴ μεσολάβησι ἄλλης λέξεως,
ἄλλου τύπου, ἦτοι κατόπιν, νὰ ποῦμε ἔτσι, μίᾳς ἐνδόμι-
χης μεταφράσεως (πίνει ὕδωρ Ἀμαρουσίου — ἔλαβον
τὴν ἐπιστολήν). γ') Ἐὰν ὑπάρχουν δυὸ λεκτικὰ στοιχεῖα,
ἦτοι δυὸ λέξεις, δυὸ τύποι, δυὸ συντάξεις, ποῦ λέγονται ἐκ
παραλλήλου στὶς συναναστροφές τῶν ἀναπτυγμένων τά-
ξεων, καὶ οὔτε τὸ ἓν' ἀπ' αὐτὰ κάνει τὴν ἐντύπωσι τοῦ ἀρ-
χαϊστικοῦ, οὔτε τὸ ἄλλο κάνει τὴν ἐντύπωσι τοῦ χυδαίου,
νὰ προτιμοῦμε στὸ γραπτὸ λόγο ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ, ἐκεῖνο,
ποῦ μᾶς συνδέει περισσότερο μὲ τὴ λογία παράδοσι, ἐκ-
πὸς ἂν σὲ μιά ὠρισμένη περίστασι τὸ ἄλλο μᾶς χρειάζεται
γιὰ κάποιο ἰδιαιτέρο χαρακτηρισμό, γιὰ μιά ἠθογραφία
κλπ. (κουσοῦρι—μειονέκτημα, ἔλλειψις, μπαρμπέρης—κου-
ρέας, ρώταγα—ρωτοῦσα, βιβλίον—φυλλάδα, «αὐτὸς δὲν εἶ-
ναι χειροῦργος, εἶναι χασάπης»).

Αὐτὴ εἶναι στὶς γενικώτατες γραμμές τῆς ἡ διδασκα-
λία τοῦ Γ. Χατζιδάκη γιὰ τὴν κοινὴ γραφομένη γλῶσσα
μας, διδασκαλία γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ὅχι καὶ πολὺ συν-
τηρητικὴ, παρὰ ἀρκετὰ ριζοσπαστικὴ.

Ὁ Ψυχάρης, ποῦ στὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα ἐμφανίστηκε,
ὅπως εἶπαμε, στὰ 1888 μὲ τὸ περίφημον «Ταξίδι» του καὶ
μὲ τὸ σύμβολο «θέλω δόξα καὶ γροθιές», ἐπρόβαλε στοὺς
νέους Ἕλληνας, ποῦ ἤθελαν νὰ γράφουν καλὴ νέα Ἑλ-
ληνική, μιά βάσι ἐντελῶς ἀντίθετη, ἀπὸ κείνη, ποῦ εἶχε
προβάλλει ὁ Χατζιδάκης. Ἀπ' τὰ σαλόνια τῆς καλῆς λεγο-
μένης κοινωνικῆς τάξεως, ὅπου τοποθετοῦσε τὴν καλὴ
γλῶσσα ὁ Χατζιδάκης, ὁ Ψυχάρης παρέπεμψε τοὺς λογο-
τέχνους στοὺς μῶλους τῶν λιμανιῶν καὶ στα σκαμνάκια
τῶν μικρομαγαζιῶν.

«Γιὰ νὰ μάθουμε τὴ γλῶσσα μας — ἐκήρυξε στὸ «Τα-
ξίδι» του — θὰ πάρουμε δάσκαλο τὸ βαρκάρη... θὰ τρέ-

χοῦμε νὰ σπουδάζουμε τὴ γλῶσσα μας στοῦ ράφτη καὶ
στοῦ ποδηματᾶ».

Ἡ σημασία τοῦ διδάγματος αὐτοῦ, ὅπως ἀναπτύσσεται
στὸ «Ταξίδι», εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμε γιὰ πρότυπο τὴ
γλῶσσα τοῦ ἀγράμματος καὶ ἐντελῶς ἀμόρφωτου λαοῦ,
γιὰ τὴν ὁπωσδήποτε μορφωμένων ἢ γλῶσσα εἶναι—κα-
τὰ τὸν Ψυχάρη—σὲ ὅλα καὶ καθ' ὅλα, κατὰ τὴν κοινὴ ἐκ-
φρασι, ἀφύσικη, ψεύτικη, χαλασμένη καὶ ἐκφυλισμένη
γλῶσσα. Ἐτσι, κατὰ τὸν Ψυχάρη, δὲν πρέπει νὰ γράφω-
με π.χ. «Μεγάλῃ ἐπανάστασις — σημαία, — ἐφημερίδα»
κλπ. Ἄντις γι' αὐτὰ πρέπει νὰ γράφωμε «Μεγάλος σηκω-
μός, — παντίφερα — γαζέττα» κλπ. Κί' ἂν παίρνωμε, ὅπου
εἶναι ἀναπόφευκτη ἀνάγκη, λέξεις ἀπ' τὴν ἀρχαία, πρέ-
πει τίς λέξεις αὐτὲς νὰ τίς μεταβάλλωμε στὴ μορφολογία
τοῦς, στὴ φθογγολογία τοῦς, στὸ τυπικὸ τοῦς σύμφωνα
μὲ τὴ γλῶσσα τῆ λαϊκῆ, τὴν ἐντελῶς ἀνεπηρέαστη ἀπ' τὴ
λογία παράδοσι. Νὰ τίς γράφωμε τίς λέξεις αὐτὲς ὅχι
ὅπως τίς λέμε τώρα, ἀλλὰ ὅπως θὰ τίς ἐλέγαμε, ἂν δὲν
παρενέβαινε τὸ σχολεῖο, ἡ διοίκησις τοῦ κράτους, ὁ στρα-
τός, ἡ δημοσιογραφία κλπ. Λοιπὸν ἢ λέξεις π.χ. «ἀναγνω-
στήριον» ἢ θὰ ἀντικατασταθῇ ἀπ' τὴ λέξι «διαβαστήρι»,
ἀφοῦ «διαβάζω» λέει ὁ λαὸς καὶ ὅχι «ἀναγινώσκω», ἢ θὰ
γίνη «ἀναγνωστήρι» κατὰ τίς γνήσιες λαϊκῆς λέξεις «ἀρ-
γαστήρι», «κλαδευτήρι» κλπ. Παρομοίως ὁ Αἰσχύλος πρέ-
πει νὰ γίνη «Αἰσκύλος», τὸ σχεδὸν—«σκεδός», ὁ ἐκδότης—
«ἐνδότης», ἡ εὐγνωμοσύνη — «βνωμοσύνη», τὸ πνεῦμα —
«πνεῦμα», ἡ διεύθυνσις — «διεύτυση», τὸ γεγονός — «γεγο-
νότος», ἡ φράσις «τῶ ὄντι» θὰ γίνη «τόντις» κλπ. κλπ.

Ἐτσι ὁ Ψυχάρης ἔγινε εἰσηγητὴς μίᾳς γραφομένης
γλῶσσας, ποῦ ἡ γραμματικὴ τῆς, ὅπως πολὺ ἐπιτυχημένα
εἶπε ὁ σοφὸς Ὁλλανδὸς καθηγητὴς τῆς μεσαιωνικῆς καὶ
νεοελληνικῆς φιλολογίας D. Hesseling, «ἔχει τὴν κανονικό-
τητα, ποῦ μόλις θὰ μπορούσε νὰ βρῇ κανεὶς στὸ γλωσσι-
κὸ ἰδιώμα ἐνδὸς ἀπομονωμένου χωριοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ
ὅχι στὴν τρέχουσα γλῶσσα μίᾳς κοινωνίας, ποῦ εἶναι συγ-
κροτημένη ἀπ' τὰ πλέον ἑτεροειδῆ στοιχεῖα». Ὁπωσδήποτε
ὅμως ἡ γλωσσοθεωρία τοῦ Ψυχάρη, ἂν καὶ καταπολε-
μήθηκε ὅχι μόνον ἀπ' τὸ Χατζιδάκη, παρὰ κί' ἀπὸ πολλοὺς
ἄλλους ἰδικούς μας καὶ ξένους, ὅχι ἁπαδοὺς καὶ θιασώ-
τες τοῦ ἀρχαϊσμοῦ καὶ τοῦ καθαρευουσιανισμοῦ, ἀλλὰ
φίλους τῆς δημοτικῆς γλῶσσας, εἴλκυσε πολλοὺς καὶ πρὸ
πάντων ἀπ' τοὺς νέους. Ἦταν μιά γλωσσοθεωρία ποῦ ἐρ-
χόταν ἀπ' τὴν Εὐρώπη, ἀπ' τὸ Παρίσι, νὰ μὲν ἀπὸ Ἑλ-
ληνα, ἀλλὰ ἀπὸ Ἕλληνα γαμπρὸ ἐνδοξοῦ Γάλλου συγ-
γραφέα, τοῦ Ρενάν, ἀπὸ Ἕλληνα καθηγητὴ τῆς νεοελλη-

τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἀξιόπιστος πληροφοροφρητής, ἕνας θερμὸς καὶ ἀγνὸς δημοτικιστής, ἀπ' τοὺς πρώτους ἰδρυτὰς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου, ὁ κ. Μάρκος Τσιριμῶκος, σ' ἕνα φυλλάδιό του ποὺ ἐξέδωσε τὸ 1927 μὲ τὸν τίτλο «Ἱστορία τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου», δὲν ἦταν προδιαγεγραμμένος σκοπὸς τοῦ συλλόγου αὐτοῦ τὸ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἀμεση λύσι τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος μὲ τὸ σχολεῖο. Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου, κατὰ τὸ καταστατικό του, ἦταν «νὰ ἰδρῦσῃ ἕνα πρότυπο δημοτικὸ σχολεῖο στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ βοηθήσῃ νὰ ἀναμορφωθῇ μὲ τὸν καιρὸ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση». Ἀλλὰ προτοῦ νὰ ἰδρυθῇ τὸ πρότυπο σχολεῖο, προτοῦ νὰ ἐφαρμοστοῦν ἀπ' τὸν Ὀμιλο ἄλλα μέσα, ποὺ θὰ βοηθοῦσαν στὴν ἀναμόρφωσι τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, προτοῦ νὰ περάσῃ τέλος ὁ ἀπαιτούμενος καιρὸς ποὺ χρειαζόταν γιὰ νὰ ὠριμάσῃ καὶ νὰ ξεκαθαρίσῃ στὴν κοινὴ Ἑλληνικὴ γνώμη ἡ δημοτικιστικὴ ἰδεολογία, ἐκεῖνοι ποὺ μέσ' στὸν Ὀμιλο πρωτοστατοῦσαν στὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα, λησιμόνησαν ἐκεῖνα ποὺ ἔγραφε τὸ Καταστατικό του, καὶ θεώρησαν γιὰ κύριο σκοπὸ τοῦ τὴν ὅσο τὸ δυνατὸ γρηγορώτερη εἰσαγωγή τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὰ σχολεῖα. Ἄς ἀντιγράψουμε ὅσα σχετικὰ μ' αὐτὰ γράφει στὸ φυλλάδιό του ὁ κ. Μάρκος Τσιριμῶκος.

«Ἐνῶ ὁ Ὀμιλος ἦταν ἀναγκασμένος — λέει — νὰ υπολογίζῃ γιὰ βοηθὸ τὸ στοιχεῖο τοῦ χρόνου, ἐνῶ τοῦ χρειαζότανε καιρὸς, πολὺς καιρὸς, γιὰ νὰ προετοιμάσῃ τὸ τόσο δύσκολον, ὅσο κι' εὐγενικὸ ἔργο του, δυστυχῶς τοῦτο τὸ λησιμόνησεν ἐντελῶς». Ἐπικράτησε «ἡ γνώμη τῆς ἀμεσης εἰσαγωγῆς στὸ δημοτικὸ σχολεῖο τῆς δημοτικῆς, ἡ γνώμη ἡ φανερά ἀντίθετη καὶ πρὸς τὰ πράγματα καὶ πρὸς τὴν ἐπιστήμη καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ σχολείου», ἐτέθη «ἡ εἰσαγωγή τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὸ σχολεῖο σὰ σκοπὸς, γιανὰ ἐπιβληθῇ ὅπως-ὅπως ἡ δημοτικὴ γλώσσα» καὶ ξεχάστηκε «ὅτι ζητήθηκε ἡ εἰσαγωγή τῆς, ἅμα ἐτοιμασθῇ, σὰ μέσο, γιανὰ προκόψῃ τὸ σχολεῖο... Καὶ ἐνῶ ἡ κοινωνία ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι ἀφώτιστη καὶ ἀνίδεη, ἐνῶ οὔτε τὸ ἀλφαβητάριο δὲν εἶχε γραφῆ, οὔτε ἡ σύνταξι τῆς γραμματικῆς δὲν εἶχε ἀρχίσει, ἐνῶ οὔτ' ἕνας κανόνας τοῦ συντακτικοῦ τῆς γλώσσας δὲν εἶχε συνταχθῇ, κι' ἐνῶ... δὲν εἶχε βέβαια μελετηθῇ τὸ Ἑλληνικόπουλο, οὔτε μορφωθῇ τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ σύμφωνο μὲ κανενὸς εἶδους ἰδέες... χάρις στὴν πρωτοβουλία καὶ τάλμη ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποφασίσθηκε χωρὶς καμιά προετοιμασία ἢ πιὸ ἐπιπόλαιη ἐκπαιδευτικὴ πράξις καὶ ἐπιχειρήθηκε γιὰ τρία χρόνια ἡ φημισμένη μεταρρυθμι-

ση, ποὺ τὸ περιεχόμενό της ὅλο καὶ τὸ ἀπαντό της ἦταν νὰ εἰσαχθοῦν σ' ἕνα δυὸ τρεῖς τάξεις στὸ δημοτικὸ σχολεῖο προχειροκατασκευασμένα ἀναγνωστικά σὲ γλώσσα δημοτικὴ... Τὸ ὅτι στὸ μεταξύ θὰ δημιουργηθῇ σχολικὸ χάος, τὸ ὅτι οἱ ἀμέτρητοι ἀπόφοιτοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲ θὰ κατέχουν τὴ σύγχρονη γραφτὴ γλώσσα, εἶναι ἀδιάφορα πράγματα γιὰ ὅποιον δέχτηκε πὼς τὸ σχολεῖο εἶναι μέσο γιανὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ γλωσσικὴ μεταβολή. Ὁ συλλογισμὸς εἶναι ἄρτιος, μονάχα ποὺ δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν τάξι καὶ τὴν ἀρχή, ποὺ ἀπαγορεύει τὸ σχολεῖο νὰ τὸ κάνωμε ὄργανο τῆς ὁποιασδήποτε προπαγάνδας ἀτομικῶν πεποιθήσεων». Αὐτὰ γράφει ὁ κ. Τσιριμῶκος στὸ φυλλάδιό του «Ἱστορία τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου».

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ μὴ συμμερισθῶ ὅλη τὴν αὐστηρότητα, μὲ τὴν ὁποία κατακρίνεται ἔτσι ἡ σπουδὴ, ποὺ ἔδειξαν τὰ ἐξέχοντα ἐκπαιδευτικὰ μέλη τοῦ Ὀμίλου, γιανὰ εἰσαγάγουν στὰ δημοτικὰ σχολεῖα τὴ δημοτικὴ τὸ 1917, μόλις ἐπήραν ἐξέχουσα θέσι μέσα στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, προτοῦ ἀκόμα διαφωτισθῇ καὶ προετοιμασθῇ ἡ κοινὴ γνώμη γιὰ μιὰ γλωσσοεκπαιδευτικὴ μεταρρυθμίσι, προτοῦ προπαρασκευασθῇ τὸ κατάλληλο διδακτικὸ προσωπικὸ, προτοῦ συνταχθῇ γραμματικὴ καὶ συντακτικὸ τῆς γλώσσας, ποὺ ἐπέβαλαν στὰ δημοτικὰ σχολεῖα, προτοῦ γίνῃ σὲ κανένα πρότυπο σχολεῖο ὁ ἀπαιτούμενος πειραματισμὸς. Ἐγὼ ἀτομικῶς δέχομαι πὼς κάτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ στὴ γλώσσα τῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ προτοῦ ἀκόμα γίνουν ὅλα ὅσα εἶπαμε, γιανὰ λείψουν ἀπ' τὰ βιβλία τῶν μικρῶν παιδιῶν «τὰ ὠά» καὶ «τὰ ἴα», τὸ «οἱ χοῖροι ὑΐζουσι» καὶ «αἱ ὄρνιθες κακκάζουσι». Ἄλλ' ἀφοῦ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ οἱ προερχόμενοι ἀπ' τὸν Ἐκπαιδευτικὸ Ὀμιλο ἔτσι κι' ἔτσι γιὰ λόγους, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ γνωρίζουν, δὲ θέλησαν νὰ ἐφαρμόσουν σὲ ὅλα τὶς ἰδέες τοῦ Ψυχάρη καὶ γιαντὸ μάλιστα εἶχαν ἐπιθέσεις κι' ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Ψυχάρη κι' ἀπ' τοὺς πιὸ πιστοὺς ὁπαδούς του, μποροῦσαν νὰ προχωρήσουν λίγο περισσότερο, νὰ συμμορφώσουν τὴ γλώσσα τῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου περισσότερο μὲ τὴ γλωσσικὴ μας πραγματικότητι, ὅποτε καὶ δὲ θὰ προσέκρουν, ὅσο προσέκρυσαν, στὸ κοινὸ γλωσσικὸ αἶσθημα, καὶ δὲ θὰ ἦταν τόση ἡ κοινὴ κατακραυγὴ ἐναντίον τῆς λεγομένης γλωσσοεκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1917. Ἄλλὰ δὲν μποροῦσαν παρὰ ἔτσι νὰ πράξουν καὶ οἱ Ἐκπαιδευτικοὶ οἱ προερχόμενοι ἀπ' τὸν Ἐκπαιδευτικὸ Ὀμιλο. Γιατί, καὶ μὲν, ὅπως μπορεῖ νὰ ἰδῇ κανεὶς στὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ Δελτίου

του Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, στίς ἐπιθέσεις πού τοὺς ἔκα-
με ὁ Ψυχάρης καὶ μερικοὶ πιστοὶ ὀπαδοὶ του, διότι δὲν ἀ-
κολουθοῦσαν ἀκριβῶς τίς ἀρχές του, ἀντέταξαν πῶς αὐ-
ποὶ θέλουν τὴ νεοδημοτικὴ, τὴ γλῶσσα τὴν
Ἀθηναϊκὴ, ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἦταν ἐμποτισμένοι ἀπ'
τὴν Ψυχαρικὴ γλωσσολογίαν, κί ἔτσι ἐπειδὴ ἡ βᾶσις,
πού ἔθεταν κί αὐτοὶ γιά τὴ γραφομένη γλῶσσα, ἦταν ἡ
ἴδια μέ τὴ βᾶσι πού εἶχε θέσει ὁ Ψυχάρης, τοὺς ἦταν ἀ-
δύνατο νά διασπάσουν τὰ ψυχαρικά δεσμά, καὶ στοὺ κά-
θε βῆμα πού ἤθελαν νά κάμουν πρὸς τὴ γλωσσικὴ μας
πραγματικότητα, τοὺς συνεῖχε μεγάλος φόβος μήπως κά-
νουν παραχωρήσεις στὴν καθαρεύουσα.

Γ.

Ἄν τώρα ἐπισκοπήσωμε τὰ πράγματα καὶ ζητήσωμε
νά ἴδοῦμε σὲ ὅσα λέγονται καὶ σὲ ὅσα γράφονται, τί ἰδέ-
ες ἐπικρατοῦν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια γιά τὴ γραφομέ-
νη μας γλῶσσα, βλέπομε τὸ ἐξῆς: Ὀλίγοι, πολὺ ὀλίγοι,
πρὸ πάντων καὶ κυρίως ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμον, εἶ-
ναι οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς καθαρεύουσας, καὶ μάλιστα
μιάς καθαρεύουσας αὐστηρῆς. Ἄλλοι, σὺν εἶναι ἀναγ-
κασμένοι ν' ἀναγνωρίσουν τὸ γεγονός, ὅτι ὄχι μόνο
ἀπ' τὴν ποίησιν παρὰ κί ἀπ' τὴν ἄλλη λογοτεχνικὴ
πεζογραφίαν, ἀπ' τὸ διήγημα, ἀπ' τὸ μυθιστόρημα, ἀπ'
τὸ χρονογράφημα, ἀπ' τὰ θεατρικὰ ἔργα, ἔχει ἐκτο-
πισθῆ ὀριστικῶς ἡ καθαρεύουσα, δέχονται σ' αὐτὰ τὰ εἶ-
δη τοῦ γραπτοῦ λόγου νά χρησιμοποιῆται ἡ δημοτικὴ,
στὰ ἐπιστημονικὰ ὅμως ἔργα, στοὺς νόμους, στὰ διατάγ-
ματα τοῦ κράτους καὶ τὰ ὅμοια θέλουν νά ἐξαικολουθήσῃ
νά χρησιμοποιῆται ἡ καθαρεύουσα. Μὲ ἄλλα λόγια αὐ-
ποὶ θέλουν ὄχι διγλωσσία, παρὰ τριγλωσσία, ἀφοῦ ἔτσι
ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχῃ διαφορὰ ὄχι μόνο μεταξὺ ὁμιλου-
μένης καὶ γραφομένης, παρὰ καὶ μεταξὺ γραφομένης καὶ
γραφομένης. Ἄλλοι, οἱ δημοτικισταί, θέλουν νά ἐπικρατή-
σῃ σὲ ὅλα μιὰ γλῶσσα, ἡ δημοτικὴ, πού ἄλλοι τὴν θέλουν
ἔτσι κί ἄλλοι ἔτσι.

Ποιά τώρα στάσι ἐρχεται νά λάβῃ ὁ Γλωσσικὸς Σύλ-
λογος μέσα στίς τρεῖς αὐτὲς κατευθύνσεις; Κί ὁ Γλωσ-
σικὸς Σύλλογος, ὅπως τὸ βλέπει κανεὶς στοὺ δεύτερο ἄρ-
θρο τοῦ Καταστατικοῦ του, νομίζει πῶς τὸ σωστὸ εἶναι
μιὰ γλῶσσα νά ἐπικρατήσῃ σὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ γραπτοῦ
λόγου, μιὰ νά εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ στοὺς νόμους καὶ τὰ
διατάγματα καὶ τίς ἐγκυκλίους καὶ τὴν ἐπίσημην ἀλληλο-
γραφίαν τοῦ κράτους, καθὼς καὶ στὰ ἐπιστημονικὰ συγ-

γράμματα καὶ τὰ διάφορα λογοτεχνικὰ ἔργα. Σ' αὐτὸ
κί ὁ Γλωσσικὸς Σύλλογος εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος μέ
τοὺς δημοτικιστάς, τοὺς παλαιοδημοτικιστάς. Ὑπάρχει ὁ-
μως μεταξύ μας μιὰ μεγάλη διαφορὰ, καὶ ἡ διαφορὰ
αὐτὴ συνίσταται σὲ τοῦτο: Οἱ δημοτικισταὶ ἐν γένει, καὶ
οἱ ἄλλοι καὶ οἱ προερχόμενοι ἀπ' τὸν Ἐκπαιδευτικὸ Ὁ-
μιλο, θέλουν νά θέτουν ὡς βᾶσι, ὅπως κί ὁ Ψυχάρης, τὴ
λαϊκὴ γλῶσσα, τὴ γλῶσσα τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν, τὴ
γλῶσσα τοῦ ἀμόρφωτου καὶ ἀγράμματος λαοῦ, καὶ σύμ-
φωνα μέ τὴ βᾶσι αὐτὴ ἄρχισαν, τώρα μάλιστα κατὰ τὰ
τελευταῖα χρόνια, νά κανοναρχοῦν παντοῦ καὶ πάντοτε
πὸ τροπάρη τῆς ἀγνῆς δημοτικῆς, τῆς καθαρῆς δημοτικῆς.
Ὅχι, λένε, γλῶσσα «μειχτή». Ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἅμα ἐ-
φαρμόζεται πιστῶς, ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν στὸν Ψυχαρισμό.
Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ θολώνει τὸ μυαλὸ καὶ τῶν καλυτέρων καὶ
εὐφυστέρων λογοτεχνῶν καὶ δημοτικιστῶν, καὶ κάνει, ὡ-
στε νά γράφονται σὲ διηγήματα καὶ ἱστορήματα καὶ σὲ
διάφορα δημοσιεύματα τῶν τελευταίων ἀκόμη ἡμερῶν τὰ
ἄγνωστα ἐκεῖνα γιά τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, τὰ διαλεκτικὰ
καὶ φκειαστά, «πορπάτημα καὶ πορπατῶ, τὸ γήτεμα (ἀν-
τίς ἡ γοητεία, τὸ γόητρο ἢ τὸ θέλγητρο), μπορετὸ (ἰάντις
δυνατὸ), πρίτερος (ἀντίς περισσώτερος), εἰλικρινὰ (ἀν-
τίς εἰλικρινῶς), ἀφαίρεμένος καὶ ἀφαίρεμάδα, προτοῦ νά
γουρμάσουν καλὰ τὰ πράγματα, πριχοῦ νά (=προτοῦ νά),
ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα γεωργία καὶ βιομηχανία (=μεταξὺ
γεωργίας καὶ βιομηχανίας)» καὶ ἄλλα ὅμοια.

Ἡ ἀρχὴ πού θέτει ὁ Γλωσσικὸς Σύλλογος εἶναι μιὰ
ἀρχὴ σύμφωνη μέ τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσας μας, σύμφωνη
μέ τὴν ἱστορίαν τῆς γραφομένης γλώσσας καὶ τῶν ἄλλων
εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, σύμφωνη μέ τὴ σύγχρονον γλωσσικὴ
ἐπιστήμη, πού δὲν θεωρεῖ πιά, ὅπως στὰ χρόνια πού ἐμφα-
νίστηκε ὁ Ψυχάρης, τὸν ἑαυτὸ της ὡς μιὰ ἀπ' τίς φυσι-
κὲς ἐπιστήμες, καὶ πού δὲν παραδέχεται πῶς ὑπάρχουν
γλωσσικοὶ καὶ φθολογικοὶ νόμοι αἰώνιοι καὶ ἀπαράβατοι,
νόμοι πού νά ἐπιβάλλουν, ὡστε τὸ «ἀναγνωστήριον» νά
γίνη «ἀναγνωστήριον» (κατὰ τὸ ἀργαστήριον), καὶ ὁ ἠλεκτρο-
λόγος νά γίνη «ἠλεχτρολόγος» (μέ «χτ», κατὰ τὸ ὄχτω),
ἢ τὸ πῶμα νά γίνη «φῶμα» (μέ «φτ», κατὰ τὸ «φτω-
χὸς»), κλπ. (*). Ὁ Γλωσσικὸς Σύλλογος ἀναγνωρίζει τὸ
γεγονὸς ὅτι καὶ σήμερον τὴν ὁμιλουμένην ἐν γένει γλῶσ-
σα ἔχομε διαλέκτους καὶ ιδιώματα, καὶ ὁ κοινὸς λαὸς
ἄλλοιῶς μιλεῖ στὴ Θράκη καὶ στὴ Μακεδονία, ἄλλοιῶς
στὴν Ἠπειροῦ καὶ στὴ Θεσσαλία, ἄλλοιῶς στὴ Στερεὰ Ἐλ-

(*) Ἴδὲ «τὸ γλωσσικὸν μας πρόβλημα», σελ. 32 κ. ἑ.

λάδα και στην Πελοπόννησο, άλλοιως στην Κρήτη, άλλοιως στην Κύπρο, κλπ. Αναγνωρίζει και τὸ γεγονός ὅτι στην πρωτεύουσα τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους, στην Ἀθήνα, καθὼς και στὸν Πειραιᾶ, ποὺ εἶναι πιά μιὰ προέκτασις τῆς Ἀθήνας, μιλοῦν οἱ ἄνθρωποι στὶς συναναστροφές τους, στὰ καφενεῖα, στὶς λέσχες, στοὺς περιπάτους, στὰ τράμ, στὰ αὐτοκίνητα, στὰ σπίτια τους και στοὺς δρόμους μιὰ γλῶσσα νέα Ἑλληνική, ποὺ εἶναι ἡ νέα κοινὴ ὁμιλουμένη γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων, μιὰ γλῶσσα ποὺ τὴν χρησιμοποιοῦν, ἀνεξαρτήτως τῆς διαλέκτου ἢ τοῦ ιδιώματος ποὺ ὁ καθένας τους μιλεῖ στην ἰδιαίτερή του πατρίδα, ὅταν γιὰ ὁποιοδήποτε λόγον συναντῶνται Ἑλληνες καταγόμενοι ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδας, ὅταν δηλαδὴ συμβαίνει σὲ μιὰ παρέα νὰ βρίσκονται Θράκες, Μακεδόνες, Θεσσαλοὶ, Ἡπειρώτες, Στερεοελλαδίτες, Πελοποννήσιοι, Κρητικοί, Κύπριοι, Αἰγαιοπελαγίτες μαζί. Αὐτὴ εἶναι ἡ γλῶσσα, ποὺ μιλοῦν και οἱ ὀπωσδήποτε μορφωμένοι και ταξιθεμένοι ἄνθρωποι τῶν ἄλλων μεγάλων κέντρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὴ τέλος πάντων εἶναι ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη νέα Ἑλληνική, ἡ ὄντως ἔθνικὴ και πανελλήνια, κι' αὐτὴ ὑποστηρίζει ὁ Γλωσσικὸς Σύλλογος ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ ὅλους ὡς βᾶσις τῆς κοινῆς γραφομένης μας γλώσσας, ὅπως γίνεται π. χ. και στὴ Γαλλία, ὅπου ὑπάρχουν ἐπίσης διάλεκτοι και ιδιώματα, ἀλλὰ τοῦ Παρισιοῦ ἡ γλῶσσα ἀναγνωρίζεται ὡς κοινὴ ὁμιλουμένη γλῶσσα τῶν Γάλλων, αὐτὴ μιλοῦν οἱ ὀπωσδήποτε μορφωμένοι Γάλλοι και στὶς ἄλλες μεγάλες Γαλλικὲς πόλεις, κι' αὐτὴ εἶναι ἡ βᾶσις τῆς κοινῆς γραφομένης Γαλλικῆς γλώσσας.

Ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι δημοτικιστὰ εἴτε συνειδητὰ εἴτε χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν, κι' ἂν φαίνονται πὼς ἀποκρούουν τοὺς ψυχαρισμούς, ψυχαρικὴ ὅμως βᾶσι ἔχουν στὴ γλωσσικὴ τους ἰδεολογία, τὸ δείχνουν ὅλα ὅσα λένε και γράφουν, ἀφότου τώρα τελευταῖα ἐμεῖς ἐπροβάλαμε ὡς λύσι τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος τὸ νεοδημοτικισμό, ἤτοι μιὰ κοινὴ γραφομένη με βᾶσι τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, δηλαδὴ τὴ γλῶσσα τὴν Ἀθηναϊκὴν, τὴ γλῶσσα τὴν φυσικὴν και ἀβίαστη τῶν ὀπωσδήποτε μορφωμένων ὄλων ἐν γενεῇ τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων τῆς χώρας μας, μιὰ συγχρονισμένη δημοτικὴ.

Ἄς ἐξετάσωμε τὰ ἀντεπιχειρήματά τους, γιανὰ φανῆ ἡ ἀξία τους.

Ἀπὸ ὅσα ἀκοῦμε ἢ διαβάζομε γραμμένα ἀπὸ δημοτικιστὰς ἐναντίον τῆς γλωσσικῆς ἰδεολογίας μας μερικὰ εἶναι διαβλητικοί, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ ἡ λέξις, χαρακτηρι-

σμοὶ ἢ χλευασμοί. Ἴσως θὰ ἔπρεπε σ' αὐτὰ νὰ μὴ δώσῃ κανεὶς καμιά ἀπάντησι, ἐνθυμούμενος τὸ Πλατωνικὸν ρητὸν ὅτι «οἱ μὲν φίλοι ἀμφισβητοῦσιν, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐρίζουσιν ἀλλήλοις». Κι' ἐμεῖς δὲν ἔχομε σκοπὸ νὰ «ἐρίσωμε», νὰ μαλώσωμε και νὰ βρίσωμε, και νὰ δημιουργήσωμε μάταιον θόρυβο γύρω μας, ἀκολουθώντας τὸ ἐμβλημα τοῦ Ψυχάρη «Θέλω δόξα και γροθιές». Ἐμεῖς θέλομε κατὰ τὸν Πλάτωνα νὰ «ἀμφισβητήσωμε», δηλαδὴ νὰ συζητήσωμε σάν φίλοι, νὰ ἐξετάσωμε ἂν τὰ πράγματα σχετικὰ με τὴ γραφομένη μας γλῶσσα εἶναι ἔτσι ἢ ἔτσι, και εὔμαστε πράθυμοι νὰ δεχτοῦμε κάθε παρατήρησι και κάθε πρότασι, ποὺ θὰ βρεθῆ σωστὴ. Ὀπωσδήποτε, ἐπειδὴ ζοῦμε σὲ τόπο, ποὺ τὴ θέσι ἐπιχειρημάτων παίρνουν πολλὰς φορὲς και οἱ ὕβρεις και οἱ διαβλητικοὶ χλευασμοί, εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε λίγες λέξεις και γιὰ μερικὰ τέτοια πράγματα, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ παρασύρουν τοὺς πολλοὺς, ποὺ δὲν ἔχουν φυσικὰ ἀσχοληθῆ με τὸ γλωσσικὸν μας ζήτημα και με τὴν ἰστορίαν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

Μᾶς ἀποδίδουν πρῶτα τὴν κατηγορίαν, πὼς εἴμαστε ἐχθροὶ τῆς λαϊκῆς γλώσσας κι' ἐπομένως ἐχθροὶ και τοῦ λαοῦ, πὼς συσταίνοντας τὴν ἀστικὴν γλῶσσα, ὡς βᾶσι τῆς γραφομένης γλώσσας, δείχνομε πὼς εἴμαστε ἀστοκράτες και θέλομε νὰ καθιερώσωμε τὴ γλῶσσα τῆς ἀστοκρατίας. Τὸ πιὸ εὐκόλο πρᾶγμα εἶναι βέβαια τὸ νὰ δημοκοπῆ κανεὶς παραμορφώνοντας τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων. Δὲν ξέρω, ἂν μέσα στὸ Σύλλογόν μας, μέσα στην παρέαν τῶν νεοδημοτικιστῶν, εἶναι και μερικοὶ ποὺ ἔχουν τὸ εὐτύχημα νὰ ἔχουν ἀριστοκρατικὴν καταγωγὴν, ὅπως βέβαια τέτοιοι θὰ ἦταν χωρὶς ἄλλο και μεταξὺ τῶν δημοτικιστῶν στην παρέαν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου. Ἀλλὰ μέσα στην παρέαν μας τῶν νεοδημοτικιστῶν ξέρω πὼς οἱ περισσότεροι εἴμαστε παιδιὰ τοῦ λαοῦ, εἴμαστε κι' ἐμεῖς λαὸς με ὅλη τὴ σημασίαν τῆς λέξεως, και στὶς φλέβες μας δὲν ρεῖ δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς γαλάζιον αἷμα. Θέλομε τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, με τὴ γενικώτερη και τὴν ὑψηλότερη σημασίαν τῆς λέξεως λαός. Τοῦ λαοῦ, ποὺ πράγματι διαμορφώνει και σὲ μᾶς, ὅπως παντοῦ ἄλλοῦ, μιὰ ὄντως ἔθνικὴ γλῶσσα. Κι' ὁ λαὸς ποὺ διαμορφώνει μιὰ τέτοια γλῶσσα, ὅπως διδάσκει ἡ ἰστορία και ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, εἶναι πάντοτε ὁ λαὸς τῶν πολυανθρώπων κέντρων, τῶν ἀστικῶν κέντρων, τῶν μεγάλων πόλεων, ὅπου βέβαια συζοῦν και συνεργάζονται τεχνῖτες και ἐργάτες, ἔμποροι και βιαμήχανοι, ἐπιστήμονες και καλλιτέχνες και λογοτέχνες, και καθένας ἀπ' αὐτοὺς συνεισφέρει τὸν ὀβολόν του στὴ διαμόρφωσιν μιᾶς γλώσσας ἔθνικης. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀστικὴ

μας γλώσσα. Δὲν εἶναι ἡ γλώσσα τῶν ἀστών, τῶν ἀστοκρατῶν, εἶναι ἡ γλώσσα τῶν ἀστεων, δηλαδή τῶν μεγάλων πόλεων. Ἀλλοιῶς, ἂν ἡ λέξις ἀστικός σημαίνει ἀστοκρατικός, τότε θὰ πρέπει νὰ βγῆ ἡ λέξις αὐτὴ κί' ἀπ' τὴ νομικὴ γλώσσα, ὅπου ἔχομε ἀστικό δίκαιο καὶ ἀστικό κώδικα, θὰ πρέπει νὰ βγῆ κί' ἀπ' τὶς τηλεφωνικὲς ἐταιρεῖες, πού μᾶς κατασκευάζουν ἀστικές καὶ ὑπεραστικὲς τηλεφωνικὲς γραμμές, οἱ ὁποῖες βέβαια δὲν εἶναι γιὰ χρῆσι μόνο τῶν ἀστών καὶ τῶν ἀστοκρατῶν, παρὰ ὅλου τοῦ κόσμου, ὅλου τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μὲ ἄλλον τιμητικὸ χαρακτηρισμό, πού μᾶς ἀπονεμήθηκε ἀπὸ ὀρθοδόξους δημοτικιστάς, εἴμαστε «μασκαρεμένοι καθαρευουσιάνοι» καὶ κάθε ἄλλο παρὰ δημοτικισταί, καὶ ἡ γλώσσα πού συσταίνομε εἶναι μιὰ «μασκαρεμένη καθαρεύουσα». Ἐν δημοτικισταί εἶναι μόνον ἐκεῖνοι, πού ἔτσι ἀλλοιῶς βάσι στὴ γλωσσικὴ τους ἰδεολογία θέλουν νὰ ἔχουν τοῦ Ψυχάρη τὴ διδασκαλία, τότε βέβαια ἐμεῖς δὲν εἴμαστε δημοτικισταί. Δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ ὑποστηριχθῆ καὶ πῶς εἴμαστε «μασκαρεμένοι καθαρευουσιάνοι». Μασκαρεμένοι προκειμένου γιὰ μιὰ γλωσσικὴ ἰδεολογία εἶν' ἐκεῖνοι, πού ἐνῶ θέτουν μιὰ ὁποιαδήποτε θεωρητικὴ βάσι, ἔπειτα στὴν πράξι, γράφοντας καὶ μιλώντας, παρουσιάζουν πράγματα διάφορα καὶ ἀντίθετα πρὸς τὴ βάσι αὐτή. Κί' αὐτὸ πράγματι συμβαίνει μόνο μὲ τοὺς ὀρθοδόξους δημοτικιστάς, πού ἐνῶ λέμε πῶς βάσι γιὰ τὴ γραφομένη τους γλώσσα ἔχουν τὴν καθαρὴ δημοτικὴ, τὴ γλώσσα τῆ λαϊκῆ, τὴ γλώσσα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ἔπειτα ἔρχονται καὶ γράφουν μιὰ γλώσσα, πού ὄχι μόνο στὸ λεξιλόγιό της, παρὰ καὶ στὸ τυπικὸ της καὶ στὴ μορφολογία της καὶ στὴ φθογγολογία της κάθε ἄλλο εἶναι στὰ περισσότερα παρὰ δημοτικὴ καὶ λαϊκὴ. Ἐμεῖς βάσι τῆς γραφομένης μας γλώσσας θέτομε τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη νέα Ἑλληνικὴ, τὴ γλώσσα τὴν Ἀθηναϊκὴ, τὴν ἀστική, τὴ γλώσσα τῶν πολυανθρώπων νεοελληνικῶν κέντρων, κί' αὐτὴ προσπαθοῦμε νὰ γράφωμε, ἀδιαφορώντας ἂν τοῦτο τὸ γλωσσικὸ στοιχεῖο προέρχεται ἀπ' τὴν ἐντελῶς λαϊκὴ γλώσσα κί' ἕνα ἄλλο ἀπ' τὴν καθαρεύουσα. Γράφομε κί' ἐμεῖς τὸ παιδί, τὸ ἀρνί, τὸ σκυλί καὶ ὄχι τὸ παιδίον, τὸ ἀρνίον, τὸ σκυλίον ἢ ὁ κύων, ἀλλὰ γράφομε καὶ ἡ γοητεία ἢ τὸ γόητρο, τὸ θέλυτρο, καὶ ὄχι τὸ γήτεμα, ὠρμα σταφύλια καὶ ὄχι γούρμασαν τὰ πράματα κ.ἄ.τ. Θὰ μπορεῖ ἴσως νὰ μᾶς ἀμφισβητήση κανεὶς καὶ νὰ μᾶς πῆ ὅτι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ γλωσσικὸ στοιχεῖο, πού χρησιμοποιοῦμε στὴ γραπτὴ μας γλώσσα, δὲν εἶναι τῆς σύγ-

χρονης κοινῆς ὁμιλουμένης. Κάθε τέτοια παρατήρησι εἴμαστε πρόθυμοι νὰ τὴν δεχτοῦμε καὶ νὰ τὴ συζητήσωμε, κάθε ἄλλο ὅμως συμβαίνει μὲ μᾶς παρὰ ὅτι μὲ τὸ πρόσημα τάχα μιὰς νεοδημοτικῆς θέλομε νὰ ξαναφέρωμε τὴν καθαρεύουσα ὡς κοινὴ γραφομένη γλώσσα.

Εἴμαστε τέλος, μᾶς εἶπαν, «ἀξιοθρήνητο κοπάδι ἡμιμαθῶν ἀνθρώπων» καὶ γιὰ τὸ θέλομε μιὰ γλώσσα μεικτὴ. Εἴμαστε, λέει, «μειχτοί». Πιθανὸν ἢ παρὲα μας νὰ ἔχη τὸ ἀτύχημα νὰ ἀποτελήται ἀπὸ ἡμιμαθεῖς ἀνθρώπους, καὶ στὸ στρατόπεδο τῶν παλαιοδημοτικιστῶν νὰ εἶναι ὅλοι οἱ τέλεια μορφωμένοι καὶ οἱ ἀρτιομαθεῖς. Δὲν ἔχομε παρὰ νὰ τοὺς καλοτυχίσωμε γιὰ τὸ. Ἐκεῖνο μόνο πού ἔχομε νὰ ποῦμε εἶναι πρῶτα ὅτι ἐμεῖς δὲν εἴμαστε νομοθέτες στὴ γραφομένη γλώσσα οὔτε γλωσσοπλάστες, γιὰ νὰ κάνωμε ὅπως οἱ παλαιοδημοτικισταί τὸ πολυμαθῆς—πολύμαθος, τὸ ἐκτελῶ—ἐχτελῶ, τὸ ἔκτακτος—ἐχταχτος, τὸ οἰκόπεδο—σπιτότοπος, τὸ σύγχρονος—σύγκαιρος ἢ συγκαιριανός κ.ἄ.τ. Ἐμεῖς δὲ φτιάνομε δικὴ μας γλώσσα, γλώσσα τοῦ γραφείου μας, πού νὰ θέλωμε νὰ τὴν ἐπιβάλωμε στὸ ἔθνος. Ἐμεῖς θέτομε γιὰ τὴ γραφομένη γλώσσα μιὰ βάσι τέτοια πού θέλει καὶ ἡ ἱστορία τῆς γλώσσας μας καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, θέτομε ὡς βάσι ὅπως εἶπαμε, τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη νέα Ἑλληνικὴ. Τώρα ἂν αὐτὴ ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη, ἡ Ἀθηναϊκὴ, ἡ ἀστική, εἶναι καθαρὴ ἢ μεικτὴ, μᾶς εἶναι ἀδιάφορο. Μᾶς ἀρκεῖ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ γλώσσα ἡ ζωντανή, ἡ γλώσσα ἡ πραγματικὴ, ἡ γλώσσα ἡ ὄντως ἐθνικὴ. Οἱ παλαιοδημοτικισταί κανοναρχῶντας τὸ τροπάρι τῆς ἀγνῆς καὶ καθαρῆς δημοτικῆς λησμονοῦν ἐν' ἀξίωμα, πού δίκαια καὶ σωστά ὑψώσαν ἄλλοτε στὴ σημαία τοῦ δημοτικισμοῦ, γιὰ νὰ πολεμήσουν τὴ διγλωσσίαν, πού δημιουργεῖ ἢ καθαρεύουσα. Λησμονοῦν τὸ ἀξίωμα «γλώσσα καὶ ζωή». «Κάτω», ἐφώναζαν ὅπως φωνάζουν καὶ τώρα, «ἡ καθαρεύουσα», γιὰτί μ' αὐτὴ ἔχομε διγλωσσίαν, ἔχομε ἄλλη ὁμιλουμένη καὶ ἄλλη γραφομένη γλώσσα. Γραφομένη γλώσσα, ἐκήρυσσαν καὶ κηρύσσουν, πρέπει νὰ εἶναι ἡ γλώσσα ἡ ζωντανή, ἡ γλώσσα τῆς ζωῆς. Σπίτι, παιδί, ἀρνί, φτωχός, φτεροῦ λέμε ὅλοι μας στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, σπιτί, παιδί, ἀρνί, φτωχός, φτεροῦ πρέπει καὶ νὰ γράφωμε, καὶ ὄχι οἰκία, παιδίον ἢ παῖς, ἀρνίον, πτωχός, πτερόν. Εἴμαστε ἀπολύτως σύμφωνοι σ' αὐτὰ κί' αὐτὰ γράφομε κί' ἐμεῖς. Ἀλλὰ λέμε ὅλοι μας στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη καὶ «οἰκόπεδο», λέμε «ὠρμος, ὠρμαῖζω, σύγχρονος, συγχρόνως, αἰώνιος, αἰώνιος, εἰλικρινής, εἰλικρινῶς, πτώμα, πτυχία, ἀναριθμητος, ἕνας κύριος πρῶτης τάξεως» κλπ. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ ἀξίω-

μα «γλώσσα καὶ ζωὴ» αὐτὰ λέμε, αὐτὰ πρέπει καὶ νὰ γράφωμε, καὶ ὄχι ἐν ὀνόματι δὲν ξέρω ποιῶν γλωσσικῶν καὶ φθογγικῶν νόμων ψυχαραικῶν νὰ θέλωμε νὰ γράφωμε «σπιτότοπος, γούρμος, γουρμάζω, σύγκαιρος ἢ συγκαιριανὸς καὶ σύγκαιρα, ἀναιώνιος, ἀναιώνια, εἰλικρινὸς (φίλος), εἰλικρινά, φτώμα, φτυχί, ἀρίφνητος, ἕνας κύριος πρώτης τάξης» κ.ά.τ. Μὰ ἔτσι, λένε, δὲν μπορούμε νὰ ἔχωμε ἕνα καθαρὸ νεοελληνικὸ λεξιλόγιο, δὲν ἔχοιμε ἐνιαῖο τυπικὸ, δὲν ἔχομε ἐνιαῖο φθογγικὸ σύστημα. «Γλῶσσα καὶ ζωὴ» τοὺς ἀπαντοῦμε καὶ πάλι, καὶ ἡ ζωὴ εἶν' ἐκεῖνη ποὺ θέλει φτεροὸ καὶ φτεροῦγα ἀπ' τὸνα μέρος, περιπτέρο, περιπτειοῦχος ἀπ' τῶλλο, νεροὶ τῆς βρύσης (καὶ ὄχι τῆς βρύσεως) ἀπ' τὸνα μέρος, μαθητῆς τῆς πρώτης τάξεως (κι' ὄχι τῆς τάξης) ἀπ' τῶλλο, ὅπως πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως καὶ ὄχι τῆς κυβέρνησης. Μὰ ἔτσι ἔχομε μείξι, ἔχομε γλῶσσα μεικτὴ, «μειχτῆ». Τί νὰ γίνῃ! Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότης, αὐτὸ θέλει ἡ γλῶσσα «τῆς ζωῆς». Ὁ καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου Eduard Schwyzer, ἀφοῦ διάβασε τὴν πραγματεία μου «Τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα», ποὺ τοῦ τὴν ἔστειλα, ἄμα τὴν ἐξέδωσα, εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ γράψῃ ἐπιστολή, ὄχι ἀπλῶς φιλοφρονητικὴ γιὰ τὴν ἀπιστολή τῆς, καὶ σ' αὐτὴν μεταξὺ ἄλλων γράφει σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημά μας τὰ ἑξῆς:

«Es freut mich besonders dass ich in meiner griechischen grammatik, 1 Lieterung, S. 133, teilweise ähliche Urteile ausgesprochen habe. Die Mischung lässt sich eben nicht weglegen noch beseitigen... Sehr eindrucksvoll ist Ihr Nachweis, dass auch der berufsmässige Linguist nicht eine gleichmässige Sprachform (in Ausserlichkeiten) zu Stand bringt... Die von Ihnen durch geführte Beobachtung der sprachlichen Wirklichkeit halte ich für grundlegend und glaube, dass nur diese, wenn vollständig durchgeführt, den Grund zu einer mehr oder weniger fester fixierung bilden kann (=Χαίρομαι ἰδιαίτερος ποὺ στὴν Ἑλληνικὴ μου Γραμματικῇ, 1ον τεῦχος, σελ. 133 κ. ἐ., ἐν μέρει ὅμοιες γνώμες ἔχω ἐκφράσει... Τὴ μείξι δὲν μπορεῖ βέβαια κανεὶς νὰ πῇ ἀγνοήσῃ οὔτε νὰ τὴν παραμερίσῃ... Μεγάλην ἐντύπωσι κάνει ἡ ἀπόδειξις σας, ὅτι καὶ ἕνας ἐξ ἐπαγγέλματος γλωσσολόγος δὲν ἐπιτυγχάνει — ἐξωτερικῶς — μιὰ ὁμοίομορφη γλωσσικὴ μορφή... Τὴ διεξαγομένη ἀπὸ σας παρατήρησι καὶ παρακολούθησι τῆς γλωσσικῆς πραγματικότητος τῆ θεωρῶ βασικὴ καὶ πιστεῦω πῶς μόνον αὐτὴ, ἄμα διεξαχθῆ πλήρως, μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ τὴ βάσι γιὰ μιὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον

σταθερὴ καὶ παγία μορφή—τῆς γραπτῆς γλώσσας).

Σχετικὴ ἐπιστολὴ ἔλαβα κι' ἀπ' τὸ σεβαστὸ Βυζαντινολόγο καὶ νεοελληνιστῆ, καθηγητῆ ἄλλοτε στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Leyden στὴν Ὀλλανδία, τὸν κ. D. Hesselting, στὸν ὁποῖον ἐπίσης ἔστειλα τὴν πραγματεία μου. Καὶ ὁ κ. Hesselting, μολονότι μαθητῆς μιὰ φορὰ τοῦ Ψυχάρη, γράφει τὰ ἑξῆς:

«J'ai lu avec grand intérêt votre livre sur le γλωσσικὸ πρόβλημα, et je vous suis bien reconnaissant de l'aimable envoi. Je suis partisan des principes linguistiques, qui sont à la base de votre travail. Dans mon histoire de la littérature grecque moderne (Paris 1924, pp. 154 et suiv.) j'ai expliqué que c'est l'école des «Junggrammatiker» qui, en prêchant le caractère absolu des lois phonétiques, a induit en erreur feu mon maître Psichari. Cette explication m'a causé de sa part une réponse «écrasante» selon lui, mais qui n'a aucunement changé mon opinion. J'accepte donc, comme vous, sans enthousiasme mais par nécessité, la «μειχτῆ» (=Ἐδιάβασα μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον τὸ βιβλίον σας γιὰ τὸ «γλωσσικὸ πρόβλημα», καὶ σὰς εἶμαι πολὺ ἐυγνώμων γιὰ τὴν καλωσύνη ποὺ εἶχατε νὰ μοῦ τὸ στείλατε. Εἶμαι ὁπαδὸς τῶν γλωσσολογικῶν ἀρχῶν, στὶς ὁποῖες βασιζέται ἡ πραγματεία σας. Στὴν Ἱστορία μου τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (Παρίσι 1924, σελ. 114 κ. ἐ.) ἐξήγησα ὅτι ἡ Σχολὴ τῶν «νεογραμματικῶν» εἶναι ἐκεῖνη, ποὺ μὲ τὸ νὰ κηρύσσει τὸν ἀπόλυτο χαρακτήρα τῶν φωνητικῶν νόμων, ἀποπλάνησε τὸ μακαρίτη τὸ δάσκαλό μου τὸν Ψυχάρη. Ἡ ἐξήγησις μου αὐτὴ ὑπῆρξε αἰτία νὰ μοῦ δοθῇ μιὰ ἀπάντησις ἐκ μέρους τοῦ «συντριπτικῆ» γιὰ μὲ κατὰ τὴ γνώμη του, ἡ ὁποία ὁμῶς δὲν μ' ἔκαμε διόλου ν' ἀλλάξω γνώμη. Δέχομαι λοιπὸν ὅπως καὶ σεῖς χωρὶς ἐνθουσιασμὸ ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην τὴ «μειχτῆ»).

Καὶ ξένοι λοιπὸν διαπρεπεῖς ἐπιστήμονες ἀναγνωρίζουν πῶς εἶναι μιὰ ἀναπόφευκτη ἀνάγκη ἡ μεικτὴ καὶ πῶς εἶναι ἀδύνατο πρᾶγμα σὲ ὁποιοδήποτε, ἔστω καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος γλωσσολόγο, νὰ παρουσιάσῃ μιὰ γραπτὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἀμιγῆ καὶ καθαρὴ, εἴτε τὴν καθαρεύουσα θέλει νὰ γράφῃ εἴτε τὴ λεγομένη δημοτικὴ. Καὶ ναὶ μὲν κολακεύονται πολλοὶ ἀπ' τοὺς δημοτικιστὰς νὰ πιστεύουν πῶς γράφουν μιὰ καθαρὴ δημοτικὴ, ἀλλ' αὐτό, ὅπως ἀπέδειξα στὴν πραγματεία μου «Τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα» (*) εἶν' ἕνα ἀπλὸ παραμῦθι, καὶ ὑπῆρξε πρᾶγμα ἀδύνατο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Ψυχάρη. Καὶ γιὰ κάθε σύγχρο-

(*) Σελ. 46 κ. ἐ.

νό μας δημοτικιστή είναι πράγμα αδύνατο ή άμυγής και καθαρά δημοτική. Δέν είμαι πλούσιος και δέν μπορώ νά προτείνω ένα γενναιότερο στοίχημα. Ὑπόσχομαι ὅμως νά δώσω χίλιες δραχμές σέ κείνον, πού θά μπορούσε νά μάς παρουσιάσῃ ένα ὁποιοδήποτε δημοσίευμα, γραμμένο τάχα σέ καθαρή δημοτική, πού νά μὴν εἶναι ἡ γλώσσα του σέ ένα μικρότερον ἢ μεγαλύτερο βαθμὸν μεικτῆ, σὸ λεξιλόγιο, σὸ τυπικὸ καὶ σὸ φθογγικόν. Βέβαια μερικοὶ νομίζουσι ὅτι μὲ τὸ νά γράφουσι π. χ. «οἱ μαθητές, οἱ φοιτητές τῆς πρώτης τάξης, τῆς κυβέρνησης», καὶ μὲ τὸ νά μεταβάλλουσι σέ μερικὰς λέξεις μερικὰ φθογγικὰ συμπλέγματα καὶ νά μετατρέπουσι μερικὰ κτ σέ χτ, καὶ μὲ τὸ νά γράφουσι κίντνος ἀντὶς κίνδυνος καὶ ἄλλα ὅμοια, ὅτι μ' αὐτὸ ἔλυσαν τὸ πρόβλημα τῆς καθαρῆς δημοτικῆς. Ἀλλὰ μὲ ὅλα αὐτά, πού ὄχι μόνον ἀντίθετα πρὸς τὴν γλωσσικὴν μας πραγματικότητά εἶναι, παρὰ πολλὰς φορές καὶ ἀντιαισθητικά, δέν κατορθώνουσι πάλι νά ξεφύγουσι ἀπ' τὴν καταραμένην τὴν μεικτῆ.

Δ'.

Καὶ ἔρχεται τώρα τὸ ἐρώτημα, πῶς τὴν ἐννοοῦμε, πῶς πρέπει νά τὴν ἐννοοῦμε τὴν ἀνάμειξι τὴν γλώσσα τὴν γραπτῆ, στὴν γλώσσα αὐτῆ τὴν μεικτῆ. Γιατί σχετικῶς καὶ μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα μάς ἀποδίδουσι μερικοὶ παλαιοδημοτικισταὶ ἰδέες καὶ γνώμες, πού δὲ μάς ἀνήκουσι. Πῶς θέλομε δηλαδὴ νά εἰσαγάγωμε μιὰ γλωσσικὴ ἀναρχία, μιὰ πολυτυπία, μιὰ σύγχυσι ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ἀλλὰ ἐμεῖς δέν τὴν ἀντίλαμβανόμεσθε ἔτσι τὴν ἀνάμειξι στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη καὶ στὴν κοινὴ γραφομένη.

Ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Hesseling στὴν ἐπιστολὴν του γράφει: «Comme le mot (μεικτῆ) l'indique, il s'agit de savoir bien doser les éléments qui constituent cette langue necessairement plus ou moins disparate. (= Ὅπως τὸ δείχνει ἡ λέξις—μεικτῆ—πρέπει νά ξέρη κανεὶς νά κάνῃ καλὸν συγκερασμὸν τῶν στοιχείων, πού συνιστοῦν τὴν γλώσσα αὐτῆ, πού κατ' ἀνάγκην εἶναι λίγο πολὺ ἀνομοιογενής)». Ἀλλὰ ἐμεῖς δέν ἐννοοῦμε πῶς ἀνήκει στὸν ὁποιοδήποτε φιλόλογον ἢ γλωσσολόγον ἢ λογοτέχνην νά κανονίζῃ αὐτὸς ἀπ' τὸ γραφεῖον του κατὰ τὴν προσωπικὴν του ἐκτίμησιν, σὰν ἕνας γιατρὸς ἢ ἕνας φαρμακοποιὸς τὸ dosage, ὅπως γράφει ὁ κ. Hesseling, τὸ ποσὸν δηλαδὴ τῶν στοιχείων τῆς μείξεως, σὰν νά πρόκειται νά γίνῃ ἕνα φάρμακον. Ἐμεῖς ἐννοοῦμε νά τὰ ξεχωρίζωμε τὰ πράγματα, ὅπως μάς τὰ δίνει ξεχωρισμένῃ ἢ γλωσσικῇ μάς πραγματικότητι, ἢ χρῆσις δηλαδὴ στὴν κοι-

νὴν ὁμιλουμένην, ἐξαιρέσει ἐλαχίστων περιπτώσεων, ὅπου ἢ χρῆσις αὐτῆ προφανῶς ταλαντεύεται (π. χ. εἰσαγγελεὺς, γραμματεὺς—κουρέας, δεκανέας).

Καὶ πρῶτα ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον. Δέν ἐννοοῦμε ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεικτῆς πρέπει νά γράφωμε στὴν μιὰ σελίδα π. χ. νερό καὶ στὴν ἄλλη ὕδωρ, ἢ στὴν μιὰ σελίδα σπῖτι καὶ στὴν ἄλλη οἰκία ἢ οἶκος. Γράφωμε μόνον τὴν λέξιν νερό καὶ τὴν λέξιν σπῖτι. Ἀλλὰ δὲ νομίζομε πῶς πρέπει νά ἀποφεύγωμε νά γράφωμε π. χ. «ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος τοῦ τάδε ἢ τοῦ τάδε» καὶ πῶς πρέπει ἐν ὀνόματι τῆς καθαρῆς δημοτικῆς νά γράφωμε «τὸ ἐκδοτικὸν σπῖτι τοῦ τάδε», πού δέν τὸ λέει κανεὶς στὴν κοινὴν ὁμιλουμένην. Ἐδῶ ἔχομε μιὰ νέα ἐννοία πού τὴν ἐκφράζομε μὲ τὴν λέξιν οἶκος, μιὰ ἀπόχρωσι τῆς ἐννοίας, πού ἐκφράζει ὁ ὅρος σπῖτι. Δὲ νομίζομε, λοιπὸν ὅπως οἱ παλαιοδημοτικισταὶ, πῶς πρέπει νά ἀποφεύγωμε ὀλοτελῶς τὴν λέξιν οἶκος ἢ τὰ σύνθετά της, π. χ. τὸ οἰκόπεδο, πού αὐτοὶ ὑποστηρίζουσι πῶς πρέπει νά τὸ γράφωμε σπιτόποπος κ' ἄς τὸ λέμε οἰκόπεδο. Ἡ λέξις οἰκόπειδο ἐκφράζει ὀλοκάθαρα γιὰ ὅλους μάς τὴν ἐννοίαν της, ὅπως καὶ ἄλλες ὁμοίαι λέξεις, μὲ πρῶτον συνθετικὸν τὴν λέξιν οἶκος, π. χ. οἰκότροφος, οἰκοτροφεῖον, οἰκονόμος κλπ.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφολογίαν τῶν λέξεων, δέν ἐννοοῦμε πῶς πρέπει π. χ. στὴν μιὰ σελίδα νά γράφωμε ποτήρι, κλαδευτήρι καὶ στὴν ἄλλη ποτήριον, κλαδευτήριον. Ἐννοοῦμε ὅτι αὐτὲς τὶς λέξεις ποτήρι, κλαδευτήρι, σκαλιστήρι κλπ. πού ἔτσι τὶς ἀκληρονομήσαμε ἀπ' τὴν προφορικὴν παράδοσιν, κ' ἔτσι τὶς λέμε καὶ στὴν κοινὴν ὁμιλουμένην, ἔτσι καὶ πρέπει νά τὶς γράφωμε. Ἀλλὰ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ γράφωμε καὶ θά γράφωμε σπουδαστήριον, ἀναγνωστήριον, φροντιστήριον, γυμναστήριον κλπ. καὶ δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά τὰ κάμωμε κ' αὐτά, γιανὰ συμφωνοῦν τάχα μὲ κείνα, σπουδαστήρι, ἀναγνωστήρι, κλπ., ὅπως τὰ ἠθέλε ὁ ψυχαρασμός. Θά χρησιμοποιοῦμε καὶ τὶς δυὸ μορφὰς μιᾶς λέξεως, ἂν ὑπάρχουν, τὴν καθὲν μιὰ ἐκεῖ πού πρέπει, μόνον τότε, ὅταν ἢ καθὲν μιὰ ἀπ' τὶς δυὸ αὐτῆς μορφῆς τῆς δίνει μιὰ ἰδιαίτη ἀπόχρωσιν τῆς σχετικῆς ἐννοίας. Ἐτσι π. χ. μποροῦμε νά γράφωμε, ὅπως καὶ λέμε στὴν κοινὴν ὁμιλουμένην, τὸ ἐργαστήρι ἢ τὸ ἀργαστήρι, ὅταν πρόκειται γιὰ ἕνα κοινὸν τεχνίτην, καὶ τὸ ἐργαστήριον, ὅταν πρόκειται γιὰ ἕνα καλλιτέχνην ἢ ἕνα ἐπιστήμονα ἐρευνητὴν (π. χ. χημικὸν ἐργαστήριον). Γιατί ἔτσι λέγεται: π. χ. «Ἦμουν στὸ ἀργαστήρι τοῦ Κώστα» (τοῦ μαραγκοῦ)—ἀλλά—«Ἦμουν στὸ μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τοῦ τάδε». Παρόμοια ἔχει νά τῆ κανεὶς

καί γιά ἄλλα τέτοια, σάν τὸ «περισσὸς καὶ περιπτὸς, περισσεύει καὶ περιπτεύει, μιλιὰ καὶ ὀμιλιὰ, κοινωνία (ἀπ' τὸν παππᾶ) καὶ κοινωνία, ζωγραφία ἀλλὰ ἐλαιογραφία» καὶ ὄχι ἐλαιογραφία.

Καὶ ὡς πρὸς τὸ τυπικὸ δὲν ἐπιζητοῦμε νὰ ἀνακατεῦμε τὰ πράγματα, ὅπως θέλουν νὰ μᾶς παραστήσουν οἱ παλαιοδημοτικισταί. Δὲ λέμε πῶς ἐπιτρέπεται νὰ γράφωμε στὴ μιὰ σελίδα π. χ. οἱ στρατιῶται—τοὺς στρατιώτας, οἱ πολῖται—τοὺς πολίτας καὶ στὴν ἄλλη οἱ στρατιῶτες—τοὺς στρατιῶτες κλπ. Ἐχομε τὴ γνώμη ὅτι πρέπει νὰ σχηματίζωμε ὀνόματα καὶ ῥήματα στὴ γραπτὴ μας γλῶσσα, ἔτσι ὅπως σχηματίζονται καὶ στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, ἀδιαφορῶντας ἂν σὲ μιὰ ὠρισμένη τάξι ὀνομάτων ἢ ῥημάτων ἢ Α σειρὰ τύπων προέρχεται ἀπ' τὴ λαϊκὴ γλῶσσα καὶ ἢ Β σειρὰ προέρχεται ἀπ' τὴ λόγια παράδοσι. Νομίζομε πῶς πρέπει νὰ γράφωμε, ὅπως καὶ λέμε στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, ὁ στρατιῶτης—οἱ στρατιῶτες, τοὺς στρατιῶτες, ὁ πολίτης—οἱ πολῖτες, τοὺς πολῖτες κλπ., ἀλλὰ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά ὁ φοιτητής—οἱ φοιτηταί, τοὺς φοιτητάς, ὁ δικαστής—οἱ δικασταί, τοὺς δικαστάς κλπ. ὅπως ἐπίσης λέγονται στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, καὶ ὄχι οἱ φοιτητές, τοὺς φοιτητές, —οἱ δικαστές, τοὺς δικαστές, πὺ ἐπιτέλους δὲν εἶναι τῆς λαϊκῆς γλῶσσας, παρὰ κατασκευάσματα τῶν παλαιοδημοτικιστῶν. Γιατί ὁ λαϊκὸς τύπος σ' αὐτὰ θὰ ἦταν, ὅπως ἐξέρομε, οἱ φοιτητάδες, οἱ δικαστάδες, ὅπως τὸ δείχνουν καὶ τὰ λαϊκὰ τραγούδια: «Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἐξήντα μαθητὰδες—Προξενητὰδες εἴμαστε κι' ἦρθαμε νὰ σοῦ ποῦμε». Μπορεῖ νὰ χρησιμοποιῆ κανεὶς καμιά φορά καὶ τὸν τύπο «καθηγητάδες καὶ βουλευτάδες» καὶ τὰ ὅμοια, ὅλλ' αὐτὰ βέβαια, ὅταν θὰ θέλη νὰ ἐκφράσῃ χλευασμὸ, ὅπως συμβαίνει καὶ στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη. («Οἱ κύριοι βουλευτάδες, βλέπεις, τί ἀνάγκη ἔχουν»). Ἐπίσης γράφωμε, ὅπως καὶ λέμε στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, ἢ βρύση, τῆς βρύσης—οἱ βρύσες, τὶς βρύσες, ἢ ἢ ζάχαρη, τῆς ζάχαρης κλπ. καὶ ὄχι ἢ βρύσις, τῆς βρύσεως—οἱ βρύσεις, τῶν βρύσεων, ὅπως ἦταν μιὰ φορά κι' ἔναν καιρὸ οἱ τύποι τῆς λέξεως αὐτῆς, οὔτε ἢ ζάχαρις, τῆς ζαχάρεως κλπ. Ἀλλὰ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά γράφωμε, ὅπως καὶ λέμε στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, ἢ τάξις, τῆς τάξεως—οἱ τάξεις, πῶν τάξεων κλπ., ἢ κυβέρνησις, τῆς κυβερνήσεως, κλπ., ἢ ἀπόφασις, τῆς ἀποφάσεως κλπ. καὶ ὄχι ἢ τάξις, τῆς τάξεως ἢ ἢ κυβέρνησις, τῆς κυβερνήσεως κλπ. ὅπως θέλουν νὰ γράφουν οἱ παλαιοδημοτικισταί. Γράφωμε ἐπίσης ἢ Φρόσω, τῆς Φρόσως, ἢ Μαριγῶ, τῆς Μαριγῶς καὶ ὄχι τῆς Μαριγούς. Ἀλλὰ δὲ νομίζομε πῶς χάριν μιᾶς ὀμοιομορφίας πάλι

πρέπει νὰ γράφωμε ἢ Ρόδο, τῆς Ρόδος, ἢ Σάμο, τῆς Σάμος καὶ ἢ μέθοδο, τῆς μέθοδος, ἢ σύγκλητο, τῆς σύγκλητος καὶ τὰ ὅμοια, ἀφοῦ ὅλοι μας στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη δὲν τὰ λέμε αὐτά, παρὰ λέμε π. χ. τὰ κρασιά τῆς Σάμου, μιὰ Γαλλικὴ μέθοδος, τῆς μεθόδου, ἢ σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς συγκλήτου κλπ.

Καὶ στὰ ῥήματα δὲν ὑποστηρίζομε πῶς πρέπει νὰ γράφωμε π. χ. πότε ἔλαβον, ἐλάβομεν καὶ πότε ἔλαβα, ἐλάβομε. Διόλου δὲν τὴν ἐννοοῦμε ἔτσι τὴ μείξι τῶν ρηματικῶν τύπων στὴν κοινὴ γραφομένη. Θὰ γράφωμε, ὅπως καὶ λέμε στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, ἔλαβα, ἐλάβομε, ἔλαβον. Θὰ γράφωμε ἐπίσης βαριέμαι, βαριέσαι, βαριέται κλπ. ἀγαπιέμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται κλπ., ὅπως καὶ λέμε στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη. Ἀλλὰ θὰ γράφωμε ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὅπως πάλι λέμε στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, καταχρῶμαι, καταχρᾶται, (τὴν καλωσύνη μου) κλπ. ἐξαρτῶμαι, ἐξαρτᾶσαι, ἐξαρτᾶται (ἀπὸ σένα) κλπ. καὶ δὲ θὰ τὰ κάνωμε κι' αὐτὰ χάριν τάχα τῆς ὀμοιομορφίας καταχρῆσαι, καταχρῆται, ἢ ἐξαρτιέται κλπ. Ὅπως ἐπίσης δὲ θὰ κάνωμε χάριν τῆς ὀμοιομορφίας τὸ διηγείται—διηγίεται ἢ τὸ προηγείται—προηγίεται ἢ τὸ καταργείται (τὸ σχολεῖο)—καταργίεται ἢ τὸ ἐκτελεῖται (τὸ σχέδιο τῆς κυβερνήσεως)—ἐχτελεῖται ἢ τὸ ἀπαιτεῖς, ἀπαιτεῖ—ἀπαιτᾶς, ἀπαιτᾶ, γιανὰ συμφωνῆ τάχα μὲ τὸ κυνηγᾶς, κυνηγᾶ κλπ. Τὸ καταργίεται θὰ τὸ γράφωμε βέβαια, ὅταν πρόκειται γιὰ κατάρτες (πβ. «καὶ μιὰ μάννα, κακόμαννα, τὸ γυιὸ τῆς καταργίεται»), καὶ δὲ θὰ γράφωμε τότε καταρᾶται. Καὶ οἱ τύποι ἐννοεῖται, ἀποτελεῖται, ὑπονοεῖται, ἐξαντλεῖται κλπ. ἀφοῦ εἶναι τῆς κοινῆς ὀμιλουμένης, εἶναι γιὰ μᾶς καὶ τῆς κοινῆς γραφομένης.

Καὶ στὰ ἐπιρρήματα π. χ. θὰ γράφωμε βέβαια καλὰ, κακὰ, ψυχρὰ κι' ἀνάποδα, ἐξοχα, περίφημα, ἀκριβὰ, φτηνὰ κλπ. καὶ ὄχι καλῶς, κακῶς κλπ., ἀλλὰ δὲ θὰ ἀποφεύγωμε καὶ τὰ εἰς —ως ἢ —ὠς ἐπιρρήματα, ὅσα εἶναι εὐχρηστα στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, ἀπλῶς καὶ μόνο γιατί αὐτὰ προέρχονται ἀπ' τὴν καθαρεύουσα. Θὰ γράφωμε λοιπὸν κοντὰ σὲ κείνα τὰ παραπάνω, ὅταν θὰ χρειάζεται, καί: ὠρισμένως, ἀσφαλῶς, προηγουμένως, λεπτομερῶς, εἰλικρινῶς κλπ. δὲ θὰ κάνωμε τὸ τελευταῖο, χάριν τάχα τῆς ὀμοιομορφίας, εἰλικρινά, ὅπως θέλουν νὰ τὸ γράφουν οἱ παλαιοδημοτικισταί. Στὴν κοινὴ ὀμιλουμένη, στὴ ζωντανὴ γλῶσσα, ὑπάρχουν καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἐπιρρηματικὲς καταλήξεις —α καὶ —ως (—ὠς), σὲ ἄλλα ἢ μία, σὲ ἄλλα ἢ ἄλλη, σὲ μερικὰ μάλιστα ἐπιρρήματα καὶ οἱ δύο μὲ διαφορὰ ὅμως σημασίας. «Πουλεῖ ἀκριβὰ —θὰ ἔρθῃ στίς ἐννεά

ἀκρίβως —περάσαμε εὐχάριστα στήν ἐκδρομή—θά τὸ κάμω αὐτὸ εὐχάριστως».

Ἐπίσης προκειμένου γιὰ φθογγικά συμπλέγματα δὲ θὰ μεταβάλλωμε π. χ. τὸ κτ σὲ χτ σὲ ὄλες τὶς λέξεις, γιανὰ ὑπάρχη τάχα φθογγικὴ ὁμοιομορφία καὶ γιανὰ ἐφαρμύζωνται φθογγικοὶ νόμοι, ποὺ σήμερα κανένας ἄξιος τοῦ ὀνόματος γλωσσολόγος δὲν τοὺς παραδέχεται. Θὰ γράφωμε βέβαια κί' ἐμεῖς π. χ. χταπόδι καὶ ὄχι κταπόδι, ὄ χ τ ὦ καὶ ὄχι ὄκτώ, γιανὶ ἔτσι προφέρονται αὐτὰ στήν κοινὴ ὁμιλουμένη. Ἀλλὰ δὲ θὰ κάνωμε καὶ τὸ κτηματίας —κτηματίας ἢ τὸ ἔκτος —ἔχτος ἢ τὸ ἔκτος —ἔχτος κλπ. ἀφοῦ ὄλοι στή κοινὴν ὁμιλουμένην λένε κτηματίας, ἔκτος, ἔκτος κλπ. Θὰ γράφωμε κί' ἐμεῖς π. χ. θὰ μαγειρέψη, θὰ κλαδέψη, θὰ χωνέψη κλπ. καὶ ὄχι θὰ μαγειρεύση, θὰ κλαδέυση, θὰ χωνεύση κλπ., ἀλλὰ δὲ θὰ γράφωμε χάριν τάχα τῆς ὁμοιομορφίας καί: θὰ ἐκπαιδέψη (=θὰ ἐκπαιδέυση) τὰ παιδιὰ τοῦ στήν Εὐρώπη—θὰ τὸν διαψέψη (=θὰ τὸν διαψεύση) ἢ ἡσυνέλεψη, ἢ ἐκπαίδεψη, ἢ διάψεψη καὶ τὰ ὅμοια, πράγματα ἀνύπαρκτα στήν κοινὴν ὁμιλουμένην.

Γενικῶς, ἐφόσον διττὴ εἶναι ἡ προέλευσις τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης, ἢ προφορικῆ δηλαδὴ παράδοσις ἀπ' τὸνα μέρος καὶ ἢ λόγια παράδοσις ἀπ' τ' ἄλλο, εἶναι φύσει ἀδύνατον νὰ λείψουν οἱ διττὲς ἐμφανίσεις τῶν λεκτικῶν στοιχείων στή μορφολογία τῶν λέξεων, στὸ τυπικὸ τους, στὸ φθογγικὸ τους. Ἔχομε ἀπ' τὸνα μέρος στήν κοινὴν ὁμιλουμένην δουλειὰ («ἔχω δουλειὰ») ἀλλὰ καὶ δουλεία (σὴ νομικὴ γλῶσσα), ἔχομε θεωριὰ ἀλλὰ καὶ θεωρία—μιλῶ, μιλιὰ ἀλλὰ καὶ συν-ομιλῶ, ὁμιλία (στὸν Παρνασσὸ), ὁμιλητής—κοινωνία (ἀπ' τὸν παπᾶ) ἀλλὰ καὶ κοινωνία, συγ-κοινωνία, ἐπι-κοινωνία—σκόλη («ἔχομε σκόλη σήμερα»=ἀνάποισι, διακοπὴ μαθημάτων ἢ ἐργασίας) ἀλλὰ καὶ σχολή (ἐμπορικὴ, ναυτικὴ, κλπ.)—ζωγραφία (ὄχι ζωγραφία) ἀλλὰ ἐλαιογραφία, δικογραφία, κλπ.—(παλιάνθρωπος) παλιανθρωπιὰ ἀλλὰ φίλανθρωπιὰ—στοιχειὸ ἢ στοιχεῖα (τοῦ σπιτιοῦ) ἀλλὰ στοιχεῖο, τὰ στοιχεῖα (τῆς κατηγορίας, κλπ.) φτερό, φτωχὸς ἀλλὰ περὶ-πτερο, πτώμα, πτυχιό κλπ.—δάσκαλος ἀλλὰ δημοδιδάσκαλος (καὶ ὄχι δημο-δάσκαλος) —καιρὸς (=χρόνος, π. χ. «εἶναι πολὺς καιρὸς, ποὺ ἔφυγε») ἀλλὰ χρονό-μετρο (καὶ ὄχι καιρό-μετρο), χρονικὸ διάστημα —νερό, νερο-ζοῦμι κλπ. ἀλλὰ ὑδρόμετρο, ὑδροπλάνο, κλπ. (καὶ ὄχι νερό-μετρο, κλπ.)—γιατρός, ὀδοντογιατρός, γιατρικὸ ἀλλὰ ἀρχ-ίατρος, κτην-ίατρος, ἰατρεῖο —φταίω, φταίξιμο ἀλλὰ πταῖσμα (σὴ δικαστικὴ γλῶσσα), πταισματοδικεῖο, κλπ.—χαλνῶ, χάλασμα ἀλλὰ καὶ διαφθεῖρω («αὐτὸς τὸ διαφθεῖρει τὸ παιδί»), διαφθορά, ἐρείπω —

ποιῶθω, ἔγνοια («δὲν ἔχει καμιά ἔγνοια») ἀλλὰ καὶ ἐννοῶ, ἐννοοῦμαι, συν-ἐννοοῦμαι, ἔννοια («δὲν ἔχει διόλου ἔννοια μουσικῆς») — παρατῶ, παράτησα («τὰ παράτησε ὄλα κί' ἔφυγε») ἀλλὰ ἀπ-αιτῶ, ἀπαιτεῖται, παραιτοῦμαι, παραιτεῖται ἢ κυβέρνησις (κί' ὄχι: παραιτεῖται), παραιτήσις τῆς κυβερνήσεως (καὶ ὄχι: παράτηση τῆς κυβερνήσεως) — βάζω («τὸν βάζει στή θέσι του»), ἀνε-βάζω, κατε-βάζω ἀλλὰ προ-βιβάζω, συμ-βιβάζω — στέκομαι, ἀντι-στέκομαι ἀλλὰ προϊσταμαι, ὁ προϊστάμενος, ὁ ὑφιστάμενος (καὶ ὄχι: ὁ προ-ιστεκόμενος, κλπ.) — λαβαίνω, μετα-λαβαίνω, καταλαβαίνω, ἀλλὰ διαλαμβάνω («τί διαλαμβάνει;»), προκαταλαμβάνω, ἀντιλαμβάνομαι — ἀποχτῶ ἀλλὰ κεκτημένα δικαιώματα, κεκτημένη ταχύτης (καὶ ὄχι: ἀποχτημένα δικαιώματα, κλπ.) — κλεινῶ (ἢ κλειῶ) τὴν πόρτα, ἀλλὰ (τὸν ἀποκλείω (ἀπ' τὸ διαγωνισμό), ἀποκλείονται «ἀπ' τὶς ἐξετάσεις»), (δὲν) ἀποκλείεται (νὰ τὸ ἔμαθε) κλπ. — ὑποχρεῶνομαι (νὰ=ἀναγκάζομαι νὰ), ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦμαι (νὰ=ἔχω τὴν ὑποχρέωσι νὰ) — δικαίωνομαι, δικαίωθηκα (=ἀναγνώρισαν ὅτι ἔχω δικαίω) ἀλλὰ καὶ δικαιοῦμαι, δικαιοῦσαι, δικαιοῦται (νὰ=ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ) — ἄλογο, καβαλλάρης, καβαλλάρια, ἀλλὰ καὶ ἰππέας, ἰππικὸ — οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος, ἀλλὰ καὶ οὐδέτερος (στὸν πόλεμο), ἢ οὐδετερότης — ἀσχώρετος (ἀπ' τὸν παπᾶ), ἀλλὰ καὶ ἀσυγχώρητος (*) κλπ. κλπ.

Ἄν τώρα ἕνας, ἀνεξαρτήτως γλωσσικῶν καὶ γλωσσολογικῶν θεωριῶν, ἐνθὺ τὰ βλέπει αὐτὰ τὰ πράγματα, θέλη νὰ ἐπιμένῃ πὼς μπορεῖ νὰ ὑπάρξη ἀμιγῆς καὶ καθαρὰ δημοτικὴ, ἀμιγῆς καὶ καθαρὰ γραφομένη γλῶσσα, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ποῦμε ἢ πὼς εἶναι πολὺ δύσκολος ἄνθρωπος καὶ πιστὸς ὀπαδὸς τοῦ «Οὐ με πείσεις, κἂν με πείσης» ἢ ὅτι ἀδιαφορεῖ ἂν παραγνωρίζῃ πέρα καὶ πέρα τὴ γλωσσικὴ μας πραγματικότητα.

Ἀλλὰ —(ἐδῶ ἔχομε μιὰ ἀξιοπράσεκτῃ ἔνστασι)— πὼς θὰ γίνῃ, λένε, ἢ γραμματικὴ τῆς γλώσσας αὐτῆς; Τί γραμματικὴ τῆς νέας γλώσσας θὰ δώσωμε στὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου; Ἡ γραμματικὴ, λένε οἱ παλαιοδημοτικισταί, πρέπει νὰ εἶναι «διδάξιμη», νὰ μὴν ἔχη πολυμορφίαι καὶ πολυτυπίαι, γιὰ νὰ μὴ βασανίζωνται τὰ παιδιὰ μας, γιανὰ μποροῦν νὰ τὴ μαθαίνουν εὐκόλα. Τί νὰ γίνῃ! Απολύτως εὐκόλῃ γραμματικὴ εἶναι μόνο ἢ γραμματικὴ τῆς ἐσπεράντο, καὶ μόνον αὐτὴ μποροῦν νὰ τὴ μαθαίνουν καὶ παιδιὰ, καὶ νέοι, καὶ γέροι πολὺ εὐκόλα. Οἱ ζωντανὲς

(*) Ἴδὲ «Τὸ γλωσσικὸ πρόβλημα», σελ. 31 κ. ἔ.

καὶ φυσικὲς γλώσσες ὅλες ἔχουν τὶς ἀνωμαλίες τους καὶ τὶς δυσκολίες τους. Ἀνωμαλίες ἔχει π.χ. καὶ ἡ Γαλλικὴ γλώσσα, ἀνωμαλίες ἔχει καὶ ἡ Γερμανικὴ. Ἀνωμαλίες καὶ δυσκολίες φυσικὸ εἶναι νὰ ἔχη καὶ ἡ νέα Ἑλληνικὴ, καθόσον μάλιστα, ὅπως εἶπε μιὰ φορὰ ἕνας Γερμανός, «ὁ ἑλληνικὸς ὁ διάβολος ἔχει πολλὰ ποδάρια». Θὰ ἦταν θαύμα, ἢ νέα Ἑλληνικὴ γλώσσα, τὸ πνευματικὸ καταστάλαγμα μιᾶς ἐθνικῆς ἱστορίας τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, νὰ εἶναι σὲ ὅλα ἀπλὴ καὶ ὁμοιόμορφη. Ἀλλὰ οἱ ἀνωμαλίες κ' οἱ δυσκολίες τῆς γραμματικῆς μιᾶς σύγχρονης γλώσσας τότε μόνον ἔχουν σημασία, τότε εἶναι ἀξιοκατάκριτες, ὅταν εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὴ γλωσσικὴ πραγματικότητα. Ἀλλῶς δὲν εἶναι δυσκολίες. Ὅταν τὸ παιδί τοῦ δημοτικοῦ σχολείου διδάσκει τὰ γράμματα τῆς σύγχρονης ἐθνικῆς του γλώσσας μὲ μιὰ γραμματικὴ κ' ἡ γραμματικὴ αὐτὴ τοῦ λέει π.χ. πὼς πρέπει νὰ σχηματίζῃ (ὁ ταμίας) τοῦ ταμίου, ἐνῶ παντοῦ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ἀκούει νὰ λένε «τοῦ ταμίου», ἢ πὼς πρέπει νὰ σχηματίζῃ τὸ παιδίον, τοῦ παιδίου, ἐνῶ πάλι στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ἀκούει νὰ λένε τὸ παιδί, τοῦ παιδιοῦ, ἢ πὼς πρέπει νὰ σχηματίζῃ (ἀγαπῶ) ἀγαπῶμεν ἢ (νικῶ) νικῶμεν, κλπ., ἐνῶ παντοῦ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ἀκούει νὰ λένε ἀγαποῦμε, νικοῦμε, κλπ., τότε βέβαια ἡ γραμματικὴ αὐτὴ εἶναι μιὰ γραμματικὴ μὲ ἀνωμαλίες καὶ δυσκολίες. Δὲ θὰ εἶναι ὅμως τέτοια καὶ ἡ γραμματικὴ τῆς σύγχρονης γλώσσας, ποῦ θὰ ἔχη ὡς βάσι τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, ὅταν θὰ διδάσκη στὸ παιδί ἐκεῖνα ποῦ ἀκριβῶς ἀκούει ἀπ' τοὺς ὁμογλώσσους του, οἱ ὅποιοι μιλοῦν τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, ὅταν θὰ τοῦ διδάσκη ἐκεῖνα ποῦ θὰ βλέπη καὶ σὲ βιβλία, γραμμένα σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴ σύγχρονη κοινὴ ὁμιλουμένη.

Στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων ἔγιναν μεταβολές στὴ γλώσσα καὶ ἀναδημιουργίες, καὶ σήμερον ἔχομε ἕνα ἐντελῶς νέο σὲ πολλὰ γραμματικὰ σύστημα. Ἀπὸ παλαιὰ χρόνια, ὅπως ξέρομε, στὰ ὀνόματα π.χ. ἔγινε μετακινήσις ἀπὸ τὴν τρίτη κλίσι πρὸς τὴν πρώτη. Ἀλλ' αὐτὸ μόνον στὸν ἐνικό. Ὁ πατὴρ ἔγινε πατέρας κατὰ τὸ ταμίας καὶ ἡ μήτηρ ἔγινε μητέρα κατὰ τὸ ἡμέρα, καὶ ἡ φλόξ ἔγινε φλόγα καὶ ἡ νύξ ἔγινε νύχτα. Ἀλλὰ στὸν πληθυντικὸ ἡ μετακινήσις ἐβάδισε ἀντιθέτως. Ἐδῶ ὑπερίσχυσε ἡ τρίτη κλίσις, καὶ τὰ πρωτόκλιτα οἱ ταμίαι, οἱ στρατιῶται, οἱ πολῖται, κλπ. ἔγιναν τριτόκλιτα οἱ ταμίες, οἱ στρατιῶτες, οἱ πολῖτες κλπ. Ἔτσι ἡ καταραμένη γὰρ τοὺς παλαιοδημοτικιστὰς τρίτη κλίσις σ' αὐτὰ ἔχει βολμένο σταθερὰ τὸ πόδι τῆς καὶ στὴν ἐντελῶς λαϊκὴ γλώσσα. Ἀλλὰ τώρα πιά καὶ σὲ ἄλλα εἶναι στερεωμένη ἢ τρίτη κλίσις.

ὥστε νὰ εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ τὴν ἐκτοπίσῃ κανεὶς ἀπ' τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. Ἐχομε πρῶτα τὰ εἰς —ὸς οὐδέτερα, τὸ ἔθνος, τὸ κράτος, τὸ ἔδαφος, τὸ στέλεχος κλπ. Ἡ κλίσις τους εἶναι πιά ἡ ἴδια μὲ τὴν ἀρχαία. Ὅλοι ἀνεξαίρετως στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη λένε τὸ ἔθνος, τοῦ ἔθνους, τὰ ἔθνη, τῶν ἔθνων κλπ. καὶ κανεὶς δὲ λέει τὰ ἔθνια, ὅπως τὰ χεῖλια, ἢ τὰ στέλεχα (τοῦ στρατοῦ), ὅπως τὰ πέλαγα. Ἐχομε ἔπειτα τὰ ὀνόματα εἰς —μα, γεν. —ματος, π.χ. τὸ σύνταγμα, τοῦ συντάγματος, τὸ εἰσοδήμα, τοῦ εἰσοδήματος κλπ. καὶ κανεὶς δὲ λέει στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη π.χ. ἡ πλατεία τοῦ συνταγμάτου ἢ φόρος τοῦ εἰσοδημάτου, ὅπως μιὰ φορὰ ἔλεγαν καὶ ἴσως λένε ἀκόμη, τὰ δόντια τοῦ γαλάτου, ἢ σπυριά τοῦ αἱμάτου. Καὶ τόσο ἔχουν ἐπιβληθῆ αὐτὰ τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα στὴ σύγχρονη κοινὴ ὁμιλουμένη γλώσσα, ὥστε παρέσυραν κ' ἔκαμαν τριτόκλιτα καὶ ὀνόματα δευτερόκλιτα, ποῦ προέρχονται ἀπ' τὴν ἐντελῶς λαϊκὴ γλώσσα, π.χ. τὸ ράψιμο, τὸ ράψιμο, τὸ πλύσιμο κλπ. Καὶ λοιπὸν ἔχομε τώρα π.χ. βελόνες τοῦ ραψίματος, καὶ ὄχι τοῦ ράψιμου, καὶ σαποῦνι τοῦ πλύσιματος καὶ ὄχι τοῦ πλύσιμου κλπ. Ἐχομε, ὅπως ξέρετε, καὶ «τὸ συμφέρον, καὶ ἀνθρώπους τοῦ συμφέροντος, καὶ τὸ παρόν, τοῦ παρόντος, τὸ μέλλον, τοῦ μέλλοντος» κλπ. καὶ δὲν ἀκοῦμε κανένα νὰ λέῃ τὸ μελλοῦμενο καὶ τὰ μελλούμενα, ὅπως θέλουν νὰ γράφουν πολλοὶ παλαιοδημοτικιστὰι. Ἐχομε, ἐπαναλαβαίνω, μιὰ ἀναδημιουργία γραμματικὴ. Ἡ σύγχρονη λοιπὸν αὐτὴ τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης γραμματικῆς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε τῆς ἀρχαίας γλώσσας ἢ γραμματικῆς, οὔτε μιᾶς ἐντελῶς λαϊκῆς γλώσσας ἢ γραμματικῆς. Εἶναι μιὰ ἰδιαίτερη γραμματικὴ, σὲ πολλὰ ἀρχαία, σὲ πολλὰ νέα, σὲ ἄλλα καὶ ἀρχαία καὶ νέα μαζί. Μποροῦμε ὅμως νὰ τὴν βροῦμε τὴ γραμματικὴ αὐτὴ ἀρκεῖ νὰ ἔχωμε λίγη καλὴ θέλησι καὶ νὰ μὴν ἔχωμε πάντοτε στὸ νοῦ μας τὰ καλοῦπια τῆς γραμματικῆς τῆς ψυχαικῆς.

Δὲ βρίσκομε λοιπὸν πολὺ δυνατὴ τὴν ἔνστασις αὐτὴ τῆς «διδάξιμης» γραμματικῆς, κ' ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἀξιῶσμε νὰ μᾶς ἀναγνωρισθῆ κάποια ἀρμοδιότης νὰ ἔχωμε κ' ἐμεῖς γνώμη γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἐκάμαμε κ' ἐμεῖς τὸ δάσκαλο καὶ ὄχι γιὰ λίγα χρόνια, προτοῦ μᾶς βοηθῆ θέσις γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ κατόπιν ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας. Ἐδιδάξαμε καὶ σὲ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, σὲ προγυμνάσια δηλαδὴ, καὶ σὲ γυμνάσια, καὶ σὲ πρότυπα διδασκαλεῖων εἴκοσι δύο ὀλόκληρα χρόνια καὶ μποροῦμε νὰ ἐκτιμῶσμε τὶς εὐκολίες ἢ τὶς δυσκολίες τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων

μαθημάτων, καὶ εἰδικῶς τῆς γραμματικῆς. Δύσκολα καὶ ἀνώμαλα, ἐπαναλαβαίνω, προκειμένου γιὰ τὴ γραμματικὴ τῆς νέας γλώσσας εἶναι μόνο τὰ διδάγματα ποὺ μποροῦν νὰ βρίσκωνται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴ γλώσσα αὐτὴ ὡς κοινὴ ὁμιλουμένη. Δὲν ὑπάρχει καμιά ἀνάγκη χάριν τάχα τῆς εὐκολίας τῆς διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς, τύπους σὰν οἱ μαθηταὶ—τοὺς μαθητάς, οἱ δικασταὶ—τοὺς δικαστάς, κλπ. νὰ τοὺς κάμωμε οἱ μαθητὲς—τοὺς μαθητές, οἱ δικαστὲς—τοὺς δικαστές, γιὰ νὰ μὴ διαφέρουν ἀπ' ἄλλα νέα πρωτόκλιτα: οἱ στρατιῶτες—τοὺς στρατιῶτες, κλπ. Τὸ διδάγμα μᾶς γιὰ τὴ διαφορὰ τῶν καταλήξεων αὐτῶν πῶν ὀνομάτων τὸ καθιστᾷ εὐκολώτατο πρῶτα ἢ διαφορὰ τοῦ τονισμοῦ τους. Στρατιώτης, πολίτης, τεχνίτης κλπ. τονίζονται στὴν παραλήγουσα μαθητῆς, καθηγητῆς, δικαστῆς, κλπ. τονίζονται στὴ λήγουσα. Τὰ πρῶτα, θὰ ποῦμε στὰ παιδιά, ἔχουν στὸν πληθυντικὸ τὴν κατάληξιν —ες, τὰ δευτέρα τὴν κατάληξιν —αί, —άς. Τὸ διδάγμα μᾶς αὐτὸ θὰ ἔχη ἔπειτα στήριγμα τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, ὅπου τὸ παιδί αὐτὸ ἀκούει νὰ λέγονται οἱ στρατιῶτες—τοὺς στρατιῶτες ἀπ' τὸνα μέρος, οἱ δικασταὶ—τοὺς δικαστάς ἀπ' τῆλο. Δὲν εἶναι καμιά δυσκολία νὰ τὰ μάθῃ αὐτὰ τὰ πράγματα τὸ Ἑλληνόπουλο, ὅπως π.χ. δὲ δυσκολεύεται κανένα Γερμανόπουλο, ὅταν μαθαίνῃ στὴ γραμματικὴ τῆς γλώσσας του der Onkel' πληθ. die Onkel ἀπ' τὸνα μέρος, ἀλλὰ der Vogel, πληθ. die Voegel ἀπ' τῆλο μέρος, καὶ ὄχι die Vogel, ἢ geben, μετοχὴ gegeben ἀπ' τὸνα μέρος, stehēn, μετοχὴ gestanden ἀπ' τῆλο μέρος, κί ὄχι gestehen (*). «Γλώσσα καὶ ζωὴ» εἶπαν οἱ δημοτικισταί. Καὶ σ' αὐτὰ ἔτσι τὴ θέλει τὴ γλώσσα ἢ ζωὴ, καὶ εἶναι ἐντελῶς περιττὸ νὰ τὴν κανονίζωμε ἡμεῖς ἀλλοιῶς ἀπ' τὸ γραφεῖο μᾶς, γιανὰ ἐφαρμόζωμε γλωσσικὰ καὶ γλωσσολογικὰ διδάγματα, ποὺ τὰ ἀγνοεῖ ἐντελῶς ἢ ἀληθινὴ γλωσσικὴ ἐπιστήμη. Ἐπίσης πολλὴ εὐκολώτερα θὰ τὰ ξεχωρίσουν τὰ πράγματα στὸ μυαλό τους τὰ παιδιά, ἂν τοὺς διδάξωμε πῶς π.χ. ἡ κόρη, ἡ πλώρη, ἡ βρύση κλπ. σχηματίζονται ἔτσι, ὅπως σχηματίζονται στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, δηλαδὴ ἡ κόρη—τῆς κόρης, —οἱ κόρες, τῶν κορῶν, τίς κόρες κλπ., ἀλλὰ ὀνόματα σὰν τὸ ἡ τάξις, ἡ λέξις, ἡ δύναμις, ἡ κυβέρνησις κλπ. σχηματίζονται πάλι ἔτσι, ὅπως σχηματίζονται στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, δηλαδὴ ἡ κυβέρνησις τῆς κυβερνήσεως—οἱ κυβερνήσεις, τῶν κυβερνήσεων, τίς κυβερνήσεις κλπ. Χωριστὴ τάξις ὀνομάτων στὴ γλωσσικὴ πραγματικότητα, χωριστὴ καὶ στὴ γραμματικὴ. Ἐτσι δὲ συγχέονται

(*) Ἰδὲ «Τὸ γλωσσικὸ μᾶς πρόβλημα», σελ. 27 κ. ἑ.

καὶ δὲν μπερδεύονται τὰ πράγματα καὶ δὲν καταπατεῖται καὶ ἡ γλωσσικὴ πραγματικότης, ὅπως ὅταν τίς ἴδιες λέξεις, τὰ ἴδια ὀνόματα ἀπ' τὴ μιὰ μεριά τὰ σχηματίζωμε σὰν πρωτόκλιτα στὸν ἐνικὸ (ἢ κυβέρνησις, τῆς κυβερνήσεως), κί ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά σὰν τριτόκλιτα στὸν πληθυντικὸ (οἱ κυβερνήσεις, τῶν κυβερνήσεων), ὅπως ἄλλωστε γράφουν καὶ οἱ παλαιοδημοτικισταί, ἐξαιρέσει μερικῶν ποὺ θέλουν νὰ γράφουν οἱ κυβερνήσεις, τῶν κυβερνήσεων καὶ οἱ δύναιμες, τῶν δυναμῶνε, ἐφαρμόζοντας μιὰ γραμματικὴ καθαρὴ ψυχαρακὴ.

Ἐπίσης στὰ ρήματα δὲ θὰ εἶναι καμιά δυσκολία γιὰ τὰ παιδιά νὰ μάθουν π. χ. ἀπ' τὸνα μέρος εὐχαριστῶ, —εἰς, —εἰ, —οὔμε κλπ. καὶ τὰ ὅμοια, κί ἀπ' τῆλο μέρος κυνηγῶ, —ἄς, ἂ ἢ —ἄει, —οὔμε κλπ. καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ ἀπ' τὸνα μέρος βαριέμαι, —ιέσαι, ιέται καὶ τὰ ὅμοια, κί ἀπ' τῆλο μέρος παραιτοῦμαι, —εἶσαι, —εἶται καὶ τὰ ὅμοια. Ἐτσι μᾶς τὰ δίνει ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη, ἔτσι τάκοῦνε τὰ παιδιά στὸν κόσμον, ἔτσι θὰ τὰ μαθαίνουν καὶ στὴ γραμματικὴ. Δυσκολία θὰ τοὺς ἔρχεται νὰ τὰ μάθουν καὶ ἀνώμαλα θὰ τοὺς φαίνεται, ὅταν κανεὶς θὰ τοὺς διδάσκῃ χάριν τάχα τῆς ὁμοιομορφίας παραιτιέμαι, —ιέσαι, —ιέται καὶ ἐξαιριέται, καὶ ἐχτελιέται καὶ τὰ ὅμοια ποὺ δὲν τάκοῦνε κανεὶς στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, οὔτε στὴ γλώσσα τῆ λαϊκῆ. Ὅταν τέλος πάντων, εἴτε ὀνόματα εἶναι εἴτε ρήματα, χωριστοῦν ὅσα κατὰ ἓνα ὅμοιο τρόπο κλίνονται καὶ σχηματίζονται, σὲ τάξεις χωριστὲς σύμφωνα μὲ τὴ γλωσσικὴ μᾶς πραγματικότητα, σύμφωνα δηλαδὴ μὲ τὴ χρῆσι τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης, τότε ἡ γραμματικὴ δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πῶς δὲ θὰ εἶναι «διδάξιμη» γιὰ τὸν λόγον ὅτι δὲ θὰ παρουσιάξῃ τὴν ὁμοιομορφία τῶν τύπων, ποὺ θέλουν νὰ ἐπιβάλουν οἱ παλαιοδημοτικισταί, ἐκκινῶντας ἀπὸ γλωσσολογικὰς θεωρίας ἀστήρικτες, ἀπὸ τὸ γραφεῖο τους καὶ ὄχι ἀπ' τὴ ζωὴ.

Τέλος πάντων, μὲ μιὰ τέτοια βᾶσι νομίζωμ' ἡμεῖς πῶς μπορεῖ νὰ καταπολεμηθῇ ἡ διγλωσσία, ποὺ δημιουργεῖ ἀπ' τὸνα μέρος ἡ καθαρολογία κί ἀπ' τῆλο μέρος ἡ ὀρθόδοξη δημοτικὴ, ποὺ βασιζέται στὴ γλωσσοθεωρία τὴν Ψυχαρακὴ. Τὸ πείραμα «καθαρεύουσα» ἔγινε γιὰ πολλὰ χρόνια τώρα καὶ δὲν κατέληξε σὲ ἀποτέλεσμα. Μολονότ. ὅλα μᾶς τὰ χρόνια, ἡμεῖς τουλάχιστον οἱ παλαιότεροι, ἐδιδασκάμαστε στὰ σχολεῖα οἰκία, οἶνος, ὕδωρ — τὸ παιδίον, τὸ ἀρνίον, καὶ τὰ ὅμοια, ἐν τούτοις δὲν ὑπῆρξε δύνατον νὰ ἀντικαταστήσουν αὐτὰ στὴν ψυχὴ μᾶς τὸ σπῆτι, τὸ κρασί, τὸ νερό — τὸ παιδί, τὸ ἀρνί, κλπ. Καὶ τέλος ἡ καθαρεύουσα, μιὰ γλώσσα ποὺ ἔχασε ὀριστικῶς τὴ θέσι

της στην ποίησι, στο διήγημα, στο μυθιστόρημα, στο θέατρο, δὲν μπορεῖ πιά νά ἔχη ἀξιώσεις, γιανὰ εἶναι σύγχρονη ἔθνηκή γλώσσα.

Ἄλλὰ καί τὸ πείραμα «δημοτικῆ» γιὰ πολλὰ ἐπίσης χρόνια ἔγινε, καί μολονότι καί παλαιότεροι καί νεώτεροι σὲ τόσα βιβλία, διηγήματα, μυθιστορήματα, θεατρικὰ ἔργα, διαβάζουν τίς ἰδιόρρυθμες λέξεις, τοὺς ἰδιόρρυθμους τύπους καί τὰ ἰδιόρρυθμα φθολογικὰ συμπλέγματα, πού ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴ γλωσσική μας πραγματικότητα καί ἀντίθετα πρὸς τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, χρησιμοποιοῦν πολλές φορές οἱ ὀρθόδοξοι δημοτικισταί, ἐντούτοις παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἀκούμε κανένα νά λέη π.χ. «ἕνας γαιμπρὸς πρώτης τάξης — σὰς ἔχτιμῶ πολὺ — ἔχταχτος καιρὸς — στή δημοσίᾳ τοῦ Συγγροῦ — πριχοῦ νά φύγη» καί ἄλλα τέτοια πού γράφονται ἐν ὀνόματι τῆς ὀρθόδοξης δημοτικῆς ἀκάμα καί σὲ ἔργα μὲ ἀξιώσεις λογοτεχνικῆς ἢ ἐπιστημονικῆς.

Ὅτι παρ' ὅλα ὅσα ἔγιναν, ἀφύτου ἐμφανίστηκε ὁ Ψυχαραϊσμός, μὲ γραμματικῆς, μὲ περιοδικῆς, μὲ διηγήματα, μὲ βιβλία ποικίλου περιεχομένου, καί τὸ πείραμα «δημοτικῆ» δὲν κατέληξε σὲ κανένα ὀριστικὸ ἀποτέλεσμα, ὅτι δὲν κατώρθωσε νά βγάλῃ ἀπ' τὴ μέση τὴ διγλωσσία, νά καθιερώσῃ μιὰ ὀρισμένη καί ὁμοίμορφη γλώσσα στὸ γραπτὸ λόγο, τὸ ὁμολογοῦν ὅλοι καί οἱ πιδ φανατισμένοι δημοτικισταί, τὸ βλέπει κανεὶς καί σὲ δημοσιεύματα πρόσφατα καί ὄχι παλαιά, δημοσιεύματα πού ἐκ πρώτης ὀφθαλμοφανοῦ φαίνονται ἀσήμαντα, μὰ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικά. Ἔτσι στὸ ὑπ' ἀριθμὸν 180 τεύχος τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ἐστία», τῆς 15ης Ἰουνίου 1934, στὴ σελίδα 575 διαβάζει κανεὶς τὴν ἐξῆς ἀπάντησι σὲ κάποιο «συνδρομητῆ», ὁ ὁποῖος, θερμὸς δημοτικιστῆς, ὅπως φαίνεται, ἔγραψε στὴ Διεύθυνσι τοῦ περιοδικοῦ καί παρατήρησε ἢ ζήτησε ἐξηγήσεις, γιανὶ ἐνῶ τὰ διηγήματα καί ὅλα ἐν γένει τὰ ἄλλα λογοτεχνικὰ κομμάτια, πού δημοσιεύονται στὸ περιοδικὸ αὐτό, γράφονται κατὰ κανόνα στὴ δημοτικῆ, ἐντούτοις στὸ δεῦτερο μέρος τοῦ περιοδικοῦ, ὅπου περιέχονται οἱ εἰδήσεις, σύντομες περιλήψεις τῶν δημοσιευμάτων ἄλλων περιοδικῶν καί ἡμερησίων καί ἡ ἀλληλογραφία. Σ' αὐτὰ χρησιμοποιεῖται ὄχι ἡ δημοτικῆ, ἀλλὰ ἡ καθαρῆ γλώσσα. Ἡ διεύθυνσις τῆς «Νέας Ἐστίας» δίνει τὴν ἐξῆς ἀπάντησι:

«Συνδρομητῆν. Ἐνταῦθα. Ὅταν κάποτε ἐλήφθη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Εἰκονογραφημένης Ἐστίας μιὰ ἐπιστολὴ τακτικού ἀναγνώστου, πού διετύπωνε τὴν ἰδίαν ἐρώτησιν, ὁ κ. Δροσίνης, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ, ἀπάντησεν ὅτι ἡ

Ἄλληλογραφία καί τὰ ἄλλα «ψιλὰ» εἶγε καθιερωθῆ νά γράφονται εἰς τὴν καθαρῆ γλώσσα, διότι αὐτὴ εἶναι «ἡ γλώσσα τῆς ὑπηρεσίας». Πραγματικῶς, ἡ Δημοτικῆ στέκεται πιδ ὑψηλά, δὲν ἔχει ἀκόμα διαμορφωθῆ οὕτως, ὥστε νά εἶναι δυνατὴ ἢ χρησιμοποίησις τῆς εἰς τὰς Εἰδήσεις, τὰ Περιοδικὰ, τὴν Ἄλληλογραφίαν καί τὰ παρόμοια».

Αὐτὴν τὴν ἀπάντησι δίνει ἕνα περιοδικὸ σὰν τὴ «Νέα Ἐστία» μὲ διευθυντῆ τὸ συγγραφέα τοῦ «Ποπολάρου», τὸν κ. Γρηγ. Ξενόπουλο. Ἄλλὰ τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι βέβαια ἐξυπνα λόγια, μὰ τὸ βαθύτερο νόημά τους εἶναι τοῦτο: «Ὅτι δηλαδὴ ἡ λεγομένη δημοτικῆ, καί μάλιστα ἡ ὀρθόδοξη δημοτικῆ, δὲν εἶναι ἐπαρκῆς γιανὰ ἐξυπηρετῆ ὅλες τίς ἀνάγκες τῆς ζωῆς, ὕλικῆς καί πνευματικῆς, δὲν εἶναι γλώσσα αὐτάρκης. Ὅπου πρόκειται γιὰ κοινότερα ζητήματα, τέτοια πού ἀποτελοῦν κατὰ κανόνα τὸ θέμα τῶν διηγημάτων, τῶν μυθιστορημάτων καί τῶν θεατρικῶν ἔργων, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε ἐπαρκεῖ, μολονότι καὶ αὐτοῦ ὄχι σὲ λίγα προσκρούει στὸ κοινὸ γλωσσικὸ αἶσθημα. Στὰ ἄλλα ὅμως πού ἀφοροῦν τὴν ἀνώτερη καί συνθετώτερη πνευματικὴ κίνησι καί ζωῆ, παρουσιάζεται σὲ πολλὰ ἀνίκητη νά μὰς ἐξυπηρετῆ. Κι' ἔτσι πολλοί, μολονότι ἐχθροὶ τῆς διγλωσσίας, μολονότι θεωρητικῶς ἀδιάλλακτοὶ δημοτικισταί, καταφεύγουν ἐν τούτοις στὴν καθαρῆ γλώσσα, μὲ τὴ δικαιολογία ἄλλοτε σὰν αὐτὴ τῆς διευθύνσεως τοῦ Περιοδικοῦ «Νέα Ἐστία», πὼς τάχα «ἡ δημοτικῆ στέκεται πιδ ψηλά» κι' ἐπομένως δὲν καταδέχεται νά μὰς ἐπιτρέψῃ νά τὴ χρησιμοποίησωμε καί σὲ κείνα τὰ ἄλλα, ἢ μὲ τὴ δικαιολογία πὼς δὲν καλλιεργήθηκε ἀκόμα ὅσο πρέπει ἡ δημοτικῆ κι' ἄς ἔχωμε ὑπομονή».

Στὶς Ἑλληνικῆς Καλένδες ἐπίσης θὰ πρέπει νά περιμένωμε νά λυθῆ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα μὲ τὴν ὀρθόδοξη δημοτικῆ, κι' ἂν περιμένωμε νά λυθῆ σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ διατύπωνε ἕνας, ὁ ὁποῖος ὀπλισμένος μὲ τὴ μονομερῆ πανοπλία τῶν Ψυχαραϊκῶν γλωσσοθεωριῶν ἐπολέμησε τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη τὴ νεοδημοτικῆ, μὲ ὅλο τὸ πείσμα καί ὅλον τὸ φανατισμό. «Εἶναι ἀνέγκη, ἔγραψε, νά μὰθουν τὰ παιδιὰ μιὰ γλώσσα ἔστω καί προσωρινή, ἀφοῦ τέτοια, προσωρινή, εἶναι ἡ σημερινὴ μας γλώσσα. Ἄλλὰ μέσα στὴ γλώσσα αὐτῆ, πού θὰ μάθουν, πρέπει νά ὑπάρχῃ ἡ προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος κι' ὄχι ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος. Ἡ μιχτὴ τῶν σχολειῶν πρέπει νά εἶναι γεννημένη ἀπὸ τὴ δημοτικῆ, κι' ἐκεῖ, στὴ μητρική, στὴ ζωντανὴ γλώσσα νάχη τίς βάσεις τῆς».

Γιὰ τὸ ἀνακείμεμα μέσα σ' αὐτὰ ἐδῶ «δημοτικῆς (=λαϊκῆς) καί μητρικῆς» γλώσσας μὲ τὴν κοινὴ γραφομένη».

είναι περιττό νά ξαναμιλήσωμε ὕστερ' ἀπὸ ὅσα εἶπαμε στὰ προηγούμενα σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἄλλὰ πρῶτα, τί θὰ πῆ «προσωρινή εἶναι ἡ σημερινή μας γλῶσσα»; Κάθε γλῶσσα, κάθε φάσις τῆς γλῶσσας σὲ μιὰ χρονικὴ περίοδο, γιὰ πενήντα, ἑξήντα, ἑκατὸ χρόνια, σὲ δυὸ τρεῖς γενεές ἀνθρώπων, εἶναι πάντοτε προσωρινή. Διαφέρει λίγο ἢ πολὺ ἀπ' τὶς προηγούμενες φάσεις τῆς ἴδιας γλῶσσας, καθὼς κι' ἀπ' τὶς ἐπόμενες. Κι' ἔτσι ἔχομε π.χ. στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ «τὴν ἀρχαία Ἀττικὴ, τὴ μέση Ἀττικὴ, τὴ νέα Ἀττικὴ», κι' ἔχομε κατόπι «γλῶσσα τῶν μεταγενεστέρων, (ἀρχαία) Κοινὴ—Μεσαιωνικὴ ἢ Βυζαντινική» κλπ. Καὶ ἡ γλῶσσα, ποὺ σήμερα μιλοῦμε καὶ γράφομε ἑμεῖς, δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα ποὺ ἔγραφαν καὶ μιλοῦσαν οἱ πρόπαπποὶ μας. Καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων τῶν σημερινῶν δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων, ποὺ ἔγραφαν οἱ δημοσιογράφοι πρὸ πενήντα καὶ σαράντα καὶ τριάντα ἐτῶν. «Τὰ πάντα ρεῖ» εἶπε ὁ μέγας φιλόσοφος Ἡράκλειτος, καὶ μὲ «τὰ πάντα» μαζὶ «ρεῖ» καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ γλῶσσα καὶ μεταβάλλεται μὲ τὸν καιρὸ. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμιὰ ἀπολύτως ἀνάγκη νά λάβωμ' ἑμεῖς τὴ φροντίδα νά διδάξωμε στὰ παιδιά στὰ σχολεῖα «μιὰ γλῶσσα προσωρινή». Πάντως ἡ γλῶσσα αὐτὴ, ποὺ μιλοῦμε στὰ χρόνια μας, καὶ ποὺ γράφομε, εἶναι «προσωρινή» σὲ κάποιον μέτρο, καὶ δὲ θὰ εἶναι σὲ ὅλα ἡ ἴδια στίς μέλλουσες γενεές. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νά τοὺς διδάσκωμε εἶναι ἡ γλῶσσα ἡ σύγχρονη κοινὴ ὁμιλουμένη, γιατί αὐτὴ κάθε φορὰ εἶναι ἡ γλῶσσα ἡ ζωντανή, ἡ γλῶσσα ἡ ἐθνική.

Κι' ἡ ἄλλη «φουτουριστικὴ», ἀλλὰ καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀντίφασι θεωρία, ὅτι δηλαδὴ «μέσα στὴ γλῶσσα αὐτὴ (τὴν προσωρινή, ποὺ θὰ διδάξωμε στὰ παιδιά), πρέπει νά ὑπάρχη ἡ προπτικὴ τοῦ μέλλοντος κι' ὄχι ἡ ἀνάμνηση τοῦ παρελθόντος», ὅπως τὸ ὑποδηλώνουν τὰ ἀμέσως ἐπόμενα («Ἡ μιχτὴ τῶν σκολειῶν πρέπει νά εἶναι γεννημένη κλπ.»), ἔχει τοῦτο τὸ νόημα' ὅτι δηλαδὴ πρέπει νά ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας, τί μεταβολές λεξιλογικῆς, μορφολογικῆς, τυπικῆς, φθογγικῆς κλπ. θὰ γίνον στὸ μέλλον στὴ γλῶσσα μας καὶ σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς «προβλεπόμενες» (ἀπ' τὶς Ψυχαικῆς θεωρίες, ἐννοεῖται) μεταβολές νά κανονίζωμε τὴ γλῶσσα τῶν βιβλίων τῶν σχολείων. Καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ π.χ. οἱ λέξεις στοιχείον, σχολεῖον, κάμπαναρειον κ.τ.τ. ἔγιναν μιὰ φορὰ στὸ παρελθὸν στοιχείο, σκολεῖο, κάμπαναρειό, πρέπει νά «προβλέπωμε» πὼς κάποτε στὸ μέλλον καὶ οἱ λέξεις δημαρχεῖο, φαρμακεῖο, ἀστεροσκοπεῖο κλπ. θὰ γίνον δημαρχεῖο, φαρμακεῖο, ἀ-

στεροσκοπεῖο! Ἐπίσης ἐπειδὴ οἱ λέξεις π.χ. βρύσις, βρύσεως — ράχις, ράχεως κ.τ.τ. ἔγιναν κάποτε στὰ περασμένα χρόνια ἡ βρύση, τῆς βρύσης — ἡ ράχη, τῆς ράχης κλπ. πρέπει νά προβλέψωμε πάλι (κατὰ τοὺς Ψυχαιστὰς) ὅτι θὰ ἔχωμε κάποτε στὸ μέλλον καὶ ἡ τάξη, τῆς τάξης— ἡ κυβέρνησις, τῆς κυβέρνησης, κι' ἄς τὰ λέμε τώρα αὐτὰ ἡ τάξις, τῆς τάξεως, ἡ κυβέρνησις τῆς κυβερνήσεως κλπ. Κι' ἐπειδὴ π.χ. τὸ (μετρῶ),—εἰς,—εἰ κλπ. ἔγινε μιὰ φορὰ στὸ παρελθὸν (μετρῶ),—ἄς,—ἄ ἢ—ἄει κλπ. καὶ τὸ ἀποκοιμᾶται ἔγινε ἀποκοιμῆται καὶ τὸ εὐχαριστεῖται ἔγινε εὐχαριστεῖται κλπ., γιὰ τοῦτο πάλι θέτοντας σὲ ἐνέργεια «τὴν προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος» πρέπει νά προβλέψωμε, λέει, πὼς μιὰ φορὰ, σὲ ἕνα προσεχέστερο ἢ μακρυνότερο μέλλον, σύμφωνα μ' αὐτὰ τὰ παραπάνω, θὰ ἔχωμε π.χ. (ἀπαιτῶ),—ἄς,—ἄ κλπ., θὰ ἔχωμε ἐξαρτιέται καὶ καταργιέται (τὸ σχολεῖο) κλπ. ὅπως καὶ γράφουν ὀρθόδοξοι δημοτικισταί, κι' ἄς λέμε στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη τώρα: ἀπαιτεῖς,—εἰ, ἐξαρτᾶται (ἀπὸ σένα), καταργεῖται τὸ σχολεῖο κλπ. Ἐπίσης ἐπειδὴ στὸ παρελθὸν τὰ παλαιότερα π.χ. κταπόδι, ὀκτώ, πτωχός, πτερόν, ἑπτὰ κλπ. ἔγιναν χταπόδι, ὀχτώ, φτωχός, φτερό, ἑφτὰ κλπ. πρέπει πάλι, κατὰ «τὴν προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος» νά περιμένωμε πὼς π.χ. καὶ τὸ κτηματίας, κτηνίατρος, ἠλεκτρισμός, ἔκτακτος, πτώμα, περίπτερο, λεπτομέρεια κλπ. θὰ γίνον κάποτε χτηματίας, χτηνίατρος, ἠλεχτρισμός, ἔχταχτος, φτώμα, περίπτερο, λεφτομέρεια κλπ. κι' ἔτσι νά τὰ γράφωμε ἀπὸ τώρα, γιὰ νὰ μὴ χάνεται καιρὸς!

Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ γλωσσοθεωρία μὲ τὶς «προοπτικῆς τοῦ μέλλοντος» δὲ βλέπει πρῶτα, ὅπως εἶπαμε, πὼς ἔρχεται σὲ ἀντίφασιν μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ὅταν, μολονότι ἀποκρούει «τὴν ἀνάμνηση τοῦ παρελθόντος», ἐντούτοις ἀπ' τὶς μεταβολές ποὺ ἔγιναν στὴ γλῶσσα στὸ παρελθόν, ἀπ' αὐτὲς βγάξῃ συμπεράσματα γιὰ μεταβολές ποὺ θὰ γίνον, ὅπως νομίζει αὐτὴ, καὶ στὸ μέλλον. (Ἄφου τὸ ἑπτὰ ἔγινε ἑφτὰ στὸ παρελθόν, ἄρα καὶ τὸ λεπτομέρεια θὰ γίνῃ λεπτομέρεια στὸ μέλλον!).

Ἀψιμονεῖ ἔπειτα αὐτὴ ἡ γλωσσοθεωρία «τῆς προοπτικῆς» πὼς ἡ γλῶσσα εἶναι «μέσον συνεννοήσεως» καὶ πὼς συνεννόησι, ἦτοι ἀνταλλαγὴ σκέψεων, αἰσθημάτων κλπ. μὲ λεκτικὰ στοιχεῖα ἔχομε νά κάνωμε μὲ τοὺς συγγρόνους μας, μὲ τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ τοὺς ὁμογλώσσους μας, ποὺ ζοῦν τώρα στὰ χρόνια μας, κι' ὄχι μὲ κείνους ποὺ θὰ ζήσουν πενήντα, ἑκατό, διακόσια χρόνια ὕστερ' ἀπὸ μᾶς, ὥστε νά μᾶς ἐνδιαφέρῃ τί μορφή, τί τύπους καὶ τί φθόγγους θὰ ἔχον τότε αὐτὲς ἡ ἐκεῖνες οἱ λέξεις, αὐτὲς ἡ ἐ-

κείνες οί φράσεις. Τά διάφορα λεκτικά στοιχεῖα, οί λέξεις μέ τή μορφή τους, μέ τούς τύπους τους, μέ τὰ φθογγικά συμπλέγματα τους, εἶναι σά νά λέμε νομίσματα σέ κυκλοφορία. Κι' ὅπως στίς χρηματικές μας συναλλαγές κοιτάζομε, ἄν τὰ κέρματα καί τὰ χαρτονομίσματα, πού δίνουμε καί παίρνομε, εἶναι ἀπό κείνα πού «περνοῦν», πού κυκλοφοροῦν, πού ἔχουν τώρα μιὰ ὠρισμένη ἀξία, καί δέ σκεπτάμαστε ποτέ, ἄν αὐτά «θά ἔχουν πέραση» καί στο μέλλον, ὕστερ' ἀπό δέκα, εἴκοσι, τριάντα χρόνια, ἤ τί κέρματα καί τί χαρτονομίσματα θά εἶναι τότε σέ κυκλοφορία, ἔτσι καί γιά τὰ διάφορα λεκτικά στοιχεῖα μᾶς ἐνδιαφέρει μόνο νά εἶναι «σύγχρονα», γιανὰ γίνεται καλή καί σωστή ἡ συνεννόησίς μας μέ τούς ἄλλους. Σήμερα ὅλοι στήν κοινή ὁμιλουμένη λέμε π.χ. «κτηματίας, κτηνίατρος, πτώμα, περίπτερο, πτυχίο — οί βουλευταί τῆς κυβερνήσεως, (πρώτης) τάξεως» κλπ. Αὐτά τὰ λεκτικά στοιχεῖα κυκλοφοροῦν σήμερα στήν κοινή ὁμιλουμένη, αὐτά θά χρησιμοποιήσωμε, αὐτά πρέπει νά χρησιμοποιοῦμε καί στήν κοινή γραφομένη. Τί μορφή θά πάρουν αὐτές οί λέξεις, αὐτοί οί τύποι τῶν λέξεων στο μέλλον, αὐτό δέ μᾶς ἐνδιαφέρει, δέν ὑπάρχει καμιὰ γλωσσική ἀνάγκη νά μᾶς ἐνδιαφέρει. Οἱ ὁμοεθνεῖς μας καί ὁμόγλωσσοί μας, πού θά ζήσουν πενήντα, ἑκατό, διακόσια χρόνια ὕστερ' ἀπό μᾶς, ἄν τίς χρησιμοποιοῦν τίς λέξεις αὐτές, ἄς τίς δώσουν ὅποια μορφή κι' ὅποιον τύπον θά βροῦν αὐτοί σωστό καί καλό.

Τέλος, ἄν αὐτοί πού φαντάζονται μιὰ λύσι τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος μέ «προοπτικές τοῦ μέλλοντος», λάβαναν τόν κόπο νά διαβάσουν, ἐκτός ἀπ' τὸ «Ταξίδι» καί τήν «Ἀπολογία» τοῦ Ψυχάρη, καί κανένα σύγχρονο γλωσσολογικό σύγγραμμα, θά μάθαιναν πῶς «προοπτική τοῦ μέλλοντος» στή γλώσσα δέν ὑπάρχει, πῶς τὰ γλωσσικά φαινόμενα δέν εἶναι φυσικά φαινόμενα, γιανὰ ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο στὸν αἰῶνα τὸν ἄπαντα, ὥσπου ζῆ καί ὑπάρχει μιὰ γλώσσα. Αὐτό μᾶς διδάσκει ἡ τρισχιλιόχρονη ἱστορία τῆς γλώσσας μας, αὐτό μᾶς διδάσκει καί ἡ ἱστορία ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Στήν ἀρχαιότατη φάσι τῆς γλώσσας μας, ὅπως ἐμάθαμε ἀπ' τὴ στοιχειώδη γραμματική τοῦ σχολείου, π.χ. δέν μπορούσαν νά ὑπάρχουν δυὸ δασέα σύμφωνα σέ δυὸ ἀλλεπάλληλες συλλαβές μιᾶς λέξεως. Τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτά τὰ δυὸ δασέα τρεπόταν σέ φιλό. Καί γι' αὐτὸν τὸ λόγο τὰ ἀρχικά: θεθαύμακα, ἐθέθην, φεφόνευκα, χέχουκα, ἀμφεχόνη (ἀμφέχονον) κλπ. ἔγιναν τεθαύμακα, ἐτέθην, πεφόνευκα, κέχουκα, ἀμπεχόνη (ἀμπέχονον) κλπ. Ἀλλὰ ὁ φθογγικός

αὐτὸς νόμος δέν ἴσχυσε σέ ὅλα καί ἔσαι, καί στὸν Ὀμηρο κίολας ἔχομε π.χ. ἀμφιφορεὺς (καί ὄχι ἀμφοφορεὺς), ἐχέφρων (καί ὄχι ἐκέφρων), θέσφατος (καί ὄχι τέσφατος), ἔχομε ἀμφεχύθη καί ἀμφιχυθεῖς, μέ τὰ τρία δασέα σύμφωνα φ, χ, θ στή σειρά, σέ τρεῖς ἀλλεπάλληλες συλλαβές, ἐνῶ θά ἔπρεπε σύμφωνα μ' ἐκείνον τὸν ἀρχικό φθογγικό νόμο νά ἔχομε ἀμπεκύθη, ἀμπικυθεῖς ἢ ἀμφεκύθη, ἀμφικυθεῖς. Ἔχομε στήν ἀρχαία γλώσσα ἐν γένει ἐχύθη καί ὄχι ἐκύθη. Καί στήν Ἀττικὴ διάλεκτο, στήν ὁποία ὅπως ξέρομε κάθε ἀρχικό μακρὸ α μέ τὸν καιρὸ ἐτρέπηκε (ἐκτός ἀπὸ ὠρισμένες ἐξαιρέσεις) σέ η (ἦτοι περίπου σέ εε), ἐνῶ ἀπ' τὴν μιὰ μεριά ἔχομε Ἑλληνες (καί ὄχι Ἑλλανες, ὅπως οἱ Δωρεῖς καί οἱ Αἰολεῖς), καί στρατηγός, ὀδηγός, κυνηγός κλπ. (καί ὄχι στραταγός, ὀδαγός, κυναγός, ὅπως πάλι οἱ Δωρεῖς καί οἱ Αἰολεῖς), ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά ἔχομε στήν ἴδια Ἀττικὴ διάλεκτο Ἑλλανοδίκα (καί ὄχι Ἑλληνοδίκα) καί λοχαγός καί ξεναγός (καί ὄχι λοχηγός καί ξενηγός). Καί τόσο ἴσχυσε ἡ περίφημη «προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος», ὥστε κι' ἐμεῖς ἀκόμη σήμερα, πού χρησιμοποιοῦμε τίς ἴδιες λέξεις στήν κοινή ὁμιλουμένη, ἐνῶ ἀπ' τὴν μιὰ μεριά λέμε Ἑλληνες, ἑλληνοπρεπής, στρατηγός, ὀδηγός, κυνηγός (μέ η), ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά λέμε λοχαγός, ξεναγός καί «ἑλλανόδικος ἐπιτροπὴ» (μέ α). Καί στή νέα Ἑλληνικὴ ἐπίσης δέ φαίνεται νά θαυματουργῆ αὐτὴ «τοῦ μέλλοντος ἢ προοπτικὴ». Οἱ βόρειοι Ἑλληνες (Ρουμελιῶτες, Ἡπειρώτες, Θεσσαλοὶ κλπ.), πού τρῶνε γενικῶς στήν προφορὰ τὰ ἄτονα ου καί ι (πλι=πουλί, σκλι=σκυλί, κλπ.), μολονότι κι' αὐτοί, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἑλληνες λένε π.χ. χταπόδι (καί ὄχι κταπόδι), χτίζω (καί ὄχι κτίζω), ἐφτά (καί ὄχι ἐπτά) κλπ., ἦτοι μολονότι κι' αὐτοί γενικῶς κάθε ἀρχικό κτ τὸ ἔτρεψαν σέ χτ καί κάθε ἀρχικό πτ τὸ ἔτρεψαν σέ φτ, ἐντούτοις αὐτοί οἱ ἴδιοι προφέρουν κτός (=κουτός), κτί (=κουτί), κτάβ' (=κουτάβι) — λαχανόπτα, κρεατόπτα (=λαχανόπιττα, κλπ.), κι' ἔτσι σ' αὐτές τίς λέξεις ἔχουν τὰ φθογγικά συμπλέγματα κτ καί πτ, πού τὰ ἔχει μόνο ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη σέ λέξεις σὰν τὸ κτηματίας, κτηνίατρος — πτώμα, λεπτομέρεια κλπ. καί ὄχι ἡ γλώσσα ἢ λαϊκὴ. Καί στή Γαλλικὴ γλώσσα, ὅπως ξέρουν ὅσοι γνωρίζουν Γαλλικά, ἔχομε π. χ. ἀπ' τῶνα μέρος école, μὰ ἀπ' τῆλο μέρος scolaire (καί ὄχι écoleire), ἔχομε épine μὰ καί spinale (καί ὄχι épinale) ἔχομε oeil (=μάτι, ἀπὸ τὸ λατινικὸ oculus=ὄφθαλμός) μὰ καί oculiste (καί ὄχι oeiliste, ὅπως θά ἔπρεπε νά εἶναι σύμφωνα μέ τὴν Ψυχαρικὴ «προοπτικὴ

τοῦ μέλλοντος». Ἴδὲ καὶ τὸ «Γλωσσικό μας πρόβλημα» σελ. 32 κ.έ.).

Τὴν ἴδια ἀξία ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη τῶν παλαιοδομητοκιστῶν γνώμη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὸν, λένε, νὰ λυθῇ μιὰ γιὰ πάντα τὸ γλωσσικό μας ζήτημα, μὲ βία, ἐννοεῖται, πάντοτε τὴν ὀρθόδοξη δημοτικὴ. «Πρέπει νὰ θυσιάσῃ μιὰ γενεά», λένε. Τὸ νόημα τῆς γνώμης αὐτῆς εἶναι τοῦτο. Τὰ Ἑλληνόπουλα δηλαδὴ, ποὺ φοιτοῦν στὰ σχολεῖα μας γιὰ μιὰ γενεὰ ἀνθρώπων, ἡτοι γιὰ 25—30 συνεχῆ χρόνια, τὰ παιδιὰ αὐτὰ νὰ μὴ διδαχθοῦν διόλου καθαρεύουσα, νὰ μὴ διαβάσουν τίποτε γραμμένο στὴν καθαρεύουσα, νὰ μὴ διδαχθοῦν, ἐννοεῖται, τίποτε κί ἀπ' τὴν ἀρχαία γλῶσσα, ἀφοῦ ἀπ' αὐτὴν προέρχεται κί ἀπ' αὐτὴν τροφοδοτεῖται καὶ ἡ καθαρεύουσα. Νὰ διδαχθοῦν ἀπ' τὴν κατώτατη τάξι τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου ἕως τὴν ἀνώτατη τάξι τοῦ γυμνασίου μόνο τὴ δημοτικὴ (τὴν ὀρθόδοξη, ἐννοεῖται) καὶ τὴ γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς αὐτῆς, νὰ διαβάζουν μόνο βιβλία γραμμένα στὴ δημοτικὴ. Καὶ ἡ θυσία τῶν παιδιῶν τῆς γενεᾶς αὐτῆς θὰ συνίσταται σὲ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τὰ παιδιὰ αὐτὰ, ἐπειδὴ δὲ θὰ ξέρουν τίποτε ἀπὸ καθαρεύουσα, δὲ θὰ μποροῦν φυσικὰ νὰ καταλαβαίνουν κάθετι, ποῦ θὰ εἶναι γραμμένο στὴ γλῶσσα αὐτῆ, ὅπως οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα τοῦ κράτους, τὰ περισσότερα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά καὶ τὰ ὅμοια. Δὲ θὰ μποροῦν βέβαια τὰ παιδιὰ αὐτὰ καὶ νὰ ἀκολουθήσουν εὐκολὰ σπουδὲς σὲ ἀνώτερα σχολεῖα, ὅπου χρησιμοποιεῖται ἡ καθαρεύουσα, νὰ παίρνουν θέσεις σὲ κρατικὲς ὑπηρεσίες ἢ σὲ τραπεζικὲς ἢ ἄλλες ἐταιρεῖες, ὅπου μεταχειρίζονται τὴν καθαρεύουσα κλπ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὥραία αὐτὴ γνώμη «τῆς θυσίας μιᾶς γενεᾶς παιδιῶν», ποῦ ἄλλωστε τὴ γλῶσσα ἀπὸ μέσον συνειδητοῦσε, ποῦ εἶναι, ζητεῖ νὰ τὴν κάμῃ σκοπὸν, λησμονεῖ μερικὰ ἄπλὰ πράγματα.

Λησμονεῖ πρῶτα πὼς ὑπερτιμᾷ σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸ σχολικὸ παράγοντα σχετικὰ μὲ τὴ διαμόρφωσι τῆς γλώσσας. Παίρνει ὡς δεδομένον ὅτι μόνο τὸ σχολεῖο εἶν' ἐκεῖνο, ποῦ διαμορφώνει τῶν ἀνθρώπων τὴ γλῶσσα. Ἀσκεῖ βέβαια τὸ σχολεῖο σπουδαία ἐπίδρασι στὴ διαμόρφωσι τῆς γλώσσας, ἀλλὰ ἡ ἐπίδρασις του δὲν εἶναι ἀπεριόριστη. Παράγοντες γιὰ τὴ διαμόρφωσι τῆς γλώσσας ἐκτὸς ἀπ' τὸ σχολεῖο εἶναι καὶ ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ ἄλλο κοινωνικὸ περιβάλλον, καὶ ἡ πολιτεία, ὁ στρατός, ἡ διοίκησις καὶ ἄλλα πολλά. Ἀλλέως, ἂν τὸ σχολεῖο μόνο του κατῴρθωνε τὸ πᾶν στὴ γλῶσσα, θὰ ἔπρεπε τότε ἐμεῖς τουλάχιστο οἱ παλαιότεροι, ποῦ γιὰ ἔντεκα χρόνια, ἀπ' τὴν πρώτη τάξι

τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου ἕως τὴν ἀνώτατη τάξι τοῦ παλαιοῦ γυμνασίου μόνο καθαρεύουσα ἐδιδασκόμαστε, καὶ ποῦ καὶ στὸ μάθημα ποῦ ἐλέγαμε καὶ σὲ κάθετι ποῦ γιὰ τὸ σχολεῖο ἐγράφαμε, ἀναγκαστικῶς πάντοτε τὶς λέξεις π.χ. «ὕδωρ, οἶνος, οἰκία — παιδίον, ἀρνίον — οἱ στρατιῶται, τοὺς στρατιῶτας» κλπ. ἐχρησιμοποιοῦσαμε, θὰ ἔπρεπε ἐμεῖς αὐτὲς τὶς λέξεις κί αὐτοὺς τοὺς τύπους νὰ χρησιμοποιοῦμε, ἀφ' ὅτου ἀποφοιτήσαμε ἀπ' τὸ σχολεῖο ἕως τώρα στὴ ζωὴ μας, κί αὐτὰ νὰ ἔχωμε στὸ στόμα μας στὴν καθημερινὴ μας ὀμιλία, καὶ ὄχι «νερό, κρασί, σπίτι — παιδί, ἀρνί — οἱ στρατιῶτες, τοὺς στρατιῶτες» κλπ. Ἡ διδασκαλία τοῦ σχολεῖου κατορθώνει βέβαια νὰ τροποποιῇ καὶ νὰ διορθώῃ τῆς μητρικῆς γλώσσας, τῆς διαλέκτου, τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα, ὅσα διαφέρουν ἀρκετὰ ἀπ' τὴν κοινὴν ὀμιλουμένη κί ἀπ' τὴν κοινὴ γραφομένη, συμπληρώνει καὶ πλουτίζει τῶν μαθητευομένων τὴ γλῶσσα, δὲν μπορεῖ ὅμως καὶ ριζικῶς νὰ τὴν τροποποιήσῃ καὶ νὰ τὴν μεταβάλλῃ. (Πρὸβλ. καὶ «Τὸ γλωσσικό μας πρόβλημα», σελ. 37—38).

Λησμονεῖ ἔπειτα ἡ θεωρία αὐτὴ «τῆς θυσίας μιᾶς γενεᾶς παιδιῶν» πὼς γιὰ νὰ δεχτοῦν οἱ γονεῖς νὰ κάμουν τέττα θυσία στὰ παιδιὰ τους, θὰ πρέπη βέβαια νὰ ἐξαναγκασθοῦν ἀπὸ κάποια ἀνώτερη βία, ἀπὸ κάποια, νὰ ποῦμε, γλωσσικὴ δικτατορία. Γιατὶ κανένας βέβαια γονεὺς δὲ θὰ δεχτῆ ἔτσι στὰ καλά καθούμενα, «γιὰ τὰ μαῦρα μάτια» τῆς ὀρθόδοξης δημοτικῆς, νὰ θυσιάσῃ τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ του, ποῦ τὸ προσορίζει ἄλλος γιὰ γιατρὸ ἢ δικηγόρο, ἄλλος γιὰ στρατιωτικὸ, ἄλλος γιὰ μηχανικὸ ἢ ἀρχιτέκτονα, ἄλλος γιὰ βιομήχανο, ἄλλος γιὰ ὑπάλληλο σὲ κάποια Τράπεζα ἢ ἐταιρεία, ἄλλος τέλος πάντων γιὰ τοῦτο ἢ γιὰ κείνο, γιὰ μιὰ ὑπηρεσία ἢ ἐργασία, ὅπου θὰ χρειάζεται τὸ παιδί αὐτὸ νὰ ξέρῃ καὶ πολλὴ ἢ λίγη καθαρεύουσα. Γιὰ νὰ ἐξαναγκασθοῦν λοιπόν, ἐπαναλαβαίνω, νὰ δεχτοῦν οἱ γονεῖς μιὰ τέτοια θυσία στὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν τους, θὰ χρειασθῇ νὰ ὑπάρξῃ μιὰ γλωσσικὴ δικτατορία ἐδῶ στὸν τόπο μας γιὰ 25—30 συνεχῆ χρόνια. Ἀλλὰ, ὅπως τουλάχιστο ἢ μέχρι τοῦδε Ἱστορία τοῦ ἔθνους μας μᾶς πληροφορεῖ, καμιά δικτατορία δὲ θὰ μπορούσε νὰ βαστάξῃ γιὰ τόσα χρόνια ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα. Ἐπειτα, κί ἂν δεχτοῦμε πὼς γιὰ τὸ καλὸ τῆς γλώσσας μας (!) θὰ βαστοῦσε τόσο, ὅσο χρειάζεται, μιὰ τέτοια δικτατορία, πάλι δὲν πρέπη νὰ ξεχνοῦμε πὼς θὰ χρειασθοῦν γιὰ μιὰ τέτοια λύσι τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα, φύσει ἀκατόρθωτα. Τὴ γλῶσσα του, ὅπως διδάσκει ἡ γλωσσικὴ ἐπιστῆμη καὶ ὅπως μᾶς τὸ δεῖ-

χνει καὶ ἡ κοινὴ πείρα, τὴ μαθαίνει ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον του, ἀπ' τοὺς σπιτικούς του, ἀπ' τοὺς συντοπίτες του, ἀπ' τοὺς ὁμοεθνεῖς του καὶ ὁμογλώσσους του, ἀπ' τὰ λεγόμενά τους κί' ἀπ' τὰ γραφόμενά τους. Μιά καὶ ἡ γλῶσσα τώρα ὄλων μας εἶναι τέτοια, πὺ εἶναι, καὶ μιά καὶ τὰ διάφορα βιβλία, τὰ περιοδικά, οἱ διάφορες ἐφημερίδες γράφονται στὴ γλῶσσα αὐτῆ τῆ μεικτῆ ἢ στὴν καθαρῆουσα, θὰ πρέπει ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ κρατιῶνται μακριὰ τὰ παιδιὰ τῆς γενεᾶς αὐτῆς, καὶ ἡ γλωσσικὴ δικτατορία θὰ εἶναι ἀναγκασμένη ἢ νὰ φτιάσῃ ἰδιαίτερα κτίρια, κάποια στρατόπεδα αἰχμαλώτων, ἔτσι νὰ ποῦμε, καὶ μέσα σ' αὐτὰ νὰ περιορίσῃ τὰ παιδιὰ τῆς γενεᾶς αὐτῆς καὶ νὰ μὴν τοὺς ἐπιτρέπῃ καμιά ἐπικοινωνία μετὸν ἄλλο κόσμο, γιανὰ μὴ μολύνεται ἡ ὀρθόδοξη δημοτικὴ τους γλῶσσα, ἢ νὰ ἐπιβάλλῃ ἀπ' τὴ μιά μέρα στὴν ἄλλη ὅλα ἐν γένει, περιοδικά, ἐφημερίδες, βιβλία νὰ γράφονται σ' αὐτὴ τὴν ὀρθόδοξη δημοτικὴ, καὶ μετὴν ποινὴ τοῦ θανάτου ἢ ἰσοβίου δεσμῶν νὰ ἀπαγορέψῃ νὰ πιάνῃ στὰ χέρια του κανέν' ἀπὸ τὰ παιδιὰ αὐτὰ π. χ. τὴν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τοῦ Παπαρηγοπούλου, τὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸ λεξικὸ τοῦ Ἐλευθερίουδάκη, τὴ Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαιδεῖα τοῦ «Πυρσοῦ» καὶ κάθε ἄλλο, πὺ εἶναι γραμμένο στὴν καθαρῆουσα! Ἄν τώρα ὑπάρχουν νεοέλληνες πὺ πιστεύουν πὺς μπορούν νὰ γίνουν τέτοια πράγματα καὶ πὺς μπορεῖ νὰ λυθῇ μ' ἕνα τέτοιο τρόπο τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα, ἄς καταβάλουν κάθε προσπάθεια νὰ κάμουν αὐτὸ τὸ καλὸ στὸ ἔθνος...

Ἐμεῖς—δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς—δὲν πιστεύομε πὺς εἶναι πραγματοποιήσιμες αὐτὲς οἱ λύσεις τοῦ γλωσσικοῦ προβλήματος μετὴ τις «θυσιῆς γενεῶν παιδιῶν» ἢ μετὴ τις «προοπτικὲς τοῦ μέλλοντος». Ἐμεῖς, ὅπως εἶπαμε, σύμφωνα μετὴν ἱστορία τῆς γλῶσσας μας καὶ τὴν ἱστορία τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν ἔχομε σχηματίσει τὴν πεποίθησι πὺς ἡ μόνῃ δυνατῆ καὶ πραγματοποιήσιμη λύσις του εἶναι αὐτὴ πὺ ὑποστηρίζομε, δηλαδὴ μετὴ βᾶσι τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, τὴν ἀστικὴ γλῶσσα, τὴν Ἀθηναϊκὴ, τὴ φυσικὴ καὶ ἀπροσποίητη γλῶσσα τῶν ὀπωσδήποτε μορφωμένων ἀνθρώπων, τὴν ὁποῖαν μετὴ μιά λέξι τὴ λέμε «νεοδημοτικὴ», γιανὰ θυμίζῃ στὸν καθένα μας πρῶτα πὺς δὲν ἐγκρίνομε γιὰ κοινὴ γραφομένη μας γλῶσσα τὴν καθαρῆουσα, ἀλλὰ νὰ μᾶς θυμίζῃ προσέτι μετὴ κείνο τὸ νεο πὺ ἔχει στὴν ἀρχὴ τῆς, πὺς διαφέρει ἀπ' τῶν παλαιοδημοτικιστῶν τὴ «δημοτικὴ», καὶ πὺς δὲν πρέπει νὰ τὴν ταυτίζομε τὴν κοινὴ γραφομένη μετὴ τὴ γλῶσσα μας τὴ μητρικὴ, μετὴ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς ἰδιαίτερῆς μας πατρίδας, μετὴ

διὰλεκτό μας, ἢ μετὴ τὴ γλῶσσα τὴ λαϊκὴ τῶν ἐντελῶς ἀμορφῶτων καὶ ἀγραμμάτων ἀνθρώπων, ὅπως κάνουν οἱ παλαιοδημοτικιστὰ μετὸν ὄρο «δημοτικὴ», κί' ἔτσι συνειδητὰ ἢ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν εἰσάγουν στὴ γραφομένη τους γλῶσσα στοιχεῖα διαλεκτικὰ καὶ ἰδιωματικὰ, ἢ τὴν παραμορφῶνουν τὴ γλῶσσα ἐν ὀνόματι τῆς γλῶσσας τῆς λαϊκῆς μεταβάλλοντας τὰ κτ διαφόρων λέξεων σὲ χτ καὶ τὰ πτ σὲ φτ καὶ χρησιμοποιῶντας φτειαστὲς λέξεις σὰν τὸ ἐπανωσιὰ (=ἐπιφάνεια), πολύμαθος καὶ νομόμαθος (=πολυμαθῆς καὶ νομομαθῆς) κ.ἄ.τ. Καὶ καλοῦμε ὄλους, ὅσοι βρίσκουν τις ἀντιλήψεις μας γιὰ τὴν κοινὴ γραφομένη γλῶσσα μας ὀρθῆς καὶ σωστῆς, νὰ ὑποστηρίξουν τὴν προσπάθειά μας αὐτὴ χάριν τῶν παιδιῶν τους, χάριν τῶν παιδιῶν τοῦ ἔθνους μας, νὰ καταβάλουν κί' αὐτοὶ κάθε προσπάθεια μαζί μετὴς, ὥστε νὰ διαδοθῇ σὲ ὄλους μας ἡ ἰδέα τῆς «νεοδημοτικῆς», κί' ἔτσι νὰ γίνῃ τὸ γρηγορώτερο ἀπ' τὴν κοινωνία καὶ τὸ κράτος ἀποδεκτὴ ἢ λύσις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος μετὴ βᾶσι τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, πὺ εἶναι, ὅπως εἶπαμε, μιά γλῶσσα συγχρονισμένη, μιά γλῶσσα πλήρης καὶ αὐτάρκτης, μιά γλῶσσα πὺ μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετῇ τις ἀνάγκες ὄχι μόνον τῶν λογοτεχνῶν πὺ γράφουν διηγήματα καὶ μυθιστορήματα καὶ χρονογραφήματα καὶ ἔργα θεατρικὰ, παρὰ καὶ ὄλων τῶν ἄλλων, πὺ ἔχουν νὰ πραγματεῦνται ζητήματα ἐπιστημονικὰ, πολιτικὰ ἢ πολιτειακὰ, οικονομικὰ, δημοσιονομικὰ, κοινωνικὰ, φιλοσοφικὰ, ἐκπαιδευτικὰ, κλπ. κλπ. Κί' ἄς μὴ μᾶς συνέχῃ ὁ φόβος, πὺ καθὼς φαίνεται, συνέχει τοὺς παλαιοδημοτικιστὰς, μήπως δηλαδὴ μετὴ τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, μετὴ τὴ νεοδημοτικὴ ὡς βᾶσι τῆς κοινῆς γραφομένης πᾶμε πολὺ δεξιότερα, δηλαδὴ πρὸς τὴν καθαρῆουσα. Ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη μᾶς δείχνει ποιά στοιχεῖα τῆς καταραμένης γιὰ τοὺς παλαιοδημοτικιστὰς καθαρῆουσας, ποιά στοιχεῖα τῆς λογίας παραδόσεως μᾶς εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ὕλικὴ ζωὴ μας, ποιά στοιχεῖα τῆς ἔχουν ἐνωματωθῆ μέσα στὴ σύγχρονῃ γλῶσσα μας καὶ ἔχουν ἀφομοιωθῆ πᾶ ἢ μποροῦν νὰ ἀφομοιωθοῦν ἀπ' αὐτὴ. Ἄς χρησιμοποιῶμε βέβαια, ὅπως καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπαμε («τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα», σελ. 59), στὴν κοινὴ γραφομένη κατὰ προτίμησι τὰ λαϊκώτερα στοιχεῖα τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης. Ἄς μὴν ἀποφεύγωμε ὁμως καὶ οἰοδήποτε στοιχεῖο, πὺ εἶναι πᾶ εὐχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ἀπλῶς καὶ μόνον, γιαντὶ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ προέρχεται ἀπ' τὴ λογία παράδοσι, ἀπ' τὴν καθαρῆουσα (οἰκόπεδο, οἰκότροφος κλπ.). Δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς τὰ στοιχεῖα τῆς

κοινής ὁμιλουμένης, πού προέρχονται ἀπ' τῆ λογία παράδοσι, ἀπ' τὴν καθαρεύουσα, εἶναι πολλά, πάρα πολλά, πολὺ περισσότερα ἐν σχέσει μ' ἐκεῖνα πού ἔχει ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη ἀπ' τὴ γλῶσσα τῆ λαϊκῆ (Πρβλ. «Τὸ Γλωσσικό μας πρόβλημα», σελ. 13 κ. ἐ.). Ἡ γλῶσσα ἢ ἐντελῶς λαϊκῆ, ἢ γλῶσσα τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν προπάππων μας, μιὰ γλῶσσα κατὰ τὴ φράσι τοῦ Πολυλά καὶ τοῦ Καλοσογούρου «τῆς ἀφελοῦς καταστάσεως» τοῦ σκλαβωμένου ἔθνους μας, μιὰ γλῶσσα ἀνθρώπων, πού δὲν εἶχαν ἐλευθέρη πολιτικὴ ζωὴ, πού δὲν εἶχαν καμιά σημαντικὴ πνευματικὴ κίνησι, πού οἱ ἀσχολίες τους ἦταν κυρίως μικρογεωργικές, μικροκτηνοτροφικές, μικροβιομηχανικές καὶ μικρεμπορικές, ἢ γλῶσσα αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπαρκῆς γιὰ μᾶς σήμερα, πού τέλος πάντων ἔχομε κράτος ἐλευθέρου, ἔχομε πολιτικὴ ζωὴ, ἔχομε βουλή καὶ γερουσία, ἔχομε ὑπουργεῖα, ἔχομε ἐθνικὸ στρατὸ καὶ ἐθνικὴ διοίκησι, ἔχομε πανεπιστήμια καὶ πολυτεχνεῖα καὶ διάφορες ἀνώτερες σχολές, ἔχομε δημοσιογραφία καὶ μιὰ ἐντονη κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ. Νέα πράγματα σὲ μᾶς, ὅπως καὶ στὸν ἄλλο κόσμον, παρουσιάζονται κάθε μέρα, καὶ νέες ἐννοιες, νέες ἰδέες ζητοῦν νὰ λάβουν τὸ γλωσσικὸ τους ἔνδυμα. Ἡ λαϊκὴ γλῶσσα τις περισσότερες φορὲς πολὺ λίγο μπορεῖ νὰ μᾶς ἐξυπηρετήσῃ στὴν ἀνάγκη αὐτὴ. Ἐνῶ ἡ ἀρχαία γλῶσσα, ἀπ' τὴν ὁποῖαν καὶ τὰ ξένα πολιτισμένα ἔθνη, ὅπως ξέρομε, ἀντλοῦν γλωσσικὰ σύμβολα γιὰ τὴν ἔκφρασι ἀνωτέρων ἐννοιῶν, ἢ λογία παράδοσις, ἢ καθαρεύουσα, ἂν θέλετε, εἶν' ἐκεῖνη πού μπορεῖ σχεδὸν πάντοτε νὰ μᾶς βοηθῇ στὴν ἀνάγκη αὐτὴ. Ἐὰν πάρωμε ἕνα πρόσφατο παράδειγμα. Ἐπινοήθηκε ἐδῶ καὶ 25 χρόνια περίπου τὸ ἀεροπλάνο καὶ χρειάστηκε νὰ λάβουν καὶ στὴ γλῶσσα μας τὴν ἔκφρασί τους ἀρκετοὶ ὄροι σχετικοὶ μὲ τὴν ἐφεύρεσι αὐτὴ. Ἡ λαϊκὴ γλῶσσα μᾶς δίνει μόνο τὸ «ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, πετάει, κάνει τοῦμπες τὸ ἀεροπλάνο» κλπ. Ἡ λογία παράδοσις ὅμως εἶν' ἐκεῖνη πού κατέστησε δυνατὸ νὰ ἔχωμε σήμερα τις λέξεις «ἀερόπλοιο, ἀεροπόρος, ἀεροπορία, ἀεροπορικὸς, ἀντιαεροπορικὸς, ἀεροδρόμιον, ἀπογειώνομαι, προσγειώνομαι, ἀπογειώσις, προσγειώσις, ἀποθαλασσώνομαι, προσθαλασσώνομαι, ἀποθαλάσσωσις, προσθαλάσσωσις, σμήνος (ἀεροπλάνων), σμηναγός, ὑποσμηναγός, ἐπισμηναγός, κλπ. κλπ. Καὶ οἱ λέξεις αὐτές, πού στὴν ἀρχὴ δημιουργήθηκαν, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τις γλωσσικὲς ἀνάγκες ὠρισμένης τάξεως ἀνθρώπων, ἀεροπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ἔχουν πιά γίνει κτήμα τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης, εἶναι στὰ στόματα ὄλων μας.

ὅταν γίνεται ὁμιλία σχετικὴ μὲ ἀεροπλάνο, ὑδροπλάνο, ἀερόπλοιο ἢ ἀξιωματικούς τῆς ἀεροπορικῆς ὑπηρεσίας. Ἐχουν γίνει πάγκοινες στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη οἱ λέξεις αὐτές, μπαίνουν πιά καὶ σὲ τραγούδια ὀπερετῶν.

«Τ' ἀεροπλάνο ὅταν ὑψώνεται,
πρέπει τὰ μάτια νὰ χαμηλώνετε,
προπάντων ὅταν προσγειώνεται.»

λέει ἐν' ἀπ' τὰ τραγουδάκια τῆς νέας ὀπερέττας «ὁ ὑφυπουργός», πού τὸ ἀκούει κανεὶς νὰ τὸ τραγουδοῦν στοὺς δρόμους ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ.

Ἐὰν ἀφήσωμε λοιπὸν καὶ τις Κοντικὲς καὶ τις Ψυχαρικές γλωσσοθεωρίες, ἄς ἀφήσωμε τις μονομερεῖς καὶ στενὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα, ἄς γράφωμε πιά ὅλοι μας τὴ γλῶσσα πού εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, μὲ τὴν πραγματικὴ ἐθνικὴ μας γλῶσσα. Ἐὰν γράφωμε τὴ νεοδημοτικὴ, ἦτοι μιὰ συγχρονισμένη δημοτικὴ. Μόνον ἔτσι θὰ μπορέσῃ νὰ λυθῇ ὀριστικὰ μὲ τὸν καιρὸ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα.

ΑΧΙΛΛ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΩΝ Γ. ΑΘΑΝΑ, ΒΕΡΑΡΕΝ, Α. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ

ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Ὁ καλός μου ἔχει μισέψει
Πῶς ζηλεύω τὸ βοριά
Ποῦ μπορεῖ νὰ τὸν χαϊδέψη
Κι' ἀπὸ μένα εἶναι μακριά...

Πῶς ζηλεύω τὸ φεγγάρι
Στῆς νυχτὸς τὴν ξαστεριά
Νὰ τὸν βλέπη ἔχει τὴ χάρι
Κι' ἀπὸ μένα εἶναι μακριά...

Πῶς ζηλεύω, ὕπνε, κ' ἐσένα
Τὸν ἀποκοιμᾶς βαρειά,
Μάτια μου ξενητεμένα,
Κι' ἀπὸ μένα εἶναι μακριά...

ΩΔΗ ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ κλῆμα
Τῆς ψυχῆς μου μόνο ἀνθεῖ
Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν ἡ λίμα
Τῆς σαρκός μου σὲ ποθεῖ.

Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν ἡ ρίμα
Σὲ σκλαβώνει ἀβρά κι' ἀγνά
Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ χρῆμα
Σ' ἀγοράζει ταπεινά.

Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ βῆμα
Μ' ὀδηγεῖ στὴν ἀρετὴ
Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ κρίμα
"Ἀθλιο σκλάβο μὲ κρατεῖ.

Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ νῆμα
Χρυσοκλώθεται γερὸ
Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ μνῆμα
Χαίνει ἐμπρός μου παγερό.

Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ κύμα
Σὲ ξεσέρνει ναυαγὸ
Σ' ἀγαπῶ κι' ὅταν τὸ θῶμα
Τῆς ἀγάπης εἴμ' ἐγώ!

Γ. ΑΘΑΝΑΣ

ΕΜΙΑ ΒΕΡΑΡΕΝ

Ἀπὸ συλλογὴ ποιημάτων τοῦ Βεράρεν, μεταφρασμένη
ἀπὸ τὸν κ. Τσιριμώκο πέρνουμε τὰ δύο κατωτέρω ποιήματα:

Ο NOTRE JOIE

Δὲς ἡ χαρὰ μας
γλυκανεμίζει ὀλόφωτη σ' ἀέρ' ἀπὸ μετάξι.

Νά! τὸ γλυκὸ σπιτάκι μας, ἡ ἀνάλαφρη σκεπή του,
Ὁ ἀνθότοπος κι' ὁ κῆπος.

Κι' ὁ μπάγκος κάτω ἀπ' τὶς μηλιές,
ποῦ ἐκεῖθε ἡ κάτασπρη ἀνοιξὴ φεύγοντας ξεφυλλίζει
τὰ πέταλ' ἀργοσάλεφτα, ποῦ μόλις μᾶς ἀγγίζουν.

Τὰ περιστέρια νά! τὰ φωτερὰ
πετοῦν τριγύρω, γύρω, ὡς νάτανε οἰωνοί,
στὸ φωτεινὸ τὸ χωριανὸ μας οὐρανό.

Καὶ νά! παρόμοιοι μὲ φιλιὰ, ποῦ πέσανε στὴ γῆ
ἀπὸ τὸ στόμα αἰθέρ' ἀβροῦ,
κ' οἱ δυὸ γαλάζιοι βάλτοι ἀπλοὶ καὶ καθαροί,

πού ἔχουν λουλούδια ἀκάλεστα στήν ὄχτη τους φραγή.

Ω! τῆς χαρᾶς καί τὸ δικό μας φέγγος
 στὸν κῆπο αὐτό, πού ἀνάμεσα στὰ σύμβολά μας ζοῦμε

CHAQUE HEURE OU JE SONGE A TA BONTÉ

Τὴν καλοσύνη σου ὅταν σκέπτομαι
 τὴν τόσο ἀπλά βαθειά,
 τὴν προσευχή μου ὑψώνω πρὸς Ἑσένα.

Ἔφτασα τόσο ἄργα
 κοντὰ στή γλύκα τῆς ματιᾶς σου,
 κι ἀπὸ τόσο μακριά
 πρὸς τὰ δύο σου χέρια, τὰ ἤσυχ' ἀπλωμένα
 ἀπ' τοῦ κενοῦ τὰ βάθη κατ' ἑμένα.

Τόσο ἦταν στέρεη μέσα μου ἡ σκουριά,
 πού τὴν ἐμπιστοσύνη
 τὴν ἔτρωγε μὲ δόντια ἀρπαχτικά.

Τόσο ἤμουνα βαρὺς, ἤμουνα τόσο κουρασμένος,
 κ' ἤμουνα γέρος τόσο ἀπ' τὴν ἀπιστιά,
 τόσο ἤμουνα βαρὺς, ἤμουνα τόσο κουρασμένος
 ἀπ' τ' ἄσκοπά μου βήματα στὸ δρόμο μου τὸ μάταιο.

Καί τόσο δὲν τὴν ἄξιζα τὴ θαυμαστὴ χαρά,
 τὸ δρόμο μου τὰ πόδια σου νὰ δῶ νὰ τὸν φωτίζουν,
 πού ἀκόμα στέκω τρέμοντας, μισοκλαμένος στέκω
 καί ταπεινὸς παντοτεινὰ στήν εὐτυχία μπροστά.

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

EMIA BERAPEN

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΩΡΑ

Δικό μου εἶναι τὸ πένθος σου, φθινόπωρο στερνό!
 βόγγοι πού ἀφήνουν στὸ βορρηᾶ τὰ ἐλάτια στὸ βουνό,

φύλλα κατάχρυσά στὴ γῆ καί φύλλα ματωμένα,
 σὲ βρύα ἀπάνω καί φραγές ἢ σὲ νερά ὑπνωμένα,
 δάκρυα τῶν δέντρων, δάκρυα μου, δάκρυα μου μα-
 τωμένα.

Δικό μου εἶναι τὸ πένθος σου, φθινόπωρο στερνό!
 ἄγρια κλαδιῶν τινάγματα, φύλλων βουητὸ συγνό,
 θάμνα δαρμένα, δαγκωμένα θάμνα, ἀφανισμένα,
 σὲ μακρυνοὺς δρόμους, μὲ διπλά λιθόστρωτα, ἀπλω-
 μένα,
 χέρια τῶν θάμνων, χέρια μου, σὲ προσευχὴ ὑψωμένα.

Δικό μου εἶναι τὸ πένθος σου, φθινόπωρο στερνό!
 κάτι, ἐκεῖ κάτου, πού ἔσπασε, στὸ αὐλάκι τὸ στενό
 μιᾶς ρόδας, καί τίς ὥρες του μετρᾶ τίς λυπημένες,
 πού κλαίει, θαρρεῖς, σάν τίς ψυχές τῶν δέντρων τίς
 δαρμένες,
 κραυγές τοῦ ἀπείρου, δόλιες μου κραυγές, μάταια ἀ-
 φημένες.

(Μεταφρ.)

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ

1

Ἄγγελος ἔρχεται κι' ἀναταράζει,
 μὲ τὰ λευκὰ φτερά του ἀστραφτερά,
 τὰ νερά τῆς ψυχῆς μου τὰ νεκρά,
 πού πρασινίζ' ἢ πλήξη μου, μαράζι!
 Καί στὴν καρδιά μου κόλαση φριχτή,
 δαιμονικά μιὰ ὄργη πού τὴν πατεῖ,
 κι' οὐρλιάζοντας στὰ νύχια τῆς τῆ σκίζει,
 γαλήνη ξάφνου ἀπλώνεται βαθιά,
 κι' ἡ καλοσύνη μου μοσκομυρίζει,
 στῆς σκέψης μου τὴν ἡμερὴ ὁμορφιά!

2

Κι' εἶπα: Θὰ πᾶμε κάποιο βράδυ
 μαζί ν' ἀκούσουμε ξανά,

νά τραγουδήση τὸ σκοτάδι,
 στὸ πάρκο ἐκεῖ σιγαλινά
 σὰ θάχουν κάπου στὰ στερνά
 τὰ μῦρα τους πεθάν' οἱ κρῖνοι,
 ὅπως τὸ ἀπόβραδο πού ἐθρήνει
 τ' ἀγέρι φθινοπωρινό,
 κι' ἦσουν πανύψηλη σελήνη,
 μέσ' σ' ἓνα ἀπύθμενο οὐρανό.

3

Κι' ἦρθες σὰν τις πνοές τοῦ Ἀπρίλη
 καθὼς πυκνώναν οἱ σκιές,
 σὰν τις μοσκόβολες πνοές
 μέσ' στὸ μουχρὸ πού φτάνουν δεῖλι
 μυστηριακές, καὶ μᾶς φιλοῦν
 στὰ μάτια, πού ἄθελα σφαλοῦν,
 καὶ μᾶς φιλοῦν καὶ μᾶς μιλοῦν
 γλυκά γιὰ κάποια περασμένα,
 τριαντάφυλλα ξεφυλλισμένα,
 σὲ μαῦρο ρέμμα πού κυλοῦν.

4

Ξάφνου τὰ δέντρ' ἀναρριγῆσαν
 τοῦ ἐρημικοῦ τοῦ πάρκου ἐκεῖ,
 κι' ἀπὸ τοὺς ἥσκιους ἀναβρῦσαν
 βρύσες οἱ πόθοι οἱ ἁρμονικοί,
 καὶ σ' ἔλουσαν καὶ σὲ χτενίσαν,
 μὲ γτένια οἱ ρίμες ἀργυρᾶ,
 κι' ὕστερα, σάμπως σὲ χαρὰ
 πιασμένες, ἔτσι ἐτραγουδήσαν:
 «—Νάταν φιλιὰ, δυὸ μάτια νά
 τὰ κλειούσατε παντοτινά!»

5

Κι' εἶπα: Τὸ δάσος, δές, μαυρίζει,
 πέρ' ἀπ' τὸ πάρκο πιὸ βαθύ
 στὰ πλάγια, πῶχει ξαπλωθῆ,
 βοσκὸς ἢ Νύχτα καὶ σουρίζει
 πρὸς τ' ἄστρ' ἀνείπωτους σκοπούς
 φαίνει τοὺς ὄριμους καρπούς,
 ἢ Αὐγὴ πού δρέπ' ἢ ροδοχέρα
 ἐκεῖ εἶναι μιὰ κρυφὴ σπηλιά

μ' ἄλλη μιλοῦν ἐκεῖ λαλιά.
 πλάσματα πού δὲ βλέπ' ἡ μέρα.

6

Πάρε ἀπ' τὸ δάσος τις δροσές,
 τὸ μαγιοβότανο ἀναδέσου
 μπόλιες κι ἀνέμισαν χρυσές,
 μπρὸς στὶς καλές ἀντάμωσές σου
 Κι' ἀπ' τὴ σπηλιά σμάρ' ἡ χαρά!
 προβάλλουν μέτωπα ἰλαρά,
 θαμποχαράζουν ὠρια ἀστήθη
 λάμπουνε μάτια' κι' ἡ σιωπὴ
 στὸ φεγγαρόφωτο ἔχει πῆ,
 τ' ἀνάκουστό σου παραμῦθι.

7

Ξυπνοῦν τὰ πόδια σου τὰ νοητικὰ
 σὰν κάποιο βῆμ' ἀγγέλου στὴν καρδιά μου
 πού ἀναιώνια ἀχοῦσ' ἐκεῖ μυστηριακά,
 μὰ πού δὲν ἔφτανε ποτέσ στ' αὐτιά μου
 ἀλλοιῶς, παρὰ τὸ θρόϊσμα βαθύ
 καὶ σάμπως μιὰ ἁρμονία, λέω, ξανθὴ,
 ἀπὸ τοῦ στίχου μου ἄπιαστη τὰ δίχτυα
 ἢ σὰν ὠκεάνειας θάλασσας παλμός,
 πού ἀνέβαινε ἀριθμός, λυγμός, ρυθμός,
 καὶ πού τὸν κυβερνοῦν τ' ἄστρα τὰ νύχτια.

8

Στὸ δρόμο αὐτόν, διαβάτη, ποῦ ναι
 οἱ ἥσκιοι τῶν πεύκων πιὸ πυκνοί,
 κι' ὡς νάχουν κάτι νά σοῦ εἰποῦνε,
 οἱ μοναξιές παίρνουν φωνή
 ἄν, μὲ γλυκύτατο ἓνα μῦρο,
 λαγγεῦτρες οἱ αἰδρες ἀπὸ γύρω,
 ἀκούς γι' ἀγάπη νά μιλοῦν,
 ξέρε: γιὰ πάντα εὐωδιασμένα,
 κάποια φιλιὰ εἶν' ἐκεῖ πεσμένα,
 καὶ μυστικά μοσκοβολοῦν.

Beata l'alma ove non
corre tempo.
Michelangelo.

Θέλω, στή μνήμη τῶν ἀνθρώπων,
γιὰ πάντα ἡ μνήμη τῆς νᾶ ζῆ,
ἔξω καιρῶν, τύχης καὶ τόπων,
κι' ὡς τώρα, νάμαστε μαζί.
Στὴ νύχτα μέσα τὴν αἰώνια,
ἡ θεία ἐπάνω μας συμπόνια
κι' ὁ ἀνέσπερος ν' ἀστράφη Νοῦς
ἡ ἀγάπη αὐτὴ ποῦ μᾶς ὀρίζει,
δίδυμο ἀστέρι νά σπιθίζη,
μέσ' στῶν ψυχῶν τοῦς οὐρανοῦς,

10

Μὰ ἄλλη τιμῶ κάλλιο ἐγὼ μοῖρα:
τῆς γῆς λουλοῦδι ταπεινό,
μὲ μύρων ἀλαφρῶν πλημμύρα
κάτου ἀπ' τὸ χάλκινο οὐρανό,
νά πάη ἡ ἀγάπη μας ν' ἀπλώση,
στὴ θλίψη πῶχ' ἡ γῆς τὴν τόση
κι' ὡς τοῦ Ἑλεου ἀδερφή πιστή,
μὲ τὸν ἀνθρώπινο τὸν πόνο,
γιὰ μιὰ στιγμή νά σμίξη μόνο,
καί, στεναγμός, ν' ἀφανιστῇ!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΛΗΣΜΟΝΗΣΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

“ΑΛΛΗΛΟΥΪΑ,,

ΣΩΤ. ΣΚΙΠΗ

Στὸ ἀντίκρυσμα, μιὰ μέρα τῶν ὑπαίθριων μικρομαγαζιῶν παλιῶν βιβλίων, τῶν ἀραδιασμένων ἐκεῖ στὰ πεζούλια τοῦ Σηκουάνα, εἶπα μέσα μου:

— Νά, ποῦ διοχετεύεται καὶ κατασταλάζει ἡ ἀνθρώπινη σκέψις!

“Ὅταν ἔγραφα τὶς γραμμὲς αὐτὲς στοὺς «Ἐπιλόγους» μου δὲν ὑπῆρχαν στὴν Ἀθήνα παρά ἐλάχιστα μαγαζιά παλιῶν βιβλίων συγκεντρωμένα σχεδὸν σ' ἓνα σημεῖο τῆς πόλεως ποῦ ἀπλωνότου ἀπὸ τὴν ὁδὸν Σταδίου ὡς τὰς ὁδοὺς Σοφοκλέους, Ἀριστείδου καὶ Αἰόλου. Τώρα ἐπλήθυναν κι αὐτά. Ἀρχισε νά διαμορφώνεται κι ἐδῶ ὁ συμπαθητικὸς τύπος τοῦ μπουκινίστ καὶ νά πληθαίνουν τὰ μαγαζάκια μὲ τὰ παλιά βιβλία. Κι ὅση συμπάθεια νοιώθει κανεὶς γιὰ τὰ μαγαζάκια αὐτά μὲ τὰ μελαγχολικά τους ράφια, τὰ στιβαγμένα ἀπὸ ξεθωριασμένα βιβλία, ποῦ κλείνουν στὶς σιωπηλὲς σελίδες τῶν τόσες φωνὲς τοῦ παρελθόντος, τόση ἀντιπάθεια ἀντιθέτως σκορπᾶνε τὰ καρτσάκια τῶν καινούργιων βιβλίων ποῦ ἐδημιούργησεν ἡ ἀσυνειδησία μερικῶν ἐκδοτῶν.

Ὡστόσο τὸ καλὸ βιβλίον ἢ καὶ τὸ βιβλίον ἀπλῶς ποῦ ἔχει κάποιες βιώσιμες σελίδες δὲ χάνεται ποτέ. Γιατί κι ἂν, ἀπὸ τὴν πολυτελέστατη βιβλιοθήκη ὅπου ἐφιλοξενήθηκε γιὰ λίγον καιρὸ, συμβεῖ νά ξεπέση στὸ σάκκο τοῦ παλιαστῆ κι ἀπὸ κεῖ στὸ ράφι τοῦ μπουκινίστα, δὲ θά πῃ μ' αὐτὸ πῶς τελειώνει κι ὁ κύκλος τῆς ζωῆς του. Θάρθῃ πάλι ἡ ὥρα του νά ξαναγεβῆ. Κάποιος ἐρευνητὴς θά τὸ πάρῃ στὰ χέρια του, θά τὸ φυλλομετρήσῃ, θά ἐνδιαφερθῇ γι' αὐτό, θά τὸ ἀγοράσῃ, θά τὸ μορφοδῆσῃ καὶ θά τοῦ δώσῃ τιμητικὴ θέσι στὴ βιβλιοθήκη του. Ἐποῖ ἓνας Ἀγγλος κερτικὸς κάποτε ξετρόπωσε ἓνα ἀντίτυπο τῶν «Ρουμπα-

γιατ» του Όμαρ Καγιάμ, που ή έκδοσίς των είχε μείνει έντελώς άπαρατήρητη και μ' ένα άρθρο του τά σήκωσε στον ούρανό. Τά έφερε στο πρώτο πλάνο τής επικαιρό- πητος.

Πρό όλίγων ήμερών είχα την εύτυχία νά ξετρυπώσω κι εγώ ένα λησμονημένο βιβλιαράκι. Ό τίτλος του: «Πικρο- δάφνες». Ποιητής του: Ι. Π. Ίωαννίδης ό Βοσπορίτης. Τό φυλλομέτρημά του μου ξύπνησε όλόκληρον κόσμο θαυ- μένον στο παρελθόν. Βοσπορίτης! Τόν έγνώρισα, όταν πρωτάρχιζα τό ποιητικό μου στάδιο κατά τό 1898 σ' ένα καφεενδάκι τών Άγίων Θεοδώρων, που δέν υπάρχει πιά, κι όπου είχε στήσει τό μποσειμικό του θρόνο ό Στέφανος Μαρτζώκης. Άνάμεσα από τούς λογιής-λογιής θαυμαστάς του Ζακυνθινού ποιητή, διέκρινε κανείς πολλές φορές νά κάθεται κι ένας μεσόκοπος κύριος, μέ ξανθά μαλλιά και φωνής του είταν έλαφρά θρηνώδης, όταν παραπονιότουν για τήν υγεία του και για τή ζωή του. Είταν ό Ίωαννίδης ό Βοσπορίτης που δέν έρχότουν στο καφεενδάκι ως θαυ- μαστής του Στέφανου, αλλά ως ίσος πρός ίσον. Δέν έμοια- ζε άλλωστε σε τίποτε μαζί του. Ό Μαρτζώκης, βγαλμέ- νος από Τυπάλδους, Μαρκοράδες και κάποιους Ίταλούς, δέν εύρισκε πολλή εύχαρίστησι στο στιχουργικό τρόπο του συναδέλφου του, τόν άμελημένο και πλατειασμένον. Τόν ένοχλούσε μαζί κι ό τόνος του ό ρητορικός ό δανει- σμένος πολλές φορές από τό Βαλαωρίτη και τόν Άχιλλέα Παράσχο. Ό Βοσπορίτης πάλι θεωρούσε τό Μαρτζώκη πλασμένον για τά τρυφερά, τά αισθηματικά τραγούδια σαν τό: «Είνε στιγμές αγάπη μου» που ό Στρουμπούλης μέ τή μουσική του τό είχε κάμει κτήμα του λαού και που θύμιζε από κοντά τά τραγούδια και τις σερενάτες τών Ζα- κυνθινών τροβαδούρων: Του Τσακασιάνου και του Μάρ- γαρη. Ένώ άντιθέτως για τόν έαυτό του έπίστευε κατά βάθος πώς είταν γεννημένος για τήν ύψηλή, τή φιλοσο- φική ποίηση.

Ή αλήθεια είναι πώς ό ποιητής τών «Πικροδαφνών» έχει μερικές φορές ποιητική έξαρσι έντελώς άσυνήθιστη. Άλλά ή άκαλαισθησία του από τή μιá μεριά και ό άβασάνιστος πρόπος τής κατασκευής του στίχου του από τήν άλλη, τόν έμποδίσαν νά φανή συγχρονισμένος και νά πάρη μιá θέσι μεταξύ τών ποιητών του περιοδικού «Τέχνη» που άποτε- λούσαν και τήν πλειάδα του Παλαμά. Κι όμως μέ όλες του τις άδεξιότητες αυτές τό έργο του, δέν είναι από κείνα που μπορεί κανείς νά τό πετάξει. Άπεναντίας μάλλιστα, έχω τήν ιδέα πώς ό Βοσπορίτης αναθεωρούμενος μπορεί

νά δώση και σήμερα ακόμα έκπλήξεις. Από τό βιβλίο του που έχω μπροστά μου και τά «Σήμαντρά» του που δυστυ- χώς δέν κατάρθωσα νά τ' ανακαλύψω ως τά τώρα μπορεί νά ξεχωρίση κανείς δέκα ως είκοσι ποιήματα αξία νά τόν ανασύρουν από τήν άδικη αφάνεια που τόν έρριξαν οι σύγχρονοι του και νά τόν τοποθετήση πλάι στο Βιζυηνό. Είνε οι δυό ποιηταί του Βοσπόρου που πλουτίζουν τήν ποίησί μας μέ μιá ξεχωριστή νότα, έντελώς βυζαντινή, βγαλμένη άπευθείας από τούς άγνώστους ψαλμοδούς τής έκκλησίας μας. Ένα από τά ποιήματά του αυτά υπό τόν τίτλο «Άλληλούϊα», τολμώ νά τό κατατάξω μεταξύ τών όλίγων άριστουργημάτων τής νεοελληνικής ποιήσεως για τό μελωδικό του ξεχείλισμα, τό τραλλό του και τό ένθεο, που άθέλητα μάς φέρνει στη μνήμη ξένα λυρικά άρι- στουργήματα, σαν τό Κοράκι του Έντγκαρ Πόου και τό «Μεθυσμένο Καράβι» του Άρτουρ Ρεμπώ. Διαβάστε το:

ΑΛΛΗΛΟΥΪΑ

Στής νυχτιάς τήν καρδιά, τή στιγμή που ξυπνούνε
καλασμένοι ναυροί προσευχή για νά πούνε,
ξεφυτρώνει δειλά κι ένα νίσσπαρσο κρύνο,
και μ' αγάλη άνοιχτή, μέ του πόθου τό θρήνο,
τής ζωής ποταμό από εὐσπλαχνα στήθη
λαχταρόντας ζήτω, μέ ή νυχτιά μου άποκριθή:
—Άλληλούϊα!

Τήν αλή στο άπαλό τών όνείρων κρεβάτι
μέ πλημμύρα χαράς και αγάπης στο μάτι,
ό θεός μου, που φώς μου έχει δώσει άπ' τό φώς του
από πλευρό μου ακριτός παραστέλει: ό πάλμος του
νανουρίζει άλαφρά τήν ώραία φυγή μου,
μέ θλιμμένη άπαντά ή σιωπή τής έραήμου:
—Άλληλούϊα!

Θεοπλάνα ήβονή, που έχει άλλη αιθέρια,
μου γοητεύει τό νοῦ και μέ λούζει μ' άστέρια,
και σε βράχου άψηλού τήν κορφή θρονιασμένος
άπ' του πάντου θωρό τήν παχνάτην αγάλη
νά προβάλλη ό λαμπρός βασιληάς φλογισμένος,
μέ τό κήμα βογκάει ξαφνικά και μου φάλλει:
—Άλληλούϊα!

Παραδείσους περνῶ νυσταχημένος διαδάτης
κι άγρικῶ νά φιλή σιγαλός νυχτοπατάτης
πόν άνέγγιχτο άνθῶ, τήν άμιακτη χλόη,

ποὺς σκοποὺς τοῦ ἀηδονιοῦ, ποὺ ἀκούει μαγεμένη,
μ' ἀπ' τὸν πέρα κρημινό, σὰ νὰ λέη μοιρολόι,
σπὸ ἀηδόνι ἀπαντᾷ κουκουβάγια ὀργισμένη:
— Ἀλληλοῦα!

Στὸ γαλάζιο οὐρανὸ τὸ φεγγάρι ἀρμενίζει
καὶ νεράϊδα λευκὴ μοῦ μιλεῖ καὶ θαυρῶζει*
πὴν ἀχνάπη ὀμορφιά μὲ θαυμάφυλλα ραίνω
καὶ μ' ἀγάπης ψαλμοὺς μουσικικοὺς τὴν εὐφραίνω.
Ψάφνου βλέπω ἀψηλά τὸ φεγγάρι χλωμαίζει
κι ἡ παρθένα ψυχὴ ξεψυχάει καὶ μοῦ κράζει:
— Ἀλληλοῦα!

Χέρι μάγου βαρὸ μὲς στὸν Τάρταρο ἀπλώνω
καὶ τιτᾶνα νεκρὸ τοιμηρὸς ξερριζώνω.
Θυσιάζω τὸ πᾶν, τὸ νεκρὸν ἀναστήνω
καὶ τὴν Αἴτνα ψυχὴ μὲς σὰ σπλάγχνα του χύνω*
μὰ ἡ πρώτη πνοή, ποὺ ἀπ' τὰ στήθη του ἐχύθη,
στὴν παράφορη ὀρμὴ τῆς καρδιάς μου ἀποκριθῆ:
— Ἀλληλοῦα!

Τρόπαια νίκης κρατῶ εἶνε σκλάβος μου ὁ πόνος
καὶ μπροστὰ στὸ βωμὸ τοῦ ἱεροῦ Παρθενῶνος
ἀθανάτων τιμὴ, διθυράμβους προσιμένω
καὶ τοῦ Ὀλύμπου φωνὴ ἀπὸ πνεῦμα ἐμπνευσμένο.
Μά, ὦ λήπη! Κι' ἐδῶ καὶ σ' αὐτὴ μου τὴ νίκη
ἀπ' τὸν Ἄδη βοᾷ τὸ μηδὲν καὶ ἡ φρίκη:
— Ἀλληλοῦα!

Καβαλλάρης Θεὸς ἀπὸ διάφορα νέφη
ποὺ Ἄπειρου ξυπαναί τὴν ψυχὴ καὶ μοῦ γνέφει,
νὰ μοῦ δώσῃ ἀσπασμὸ καὶ τῆς θόβας σπεράνι
καὶ ζῆτῶ μὲ φερέα νὰ τὸν φτάσω τοῦ Ἰκάρου*
μὰ βουδὸ μὲ κυλάει μὲς στὸ χάος ἡ πλάνη
κι' ἐνῶ πέφτω, ἀγρικῶ τὸ τραγοῦδι τοῦ Χάρου:
— Ἀλληλοῦα!

Στὸ μεταξὺ ἔγιναν τοῦ κόσμου οἱ ἐγκυκλοπαιδεῖες κι
οἱ ἀνθολογίες. Ὅλες ὅμως ἀγνόησαν ἓνα τέτοιο ποίημα
ποῦ θὰ περιποιοῦσε τιμὴ σὲ ὅποια γλῶσσα κι ἂν ἐγραφό-
πουν. Ντροπὴ μας.

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΗΠΡΩΤΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΟΥ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1812 - 1814

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Βενετοκρατίας εἰς τὰς Ἰονίους νήσους
δὲν ἰδρύθη τυπογραφεῖον, διότι ἡ Βενετία δὲν ἐπεθύμει τὴν ἔκδοσιν
ἐφημερίδων, αἱ ὁποῖαι θὰ διεφώτιζον τὸν λαὸν καὶ θὰ τοῦ ἐνέπνεον
φιλελευθέρας θεωρίας καὶ ἀρχάς. Οἱ δημοκρατικοὶ Γάλλοι, οἱ ὁποῖοι,
μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας κατέλαβον τὴν Ἐ-
πτανήσον (1797), ἔσπευσαν νὰ ὀργανώσουν τὴν ἐκπαίδευσιν, δίδον-
τες εἰς αὐτὴν λαϊκὸν χαρακτῆρα, καὶ νὰ ἰδρῦσουν τυπογραφεῖον εἰς
τὴν Κέρκυραν (Φεβρουάριον τοῦ 1798) μὲ διευθυντὴν Γάλλον.

Ἐπρόκειτο νὰ ἰδρῦθουν καὶ ἕτερα δύο, εἰς Κεφαλληνίαν καὶ Ζά-
κυνθον, ἀλλὰ λόγῳ ἐλλείψεως χρημάτων ἡ ἰδρυσίς των ἀνεβλήθη. Τὸ
πρῶτον ἐντυπον, τὸ ἐκδοθὲν ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖον Κερκύρας, ἦτο
Προκήρυξις γαλλικὴ τῆς 8 Μαΐου 1798, δι' ἧς ἀνηγγέλλετο ἡ ἰδρυσις τυ-
πογραφείου καὶ ἐδηλοῦτο ὅτι κενῶ οἱ δυνάσται τοῦ παρελθόντος ἀπεμά-
κρυνον ὅλα τὰ μέσα τὰ διασχίζοντα τὸν πέπλον τῆς ἀμαθείας, ἥτις τόσον
εὐνοεῖ τὴν προσφιλεῖ εἰς αὐτοὺς τυραννίαν, οἱ νέοι ἐλευθεροῦνται ὄχι μόνον
εὐηρεστοῦντο νὰ κηρύξουν τοὺς κατοίκους τῆς Ἰονίου ὁμοίους των καὶ
ἀδελφοὺς των, ἀλλὰ χάριν διαδόσεως τῆς παιδείας παρεῖχον τὰ μέσα
τὰ θεωρούμενα κατάλληλα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀξίας καὶ ικανότητος
τοῦ ἀνθρώπου... Μέσον τῆς διαδόσεως τῶν φάτων εἶναι τὰ πιε-
στήρια καὶ ὁ τύπος. Εἰς αὐτὴν τὴν θαυμασίαν ἐφεύρεσιν ὀφείλεται
ἡ πρόοδος τῶν φάτων καὶ τῆς σοφίας. Μὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς τυ-
πογραφίας τρέμουν οἱ καθήμενοι εἰσέτι ἐπὶ τῶν κλονιζομένων θρόνων
των βασιλεῖς... Εἶθε, ὦ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι Ἕλληνες, ἡ γῆ αὐτὴ ἡ
πρῶτην τόσον εὐτυχῆς... νὰ δυνηθῆ, διὰ τῆς ἤδη ἐγκαινισομένης νέας
ἐποχῆς, νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ λαμπρὰ κατορθώματα, τὰ ὁποῖα ἐδόξααν

τούς προγόνους σας, τῶν ὁποίων τὴν αἰωνίαν μνήμην διατηρεῖ ὁ πεφωτισμένος κόσμος».

Ἄπὸ τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἐξεδόθησαν διάφορα ἔντυπα, τόσον πολιτικοῦ ὅσον καὶ φιλολογικοῦ περιεχομένου.

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων ἀπὸ τὴν Ἑπτανήσον καὶ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, κατόπιν τῆς Συνθήκης Ρωσσίας καὶ Τουρκίας τῆς 21 Μαρτίου 1800, αἱ νῆσοι ἀπῆλυσαν μίαν βραχυχρόνιον ἀνεξαρτησίαν. Τὸ ἐκεῖ τυπογραφεῖον ὠνομάσθη «Δημοσία Τυπογραφία» καὶ ἀργότερα «Τυπογραφία τοῦ Γένους» καὶ ἐξέδιδε τὰς ἐπίσημους πράξεις τῆς Διοικήσεως, καθὼς καὶ διάφορα βιβλία. Διευθυντῆς τοῦ τυπογραφείου ἦτο ὁ Διονύσιος Σαραντόπουλος ἀπὸ τὸ 1801 ἕως τὸ 1809. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη Κερκυραϊκὴ ἐφημερὶς, γραφομένη Ἰταλιστί, μετὰ τὸν τίτλον «Gazzetta Ubrana». Δυστυχῶς δὲν σώζεται πλήρες σῶμα τῆς ἐφημερίδος ταύτης. Ὁ Π. Λάμπρος (Χρυσάλλης, τόμ. Δ' σελ. 599) γράφει ὅτι εἶδε τὰ φύλλα 6 καὶ 11 τῆς ἐφημερίδος ταύτης ὑπὸ χρονολογίαν 16 Ἀπριλίου καὶ 24 Μαΐου 1802. Ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ἄπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισεν ἐκδιδομένη ἄλλη ἐφημερὶς, «Monitore Ionio», καὶ ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1805. Ἐπίσης ἐξεδόθησαν καὶ περιοδικὰ «L'anno—L'ape» καὶ «Mercurio letterario», ὅλα Ἰταλιστί. Τῶν ἀνωτέρω ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓν φύλλον εἰς τὰς βιβλιοθήκας Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ 1807 οἱ αὐτοκρατορικοὶ Γάλλοι, καταλαβόντες τὴν Κέρκυραν, μετωνόμασαν τὸ τυπογραφεῖον ἀπὸ «Τυπογραφία τοῦ Γένους» εἰς «Αὐτοκρατορικὴ Τυπογραφία».

Μετὰ διαφόρους πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς περιπετείας, τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν λεπτομερῆ ἀφήγησιν ἐνταῦθα, οἱ Ἄγγλοι κατάρθωσαν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς Γάλλους τὰς νοτίους Ἰονίους νήσους (1809), ὀρίσαντες τὴν Ζάκυνθον πρωτεύουσαν τῶν ἀποσπασθειῶν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν Ἰονίων νήσων. Ἡ ἔδρα τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως παρέμεινεν εἰς τὴν Ζάκυνθον μέχρι τοῦ ἔτους 1814, ὅτε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Βατερλώ καὶ ἡ Κέρκυρα, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἀντέστη εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἀγγλικῶν πολεμικῶν καὶ στρατευμάτων, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ὁ ἐκεῖ Γαλλικὸς στρατὸς νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον εἰς τοὺς Ἄγγλους. Τότε πλέον ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς Κέρκυραν καὶ ἡ Ζάκυνθος ἔχασε τὰ πολλαπλὰ ὠφελήματα τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ιδιότητος αὐτῆς ὡς πρωτεύουσας τοῦ Ἰονίου κράτους.

Μόλις κατέλαβον οἱ Ἄγγλοι τὴν Ζάκυνθον ἐπεμελήθησαν τὴν διάδοσιν τῆς μορφώσεως. Καὶ ἐν τῶν πρὸς τοῦτο μέσων ἐθεώρησαν τὴν ἰδρυσιν τυπογραφείου. Ἄλλως τε καὶ ἀπὸ ἐγωϊστικῆς ἀπόψεως

τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν, ὅπως δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποίαν ἰδρυσαν ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου δὲν εὗρισκομεν παρὰ μόνον δύο εἰδῶν εἰδήσεις: πρῶτον ἕμνους διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα προσέφερον εἰς τὴν νῆσον οἱ καταλαβόντες αὐτὴν Ἄγγλοι καὶ δεύτερον μίαν ἀγρίαν καὶ τραχυτάτην πολεμικὴν ἐναντίον τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ὁ ὁποῖος κατεῖχεν ἀκόμη τὰς βορείους νήσους τοῦ Ἰονίου. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρῶγμα, οἱ Ἄγγλοι ἔσπευσαν νὰ φέρουν ἀπὸ τὴν Μάλταν, ἡ ὁποία εὗρισκετο εἰς χεῖρας των, τυπογραφεῖον, τὸ ὁποῖον ἐγκατεστάθη πρῶτον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Α. Κορηλίου, εὗρισκομένην πλησίον τῆς Μητροπόλεως, μετὰ δύο δὲ ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ν. Κοριανίτη, πλησίον τοῦ Ὁρφανοτροφείου. (Λ. Ζῶη Λεξικὸν Ζακύνθου σ. 1181). Τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἀπεκαλεῖτο «Δημοσία Τυπογραφία τῶν ἐλευθερωμένων Ἰονίων νήσων» (Pubblica Stamperia delle Isole Ionie liberate).

Τὴν διεύθυνσιν τοῦ τυπογραφείου τούτου ἀνέλαβεν ὁ Γεώργ. Ρώσσης, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Δημ. Ζερβός. Στοιχειοθετοὶ καὶ πεισταὶ ἦσαν δύο Ἰταλοὶ, τέσσαρες Ζακύνθιοι, οἱ Δ. Χαριῦτος, Σ. Γραμματικόπουλος, Ι. Σκηνόπουλος καὶ Α. Μαμάης, καὶ δύο Κεφαλληνεῖς. Εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἐτυπώθησαν κατ' ἀρχὰς διάφορα διδασκτικὰ βιβλία καὶ ἐν γένει διάφοροι νόμοι, ὄργανομοὶ καὶ διατάγματα τῆς Κυβερνήσεως, χρήσιμα εἰς τὸν λαόν.

Κατὰ τὸ 1810 τέλος ἐμφανίζεται ἡ πρώτη ἐν Ζακύνθῳ ἐκδοθεῖσα ἐφημερὶς.

Ἡ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἄγγλου γενικοῦ στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀρχηγοῦ ἐκδοθεῖσα ἐν Ζακύνθῳ ἐφημερὶς ἔφερεν ἀρχικῶς τὸν τίτλον «Ἐφημερὶς τῶν ἐλευθερωθειῶν Ἰονίων νήσων» (Gazzetta delle Isole Ionie liberate) καὶ ἐγράφετο Ἰταλιστί.

Τῆς πολυτίμου ταύτης ἐφημερίδος δὲν σώζεται, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζομεν, ἄλλο ἀντίτυπον πλην τοῦ ἀτελοῦς ἐκείνου τοῦ διατηρουμένου εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς Ἀθηνῶν. Τὸ ἀντίτυπον τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 28ου φύλλου, ἐκδοθέντος τὴν 3 Ἰουλίου 1812. Ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν μετὰ ἀκρίβειαν τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου φύλλου τῆς ἐφημερίδος ταύτης.

Οἱ Π. Καλογερόπουλος καὶ Α. Ζῶης λέγουν ὅτι τὸ πρῶτον φύλλον τῆς ἐξεδόθη τὸ ἔτος 1810, χωρὶς ὅμως νὰ δίδουν καμμίαν ἐξήγησιν περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὡς χρόνον ἐκδόσεώς της. Ἀπεναντίας νομίζομεν ὅτι, ἂν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἠκολούθησε τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐβδομαδιαίας αὐτῆς ἐκδόσεως, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ σωζόμενα φύλλα, τότε πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἐξεδόθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1811. Ὁ Α. Ζῶης (ἐφημερὶς «Ἐλπίς» 29 Ὀκτωβρίου 1900) γράφει ὅτι τὸ 1812 τὸ τυπογραφεῖον ἐπλουτίσθη μετὰ νέα τυπογραφικὰ στοιχεῖα κομισθέντα ἐκ Μεσσήνης τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὸν Ἀνδ. Κορηλίον, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου τὴν διεύθυνσιν ἐτέθη τὸ

τυπογραφείον, ὅπου ἤρχισεν ἐκδιδομένη ἐφημερίς μηνιαίως ἀπὸ τοῦ 1810. Ἄν πράγματι ἡ ἐφημερίς ἐξεδίδετο ἅπαξ τοῦ μηνὸς κατ' ἀρχὰς τότε δυνατόν νὰ ἐξεδόθη τὸ 1810 καὶ νὰ ἔχη φθάσει κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1812 εἰς τὸν ἀριθμὸν 28, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ πρῶτον φύλλον τὸ σωζόμενον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς Ἀθηνῶν. Ἄλλ' ὁ Λ. Ζῶης δὲν ἀναφέρει πόθεν ἠρύσθη τὰς πληροφορίας ταύτας καὶ ἂν εἶδε τὸ πρῶτον φύλλον τῆς ἐφημερίδος. Ἐφ' ὅσον δὲν κατορθοῦται νὰ εὑρεθῇ πλήρες σῶμα ἢ τοῦλάχιστον τὸ πρῶτον φύλλον τῆς ἐφημερίδος, νομίζομεν ὅτι θὰ μείνῃ ἀβεβαία ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκδόσεώς της. Οὔτε τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεδόθη τὸ τελευταῖον αὐτῆς φύλλον δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν μὲ ἀκρίβειαν. Διότι τὸ σῶμα τῆς ἐφημερίδος τὸ σωζόμενον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς σταματᾷ εἰς τὸ φύλλον τῆς 21 Μαΐου 1814, ἐνῶ ἡ ἐφημερίς ἡ ἐκδοθεῖσα εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπως διαδεχθῆ τὴν ἐκδιδομένην μέχρι τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Κερκύρας ἐν Ζακύνθῳ ἐφημερίδα, ἀρχεται ἀπὸ τῆς 23 Ἰουλίου, διὰ νὰ φθάσῃ, μὲ τὴν μεταβολὴν πολλάκις ὀνόματος, μέχρι τοῦ ἔτους 1866, ὅτε πλέον ἡ Ἐπτάνησος εἶχεν ἀφομοιωθῆ τελείως μὲ τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπὸ τινος ἐνωθῆ. Πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τὸ δίδυμον διάστημα τὸ μεταξὺ 21 Μαΐου καὶ 23 Ἰουλίου θὰ ἐξηκολούθει ἐκδιδομένη ἡ ἐν Ζακύνθῳ ἐφημερίς, διότι ἡ Κερκυραϊκὴ ἡ ἐκδοθεῖσα τὴν 23 Ἰουλίου φέρει τὸν ἀριθμὸν 1, δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αἱ Ἴονιοι νῆσοι ἔμειναν χωρὶς ἐφημερίδα ἐπὶ δύο καὶ πλέον μηνῶν, κατὰ τὸ διάστημα ἰδίως κατὰ τὸ ὁποῖον τόσον σημαντικὰ γεγονότα ἔλαβον χώραν, ὡς ἡ κατάκτησις τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ἀγγλων. Τὸ ὀρθότερον λοιπὸν εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐφημερίς τῆς Ζακύνθου ἐξηκολούθησε καὶ πέραν τοῦ σωζομένου εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς φύλλον. Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι ἀπλὴ ὑπόθεσις, τὴν ὁποίαν πρῶτος ἄλλως τε παρουσίασεν ὁ Π. Καλογερόπουλος (Πρακτικὰ τοῦ πρώτου Πανιονίου Συνεδρίου ἐν Κερκύρᾳ, σελ. 203), τὴν ὁποίαν ὅμως καθιστᾷ ἀληθοφανῆ, μαζὶ μὲ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, καὶ ἡ λεπτομέρεια ὅτι ἡ Κέρκυρα κατελήφθη τὴν 26 Ἰουνίου, ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διακοπῇ ἡ ἐφημερίς τῆς Ζακύνθου ἕνα καὶ πλέον μῆνα προτοῦ κυριευθῆ ἡ Κέρκυρα, τῆς ὁποίας τὰ φρούρια τόσον ἐρρωμένην προσέβαλον μέχρι τελευταίας στιγμῆς ἀντίστασιν κατὰ τῶν Ἀγγλων, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ προφητευθῇ ἡ ἡμέρα τῆς ἀλώσεώς της.

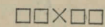
Κατὰ τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεδίδετο ἡ ἀνωτέρω ἐφημερίς εἰς τὴν Ζάκυνθον ἐδημοσιεύετο καὶ φιλολογικὸν περιοδικόν, εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Λ. Ζῶην, (Λεξικὸν Ζακύνθου σελ. 1181) ἐδημοσιεύοντο «ἰταλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ ἄρθρα καὶ μελέται ἐπιστημονικαὶ ὑπὸ τὴν ἐπιμελητείαν τῶν Διονυσίου Βαρβιάνη, Γεωργ. Ρώσση καὶ Δημ. Ζερβοῦ». Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τούτου, διότι καθ' ὅσον γνωρίζομεν δὲν σώζεται, τοῦλάχιστον εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς βιβλιοθήκας, ἀντίτυπον ἢ φύλλον τι τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν καὶ περὶ ἐτέρου φύλλον,

ἑλληνιστὶ ἐκδιδομένου ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, διότι καὶ τούτου ἀτυχῶς οὐδὲν φύλλον διεσώθη. Ἐν τούτοις, τόσον ὁ Χιώτης, ὅσον καὶ οἱ Ζῶης καὶ Δὲ Βιάξης βεβαιοῦν ὅτι ἅπαξ τοῦ μηνὸς ἐξεδίδετο ἐν Ζακύνθῳ ἑλληνιστὶ φύλλον ἐφημερίδος περιέχον ἐν περιλήψει τὰς εἰδήσεις τὰς περιεχομένας εἰς τὰ τέσσαρα φύλλα τῆς ἰταλικῆς τοιαύτης. Ὁ Λ. Ζῶης μάλιστα βεβαιώνει ὅτι τὴν μετάφρασιν ταύτην ἔκαμνεν ὁ Μεσολογγίτης Γεράσιμος Καρβούνης εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν.

Μετὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ τυπογραφείου ἀπὸ Ζακύνθου εἰς Κέρκυραν, ἔπαυσεν ἡ Ζάκυνθος ἔχουσα ἐφημερίδα, διότι τὸ μικρὸν τμήμα τοῦ τυπογραφείου, τὸ ὁποῖον ἀφέθη εἰς τὴν Ζάκυνθον, δὲν παρέμεινε παρὰ μόνον μέχρι τοῦ ἔτους 1817, ὅτε ἐδημοσιεύθη τὸ Διάταγμα τοῦ περιφήμου Ἀρμοστοῦ Μαίτλανδ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπγορευέτο ἡ διατήρησις ἰδιαιτικοῦ τυπογραφείου καὶ δὲν ἐπετρέπετο παρὰ μόνον εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ διατηρῆ τυπογραφεῖον. Τοιοῦτοτρόπως κατεπατοῦντο ὅλαι αἱ δοθεῖσαι εἰς τοὺς Ἑπτανησίους ψευδεῖς ὑποσχέσεις ὑπὸ τῶν Ἀγγλων κατακτητῶν περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβασίλευσεν ἡ πλέον βαρεῖα καὶ ἀποπνικτικὴ τυραννία, χαλαρωθεῖσα μόλις κατὰ τὸ 1847, ὅτε μετὰ μακροῦς καὶ ἐπικινδύνους ἀγῶνας τῶν πατριωτῶν ἠναγκάσθη ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὰς Ἴονιους νήσους τὴν ἐλευθεροτυπίαν, ἡ ὁποία δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ποθητὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἡ Ζάκυνθος λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1814, ὅτε ἔπαυσεν ἐκδιδομένη ἡ πρώτη αὐτῆς ἐφημερίς, μέχρι τοῦ ἔτους 1847 δὲν εἶχε πλέον ἐφημερίδα.

Διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς Κέρκυραν τοῦ Ἀρμοστοῦ λόρδου Σήτον τὸ 1843 ἡ κατάστασις ἤρχισε βελτιουμένη καὶ κάποιαι ἐλευθερίαι παρεχωρήθησαν, προάγγελου τῆς ἐλευθεροτυπίας. Τότε καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας νήσους τοῦ Ἰονίου, ἐπετραπῆ ἡ ἴδρυσις ἰδιωτικῶν τυπογραφείων, ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ὄμω ἔλεγχον τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Ζάκυνθον ὡς πολιτικὸς φυγάς ἐξ Ἰταλίας ὁ διακεκριμένος σοφὸς Ἰγνάτιος Μαρτζέφκης, πατριώτης καταδιωκόμενος ἀπὸ τὴν αὐστριακὴν Κυβέρνησιν, τὴν κατέχουσαν τότε τὴν Ἰταλίαν.

Εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τούτου λοιπὸν ὀφείλεται ἡ ἴδρυσις τυπογραφείου ἐν Ζακύνθῳ. Διὰ τὸ περιεργον τοῦ ὕφους της δημοσιεύομεν κατωτέρω μέρος τῆς Προκηρύξεως, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ τυπογραφείου τούτου Κων. Ροσόλυμος. «Σήμερον διὰ τῆς παρουσίας σαλπίζεται γενικῶς κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ κοινὸν ταύτης τῆς πόλεως ὅτι χάρις εἰς τὴν Γενικὴν Κυβερνήσιν μας, ἤτις εὐηρεστήθη νὰ δώσῃ ἄδειαν καὶ χάρις εἰς τὴν Τοπικὴν,

ώφου διὰ μέσου της ἀποπερατοῦνται χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ τὰ ζητήματά μας, στένεται σήμερον πρώτην φορὰν τυπογραφία μερικὴ (ἐννοεῖ: ἰδιωτικὴ) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνοίγεται νέος πόρος τοῦ ζῆν εἰς τὴν πόλιν μας, πρῶγμα τοῦ ὁποίου ἡ ἔλλειψις μᾶς κατέθλιβε, καθότι ἐπαισθητῶς ἐβλέπαμεν τὴν ὀπισθοδρομήσιν μας, ἐστερημένοι τὸ μέσον τῆς ἀναπτύξεως τῶν νοερῶν δυνάμεων...».

Περαιτέρω παρακαλεῖ τοὺς συμπολίτας του νὰ συνδράμουν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ συνόλου. Ὅπισθεν τῆς Προκηρύξεως ταύτης ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον τετράστιχον:

Κῆρ Ρωσσόλυμε, νὰ ζήσης
χίλιους χρόνους ἑκατόν,
ποὺ πασχίζεις νὰ φωτίσης
τῆς Ζακύνθου τὸν λαόν.

Ἐκ τοῦ τυπογραφείου τούτου ἐξεδόθη ἡ ἐφημερὶς «Σπινθήρ» ἑλληνιστὶ γραμμένη, ἐκ σελίδων δισητῶν ὀκτώ, τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1847. Ἐξεδόθησαν μόνον 24 φύλλα, ἦτο δὲ μᾶλλον φιλολογικὴ. Τὸ ἐπόμενο ἐτος 1848, παραχωρηθείσης τῆς ἐλευθεροτυπίας, ἡ ἐφημερὶς αὕτη μετεβλήθη εἰς πολιτικὴν με συντάκτας τοὺς Γ. Λαγοειδάρα, Γ. Βερύκιον καὶ Μινῶτον, ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1849. Ἐκτοτε ἐξηκολούθησεν ἡ ἔκδοσις πλείστον ἐφημερίδων ἐν Ζακύνθῳ, αἰτινες ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως ἀγῶνα.

□□×□□

(Παραθέτομεν τὴν σχετικὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου βιβλιογραφίαν διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐξερευνήσουν λεπτομερέστερον τὰ περὶ τυπογραφίας ἐν Ἑπτανήσῳ, Π. Χιώτου «Ἱστορία Ἰονίων Νήσων» τόμος σειρᾶς Γ' σελ. 225 καὶ τόμου Γ' σελ. 919γ—Σ. Δὲ Βιάξη «Ἡ πρώτη ἐφημερὶς καὶ τὸ πρῶτον περιοδικὸν ἐν Ζακύνθῳ» (εἰς ἐφημερίδα «Ἐλπίς» Ζακύνθου 7 Ἰανουαρίου 1901 ἀριθ. 1321—1323) τοῦ αὐτοῦ «Ἡ δημοσιογραφία ἐν Ἑπτανήσῳ» («Ἐλπίς» ἀρ. 1301—1303) «Ἐπεισόδια τῆς ἐλευθεροτυπίας ἐν Ζακύνθῳ» («Ἐλπίς» ἀρ. 1310) «Τὰ πρῶτα τυπογραφεία καὶ αἱ πρῶται ἐφημερίδες ἐν Ζακύνθῳ» (περιοδικὸν «Ροδῶν» Ζακύνθου 1908 ἀρ. 9—10) «Τὰ περιοδικὰ Ζακύνθου ἀπὸ τοῦ 1847 ἕως σήμερον» (περιοδικὸν «Μοῦσαι» Ζακύνθου ἀρ. 591 τοῦ 1917) Κώστα Καιροφύλα, «Ἡ τυπογραφία ἐν Ζακύνθῳ» («Ἐλπίς» 1898, φύλλον 10 Μαΐου), Λ. Ζῶη «Ἡ δημοσιογραφία ἐν Ζακύνθῳ» («Ἐλπίς» 29 Ὀκτωβρίου 1900), Π. Λάμπρου «Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι» (περιοδικὸν «Χρυσάλλις» Ἀθηνῶν, τόμ. Δ' σελ. 597).

Ἦδη προβαίνομεν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐν Ζακύνθῳ τὸ πρῶτον ἐκδοθείσης ἐφημερίδος, ἀπανθίζοντες ἀπὸ τὰ σωζόμενα φύλλα της τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας πληροφορίας. Περιορίσθημεν εἰς μόνον τὰς πληροφορίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἱστορικὴν ἀξίαν ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, ἀφήσαντες ὅλον τὸν ὄγκον τῶν πληροφοριῶν, αἰτινες ἀφορῶσι τὰς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος, αἱ ὁποῖαι κατέχουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐφημερίδος. Θὰ ἔλεγε μάλιστα κανεὶς ὅτι ἡ ἐφημερὶς αὕτη κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ δημοσιεῖ τὰς ἀντιναπολεονικὰς εἰδήσεις καὶ νὰ παριστᾷ τὸν Βοναπάρτην ὡς τὸν ἀπαισιώτερον κακοῦργον καὶ τύραννον, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισεν ὁ κόσμος. Διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐφημερὶς αὕτη συνεστήθη ὄχι διὰ νὰ τέρψη ἢ διδάξῃ τοὺς Ζακυνθίους, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἀφοσιωθοῦν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἦτο τελεία, καὶ ὅτι ἡ δι' αὐτῆς ἐνεργουμένη προπαγάνδα ἦτο ἐπιδεικτικὴ. Πολλὰκι μάλιστα ἡ ἐφημερὶς αὕτη διεξῆγε δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα μετὰ τὴν ἄλλην συναδελφὸν της ἐκδιδομένην ὑπὸ τῶν Γάλλων εἰς τὴν γαλλοκρατούμενην Κέρκυραν, τότε δὲ μετεχειρίζετο τὸνον δξύτατον καὶ πικροχόλον, κατερχομένη μάλιστα εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον ὕβρεολογίου. Μετὰ τὰς ποταπωτέρας ὕβρεις περιλοῦει τοὺς συγγενεὶς καὶ στρατηγούς τοῦ Ναπολέοντος (φύλλον 17 Ἀπριλίου 1813). Ἀποκαλεῖ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ναπολέοντος Ἰερώνυμον, βασιλέα τῆς Βετσαφαλίας, ἡλίθιον καὶ σπάταλον, τὸν στρατηγὸν Μυράτ, βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, αἰμοχαρῆ, υἱὸν ξενοχόχου, πρῶτον ἀμαξηλάτην, τὸν στρατηγὸν Ὀγκερῶ ἄτιμον καὶ δις δαρέντα δημοσίᾳ ὡς κλέπτην. Καὶ ἔπεται συνέχεια ὁμοίων κακοηθειῶν.

Καὶ ἤδη ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ἀπὸ τὸ μόνον σωζόμενον ἀτελὲς ἀντίτυπον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς. Τοῦ πρώτου ἔτους 1812 ἔχομεν μόνον ἑνὸς φύλλον, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 28, τῆς 3 Ἰουλίου. Εἶναι σχήματος μικροῦ τετάρτου, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς τετάρτης σελίδος σημειοῦται ὅτι ἐκδίδεται «ἐκ τῆς Δημοσίας Τυπογραφίας τῆς Ζακύνθου». Αἱ εἰδήσεις της εἶναι πολεμικῆς καὶ πολιτικῆς φύσεως, συχνότατα ὅμως ἀπασχολοῦν τὴν ἐφημερίδα αἱ περὶ πανώλους εἰδήσεις. Ἦδη εἰς τὸ προηγούμενον 27ον φύλλον, τὸ ὁποῖον δὲν σώζεται, εἶχεν ἀναγραφῆ ἡ εἰδησις περὶ μετὰδόσεως τῆς νόσου ἀπὸ τὴν Σμύρνην εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἀπὸ τὸ 28ον φύλλον μανθάνομεν ὅτι ἡ διοίκησις τῆς νήσου ἔστειλεν ἀπεσταλμένον εἰς Ναύπλιον, ὁ ὁποῖος εἰδοποίησεν ὅτι τὸ ἐκεῖ πλοῖον, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐθεωρήθη ὑποπτον, ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἦτο πανωλόβλητον. Ἐν τούτοις, αἱ ἀρχαὶ Ζακύνθου δὲν ἠλάττωσαν τὴν ἀυστηρὰ μέτρα. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ ἠσυχάζῃ, αἰφνιδίως ἐλήφθη ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν Μεθώνην ἀγγέλλουσα ὅτι ἔφθασεν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Σμύρνην ἓν τουρκικὸν πολεμικὸν πανωλόβλητον, εἶχον μάλιστα ἀποθάνει δύο ἐκ τοῦ πληρώματος του. Καὶ εἰς τὰ κατόπιν φύλλα μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος παρακολουθεῖται τὸ ζήτημα τῆς πανώλους.

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Μεσογείῳ ἀγγλικῶν δυνάμεων στρατηγὸς Μπέντινκ ἐξέδωσεν ἐγκύκλιον, διὰ τῆς ὁποίας ἠγγέλλετο ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Σικελίας ἐπέβαλε κάθαρσιν εἰς ὅλα τὰ πλοία τὰ προερχόμενα ἐξ Ἑπτανήσου.

Ἔπονται διάφοροὶ πληροφορίες πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς φύσεως. Τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν αἱ περὶ τῆς δράσεως τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰδήσεις, αἱ σπουδαιότεραι διὰ τὸν κόσμον ὀλόκληρον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς κοσμοκρατορίας τοῦ Κορσικανοῦ. Ἰδίως διὰ μακρῶν ἀφηγείται τὴν ἀπόβασιν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ραγούσαν καὶ λοιπὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς, τοῦθ' ὅπερ σχολιάζεται μὲ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ Ναπολέων ἐμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Τουρκίας δι' Ἀλβανίας καὶ Θεσσαλονίκης. Καὶ ὁ γράφων τὰς πληροφορίες ταύτας ἐκ Μάλτας προσθέτει τὰ ἑξῆς:

«Ἀπὸ τινων ἐτῶν πολυάριθμοι πράκτορες τῆς Γαλλίας μεταβαίνουν εἰς τὴν Βοσνίαν, Ἀλβανίαν καὶ Πελοπόννησον διὰ νὰ παρασκευάσουν μίαν γενικὴν ἐπανάστασιν. Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἡ Γαλλία στέλλει σημαντικὰ ποσὰ χρημάτων εἰς τοὺς διαφόρους προξένους Βοσνίας, Ἀλβανίας καὶ Πελοποννήσου, διὰ νὰ κάμουν εἰς τὰς χώρας αὐτὰς προσηλύτους. Ἀπὸ τινων ἐτῶν οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι καὶ οἱ πρόξενοι ὑπόσχονται ἀξιώματα, τιμὰς, δόξας καὶ κέρδη εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Τούρκους, διὰ νὰ τοὺς ἐξεγείρουν κατὰ τῆς Πύλης. Ὁ Γάλλος πρόξενος Σκόδρας κατώρθωσε μὲ χρήματα νὰ ἀποκτήσῃ δυνατὸν κόμμα μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν, καὶ μέχρι τοῦ νὰ διαφθείρῃ μερικὸς ὑπουργὸς τοῦ Πασᾶ...».

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ γράφων νὰ ἀναφέρει διαφόρους πολυτίμους διὰ τὴν ἱστορίαν λεπτομερείας περὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν συνευδῆσεων ὑπὸ τῆς Γαλλίας, εἰς σημεῖον ὥστε «οἱ Γάλλοι νὰ ἔχουν κολοσσιαῖον κόμμα εἰς τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Ἑλλάδα (ἐννοεῖ τὴν Στερεάν) καὶ τὴν Πελοπόννησον».

Ἐλλείπουν τὰ ἀκόλουθα φύλλα τῆς ἐφημερίδος καὶ πρέπει νὰ φθάσωμεν μέχρι τῆς 2 Ἰανουαρίου 1813 (δηλαδὴ εἰς τὸν ἀριθμὸν 44 τῆς ἐφημερίδος) διὰ νὰ εὕρωμεν συνέχειαν. Εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο φύλλον ἀγγέλλεται μετὰ χαρᾶς ἡ καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ὀλόκληρον τὸ φύλλον καταλαμβάνεται ἀπὸ τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν ἀντιπάλων του.

Ἐν γένει ἡ ἐφημερὶς αὕτη διαπνέεται ἀπὸ τρομερὰ ἀντιγαλλικὸν πνεῦμα. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 45 φύλλον τῆς, ἐπὶ παραδειγματι, δημοσιεύει μίαν εἰδησιν, ἡ ὁποία οὐδένα ἄλλον σκοπὸν δύναται νὰ ἔχη παρὰ νὰ θίξῃ τὴν ἠθικὴν τῶν Γάλλων:

«Μία κόρη, γράφει, τοῦ Ρουσσὸ ἀπέθανε τὴν 12 Αὐγούστου εἰς τοὺς Παρισίους ἀπὸ μίαν ἀσθένειαν μεταδοθεῖσαν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἄτιμον πώλησιν τῶν θελγῆτρων τῆς».

Ἀληθῶς τὸ πρῶτον αὐτὸ...κοινωνικόν, ἃς τὸ ὀνομάσωμεν, τῆς ἐφημερίδος δὲν εἶναι συστατικὸν σοβαρότητος καὶ δεικνύει τὰς μισο-

γάλλους διαθέσεις τῶν συντασσόντων αὐτὴν, κατ' ἐπιταγὴν ἐννοεῖται τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν.

Εἰς τὰ ἐπόμενα φύλλα δὲν εὐρίσκομεν τίποτε τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον, διότι ὀλόκληρον τὸ φύλλον καταλαμβάνεται ἀπὸ εἰδήσεις πολεμικὰς περὶ Ναπολέοντος, οὐδὲν δὲ περὶ Ζακύνθου ἢ Ἑλλάδος εὐρίσκομεν. Μόνον εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 57 τῆς 3 Ἀπριλίου 1813 φύλλον εὐρίσκομεν τὰς τιμὰς διαφόρων εἰδῶν. Οὕτω, ὁ ἐκλεκτότερος ἐγγῶριος σίτος ἐπωλεῖτο 18 πιάστρας τὸ βατσέλι, ὁ δὲ σίτος τῆς Πελοποννήσου 14 πιάστρας, τὸ ἐκλεκτὸν ἔλαιον 10 πιάστρας τὴν λίτραν καὶ ἡ σταφίς 18 ἰσπανικὰ τάλληρα τὴν βενετικὴν χιλιάδα.

Εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον τῆς 10 Ἀπριλίου ἀγγέλλεται ὅτι ὁ Φρειδερίκος Νόρθ, λόρδος Γκύλφορντ ἔφθασεν ἐκεῖ προερχόμενος ἀπὸ μακρῶν ταξειδίων εἰς Συρίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἑλλάδα, ὅπου ἔκαμε διαφόρους ἀνασκαφὰς εἰς τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα θὰ δημοσιευθῇ εἰς ἐπόμενον φύλλον. Εἰς τὴν συνοδείαν τοῦ Γκύλφορντ μετέιχε καὶ ὁ Α. Λογοθέτης, ἀδελφὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοπροξένου.

Ἀπὸ τοῦ προηγουμένου φύλλου τὸ σχῆμα τῆς ἐφημερίδος μεγαλύνει ἀρκετὰ, ἐξακολουθεῖ ὁμοίως ἡ ἐφημερὶς διαθέτουσα ὅλας σχεδὸν τὰς σελίδας τῆς μὲ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, διαπνεομένη ἀπὸ ὑπερβάλλοντα μισογαλλισμόν.

□□×□□

Ἐνδιαφερούσας πληροφορίας ἐξ Ἀθηνῶν τῆς 20 Μαΐου 1813 εὐρίσκομεν εἰς τὸ φύλλον τῆς 17 Ἀπριλίου. Πρόκειται περὶ τοῦ φοβεροῦ ψύχους, τὸ ὁποῖον ἐνέσκηψε κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον ὃχι μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' εἰς πλείστα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ὁποῖον «θὰ μείνῃ ἱστορικὸν τόσον διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ὀξύτητα του ὅσον καὶ διὰ τὰς καταστροφὰς τὰς ὁποίας ἐπέφερεν. Ἡ χιτῶν διετηρήθη εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς πάχος μέχρι τεσσάρων δακτύλων. Ὁ πάγος καὶ ἡ ψύξις τῶν ὑδάτων εἰς λίμνας καὶ ποταμοὺς διετηρήθη ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Μεγάλῃ ποσότητι πτηνῶν καὶ μικρῶν κτηνῶν κατεστράφη. Τὰ δένδρα, ἰδίως δὲ τὰ λαχανικά, ἐβλάβησαν σημαντικῶς, ὑπάρχει δὲ φόβος ὅτι δὲν θὰ καρποφορήσουν ἐπὶ δύο-τρία ἔτη. Τὴν 4 Φεβρουαρίου τὸ ψύχος ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας εἰς 24 βαθμοὺς Φαρενάϊτ».

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον ἀγγέλλεται ὅτι «ὁ στρατηγὸς Κάμπελ, ἀξιωματικὸς μεγάλης ἀξίας, ὑπηρετήσας ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ τῆς Μεσογείου, διορίσθη πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν ἐλευθερωθεῖσων Ἰονίων νήσων» καὶ ὅτι πολὺ ταχέως θὰ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 24 Ἀπριλίου ἐκτίθενται λεπτομερῶς αἱ ἀνασκαφαὶ τὰς ὁποίας ὁ λόρδος Γκύλφορντ ἔκαμεν εἰς τὸ περιστύλιον τοῦ Νεοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς κατὰ τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἔμεινεν εἰς

τὰς Ἀθήνας. Ἀπὸ τὸν κατάλογον ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι πρόκειται περὶ πολυτίμων ἀντικειμένων. Πρόκειται περὶ εἰκοσάδος περίπου ἀγαμάτων, τὰ ὅποια «εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐσπάρθησαν ἐξεπίτηδες καὶ ἐρρίφθησαν εἰς ἕν ὑπόγειον πλησίον τοῦ τείχους τοῦ ἐξωτερικοῦ περιστελλίου τοῦ Ναοῦ». Πλὴν τούτων ὁ Γκύλφορντ εὑρεν ἕν κολοσσαῖον ἄγαλμα πλησίον τῆς Κηφισίας καὶ μίαν ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν, ἀλλ' ἐφθαρμένα». Δὲν προσθέτει ἡ ἐφημερίς τί ἀπέγιναν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα καὶ ἂν ὁ Γκύλφορντ τὰ ἀφήκεν εἰς τὸ ὑπόγειον ὅπου τὰ εὑρεν ἢ τὰ μετέφερεν εἰς Ἀγγλίαν, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἑλγίνου.

Τὴν 29 Ἀπριλίου 1813 ἐφθασεν εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ Διοικητῆς στρατηγὸς Κάμπελ, ἐπιβαίνων τοῦ πολεμικοῦ «Λεοπάρδαλις» καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἀπεβιβάσθη μὲ πομπήν. Πλὴν τῶν ἀρχῶν εἶχον προσδράμει εἰς ὑποδοχὴν του οἱ εὐγενεῖς τῆς νήσου καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι, οἱ ὅποιοι τὸν συνώδευσαν μέχρι τοῦ κυβερνητικοῦ ἀνακτόρου μὲ ζητωκραυγὰς ἐνθουσιώδεις. Μόλις ἀφίχθεις εἰς τὸ ἀνάκτορον, ἐδημοσίευσεν προκήρυξιν, ἀναγγέλλων τὸν διορισμὸν του καὶ ὑποσχόμενος τὴν γενναίαν προστασίαν τῶν κατοίκων ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Οὕτω, ἡ Ζάκυνθος ἐγένετο ἡ προσωρινὴ πρωτεύουσα τοῦ Ἰονίου Κράτους μέχρι τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδιώχθησαν οἱ Γάλλοι ἐκ Κερκύρας, ὅπου μετεφέρθη μονίμως πλέον ἡ πρωτεύουσα τῶν ἀγγλοκρατουμένων νήσων.

Τὴν 19 Ἰουνίου 1813 ἐφθασεν εἰς τὸν λιμένα Ζακύνθου στολίσκος μεταφέρων τὴν Καρολίαν, βασίλισσαν τῶν δύο Σικελιῶν, ταξειδεύουσαν μὲ τὸ ψευδώνυμον τῆς Κομήσσης τοῦ Καστελαμάρε, μὲ τὸν υἱὸν τῆς Λεοπόλδον καὶ ἄλλην συνοδείαν αὐλικῶν. Ἡ Καρολίνα ἦτο ἀδελφὴ τῆς βασιλίσσης τῆς Γαλλίας Μαρίας Ἀντωνέτας. Ἐξόριστος πλέον ἡ Καρολίνα ἐξήτησε προσωρινὸν καταφύγιον εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Ἀπεβιβάσθη τὴν 20, γενομένη δεκτὴ ἐπισημῶς ἀπὸ τὰς ἀρχάς, τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ. Ὅλος ὁ στρατὸς παρετάχθη εἰς τὴν διαδρομὴν τῆς καὶ ἡ μουσικὴ ἐπαίανιζε κατὰ τὴν ἀποβίβασίν τῆς. Μετέβη πρώτον εἰς τὸν καθολικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ὅπου ἠκροάσθη τὴν λειτουργίαν, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει οἰκίαν τοῦ κόμητος Χρυσοπλεύρη, προξένου τῆς Αὐστρίας (διότι ἡ Καρολίνα ἦτο κόρη τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας). Ἀργότερα διὰ φορείου (portantina) μετεφέρθη εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν τοῦ προξένου, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς 3 Αὐγούστου, ὅτε, κατὰ τὰς πληροφορίες τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος (ἀρ. φύλλου 75) ἡ βασίλισσα ἐγευματίσεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Κάμπελ. Μεθ' ὃ μετέβη εἰς τὸν Ἀγιον Μάρκον, συνοδευομένη ἀπὸ τὰς ἀρχάς, τοὺς εὐγενεῖς καὶ πλῆθος κόσμου, καὶ ἀφοῦ προσηυχῆθη, ἐπεβιβάσθη Σικελικῆς φρεγάτας καὶ ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴν νήσον.

«Ἡ βασίλισσα, γράφει ἡ ἐφημερίς, ἔμεινε τελείως ἱκανοποιημένη κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς τῆς εἰς Ζάκυνθον ἀπὸ τὰς φυσικὰς καλλονὰς τῆς χαριτωμένης αὐτῆς νήσου, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν γο-

ητευτικὴν ἐξοχικὴν τοποθεσίαν τῆς ἐπαύλεως Χρυσοπλεύρη, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς τῆς. Μὴ ἀρκεσθεῖσα εἰς τόσα δειγμάτων γενναίας διακρίσεως, μὲ τὰ ὅποια ἐγένετο τὸν κόμητα Χρυσοπλεύρη κατὰ διαφόρους περιστάσεις, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς τῆς ἠδύνησε νὰ τοῦ δωρήσῃ, μὲ μίαν εὐγενεστάτην ἀποστολὴν τῆς, ἕν σερβίτσιον τείου καὶ καφέ ἐκ πορσελάνης θαυμασίας διὰ δώδεκα ἄτομα, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ μονόγραμμά τῆς σχηματισθὲν ἀπὸ χονδρῶς ἀδάμαντας, ἀποτελοῦντας καρφίτσαν διὰ τὸ στήθος».

Ἀπὸ νέαν ἀνταπόκρισιν ἐξ Ἀθηνῶν τῆς 17 Ἀπριλίου πληροφοροῦμεθα ὅτι θυελλώδης ἄνεμος ἔρριψεν ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Φαλήρου ἕνα πελώριον ἰχθύν, βάρους πλέον τῶν διακοσίων κούνταλιων, τοῦ ὁποίου κανεῖς δὲν ἠδυνήθη νὰ καθορίσῃ τὸ εἶδος. Προσέτι ἀγγέλλεται ὅτι εἰς Σμύρνην, Μυτιλήνην καὶ ἄλλα μέρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡ πανώλης ἐπιφέρει καταστροφάς, ἐνῶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξέλιπε τελείως. Ταυτοχρόνως ἀγγέλλεται ὅτι ἐφθασαν εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καθ' ἃς ὁ Καπετὰν πασᾶς σκοπεύει νὰ μεταβῇ μὲ τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἀλγερίας διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τοὺς Ὑδραῖους, Σπετσιώτας κλπ. οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο ἐκεῖ δοῦλοι. Πιθανώτατα θὰ πρόκειται περὶ νησιωτῶν συληφθέντων ὑπὸ πειρατικῶν πλοίων.

□□×□□

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 3 Ἰουλίου εὐρίσκομεν μίαν ἐνδιαφέρουσαν πληροφορίαν περὶ θιάσου μεταβάλλοντος εἰς Ζάκυνθον, χάρις εἰς τὸ πατρικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀγγλοῦ διοικητοῦ:

«Χάρις εἰς τὰς καλὰς ταύτας διαθέσεις, γράφει, ἔχομεν τὴν ἐυχαρίστησιν νὰ ἀναγγείλωμεν τὴν ἀφίξιν ἐνὸς πλήρους θιάσου ἐλεκτικῶν μουσικῶν, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον θὰ μᾶς κάμῃ νὰ διασκεδάσωμεν καὶ νὰ διδαχθῶμεν μὲ μελοδράματα καὶ κωμικὰς κωμωδίας μουσικοποιημένας. Ὁμιλος ἐκ δέκα εὐγενῶν προσέφερε τὸ ποσὸν τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἀνέγερσιν μικροῦ θεάτρου εἰς χώρον παραχωρηθέντα δωρεὰν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν».

Ἀναμφιβόλως πρόκειται περὶ τοῦ πρώτου θεάτρου τῆς Ζακύνθου.

Ἴδου καὶ μία περίεργος εἰδησις τῆς 7 Ἀπριλίου, ἐκ Βούδας:

«Τὸν Ἰούνιον τοῦ λήξαντος ἔτους ἀπέθανεν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς ῥάπτῃς Ἑβραῖος ἀπὸ συμπτώματα ὑδροφοβίας, ἐνῶ δὲν τὸν εἶχε δαγκάσει κανεῖς σκύλος. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐγνώσθη ὅτι 3—4 ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ Ἑβραῖος ἐδιόρθωνε ἕνα μανθῶαν, τὸν ὅποιον εἶχε ξεσχίσει εἰς ἄγνωστος σκύλος, κατὰ τύχην δέ, ἐνῶ τὸν ἐξήλωνε, ἔκοψε τὴν κλωστήν μὲ τοὺς ὀδόντας του. Τὸ δηλητήριο τοῦ λυσασμένου σκύλου ἀνεμίχθη μὲ τὸν σιελόν του καὶ τοῦ μετέδωσε τὴν φοβερὰν νόσον».

Τὴν 12 Αὐγούστου 1813 ἡ Ζάκυνθος ἐπανηγύριζε διπλὴν ἐορτήν, διὰ τὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Ἀγγλίας καὶ

διὰ τὴν περιφανῆ νίκην τοῦ στρατηγοῦ Βέλγικων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ὁ Κάμπελ ἔδωκεν εἰς τὸ διοικητήριον χορὸν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς διαπρεπεστέρους κατοίκους. Εἰς τὸν χορὸν τοῦτον παρέστη καὶ ὁ Ἀρχιδούξ Φραγκίσκος τῆς Αὐστρίας μετὰ τῆς συζύγου του, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ὁ χορὸς ἦτο πραγματικῶς λαμπρὸς καὶ εὐθυμία καὶ ἐνθουσιασμὸς ἐβασίλευεν.

Τὴν 20 Αὐγούστου ὁ Κάμπελ ἐξέδωκε Προκήρυξιν, καθ' ἣν πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ πρόδοον τῆς ἐπικρατείας, κηρύττει τὸν λιμένα Ἀργοστολίου Κεφαλληνίας ἐλεύθερον λιμένα, καὶ καλεῖ πάντας ὅπως ἀποθηκεύσουν τὰ προϊόντα των εἰς τὸν λιμένα ἐκείνον, βέβαιοι ὅτι τὰ ἀντικείμενα ταῦτα θὰ εὐρίσκωνται ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ, ἐν ἣ δὲ περιπτώσει πρόκειται νὰ ἐξαχθοῦν ἐκ νέου, δὲν θὰ πληρώνουν τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον 1 1/2 τοῖς ἑκατὸν τῆς ἀξίας των.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε γεννηθῆ ἓν σοβαρὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον εἶχε προκαλέσῃ περιγηγῆς διελθὼν ἐκ Ζακύνθου τὸ 1812 περὶ τοῦ νοσηροῦ δηλαδὴ ἀέρος, ὁ ὁποῖος ἐπεκράτει εἰς μέρη τινὰ τῆς Ζακύνθου κατὰ περιόδους.

Δυστυχῶς τὸ φύλλον τῆς παρούσης ἐφημερίδος, ὅπου γίνεται ἐν ἐκτάσει λόγος περὶ τοῦ περιγηγῆτος καὶ τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ἐσώθη καὶ ἐπομένως δὲν γνωρίζομεν ἄλλας λεπτομερείας, ἔχομεν ὅμως εὐτυχῶς τὸ πόρισμα εἰς τὸ ὁποῖον κατέληξεν ἡ ἐιδικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἴδου τὸ κείμενον τῆς ἐκθέσεώς της:

«Συνελθούσα ἡ Ἐπιτροπὴ, ἡ ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν δόκτορα Βὰν Μάλσεν, πρόεδρον, καὶ τοὺς κυρίους Ι. Δ. Τούλου, Μαρίνον Δικόπουλον, Φραγκίσκον Τζωρτζέτον, Σπυρίδωνα Βερέτταν, Διονύσιον Ταγιαπιέραν, ἰατροὺς καὶ τὸν κόμητα Παῦλον Μερκάτην, διὰ νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην της περὶ τῆς μόνης μελέτης τῆς ὑποβληθείσης πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ προταθέντος ἀπὸ ἑνα ταξειδιώτην τὴν 6 Νοεμβρίου 1812 ἀναφορικῶς μετὰ τὸν νοσηρὸν ἀέρα ὁ ὁποῖος βασιλεύει περιοδικῶς εἰς μερικὰ μέρη τῆς νήσου.

»Σχετικῶς μετὰ τὴν ἐκθεσιν, ἡ ὁποία τῆς ὑπεβλήθη ὑπὸ τῶν κ. Δ. Ταγιαπιέρα καὶ Π. Μερκάτη, δηλώνει ὅτι ἀνέγνωσε μετὰ μεγάλῃν ἰκανοποίησιν τὸ πρῶτον μέρος τῆς μελέτης, εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ ἐπιστημονικὸν τρόπον καὶ μετὰ διαύγειαν μεγίστην ἐκτίθενται αἱ αἰτίαι αἱ ἐπιδρῶσαι εἰς τὴν μόλυνσιν τοῦ ἀέρος καὶ τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐκ τούτου ἀπορρέουν.

»Ὁ συγγραφεὺς κάτοχος καὶ τῶν μᾶλλον προσφάτων γνώσεων, στηρίζει τὰς γνώμας του ἐπὶ ἐκλεκτῆς μαθήσεως, βαθείας καὶ ἐντεταμένης. Ἀλλὰ τὸ δεῦτερον μέρος πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ πληροῖ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ὁ ταξειδιώτης. Πληροφορία ἀσάφεις καὶ γενικαὶ, χωρὶς καμμίαν βαθεῖαν ἐξέτασιν ἐπὶ τῶν τοποθεσιῶν, ἤκιστα ἀκριβεῖς ὑποδείξεις περὶ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐφαρ-

μοσθοῦν, χωρὶς κανένα οἰκονομικὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν (ἔρρεναι ὄλαι ἀναγκαῖαι ὅπως ἐξαντληθῆ τὸ θέμα) εἶναι κατ' οὐσίαν αἱ συμβουλευαὶ τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει διὰ τὸ σημαντικώτατον μέρος τοῦ προβλήματος τούτου.

»Ἡ ἐπιτροπὴ συνεπῶς, μετὰ μεγάλῃν λύπην της, δὲν θεωρεῖ κατ' ἀλλήλον νὰ ἀπονεύμῃ τὸ βραβεῖον εἰς τὸν συντάκτην τῆς διατριβῆς. Διὰ τὰς λοιπὰς ὅμως ἀρετὰς τὰς ὁποίας παρουσιάζει τὸ ἔργον τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν εἰς τὸν συγγραφέα, οἰοσδήποτε εἶναι οὗτος, μᾶλλον τιμητικὴν μνείαν καὶ τοὺς εἰλικρινεστέρους ἐπαίνους».

Τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1813 ἀπέθανεν ὁ Κ. Χρυσοπλεύρης, πρόξενος τῆς Αὐστρίας, ὁ ὁποῖος, ὡς εἶδομεν, ἐφιλοξένησε τὴν βασιλισσαν Καρολίναν εἰς τὴν ἑπαυλίαν του. Ἡ κηδεῖα του ἔγινε μετὰ πᾶσαν ἐπισημότητα, μετέσχον δὲ αἱ ἀρχαὶ καὶ πλῆθος πολιτῶν. Τὴν διεύθυνσιν τοῦ προξενείου ἀνέλαβε προσωρινῶς ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ Δ. Γεννηματᾶς.

Τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1813, ἀφοῦ παρέμειναν εἰς τὴν Ζάκυνθον ἐπὶ δέμηρον, ἀνεχώρησαν ὁ Ἀρχιδούξ τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκος μετὰ τῆς συζύγου του. Ἡ ἐφημερὶς γράφει σχετικῶς:

«Ἡ ἀναχώρησις τῶν ἐπισήμων τούτων προσώπων δυσηρέστησε μεγάλως τοὺς κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἐθαύμασαν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς των τὰ ἔξοχα προτερήματα καὶ ἰδίως τὴν ἄκραν φιλοφροσύνην των. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὁ Ἀρχιδούξ ἀφήκεν εἰς τὸν ὑπουργὸν Φορέστην ἓν θαυμάσιον κουτὶ μετὰ τὸ μονόγραμμά του περιστοιχισμένον ἀπὸ ἀδάμαντας, τοῦ τὸ ἐνεχείρισε δὲ αὐτοπροσώπως μετὰ ἐξαιρετικὰς φιλοφρονησεῖς».

□□×□□

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 25 Σεπτεμβρίου ἡ ἐφημερὶς ἐκφράζει τὴν ἰκανοποίησιν της, διότι αἱ ἐργασίαι τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμενοβραχίονος (μόλου) προχωροῦν, καὶ ὅτι ἡ προβλῆς ἐπροχώρησε ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους κατὰ 34 βήματα, τὸ δὲ ἔργον κατασκευάζεται μετὰ μεγάλῃν προσοχὴν καὶ στερεότητα. «Ἐπειδὴ ἡ κατασκευὴ τοῦ μόλου αὐτοῦ ἐξασφαλίζει μεγάλα ὠφελήματα διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς νήσου, καθὸ παρεχομένου ἀσύλου ἀσφαλοῦς εἰς τὰ πλοῖα, διὰ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις τῶν ἐλευθερωθεισῶν νήσων ἐνδιαφέρεται μεγάλως διὰ τὴν συμπλήρωσιν ἔργου τῆς χρησιμότητος καὶ μεγίστης σημασίας».

Καὶ ἐν ἄλλο ἀγαθὸν μεγίστης ὠφελείας εἰς τὰς νήσους ἤρχισε διαδιδόμενον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ καλλιέργεια τῆς πατάτας. Ἴδου τὶ γράφει ἡ ἐφημερὶς εἰς τὸ φύλλον τῆς 2 Ὀκτωβρίου, κατ' ἀναπόκρισιν ἐκ Κερκύρας:

«Ἀπὸ τινων ἐτῶν ζητεῖται ἡ εἰσαγωγή εἰς τὰς νήσους μας τῆς καλλιέργειας τῆς πατάτας. Ποικίλοι λόγοι ἐπεβράδυναν κατ' ἀρχὰς τὴν ταχείαν διάδοσιν τοῦ χρησιμωτάτου τούτου φυτοῦ. Οἱ Γάλλοι

στρατιώται ἐκχερσούντες κὰς ἐγκαταλειμμένας γαίας, τὰς ἐκαλλι-
έργησαν μὲ πατάτας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔδωσαν ἄφθονον
συγκομιδὴν. Ἐλπίζομεν ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦτο θὰ ἐξυπνήσῃ τοὺς
χωρικοὺς μας καὶ θὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἀγαπήσουν ἐν τοιοῦτον φυτὸν,
τοῦ ὁποίου ἡ καλλιέργεια δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε δαπάνας οὔτε κόπους,
ἐνῶ ταυτοχρόνως προσφέρει μεγάλα ὠφελήματα. Ἡ πείρα ἀποδει-
κνύει ὅτι μία λίτρα πατατῶν, φυτευομένη τὸν Φεβρουάριον, δύνα-
ται νὰ ἀποδώσῃ δέκα ὀκτώ λίτρας κατὰ τὰς ὀρχὰς Ἰουλίου.

Ἐγνωρίζομεν ὅτι ἡ Ἀγροτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς νήσου ταύτης προ-
τίθεται νὰ δημοσιεύσῃ σύντομον ὁδηγίαν διὰ τοὺς χωρικοὺς καὶ ἴ-
σως θὰ εἴρῃ ἐπίσης τὸν τρόπον νὰ προμηθεύσῃ τὸ ποσὸν τὸ ἀπαιτού-
μενον διὰ τὴν μέλλουσαν φύτευσιν.

Ἐμόνον αὐτὸ τὸ φυτὸν δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν
δημητριακῶν καρπῶν, ἡ ὁποία παρατηρεῖται κάποτε καὶ νὰ αὐξήσῃ
τὴν τροφήν τῶν κατοικιδίων ζώων.

Τὴν 3 Ὀκτωβρίου ἐωρτάσθη μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν ἡ ἐπέ-
τειος «τῆς ἀξιωματικῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπληλευθερώ-
θημεν ἀπὸ τὸν ζυγόν», ὅπως γράφει τὸ κυβερνητικὸν τοῦτο ὄργανον.
Πράγματι, μεγάλαί ἐορταὶ ἔλαβον χώραν... κυρίως δὲ ἐδόθησαν με-
γάλα ὑποσχέσεις ὅτι «ἐκ μέρους τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως δὲν
θὰ λείψῃ πᾶσα προσπάθεια καὶ μέσον διὰ τὴν πρόδον καὶ στερεο-
ποίησιν τῆς εὐτυχίας καὶ εὐημερίας τῶν πληθυσμῶν τῶν ἐλευθερω-
θεισῶν Ἰονίων νήσων». Κατὰ πόσον ἐτηρήθησαν αἱ ὑποσχέσεις περὶ
ἐλευθερίας γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἀψευδῆ ἱστορίαν.

Εἰς τὴν ὀρθόδοξον μητροπόλιν ἐψάλη δοξολογία ὑπὸ τοῦ πρω-
τοπαπᾶ Καρρὲρ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ κλήρου. Ὁ γέρον καὶ φιλάσθε-
νος πρωτοπαπᾶς ἐξεφώνησε πανηγυρικόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐχαρα-
κτήρισε τὸν λαὸν τῆς Ζακύνθου ὡς εὐτυχῆ, διότι ἡ Θεία Πρόνοια
τὴν ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν αἰγίδα. Καὶ ἐξακολούθει μὲ τὸν αὐτὸν
τόνον λιθανίζων τοὺς νέους κατακτητὰς τῆς νήσου.

Ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ τὰ πλοῖα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὸν λιμένα
ἐρρίπτοντο κανονιοβολισμοί. Τὴν ἐσπέραν ἡ πόλις ἐφωταγωγῆθη.

«Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν ὅπως καταστῆ περισσότερον εὐ-
χάριστος ἡ ἡμέρα ἦτο τὸ ἀνοιγμα κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἐσπέραν τοῦ
νέου Θεάτρου, ὅπου ἐδόθη λαμπρὰ παράστασις τοῦ κωμικοῦ μελο-
δράματος «Οἱ δύο φυλακισμένοι», διὰ πρώτην φορὰν ἐκτελεσθέντος
εἰς τὴν νήσον. Θέλομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐν ἴδρυμα τόσον χρήσιμον
ὡς τὸ θέατρον δὲν θὰ λείψῃ νὰ παράσῃ καὶ εἰς τὸν τόπον μας τὰ
ἐπωφελῆ ἐκείνα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα προκύπτουν καὶ εἰς τὰς ἄλ-
λας περισσότερον μορφωμένας πόλεις τῆς Εὐρώπης».

Τὴν 25 Ὀκτωβρίου ἐφθασαν εἰς τὸν λιμένα Ζακύνθου δύο μετα-
γωγικὰ ἀπὸ τὴν Σικελίαν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέβαινον διάφοροι Ἄγ-
γλοι ἀξιωματικοὶ διὰ νὰ ἀναλάβουν ἐκεῖ ὑπηρεσίαν, καθὼς ἐπίσης
καὶ οἱ καπετανεῖοι Λαγκουϊντάρας καὶ Κοππὸν (;), καὶ οἱ στρατιω-
τικοὶ Βλαχόπουλος, Τουρκολέκας καὶ Ρόιβας (;) καὶ ὁ Λ. Μερκά-

της, «ὄλοι ἀξιωματικοὶ ἀνήκοντες εἰς δύο συντάγματα τοῦ ἑλληνικοῦ
ἐλαφροῦ πεζικοῦ». Πρόκειται περὶ τῶν ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν σω-
μάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον στρατολογήσει οἱ Ἄγγλοι, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα
μετέσχον διάφοροι κατόπιν ἀναδειχθέντες κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐ-
πανάστασιν ἤρωες, ἐν οἷς καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Ἀρχηγὸς τούτων ἦτο
ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Τσώρτε, ὅστις κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανά-
στασιν ὑπηρετήσεν ὡς ἐθελοντῆς, κατόπιν δὲ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθή-
νας, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν νήσων ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἔπαυσε πλεόν
τὴν ἀποστολήν του ὁ Στυρίδιαν Φορέστης, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐ-
χρησίμευεν ὡς πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ ὡς
πρωτοεργὸς τῶν ἐνεργειῶν πρὸς προσάρτησιν τῶν νήσων εἰς τὴν
Ἀγγλίαν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ τερματισμοῦ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Φορέστη
ἡ ἐφημερίς δημοσιεύει τὸ ἔγγραφο, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτος ὑποβάλλει
τὴν παραίτησίν του πρὸς τὸν στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν Διοικητὴν.
Ὁ Κάμπελ ἀπαντῶν ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τῆς ἀγγλικῆς Κυβερ-
νήσεως, διὰ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης πα-
ρέσχεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν.

□□×□□

Τὸ ἐπίσημον τοῦτο κυβερνητικὸν ὄργανον ἤθελε διὰ παντὸς τρό-
που νὰ μεγαλοποιήσῃ τὰ κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ νέα Κυβέρνησις τῆς χώρας
προσέφερεν εἰς τὸν λαόν. Καὶ ἐπανειλημμένως εἰς τὰ φύλλα τῆς το-
νίζει τὴν προσπάθειαν τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν
νήσων. Εἰς τὸ φύλλον τῆς 13 Νοεμβρίου 1813 ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν
ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ περὶ τούτου:

«Ἀφότου ἐδημοσιεύσαμεν τὴν «Ἰόνιον Ἐφημερίδα» πολλάκις εἰ-
ρομεν εὐκαιρίας, γράφει, νὰ τονίσωμεν τὴν δημοσίαν εὐγνωμοσύνην
ἀναγγέλλοντες τὰ ποικίλα εὐεργετικὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἐφήρμοσεν ἡ
ἀγγλικὴ Κυβέρνησις διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐημερίαν τῶν νήσων
μας. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἑδαφῶν μας ἀπὸ τυραννικῶν ζυγῶν τό-
σον μισητῶν ὅστε νὰ ἐξεγείρῃ ἐπὶ τέλος ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Εὐ-
ρώπης νὰ ἐνωθοῦν διὰ τὴν καταστροφὴν του (ἐννοεῖ τὸν Μέγαν Να-
πολέοντα), ἡ ἀνύρθωσις τοῦ ἐμπορίου μας καὶ τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ
ἀνέγερσις στρατιωτικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν τελείως τὴν
ἀκεραιότητά μας, καὶ οἱ διάφοροι κοινοτικοὶ νόμοι διὰ τὴν ἐσωτερι-
κὴν μας πρόδον, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουν ἐπιτα-
κτικῶς τὴν εὐγνωμοσύνην μας.

Ἦδη μὲ ἐπίζηλον ἰκανοποίησιν εἴμεθα οἱ πρῶτοι οἱ ὁποῖοι ἐρ-
χόμεθα νὰ ἀναγγείλωμεν εἰς τοὺς συμπατριώτας μας μίαν ἀκόμη φω-
τεινότεραν ἐνδειξὴν τῆς γενναιότητος καὶ τῆς καλωσύνης τοῦ Σεπτῶ
Προστάτου μας, δηλαδὴ νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν ἐν μέτρον τοῦ ὁ-
ποίου τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα εἶναι στενῶς ἠνωμένα μὲ τὰ ἀγαπητό-

τερα συμφέροντα τοῦ Ἴονίου λαοῦ καὶ τὰ ὅποια ἐξαιρετικῶς ὀφείλουσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν καρδίαν ὄλων τῶν οἰκογενειάρχων, ἐν μέτρον τέλος, τὸ ὅποιον, ἐνῶ ἀναπτύσσει τὰς πηγὰς τῆς ἠθικῆς εὐδαιμονίας, τείνει ἀμέσως νὰ στερεοποιήσῃ τὴν πολιτικὴν μας ἀνεξαρτησίαν.

»Δημοσιεύομεν λοιπὸν μὲ χαρὰν ὅτι εἰς τὴν Ἰθάκην θὰ συσταθῇ ἘΝ ΚΟΛΛΕΓΙΟΝ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας. Ὁ κ. Πλάτων Πετρίδης προωρίσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Κολλεγίου. Αἱ γνώσεις, ἡ μόρφωσις καὶ ὁ πατριωτισμὸς τοῦ προσώπου τούτου θὰ εὗρουν ἐλεύθερον ἔδαφος ὅπως ἐπιδειχθούσιν εἰς τὰς Σχολὰς τῆς Ἰθάκης. Ἡ ἄφιξις τοῦ κ. Πετρίδου ἕξ Ἀγγλίας ἐπίκειται. Αὐτὸς καὶ ἄλλοι μορφωμένοι καὶ σεβαστοὶ καθηγηταὶ θὰ ἀναλάβουν ἀμέσως μετὰ τὴν ἔφιξίν των τὰ καθήκοντά των.

»Ἀνακοινοῦντες εἰς τοὺς συμπατριώτας μας τὴν εἰδήσιν ταύτην δὲν μᾶς μένει τίποτε ἄλλο νὰ προσθέσωμεν παρὰ τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην τὴν ὁποίαν ἔχομεν προκαταβολικῶς εἰς τὴν ὑψηλὴν εὐφυίαν ἐνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος συνταρασσόμενος μέχρι τοῦδε ἀπὸ συνεχεῖς περιπετειάς, δὲν θὰ λείψῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἤδη τὰς γενναιοτέρας προσπαθείας διὰ τὴν ἀναγέννησίν του».

Ἡ σύστασις τῆς Σχολῆς τῆς Ἰθάκης ἐματαιώθη, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον, ἀφοῦ ἀγγέλλεται ὅτι, κατὰ πληροφορίας τοῦ Ἄγγλου προξένου Πατρῶν, ἔπαυσε πλέον ἡ πανώλης εἰς τὴν Λάρισσαν καὶ μόνον μερικὰ κρούσματα ὑπάρχουν εἰς τὸ Ζητοῦνι, προστίθεται:

«Ἀυποῦμεθα μόνον διότι μανθάνομεν ὅτι, ἐνῶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ὑγιεινῆς ἐργάζεται ἀδιακόπως διὰ νὰ τηρῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς τὴν τρομερὰν αὐτὴν μάστιγα, ὑπάρχουν ἐν τούτοις μερικὰ άτομα ἐστερημένα τιμῆς καὶ παντὸς αἰσθήματος φιλανθρωπίας, τὰ ὅποια, ἀντὶ νὰ βοηθοῦν τὰς εὐεργετικὰς ἐνεργείας τοῦ Συμβουλίου, πολμοῦν διὰ ποταπὸν συμφέρον νὰ διακινδυνεύουν τὴν δημοσίαν ὑγείαν. Μερικοὶ ἕξ αὐτῶν ἀπεπειράθησαν τελευταῖον νὰ παραβιάσουν τοὺς ὑγειονομικοὺς νόμους, προσπαθοῦντες νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν νῆσον ἀντικείμενα δυνάμενα νὰ μεταδώσουν τὴν ἐπιδημίαν. Ἀνακαλυφθέντες ὅμως συνελήφθησαν, τὰ ἀντικείμενά των κατεσχέθησαν καὶ τὸ Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὰ μέτρα του μὲ ὅλην τὴν δραστηριότητά του ἐναντίον παντὸς ἀναξίου παραβάτου τῶν νόμων καὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας».

Τὰ περὶ τιμωρίας τῶν παραβατῶν ἐκτίθενται κατωτέρω.

Κατὰ πληροφορίας ἀνταποκριτοῦ ἕξ Ἀθηνῶν τῆς 8 Ὀκτωβρίου συνέβη ἡ ἀκόλουθος ληστρικὴ πρᾶξις:

«Μὲ μεγίστην λύπην ἀναγγέλλομεν μίαν ἄτυχῆ εἰδήσιν κοιμισθεῖσαν ὑπὸ ταχυδρόμου ἐξεπίτηδες ἀποσταλέντος ἀπὸ τὸ Τρίκερι εἰς Ἀθήνας. Ὁ βαρῶνος τοῦ Στάκελμπεργκ, περιηγητῆς διακεκριμένος, μεταβαίνων ἀπὸ Ξηροχωρίου εἰς Τρίκερι, ἔπεσεν εἰς χεῖρας μερικῶν

πειρατῶν, οἱ ὅποιοι μαστίζουν τὰ ὕδατα τοῦ κόλπου τοῦ Ζητουίνου. Μερικοὶ ἄλλοι περιηγηταί, φίλοι καὶ σύντροφοι τοῦ Στάκελμπεργκ, οἱ ὅποιοι εὗρισκοντο εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν (τὰς Ἀθήνας) προσεφέρθησαν ἀμέσως μὲ μέγαν ζῆλον καὶ ἐνδιαφέρον ὅπως ἐλευθερώσουν τὸν φίλον των ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δολοφόνων τούτων καὶ καταβαλόντες ποσὸν ἑνδεκα χιλιάδων πιαστῶν τουρκικῶν ἐπέτυχον τὸν σκοπὸν των. Τὴν 25 τρέχοντος ἔσχομεν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἐπανίδωμεν τὸν βαρῶνον Στάκελμπεργκ ἐπανελθόντα εἰς τὴν πόλιν μας, συνοδευόμενον ἀπὸ τοὺς φίλους του καὶ ἔβεβαιώθημεν ὅτι κατάρθωσε νὰ διασώσῃ ὅλα τὰ μετᾶλλα καὶ ἄλλας ἀρχαιότητας τὰς ὁποίας κατείχεν, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν σχεδιογραφημάτων του».

Ὁ αἰχμαλωτισθεὶς ἀπὸ τοὺς πειρατὰς Στάκελμπεργκ εἶναι διάσημος ζωγράφος, τοῦ ὁποίου αἱ εἰκόνες ἀπὸ τὴν τότε Ἑλλάδα ἀπέτελεσαν πολῦτιμον καὶ θαυμάσιον χρωματιστὸν λεύκωμα σπανιώτατον σήμερον.

Τὴν 20 Νοεμβρίου, κατὰ διαταγὴν τοῦ Κάμπελ, ἔγιναν μεγάλα ἐορταὶ ἐπὶ τῇ ἀφίξει εἰδήσεων ὅτι ὁ Ναπολέων ἠττήθη ὑπὸ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὸ φρούριον ἐρρίπτοντο κανονιοβολισμοί, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν στολίσκον τὸν εὗρισκόμενον εἰς τὸν λιμένα. Τὴν ἐσπέραν δὲ ἐκάησαν πυροτεχνήματα. Εἰς τὸ θέατρον, ἐπίσημως φωταγωγημένον, ἐδόθη πανηγυρικὴ παράστασις.

□□×□□

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον εὗρισκομεν τὴν πρώτην καθαυτὴ ἀγγελίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν «ὁ στρατηγὸς Αἰρεῦ, μέλλων νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, θέλει νὰ πωλήσῃ τὰ ἄλογά του, τὰ ὅποια εὗρισκονται εἰς τὸν δημόσιον σταῦλον τῶν Δραγόνων, ὅπου δύναται πᾶς τις νὰ ἴδῃ διὰ νὰ τὰ ἀγοράσῃ». Καὶ εἰς τὸ φύλλον τῆς 4 Δεκεμβρίου ἔχομεν τὴν ἀκόλουθον ἀγγελίαν:

«Τὴν προσεχῆ Δευτέραν θὰ ἀρχίσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Δ. Τούλου εἰς δημόσιον πλειστηριασμὸν ἢ πώλησις διαφόρων ἀντικειμένων τοῦ ἐξοχωτάτου στρατηγοῦ Αἰρεῦ, συμπεριλαμβανομένων μερικῶν ἀντικειμένων κοιμισθέντων προσφάτως ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν πρὸς χρῆσιν τῆς ἐξοχότητός του. Ἡ πώλησις ἀρχεῖται τὴν 11 π.μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ τὰς ἐπομένους ἡμέρας τὴν αὐτὴν ὥραν μέχρι τελείας ἐξαντλήσεως ὄλων τῶν ἀντικειμένων».

Καὶ εἰς τὸ φύλλον τῆς ἐπομένης ἐβδομάδος ὑπάρχει ἄλλη εἰδοποίησις καθ' ἣν τὴν 19 τρέχοντος θὰ πωληθούσιν εἰς πλειστηριασμὸν τὰ κατωτέρω ἀναγραφόμενα εἶδη, κατασχεθέντα ἀπὸ τὴν εἰδικὴν Ὑπηρεσίαν Ὑγιεινῆς, περὶ τῶν ὁποίων ἐκάμαμεν λόγον εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 89 φύλλον μας: (Πρόκειται περὶ τῆς ἀνωτέρω εἰδήσεως περὶ λασθροπορίου). Ἡ δημοπρασία γενήσεται εἰς τὴν δημοσίαν πλατείαν τὴν 4 μ.μ. ὥραν. Τὰ εἶδη εἶναι τὰ ἑξῆς: Διάφορα δέρματα διὰ γούναν, 2 μικρὰ μπαούλα σκεπασμένα μὲ βελουδον (;), μία γούνα, ἐν

ξευγος ἐρυθρῶν ὑποδημάτων διὰ παιδί, ἔν κομμάτι μεταξωτὸν κίτρινον καὶ ἔν κομμάτι λινοῦ ὑφάσματος».

Ἀπὸ τοῦ φύλλου 91 τῆς 27 Νοεμβρίου 1813 ἀλλάζει ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδος, φέρων μόνον τὰ γράμματα «Ἐφημερίς τῶν Ἰονίων νήσων» (Gazzetta delle Isole Ionie), ὑπεράνω τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ ἀγγλικὸν στέμμα. Κάτωθι τοῦ τίτλου ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος ἀνακοίνωσις τοῦ γραμματέως τοῦ κυβερνήτου:

«Ἡ Α. Ἐξοχότης ὁ Πολιτικὸς Βασιλικὸς Ἐπίτροπος διατάσσει ὅτι ὅλαι αἱ ἀνακοινώσεις καὶ ὅλαι αἱ δημόσιαι ἀγγελίαι αἱ ὁποῖαι θὰ ἐμφανίζονται εἰς τὴν ἐφημερίδα ταύτην περὶ τῆς διοικήσεως τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἰονίων νήσων, ὑπογεγραμμένοι ἀπὸ τὰς ἀρμοδίας ἀρχὰς δεόν νὰ θεωροῦνται ὡς νόμιμοι καὶ αὐθεντικοὶ καὶ ὡς τοιαῦται δεόν νὰ εἶναι σεβασταὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους κατοίκους τῶν νήσων τούτων».

Ἀπὸ τοῦ φίλου τούτου λοιπὸν ἡ ἐφημερίς αὕτη γίνεται καὶ κατὰ τύπους πλέον τὸ ἐπίσημον κυβερνητικὸν ὄργανον, ἢ «Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως» τῶν ἀγγλοκρατουμένων Ἰονίων νήσων.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 4 Δεκεμβρίου ἀγγέλλεται ἡ ἀναχώρησις οἰκογενειακῶς τοῦ στρατηγοῦ Αἰρεῦ, διορισθέντος στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς Ἰρλανδίας. Ἡ ἐφημερίς ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει του γράφει ὅτι «ὁ ἀποχωρισμὸς αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του ἐπροξένησε ζωηρὰν θλίψιν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ταύτης, οἱ ὅποιοι, καθὼς καὶ οἱ τῶν ἄλλων νήσων θὰ διατηρήσουν αἰωνίως τὴν καλλιτέραν ἀνάμνησιν τοῦ προσώπου τοῦ διακεκριμένου τούτου ἀτόμου, τὸ ὅποιον εἰς πᾶσαν περίστασιν κατὰ τὸ διάστημα τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεώς του κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως βελτιώσῃ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν Ἰονίων νήσων».

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπισήμου παραστάσεως ἡ ὁποία ἔγινεν εἰς τὸ θέατρον διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, ἡ ἐφημερίς γράφει εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον τὰ ἀκόλουθα:

«Ἄν ἡ προσδοκία μας μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὸν θίασον, ὅστις παριστάνει μὲ μουσικὴν, ἥδη ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύωμεν ὅτι θὰ μᾶς ἱκανοποιήσῃ πολὺ περισσότερον εἰς τὸ μέλλον διὰ τὰς κωμικὰς καὶ τραγικὰς παραστάσεις, τὰς ὁποίας ἡ «Ἐταιρεία τῶν Ἐρασιτεχνῶν» (Società dei Dilletanti) προσεφέρθη ὅπως δώσῃ εἰς τὸ κοινόν. Ἐλάβομεν ἤδη ἔν δείγμα ἀπὸ τὰς ἐπανειλημμένας παραστάσεις τοῦ «Ψεύστου» τοῦ διασημοῦ Γολδόνη, ἐκτελεσθείσας μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ἀπὸ τοὺς ἰδίους. Δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ κάμωμεν τὸ ὀφειλόμενον ἐγκώμιον εἰς τὸν εὐγενῆ σκοπὸν ὁ ὁποῖος ὤθησε τοὺς Ἐρασιτέχνους ὅπως ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλίαν αὐτήν, ἡ ὁποία μοναδικὸν σκοπὸν ἔχει τὴν μόρφωσιν καὶ διασκέδασιν τοῦ κοινού».

Σχετικῶς μὲ τὸ ἀγγελθὲν ἥδη σχέδιον ἰδρύσεως Κολλεγίου εἰς τὴν Ἰθάκην, ἡ ἐφημερίς εἰς τὸ φύλλον τῆς 11 Δεκεμβρίου 1813 ἀγ-

γέλλει τὴν ἄφιξιν εἰς Ζάκυνθον τοῦ Πλ. Πετρίδου, ἐκ Λονδίνου, καὶ προσθέτει:

«Ἀπέχομεν ἀπὸ τοῦ νὰ πλέξωμεν πανηγυρικὸν εἰς τὴν σοφὴν πρωτοβουλίαν ἡ ὁποία ὑπηγόρευσε τὴν ἰδρυσιν Κολλεγίου δημοσίας ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς νήσους μας. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὁμιλεῖ εὐγλάττως εἰς τὸν κοινὸν νοῦν παντὸς τιμίου πολίτου, εἰς τὴν καρδίαν παντὸς οἰκογενειάρχου καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τέλος, οἱ ὅποιοι τρέφουν εἰς τὰ στήθη τῶν τὸ ὠραῖον αἶσθημα τῆς πατρίδος».

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἰδρυσις τοῦ Κολλεγίου ἐματαιώθη.

Μὲ τὸ αὐτὸ ἀτόπλιον ἔφθασεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ὁ Δημήτριος Φωσκάρδης, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὸ Λονδίνον, ὅπου εἶχεν ἀποσταλῆ με ἐπίσημον ἀποστολήν.

Ὁ Δημήτριος Φωσκάρδης, ἀριστοκράτης μὲ μεγάλην μόρφωσιν, ἀπεστάλη, μόλις οἱ Ἀγγλοὶ κατέλαβον τὴν Ζάκυνθον, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς πληρεξούσιος τῶν νήσων καὶ ἐπέδωκεν ὑπόμνημα εἰς τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον πρὸς ἀνασύστασιν τῆς καταργηθείσης Ἑπτανήσου Πολιτείας. Βραδύτερον ἔγινε γερουσιαστής καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας, τιμηθεὶς μὲ τὸν ἀγγλικὸν Μεγαλόσταυρον.

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον ἀγγέλλεται ὅτι «ὁ Γενικὸς Διοικητὴς διώρισεν ἀπὸ 1 Δεκεμβρίου τὸν κ. Γεώργιον Δὲ Ρώσσην ἐπιθεωρητὴν τοῦ δημοσίου τυπογραφείου τῶν Ἰονίων νήσων».

Ἀγγέλλεται ἐκ Πατρῶν ἀπὸ 20ῆς Νοεμβρίου ὅτι «ἀπὸ 23 μηνῶν ὁ ἰατρὸς Μιλτιάδης Σοφιανόπουλος, Πελοποννήσιος, ἐπανήλθεν εἰς Πάτρας ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ὅπου διέμεινεν 23 ὅλα ἔτη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς. Τῇ συνδρομῇ μερικῶν σπουδαστῶν οὗτος ἐγκατεστάθη εἰς Πάτρας ὡς δημόσιος διδάσκαλος καὶ ἔχει πολλοὺς μαθητὰς ἰθαγενεῖς καὶ ξένους φοιτῶντας διὰ νὰ ἐπωφεληθῶν τῶν μαθημάτων τοῦ ἐπιστήμονος τούτου».

Ἐπίσης ἀγγέλλεται ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 20ῆς Νοεμβρίου ὅτι «κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἤρχισε διὰ τεχνιτῶν ἐπιδεξίων ἡ κατασκευὴ τοῦ πύργου εἰς τὸν ὁποῖον θὰ τοποθετηθῇ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τὸ ὠρολόγιον, τὸ ὁποῖον ἐδώρησεν ὁ ἐντιμότατος λόρδος Ἑλγίνος εἰς τὴν πόλιν ταύτην».

Καθὼς φαίνεται ἀπὸ ὅλας τὰς εἰδήσεις ἡ ἐφημερίς αὕτη, κατὰ διαταγὴν βεβαίως τοῦ Ἀγγλοῦ διοικητοῦ, δὲν ἔκαμνε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐξυμνῇ τὰ... εὐεργετήματα τῶν Ἀγγλων. Δὲν ἀναφέρει δὲ ἡ ἐφημερίς ὅτι τὸ ὠρολόγιον αὐτὸ τὸ ἐχάρισεν ὁ Ἑλγίνος καὶ ἐστῆθη εἰς τὴν Παλαιὰν Ἀγορὰν ὡς ἀντισῆμα τῶν θαυμασίων ἀριστουργημάτων τὰ ὁποῖα ἔκλεψεν ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα καὶ ἀπὸ ἄλλα μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν.

□□×□□

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 13ῆς Νοεμβρίου εἶδομεν τὰ περὶ συλλήψεως λαθρεμπορίου. Ἦδη εἰς τὸ φύλλον τῆς 18ῆς Δεκεμβρίου δημοσιεύονται τὰ ἀκόλουθα σχετικά:

«Ἡ ἀπόφασις τοῦ Εἰδικοῦ Συμβουλίου Ὑγιεινῆς τῆς 8ης Ὀκτωβρίου κατὰ τοῦ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Καφαρένα, Μαιτέζου πλοίαρχου τοῦ ἰστιοφόρου «Ἰδοῦ ἄνθρωπος» ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν, ἔσχε τὴν κατάλληλον ἐκτέλεσίν τῆς. Ὁ πλοίαρχος, κατηγορούμενος ὅτι ἀπειράθη μὲ ψευδῆ πιστοποιητικὰ νὰ παραβῇ τοὺς ὑγειονομικοὺς νόμους, ἐτιμωρήθη ὄχι μόνον μὲ φυλάκισιν 66 ἡμερῶν μὲ ἀλύσεις εἰς τοὺς πόδας εἰς τὸ Λοιμοκαθατήριον, ὅπως ἔφερον ἡ ἀπόφασις, ἀλλὰ ὑπεβλήθη ἐπίσης καὶ εἰς πρόστιμον ἑκατὸν ταλλήρων. Οὗτος ἀνεγνώρισε δημοσίᾳ ὅτι μὲ τὸ ἐγκλημά του αὐτὸ ἔθεσεν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν του καὶ ὠρισμένως εἰς οὐδὲν ἄλλο ὀφείλει τὴν ἐλαφρότητα τῆς ποινῆς του εἰμὴ εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς νήσου».

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἐνὸς φοβεροῦ ἐγκλήματος, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἰδοῦ τί γράφει ἡ ἐφημερίς εἰς τὸ φύλλον τῆς 18ης Δεκεμβρίου:

«Ἐἶνε ἀτυχῶς γνωστὰ εἰς τὸ κοινὸν αἰ λεπτομέρειαι τῆς ὀμῆς πρωτοφανοῦς δολοφονίας τῆς διαπραχθείσης ἀπὸ τέσσαρα ἔκφυλα τέρατα πλησίον εἰς τὸ χωρίον Γερακάριον ἐναντίον ταῦτοχρόνως τριῶν ἀδελφῶν Παπαγεωργοπούλου ἀπὸ τὸ αὐτὸ χωρίον. Τὸ ἄγριον καὶ βάρβαρον τοῦτο ἐγκλημα ἀνηγγέθη τότε εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ζακύνθου διὰ Προκήρυξεως. Ἐπειδὴ παρεβιάσθη διὰ τοῦ ἐγκλήματος τούτου ἡ Προκήρυξις τὴν ὁποίαν ἐξέδωσε κατὰ τὴν 30ὴν Ἰουνίου ὁ Γενικὸς Διοικητὴς μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως προλάβῃ παρομοίας ἀγριότητας, διὰ τοῦτο ἐπεβλήθη εἰς τὸ χωρίον Γερακάριον, τόπον τῆς φρικτῆς σφαγῆς, τὸ πρόστιμον τὸ ἐπιβαλλόμενον ἀπὸ τὴν Προκήρυξιν ἐκείνην. Ἐλπίζομεν ὅτι αὐτὸ τὸ αὐστηρὸν παράδειγμα θὰ ἐξεγείρῃ τὴν ἐπίβλεψιν κατὰ τοῦ ἐγκλήματος εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἰδίως εἰς ἐκείνας αἰ ὁποῖαι λόγῳ τῆς ἀστικῆς αὐτῶν καταστάσεως ὄφειλον νὰ ἦναι οἱ φρουροὶ καὶ οἱ καλοὶ σύμβουλοι τοῦ λαοῦ».

Τὰ περὶ συλλήψεως τῶν δολοφόνων περιγράφονται λεπτομερῶς κατωτέρω.

Τὴν 23ην Δεκεμβρίου «ἔγινεν ὁ συνήθης χορὸς δι' ἐράνου (persoscrizione), ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε λαμπρῶς ὅπως καὶ ὁ πρῶτος. Τὴν 8ην Ἰανουαρίου θὰ λάβῃ χώραν ὁ τρίτος χορὸς».

Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω εἶδησιν συνάγομεν ὅτι οἱ Ζακύνθιοι διεσκέδαζον καὶ ὅτι χάρις εἰς τὴν συγκέντρωσιν μερικῶν πολιτῶν καταβαλλόντων ποσὸν τι χρημάτων μηνιαίως ὀργανώθη λέσχη μετὰ χορῶν.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 25ης Δεκεμβρίου εὐρίσκομεν τὴν ἀκόλουθον δυσάρεστον εἶδησιν:

«Οὐχὶ σπανίως ἔλαβον χώραν θλιβερὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν ἀξιοκατάκριτον ἀμέλειαν τῶν πλοίαρχων ἐμπορικῶν πλοίων, οἱ ὁποῖοι ῥίπτουν κανονισμοὺς μετὰ τὴν εἰσοδὸν των εἰς τὸν λιμένα χωρὶς προηγουμένως νὰ φροντίσουν νὰ ἐξαγάγουν ἀπὸ μέσα τὰς σφαίρας. Ἐσχάτως ἔσχομεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ζακύνθου σοβαρὸν παράδειγμα παρομοίας φύσεως ἐκ μέρους τοῦ πλοίαρχου πλοίου ἐκ Κεφαλληνίας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ὁ Εὐαγγελισμὸς», ὑπὸ πλοίαρχον τὸν Βαγγέλην

Κούταν, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἐξεκένωσε τὰ τηλεβόλα του, ἔρριψε μίαν σφαῖραν ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν τοῦ μικροῦ Τελωνείου (Doganella). Διὰ τὸ παράπτωμά του τοῦτο οὗτος ἐτιμωρήθη μὲ πρόστιμον ἑκατὸν ταλλήρων. Ἐλπίζομεν ὅτι τοῦτο θέλει χρησιμεύσῃ ὡς προειδοποιήσις εἰς ὅλους τοὺς ἐμποροπλοίαρχους ὅπως προσέχουν νὰ μὴ ἐκβέτουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν κατοικοῦντων πλησίον τοῦ λιμένος μὲ παρομοίας πράξεις ἐγκληματικῆς ἀμελείας».

Καὶ πάλιν ἐρχόμεθα εἰς χοροὺς καὶ πανηγυρισμοὺς. Ἰδοῦ τί γράφει εἰς τὸ φύλλον τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1814:

«Τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1813, ἀξιωμανημένου εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ κόσμου, ἐπανηγυρίσθη εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν μὲ θαυμάσιον χορὸν δοθέντα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Μοορε, ἀρχηγὸν τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως. Ὁ ἐξοχώτατος στρατηγὸς Κάμπελ, πολιτικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Βασιλέως καὶ ὅλαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, ὡς ἐπίσης πολλοὶ εὐγενεῖς ξένοι καὶ ντόπιοι μετέσχον τῆς ἐορτῆς ταύτης. Ὁ κομψότατος κύκλος κυριῶν, ὁ ὁποῖος ἀπετέλει στέφανον εἰς τὴν εὐγενῆ ταύτην ὀμήγυριν, ἐλάμβανε περισσότερον ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τὰς ἄκρας περιποιήσεις τῆς κυρίας Μούρ. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον πλουσιότατον δεῖπνον παρετέθη εἰς ὅλους τοὺς παρισταμένους, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποῖου ἐπατήρησεν ὁ χορὸς, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθησε μὲ τὴν μεγαλειέταν ζοηρότητα μέχρις ὅτου ἡ ἡὸς τοῦ νέου ἔτους ἀνήγγειλε τὴν ὥραν τῆς ἀναπαύσεως. Ὅλοι ἀπεσύρθησαν εὐχόμενοι ἐνδομύχως ἐν τῇ εὐχαριστήσει των νέας εὐημερίας διὰ τὸ νέον ἔτος».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δαίκνυται πόσον διεσκέδαζον οἱ Ζακύνθιοι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ μὲ πόσην μεγαλοπρέπειαν ἐγίνοντο αἱ ἐορταὶ των.

Ταῦτοχρόνως εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον τῆς 8ης Ἰανουαρίου δημοσιεύει τὰς ἐορτὰς αἰ ὁποῖαι ἐγιναν εἰς τὴν Κέρκυραν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου τῆς στέψεως τοῦ Ναπολέοντος, κατὰ τὴν 8ην Δεκεμβρίου, τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖ «ἄρπαγα καὶ τύραννον». Ἐψάλησαν δοξολογίαι ὄχι μόνον εἰς τὴν ὀρθόδοξον καὶ καθολικὴν μητρόπολιν τῆς Κερκύρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν Συναγωγὴν. Καὶ τὸ ἀγγλικὸν ὄργανον τῆς Ζακύνθου κατακρίνει τοὺς Κερκυραίους, οἱ ὁποῖοι προσηυχίσθησαν ὑπὲρ τῆς μακροήμερῆσεως «τοῦ καταστροφῆως ὄλων τῶν θρησκείων, τοῦ ἀνατροπέως ὄλων τῶν θρόνων, τοῦ τυράννου κυβερνητῶν καὶ λαῶν». Καὶ ἐξακολουθεῖ τὸν ἐξάψαλλον κατὰ τοῦ Ναπολέοντος «τοῦ ἐχθροῦ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῶν Ρώσων». Καὶ τελειώνει:

«Ἄς ἀφήσωμεν τὸν συντάκτην τῆς Κερκυραϊκῆς ἐφημερίδος νὰ παραληρῇ ὅπως τοῦ ἀρέσει καὶ νὰ ἐνωθῇ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους σκλάβους διὰ νὰ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ τυράννου. Εἰς τὸν ἀκόλουθον στίχον τοῦ Ὀμήρου θὰ εὐρωμεν πῶς νὰ τὸν δικαιολογήσωμεν καὶ τὸν συμπονέσωμεν «Ἡμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποέννυτο δούλιον ἡμαρ».

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 15ης Ἰανουαρίου δημοσιεύεται Προκήρυξις,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Διοικητὴς ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Κάμπελ, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως παράσχη εἰς τοὺς κατοίκους τὰ ἀγαθὰ ἐλευθερίας, δικαιοσύνης καὶ ἀσφαλείας, ἀπεφάνισε νὰ δέχεται ἕκαστον Σάββατον ἀπὸ τῆς 10ης π. μ. μέχρι τῆς 2ας μ. μ. εἰς δημοσίαν ἀκρόασιν πάντα ἀδιακρίτως πολίτην, ὁ ὁποῖος ἐπεθύμει νὰ τοῦ ὑποβάλῃ καὶ ἐκθέσῃ «οἰανδήποτε αἰτήσιν, σχέδιον ἢ πληροφορίαν δυναμένην νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς προόδου τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ δίκαια καὶ τὴν γαλήνην ἑκάστου κατοικοῦ τῶν νήσων».

Κατόπιν τῆς Προκηρῦξεως, ἡ διεύθυνσις τῆς ἐφημερίδος δημοσιεύει τὰ ἀκόλουθα σχόλια:

«Ἡ ἀνωτέρω ἀνακοίνωσις δέον ἀναμφιβόλως νὰ μᾶς πληρώσῃ ἀνακουφίσεως καὶ ἐμπιστοσύνης. Ὁ ἀγαθοποιὸς σκοπὸς τοῦ Πληρεξουσίου τοῦ Βασιλέως ὅπως ἀφιερῶσιν μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας καθημερινὰς φροντίδας, καὶ μίαν ἡμέραν ἑκάστην ἐβδομάδα πρὸς μεγαλειότερον ὄφελος ἡμῶν, δὲν θὰ λείψῃ ἀπὸ τοῦ νὰ παραγάγῃ τὰ μᾶλλον σωτήρια ἀποτελέσματα καὶ νὰ μᾶς πείσῃ τέλος πλήρως διὰ τὴν ζωντανὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἐξοχωτάτου ὅπως ἀποδώσῃ ἐπιμελῶς δικαιοσύνην πρὸς ὅλους διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν νόμων τὴν γαλήνην καὶ τὴν εὐτυχίαν πάντων».

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον εὐρίσκομεν ἀνταπόκρισιν ἐξ Ἀθηνῶν τῆς 22 Δεκεμβρίου ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

«Μία Ἐταιρεία Ἀνατολικῆς Φιλολογίας ἐν Παρισίοις ἀσχολεῖται εἰς τὴν συλλογὴν πρὸς δημοσίευσιν βιογραφιῶν διακεκριμένων ἀνδρῶν τῆς Τουρκίας, Περσίας καὶ Ἀραβίας. Ὁ κ. Γεώργιος Ραζῆς, Ἕλλην, νέος λάτρης τῶν Μουσῶν, ὁ ὁποῖος ἔμεινε ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τοὺς Παρισίους, ἐξελέγη μέλος τῆς Ἐταιρείας ταύτης λόγῳ τῶν βαθειῶν γνώσεων τῆς ὁποίας οὗτος ἀπέκρινε ἀπὸ τὴν μακρὰν μελέτην τῶν γλωσσῶν ἐκείνων, συνεργάζεται δὲ οὗτος διὰ νὰ ἐνώσῃ τοὺς κόπους του μὲ τοὺς τῆς προαναφερθείσης Ἐταιρείας διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν τελειοτέραν ἐμφάνισιν τοῦ ρηθέντος ἔργου».

Καὶ ἀμέσως κατωτέρω ἀπὸ τὴν αὐτὴν προέλευσιν ἀγγέλλεται ὅτι ὁ κ. Βάνος Χατζεργῆς καὶ ὁ κ. Σαμπουρκάσι (;) Καρατζῆς, Ἕλληνες εὐγενεῖς, κατὰ διαταγὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀπηλάθησαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, σταλέντες ὁ πρῶτος εἰς τὴν Ἀγκυραν καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὴν Ρόδον ἐξόριστοι.

Καὶ ἄλλον δημόσιον πλειστηριασμὸν ἀγγέλλει ἡ ἐφημερίς εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον τῆς. Εἰς τὴν πλατείαν τῶν Ἁγίων Πάντων, τὴν 19ην Ἰανουαρίου, θὰ πωληθοῦν εἰς πλειστηριασμὸν «δύο δυνατοὶ ἵπποι χρώματος ψαρροῦ, κατάλληλοι δι' ἄμαξαν. Εἰδοποιοῦνται ὅθεν ὅλοι ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ τοὺς ἀποκτήσουν, διότι θὰ παραχωρηθοῦν τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀνυπερθέτως εἰς τὸν πλειοδοτήσαντα».

Καὶ ἄλλα πανηγύρια εἶχον οἱ Ζακύνθιοι τὴν 18ην Ἰανουαρίου ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου τῆς γεννήσεως τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας. Τὸ πρωὶ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάμπελ μετέβησαν ὅπως συγ-

χαροῦν αἱ ἐκκλησιαστικαί, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. Τὴν μεσημβρίαν ὅλος ὁ στρατὸς, μαζὶ μὲ τὸ ἑλληνικὸν ἑθελοντικὸν σῶμα (Cernidi) παρετάχθησαν «εἰς τὰ γραφικὰ ὑψώματα κάτω ἀπὸ τὸ φρούριον. Μετὰ τὸν βασιλικὸν χαιρετισμὸν τὸν γενόμενον ἀπὸ τὰ τηλεβόλα, ὁ στρατὸς παρήλασε εἰς τὴν Πλατείαν ἐνώπιον τοῦ Κάμπελ. Τὸ ἑσπέρας ἐδόθη μέγα δεῖπνον ἐκ μέρους τοῦ Κάμπελ, μετὰ τὸ ὅποιον ἐπικολούθησε χορὸς διαρκέσας μέχρι τῆς 2 προωίνης ὥρας. Ἐφωταγωγῆθη ὅλη ἡ πόλις καὶ τὸ θέατρον».

Καὶ ἐπειδὴ, τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξις ἀμέσως κατωτέρω ἢ ἐφημερὶς ἀγγέλλει ὅτι «τὴν προσεχῆ 10ην Φεβρουαρίου θὰ δοθῇ ὁ πέμπτος χορὸς συνδρομητῶν».

□□×□□

Εἶνε γνωστὸν ὅτι καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ μνημεῖα διηρπάζοντο ἀπὸ τοὺς διαφόρους ξένους ἀρχαιοκαπήλους, τύπου Ἑλγιν.

Ἴδου τώρα μία ἀγγελία δημοσιευομένη εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Ζακύνθου τῆς 22ας Ἰανουαρίου, ἡ ὁποία δευκνύει τὴν ἀδιαντροπίαν τῶν ἀρχαίων τούτων. Ὁ τέως πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἑπτανήσῳ Σπυρίδων Φορέστης δημοσιεύει τὰ ἀκόλουθα εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Ζακύνθου, ὅπου διέμενε:

«Οἱ κύριοι C. Cockerell, J. Forster, T. Legh, C. Baron de Halleg, J. Linckh καὶ G. Gropius, ἰδιοκτῆται (!) σημαντικῶν τεμαχιῶν ἀρχαίας γλυπτικῆς, εὐρεθέντων εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, τὰς γενομένας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπὶ τοῦ ὄρους Κοτιλίου ἐν Ἀρκαδίᾳ, τῶν ὁποίων ἐδώσαμεν περιγραφὴν κατὰ τὸν μῆνα Σεπτεμβρίου 1821) ἀποθηκευμένων ἤδη εἰς τὴν Ζάκυνθον, θεωρήσαντες σύμφορον ὅπως ἡ πώλησις τῶν ρηθέντων μαρμάρων γίνῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὴν 1ην προσεχοῦς Μαΐου 1814, ἔξουσιοδοτήσαν τὸν κ. Σπυρίδωνα Φορέστην ὅπως ἐνεργήσῃ ἐξ ὀνόματός των τὴν πώλησιν ταύτην. Πᾶς λοιπὸν ὁ ἐπιθυμῶν νὰ τὰς ἀποκτήσῃ δύναται νὰ ἀπευθῆν τὴν προσφορὰν του πρὸς τὸν κ. Σ. Φορέστην, εἰς Ζάκυνθον, ἐν ἀπουσίᾳ δὲ τούτου αἱ προσφοραὶ θὰ λαμβάνωνται ἀπὸ τὸν δόκτορα Τ. Σιγούρον, ἐξουσιοδοτημένον νὰ ἐνεργῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἐπονται οἱ ὅροι:

1) Ἡ πώλησις τῶν ρηθέντων μαρμάρων ἀρχαίας γλυπτικῆς θὰ λάβῃ χώραν εἰς Ζάκυνθον τὴν 1ην Μαΐου 1814.

2) Δὲν γίνεται δεκτὴ οὐδεμία προσφορὰ μικροτέρα τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων Ἰσπανικῶν νομισμάτων (Pezzi di Spagna).

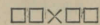
3) Οἱ ἀγορασταὶ ὀφείλουσιν νὰ πληρώσουν τοῖς μετρητοῖς ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἐν τέταρτον τοῦ ποσοῦ τοῦ συμφωνηθέντος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀγορᾶς, διὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον νὰ ἀφήσουν συναλλαγματικὰς, μὲ καλὰς καὶ ἀσφαλεῖς ὑπογραφὰς, τῶν ὁποίων ἡ λήξις νὰ πιάτῃ

έντος τοῦ ἔτους 1914. (Διὰ μακρῶν ὀρίζονται τὰ περι συναλλαγματοικῶν).

4) Πλὴν τῆς τιμῆς ἣτις θὰ συμφωνηθῆ διὰ τὴν πώλησίν των, οἱ ἀγορασταὶ θὰ ὑποχρεωθῶν νὰ δώσουν ἀνὰ ἓν τέλειον ἀντίγραφον ἐκ γύψου ὄλων τῶν μαρμάρων τούτων εἰς ἓνα ἔκαστον τῶν ἑξ ἰδιοκτητῶν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς μεταφορᾶς τῶν μαρμάρων εἰς τὸ μέρος τοῦ προορισμοῦ των. Δύνανται ἂν θέλουν οἱ πωληταὶ νὰ παραιτηθῶν τοῦ δικαιώματός των τούτου καὶ νὰ κανονίσουν μὲ τοὺς ἀγοραστὰς μίαν ἰδιαίτην συμφωνίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

5) Αὐτοὶ εἶνε οἱ ὄροι συμφώνως μὲ τοὺς ὁποίους δυνατὸν νὰ ἀγοραστοῦν τὰ ἀρχαῖα αὐτὰ γλυπτὰ, τὰ ὁποῖα εἶνε τώρα ἐκτεθειμένα εἰς μίαν ἀποθήκην πλησίον τῆς κατοικίας τῆς Κομήσης Λούντζη, εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ γίνῃ καὶ ἡ παράδοσις τούτων».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διεσπείροντο ἀνὰ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος τὰ ἑλληνικὰ ἀριστουργήματα, κλεπτόμενα ἀπὸ διαφόρους ξένους, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ καλλιτέχνου ἢ φιλαρχαίου διέτρεχον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν δούλην Ἑλλάδα.

Καὶ πάλιν εὐρίσκομεν τιμωρίας ἐπιβληθείσας ὑπὸ τῶν ἀρχῶν. Ἐδημοσιεύοντο δὲ εἰς τὴν ἐφημερίδα ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς διαπόμευσιν τῶν τιμωρουμένων καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων κατοίκων. Οὕτω εἰς τὸ φύλλον τῆς 29ης Ἰανουαρίου ἀγγέλλεται ὅτι ὁ Γρηγόριος Νικολάου Λιθακιώτης, θελήσας νὰ ἀπατήσῃ τὸ ταχυδρομεῖον δι' ἀποστολῆς δύο ἐπιστολῶν λαθραίως εἰς τὴν Πελοπόννησον τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον ὀκτώ ταλλήρων. Ὁμοία ποινὴ ἐπιβλήθη εἰς τὸν Γεώργιον Κισινίρην διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἐπίσης ὁ Σπυρίδων Μινώτος, «ἐπειδὴ διέπραξεν ἐν καιρῷ νυκτὸς λαθρεμπόριον ἐξαγωγῆς σταφίδος, κατὰ παράβασιν τῶν νόμων καὶ μὲ ζημίαν τοῦ Τελωνείου, τοῦ ὁποίου οὗτος εἶνε ἐταῖρος καὶ μισθωτὸς, προδῶσας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἐμπιστοσύνην τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπ' αὐτοῦ ἀποθέσει αἱ ἀρχαί», κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον χιλίων ταλλήρων καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἢ ὁποῖα εὐρίσκειτο εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπομένως δύναται νὰ εὐκολύνῃ τὸ λαθρεμπόριον.

Ὁμοίως ὁ Μαυτέζος Ἰωακείμ Σιάνο, πλοίαρχος τοῦ πλοίου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Μινώτος ἐφόρτωσε τὴν σταφίδα συνελήφθη καὶ ὅπως γράφει ἡ ἐφημερίς, θὰ δημευθῆ τὸ πλοῖον του.

Ἐπίσης ὁ Διονύσιος Βερναρδάκης, ὑπάλληλος εἰς τὸ τμήμα τῶν δημοσίων καταλυμάτων, ἀποδειχθεὶς ὅτι ἐπλαστογράφει τοὺς δημοσίους λογαριασμοὺς, ἐπαύθη καὶ κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 19ης Φεβρουαρίου ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ ἀργυρομυθὸς Νικολέτος Θεοδόσης ἐπειδὴ ὑπελόγησεν ἀκριβώτερα νομί-

ματα ξένα, τὰ ὁποῖα ἐπώλησε, κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον εἰκοσι ταλλήρων. Ὅκτῳ δὲ ταλλήρῳ ἐπλήρωσε πρόστιμον ὁ Ἀποστόλης Κοκόλης, διότι ἔστειλεν ἐπιστολὰς κρυφίως ἀπὸ τὸ ταχυδρομεῖον.

Μακρὸς κατάλογος τιμωριῶν δημοσιεύεται εἰς τὸ φύλλον τῆς 12ης Μαρτίου. Οὕτω ὁ Νικόλαος Ἀργύρης, φύλαξ τοῦ ὑγειονομείου, κλέψας μερικὰς φιάλας ἡδυπότων τοῦ Διονυσίου Θεοδοροπούλου ἀπὸ τὸ Λοιμοκαθαρητήριον, ἐξετέθη τὴν ἡν τρέχοντος εἰς τὴν τιμωρίαν τῆς Μπερλίνας εἰς τὸ μέσον τῆς δημοσίας πλατείας ἀπὸ τὴν 11ην π.μ. μέχρι τῆς 12ης. Τὴν ἐπομένην ὁ ἴδιος ἐμαστιγώθη καθ' ὄλον τὸ μήκος τῆς πόλεως μέχρι τοῦ Λοιμοκαθαρητηρίου. «Ἡ ποινὴ, γράφει ἡ ἐφημερίς, ἢ ἐπιβλήθεισα εἰς τὸν κακοποιὸν αὐτὸν, ἀντὶ τῆς κεφαλικῆς ποινῆς, ἢ ὁποῖα ἐπιβάλλεται εἰς τὸ ἐγκλήμα του, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἐξοχωτάτου Ἀντιπροσώπου τοῦ Βασιλέως, διότι ἐπρόκειτο περὶ ἐγκλήματος, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν τῶν πολιτῶν». (*)

Ἐπρόκειτο ὄχι μόνον περὶ κλοπῆς, ἀλλὰ περὶ ἀντικειμένων ὑποκειμένων εἰς κάθαρσιν καὶ τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ μεταδώσουν τὴν πανώλην. Διὰ τοῦτο ἡ ἐφημερίς γράφει ὅτι τὸ ἐγκλήμα του ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον.

Ἡ διακόμεσις μιᾶς νέας ἐπληρώθη ἀπὸ τὸν Ἰάκωβον Λαμπέτην διακόσια ταλλήρα, ποσὸν σημαντικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἀρκετὸν διὰ νὰ ἀποτελέσῃ τὴν προῖκα τῆς ἀτιμασθείσης.

Ἡ αὐστηρότης κατὰ τῶν ἐγκληματιῶν ἦτο ἀπαράιτητος, διότι λόγῳ τῶν τελευταίων πολιτικῶν μεταβολῶν αἱ ὁποῖαι εἶχον λάβει χώραν εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὴν παραουσίαν τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς

(*) Ἡ Μπερλίνα, λέξις ἰταλικῆ καὶ ποινὴ προελθοῦσα ἀπὸ τὴν Βενετοκρατίαν, ἐξηκολούθησε ἐπιβαλλομένη καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς κυβερνήτας, ἰδίως ὡς τιμωρία τῶν κλεπτῶν. Ὁ εἰς αὐτὴν καταδικαζόμενος ἐνεκλειέτο μεταξύ τετραπλεύρου σανιδώματος, τὸ ὁποῖον εἰς ἐκάστην πλευρὰν εἶχεν ὀπήν μόλις χωροῦσαν τὴν κεφαλὴν, κάτωθεν δὲ ἑτέρας δύο ὀπᾶς, ἀπὸ τὰς ὁποῖας ἐξήρχοντο αἱ χεῖρες. Ὁ κατάδικος ἐτοποθετεῖτο εἰς τὴν πλατεῖαν ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ τούτου καὶ τότε τὸ ἄλλο σῶμα ἐμαστιγώμετο ἢ ἐβασανίζετο, ὥστε ἀπὸ τοὺς πόνους ὁ κατάδικος ἔκαμνε μορφασμοὺς, οἱ ὁποῖοι προεκάλλουν τὰ εἰρωνικὰ ἐπιφωνήματα τοῦ ἀκολουθοῦντος πλήθους. Τὴν ἐπομένην ὁ κατάδικος ἐπομπεῦετο, τοποθετούμενος ἐπὶ ὄνου καὶ περνερόμενος ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐνῶ οἱ διάφοροι ἀγυιόπαιδες τοῦ ἔρριπτον αὐγὰ, λεμόνια καὶ πᾶν τὸ παρατυχόν. (βλέπε Κ. Λομβάρδου Ἀπομνημονεύματα καὶ Λ. Ζώη Λεξικὸν Ζακύνθου εἰς λέξιν Μπερλίνα). Ἡ τιμωρία αὕτη ἦτο συνηθεστάτη ἐπὶ Βενετοκρατίας, ἠκολούθησεν ἄμως καὶ κατὰ τὴν Ἀγγλοκρατίαν. Ἐνίστη μάλιστα ὑπέστησαν αὐτὴν διαπρεπεῖς πατριῶται ὑποπτοὶ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς διὰ τὰ ριζοσπαστικὰ αὐτῶν φρονήματα καὶ τὰς ἐνεργείας των διὰ τὴν ἔνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Βενετικής διοικήσεως, ἡ δημοσία ἀσφάλεια ἦτο εἰς μεγάλην χαλάρωσιν καὶ οἱ νόμοι δὲν ἐφημερίζοντο. Οἱ Ἄγγλοι λοιπὸν διὰ ποινῶν ἀσθηροτάτων, ἀπανθρώπων ἐνόησε, κατώρθωσαν μετ' ὀλίγον νὰ ἐπιφέρουν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν εἰς τὰς νήσους.

Εἰς τὸ φύλλον 108, ἀναγινώσκουμεν τὰ ἀκόλουθα:

«Τὴν 23ην τρέχοντος Μαρτίου 1814 ἀπηγγονίσθη διὰ χειρὸς τοῦ λειτουργοῦ τῆς δικαιοσύνης ὁ Φραγκίσκος Κόκλας, ἀπὸ τὸ χωρίον Καλιπάδο, δολοφόνος ἐπιτηρυγμένος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1804 δι' ἀνθρωποκτονίαν ἐκ προμελέτης καὶ δι' ἄλλα ἐγκλήματα διαπραχθέντα παρ' αὐτοῦ. Ὁ κακούργος οὗτος εἶχε ἐσχάτως ἐπανέλθει κρυφίως εἰς τὴν νήσον μετ' τὴν ιδέαν ἴσως νὰ διαπράξῃ νέα ἐγκλήματα, ἀλλ' ἡ χεὶρ τῆς δικαιοσύνης τὸν συνέλαβε, ἐκδικήσασα τὸ αἷμα τοῦ ἀβίου δολοφονηθέντος».

Συνήθως οἱ ἐγκληματοῦντες ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ κατέφευγον εἰς τὴν ἀπέναντι τουρκικουρατουμένην Πελοπόννησον.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 16ης Ἀπριλίου ἀπηγγονίσθησαν διὰ χειρὸς τοῦ δημίου οἱ Ἀνδρέας Μιγγάρδης καὶ Κων. Βασιλάτος Ἀλιβιζάτος, Κεφαλλῆνες, διότι ὁ πρῶτος εἶχε ἐκ προμελέτης δολοφονήσει ἕνα συγχωριανόν του καὶ ὁ δεύτερος εἶχε κηρμύσει μετ' ἀπάτην ἀπὸ ἕνα βράχον τὴν ἔγκυον σύζυγόν του, ἡ ὁποία μετ' ὀλίγας ὥρας ἀπέθανε».

Καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ ἐγκληματικὴ εἰδησεολογία εἰς τὸ φύλλον τῆς 14ης Μαΐου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀγγέλλεται ὅτι «εἰς τὰς Πάτρας συνελήφθησαν, κατόπιν διαβήματος τοῦ ἐκεῖ προσξένου τῆς Ἀγγλίας Ν. Στράνη, τρεῖς ἐκ τῶν ἀπαισιῶν κακούργων οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν παρελθόντα Νοέμβριον ἐδολοφόνησαν τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς Παπαγεωργιοῦ τοῦ, ἐκ Γερακαρίου. Πρόκειται περὶ τοῦ φρικτοῦ ἐγκλήματος τὸ ὁποῖον ἀφηγήθημεν προηγουμένως (φύλλον 9). Ἡ ἐφημερίς δίδει κατωτέρω τὴν ἀκόλουθον περιγραφὴν τῆς τιμωρίας των:

«Τὴν 10ην τρέχοντος ὠδηγήθησαν εἰς Ζάκυνθον τῇ συνοδείᾳ τουρκικῆς φρουρᾶς. Τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν τούτων τεράτων εἶνε: Κωνσταντῖνος Μπισκίνης, Διονύσιος Μουζάκης, ἐπωνομαζόμενος Βαφίας καὶ κὼλαος Λάτας, ἐπωνομαζόμενος Κακαβᾶς. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως των εἰς τὰς Πάτρας ἀντέταξαν ἀντίστασιν, καθ' ἣν ὁ πρῶτος ἐφονεύθη, τοῦ ἔκωψαν λοιπὸν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἐκόμισαν ἐδῶ, ὁ δὲ δεύτερος ἐτραυματίσθη ἐπικινδύνως. Οὗτος, συμφῶνως μετ' τὴν καταδικαστικὴν του ἀπόφασιν, ἀπηγγονίσθη χθὲς (13ην Μαΐου) διὰ χειρὸς τοῦ δημίου, τὸ δὲ σῶμα του, συσφιγθὲν μεταξὺ δύο σιδηρῶν ἐλασμάτων, ἐκρεμάσθη εἰς τὸ μέρος τὸ ὀρισμένον διὰ τοιοῦτους κακούργους. Ὁ Λάτας παραμένει ἀκόμη φρουρούμενος ἀσθηροτάτα, ἐνῶ ἡ δικαιοσύνη ἀσχολεῖται ἐξετάζουσα αὐτὸν διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ ἐὰν ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι συνένοχοι τοῦ τρομεροῦ ἐγκλήματος.

«Οὐδεὶς ὑπάρχει ῥ' συμπονῶν διὰ τὴν τύχην τῶν δολοφόνων, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ διέπραξαν τὸ κακούργημα, ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, μὴ περιμένοντες πλέον ὅτι θὰ συναλαμβάνοντο ἐκεῖ. Ἡ σύλληψις

των, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σημαντικὸν γεγονός διὰ τὴν νήσον μας, ἀποδεικνύουσα τὰς ἀκαμάτους προσπάθειας καὶ φροντίδας τοῦ ἐξοχωτάτου ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλέως, μᾶς πληροῖ ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν πλήρη γαλήνην τοῦ λαοῦ».

□□×□□

Ἄς ἀφήσωμεν πλέον τὰ ἐγκλήματα καὶ ἄς ἔλθωμεν εἰς πλέον εὐχάριστα θέματα. Καὶ πρῶτον ἄς ἀσχοληθῶμεν μετ' τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἰδού τί εὐρίσκομεν εἰς τὸ φύλλον τῆς 5ης Μαρτίου 1814.:

«Λιθοανόμεθα μεγάλην εὐχαρίστησιν ἀναγγέλλοντες εἰς τοὺς συμπολίτας μας τὸ ἐπικείμενον ἄνοιγμα δημοσίας σχολῆς εἰς μίαν εὐρύχωρον οἰκίαν (τοῦ κ. Ν. Μινώτου) κεκμένην εἰς μίαν τῶν ὑγιεινοτέρων θέσεων τῆς πόλεως. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 89 φύλλον μας ἀνηγγείλαμεν τὴν γενναϊόδωρον καὶ εὐγενῆ ἐπιθυμίαν τῆς κυβερνήσεως ὅπως συστήσῃ Δημόσιον Κολλέγιον εἰς τὰς νήσους ταύτας. Τὸ μέτρον αὐτὸ, τὸ τόσον εὐεργετικὸν καὶ σωτήριον ἀνεβλήθη μέχρι τοῦδε, ἐλλείψει προσωρινῶς τῶν μέσων ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶνε ἀπαραίτητα διὰ τὴν θεμελίωσιν ἐνὸς θεομοῦ τοσαύτης σπουδαιότητος, ἰδίως εἰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἐπὶ μακρὸν εἶχε παραμεληθῆ καὶ ὅπου λόγῳ ἀτυχῶν περιστάσεων, τὸ δημόσιον πνεῦμα δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ δεχθῆ μίαν κατάλληλον ἐνθάρρυνσιν.

»Μέχρις ὅτου ὅμως κατορθωθῆ νὰ πραγματοποιηθῆ πλήρως ἡ ἐπιθυμία τοῦ Κυβερνήτου ἐπὶ τοῦ προκειμένου (τοῦθ' ὅπερ δὲν θὰ βραδύνη νὰ γίνῃ) καὶ προτοῦ τεθῆ εἰς ἐνέργειαν μία τόσον σωτηρία ὀργάνωσις, ἡ ὁποία δὲν θὰ λείψῃ νὰ ἐπαυξήσῃ τὰ ἠθικὰ ὠφελήματα τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουν οἱ κάτοικοι ἐν συνδυασμῷ μετ' τὰ πολιτικὰ κέρδη τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν ἀπὸ τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν εἰς τὰς χώρας ταύτας, ἐκρίθη ἀναγκαῖον ὅπως ἀρχίσῃ, χωρὶς καμίας ἀναβολῆς, μία προκαταρκτικὴ παρασκευὴ, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰόνιος νεολαία νὰ δυνηθῆ εὐκολώτερον νὰ λάβῃ μίαν τελειότεραν καὶ ἐλευθερωτέραν ἐκπαίδευσιν.

«Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει τώρα, ἡ τάξις καὶ ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας θὰ ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἐξόντωσιν ὅλων ἐκείνων τῶν ἐπιβλαβῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας γεννώσιν ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἄλλειψις μεθόδου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ αἱ ὁποῖαι συχνὰ ταράσσουν καὶ τὰ μάλλον εὐτυχῆ πνεύματα. Ἡ σχολὴ αὕτη δέον νὰ θεωρηθῆ ὄχι μόνον ὡς ὁ εὐτυχῆς πρόδρομος ἐνὸς θεομοῦ μέλλοντος νὰ φέρῃ ἄπειρα εὐεργετήματα εἰς τὰς νήσους ταύτας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπόδειξις τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ δείξουν οἱ κάτοικοι διὰ νὰ ἀποκτήσῃσιν τὴν μόρφωσιν ἢ ὁποῖα γεννᾷ τὴν πρόδοον τῆς πατρίδος.

»Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως εἰσαχθῆ εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν αὐτὴν Σχολὴν ἡ ἀναγκαῖα τάξις καὶ μέθοδος καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ γνωσθῆ ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἡλικία τῶν μαθητῶν. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν καλοῦνται οἱ γονεῖς ἢ συγγενεῖς τῶν νέων ὅπως ἀπευθυνθοῦν εἴτε προ-

σωπικῶς εἴτε ἐγγράφως πρὸς τὸν κ. Π. Πετρίδην, Ἐπιθεωρητὴν τοῦ Διδακτηρίου, ὁ ὁποῖος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ δεχθῆ ἰοανδήποτε σχετικὴν πληροφορίαν εἰς τὴν κατοικίαν του ἀπὸ 8 π.μ. μέχρι 1 μ.μ.

«Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ εἶδησις αὕτη θὰ πληρώσῃ χαρὰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι αισθάνονται εἰς τὴν καρδίαν των τὸ ἱερὸν καθήκον τὸ ὁποῖον ἔχει ἕκαστος πατὴρ νὰ δώσῃ εἰς τὰ τέκνα του μόρφωσιν ἱκανὴν ὅπως τὰ καταστήσῃ τίμια καὶ εὐτυχῆ».

Καὶ ἐξακολουθοῦν οἱ ὕμνοι καὶ ἔπαινοι διὰ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν πολιτῶν.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 12 Μαρτίου 1814 δημοσιεύεται ἡ εἶδησις τῆς καταλήψεως τῶν Παξῶν ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων τὴν 15 Φεβρουαρίου. Μαζὶ μὲ τὴν Ἀναφορὰν τοῦ τέως διοικητοῦ Παξῶν Φ. Ζαμπέλη, ἐκθέτοντος λεπτομερῶς τὸν τρόπον τῆς καταλήψεως τῆς νήσου, δημοσιεύεται καὶ ἡ Προκήρυξις τὴν ὁποίαν ἀπήρθυνε πρὸς τοὺς Παξινοὺς ὁ πλοίαρχος Τεύλορ, κυβερνήτης τοῦ ἀγγλικοῦ «Ἀπόλλων», καὶ ὁ συνταγματάρχης Τσῶρτς, ἀρχηγὸς τοῦ ἐθελοντικοῦ στρατοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαμε τὴν ἀπόβασιν καὶ κατάληψιν τῆς νήσου (ὁ γνωστὸς διὰ τὴν μετέπειτα δρᾶσιν του ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν Ἐπαναστάσιν).

Καὶ αἱ διασκεδάσεις δὲν παύουν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπως μανθάωμεν ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον ἀγγελίαν:

«Ἡ κ. Κ. Πλόμερ, τὴν ἑσπέραν τῆς 28 τρέχοντος Μαρτίου θὰ δώσῃ φωνητικὴν καὶ ὄργανικὴν συναυλίαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἐστιατορίου τοῦ 35 συντάγματος. Ἡ συναυλία θὰ ἀρχίσῃ τὴν 8 μ.μ. Τὰ εἰσιτήρια πωλοῦνται εἰς τὴν κατοικίαν τῆς κ. Πλόμερ, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Πεδεμόντι, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς αἰθούσης ὅπου θὰ δοθῆ ἡ συναυλία».

Φαίνεται ὅτι ἡ συναυλία τῆς Ἀγγλίδος ταύτης ἐπέτυχε... τοῦλάχιστον ἀπὸ ἀπόψεως εἰσπράξεων, διότι εἰς τὸ φύλλον τῆς 9 Ἀπριλίου ἀναγινώσκουμεν τὰ ἑξῆς:

«Ἡ κυρία Πλόμερ ἀνέβαλεν ἐπὶ τέλους τὴν ἀναχώρησίν της διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κοινοῦ καὶ τῶρα δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ἀσφαλῶς ὅτι οἱ μουσικόφιλοι τῆς Ζακύνθου θὰ τὴν ἀκούσουν καὶ εἰς ἄλλας συναυλίας. Εἰς τὴν πρώτην δοθησομένην θὰ ἐπαναλάβῃ, κατὰ γενικὴν ἀναζήτησιν, μερικὰ κομμάτια τὰ ὁποῖα ἤδη ἔψαλλεν».

Εἰς δὲ τὸ ἐπόμενον φύλλον ἀναγινώσκουμεν ὅτι «ἡ κ. Πλόμερ τὴν ἑσπέραν τῆς 22 τρέχοντος Ἀπριλίου θὰ δώσῃ εἰς τὴν ἰδίαν αἴθουσαν τῶν ἀξιωματικῶν μίαν Ἀκαδημίαν (ὅπως ἐλέγοντο τότε αἱ συναυλίας) εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ψάλλῃ ἐκλεκτὰ κομμάτια, διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν πόλιν ταύτην».

Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἀγγελίαν συνάγομεν ὅτι ἡ κ. Πλόμερ ἔδωσε καὶ ἄλλας συναυλίας μετὰ τὴν πρώτην τῆς 28 Μαρτίου καὶ ὅτι ἡ συναυλία τῆς 22 Ἀπριλίου ἦτο ἡ τελευταία... ἐκτὸς ἐάν, κατὰ γενι-

κὴν ἀναζήτησιν, ἀνέβαλε πάλιν τὴν ἀναχώρησίν της, πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐπόμενα φύλλα τῆς ἐφημερίδος.

□×□□

Καὶ τώρα, ἄς ἔλθωμεν εἰς ἄλλο, σοβαρότερον, ζήτημα, τὸ τῆς Πάργας. Εἰς τὸ φύλλον τῆς 2 Ἀπριλίου 1814 δημοσιεύονται αἱ λεπτομέρειαι τῆς καταλήψεως τῆς Πάργας ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ὀλίγον ἀργότερα τὴν παρέδωκεν ἀντὶ πινακίου φακῆς εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν. Ἡ ἐκεῖ γαλλικὴ φρουρὰ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἀγγλους, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀπέστειλαν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων κρατουμένην ἀκόμη Κέρκυραν. Οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας, ἂν πιστεύσωμεν τὴν ἐφημερίδα, μὲ χαρὰν ἐδέχθησαν τοὺς Ἀγγλους (ποῦ νὰ γνωρίζουν τί κακὸ τοὺς περιμένει!). Κατὰ τὴν κατάληψιν κανεῖς πολίτης δὲν ἔπαθε τίποτε, μόνον «ὁ Γάλλος ἀστυνόμος ἐσφάγη ἀπὸ τὸν λαόν, δικαίως ὀργισθέντα ἐναντίον του διὰ τὴν βιαιάν διαγωγὴν του».

«Δόξα τῷ Θεῷ, γράφει ἡ ἐφημερίς, ἡ σημαία τοῦ Ἀρπαγος (Ναπολέοντος) ἐξεδιώχθη ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Ἴονίου καὶ δὲν ἀπομένει παρὰ μόνον εἰς τὴν Κέρκυραν, ἡ ὁποία εἶναι ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' ἡ κατάστασις τοῦ φρουρίου τοῦτου καθημερινῶς καθίσταται ὀλονὲν καὶ κρισιμωτέρα, ἐκείνο δὲ τὸ ὁποῖον θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν δυσχερειῶν εἶναι ἡ φυλάκισις ἐνὸς Γάλλου στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος διέμενεν εἰς τὸ Λέτσε τῆς Ἰταλίας, ἐπιφορτισμένος τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὰς υποθέσεις τῆς Κερκύρας καὶ ἡ κατάσχεσις πεντακοσίων χιλιάδων δουκᾶτων Νεαπόλεως, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐκείνην διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς φρουρᾶς Κερκύρας».

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον ἀγγέλλεται ὅτι ὁ Ἀγγλος ταγματάρχης Κάρολος Γόρδων ἐφθασεν εἰς Παξοὺς διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν διοίκησιν τῆς νήσου, τὴν 17 Μαρτίου.

Σχετικῶς μὲ τὴν Πάργαν εὐρίσκουμεν εἰς τὸ φύλλον τῆς 6 Ἀπριλίου τὴν εἶδησιν ὅτι οἱ Ζακύνθιοι, συγκληθέντες ἀπὸ τὰς εἰδήσεις ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας εὐρίσκοντο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν λόγῳ τῆς τυραννίας τῶν Γάλλων, ἀεφάσισαν νὰ διενεργήσουν οἰκειοθελῶς ἔργον διὰ νὰ ἀνακουφίσουν κάπως τὴν δυστυχίαν των. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀπευθύνονται διὰ τῆς ἐφημερίδος πρὸς ὅλους τοὺς φιλανθρωποὺς Ζακυνθίους, παρακαλοῦντες ἵνα στείλουν ὅ,τι ἐπιθυμοῦν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν φιλανθρωπικῶν ὀργανισμῶν καὶ δὴ εἰς τὸν κ. Π. Πετρίδην, πρόεδρον τοῦ κρατικοῦ τοῦτου ὀργανισμοῦ καὶ ἐπόπτην τοῦ σχολείου, περὶ τοῦ ὁποῖου ἀνωτέρω ὠμίλησαμεν. Παρόμοιοι ἔρανοι φαίνεται ὅτι ἔγιναν καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους.

Καὶ μία δωρεά: Εἰς τὸ φύλλον τῆς 9 Ἀπριλίου δημοσιεύεται ἡ εἶδησις ὅτι ὁ Ζακύνθιος ἰατρός Ἰάκωβος Ἀραβαντινὸς ἀπήρθυνε πρὸς τὸν Κάμπελ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

«Ἐξοχώτατε.—Τμήμα ἐνὸς κτήματός μου εἰς τὸ Ἀκρωτήρι εὐ-

ρέθη κατάλληλον ὅπως ἐπ' αὐτοῦ ἀνεγερθῆ φάρος πρὸς βοήθειαν τῶν ναυτιλλομένων καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς πατρίδος μου. Δοκιμάζω τὴν ζωηροτέραν ἱκανοποίησιν, διότι μία τοιαύτη εὐτυχὴ σύμπτωσης μου ἐπιτρέπει νὰ δεῦξω ὀλίγιστον μέρος τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης μου, ἐφ' ὅσον τὰ πράγματα μου ἐπιτρέπουν καὶ νὰ βοηθήσω ταυτοχρόνως τὰς πατρικὰς καὶ εὐεργετικὰς φροντίδας τῆς Ἐξοχότητός σας ἐπ' ἀγαθῷ τῆς νήσου ταύτης.

»Προσφέρω, Ἐξοχώτατε, μὲ ἀληθῆ εὐχαρίστησιν, τὸ τμήμα γῆς τὸ εὐρεθὲν κατάλληλον διὰ τὸ τόσον χρήσιμον καὶ σημαντικὸν οἰκοδόμημα καὶ παρακαλῶ τὴν Ἐξοχότητά σας νὰ δεχθῆ τὴν μικρὰν αὐτὴν προσφορὰν μου, ἢ ὅποια δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὸ κοινὸν ἀγαθόν».

Ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου τούτου ἐκτίσθη τὸ μέχρι σήμερον σωζόμενον οἰκοδόμημα καὶ φάρος εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Ἀκρωτηρίου καὶ ἐπάνω εἰς τὴν τοποθεσίαν «Κρύο Νερό» τῆς πόλεως Ζακύνθου.

Ἐπακολουθοῦν πανηγυρικαὶ εἰδήσεις ἀπὸ τὸ πολεμικὸν μέτωπον. Ὁ Ναπολέων ἠττήθη, οἱ Παρίσιοι παρεδόθησαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ ἡγεμόνα καὶ ὁ Κορσικανὸς μετέβαιεν εἰς τὴν νησίδα Ἐλβαν ἐξόριστος. Καὶ ἡ ἐφημερίς μας δὲν λημονεῖ νὰ ἐκχύσῃ πάλιν τὸ δηλητήριον τῶν κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν, γράφουσα:

«Ἐκείνος ὁ ὁποῖος μέχρι πρὸ ὀλίγου εὗρισκε πολὺ στενωχῶρον τὴν Εὐρώπην διὰ τὰς ἀγερώχους βλέψεις του, εὐρίσκεται τώρα ἠναγκασμένος νὰ δεχθῆ μίαν σύνταξιν διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ ζῆσῃ εἰς μίαν νησίδα ὀλίγων μιλίων περιμέτρου. Θὰ μεταβῆ εἰς Ἐλβαν μὲ ἕξ ἐκατομμύρια φράγκα! Τὸ τόσον σκοτεινὸν τέλος ἑνὸς τυράννου, ὁ ὁποῖος ἐκουρέλιασε καὶ ἀνεστάτωσεν ἐπὶ τόσα ἔτη τὴν Εὐρώπην... καὶ ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ συναντήσῃ τὸν θάνατον παρὰ μίαν τύχην τόσον ταπεινωτικὴν, κουρελιάζει τὸν πέπλον ἐκείνον τῆς ψευδοῦς λαμπρότητος, ὁ ὁποῖος τὸν περιέβαλλε μέχρι τοῦδε εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου...».

Καὶ ἡ Ζάκυνθος ἐπανηγύρισε τὴν ἦτταν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν παῦσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Κάμπελ τὴν 15 Μαΐου ἐπανηγυρίσθη διὰ τελετῆς καὶ δοξολογίας εἰς τὸν Ὑψιστον, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

□□×□□

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 18 Μαΐου εὐρίσκουμεν μίαν περίεργον ἀνακοίνωσιν πρὸς τὸ κοινὸν τῆς Ζακύνθου:

«Ὁ δόκτωρ Tully, ἀρχίατρος τοῦ 35ου συντάγματος καὶ πρόεδρος τοῦ Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου τῆς νήσου, ἔχει τὴν ἱκανοποίησιν νὰ καταστήσῃ γνωστὸν εἰς τὸ κοινὸν ὅτι ἔγινεν εἰς τὴν ἰατρικὴν μίαν σπουδαιοτάτη ἀνακάλυψιν, τῆς ὁποίας τὰ σωτήρια ἀποτελέσματα δοκιμασθέντα ὑπερέβησαν πᾶσαν ἰατρικὴν προσδοκίαν. Ὁ κοινὸς ἄνθρωπος, ὁ παραγόμενος ἀπὸ τὰ καέντα ξύλα (ξυλάνθρωπος) ὁ ὁποῖ-

ος, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν κίβαν, θεραπεύει τοὺς διαλείποντας πυρετούς, ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνδιαφερούσης ταύτης ἀνακαλύψεως.

Ἡ ἑσωτερικὴ χρησιμοποίησις τοῦ ἀποτελεσματικοῦ τούτου φαρμάκου ἐκκοινοποιήθη δι' ἐγκυκλίου τοῦ δόκτορος Borland, ἐπιθεωρητοῦ τῶν Βρεττανικῶν κήσεων τῆς Μεσογείου καὶ συνεστήθη εἰς ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς ἰατροὺς. Ὁ δόκτωρ Tully τὸ ἐχρησιμοποίησεν ἐπὶ τέσσαρας ὄλους μῆνας εἰς τὸ γενικὸν νοσοκομεῖον τῆς Ζακύνθου μὲ ὄλην τὴν προσοχὴν τὴν ὅποιαν ἀπῆτει τὸ πρᾶγμα τοῦτο καὶ τὸ εὖρε θαυμασιῶς ἀποτελεσματικὸν εἰς πολλοὺς πυρετούς, εἰς πολλὰς δὲ περιπτώσεις ἀποτελεσματικώτερον καὶ ἀπὸ τὴν κίβαν.

Ἡ ὄσις γενικῶς ἢ καθορισθεῖσα ἀπὸ τὸν δόκτορα Tully δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἐν δράμιον, λαμβανόμενον κατὰ διαλείμματα δύο ἕως τριῶν ὥρων.

Ἐπειδὴ τὰ στενὰ ὄρια τῆς ἐφημερίδος δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰς διαφόρους παρατηρήσεις τὰς γενομένας ἀπὸ τὸν δόκτορα Tully κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ φαρμάκου τούτου, διὰ τοῦτο ὁ δόκτωρ εἶναι πρόθυμος νὰ ἀνακοινώσῃ εἴτε προσωπικῶς εἴτε δι' ἀλληλογραφίας εἰς πάντα ἰατρὸν τῶν νήσων τούτων τὰ σχετικὰ μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεών του ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἄνθρωπος καὶ ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκ τούτου θὰ προέλθῃ μεγάλη ὠφέλεια εἰς τοὺς κατοίκους τῶν νήσων».

□□×□□

Ἐφθάσαμεν πλέον εἰς τὸ τελευταῖον ὑπάρχον φύλλον τῆς ἐφημερίδος, μὲτὰ χρονολογίαν 21 Μαΐου 1814 καὶ ὑπ' ἀριθμὸν 116. Ἐκ τούτου λαμβάνομεν τὰς τελευταίας πληροφορίας. Καὶ πρώτη εἶναι ἡ περιγραφή τοῦ ἐπισήμου ἐορτασμοῦ τῆς ἠττης τοῦ Ναπολέοντος.

Τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐχαιρέτησαν ἀπὸ τὸ φρούριον κανονιοβολισμοί. Τὴν 10 π.μ. ὁ Κάμπελ, συνοδευόμενος ἀπὸ ὅλους τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, μετέβη εἰς πῆν ὀρθόδοξον μητρόπολιν, ὅπου ὁ πρωτοπαπᾶς ἔψαλε δοξολογίαν διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Τὴν μεσημβρίαν ὁ στρατὸς ἔρριψε τοὺς νενομισμένους πυροβολισμοὺς χαιρετισμοῦ, ἐνῶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὸν λιμένα ἀπήντων μὲ τὰ τηλεβόλα των. Κατόπιν τὰ στρατεύματα παρήλασαν ἐνώπιον τοῦ Κάμπελ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου ζητωκραυγάζοντα μαζὶ μὲ τὸν ἐκεῖ συνηθροισμένον λαόν. Κατὰ τὴν δύσιν ἐπανελήφθησαν οἱ κανονιοβολισμοὶ τοῦ φρουρίου, τὸ δὲ ἑσπέρας ὀλόκληρος ἡ πόλις ἐφωταγωγήθη.

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον δημοσιεύεται μία πληροφορία μεταδοθεῖσα ἀπὸ τὴν Τεργέστην, κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ Ναπολέων ἠτοκτόνησεν. Καὶ ἡ ἐφημερίς, σχολιάζουσα τὴν ψευδῆ ταύτην εἰδήσιν, ἐπιλέγει:

«Δὲν δυνάμεθα ἀκόμη νὰ ἐγγυηθῶμεν τὴν ἀληθινότητα τῆς εἰδήσεως ταύτης, ἀλλ' ἂν τοῦτο εἶναι πραγματικότης, δὲν θὰ δυνηθῶ-

μεν νὰ ἐκφέρωμεν τὴν γνώμην ἂν τοῦτο ὀφείλῃται εἰς μίαν γενναίαν ἀπόφασιν τοῦ ἀθλιεστέρου τῶν ἀνθρώπων (τὴν ὁποίαν ἄλλως τε δὲν ἠδυνήθη νὰ δείξῃ προτοῦ νὰ ἀφήσῃ νὰ ταπεινωθῇ διὰ τῆς πτώσεώς του) ἢ εἰς ἀποτέλεσμα δειλίας πρὸ τοῦ θλιβερωτάτου μέλλοντος τοῦ ὁποῖον ἠνοίγετο ἐνώπιόν του».

Ἐπακολουθοῦν μερικαὶ εἰδήσεις τιμωριῶν ἐγκληματιῶν τινων. Εἰς τὴν Λευκάδα ὁ Σπυρ. Γαβαλάς, γραμματεὺς τοῦ πρωτοδικείου, κατεδικάσθη εἰς ἀπόλυσιν καὶ πρόστιμον τετρακοσίων ταλλήρων, διότι ἐπλαστογράφησεν ἔγγραφον τῆς ὑπηρεσίας του.

Ὁ Χριστόδουλος Χαλκιάς, Λευκάδιος, σιτοπώλης, ἐτιμωρήθη μὲ πρόστιμον πενήκοντα ταλλήρων ἐπὶ παραβάσει τῶν ἀγορανομικῶν διατάξεων. Δι' ὁμοίαν παράβασιν ἐτιμωρήθησαν διάφοροι ἄλλοι.

Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ὁ πλοίαρχος Σπύρος Πανᾶς ἐτιμωρήθη μὲ πρόστιμον ἑκατὸν πενήκοντα ταλλήρων, διότι ἐπεβίβασεν ἐπὶ τοῦ πλοίου του ἓνα ταξειδιώτην ἄνευ ἀδείας κυβερνητικῆς.

Εἰς τὰ Κύθηρα ὁ Δημήτριος Σεμιτέκολος ἐπλήρωσε πρόστιμον εἴκοσι ταλλήρων διότι ἄνευ ἀδείας ἐπώλησε λιανικῶς οἶνον.

Καὶ πελειῶνομεν μὲ μίαν εἰδησιν ἐφευρέσεως ἐνὸς Ζακυνθίου:

«Ὁ κ. Νικόλαος Καρρέρ, ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, ὁ ὁποῖος ἐφευρε καὶ κατεσκεύασε ἓνα μύλον διὰ τὸ ἄλεσμα σίτου, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ διπλοῦν ἀποτέλεσμα τῶν κοινῶν μύλων τῶν γνωστῶν εἰς τὸν τόπον μας, ἔλαβεν ὡς δῶρον ἀπὸ τὸν Ἐξοχώτατον πληρεξούσιον τοῦ βασιλέως ἓν μετάλλιον χρυσοῦν καὶ ἓν δῶρον ἑκατὸν ταλλήρων ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου.

»Τὸ μετάλλιον φέρει ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφήν: «Φιλοπονίας μηχανικῆς ἔνεκεν Ἰνικολάφ Καρρέρη, Ζακυνθίω, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος: «Ἐπὶ Ἄρχοντος Κάμπελ αἰοιδ' Ζακύνθω».

»Δοκιμάζομεν ἀληθῆ ἀνακούφισιν ἀναγγέλλοντες εἰς τὸ κοινὸν τὴν εὐγενῆ αὐτὴν πράξιν, ἢ ἰσοποία τιμᾶ τὰς ἀδιακόπους φροντίδας τοῦ Ἐξοχωτάτου Ἀρχοντος ὅπως ἐπανέστη τὴν εὐημερίαν τῶν νήσων τούτων, καὶ ἀποδίδει ταυτοχρόνως ὀφειλόμενον ἔπαινον εἰς τὴν ἐντιμον βιομηχανίαν ἐνὸς συμπολίτου μας».

Μέχρι τοῦ ἐνενημοστοῦ φύλλου τὸ τυπογραφεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἔξετυπούτο ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἔκαλεῖτο «Δημοσία Τυπογραφία τῶν Ἰονίων νήσων». Ἀπὸ τοῦ ἑκατοστοῦ ὅμως φύλλου (τῆς 29 Ἰανουαρίου 1814) ἠλλάξεν ὄνομα, ἀποκαλούμενον «Βασιλικὴ Τυπογραφία», ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν σημείωσιν τὴν εὐρισκομένην εἰς τὸ τέλος ἐκάστου φύλλου. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ φύλλου 111 τὸ στέμμα τὸ εὐρισκόμενον ἐν ἐπικεφαλίδι τῆς ἐφημερίδος μετετράπη, γενόμενον μικρότερον, ἔφερον ὅμως πάντοτε τὰ αὐτὰ ἐμβλήματα τοῦ γνωστοῦ Βρετανικοῦ στέμματος, λέοντα καὶ ἵππον μὲ τὰ ρητὰ «Honnay soit qui mal y pense» καὶ «Dieu et mon droit».

Τὸ σχῆμα τῆς ἐφημερίδος διετηρήθη ἀμετάβλητον μέχρι τέλους, καθὼς καὶ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

ΤΣΕΧΩΦ

ΜΙΑ ΑΙΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΓΑΜΟΝ

ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΤΣ ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ, κτηματίας.

ΝΑΤΑΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ, κόρη του, 25 χρονῶν.

ΙΒΑΝ ΒΑΣΙΛΙΕΒΙΤΣ ΛΟΜΩΦ, γειτόνας τοῦ πρώτου, κτηματίας καὶ αὐτὸς. Καλοσκευόμενος, ἑλοστρόγγυλος, γερὸς.

I

Αἴθουσα στὸ σπίτι τοῦ Τσιμπουκώφ.

(Τσιμπουκώφ καὶ Λομώφ. Ὁ τελευταῖος μὲ φράσκο καὶ ἄσπρα γάντια).

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (ποῦ ἔρχεται γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸ Λομώφ). — Ψυχίτσα μου, τί βλέπω; Ὁ Ἰβάν Βασιλίεβιτς! Πανευτυχῆς καὶ μακάριος! Τί ξαφνικὸ ἦταν τοῦτο, μανοῦλα μου!... Πῶς τὰ πάμε;

ΛΟΜΩΦ.—Εὐχαριστῶ, καλὰ. Καὶ σεῖς, πῶς εἴσθε;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἀρκετὰ καλὰ, ἄς δοξάζουμε τὸ Θεό, τοὺς ἀγίους καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Μὰ καθήστε, σὰς παρακαλῶ, νὰ σὰς καμαρώσω! Δὲν ξεχνοῦν ἔτσι, ψυχίτσα μου, τοὺς γειτόνους. Μὰ μανοῦλα μου, γιατί μούρθατε ἔτσι ἐπισήμως, μὲ ἄσπρα γάντια καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ τὰ λοιπὰ; Γιὰ ποῦ μοῦ ἐτοιμάζεσθε, χρυσό μου;

ΛΟΜΩΦ.—Γιὰ πουθενά. Δὲν ἔρχομαι παρὰ γιὰ σὰς,

μεν νὰ ἐκφέρωμεν τὴν γνώμην ἂν τοῦτο ὀφείλεται εἰς μίαν γενναίαν ἀπόφασιν τοῦ ἀθλιεστέρου τῶν ἀνθρώπων (τὴν ὁποίαν ἄλλως τε δὲν ἠδυνήθη νὰ δείξῃ προτοῦ νὰ ἀφήσῃ νὰ ταπεινωθῇ διὰ τῆς πτώσεώς του) ἢ εἰς ἀποτέλεσμα δειλίας πρὸ τοῦ θλιβερωτάτου μέλλοντος τὸ ὁποῖον ἀνοίγεται ἐνώπιόν του».

Ἐπακολουθοῦν μερικαὶ εἰδήσεις τιμωριῶν ἐγκληματιῶν τινῶν. Εἰς τὴν Λευκάδα ὁ Σπυρ. Γαβαλάς, γραμματεὺς τοῦ πρωτοδικείου, κατεδικάσθη εἰς ἀπόλυσιν καὶ πρόστιμον τετρακοσίων ταλλήρων, διότι ἐπλαστογράφησεν ἔγγραφον τῆς ὑπηρεσίας του.

Ὁ Χριστόδουλος Χαλκικιάς, Λευκάδιος, σιτοπώλης, ἐτιμωρήθη μὲ πρόστιμον πενήκοντα ταλλήρων ἐπὶ παραβάσει τῶν ἀγορανομικῶν διατάξεων. Δι' ὁμοίαν παράβασιν ἐτιμωρήθησαν διάφοροι ἄλλοι.

Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ὁ πλοίαρχος Σπύρος Πανάς ἐτιμωρήθη μὲ πρόστιμον ἑκατὸν πενήκοντα ταλλήρων, διότι ἐπεβίβασεν ἐπὶ τοῦ πλοίου του ἓνα ταξειδιώτην ἄνευ ἀδείας κυβερνητικῆς.

Εἰς τὰ Κῦθηρα ὁ Δημήτριος Ξεμιτέκοιος ἐπλήρωσε πρόστιμον εἴκοσι ταλλήρων διότι ἄνευ ἀδείας ἐπώλησε λιανικῶς οἶνον.

Καὶ τελειώνομεν μὲ μίαν εἰδησιν ἐφευρέσεως ἐνὸς Ζακυνθίου:

«Ὁ κ. Νικόλαος Καρρέρ, ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ διπλοῦν ἀποτέλεσμα τῶν κοινῶν μύλων τῶν γνωστῶν εἰς τὸν τόπον μας, ἔλαβεν ὡς δῶρον ἀπὸ τὸν Ἐξοχώτατον πληρεξούσιον τοῦ βασιλέως ἓν μετάλλιον χρυσοῦν καὶ ἓν δῶρον ἑκατὸν ταλλήρων ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου.

»Τὸ μετάλλιον φέρει ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν: «Φιλοπονίας μηχανικῆς ἔνεκεν Νικολάφ Καρρέρη, Ζακυνθίου, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος: «Ἐπὶ Ἄρχοντος Κάμπελ αἰοιδ' Ζακύνθω».

»Δοκιμάζομεν ἀληθῆ ἀνακούφισιν ἀναγγέλλοντες εἰς τὸ κοινὸν τὴν εὐγενῆ αὐτὴν πράξιν, ἢ ὁποῖα τιμᾷ τὰς ἀδιακόπους φροντίδας τοῦ Ἐξοχωτάτου Ἄρχοντος ὅπως ἐπαυξήσῃ τὴν εὐημερίαν τῶν νήσων τούτων, καὶ ἀποδίδει ταυτοχρόνως ὀφειλόμενον ἔπαινον εἰς τὴν ἔντιμον βιομηχανίαν ἐνὸς συμπολίτου μας».

Μέχρι τοῦ ἐνενηκοστοῦ φύλλου τὸ τυπογραφεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἔξετυποῦτο ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἔκαλεῖτο «Δημοσία Τυπογραφία τῶν Ἰονίων νήσων». Ἀπὸ τοῦ ἑκατοστοῦ ὅμως φύλλου (τῆς 29 Ἰανουαρίου 1814) ἠλλάξεν ὄνομα, ἀποκαλούμενον «Βασιλικὴ Τυπογραφία», ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν σημειώσιν τὴν εὐρισκομένην εἰς τὸ τέλος ἐκάστου φύλλου. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ φύλλου 111 τὸ στέμμα τὸ εὐρισκόμενον ἐν ἐπικεφαλίδι τῆς ἐφημερίδος μετετραπῆ, γενόμενον μικρότερον, ἔφερον ὅμως πάντοτε τὰ αὐτὰ ἐμβλήματα τοῦ γνωστοῦ Βρετανικοῦ στέμματος, λέοντα καὶ ἵππον μὲ τὰ ρητὰ «Honny soit qui mal y pense» καὶ «Dieu et mon droit».

Τὸ σχῆμα τῆς ἐφημερίδος διατηρήθη ἀμετάβλητον μέχρι τέλους, καθὼς καὶ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

ΤΣΕΧΩΦ

ΜΙΑ ΑΙΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΓΑΜΟΝ

ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΤΣ ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ, κτηματίας.

ΝΑΤΑΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ, κόρη του, 25 χρονών.

ΙΒΑΝ ΒΑΣΙΛΙΕΒΙΤΣ ΛΟΜΩΦ, γειτόνας του πρώτου, κτηματίας κι' αὐτός. Καλασπεκούμενος, δλοστρόγγυλος, γερός.

I

Αἴθουσα στὸ σπίτι τοῦ Τιμπουκώφ.

(Τοιμπουκώφ καὶ Λομώφ. Ὁ τελευταῖος μὲ φράκο καὶ ἄσπρα γάντια).

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (ποῦ ἔρχεται γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸ Λομώφ). — Ψυχίτσα μου, τί βλέπω; Ὁ Ἰβάν Βασιλιέβιτς! Πανευτυχῆς καὶ μακάριος! Τί ξαφνικὸ ἦταν τοῦτο, μανούλα μου!... Πῶς τὰ πάμε;

ΛΟΜΩΦ.—Εὐχαριστῶ, καλὰ. Καὶ σεῖς, πῶς εἴσθε;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἀρκετὰ καλὰ, ἄς δοξάζουμε τὸ Θεό, τοὺς ἀγίους καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Μὰ καθήστε, σὰς παρακαλῶ, νὰ σὰς καμαρώσω! Δὲν ξεχνοῦν ἔτσι, ψυχίτσα μου, τοὺς γειτόνους. Μὰ μανούλα μου, γιατί μούρθατε ἔτσι ἐπισήμως, μὲ ἄσπρα γάντια καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ τὰ λοιπὰ; Γιὰ ποῦ μοῦ ἐτοιμάζεσθε, χρυσό μου;

ΛΟΜΩΦ.—Γιὰ πουθενά. Δὲν ἔρχουμαι παρὰ γιὰ σὰς,

ἀξιότιμε Στέφανε Στεφάνοβιτς.

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Τότε γιατί μου στολίστηκες ἔτσι, ἀγάπη μου, σάν πρωτοχρονιάτικος κοῦκλος;

ΛΟΜΩΦ.—Νὰ τί συμβαίνει. (Τὸν πιάνει μπράτσο). Ἔρχομαι σὲ σὰς, τιμημένε Στέφανε Στεφάνοβιτς, γιὰ νὰ σὰς ἐνοχλήσω μὲ μιὰ αἴτησί μου. Εἶχα τὴν τιμὴ ἐπανεπιλημμένως νὰ ζητήσω τὴ βοήθειά σας καὶ πάντα ἐσεῖς... πῶς νὰ τὸ πῶ... μὰ μὲ συγχωρεῖτε, εἶμαι νευριασμένος... πρέπει νὰ πῶ ἓνα ποτήρι νερὸ, ἀξιότιμε Στέφανε Στεφάνοβιτς. (Πίνει νερό).

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (ἰδιαιτέρως). — Δανεικὰ θὰ θέλῃ! Δὲ σφάζανε! (στὸ Λομῶφ). — Περὶ τίνος πρόκειται ἀγοράκι μου;

ΛΟΜΩΦ.—Βλέπετε, (τὰ χάνει ἐντελῶς). Σταμάτιε Στεφάνοβιτς... μὲ συγχωρεῖτε... Στέφανε Σταμάτοβιτς... Τί ἔπαθα; εἶμαι στ' ἀλήθεια τρομερὰ νευριασμένος, ὅπως βλέπετε. Κοντολογίης, ἐσεῖς μόνο μπορείτε νὰ μὲ βοηθήσετε, ἂν καὶ δὲν τὸ ἀξίζω καθόλου καὶ... καὶ δὲν ἔχω κἀνένα δικαίωμα νὰ σὰς ζητήσω βοήθεια...

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἄ, μὲ σκάσατε, ψυχοῦλα μου! Μιλᾶτε ἐπὶ τέλους!... Λοιπόν;

ΛΟΜΩΦ.—Ἀμέσως. Ἐνα λεφτό. Νὰ, ἦρθα γιὰ νὰ σὰς ζητήσω εἰς γάμον τὴν κόρη σας Ναταλία Στεφάνοβικ.

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (χαρούμενος). — Μανοῦλα μου! Ἰβάν Βασιλίεβιτς! Ξαναπέστο. Θαρρῶ πῶς δὲν ἄκουσα καλά.

ΛΟΜΩΦ.—Ἔχω τὴν τιμὴ νὰ ζητήσω...

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (διακόποντας). — Χρυσό μου... Εἶμαι τόσο εὐχαριστημένος καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ γιὰ νὰ σοῦ ἀποδείξω πόσο καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ (τὸν ἀγκαλιάζει καὶ τὸν φιλάει). Καὶ νᾶξερές πόσο τὸ ἐπιθυμοῦσα; Ἦταν ὁ πόθος τῆς ζωῆς μου (ἓνα δάκρυ). Καὶ σὲ ἀγαποῦσα πάντα, παιδάκι μου, σάν νὰ σὲ εἶχα ἐγὼ ὁ ἴδιος γεννήση. Ποῦ ἔτσι ὁ Θεὸς νὰ σὰς ἔχη πάντα ἀγαπημένους, ταιριασμένους καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. ὦ πόσο τὸ λαχταροῦσα ἓνα τέτοιο!... Δὲ μὲ βλέπεις, ποῦ ἀπὸ τὴ χαρὰ μου, κοντεύω νὰ τὰ χάσω, νὰ τρελλαθῶ, νὰ γίνω ἔξω φρενῶν! Πάω νὰ σοῦ στείλω τὴ Ναταλία καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ.

ΛΟΜΩΦ (συγκινημένος).—Ἀξιότιμε Στέφανε Στεφάνοβιτς, τί λέτε, μπορῶ νὰ ἔχω ἐλπίδες πῶς θὰ μὲ θέλῃ καὶ αὕτη;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἐνα τέτοιο ὠραῖο νέο σάν καὶ σένα νὰ μὴ θέλῃ; Στοιχηματίζω πῶς εἶνε μαζί σου ἐνθουσιασμένη, ἐρωτευμένη καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Περίμενε, μιὰ στιγμοῦλα.

II

ΛΟΜΩΦ μόνος.

ΛΟΜΩΦ.—Μ' ἔπιασε κρύος ἰδρώς. Τρέμω ὅπως ὅταν παρουσιαζόμενον γιὰ ἐξετάσεις. Τὸ πᾶν εἶνε νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἀπόφασι, ὅπως μὲ τὸ ρετινόλαδο. Ἄν τὸ πολυσκεφθῇ κανεὶς, τὸ πολυψιλαφήσῃ, τὸ πολυμιλήσῃ, ἂν περιμένη κανεὶς τὸ ἰδανικόν του, τὸ μεγάλο καὶ ἀληθινὸ ἔρωτα, δὲν παντρεύεται ποτέ... Μπρ! πῶς κρῶνω! Ἡ Ναταλία Στεφάνοβικ εἶνε μιὰ θαυμασία νοικοκυρὰ, ὄχι ἄσχημη, μορφωμένη... ποῦ θαῦρω τὴν καλύτερη; Καὶ ὅμως, εἶμαι τόσο ταραγμένος ποῦ ἀρχίζουν νὰ βουίζουν τ' αὐτιά μου... (πίνει νερό). ὦ, ἔφτασε πιά ὁ κόμπος στὸ χτένι! Πρέπει νὰ παντρευτῶ! Ἐν πρώτοις εἶμαι ἡδὴ τριάντα πέντε χρονῶν, εἰς τὴν κρίσιμη δηλαδὴ ἡλικία, ὅπως λένε. Ἐν δευτέροις ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ ταχτικὴ καὶ κανονικὴ ζωή... Ὑποφέρω ἀπὸ τὴν καρδιά μου, ἔχω συνεχεῖς παλμούς τῆς καρδίας, εἶμαι οὐθυμὸς καὶ νευριάζω μὲ τὸ παραμικρό. Νὰ, τὰ χεῖλιά μου τρέμουν καὶ νοιώθω ἓνα μούδιασμα στὸ δεξί μου βλέφαρο... Μὰ τὸ μεγάλο μου βᾶσανο εἶνε ὁ ὕπνος. Μόλις πέσω καὶ ἀρχίσω γλυκὰ νὰ τὸν παίρνω ἔξαφνα τίκ! σάν κάτι νὰ μοῦ φεύγῃ ἀπὸ τὸ ἀριστερό μου πλευρὸ καὶ νὰ μὲ χτυπᾷ καὶ πάνω στὸν ὄμο καὶ στὸ κεφάλι... Πηδάω σάν τρελλὸς ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ ἀρχίζω νὰ περπατᾶω. Ξαναπέφτω, μὰ μόλις μὲ ξαναπαίρνει, τίκ, ξαναρχίζει τὸ ἀριστερὸ πλευρό. Καὶ ἔπειτα συνέχεια καμμιὰ εἰκοσαριά φορές.

III

(Ναταλία Στεφάνοβικ, Λομῶφ)

ΝΑΤΑΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ (μόλις μπῆ). — Ἄ! ἐσεῖς εἴσατε; Καὶ ὁ πατέρας μου μοῦ λέει: «Τρέχα, εἶνε ἓνας ἔμπορος καὶ ζητάει ἐμπόρευμα». Καλημέρα, Ἰβάν Βασιλίεβιτς.

ΛΟΜΩΦ.—Καλημέρα, τιμημένη Ναταλία Στεφάνοβικ.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μὲ συγχωρεῖτε, φορᾶω τὴν ποδιά μου καὶ δὲν εἶμαι τουαλετταρισμένη. Καθαρίζαμε ἀρακὰ γιὰ νὰ τὸν βάλουμε νὰ ξεραθῇ. Καὶ γιατί κάνουμε μαῦρα μάτια νὰ σὰς δοῦμε; Καθηστε... (Κάθονται). Θέλετε νὰ φάτε μαζὶ μας;

ΛΟΜΩΦ.—Ὁχι, εὐχαριστῶ, ἔχω ἡδὴ φάει.

ΜΟΛΩΦ.—Δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὰ τὰ λειβάδια, κυρία μου, μὰ εἶνε ζήτημα ἀρχῆς. Ἐὰν τὰ θέλετε, ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς τὰ προσφέρω.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Ἐγὼ νὰ σᾶς τὰ προσφέρω, γιατί εἶνε δικὰ μου! Τί παράδοξο, μὰ τὴν ἀλήθεια. Ἔως τὰ τώρα σᾶς εἶχαμε γιὰ ἕνα καλὸ γείτονα, ἕνα φίλο. Πέρσι σᾶς δανείσαμε τὸ ἀλέτρι μας καὶ ἔτσι ἐμεῖς περιμέναμε ὡς τὸ Νοέμβριο γιὰ ν' ἀλωνίσουμε καὶ τώρα μᾶς φέρεστε σὰν νᾶμαστε γύφτοι. Μοῦ χαρίζετε τὴν ἴδια μου τὴ γῆ. Μὲ συμπαθατε, μ' αὐτὸ δὲν εἶνε διαγωγή ἐνὸς γειτόνου, μοῦ φαίνεται μάλιστα πὼς εἶνε κάτι ἐντελῶς ἐξωφρενικό.

ΛΟΜΩΦ.—Τώρα θὰ μοῦ πῆτε κι' ὅλας πὼς θέλω νὰ καταπατήσω τὰ κτήματά σας; Δεσποινίς, δὲν καταπατήσα ποτὲ τοὺς ἀγρούς κανενὸς καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψω ποτὲ σὲ κανένα νὰ ἐκστομίση μιὰ τέτοια κατηγορία. (Πηγαίνει γρήγορα στὴν καράφα καὶ πίνει νερό). Οἱ Γελαδοβοσκὲς εἶνε δικές μου!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Λέτε ψέμματα, εἶνε δικές μας!

ΛΟΜΩΦ.—Δικές μου!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Δὲν λέτε ἀλήθεια καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω. Θὰ στείλω ἀμέσως τώρα τοὺς θεριστάδες μου ἐκεῖ.

ΛΟΜΩΦ.—Τί;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τώρα ἀμέσως οἱ θεριστάδες μου ξεκινᾶνε.

ΛΟΜΩΦ.—Θὰ τοὺς πετάξω μὲ τίς κλωτσιές!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Δὲ θὰ τολμήσετε!

ΛΟΜΩΦ (βάζοντας τὸ χέρι του στὴν καρδιά του).—Οἱ Γελαδοβοσκὲς εἶνε δικές μου! Τὸ νοιώθετε; Δικές μου!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μὴ φωνάζετε, σᾶς παρακαλῶ! Μπορεῖτε νὰ φωνάζετε ὅσο θέλετε καὶ βγάζετε τὸν κόρακα σπίτι σας, μὰ ἐδῶ, σᾶς παρακαλῶ, μὴν ὑπερβαίνετε τὰ ὄρια!

ΛΟΜΩΦ.—Ἐὰν δὲν εἶχα, δεσποινίς, αὐτὸν τὸν τρομαχτικὸ παλμὸ στὴν καρδιά καὶ ἔαν οἱ ἀρτηρίες μου δὲν χτυποῦσαν στὰ μελίγκια μου, θὰ σᾶς μιλοῦσα ἄλλοιῶς. (Φωνάζει): Οἱ Γελαδοβοσκὲς εἶνε δικές μου!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Δικές μας!

ΛΟΜΩΦ.—Δικές μου!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Δικές μας!

ΛΟΜΩΦ.—Δικές μου!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

(Οἱ ἴδιοι καὶ ὁ Τσιμπουκῶφ)

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (μπαίνοντας).—Τί συμβαίνει; Γιατί φωνάζετε;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μπαμπᾶ, ἐξήγησε σὲ παρακαλῶ σ' αὐτὸν τὸν κύριο, σὲ ποιὸν ἀνήκουν οἱ Γελαδοβοσκὲς; Σὲ μᾶς ἢ σ' αὐτόν;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (στοὺς Λομῶφ).—Μικρούλη μου, τὰ λειβάδια αὐτὰ εἶνε δικὰ μας.

ΛΟΜΩΦ.—Μὰ, πρὸς Θεοῦ, Στέφανε Στεφάνοβιτς, γιατί εἶνε δικὰ σας; Σεῖς, τουλάχιστον, λογικευθεῖτε! Ἡ γιαγιά τῆς θείας μου ἔδωσε νὰ τὰ νέμονται δωρεὰν καὶ προσκαίρως τὰ λειβάδια στοὺς χωρικοὺς τοῦ παπποῦ σας. Οἱ χωρικοὶ, τὰ ἐνέμοντο σαράντα ὀλόκληρα χρόνια καὶ τὰ συνήθισαν σὰν νὰ ἦσαν δικὰ τους, μὰ ὅταν ἔγινε ἡ χειραφέτησις των...

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Μιὰ στιγμή, χρυσό μου. Ξεχνᾶτε πὼς οἱ χωρικοὶ δὲν πληρώνουν τίποτα στὴ γιαγιά σας καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ, γιατί τότε τὰ λειβάδια αὐτὰ ἦσαν ἐπίδικα καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Μὰ σήμερα καὶ οἱ πέτρες ξέρουν πὼς εἶνε δικὰ μας. Δὲν εἶδατε λοιπὸν τὸ σχεδιάγραμμα;

ΛΟΜΩΦ.—Θὰ σᾶς ἀποδείξω πὼς εἶνε δικὰ μου!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἀγάπη μου, δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ ἀποδείξετε.

ΛΟΜΩΦ.—Ὅχι, θὰ τὸ ἀποδείξω!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Μὰ μικρούλη μου, γιατί φωνάζεις ἔτσι; Φωνάζοντας, ἀκριβῶς, δὲ θὰ ἀποδείξης τίποτα. Δὲ θέλω τίποτα δικό σας, μὰ δὲ θέλω καὶ νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τίποτα δικό μου. Γιατί νὰ κάνω δῶρα; Ἄν, ἀγάπη μου, ἦρθες ἐδῶ μὲ τὴν πρόθεσι νὰ μοῦ διαμφισβητήσης τὰ λειβάδια μου καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ, προτιμῶ νὰ τὰ ἐκχωρήσω καλύτερα στοὺς χωρικοὺς, παρὰ σὲ σένα! ὀρίστε μας!

ΛΟΜΩΦ.—Καὶ μὲ τί δικαίωμα θὰ χαρίσετε ξένη ἰδιοκτησία;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Αὐτὸ ἐγὼ τὸ ξέρω, νεανία μου! Καὶ μάθε πὼς δὲν εἶμαι συνηθισμένος νὰ μοῦ μιλᾶνε σ' αὐτὸ τὸ ὕφος καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Νεαρέ μου, εἶμαι στὰ χρόνια διπλὸς ἀπὸ σένα, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ εἶσαι πιὸ ψυχραίμος καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ.

ΛΟΜΩΦ.—Δηλαδή μὲ παίρνετε γιὰ βλάκα καὶ βαλθήκατε νὰ μὲ κοροϊδέσετε! Λέτε πὼς ἡ γῆ μου εἶνε γῆ σας καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὰ, ἀπαιτεῖτε νὰ εἶμαι ψυχραίμος καὶ νὰ σᾶς φέρωμαι ἀνθρωπινά! Οἱ καλοὶ γειτόνοι δὲν κάνουν ἔτσι, Στέφανε Στεφάνοβιτς! Δὲν εἴσθε ἕνας γείτονας, μὰ ἕνας σφετεριστής!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Τί; Τί εἶπατε;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μπαμπά, στείλε άμέσως τούς θεριστάδες στα λειβάδια!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Τί είπατε, κύριε;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Οί Γελαδοβοσκές είνε δικές μας και δέ θα υποχωρήσω ποτέ, δέ θα υποχωρήσω, όχι.

ΛΟΜΩΦ.—Θά τó δούμε αυτό! Θά σάς άποδειξω ένώπιον τής δικαιοσύνης πώς είνε δικά μου!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ένώπιον τής δικαιοσύνης; Έμπρός, λοιπόν, τρεχάτε στα δικαστήρια και τά λοιπά και τά λοιπά! Είσθε ικανός για όλα, σάς ξέρω καλά! Πάντα γυρεύετε άφορμή για δίκες και τά λοιπά και τά λοιπά... Αιωνίως φιλονεικίες! "Όλο τó σοί σας τέτοιο ήταν! "Όλο!

ΛΟΜΩΦ.—Σάς παρακαλώ, νά μη βρίζετε τó σοί μου! Στην οικογένεια τών Λομών όλοι υπήρξαν τίμιοι και κανένας δέν πήγε στα δικαστήρια για άπατεώνας όπως ό θεός σας.

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Στην οικογένεια τών Λομών όλοι ήσαν τρελλοί.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Όλοι, όλοι, όλοι!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—"Ο παππούς σας έπινε και γινόταν στουπί στο μεθύσι και ή νεώτερη θεία σας ή Ναστιάσκα Μιχαλόβνα, κρύβε λόγια, τσέκασε μ' έναν αρχιτέκτονα και τά λοιπά και τά λοιπά.

ΛΟΜΩΦ.—Και ή μάνα σας ήταν μιá κατσίκια!... (τò χέρι του στην καρδιά). "Α, πώς χτυπάει!... ή καρδούλα μου... Θεούλη μου... Νερό!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Και ό πατέρας σας ένας χαρτοπαίκτης, ένας φαταούλας!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Και ή θεία σας μιá κουτσομπόλα που δέν είχε ταίρι!

ΛΟΜΩΦ.—Δέ νοιώθω πιá τó άριστερό μου ποδαράκι!... Είστε ένας λογάς!... "Α, τó κεφαλάκι μου!... "Όλοι τó ξέρουν πώς πρό τών έκλογών κάνατε ένα σωρό άνακατώ... "Α! Θόλωσαν τά ματάκια μου!... Ποϋ είνε τó καπέλλο μου;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Α, είνε πρόστυχο! είνε άτιμο! είνε τρομερό!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Και σεις ό ίδιος είσθε ένας ύποκριτης, ένας άνακατοσούρας. Ναί, κύριε!

ΛΟΜΩΦ.—"Α, νά τó καπέλλο μου!... "Η καρδούλα μου!... Ποϋ νά πάω; Ποϋ είνε ή πόρτα; "Ω!... Θαρρώ πώς τελιώνω!... Δέ νοιώθω τά πόδια μου.

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (πίσω του).—Και νά μην ξαναπατήσης σπίτι μου!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Πηγαίνετε στα δικαστήρια! Θά δούμε! (Ό Λομών βγαίνει παραπαίοντας).

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

(Τσιμπουκώφ και ή κόρη του)

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—"Ας πάη στο διάβολο! (περπατάει ταραγμένος).

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τόν άθλιο! Δέν είνε νά έχη κανείς πιá πεποίθησι σέ κανέναν!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Έλεεινέ, σκιάχτρο!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τó τέρας! Καταπατεί ξένα χτήματα και τολμάει ακόμη νά βρίζη!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Και αυτός ό κολοκυθοκορφάς, τόλμησε νά κάνη μιá αίτησι και τά λοιπά και τά λοιπά. Άκούς εκεί; Μιá αίτησι!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τί αίτησι;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Πώς, δέν τó ξέρεις; "Ηρθε για νά σέ ζητήση εις γάμον.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Γιá νά... με ζητήση; Γιατί δέ μου τόλεγε προτήτερα;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Και μου κούρντισε γι' αυτό και τó φράκο του, ό βοϊδομούτρης, τó φουσκωμένο άσκι!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Ηθελε έμένα; Με ζήτησε;... "Α!... (πέφτει σέ μιá πολυθρόνα και άναστενάζει). "Ω, άς ξαναγυρίση! Νά ξαναγυρίση! "Α! νά ξαναγυρίση!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ποιός νά ξαναγυρίση;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Γλήγορα! Γλήγορα! Δέν αισθάνουμαι καλά! "Ας ξαναγυρίση!

(Την πιάνουν τά νεϋρα της).

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Τί; Τί σ' έπιασε; (Πιάνει τó κεφάλι του). Είμαι δυστυχής, θα σκοτωθώ! Θα γκρεμισθώ! Με τυραννοϋνε!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Πεθαίνω! Θέλω νά ξαναγυρίση!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—"Ω, νά βράσω την τύχη μου! Πι! (Φτίνει από άγανάκτησι). Τώρα άμέσως, μη σκάξεις! (Πηγαίνει).

ΝΑΤΑΛΙΑ (μόνη της, άναστενάζει). — Τί κάναμε; "Ας ξαναγυρίση, άς ξαναγυρίση...

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (μπαίνει τρέχοντας). — "Ερχεται που νά τόν... και τά λοιπά και τά λοιπά. Νά πάρ' ή όργή! Ούφ! Μίλα του μόνη σου, γιατί έμένα λίγο με νοιάζει.

ΝΑΤΑΛΙΑ (στενάζοντας). — "Ας ξαναγυρίση!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (φωνάζοντας).—Σου λέω πώς έρχεται! "Α, τί δυστύχημα νά έχη κανείς μιὰ μεγάλη κόρη! Τόν βρίαμε, τόν προσβάλαμε, τόν διώξαμε καί σὺ τάκανεσ όλα αὐτά... έσύ!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Όχι, έσύ!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Βέβαια, έγώ πάντα τὰ φταίω όλα! (ὁ Λομώφ φαίνεται στὴν πόρτα).—Καλά! Ξεμπέρδεπέ τα έσύ τώρα μόνη σου. (Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

(Ναταλία, Στεφάνοβιτς καί Λομώφ)

ΛΟΜΩΦ (μπαίνει πολὺ καταβεβλημένος).— "Έχω ένα παλμὸ τρομερὸ στὴν καρδιά... Δέν μπορῶ νά πάρω τὰ πόδια μου... Νοιώθω ζαλάδες...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μᾶς συγχωρεῖτε, παραφερθήκαμε Ἰβάν... Τώρα θυμάμαι. Οἱ Γελαδοβοσκές εἶνε, στ' ἀλήθεια, δικές σας.

ΛΟΜΩΦ.—"Η καρδιά μου πὼς χτυπάει... Τὰ λειβαδάκια μου... Τὰ ματάκια μου θολώσαν...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Σᾶς εἶπα, τὰ λειβάδια εἶνε δικά σας, κατὰδικά σας... Καθήστε. (Κάθονται). Εἴχαμε ἄδικο...

ΛΟΜΩΦ.—Εἶνε ζήτημα ἀρχῆς... Δέ με νοιάζει γιὰ τὸ χτήμα, μὰ γιὰ τὴν ἀρχή...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Ακριβῶς γιὰ τὴν ἀρχή... Μὰ δέν ἀλλάζουμε κουβέντα;

ΛΟΜΩΦ.—"Επειτα, έχω καί ἀποδείξεις. Ἡ γιαιγιά τῆς θείας μου, εἶχε δώσει στὸν παπποῦ τοῦ πατέρα σας...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Αρκετὰ μιλήσαμε γι' αὐτὸ, ἀρκετά... (ιδίαι). Δέν ξέρω πὼς ν' ἀρχίσω... (στὸ Λομώφ): Καί πότε σκοπεύετε νά πάτε κυνήγι;

ΛΟΜΩΦ.—Τιμημένη μου Ν. Σ., πιστεύω νά πάω ἅμα τελειώση ὁ θερισμός. Θ' ἀκούσατε πὼς εἶμαι καλὸς κυνηγός, αἱ; Μὰ ἐπάθα μιὰ συφορά, ὁ σκύλλος μου ὁ Μπούλης κουτσαίνει.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τί κρίμα! Καί γιατί αὐτὸ;

ΛΟΜΩΦ.—Δέν ξέρω. Κάπου θά χτύπησε τὸ πόδι του ἢ τὰ ἄλλα σκυλλιά τὸν δάγκωσαν (ἀναστενάζει). Τὸ καλύτερό μου σκυλλί, χωρίς νά λογαριάσουμε πὼς μοῦ κοστίζει μιὰ περιουσία ὀλόκληρη. Τὸν ἀγόρασα 125 ρούβλια.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τὸν ἀγοράσατε πολὺ ἀκριβὰ, Ἰβάν Βασιλιέβιτς.

ΛΟΜΩΦ.—Γιὰ μένα δέν εἶνε ἀκριβὰ. Εἶνε σκύλλος περιφημός!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Ο μπαμπᾶς ἔδωσε γιὰ τὸν Λέοντά του 85 ρούβλια καί ὁ Λέων εἶνε πολὺ καλύτερος ἀπὸ τὸ Μπούλη σας!

ΛΟΜΩΦ.—"Ο Λέων καλύτερος ἀπὸ τὸ Μπούλη; Τὸ πιστεύετε στ' ἀλήθεια (γελάει). Ὁ Λέων καλύτερος ἀπὸ τὸ Μπούλη!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μὰ δὲ θέλει συζήτησι! Εἶνε ἀκόμη μικρός, αὐτὸ εἶνε ἀλήθεια, δέν εἶνε ἀκόμη δεμένος, μὰ ὅσο γιὰ ὁμορφιά καί ἐξυπνάδα, δέν ὑπάρχει καλύτερος σ' ὄλο τὸν τόπο.

ΛΟΜΩΦ.—Μὲ συγχωρεῖτε, Ναταλία, μὴ λησμονεῖτε πὼς ἔχει κοντὸ σαγῶνι καί ἕνας σκύλλος μὲ κοντὸ σαγῶνι δέν εἶνε ποτὲ κατάλληλος γιὰ τὸ κυνήγι.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Πρῶτη φορὰ τ' ἀκούω κι' αὐτὸ! Κοντὸ τὸ σαγῶνι.

ΛΟΜΩΦ.—Σᾶς βεβαιῶ πὼς ἔχει τὸ κατωσάγωνό του, πιὸ κοντὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τὸ μετρήσατε;

ΛΟΜΩΦ.—Τὸ μέτρησα... Γιὰ νά κυνηγήση ἕνα ζῶο εἶνε καλὸς, μὰ γιὰ νά πιάση, ἀμφιβάλλω...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Εν πρώτοις, ὁ Λέων μας ἔχει μακρὸ τρίχωμα. Εἶνε δὰ γυιὸς τοῦ Λύκου καί τῆς Ντόλης. "Όσο γιὰ τὸ παλιόσκυλλό σας, δέν ξέρουμε τὴ ράτσα του... εἶνε γέρικο καί ἄσχημο σὰν ψοφίμι...

ΛΟΜΩΦ.—"Γέρικο! Μὰ δέν ἀλλάζα πέντε Λεόντες σας μὲ αὐτόν... δέν τὸ ξέρω γώ, πὼς ὁ Μπούλης μου εἶνε ἕνας σκύλλος, ἐνῶ ὁ Λέων σας, εἶνε ἄστειο καί νά μιλάη κανεῖς γι' αὐτόν. Τέτοιους σκύλλους ἔχει ὁ καθένας. Μὲ 25 ρούβλια εἶνε καλὰ καί μὲ τὸ παραπάνω πληρωμένος.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—"Α! κ. Μολώφ, σήμερα εἰστε τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιλογίας. Πρὶν φανταζόσαστε πὼς τὰ λειβάδια εἶνε δικά σας, τώρα πὼς ὁ Μπούλης σας εἶνε καλύτερος ἀπὸ τὸν Λέοντα. Δέ μ' ἀρέσουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἄλλα σκέπτονται καί ἄλλα λένε. Τώρα τὸ ξέρετε πὼς ὁ Λέων ἀξίζει ἕκατὸ φορές περισσότερο ἀπὸ τὸν κοπρόσκυλλό σας τὸν Μπούλη. Γιατί, λοιπὸν, νά λέτε τὸ ἐναντίον;

ΛΟΜΩΦ.—Βλέπω, Ναταλία, πὼς μὲ παίρνετε γιὰ στραβὸ ἢ ἡλίθιο. Μὰ νοιώστε το καλὰ, πὼς ὁ Λέων σας ἔχει κοντὸ τὸ σαγῶνι.

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Δέν εἶνε ἀλήθεια.

ΛΟΜΩΦ.—"Έχει κοντὸ σαγῶνι.

ΝΑΤΑΛΙΑ (φωνάζοντας).—Δέν εἶνε ἀλήθεια!

ΛΟΜΩΦ.—Γιατί φωνάζετε, δεσποινίς;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Γιατί λέτε άσυναρτησίες! Μὲ κάνετε καὶ ἐπαναστατῶ! Καιρὸς εἶνε νὰ ἰδῶσετε μιὰ τουφεκιά στὸ Μπούλη σας νὰ πάη ἀπὸ κεῖ ποῦ ρθε καὶ νὰ μὴ μοῦ τὸν συγκρίνετε μὲ τὸν Λέοντα.

ΛΟΜΩΦ.—Μὲ συγχωρεῖτε, ἴδεν μπορῶ νὰ ἐξακολουθῆσω αὐτὴ τὴ φιλονεικία. Ἔχω παλμὸ στὴν καρδιά...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μὰ θέλει καὶ ρώτημα; Εἶνε παρατηρημένω πὼς τὰ περισσότερα ψέμματα τὰ λένε οἱ κυνηγοί.

ΛΟΜΩΦ.—Δεσποινίς, σᾶς παρακαλῶ νὰ σωπάστε... Ἡ καρδιά μου πάει νὰ σπάσῃ... (φωνάζει): Σωπάτε!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Δὲν θὰ σωπάσω ἐάν δὲν παραδεχθῆτε πὼς ὁ Λέων εἶνε ἐκατὸ φορές καλύτερος ἀπὸ τὸν Μπούλη σας!

ΛΟΜΩΦ.—Ἐκατὸ φορές χειρότερος! Ἄς πάη στὸ διάολο, ἄς ψοφήσῃ ὁ Λέων σας!... Τὰ μελίγκια μου... τὰ μάτια μου... ἡ καρδιά μου...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τὸ παληόσκυλλό σας δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ψοφήσῃ. Εἶνε ποῦ εἶνε ψοφίμι!

ΛΟΜΩΦ (κλαίοντας).—Σωπάτε! Ἔχω ἀνευρισμὸν τῆς καρδίας!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Δὲ θὰ σωπάσω!

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

(Οἱ ἴδιοι καὶ ὁ Τσιμπουκῶφ)

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Τί τρέχει πάλι;

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μπαμπᾶ, βάλτε τὸ χέρι στὴν καρδιά σου καὶ πὲς μας εἰλικρινῶς, ποιὸς σκύλλος εἶνε καλύτερος, ὁ Λέων μας ἢ ὁ Μπούλης του;

ΛΟΜΩΦ.—Σᾶς ἱκετεύω, πέστε μου μονάχα αὐτό: Ὁ Λέων σας ἔχει ἢ δὲν ἔχει κοντὸ τὸ σαγῶνι του. Ναὶ ἢ ὄχι;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Καὶ ἂν ἦταν ὅπως τὸ λέτε, τί σημασία ἔχει αὐτό; Μὰ δὲν ὑπάρχει καλύτερος σκύλλος σ' ὅλη τὴν ἐπαρχία.

ΛΟΜΩΦ.—Ἄ, σᾶς τὸ λέω μὲ πλήρη συνείδησιν, ὁ Μπούλης μου εἶνε πολὺ καλύτερος!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Μὴ ταράξεστε, χρυσό μου... Μιὰ στιγμή!... Ὁ Μπούλης σας βέβαια ἔχει τὰ προτερήματά του... Εἶνε καθαρόαιμης ράτσας, ἔχει γερὰ πόδια καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Μὰ, αὐτὸς ὁ σκύλλος, ἂν θέλετε νὰ ξέρετε, ἔχει δυὸ κύρια ἐλαττώματα: Εἶνε γέρος καὶ ἔχει κοντὴ μουσοῦδα.

ΛΟΜΩΦ.—Μὲ συγχωρεῖτε, ἔχω παλμούς στὴν καρδιά. Ἄς μιλήσουμε μὲ γεγονότα: Θυμόσατε πὼς στὸ τελευταῖο

μεγάλω κυνηγὶ ὁ Μπούλης μου πήγαινε πλάϊ-πλάϊ μὲ τὸ σκύλλο τοῦ κόμητος, ἐνῶ ὁ Λέων σας ἔμεινε λευγὸς ὀλόκληρος πίσω.

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἐμεινε πίσω γιατί κάποιος ἄνθρωπος τοῦ κόμητος τὸν χτύπησε μὲ τὸ καμουτσίκι του.

ΛΟΜΩΦ.—Μωρὲ, δικαιολογία! Καὶ ὅταν ὄλα τὰ σκυλλὰ κυνηγοῦσαν τὴν ἄλεπου, γιατί ὁ Λέων σας πῆρε τὸ κατόπι ἓνα ἄρνι;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Δὲν εἶνε ἀλήθεια! Μὰ, παιδί μου, ἐπειδὴ ἔχω τὸ ἐλάττωμα νὰ ἀφαρπάζομαι, ἄς πάψῃ πιά αὐτὴ ἢ συζήτησις. Καθένας ζηλεύει τὸ σκυλλὶ τοῦ ἄλλου. Ἔτσι εἶνε. Καὶ ἐσεῖς τὸ ἴδιο κάνετε. Μόλις καταλάβετε πὼς ἓνα σκυλλὶ εἶνε καλύτερο ἀπὸ τὸ Μπούλη σας, ἀφρίζετε καὶ λέτε τοῦτο, ἐκεῖνο καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ... Δὲν εἶμαι κανέννας κουτὸς, ὄλα ἐγὼ τὰ νοιώθω!

ΛΟΜΩΦ.—Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο, ὄλα τὰ νοιώθω!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (τὸν μιμεῖται).—«Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο, ὄλα τὰ νοιώθω!» Τί στὸ διάβολο νοιώθει;

ΛΟΜΩΦ.—Ἔχω παλμούς... Τὰ πόδια μου δὲν τὰ νοιώθω... Δὲν μπορῶ...

ΝΑΤΑΛΙΑ (τὸν μιμεῖται).—«Ἔχω παλμούς...» Τί κυνηγὸς εἴσαστε σεῖς; Τότε καθῆστε κοντὰ στὸ τζάκι σας νὰ λέτε παραμῦθια καὶ ὄχι νὰ κυνηγᾶτε τὴν ἄλεπου. «Παλμούς!»

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἀλήθεια, τί διάολο κυνηγὸς εἴσαστε σεῖς; Μὲ τοὺς παλμούς σας, καλὰ θὰ κάνετε νὰ μένετε σπῆτι σας καὶ ὄχι νὰ τρέχετε καβάλλα στὰ κατσάβραχα! Καὶ ἐάν κυνηγοῦσατε τοῦλάχιστον! Μὰ πηγαίνετε στὸ κυνηγὶ ὄλο γιὰ νὰ φιλονεικῆτε καὶ νὰ κατηγορῆτε τὰ σκυλλὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ!... Πάλι μὲ πιάσανε! Ἄς ἀφήσουμε, λοιπὸν, αὐτὴ τὴ συζήτησι... Μὰ τί τὸ θέλετε, μὴ μοῦ πῆτε πὼς εἴστε κυνηγὸς!

ΛΟΜΩΦ.—Καὶ σεῖς... βέβαια εἴστε; Δὲν πᾶτε στὸ κυνηγὶ παρὰ γιὰ νὰ σᾶς βλέπῃ ὁ κόμης καὶ γιὰ νὰ βάζετε λόγια... Ἄ, ἡ καρδοῦλα μου... Εἴσθε, ὅμως, ἀνακατοσοῦρας!...

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Τί; Εἶμαι ἀνακατοσοῦρας! (Φωνάζει) Σκασμός!

ΛΟΜΩΦ.—Ναὶ, ἀνακατοσοῦρας!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Μυξιάρη! Κολοκυθοκορφᾶ!

ΛΟΜΩΦ.—Γέρο-παράξενο, ἰησοῦτη!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Σῶπα γιατί σὲ σκοπῶν μ' ἓνα παληοτούφεκο σὰν πέρδικα! Ἀνθρωπάριο!

ΛΟΜΩΦ.—Ὅλοι ξέρουν τί... ὦ, ἡ καρδοῦλα μου!... Ἡ γυναῖκα σας σᾶς τίς ἐπαίξε... Τὰ πόδια μου... Τὰ

μηλίγγια μου... Τὰ μάτια μου θολώνουν... Χάνουμε... Πέφτω!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Καί σένα σὲ σέρνει ἀπὸ τὴ μύτη ἢ δοῦλα σου!

ΛΟΜΩΦ.—Νά, νά, νά... ἡ καρδιά μου πάει, ἔσπασε!... Δὲ νοιώθω τὸ ἀριστερό μου πλευρό... Ποῦ εἶνε τὸ πλευρό μου; Πεθαίνω. (Πέφτει σὲ μιὰ πολυθρόνα). "Ἐνα γιατρό. (Λιποθυμεί).

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—"Α μωρὲ σπασμένη, ραγισμένη, ξεβιδωμένη! "Α δὲν εἶμαι καλὰ (πίνει νερό). Δὲν εἶμαι καθόλου καλὰ!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Τί κνηγὸς εἴσαστε σεῖς; Μὰ μπορεῖτε εἰσεῖς νὰ κρατηθῆτε ἀπάνω στὸ ἄλογο; (στὸν πατέρα της) Μπαμπά, τί ἔχει; Μπαμπά, κύτταξε, μπαμπά! (Φωνάζει): "Ἰβάν Βασιλίεβιτς! Πέθανε!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Δὲν αἰσθάνομαι καλὰ!... Μοῦ κόπηκε ἡ πνοή... ἀέρα...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Πέθανε; (Τραβάει τὸ Λομώφ ἀπὸ τὸ μα- νίκι): "Ἰβάν Βασιλίεβιτς! "Ἰβάν Βασιλίεβιτς! Τί κάναμε; Πέθανε. (Πέφτει σὲ μιὰ πολυθρόνα): "Ἐνα γιατρό!... "Ἐνα γιατρό! (Τὴν πιάνει νευρική κρίσις).

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—"Ω!... Τί τρέχει; Τί θέλεις;

ΝΑΤΑΛΙΑ (στενάζει).—Πέθανε!... Πέθανε!...

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ποῖος πέθανε; ("Αφοῦ κοιτάζει τὸ Λο- μώφ). Πέθανε στ' ἀλήθεια! Θεέ μου! Θεέ μου! Νερό! "Ἐνα γιατρό! (Πλησιάζει ἕνα ποτήρι στὸ στόμα τοῦ Λο- μώφ). Πιέτε... "Οχι, δὲν πίνει... "Ωστε, λοιπὸν, πέθανε καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ! Εἶμαι ὁ δυστυχέστερος τῶν ἀνθρώπων! Γιατί δὲν τινάζω τὰ μυαλά μου στὸν ἀέρα; Γιατί νὰ μὴν ἔχω κόψει ἀπὸ πρὶν τὸ λαϊμό μου; Τί περι- μένω; Δόστε μου ἕνα μαχαίρι, δόστε μου ἕνα πιστόλι! ("Ο Λομώφ κινεῖται). Νά, ἀνασηκώνεται. Πιέτε νερό!... Αὐτὸ εἶνε...

ΛΟΜΩΦ.—Τὰ μάτια μου θόλωσαν... Αἰώνιο σκότος!... Ποῦ βρίσκομαι;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Παντρευτήτε τὸ γληγορώτερο καὶ ἀ- μέτε στὸ διάολο! Σὰς θέλει! ("Ἐνώνει τὸ χέρι τοῦ Λομώφ μὲ τὴς κόρης του). Ποθεῖ νὰ σὰς παντρευτῆ καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Δεχθῆτε, λοιπὸν, τὴν εὐλογία μου καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Μὰ ἔτσι, νὰ ζῆστε, ἀφήστε με ἥσυχο!

ΛΟΜΩΦ (σηκώνεται).—Πῶς; Τί;

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Σὲ θέλει! Λοιπὸν, φιληθῆτε καὶ... ἀ- μέτε στὸ διάολο!

ΝΑΤΑΛΙΑ (στενάζει).—Εἶνε ζωντανός; Ναι, ναι, τὸν θέ)ω...

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Φιληθῆτε!

ΛΟΜΩΦ.—Αἶ; Τί; (Φιλεῖ τὴν Ναταλία). Περιφῆμα!... Μὲ συγχωρεῖτε, τί συμβαίνει; "Α, τώρα θυμάμαι... "Ἡ καρ- δοῦλα μου... Θολώνουν τὰ μάτια μου... Εἶμαι εὐτυχῆς, Ναταλία... (τῆς φιλεῖ τὸ χέρι). Δὲ νοιώθω πιά τὰ πό- δια μου!...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Εἶμαι... Εἶμαι εὐτυχῆς ἐπίσης.

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—"Εβγαλα ἀπὸ πάνω ἕνα βάρος μου... Οὐφ!...

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Μὰ... πρέπει ὅμως τώρα νὰ παραδεχθῆτε πὺς ὁ Μπούλης εἶνε χειρότερος ἀπὸ τὸ Λέοντα.

ΛΟΜΩΦ.—Εἶνε καλύτερος!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Χειρότερος!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ.—Ἴδου ἡ συζυγική εὐτυχία ποῦ ἀρχί- ζει! Φέρτε νὰ πιούμε, σαμπάνια!

ΛΟΜΩΦ.—Καλύτερος!

ΝΑΤΑΛΙΑ.—Χειρότερος! Χειρότερος! Χειρότερος!

ΤΣΙΜΠΟΥΚΩΦ (ποῦ φωνάζει ὅσο τὸ δυνατὸν δυνατώ- τερα).—Σαμπάνια! Σαμπάνια!

Αὐλαία

(Κατὰ τὸ Ρωσικὸν τοῦ Τσέχωφ. Μετάφρασις Χ)

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΓΕΛΙΟ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ

“Ένα, δυο, τρία πατώματα. Στέκεσαι να πάρεις ανάσα. Και στο τέταρτο, το τελευταίο, είναι το γραφείο του Σαρίκη.

Είκοσι χρόνια τώρα την άνεβαίνει αυτή τη σκάλα. Την ανέβηκε νέος, παιδί πλάμα, σβέλτος, τρέχοντας. Την ανέβηκε με το σταθερό βήμα του άντρα. Την άνεβαίνει και τώρα, με το άργο, κάπως κομμένο βάδισμα του σαραντάρη. Σταματάει στο κάθε πάτωμα να πάρει ανάπνοή. “Ένα μικρό άσθμα...

Ο άρχαιότερος υπάλληλος του γραφείου. “Όλοι οι παλιοί είχαν αλλάξει. Σε δυονών είχε πάει και στις κηδείες. Τους άλλους τους άντικατάστησε το Ύπουργείο. Αυτόν τον άφησε. Είταν «άκίνδυνος». Τόν έλεγαν και «το Άρχείο», βέβαια γιατί αυτή είταν ή ειδική ύπηρεσία του μιά και γιατί πάλιωσε, σαρκώθηκε κεί μέσα. Τώρα τον τριγύριζαν κάτι παιδαρέλια, φοιτητάρια, μερικά κοριτσόπουλα στις γραφομηχανές κι’ όλα τους μ’ ένα μπόι θράσος. Τόν έλεγαν «κύριο Προϊστάμενο» όμως, αυτός, κρυφά, ντρεπόταν. Δέν τó περηφανευόταν για την άρχαιότητά του. “Άλλος θάκανε κατάχρηση. Αυτός, αντίθετα, ένιωθε τόν έαυτό του μειωμένο.

Και δίχως λόγο.

“Η ζωή του είχε κλείσει...

Είτανε ψηλός, πολύ ψηλός και ξερακιανός, με μοῦτρο ζωωμένο. “Άγνωστο γιατί σουΐδινε την έντύπωση πώς είναι σπανός, ίσως γιατί στά νιάτα του είταν όλόξανθος. Βάδιζε κουβαλώντας αδέξια τις άριδες του ποῦμοιαζαν

ξυλοπόδαρα και τὰ χέρια του κρέμονταν με παλάμες βαρειές κάτω από τὰ γόνατα. Είχε και μιά μικρή παλιά πάθηση στο δεξί του μάτι, που δάκρυζε. Συχνά βάδιζε με τó μαντήλι στο χέρι κι’ όλο τó σφούγγιζε. Στο άλλο χέρι κρατούσε τó καπέλλο. Τó μυτερό κρανίο του πρόβαλε κουρεμένο. Μά κρατούσε πάντα σχεδόν τó καπέλλο του στο χέρι και βάδιζε έριζα στο δρόμο, στρίβοντας κλεφτά τις γωνίες. Σάν και να ζητούσε ταπεινά συγγνώμη από τη ζωή που την τάραξε άδικα με την άχαρη παρουσία του.

“Όμως στο γραφείο του είχε μιά καλή πολυθρόνα. “Η μόνη που είταν πέτσινη. Τ’ άλλα γύρω γραφεία είχανε καρέκλες και σε καναδυό από δαῦτες ή ψάθα είχε μάλιστα τρυπήσει. “Ο Σαρίκης λοιπόν καθότανε στην πολυθρόνα του κι’ άνοιγε τούς φακέλλους με τó πορτοκαλλί χρώμα. “Αριθμός πρωτοκόλλου, ήμερομηνία... έν τάξει. “Έγραφε και με κόκκινο μολύβι, συνθηματικά, στη δεξιά γωνιά τών έγγραφων. Ξάφνου κάποια πόρτα άνοιγε κι’ ένα χαλάζι μεταλλικό χυνότανε για μιά στιγμή στο δωμάτιο. Σειόντας και λυγόντας ή δακτυλογράφος, μιά άπ’ όλες, έρχόταν ίσια πάνω στο γραφείο του, άρωματίζοντας έλαφρά τόν άέρα.

“Ο Σαρίκης βύθιζε τó κεφάλι στα χαρτιά του. Πολλή, πάρα πολλή δουλειά... Είταν άπορροφημένος Κρατούσε και την ανάσα του, έλπίζοντας πώς δε θα τού μιλήσουν. “Όμως ένιωθε τη γυναίκεια σκιά δίπλα του, πάνω του, βαρειά. Κ’ ή φωνίτσα:

— Να γραφεί και στις δυο όψεις του χαρτιού, κύριε προϊστάμενε;

“Επαιρνε βαθειάν ανάσα:

— Ναί... ναί... όπως θέλετε!...

Σάν ή δακτυλογράφος έφτανε στην πόρτα, τη φώναζε, έναγώνια:

— “Όχι!... όχι!... άκούστε: “Από τη μιά μόνο όψη του χαρτιού!

Και σαστισμένος κοίταζε γύρω, τούς άλλους, μήπως γελάσουν.

“Η πόρτα τών γραφομηχανών άνοιγε, τó μπαλλικό χαλάζι μάνιαζε και μαζί, ανάκατα, τὰ γέλια τών κοριτσιών.

“Επειτα ήσυχία.

Σε λίγο, είταν άλλη:

— Διπλά διαστήματα, κύριε προϊστάμενε, ή μονά;

Φουρκισμένος άποκρινόταν, δίχως να σηκώσει τó κεφάλι:

— Μονά, μονά... και πηγαίνετε.

Μά στην πόρτα τη σταματούσε και:

—...Παρακαλώ, διπλά νά βάλτε!

"Επειτα, γιά τούς άλλους:

—..."Ήμουν τόσο άπορροφημένος...

Τότε, άκριβώς σέ μιá τέτοια στιγμή, ένωθε πάνω του, άστραφτερό, τó πονηρούτσικο βλέμμα του Χάπη.

Ο Χάπης εΐτανε στην άριστερή γωνιά. Κοντόχοντρος και μέ κοιλίτσα πρόωρη, φορούσε μυωπικά γυαλιά μέ χοντρούς γυαλιστερούς φακούς. Τρύπωνε τή σουβλερή μύτη του στά χαρτιά του, μέ πίσω άπό τά ματογυάλια τά μάτια του εΐτανε τρομερά εύκίνητα. Δέν ήξερες ποτέ τί άκριβώς κοιτάζαν. Και οί φακοί πού τά μεγάλωναν τούς έδιναν σά μιá προσποιητά κωμικήν έκφραση, άπορία δήθεν, έμπαιχτική!

Ο Σαρίκης είχε δοκιμάσει νά τόν προσεταιριστεί.

— Ξέρω, ξέρω... Αυτά έχει ó άρραβώνας!, έλεγε σάν ó Χάπης τού ζητούσε άδεια. Και μισόκλεινε τó δεξιό μάτι σά νάτανε κάτι πολύ πονηρό κι' άστείο αυτό πού εΐπε.

Ο άρραβωνιασμένος άποσυρόταν εύχαριστώντας μέ βαθειές ύποκλίσεις. Φερότανε πάντα μέ ύπερβολικήν εύγένεια και σεβασμό και σ' όλες τις άβάντες του Σαρίκη άποκρινόταν μέ φανατική μετριοφροσύνη. "Ετσι κατόρθωνε νά τόν κρατάει σέ κατάσταση άδιάκοπης άγωνίας. Μέ τήν πεισματάρα του σεμνότητα. Κανένα θάρρος, καμμιά ίσοπέδωση.

Μόνο στίς άδειες έκανε κατάχρηση. Ο Σαρίκης τού τις έδινε γιά λύτρα.

Κι' όμως, δέν παρατούσε ποτέ τó σχέδιό του, νά τόν πάρει μέ τó μέρος του, τó Χάπη. Γιατί κρυφά, άν και δίχως λόγο, τόν ένωθε έχθρό του. Τó πρωϊ σάν πήγαινε, τó βράδυ σάν έφευγε, ένωθε πώς πίσω άπό τή ράχη του γιόνταν πολλές ψιλοκουβέντες. "Ακουγε τó σούσουρο, περνώντας τó διάδρομο και χίλιες φορές είχε βρεθεί στόν πειρασμό νά ζυγώσει στά νύχια, νά κρυφακούσει. "Ομως ή άξιοπρέπεια; | άξιοπρέπεια; Διαβολεμένη περηφάνεια τού άνώτερου! Ο Σαρίκης θά γινότανε θυσία στό είδωλο της Ιεραρχίας. Κι' ó Χάπης θά έδινε και θάπαιρνε.

Τόν χτυπούσε κάποτε και στόν ώμο, προσστατευτικά, και τούλεγε σέ τρόπο ευτράπελο:

—"Αχ, τί σου είναι αυτοί οί άρραβωνιασμένοι!...

Ο Χάπης χαμογελούσε χαμηλώνοντας τά μάτια, μέ ύποκριτική συστολή. Άμίλητος. Οί άλλοι κάγχαζαν γύρω.

Άναστενάξε ó Σαρίκης και καθόταν στην πολυθρόνα του, νικημένος. Τήν πολυθρόνα τήν πέτσινη. "Επειτα έρχότανε κάποια δακτυλογράφος...

Μιά μέρα μονάχα είχε ξανοιχτεί πού πολύ. Εΐπε στό Χάπη, δυνατά:

—"Ε, σου κάνει τίποτα σκηνοϋλες ή μικρή; Ξ; σου κάνει;... Δέ μπορεί!... Κάπου-κάπου!... Άμ' τις ξέρω 'γώ τις γυναίκες!... ..

Εΐχανε στραφεί όλοι, ξαφνικά, και τόν έκοίταζαν. Άμίλητοι, άγέλαστοι. Στά μούτρα τους καθρεφτιζότανε μιá άποκτηνωμένη κατάπληξη. Κατάλαβε μέ μιáς πώς τήν είχε πάθει. Κι' άρχισε νά τρέμει.

Τήν άλλη πήρε τ' αυτί του μιá κουβέντα τού Χάπη στό Λεοντίδη, τó διπλανό του.

—"Ωστόσο έχουμε 'δω μέσα και κατακτητάς, εΐπε σιγανόφωνα τάχατες ó Χάπης.

Κ' ύστερα άπό μιá βδομάδα, ó Σαρίκης, έλαβε σπίτι του μιáν άνώνυμη έρωτική έπιστολή!...

□□□

"Εκανε κάπου-κάπου τόν άπολογισμό τής ζωής του.

Τί τόφελος νά τó κρύβει; Η ζωή τού είχε στερήσει τήν πού μεγάλη της χαρά. Τόν κυνήγησε άπό τά νιάτα του μιá διαβολεμένη, άνεξήγητη, άτυχία στίς γυναίκες.

Κι' όμως δέν είχε σταθεί όλότελα άσχημος, άποκρουστικός, ούτε κι' άνόητος. Κοίταζε τις φωτογραφίες τής περασμένης του ζωής, τις κρυμμένες σέ κουτιά παλιά μέ τήν άλληλογραφία κάποιων φίλων. Τις κοίταζε και χαμογελούσε μέ συγκίνηση, άλλοτε άναστενάζοντας κι' άλλοτε δακρυσμένος. Εΐχε σταθεί πάντα του πολύ αίσθηματικός και κάποια φορά πού κατάφερε νά ζυγώσει μιá μικρούλα, σχημάτισε τήν έντύπωση πώς ίσα-ίσα άπό τήν πολλή του αίσθηματικότητα εΐτανε πού άπότυχε.

Εκείνη, άφου άκουσε, κάμποσην ώρα, είχε βάλει ξαφνικά, ξεσπάζοντας, τρανταχτά τά γέλια. Κ' εΐτανε σά νά τά καταπίεζε άπό ώρα πολλή, σάν και νά τά κατάπινε μόνο και μόνο γιά ν' άκούσει εις τó τέλος, κι' όλη του ή έξομολόγηση έκείνου νά μην είχε κάνει άλλο άπό τó νά τής γαργαλίσει τó κέφι. Κι' έπειτα άργότερα, μέ άλλες, τó ίδιο είχε επαναληφτεί. Τόν είχαν άκούσει άλλες περισσότερες, άλλες λιγότερες. Μά στό τέλος όλες τους, όλες είχανε γελάσει...

Τότε, ó Σαρίκης, έβαλε κάτου τ' άρματα. Δοκίμασε ένα διάστημα νά βρει δικαιολογία. Εΐπε στόν έαυτό του πώς οί γυναίκες είναι έλαφρές, πλάσματα άνάξια, άνίκανα νά νοιώσουνε τó ψυχικό βάθος ένός άντρα. Εΐπε τόν έαυτό του «άνώτερο» και δοκίμασε νά τó ρίξει στίς φιλοσοφικές

μελέτες. "Εγραψε κι' ένα άρθρο πού τ'όστειλε με ψευδώνυμο σ' ένα φιλοσοφικοθηρησκευτικό περιοδικό. Δέν του άπάντησαν. Τότε άπογοητεύτηκε. Μιά μέρα ξύπνησε κλαίνοντας, δίχως λόγο. Είτανε σωστά τριάντα χρονών, τή μέρα κείνη λογάριάζε πώς θάχει τά γενέθλιά του. Πάνε τά «είκοσι», είχανε φύγει για πάντα, άγύριστα...

Σά νάχασε τή μισή του τή ζωή.

Τήν άλλη μέρα άγόρασε κι' ένα μπαστούνι και τó κρατούσε πηγαίνοντας στό γραφείο του. "Αρχισε νά σκύβει. Οί ώμοι του κυρτώθηκαν. "Εγινε πολύ σοβαρός κι' άξιοπρεπής...

□□□

Στό καφεενεδάκι μιás μικρής πλατείας, πού βρισκότανε στό δρόμο του, συνήθιζε νά παίρνει τόν πρωινό καφέ του.

Καθότανε βαρειά στην καρέκλα, στήριζε τó ραβδί άνάμεσα στό γόνατα και κοίταζε γύρω, χαζεύοντας. Είτανε πάντα νωρίς κ' ή καταχνιά τής νύχτας, καθυστερημένη, ύγρη, μόλις πού άρχιζε ν' άραιώνει. Τó παιδί τού μεγαζιού δέν έρχότανε ποτέ νά τού ζητήσει τί θά πάρει. Μόλις τόν έβλεπε νά ζυγώνει έβαζε τó μπρίκι. Είταν ένας «μέτριος βραστός». Τόν άπίθωνε στό σιδερένιο τραπεζάκι κι' έπαιρνε τó δίφραγκο πού είτανε κιόλας άφημένο δίπλα.

Ο Σαρίκης κοίταζε τόν άντικρυνό δρόμο.

Κάποτε περνούσε ένα θλιβερό θέαμα: Μιά νεκροφόρα. Έκει δίπλα είταν ένα γραφείο κηδειών και τó πρωί είχε συχνά σούρτα-φέρτα. Ο Σαρίκης άποστρεφότανε τά λυπητερά πράματα και λογάριάζε κάποτε ν' αλλάξει κέντρο. "Ομως, σιγά-σιγά, συνήθισε. "Ισως κ' ύποτάχτηκε...

Μιά μέρα, σέ κάποια βαρειά μελαγχολία πού είχε βρεθεί, ή νεκροφόρα αύτή πού πέρασε στό βάθος τού δρόμου σά νά τούδωσε άνακούφιση. Μιά συγκινημένη, πικρήν άνακούφιση. Χαμογέλασε άτονα και κούνησε με έγκαρτέρηση τó κεφάλι.

Είτανε παλιά νεκροφόρα, τρίτης τάξεως, μ' ένα άλογο. Είχε προσέξει άλλοτε πώς αυτές πάνε πάντα βιαστικά, σχεδόν τρέχοντας και θαρρείς ποτέ δέν τις άκολουθεί άλλο άμάξι. Τρέχουνε και βιάζονται νά άδειάσουνε τó άκληρο κουφάρι πού κουβαλάνε, κάπου.

Κι' ό λάκκος είναι ίδιος σάν κι' αυτούς πού κάνουνε για τά σκουπίδια...

Τó μεσημέρι τούτο, στό γραφείο του είχε κάποιαν έκπληξη.

Θάτανε κοντά τήν ώρα πού θάφευγαν κι' έτοιμάζε κιόλας τούς φακέλλους του για τó ράφι. Ξάφνου, έξω στό διάδρομο, πήρε τó μάτι του μιá γνωστή του φυσιογνωμία.

Είτανε ζαλισμένος άπό τή δουλειά κ' είχε άνάψει τσιγάρο. Άργά, σκοτεινά, έφαξε στό νού του νά βρεί πού είχε ίδει τó ροδαλό εκείνο μουτράκι πού κυκλοφορούσε βιαστικά στό γραφεία. Φορούσε μαύρα και θάτανε δέ θάταν ώς δεκαεφτά χρονών. Ξαναπέρασε άπ' έξω και κρατούσε στό χέρι κάτι χαρτιά. "Υστερα, σέ λίγο, ξαναπαρουσιάστηκε στην πόρτα του, έρριξε μέσα μιá ματιά και βλέποντάς τον μπήκε.

Τότε θυμήθηκε. Άνασηκώθηκε, κοκκινίζοντας.

Έκείνη:

— Δέ θά με θυμάστε... Είμαι ή άντικρυνή σας, ή ...

— Πώς... πώς!, έκανε αύτός και πνίγηκε με τόν καπνό τού τσιγάρου του.

"Αρχισε νά γελάει παιδιάτικα ή γειτονοπούλα.

— Τόσα χρόνια, άντίκρυ άντίκρυ, και δέν έτυχε ποτέ νά γνωριστούμε!... Μά νά πού τάφερε ή τύχη τώρα...

— Ναι, ναι... , έκανε κι' αύτός.

Χαμογέλασε κοπάζοντάς τον λίγο και σώπασε. "Επειτα τόν παρακάλεσε για τή δουλειά της. "Επρόκειτο για τή σύνταξη τού πατέρα, ξέρετε, πού είταν άλλοτε συνάδελφος, εκεί μέσα. Είχε πεθάνει έδω και δυό χρόνια, μά τά χαρτιά καθυστερούσαν, κάποια αύξηση...

Ναι, ναι... , έλεγε αύτός κι' όλο τσακιζότανε σέ ύποκλίσεις, δίχως ν' άκούει τί τούλεγε. Τά λόγια της μπερδεύονταν σ' αύτία του και τó αίμα του βούιζε. "Η καταραμένη αύτή δειλία με τίς γυναίκες. Στην όργή!...

Τó κατάλαβε όταν εκείνη είχε πιά φύγει. Και τούδωσε και τó χεράκι της, στην παλάμη του είτανε μυρωμένη. Τής ύποσχέθηκε ύποστήριξη, νά φροντίσει προσωπικά, κι' ούτε πού είχε άκούσει τó ιστορικό τής ύπόθεσής της.

"Εφυγε φουρκισμένος άπό τó γραφείο του, δίχως νά χαιρετίσει κανένα.

Ο Χάπης είπε:

— Αρχίζει νά όργιάζει! Μάς τις κουβαλάει κι' έδω...

Κ' οι άλλοι γέλασαν καγχαστικά.

"Ομως, άπό κείνη τήν ήμέρα, τού έγινε ένδιαφέρον τó στίτι του, τού Σαρίκη.

Είταν ένα μακρυνάρι δωμάτιο, μισοϋπόγειο, σέ μακρυνή συνοικία. Πήγαινε κι' έρχόταν με τάπόδια, όχι τόσο για οικονομία όσο για νά περνάει ή ώρα, για άπασχό-

ληση. Είτανε πρωινός, τὸ βράδι δὲν ἔβγαине ἔξω, οὐτ' καὶ τὸ καλοκαίρι. Διάβαζε ἡμερησία κι' ὕστερα πλάγιαζε. Λοιπὸν, ἀπὸ τὴν ἡμέρα τούτη, ἔγινε κάτι παράδοξο: Ἐάθε τοῦ ἔρχόταν ἡ ὥρα νὰ φύγει ἀπὸ τὸ γραφεῖο γιὰ τὸ σπίτι του, μιὰ ταραχὴ τὸν ἔπιανε, συγκίνηση ἀλλόκοτη καὶ καρδιοχτύπι.

Γύριζε τὴ γωνιά τοῦ δρόμου λαχανιάζοντας, κοίταξε κλεφτὰ γύρω, τ' ἀντικρινὰ παράθυρα, κ' ὕστερα χαμηλώνει τὸ κεφάλι καὶ μιὰ καὶ οὐο τραβούσε γιὰ τὴν πόρτα του. Στὰ τυφλά. Οὔτε νὰ κοιτάξει γύρω.

Τ' ἀντικρινὰ παράθυρα ἔμεναν κλειστά.

Εἶτανε μιὰ μικρὴ μονοκατοικία, μὲ στενόμακρη αὐλή. Στὸ ἀριστερὸ παράθυρο, πρωῖ-πρωῖ, πρόβαινε ἡ μητέρα, μισόγυμη, μ' ἓνα πολύχρωμο «πενιούαρ», σὰν καὶ τὰ παιδάλα ὑφάσματα ποὺ κάνουνε μπερντέδες. Τὰ μαλλιά της εἶταν κατακόκκινα κι' ἀραιὰ, βαμμένα. Τὰ μάτια ἀγριωπά.

Φώναζε προσταχτικὰ τὸ μανάβη. "Υστερα μισοκρυβότανε κλείνοντας τὸ παντζούρι.

Τὸ δεξιὸ παράθυρο ἔμενε κλειστό. Μονάχα τὸ μεσημέρι, γυρίζοντας, ὁ Σαρίκης τὸ ἔβρισκε ἀνοικμένο. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶτανε τῆς Βούλας. "Αχ, Θεέ μου, τί τεμπέλα!... Τὶς Κυριακὲς ἀνοίγει κατὰ τὶς ἔντεκα. Τότε παρουσιαζότανε κι' ἐκείνη, δροσερὴ, χαριτωμένα ξεχτένιστη, μὲ τὴν τριανταφυλλιά ρομπίτσα τοῦ σπιτιοῦ. "Εβαζε στὸ παράθυρο τὰ σκεπάσματά της κι' ἀπὸ πάνω ἔρριχνε ν' ἀεριστεῖ μιὰ πορτοκαλλιά κομπιναιζόν.

Ἡ καρδιά τοῦ Σαρίκη χτυποῦσε.

Τὴν ἀπάντησε ἓνα βράδι, ἀνάμεσα τὰ φῶτα, στὴ γωνιά τῆς πλατείας. Τοῦ ἔδωσε μὲ διάχυση τὸ χεράκι της καὶ τὸν ἐρώτησε γιὰ τὴ δουλειά της. Εὐτυχῶς ποὺ κάτι ἤξερε νὰ τῆς πεῖ. Λογάριαζε μάλιστα, —μονάχα λογάριαζε— νὰ τῆς χτυπήσει καὶ μιὰ μέρα τὴν πόρτα νὰ τὴν πληροφορήσει.

Βάδισαν δίπλα-δίπλα, κι' ἀργὰ, κουβεντιάζοντας καὶ γελώντας. Στάθηκαν ἴσα μπροστὰ στὴν πόρτα της κ' ἐκεῖ τοῦδωσε πάλι τὸ μυρωμένο της χεράκι.

Ξεθαρρεύτηκε ὁ Σαρίκης καὶ τῶσφιξε λίγο, τὸ κράτησε. Τοῦ τᾶφησε γελώντας. "Επειτα τὸν καληνύχτισε καὶ τρύπωσε στὴ σιδερένια της αὐλόπορτα.

Γύρισε σπίτι του μαγεμένος.

□□□

"Αργησε λιγάκι νὰ ταχτοποιηθεῖ ἡ δουλειά της.

Στὸ μεταξύ ἦρθε δυὸ-τρὲς φορὲς ἀκόμη στὸ γραφεῖο τοῦ Σαρίκη κι' ἀπαντήθηκαν καὶ στὸ δρόμο ἄλλη μιὰ. Μόνο ποὺ τώρα εἶτανε Κυριακὴ πρωῖ καὶ δὲ μπόρεσαν νὰ φλυαρήσουν σὰν ἄλλοτε.

Τὴ ρώτησε, γλυκαίνοντας τὴ φωνή του:

— Γυρίζετε ἀπὸ τὴ λειτουργία;

Τὸν κοίταξε καὶ ξαφνικὰ ἔβαλε τὰ γέλια.

— Τὴ λειτουργία;! "Οχι!... Πῶς σὰς ἦρθε;

"Εμεινε κατασαστισμένος, τραυλίζοντας ἀσυνάρτητα.

— Τί ἔχει καλὲ τὸ μάτι σας; Κλαίτε;

Κιτρίνισε ὁ Σαρίκης.

— "Οχι... ξέρετε... κάποια μικρὴ πάθηση... Μὲ συχωρεῖτε.

— Νὰ σὰς συγχωρῶ, γιατί;

Σφουγγίσε τὸ μάτι του, σφιχτὰ σὰ βρύση.

— Καταραμένο μάτι, εἶπε.

— Λοιπὸν... καλημέρα σας.

Στράφηκε κι' ἔφυγε, σχεδὸν τρεχάτη.

Ἐκεῖνος γύρισε στὴν κάμαρά του ξανόρεξος.

Τὸ ἴδιο βράδι εἶτανε ποὺ τὸν ἐρώτησε κ' ἡ σπιτονοικοκυρά του:

— Γνωρίζεσαι μὲ τὴν ἀντικρινή, κύρ-Σπύρο;

— Πῶς;... Ναι, δηλαδή... κατὰ τύχη...

— Χμ.

Στριφογύριζε στὸ δωμάτιο, κάνοντας πῶς τοῦ σιγυρίζει, ἂν κ' εἶτανε βράδι, ἔφτὰ ἡ ὥρα.

—...Εἶναι προκομμένες, ξέρεις, τοῦ λέει μιὰ στιγμή.

"Ανοίξε τὸ στόμα του καὶ τὴν κοίταξε.

— Δηλαδή... σούρτα-φέρτα, ἄντρες, ξένοι, σουπα-μούπες καὶ τὰ... τοιαῦτα.

Ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ τρέμει.

—... "Ε!... κόσμος. Καληνύχτα σου κύρ-Σπύρο.

Βγῆκε κι' ἔκλεισε τὴν πόρτα πίσω της.

"Οπου ξαφνικὰ μιὰ μαύρη ὄργη συνεπαίρνει τὸ Σαρίκη. Τὸν παίρνει καὶ τὸν σηκώνει. Τρέχει στὸ παράθυρό του, τ' ἀνοίγει διάπλατο καὶ τεντώνει ἔξω τὸ μπράτσο, μὲ τὴ γροθιά σφιγμένη. Κοιτάζει μὲ μάτι ἄγριο τ' ἀντικρινὸ σπίτι κ' ἡ μανία βράζει στὸ στήθος του. "Α!... ὥστε τὸν γελάσανε!... "Ετσι!... Καλὰ λοιπὸν. Θὰ ἰδοῦν!...

Κλείνει μὲ βρόντο τὰ σκούρα, τὸ τζάμι καὶ τραβιέται στὸν κόκκινο ξεφτισμένο καναπέ του. Τυλίγεται μὲ μιὰ κουβέρτα γιατί κρυώνει καὶ γίνεται ὅλος ἓνα κουβάρι, σὰ σκαντζόχερας. Στὸ μυαλό του δουλεύει σχέδια ἐκδίκησης, προσβολῆς, ἐπιδείξεις. Τὸ μάτι του δακρύζει, ὅλο δακρύζει.

Ἀπόφυγε νὰ τὴ συναντήσῃ μιὰ βδομάδα, ἦρθε ἐπίτηδες σὲ ὧρες ἀταχτες καὶ στὸ γραφεῖο του εἶπε καὶ κλείσανε τὴν πόρτα τοῦ δωματίου. Τὰ βράδια δὲν πήγαινε στὸ καφενεῖο. Μαζεύετο σπῆτι τοῦ καὶ διάβαζε τρεῖς ἐφημερίδες.

Ἐνα βράδι, κοντὰ στὶς δέκα, χτυπάει ἡ πόρτα του.

— Ἐμπρός, λέει, καὶ δὲ στρέφεται λέγοντας πὼς εἶναι ἡ σπιτονοικοκυρά.

Ἡ πόρτα ἀνοίγει σιγά-σιγά, γλυκὰ, καὶ μένει μισανοιχτή.

— Κλείσε, γιατί κάνει ψύχρα, εἶπε ὁ Σαρίκης.

— Ἀμέσως, ἀποκρίνεται σιγανὰ μιὰ φωνούλα.

Στρέφεται καὶ βλέπει τὴ Βούλα.

Ἐδῶσε ἕνα σάλτο καὶ πετάχτηκε ἀπὸ τὸν καναπέ του.

Τὰ χεῖλη του πάνιασαν, ἄρχισε νὰ τρέμει.

— Ἄ, τί μεγάλο δωμάτιο, ἔκανε ἡ μικρὴ κοιτάζοντας γύρω, μὲ τὴν ἄκρη τῆς γλωσσίσσας τῆς ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια. Θὰ εἶναι ἄβολο... Καὶ κρῦο...

Ἐπειτα, κοιτάζοντάς τον μ' ἕνα γέλιο μικρό:

— Δὲ θὰ μὲ περιμένετε βέβαια...

Μιὰ στιγμή ἡ ὄργη του ἀνέβηκε ὡς τὸ στόμα, νὰ τῆς πετάξῃ κατὰμουτρα μιὰ λέξη σκληρή. Μιὰ στιγμή ὅμως μονάχα. Ἀμέσως χώνεψε κι' ἔκανε τόπο στὴν πιὸ συγκινημένη κι' ἀνέκφραστη χαρὰ.

— Ἐσεῖς!... Ἐδῶ; ἔκανε κλείνοντας τὰ χέρια του καὶ χαμογέλασε μ' ἔκσταση.

— Σὰς εἶναι μήπως δυσάρεστη ἡ ἐπίσκεψή μου;

Τοῦρθανε τόσα πολλὰ μαζί νὰ πεῖ πὺ ἔμεινε βουβός.

—...Νὰ φύγω;

Ἐκανε τὴν τρομαγμένη, μὲ νάζι.

— Θέ μου!... Καθῆστε, τῆς φώναξε σχεδὸν κι' ὤρμησε νὰ κλείσῃ τὴν πόρτα.

Τραβήχτηκε πλάι, μὲ μιὰ μικρὴ φωνούλα.

— Μὲ τρομάξατε, καλὲ, εἶπε.

Ἐπειτα σῶπασαν κ' οἱ δυὸ κι' ἄρχισαν νὰ κοιτάζου γύρω, μὲ ἀμυχανία.

— Ἦρθα... γιὰ τὴν ὑπόθεσή μας, ξέρετε, ἄρχισε κείνη, κοιτάζοντας λοξὰ τὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου.

Ὁ Σαρίκης ἀναστένναξε, μ' ἀνακούφιση. Ἐπειτα πήρε στὸ μούτρο του τὸ ὑπερησιακό του ὕφος, τὴν περισπούδαστη ἔκφραση τοῦ γραφεῖου. Ἄ, μάλιστα. Ὅλα, ξέρετε, ἦτανε πιά ἐν τάξει. Τὰ χαρτιά εἶχανε διαβαστεῖ. Τὰ ὑπόγραφε ἐννοεῖται κι' ὁ ὑπουργὸς καί...

Ἐάφνου ἀκούει νὰ τοῦ ἀποκρίνεται ἕνα γέλιο.

— Ἄ! πὼς μ' ἀρέσει ἡ κάμαρά σας!

Παίρνει μιὰ βόλτα γύρω στὸ τακοῦνι τῆς καὶ τὸ φουστάνι τῆς ἀπλώνεται ὀμπρέλλα. Ὑστερα χυμáει στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς κάμαρας, ἀπὸ κεῖ στὴν πόρτα, πάλι στὸ παράθυρο, στὸ τραπέζι, στὴ ντουλάπα καὶ τὰ περιεργάζεται ὅλα, στὰ πεταχτὰ, μὲ τὴν ἄκρη τῶν σαχτύλων, σὰ σπουργίτης πὺ πηδάει ἀπὸ κλαδί σὲ κλαδί.

— Ξέρετε, λέει δίχως νὰ σταματήσει, ἔγω μιὰ περιέργεια, ἄλλου εἴδους περιέργεια!... Ὅλα θέλω νὰ τὰ ξέρω, ὅλα νὰ τὰ βλέπω. Ἡ μαμὰ μὲ μαλώνει, μὰ τί μὲ νοιάζει! Εἶναι, ξέρετε, πολὺ αὐστηρὴ ἡ μαμὰ. Ἄ, ὅλα κι' ὅλα!... Λοιπὸν, ἐγὼ θέλω νὰ τὰ ξέρω ὅλα, γιὰ σὰς νὰ ποῦμε, τί κάνετε, πὼς ζῆτε, πὼς περνάτε τὶς ὧρες σας. Κάποτε σὰς συλλογίζομαι, προσπαθῶ νὰ μαντέψω. Νὰ τώρα θὰ κάνει τοῦτο, λέω, τώρα τ' ἄλλο. Τώρα φοράει τὸ καπέλλο του, τώρα παίρνει τὸ μπαστοῦνι του, πάει στὸ γραφεῖο... Καὶ σοβαρὸς-σοβαρὸς... Χά, χά... Μὰ τί θὰ λέτε ἀλήθεια γιὰ μένα, σεῖς πὺ εἴσατε ἔτσι σοβαρὸς!

Τὴν κοίταζε μαγεμένος, μὴ ξέροντας τί νὰ πεῖ, νοιώθοντας τὴν καρδιά του νὰ κλωτσάει ἄγρια τὸ αἷμα πρὸς τὸ κεφάλι.

—...Ἐνας φίλος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ κύριος Ἀντρέας, μοῦ τσιμπάει τὸ μάγουλο καὶ μοῦ λέει: "Ἀχ, σουσουραδίτσα, δὲ θὰ φρονιμέφεις ποτὲ ἐσύ;!... Κι' ἕνας ἄλλος, ὁ κύριος..."

Ὁ Σαρίκης στηρίχτηκε στὸν τοῖχο μὲ τὴ ράχη. Σὰ νάχε νιώσει μιὰ μικρούλα ζάλη. Στ' αὐτιά του τὰ λόγια τῆς χτύπησαν γιὰ λίγες στιγμὲς μπερδεμένα, μουντὰ καὶ μπλέχτηκαν μὲ κάτι ἄλλα λόγια, ἄλλη φωνὴ πὺ μιλοῦσε σὲ χαμηλότερο τόνο. «Προκομένες... Ἄντρες, ξένοι, σούρτα-φέρτα... Καὶ ὁ κύριος Ἀντρέας, ὁ κύριος τάδε...»

Σήκωσε πάνω τῆς τὸ βλέμμα του πὺ εἶχε γίνῃ θολὸ καὶ βαθὺ, σὰ μεθυσμένο. Μιὰ σκέψη ἀναπάντεχη χάραξε στὸ νοῦ του, καὶ μαζί ἡ βρῖσιὰ, ἀμείλιχτη:

«Κακομοίρη!... Δὲν τὸ βλέπεις; Γι' αὐτὸ, ἦρθε. Γι' αὐτό».

Ἡ καρδιά του μιὰ στιγμή σταμάτησε καὶ τὰ μάτια του σκοτείνιασαν.

Ἐάφνου ἀκούγεται μιὰ μικρὴ κραυγὴ:

— Ἀχ... Μαμὰ μου!... Κήκη.

Ξυπνάει μὲ βία, μαζεύει τὰ λογικά του καὶ τὴν κοιτάζει, σμίγοντας τὰ φρύδια μὲ προσπάθεια.

—...Νὰ, ἐδῶ... στὴ λάμπα σας, τοῦ λέει κοιτάζοντάς τον μὲ παράπονο.

Ζύγωσε βιαστικὸς καὶ τῆς ἔπιασε τὸ χέρι.

— Ποῦ;... Στὸ δάχτυλο;... πολὺ;

Φαινότανε νά τρέμει, ἀπό τὸν πόνο, καὶ τὸ κορμάκι τῆς σπαρταροῦσε, ἀνατριχίαζε.

Τῆς κράτησε τὸ δάχτυλο, τὸ δείχτη, μὲ τὰ δυὸ δικά του καὶ τὸ ὕψωσε στὸ φῶς, νὰ τὸ ἴδει. Ἡ ρόγα εἶτανε ροδαλὴ, ἀπαλὴ, δίχως φανερό σημάδι τσουρουφλισματος.

Πάνω σ' αὐτὸ, ζαρώνει τὰ χειλάκια τῆς καὶ τοῦ λέει:
— Φιλῆστε τὸ μου νὰ περάσει!

Στάθηκε ἀσάλευτος, δίχως νὰ στραφεῖ. Μιά δυὸ σκέψεις ἀντίθετες πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ του, συγκρούστηκαν καὶ τοῦ πούμωσαν μὲ τὸ σαματά τους τ' αὐτιά.

— Ὅμως ἡ μιὰ νίκησε, κ' εἶταν ἡ πιὸ ἀδύνατη.

Ἐφερε τὸ δάχτυλο στὰ χεῖλη του, ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ τὸ κράτησε γιὰ λίγες στιγμὲς ἐκεῖ.

... Ἐκλείσει τὰ μάτια, ναί...

Τὸν τίναζε κείνη.

— Ἐ!... Κοιμηθήκατε;

— Ὁχι! Αὐτὸ δὲν τὸθελε. Δὲν τὸ δεχόταν! Μὲ μιὰς, ἡ λύσσα χυμάει καὶ τὸν μαυλίζει. Δίνει μιὰ καὶ τῆς τραβάει τὸ χέρι τῆς, τ' ἀρπάζει ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα καὶ τὸ φέρνει κοντά του.

— Ἐτσι! λέει μὲ σφιγμένα χεῖλη, σκοτεινός.

Τὸν σπρώχνει μὲ τὴν παλάμη τῆς στὸ στήθος του, μὰ κείνος τῆς παραμερίζει τὸ χέρι. Τώρα τὴν ἔχει ὅλη πάνω του. Τὴ σφίγγει, ἄγρια, φανατικά, καὶ μὲ τὰ δυὸ χέρια, καὶ ψάχνει νὰ βρεῖ τὸ στόμα τῆς. Τὰ μαλλιά τῆς τοῦ πνίγουνε τὸ πρόσωπο, τοῦ στραβώνουνε τὰ μάτια, ὁμως, αὐτὸς, ἀκατάβλητος, παλεύει.

Ἡ μικρὴ ἀφήνει πνιγμένες κραυγές, ὅλο πείσμα καὶ θυμὸ. Λευτερώνει τὸνα χέρι τῆς καὶ τὸ τραβάει πίσω. Ὑστερα σηκώνει τὸ κεφάλι. Κάνει νὰ ζυγώσει αὐτὸς τὸ δικό του καὶ τότε δέχεται ἕνα δυνατὸ χαστοῦκι στὸ μάγουλο.

Τὰ χέρια του λύθηκαν, θόλωσε τὸ μάτι του καὶ στάθηκε ξερός.

— Παλιάνθρωπε! εἶπε σιγανὰ κείνη καὶ ὑποχώρησε, σιάζοντας τὸ φουστάνι τῆς.

Ὁ Σαρίκης ἔσκυψε τὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶταν. Μὲ-μιὰς τὸ θηρίο εἶχε δαμαστεῖ μέσα του. Σὰν κῦμα μοναδικὸ, μεγάλο, ἀπὸ σεισμὸ ὑποβρύχιο, ἔφυγε ἡ ὄρμη καὶ χάθηκε πέρα, στὸν καταχνιασμένον ὀρίζοντα. Στὸ μούτρο του χύθηκε ἡ πλαδαρὴ ἐκείνη νάρκη, ἡ ἄτονη καὶ χλιαρὴ. Τὸ μάγουλό του τὸν ἔτσουζε. Κι' αὐτὸ δὲν τὸν ἐξόργιζε. Ὁχι, μονάχα τὸν ἔκανε νὰ ντρέπεται, πολὺ. Ἐβγαλε ἀργὰ τὸ μαντήλι του, τρέμοντας, καὶ σφούγγισε τὸ ἄρρωστο μάτι.

Καὶ τότε, σὰν μὲ τὴν κίνηση τούτη νὰ κατάλαβε κι' ὁ

ἴδιος τὸ βάθος τῆς ἀτυχίας του, ἔνωσε νὰ σφίγγεται ὁ λαϊμός του, δάκρυα νὰ τοῦ βρέχουνε τὰ ματόκλαδα.

— Βούλα, ψιθύρισε πλέκοντας τὰ χέρια του, καὶ πνίγηκε ἀπὸ λυγμό.

Μὰ κείνη, ἀμίλητη, πισωπλάτιζε τώρα κατὰ τὴν πόρτα. Μικροὶ-μικροὶ ἀναστεναγμοὶ, παιδιάτικοι, τοῦ τίναζαν τὸ στήθος. Οἱ ἄπειρες μικρὲς ζάρες τοῦ προσώπου σπαρταροῦσαν ὀλοένα, μόρφαζαν θλιβερά. Τὸ τρίξιμο ἀπὸ τὸ πόμολο ἦρθε νὰ τὸν ζυπνήσει.

Χλώμισε, τέντωσε τὰ μάτια καὶ τὴν εἶδε ἔτοιμη νὰ βγεῖ.

Τότε, μὲ-μιὰς, σκέφτηκε πὼς εἶτανε τούτοη ἡ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ ποὺ ἕνα τρυφερὸ πλάσμα μπήκε στὴν κάμαρά του. Σκέφτηκε πὼς θάφευγε κι' αὐτὴ ἀγύριστα, γιὰ πάντα, καὶ πὼς αὐτὸς θάμνε ἐρημος, νὰ ξαναφέρνει τὴν παρουσία τῆς στὴ θύμισή του ἴσως γιὰ ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ.

Τινάχτηκε ἀθέλητα, σὰ λαβωμένος καιρία, μὲ σάλτο ἀγριμιοῦ, ποὺ τοῦ φύτεψαν σφαῖρα. Ταχὺς ὤρμησε κοντά τῆς, τὴν παραμέρισε κι' ἔκλεισε τὴν πόρτα. Γύρισε τὸ κλειδί, τὸ τράβηξε καὶ τὸ πέταξε μακριὰ, σὰ νὰ τοῦκαιγε τὰ χέρια.

— Τί κάνετε! ψιθύρισε κείνη, χαμένη. Θὰ φωνάξω...

Ἡ καρδιά του τράνταξε ὀλάκερο τὸ κορμί του μὲ τὸ χτύπο τῆς, φοβερὸ λαχάνιασμα τοῦ ἀνασήκωσε τὸ στήθος.

— Ὁχι, ἔκανε βίαια, βραχνός... Ὁχι! Δὲ θὰ φύγεις ἀπὸ δῶ ἔτσι. Κατάλαβες; Πρῶτα θὰ μ' ἀποζημιώσεις!... Ναί, θὰ μ' ἀποζημιώσεις, ἔτσι ὅπως πληρώνεις καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς φίλους σου, ποῦρχονται στὸ σπίτι... ἔτσι ἀκριβῶς!...

Τὸν κοίταζε σαστισμένη, μὲ μιὰ τρομάρα παιδιάτικη, σὰν καὶ νὰ μὴν εἶτανε ἡ σκέψη πὼς θὰ τὴν κακοποιήσει ποὺ τὴ φόβιζε ἀλλὰ ἡ ἰδέα πὼς τρελλάθηκε. Τοῦ κοίταζε ἐρευνητικὰ τὸ στόμα, τὰ χέρια, τὰ μάτια.

Κάγχασε ὁ Σαρίκης. Σταύρωσε τὰ χέρια του στὸ στήθος.

Ἄχα!... ξέρω μικρούλα μου... ξέρω τί σοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ... εἶπες: αὐτὸς ὁ γέρος εἶναι ἐργένης, ἔρημος, ... ἕνας ὑπαλληλάκος ἐκεῖ καὶ... δὲν ἀξίζει σίγουρα τὸν κόπο... νὰ τὸν ἀρμέξει κανένας. Λοιπὸν, ἄλλο, ἐξυπνότερο... Νὰ τὸν παντρευτοῦμε!... Γάμος, τὸ μεγάλο ὄνειρο... ἡ ἐξασφάλιση τῆς ζωῆς... αὔριο αὐτὸς πεθαίνει, ἔγουμε τὴ συνταξοῦλα του... καὶ μαζί τοὺς φίλους μας! Ἐ; Χά!... Ὡραῖο τὸ σχέδιο... ὦραῖο μὰ τὴν ἀλήθεια... συχαρῖκα μου... περίφημα...

Τὸ γέλιο τοῦ εἶχε γίνει σὰ βήχας. Κιόλας τὸ μούτρο τοῦ μελάνιαζε, ἡ ἄκρη τῆς μύτης εἶχε γίνει μελιτζανιά καὶ τὰ μάτια θάμπωναν. Κοβόταν ἡ ἀνάσα κ' ἐμοιαζε νὰ πνίγεται.

Ξάφνου, ἐκείνη, κρατάει τὴν κοιλιά της μὲ τὰ δυὸ τὰ χέρια, τσακίζεται μπροστὰ καὶ ξεσπάει σ' ἕνα ἀκράτητο νευρικό γέλιο.

— Νὰ σὰς παντρευτῶ... ἐγώ... σὰς; λέει ὅσο μπορεῖ νὰ μιλήσει καὶ τραντάζεται ἀπὸ τὰ χάχανα, σὰν καὶ νὰ τῆς ἔχουνε περάσει στὴ ραχοκοκκαλιά ἠλεκτρικό ρεῦμα. Ἐγώ... ἐσὰς... νὰ πάρω;!... Ἄ, Θέ μου... Ἄχ!...

Ὁ Σαρίκης ἔγινε κίτρινος, κερὶ.

Πῆρε μιὰ βαθειὰν ἀνάσα τὸ κορίτσι, στηρίχτηκε στὸ πορτόφυλλο μὲ τὴ ράχη καὶ κρέμασε ἐξαντλημένα τὰ χέρια τοῦ.

— Πόσο εἶσαστε ἀστεῖος... Θέ μου!...

Ἐγινε μιὰ βαρεία, μαύρη σιωπὴ καὶ μονάχα κάπου-κάπου τὴν τάραξε ὁ καθυστερημένος λυγμὸς τοῦ νευρικοῦ τῆς γέλιου.

Ἐπειτα, σιγὰ-σιγὰ, σοβαρεύτηκε, τὰ χαρακτηριστικά τῆς ἠρέμησης καὶ πῆρε μιὰν ἔκφραση αὐστηρῆ καὶ προσβεβλημένη.

— Ἄνοιχτε μου... σὰς παρακαλῶ, εἶπε ἡσυχώτερα ἐκείνη.

Πικρὸ χαμόγελο χάραξε στὸ φτενό του στόμα.

— Ἄ, θέλεις νὰ φύγεις ἀπὸ δῶ, εἶπε ἀργοκουνιόντας τὸ κεφάλι του, ...θέλεις νὰ φύγεις, καὶ μὲ ἀποστρέφεται. Ὁμως ἐκείνους... τοὺς ἄλλους... ποὺ ἔρχονται σπῆτι σὰς τοὺς δέχεσαι... κι' ἀφήνεις καὶ σὲ χαϊδεύουν... σὲ χαϊδεύουν...

Τὸν ἔκοψε:

— Καὶ μ' αὐτὸ τί;

Ἡ φωνὴ τῆς εἶτανε κρύα καὶ βαρεία.

—...Λοιπόν; Ξαναρώτησε.

Ἄλαλος ὁ Σαρίκης.

—...Καὶ τί ἔχετε σ' ὄλα αὐτὰ σεῖς νὰ πῆτε; τοῦ λέει. Μὲ τί δικαίωμα ρωτᾶτε!...

Ἐπειτα, ξεσπάει.

—...Ἐ ναι λοιπόν, ναι!... Τοὺς δέχομαι καὶ... καὶ...

— Σῶπα, τῆς φώναξε ὑψώνοντας τὶς παλάμες.

— Ὅλα εἶναι ἀλήθεια, εἶπε κείνη φουριόζα. Ὅλα! Κι' ἄλλα πολλὰ ποὺ δὲν ξέρετε. Τί μ' αὐτό; Ζῶ ὅπως μ' ἀρέσει. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μ' ἐξελέγξει. Καὶ μάλιστα, ἂν θέλετε νὰ ξέρετε, εἶμαι...

— Πάψε! κραύγασε ὁ Σαρίκης.

Τέντωσε τὸ κορμὶ τῆς μὲ παιδιάτικη περηφάνεια καὶ εἶπε:

— Δὲν εἶμαι πιά κορίτσι, εἶπε. Εἶμαι κάτι καλλίτερο: Μητέρα!

Ὁ Σαρίκης τρέκλισε καὶ στηρίχτηκε στὸν τοῖχο.

Ἡ σιωπὴ εἶχε ἀπλωθεῖ γύρω τους. Σουσουρίζε χαμηλόφωνα, διακριτικά ἡ λάμπα καὶ κάτι, κάτι σὰν ἀπὸ τὴ ζέστη μιᾶς οἰκογενειακῆς ἐστίας, τὴ θαλπωρὴ τῆς στοργῆς γλυστρουσε στὸν ἀέρα, φτεροκοπώντας ἀπαλὰ καὶ χαίδευε τὰ πράγματα. Τὸ παλιὸ τραπέζι μὲ τὸ ξεφτισμένο τραπεζομόντηλο, καὶ τὸ σαρακοφαγμένο ἐρμάρι. Τὸν ἄθλιον κόκκινο καναπέ, τὸ χαλὶ ποὺ εἶχε τριφεῖ κάτω ἀπὸ βήματα χρόνων, βήματα ἀγρυπνια καὶ πληκτικά, βήματα στείρας ἀγωνίας.

Ὁ Σαρίκης ἔκλαιγε μὲ κρεμασμένο τὸ κεφάλι, σιγανά.

Ἐκείνη τὸν κατασκόπεψε προσεχτικά, μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ τῆς. Εἶδε τὴ συντριβὴ τοῦ, τὸ τελειωτικό λύγισμα, τὴν ἦττα τοῦ ποὺ εἶτανε νίκη δική τῆς. Τότε χαμογέλασε, μὲ τὴν ἄκαρδη καλοσύνη τοῦ θριαμβευτῆ.

— Καί... ξέχασα νὰ σὰς πῶ... τὸ λόγο τῆς ἐπισκέψεώς μου, εἶπε.

Σταμάτησε, μὲ ναζιάρια σεμνότητα, πονηρὸ δισταγμὸ καὶ πρόσθεσε, γελώντας δροσερά:

— Ἐρχόμεν νὰ σὰς ζητήσω δανεικά...

Ἐψωσε τὸ βλέμμα τοῦ μιὰ στιγμή καὶ τὴν κοίταξε. Τοῦ χαμογελοῦσε φιλικὰ, μὲ μάτια ποὺ σπῆθιζαν.

— Ναι... Βρισκόμαστε σὲ λίγη στενοχώρια, ξέρετε, σπῆτι...

Ὁ Σαρίκης ἔστρεψε τὴ ράχη καὶ σκέπασε τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ χέρια.

— Ὡστόσο... ἂν καὶ σεῖς δυσκολεύεσθε, τοῦ εἶπε, δὲν πειράζει.

Κι' ἔκανε πὼς θὰ βγεῖ.

Στὴν πόρτα ὅμως στράφηκε καὶ τοῦ εἶπε:

— Μοῦ φερθήκατε ἄσχημα... κάπως ἀπότομα. Καὶ τρόμαξα. Σὰς ζητῶ συγγνώμη. Κι' ἐγὼ δὲ φέρθηκα ὅπως ἔπρεπε... Τὸ ξέρω. Μὰ νὰ μὲ συμπαθᾶτε... Εἶμαι μικρὴ...

Ἐπειτα, μὲ φωνὴ βαθύτερη:

—...Γιατί, ἂν δὲ μὲ τρομάζατε... ἐγώ... τότε... ἐρχόμεν ἀκριβῶς γι' αὐτὰ...

Ἐκανε μιὰ στροφή χαριτωμένη καὶ στηρίχτηκε στὴν πόρτα μὲ τὴ ράχη. Ἀνάγυρε τὸ κεφάλι τῆς καὶ χαμογέλασε. Τὰ χέρια τῆς κρεμάστηκαν μ' ἐγκατάλειψη.

Τὴν εἶδε ὁ Σαρίκης. Μὰ δὲ θέλησε πιά νὰ κοιτάξει ἄλλο. Πῆγε στὸ σεντούκι τοῦ, βιαστικά, τὸ ἀνοίξε κι' ἀνα-

σκάλεψε τὰ πράγματά του. Τράβηξε ἀπὸ τὸν πάτο ἕνα δέμα τυλιγμένο σ' ἔφημερίδες καὶ τὸ ἀνοίξε μὲ φούρια. Ἔβγαλε δυὸ χαρτονομίσματα, τὰ ζάρωσε στὸ χέρι του, πέταξε στὸ σεντοῦκι τὸ δέμα κ' ἦρθε κατεπάνω της, δίχως νὰ τὴν κοιτάζει.

— Ὅριστε, εἶπε ἀπλώνοντας τὸ χέρι του. Καὶ σιγότερα:

—...Μὲ συγχωρεῖτε ἂν εἶναι λίγα... μὰ εἶμαι φτωχός.

Τράβηξε πίσω τὰ χέρια της, τᾶκρυσε στὴ ράχη καὶ τὸν κοίταξε γλωμῆ.

—...Σᾶς τὰ δανείζω, εἶπε ὁ Σαρίκης.

Τραβήχτηκε πίσω, μὲ φρίκη. Ὑστερα, περήφανη:

— Δὲ δέχομαι λεπτὰ χάρισμα, εἶπε.

Ἄνοιξε τὴν πόρτα, πετάχτηκε ἔξω καὶ τὴν ἔκλεισε γρήγορα.

Τὴν ἄκουσε ποὺ ἔβγαине στὸ δρόμο...

Τότε ξύπνησε. Πινάχτηκε, ἀνοίξε τὴν πόρτα του καὶ πετάχτηκε τὸ κατόπι της. Βγῆκε στὸ πεζοδρόμιο. Ὅ,τι ἔμπαινε στὸ σπίτι της, ἀντίκρυ.

Ὁ δρόμος εἶτανε γαλάζιος. Φεγγαροβραδιά.

Ἐκανε νὰ τῆς φωνάξει, μὰ κόπηκε. Τὴν εἶδε νὰ μπαίνει στὴν αὐλή της, καὶ μὲ τὸ πρόσωπο κρυμμένο στὰ χέρια. Οἱ ὦμοι της τραντάζονταν δυνατά.

Ἀνάγυρε τὸ κεφάλι του στὸν τοῖχο καὶ μισόκλεισε τὰ μάτια. Ἡ πόρτα της ἔκλεινε, τρίζοντας.

Μὰ αὐτὸς τὴν ἔβλεπε ἔτσι, πάντα, νὰ φεύγει μὲ τὸ πρόσωπο κρυμμένο καὶ τοὺς ὤμους ποὺ τραντάζονταν. Ὅμως ἀπὸ τί; Κλάμμα ἢ γέλιο;

Κλάμμα, Σαρίκη φουκαρᾶ, ἢ γέλιο;...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΚΛΕΩΝΟΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

(ΜΕΛΕΤΗ)

Ὅποιος θὰ ἐπιχειροῦσε νὰ γράφει, ἢ καὶ νὰ σκιστᾶρει ἀπλῶς, μὲ μεγάλες, ἀδρές γραμμές, τὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν στὸν τόπο μας, τὴν τελευταία εἰκοσαετία, δὲ θὰ μπορούσε νὰ μὴ σταματῆσει μπροστὰ στὴ μορφή τοῦ Περικλῆ Γιαννοπούλου. Ὅχι βέβαια γιατί ὁ Γιαννόπουλος ὡς ἀνθρώπινος καὶ πνευματικὸς τύπος ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἰδιόρρυθμους ποὺ ἐγέννησε ἡ Ἑλλάδα στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Εἰκοστοῦ αἰῶνα, ἀλλὰ γιατί ὁ περίεργος αὐτὸς ἄνθρωπος ἐκπροσώπησε ζωηρὰ καὶ ἀνάγλυφα ὅσο κανεὶς ἄλλος, ἕνα νεοελληνικὸ τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, ὠρισμένη νεοελληνικὴ ψυχολογία, καὶ ἕνα ρεῦμα ἰδεῶν, τὸ ἐθνικιστικόν. Ἡ ἐπιρροή τοῦ Γιαννοπούλου δὲ φαντάζομαι νὰ ὑπῆρξε βαθειὰ καὶ ὅταν ζοῦσε, καὶ πολὺ λιγώτερο, μετὰ τὸ θάνατό του. Οἱ λίγοστοὶ ἄνθρωποι, λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες ὅλοι, καὶ ἕνας πολιτικὸς, — πολιτικὸς λογοτέχνης, — ὁ Δραγούμης, ποὺ φαίνεται πῶς ἐπηρεαστήκαν ἀπὸ τὸν Γιαννόπουλο, πιστεύω ὅτι συναντήθηκαν μᾶλλον μ' ἐκεῖνον παρά ποὺ δέχτηκαν τὴν ἐπιρροή του, παρά ποὺ διαμόρφωναν τὸ ψυχικὸ καὶ τὸ πνευματικόν τους ἐγὼ θεμελιώνοντάς το στὶς ἰδέες τοῦ Γιαννοπούλου. Μὰ καὶ ἂν δεχθοῦμε ὅτι ἐπηρέασε βαθύτερα μερικὰ διαλεχτὰ ἄτομα ὁ Γιαννόπουλος, τὰ κηρύγματά του, ὅμως, δὲν ξύπνησαν πλατύτερη ἠχώ στὴν πολιτικὴ ἢ τὴν κοινωνικὴ, ἀκόμα καὶ τὴν λογοτεχνικὴ ἢ διανοητικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας.

Ἐλέχθη ὅτι χωρὶς τὸ «Νέον Πνεῦμα», τὸ πρῶτο φυλλά-

σκάλεψε τὰ πράγματά του. Τράβηξε ἀπὸ τὸν πάτο ἕνα δέμα τυλιγμένο σ' ἔφημερίδες καὶ τὸ ἀνοίξε μὲ φούρια. Ἐβγάλε δυὸ χαρτονομίσματα, τὰ ζάρωσε στὸ χέρι του, πέταξε στὸ σεντοῦκι τὸ δέμα κ' ἦρθε κατεπάνω της, δίχως νὰ τὴν κοιτάζει.

— Ὅριστε, εἶπε ἀπλώνοντας τὸ χέρι του. Καὶ σιγότερα:

—...Μὲ συγχωρεῖτε ἂν εἶναι λίγα... μὰ εἶμαι φτωχός.

Τράβηξε πίσω τὰ χέρια της, τᾶκρυψε στὴ ράχη καὶ τὸν κοίταξε χλωμή.

—...Σὰς τὰ δανείζω, εἶπε ὁ Σαρίκης.

Τραβήχτηκε πίσω, μὲ φρίκη. Ὑστερα, περήφανη:

— Δὲ δέχομαι λεπτὰ χάρισμα, εἶπε.

Ἄνοιξε τὴν πόρτα, πετάχτηκε ἔξω καὶ τὴν ἔκλεισε γρήγορα.

Τὴν ἄκουσε ποῦ ἔβγαине στὸ δρόμο...

Τότε ξύπνησε. Τινάχτηκε, ἀνοίξε τὴν πόρτα του καὶ πετάχτηκε τὸ κατόπι της. Βγῆκε στὸ πεζοδρόμιο. Ὅ,τι ἔμπαινε στὸ σπιτί της, ἀντίκρυ.

Ὁ δρόμος εἶτανε γαλάζιος. Φεγγαροβραδιά.

Ἐκανε νὰ τῆς φωνάξει, μὰ κόπηκε. Τὴν εἶδε νὰ μπαίνει στὴν αὐλή της, καὶ μὲ τὸ πρόσωπο κρυμμένο στὰ χέρια. Οἱ ὦμοι της τραντάζονταν δυνατὰ.

Ἀνάγυρε τὸ κεφάλι του στὸν τοῖχο καὶ μισόκλεισε τὰ μάτια. Ἡ πόρτα της ἔκλεινε, τρίζοντας.

Μὰ αὐτὸς τὴν ἔβλεπε ἔτσι, πάντα, νὰ φεύγει μὲ τὸ πρόσωπο κρυμμένο καὶ τοὺς ὦμους ποῦ τραντάζονταν. Ὅμως ἀπὸ τί; Κλάμμα ἢ γέλιο;

Κλάμμα, Σαρίκη φουκαρά, ἢ γέλιο;...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΚΛΕΩΝΟΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

(ΜΕΛΕΤΗ)

Ὅποιος θὰ ἐπιχειροῦσε νὰ γράψει, ἢ καὶ νὰ σκισάσει ἀπλῶς, μὲ μεγάλες, ἀδρὲς γραμμὲς, τὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν στὸν τόπο μας, τὴν τελευταία εἰκοσαετία, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ μὴ σταματήσει μπροστὰ στὴ μορφή τοῦ Περικλῆ Γιαννοπούλου. Ὅχι βέβαια γιατί ὁ Γιαννοπούλος ὡς ἀνθρώπινος καὶ πνευματικὸς τύπος ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἰδιόρρυθμους ποῦ ἐγέννησε ἡ Ἑλλάδα στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Εἰκοστοῦ αἰῶνα, ἀλλὰ γιατί ὁ περίεργος αὐτὸς ἄνθρωπος ἐκπροσώπησε ζωηρὰ καὶ ἀνάγλυφα ὅσο κανεὶς ἄλλος, ἕνα νεοελληνικὸ τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, ὀρισμένη νεοελληνικὴ ψυχολογία, καὶ ἕνα ρεῦμα ἰδεῶν, τὸ ἐθνικιστικόν. Ἡ ἐπιρροή τοῦ Γιαννοπούλου δὲ φαντάζομαι νὰ ὑπῆρξε βαθειὰ καὶ ὅταν ζοῦσε, καὶ πολὺ λιγώτερο, μετὰ τὸ θάνατό του. Οἱ λιγοστοὶ ἄνθρωποι, λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες ὅλοι, καὶ ἕνας πολιτικὸς, —πολιτικὸς λογοτέχνης, — ὁ Δραγοῦμης, ποῦ φαίνεται πὼς ἐπηρεαστήκαν ἀπὸ τὸν Γιαννοπούλου, πιστεύω ὅτι συναντήθηκαν μᾶλλον μ' ἐκεῖνον παρὰ ποῦ δέχτηκαν τὴν ἐπιρροή του, παρὰ ποῦ διαμόρφωναν τὸ ψυχικὸ καὶ τὸ πνευματικόν τους ἐγὼ θεμελιώνοντάς το στὶς ἰδέες τοῦ Γιαννοπούλου. Μὰ καὶ ἂν δεχθοῦμε ὅτι ἐπηρεάσαε βαθύτερα μερικὰ διαλεχτὰ άτομα ὁ Γιαννοπούλος, τὰ κηρύγματά του, ὅμως, δὲν ξύπνησαν πλατύτερη ἠχώ στὴν πολιτικὴ ἢ τὴν κοινωνικὴ, ἀκόμα καὶ τὴν λογοτεχνικὴ ἢ διανοητικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας.

Ἐλέχθη ὅτι χωρὶς τὸ «Νέον Πνεῦμα», τὸ πρῶτο φυλλά-

διο—κήρυγμα τοῦ Γιαννοπούλου, δὲ θὰ γινόταν τὸ κίνημα τοῦ 1909, ἢ ἂν αὐτὸ εἶναι ὑπερβολή, ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ψυχικοὺς καὶ πνευματικοὺς παράγοντες τοῦ κινήματος ἐκεῖνου, ἦσαν οἱ ἰδέες τοῦ Γιαννοπούλου. Δὲ μπορῶ νὰ τὸ δεχθῶ. Εἶναι τόσο πολλὰ, μπερδεμένα καὶ ἑτερόκλητα τὰ κίνητρα μιᾶς Ἐπαναστάσεως, ὥστε πολὺ δύσκολο νὰ τὰ ξεχωρίσει κανεὶς, καὶ ἀκόμη πῶς δύσκολο νὰ τὰ διαβαθμίσει, νὰ ὀρίσει τὴ σημασία τοῦ ρόλου ποὺ ἔπαιξε τὸ καθένα. Ἴσως ἕνας δυὸ ἀπὸ τοὺς πολιτικούς καὶ ἕνας δυὸ ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς τοῦ πρωτοστάτησαν ἢ ἀναμίχθηκαν στὸ κίνημα τοῦ 1909, νὰ γνώρισαν τίς ἰδέες τοῦ Γιαννοπούλου καὶ νὰ τίς εὕρισκαν ἀκόμη σωστές. Ἴσως, πρὸ πάντων, ψυχολογικὰ νὰ τοὺς ἐπηρεάσει ὁ Γιαννόπουλος. Μιὰ δὲν πιστεύω ἢ ἐπίδραση αὐτὴ νὰ ἦταν ὁ κύριος λόγος ποὺ ἔσπρωξε στρατιωτικούς καὶ πολιτικούς στὴν Ἐπανάσταση. Τὸ Γουδι ὀφείλεται στοὺς ἴδιους περιπίου λόγους στοὺς ὁποίους ὀφείλεται καὶ ἡ ἐπικράτηση, δεκατρία χρόνια ἀργότερα, τοῦ Μουσσολίνι: στὴν χρεωκοπία ὀλόκληρου πολιτικοῦ κόσμου τόσο χαλασμένου, ὥστε ὁ ἴδιος νὰ μὴ μπορεῖ νὰ σωθεῖ, μὰ ποὺ ἡ ἀποσύνθεσή του νὰ φέρνει, ὅπως κ' ἔφερε, μιὰ βίαιη ἀντίδραση σὲ μερικοὺς γεροὺς ὀργανισμοὺς ποὺ θέλαν νὰ ζήσουν.

Ἱστορικά, λοιπὸν, ἂν κριθοῦν οἱ ἰδέες, τὰ δυὸ, δηλαδὴ, κηρύγματα τοῦ Γιαννοπούλου, τὸ «Νέον Πνεῦμα» καὶ ἡ «Ἐκκλησις πρὸς τὸ Πανελλήνιον Κοινὸν» δὲν πιστεύω νὰ ἔπαιξαν τὸν ρόλο ποὺ μερικοὶ πιστεύουν πὼς παίξαν. Μήπως, ὅμως, ὅπως συμβαίνει συχνὰ στὴν ἱστορία τῶν ιδεῶν, τὰ κηρύγματα τοῦ Γιαννοπούλου, βρίσκοντας πῶς πρόσφορο ἔδαφος γιὰ νὰ εἰσχωρήσουν στὶς συνειδήσεις, ἐνεργήσαν ἀργότερα, ἢ μήπως τυχὸν ἐνεργοῦν σήμερα; Ἡ μήπως κἀν, ἂν δὲν ἐνεργοῦν σὰν ὀλόκληρο ἰδεολογικὸ σῶμα, ἐνεργοῦν μὲ ἕνα μέρος τους μόνο, καὶ ὄχι ἀπ' εὐθείας καὶ φανερά, ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα κρυφὸ καὶ λοξὸ δρόμο; Ἡ σημερινὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐθνικιστικὴ κίνησις τῆς Ἑλλάδος—ἂν δεχθοῦμε πὼς ὑπάρχει μιὰ τέτοια σοβαρὴ κάπως κίνησις—δὲν ἔχει καμμιά, οὔτε ἀπὸ μακρὰ, σχέση μὲ τίς ἰδέες τοῦ Γιαννοπούλου. Ἴσως νὰ παρατηρεῖται ἐδῶ κ' ἐκεῖ μιὰ ἀπλή σύμπτωση. Κι' ὅσο γιὰ τὴ λογοτεχνία, θὰ ἔπρεπε νὰ βιάσει κανεὶς πάρα πολὺ τὰ πράγματα γιὰ νὰ δεχθεῖ ὅτι τὸ Δελφικὸ Κήρυγμα τοῦ Σικελιανοῦ μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ τελευταῖο καταστάλαγμα ἢ τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ Γιαννοπουλικοῦ Εὐαγγελίου.

Οἱ ἰδέες τοῦ Γιαννοπούλου δὲ μπόρεσαν νὰ εἰσδύσουν στὴν ἑλληνικὴ συνείδηση. Δὲ μπόρεσαν νὰ γίνουν σάρκα

καὶ αἷμα τῶν Ἑλλήνων. Γιατί; Θὰ τὸ ἰδοῦμε ἀμέσως παρακάτω, ἐξετάζοντάς τες.

□□□

Ὁ Γιαννόπουλος περιφρονεῖ τὴν εὐρωπαϊκὴ ἐπιστήμη. Ὡστόσο, στὸ ἐθνικιστικὸ κήρυγμά του, ἀναχωρεῖ ἀπὸ μιὰ ἰδέα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπιστήμης: τὸν γεωγραφικὸ καὶ τὸν φυλετικὸ ντετερμινισμό. Πιστεύει ὅτι ἡ γεωγραφικὴ διαμόρφωσις καὶ τὸ κλίμα ἐνὸς τόπου ἀπ' τὴ μιὰ, καὶ ἡ φυλὴ ἀπ' τὴν ἄλλη, εἶναι οἱ δυὸ παράγοντες ποὺ προσδιορίζουν τοὺς πολιτισμοὺς.

Τοὺς ἄλλους παράγοντες ὅμοια σπουδαίους ἢ καὶ σπουδαιότερους ἴσως, τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ τὴν ἱστορικὴ στιγμή, τοὺς λησμονεῖ ἢ δὲ θέλει νὰ τοὺς λογαριάσει. Οἱ πολιτισμοὶ, λέγει, εἶναι ζητήματα φύσεως καὶ αἰώνων, φύσεως, δηλαδὴ φυσικοῦ πλαισίου καὶ φύσεως ἀνθρωπίνης, φυλῆς, καὶ αἰώνων, καὶ αἰώνων, διαβιώσεως τῆς φυλῆς μέσα σὲ ὀρισμένο πλαίσιο, καὶ ἱστορικῆς συνειδήσεως. Ὅπως κατὰ τὸν Μπέρξον, σὲ κάθε πράξει μας ἐνεργεῖ αὐτόματα ὅλο μας τὸ παρελθόν, ποὺ ξυπνᾷ, συσσωρεύεται καὶ ὠθεῖται μέσ' στὴ συνείδησή μας, ἔτσι θὰ ἐλεγες καὶ σὲ κάθε δημιουργία πολιτισμοῦ, ἐνεργεῖ αὐτόματα, κατὰ τὸν Γιαννόπουλο, ὅλη ἡ ἱστορικὴ συνείδησις τῆς φυλῆς ποὺ δημιουργεῖ τὸν πολιτισμὸ, ὅλο τὸ δούλεμα μιᾶς φυλῆς ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ συνείδησή της, ἀπὸ τίς ἴδιες τίς ἐκδηλώσεις της, ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς ροῆς, τὴ φωτισμένη ἀπὸ τὴ συνείδηση σὲ ὀρισμένο χρόνον καὶ ὄχι ἄλλο.

Ἡ ἑλληνικὴ γῆ,—ὅλες οἱ χώρες ποὺ βρέχει τὸ Αἰγαῖον— ἢ πῶς ἡμερῆ, ἢ πῶς φιλόφρων, ἢ πῶς ὠραία, δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ γεννήσει, καὶ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ γεννᾷ αἰώνως τὸ ὠραιότερον ἄνθος, τὸν τελειότερον ἄνθρωπο, τὸ τελειότερον ἄνθρωπινον ζῶον. «Ἀρχῆθεν, ἔκτοτε, πάντοτε καὶ τώρα καὶ εἰς πᾶν μέλλον ἐνόσω ὑπάρχει καὶ εἰς μόνον Ἑλλην», τὸ «φύσει φύσεως τελείας ἑλληνικὸν αὐτὸ ζῶον» θὰ εἶναι, «τελειότερον παντὸς ἄλλου». Καὶ ὄχι μόνον ὁ Ἑλληνας εἶναι καὶ θὰ εἶναι ὁ τελειότερος, ἀλλὰ καὶ ὁ μόνος ἄνθρωπος, ὁ μόνος ποὺ μὲ τίς ψυχικὰς καὶ τίς πνευματικὰς του ἐκφάνσεις, μὲ ὅλη τὴ ζωὴ, δικαιώνει καὶ θὰ δικαιώσει αἰώνως τὴν ὑπαρξὴν τοῦ δίποδος λογικοῦ ζώου. Ὅλες οἱ ἄλλες φυλές, καὶ πρὸ πάντων οἱ εὐρωπαϊκὰς καὶ πρὸ πάντων οἱ μεγάλας, εἶνε «ἀνθρωποειδεῖς», «μπασκαλικὰς, ληστοπειρατικὰς, ἀνθρωπόμορφες» φυλές, «τοῦβλα», «χθεσινὰ ἀγριογούρουνα». Ἐνῶ ἐμεῖς, οἱ κάθε ἐπο-

χῆς καὶ κάθε ἑλληνικῆς γῆς "Ἕλληνες, καὶ ὁ τελευταῖος σημερινός "Ἕλληνας χωριάτης, εἴμεθα πνεῦμα».

Στὴν ἀπόλυτη ὑπεροχῇ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς πιστεύει, ἢ δείχνει τοῦλάχιστον πῶς πιστεύει, πέρα ὡς πέρα, ὁ Γιαννόπουλος. "Ὅλες του οἱ μελέτες, ἱστορικές, φιλολογικές, αισθητικές τὸν εἶχαν ὀδηγήσει στὸ πόρισμα αὐτό. Καὶ πιστεύει στὴν ὑπεροχῇ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς γιατί ἀντίθετα μὲ πολλοὺς, τοὺς περισσότερο εὐρωπαϊοὺς ἐπιστήμονες, βλέπει σὲ ὁλόκληρη τὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀδιάσπαστη συνοχή, βαθύτατη ἐνότητα, ἄρρηκτο σύνδεσμο τοῦ παρελθόντος μὲ τὸ παρόν. Στὴ μακραινὴ ζωῇ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς εἴμεναι μιά καὶ ἴδια καὶ ἀφοῦ διατήρησε τὴν ἐνότητα τῆς καὶ ἀφοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ στὸ ἴδιο φυσικὸ περιβάλλον, δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἄλλον πολιτισμὸν, σὰν τοὺς τῶν πρὸς τοὺς παλαιούς, στὸ παρελθόν, πολιτισμὸν πανανθρώπινο καὶ πανανθρωπιστικὸν, χρήσιμο ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς μόνο ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλη τὴν οἰκουμένην.

Δὲ θάξιζε, βέβαια, οὔτε ν' ἀναφέρει κανεὶς τὴ γνῶμην τοῦ Γιαννοπούλου γιὰ τὴν ὑπεροχῇ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, — ἀνεξάρτητα, προκειμένου γιὰ τὴ σημερινή, ἀπὸ τὴν καθαρὴν ἐνότητα τῆς, καὶ ἀπὸ τῆς συγγενείας τῆς μὲ τὴς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φυλῆς, — ἂν ἡ γνῶμη αὐτὴ δὲν ἦταν παρὰ ὁ αὐθαίρετος δογματισμὸς ἐνὸς ἑξαλλου ἑλληνολάτρη καὶ δὲν εἶχε κανένα κάπως θετικὸν, συζητήσιμο ἔρεισμα.

Ἀπὸ ποῦ τὴ συνάγει ὁ Γιαννόπουλος καὶ ποῦ τὴ στηρίζει; Καὶ ποῦ στηρίζει τὴν πεποίθησίν του γιὰ τὴν κατωτέρω τῶν εὐρωπαϊκῶν φυλῶν, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἑλληνική;

Μοῦ φαίνεται ὅτι τὴν «περίπτωσιν» Γιαννοπούλου ἂν θέλαμε νὰ τὴν δοῦμε βαθύτερα, θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν ἐξετάσουμε ψυχαναλυτικὰ. Ὁ φίλος καὶ ἀκλεκτὸς κροάτης συνάδελφος κ. Ράντισσα, ἔγραψε κάποτε κάτι πολὺ σωστό: ὅτι ὅλοι ἐμεῖς οἱ βαλκάνιοι πάσχουμε ἀπὸ τὸ «σύμπλεγμα τῆς κατωτέρας» (complexe d'infériorité) καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς ἔθνη. Συνειδητὰ, μὰ περισσότερο ἀσυνείδητα, αἰσθανόμεσθε νὰ μᾶς πιέζει ἡ ὑπεροχῇ τοῦ εὐρωπαϊοῦ, καὶ τὸ καταθλιπτικὸν αὐτὸ αἶσθημα τὸ ἐκδηλώνουμε κάθε τόσο, σὲ ξεσπάσματα ποῦ δὲν εἶναι παρὰ ἡ προσπάθεια, ἡ μάταιη καὶ ἀπεγνωσμένη, γι' αὐτὸ καὶ πῶς τραγική, νὰ τινάξουμε ἀπὸ πάνω μας τὸν εὐρωπαϊκὸ ζυγὸν, δηλαδὴ νὰ σπάσουμε καὶ νὰ ξεριζώσουμε ἀπὸ μέσα μας ὄρισμένο σύμπλεγμα κατωτέρας. Τὴν προσπάθειαν αὐτὴ τὴ βλέπει κανεὶς, ἰδίως τὰ τελευταῖα χρόνια, σὲ πολλὰς ἐκδηλώσεις καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς λο-

γοτεχνικῆς ζωῆς τῶν λαῶν ποῦ κατοικοῦν τὰ Βαλκάνια. Βαλκανικὲς προσεγγίσεις καὶ ὁμοσπονδίες, ὁ πόθος τῆς δημιουργίας ἐνὸς βαλκανικοῦ ἢ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ἀποστροφὴ τῶν λογοτεχνιῶν πρὸς τὴς ἐθνικῆς πηγῆς τῶν, λαϊκῆς τέχνης, ὅλα τὰ κινήματα αὐτὰ τὰ τόσο ζωηρὰ, τόσο χαρακτηριστικὰ καὶ τόσο ἀλληλένδετα ποῦ παρατηροῦνται τὰ τελευταῖα χρόνια σὲ ὅλες τὴς βαλκανικῆς χώρας, βαθύτερο ψυχολογικὸν κίνητρο ἔχουν τὴν τάσιν γιὰ τὸ λυτρωμὸν ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τῆς κατωτέρας ποῦ αἰσθάνονται οἱ βαλκάνιοι ἀπέναντι τῶν εὐρωπαϊκῶν.

Τυπικὸν δεῖγμα, «περίπτωσιν», ὅπως θάλεγα οἱ γιατροὶ, βαλκάνιου ποῦ πάσχει ἀπὸ ὁμαδικὸν—ἐθνικὸν, φυλετικὸν—σύμπλεγμα κατωτέρας εἶναι ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος. Καὶ ὅλο του τὸ ἔργο, ἀλλὰ μιά φράση, ἰδίως, ποῦ ὑπάρχει στὴν «Ἐκκλησίαν», τὸν φωτίζει πέρα ὡς πέρα, ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ: «Δὲν θὰ κρίνετε, φωνάζει, Σεῖς οἱ φράγχοι — τὰ χθεσινὰ Ἀγριογούρουνα — Ἐμᾶς, ἀλλ' ἐμεῖς θὰ κρίνωμε Σᾶς καὶ τὸν Πολιτισμὸν σας».

Ἐξέσπασμα ὀλοφάνερο συμπλέγματος κατωτέρας. Ἐτσι ἀγανακτισμένα καὶ πονεμένα μαζί, φωνάζει ὄχι ὁποῖος ἔχει ἀδικηθεῖ ἢ ἀγνοηθεῖ ἢ παραγνωρισθεῖ, ὅπως συνέβη, κατὰ τὸν Γιαννόπουλον, μὲ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἐκ μέρους τῶν Εὐρωπαϊκῶν, καὶ μάχεται ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔθνους του ἢ τῆς φυλῆς του, γιὰ τὴν ὁποίαν εἶναι βέβαιος, μὰ ὁποῖος ἀκριβῶς δὲν εἶναι ἐντελὴς βέβαιος γιὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Καταλαβαίνουμε πολὺ καλὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Γιαννοπούλου ὅταν ξεσπᾷ στὴν παραπάνω φράση, καὶ ποῦ εἶναι σὰν ἡ κατακλειδία, νὰ ποῦμε, μῖας τέτοιαις σειρᾶς σκέψεων:

«Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες δημιουργήσαμε τῶν πολλῶν πολιτισμοῦ ποῦ τοὺς θαύμασαν τόσο λαοί, ποῦ τοὺς θαυμάσατε καὶ σεῖς οἱ σημερινοὶ Εὐρωπαῖοι. Ὅτι καλὸν ἔχετε, ἐμεῖς σᾶς τὸ δώσαμε. Τὴν πολιτικὴν, τὴν κοινωνικὴν, τὴν πνευματικὴν σας ζωὴν ἀπάνω στὰ δικά μας ἀθάνατα ὑποδείγματα τὴς θεμελιώσατε, καὶ τώρα θάρθετε ἐσεῖς οἱ χθεσινοὶ λυκάθρωποι, οἱ χθεσινοὶ γουρουνάδες, νὰ κρίνετε ἐμᾶς; Ὅχι ἐσεῖς ἐμᾶς, ἀλλ' ἐμεῖς θὰ κρίνωμε τὸν πολιτισμὸν σας!»

Τοῦτο τὸ αἶσθημα τοῦ Γιαννοπούλου τὸ καταλαβαίνουμε πολὺ καλὰ. Εἶναι τὸ αἶσθημα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ νοιώθει νὰ τοῦ παραμορφῶνται ἀπὸ στενοκεφαλία καὶ ἀμάθεια ὅλη τὴν ἱστορία, ὅλη τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἔθνους του — ἄρα ὡς ἓνα σημεῖον καὶ τοῦ δικοῦ του ξεχωριστοῦ ἀτόμου, — καὶ ποῦ ἐξανίσταται καὶ ποῦ φωνάζει μὲ ὅλη τὴ δύναμίν του γιὰ ἓνα ψέμα τόσο χοντρὸν, γιὰ μιά τόσο ἀχώ-

νευτη ἀδικία. Ὁ τόνος, ὅμως, καὶ ὁ τρόπος τῆς διαμαρτυρίας του, ἐκεῖνος ὁ ἐντελῶς αὐθόρμητος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὠρισμένες στιγμὲς βγαίνουν τὰ λόγια ἀπὸ μέσα μας καὶ δένονται σὲ φράσεις, φωτίζει ὡς μὲ τὰ βάθη τῆ βασιανισμένη συνείδηση τοῦ Γιαννοπούλου, τῆ βασιανισμένη ἀπὸ ἓνα σύμπλεγμα κατωτερότητος. Δὲν θὰ διαμαρτύρονταν ἔτσι ὅπως διαμαρτύρεται, ἂν ἦταν ἀληθινὰ βέβαιος ὅτι ὁ σημερινὸς Ἕλληνας εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊόν, καὶ ἂν ἀσυνείδητα δὲν πίστευε ἴσα ἴσα τὸ ἐναντίο.

Ἄλλ' ὅπωςδὴποτε, ἱστορικὰ καὶ πραγματολογικὰ, ποῦ κατὰ τὸν Γιαννόπουλο, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ φυλετικῆ καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, στηρίζεται ἡ ὑπεροχὴ, ἢ τόσο μεγάλη καὶ ἀναμφισβήτητη, τοῦ σημερινοῦ Ἕλληνα ἀπέναντι τοῦ εὐρωπαϊοῦ; Στὸ ὅτι ὁ Ἕλληνισμὸς δὲ γνώρισε φεουδαλισμὸ, «ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου δὲν εἶχε καμμίαν ἡμέραν σκοτεινὴν καὶ οὔτε ἓνα δευτερόλεπτον δυνάμενον νὰ παραβληθεῖ πρὸς τὰ φραγκικὰ Μεσαιωνικὰ σκότη». Ὁ Ἕλληνισμὸς «ἦτο, εἶνε καὶ θὰ εἶνε ὀλόκληρος πάντα καὶ ἐν ἀποσυνθέσει φωτεινώτατος».

Ἐνῶ ἡ Εὐρώπη; Κανένα εἶδος ὑπεροχῆς, καμμιά πνευματικὴτητα, κανένα ἀνώτερο κάπως ψυχικὸ καὶ ἠθικὸ περιεχόμενο δὲν ἀναγνωρίζει στὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ ὁ Γιαννόπουλος. Ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς γέννησε μερικὰ ἐξαιρετικὰ ἄτομα, στὸ σύνολο, ὅμως, εἶναι ἓνας ἐντελῶς κατώτερου ποιοῦ πολιτισμὸς. Ὁ Γιαννόπουλος τὸν κεραυνοβολεῖ μὲ πύρινους μύδρους ὄχι σὰν ἄτομο ἀπλὸ ποῦ μισεῖ θανάσιμα καὶ περιφρονεῖ τῆ Δύση, ἀλλὰ σὰν ἐρμηνευτῆς τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀγανακτήσεως ὀλόκληρης τῆς Φυλῆς τὴν ὁποῖαν ταπείνωσαν, ἀγνόησαν, παραμόρφωσαν οἱ «σκυλόφραγκοι» καὶ ἡ ὁποία κατορθώνει ἐπιτέλους, μὲ τὸ στόμα ἑνὸς παιδιοῦ τῆς, νὰ τοὺς πετάξει κατὰμουτρα τ' ἀληθινὰ ἀναθήματα ποῦ νοιώθει γι' αὐτοὺς, ἀφοῦ αἰῶνες ὀλόκληρους ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὰ καταπίνει.

Ὁ κολοσσὸς ποῦ λέγεται εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι μιὰ «παθιασμένη, μανιακὴ καὶ σάπια ἀνθησις». Δὲ γέννησε οὔτε ἓναν ἀρχιτεκτονικὸ ρυθμὸ (*). Οἱ φράγκοι ὀλόκληρο τὸν 17ο καὶ τὸν 18ον ἀκόμη αἰῶνα, σὲ ὅλες τῆς ἐκδηλώσεις των, ἦσαν «λυκάνθρωποι». Δὲ στάθηκαν ἱκανοὶ

(*) Διότι τὸ δυσκολώτερον καὶ ἀθνατώτερον πρᾶγμα ποῦ εἶνε δυνατόν νὰ γεννηθεῖ, χωρὶς νὰ ὑπάρχει βαθυτάτη ὀργάνωσις φυλῆς καὶ φυσιολογικότητις Ἄνθρωπος Κοινωνίας, Πνεύματος καὶ Τέχνης εἶνε Νέος Ἀρχιτεκτονικὸς Ρυθμὸς. («Ἐκκλησις», σ. 27).

νὰ δημιουργήσουν οὔτε ἓνα φέρεμα τῆς ἀνθρωπιᾶς (*) ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολεμικὰ τους σιδεροντύματα ποῦ φανεροῦν τὴ φυσικὴ τους ἀνανδρία.. Τὰ φαγητὰ τους τὰ τρώνε σαπισμένα καὶ σκουληκιασμένα «κατὰ κανόνα Παναφραγκικόν», καὶ ὅλος ὁ πολιτισμὸς τους εἶναι «τεχνητὸς, ἀνελεύθερος καὶ κτηνώδης». Ἀπομάκρυνε τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅλα τ' ἀνθρώπινα ἀπὸ τῆ φύση, τὸν καταδυστύχησε μὲ τὸν ἐμβολιασμὸν τῆς μανιακῆς ἐργασίας, τῆς ἀπάνθρωπης καὶ παραλόγου τὸν ἔκαμε τὸ πιὸ δυστυχημένο ζῶον τῆς γῆς, «δουλεῦον εἰς τὴν οἰκτροτέραν δουλείαν ποῦ ὑπάρχει, τὴν δουλείαν τῆς πεντάρας, σὰν σκλάβον, σὰν εἴλωτα, σὰν μαῦρον». Ὁ φραγκοπολιτισμὸς ὕψωσε σὲ ἰδανικὸ ὅ,τι πιὸ πρόστυχο ὑπάρχει στὸν κόσμο: «τὸν ληστρικὸν Μπακαλοχρηματησιασμὸν τῶν Πάντων. Εἶναι «ἓνας Μανιακὸς Ἀγριογυρουνικότατος Ἀλκολοσυφιλιτισμὸς, ποῦ ἀξίζει ὄχι θαυμασμὸ ἀλλὰ μόνον «ἓνα κατὰ πρόσωπον πτύσιμον». Καὶ ἔφκιασαν τέτοιο πολιτισμὸ οἱ φράγκοι γιατί δὲ μποροῦν νὰ φκιάσουν καλλίτερο, ἀνθρωπινὸ, σὰν τοὺς δικούς μας, καὶ σὰν μερικῶν εὐγενικῶν ἀσιατικῶν φυλῶν, σὰν τῶν Ἰαπώνων, σὰν τῶν Ἀράβων, σὰν τῶν Ἰνδῶν, γιατί οἱ φυλές αὐτὲς εἶναι οἱ πολιτισμένες, ἐνῶ «οἱ φράγκοι εἶναι ἄγριοι καὶ ἀνεπίδεκτοι πολιτισμοῦ» καὶ γιατί, «ὁ πολιτισμὸς τῶν λαῶν εἶνε ζήτημα φύσεως καὶ αἰώνων».

Ἡ οὐσία τοῦ κατηγορητηρίου τοῦ Γιαννοπούλου φαίνεται σωστή. Δὲ μπορεῖ νὰ ὀνομασθεῖ ἀνώτερος ἢ καὶ ἀπλῶς πολιτισμὸς, ἂν στῆ λέξη τούτη δώσουμε μιὰ βαθειὰ ψυχικὴ ἔννοια, ἓνας πολιτισμὸς τόσο ὕλιστικὸς σὰν τὸν δυτικόν. Τὸ μέγα αὐτὸ μειονέκτημα τοῦ πολιτισμοῦ τους τὸ βλέπουν καὶ τὸ διαλαλοῦν καὶ τὸ καυτηριάζουν καὶ τὸ πολεμοῦν καὶ προσπαθοῦν νὰ τὸ μετριάσουν ἢ νὰ τὸ ἐξαλείψουν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Εὐρωπαῖοι. Ὁλος ὁ μυστικισμὸς, ὅπως ὁ θρησκευτικισμὸς, ὅλη ἡ τόσο διψασμένη, ἢ τόσο λαίμαργη, τὰ τελευταῖα χρόνια στροφὴ πρὸς τῆ Ρωσσία καὶ τὴν Ἀνατολή, στὸ μέγα αὐτὸ μειονέκτημα, στὸ θανάσιμο, ἀφοῦ αὐτὸ σκοτώνει τὸν ἄστισμὸ καὶ θὰ σκοτάνει, ἴσως, καὶ τὸν κομμουνισμὸ, ἔχουν τὴν πηγὴ τους. Ἀπὸ τὴν αἰσθησι τοῦ μειονεκτήματος τούτου, τοῦ τρομεροῦ τούτου κακοῦ, τοῦ χειρότερου ἀπὸ κάθε ἄλλο, γεννήθηκαν, ἐκίνησαν καὶ ἓνα πλῆθος κινήματα, ὅπως λ. χ. ἡ αἰσθητικὴ

(*) Μόνον ὁ Ἕλλην ἔκαμε φέρεμα διὰ τὸν Ἄνθρωπον — διότι ἦτο Ἄνθρωπος—ἈΝΘΡΩΠΙΝΟΝ. Ὅλοι οἱ ἄλλοι Λαοὶ καὶ Πολιτισμοὶ μαζί μὲ τοὺς τῶρα, ἀδυνατοῦν νὰ φκιάσουν ἓνα τοῦλάχιστον, ἀπαξ, φέρεμα μὴ γελοῖον, μὴ Ζουλουεικόν καὶ Ἀγριανθρώπινον. («Ἐκκλησις» σ. 10).

χειροτεχνία του Ράσκιν, ή προσπάθειά του νά γλυτώσει τόν άνθρωπο από τή μηχανή. Είναι ένα τεράστιο πρόβλημα, τὸ πὸ μεγάλο πὸ ἀντίκρουσε ἀφότου ὑπάρχει καὶ πὸ θ' ἀντικρύζει ὅσο ὑπάρχει, ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ οὐσιαστικά δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ τή μάχη τῆς ὕλης μετὰ τὸ πνεῦμα, τοῦ νοῦ μετὰ τὴν ψυχὴ.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ὁ Γιαννόπουλος τὸ ἐντοπίζει στὴ Δύση. Καὶ ὡς ἓνα σημεῖο ἔχει δίκην ἀφοῦ grosso modo, οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ, καὶ πρωτίστως οἱ Ἴνδοι, ἔχουν πολὺ μεγαλειότερη ψυχικότητα, anima, ὅπως θάλεγε ὁ Μπρεμόν, ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαϊοὺς καὶ ὅσους ἀκολουθοῦν τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ καὶ δὲν βουτήχτηκαν μῆτε φοβοῦνται νά βουτήξουν ποτὲ στὸν ὕλισμό. Δὲν ἔχει, ὅμως, δίκαιο ὁ Γιαννόπουλος κατὰ τὸ ὅτι λησμονεῖ πὸς νοῦς καὶ ψυχὴ, animus καὶ anima, στοὺς Εὐρωπαϊοὺς καὶ τοὺς Ἀσιάτες τοῦλάχιστον, ὅχι ὅμως καὶ στοὺς Ἕλληνας, ἀλλήλοσποικλιώνται, καὶ ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι ἂν ἔχουν λιγότερη ψυχικότητα ἀπὸ ὠρισμένους—τοὺς ἀνώτερους—ἀσιατικούς λαοὺς, ἔχουν, ὅμως, περισσότερο animus, νοῦν ἐξατομικευτὴ καὶ ρυθμιστὴ, πὸ δὲν ἀνέχεται καμμιά παθητικότητα καὶ ἀδράνεια, καὶ πὸ θέλει ὅλα νά τὰ ὀργανώνει, νά τὰ χρησιμοποιοῖ, νά τὰ κινεῖ.

Τις δυνάμεις αὐτὲς τις ἀντίμαχες, τὴν anima καὶ τὸν animus, μόνος ὁ Ἕλληνας, Ἀνατολίτης καὶ Εὐρωπαῖος μαζί, κατάρθωσε ὡς σήμερα νά τις ἰσορροπήσει. Νά γιατί οἱ πολιτισμοὶ πὸ δημιούργησαν οἱ Ἕλληνας εἶναι οἱ ἀνώτεροι ἀπὸ ὅλους. Φανερώνουν τὴν μεγαλειότερη ἀνθρώπινη πληρότητα, δηλαδὴ τὸν πὸ τέλει ἄνθρωπο, νοητικὸν ὅσο καὶ ψυχικόν.

Ὁ Γιαννόπουλος τὸ πιστεύει αὐτὸ ἀπολύτως. Πιστεύει ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνικοὶ πολιτισμοὶ, καὶ πρὸ πάντων ὁ ἀθηναϊκός, εἶναι ἀνώτεροι, γιατί ὅλοι ἔχουν τοῦτο τὸ βασικὸ γνῶρισμα: ὅτι στηρίζονται ὅλοι στὸ ποῖον καὶ ὄχι στὸ ποσόν, ὅτι ὅλοι ὑποτάζουν τὴν ὕλη στὸ πνεῦμα ἢ τὰ ἰσορροποῦν, καὶ δὲν ὑποτάζουν ποτὲ, ὅπως ἄλλοι πολιτισμοὶ, ἄσιατικοὶ ἢ ὁ εὐρωπαϊκός, τὸ πνεῦμα στὴν ὕλη. Ἡ Ἕλληνικὴ ἀσκηση τούτη τὴν ἰσορρόπηση, πνεύματος καὶ ὕλης, ἔχει ὡς ἀρχή. Καμμιά πρὸς κανένα μέρος ὑπερβολή. Τὸ σῶμα, πρῶτο πάντα ἀγαθὸ γιὰ τὸν Ἕλληνα,—τὸ λέει ρητὰ ὁ Ὀμηρος στὴν «Ὀδύσεια», καὶ τὸ βλέπουμε σ' ὅλη τὴν Ἕλληνικὴ τέχνη,—δουλεύει καὶ δουλεύεται γιὰ τὴν ψυχὴ, καὶ ἡ ψυχὴ δουλεύει καὶ δουλεύεται γιὰ νά βαστάει γερὸ καὶ ἀκμαῖο τὸ σῶμα, ἔτοιμο γιὰ ὅλα τ' ἀθλήματα, τὰ ψυχικὰ καὶ τὰ ὕλικά.

Στὴν ἀναδρομὴ πὸ κάνει στὸ παρελθόν ὁ Γιαννόπου-

λος γιὰ νά δείξει τὸν πύρινο κρίκο πὸ συνέχει ὅλη τὴν ἱστορία μας, σταματᾷ μετὰ τὸν μεγαλειότερο θαυμασμό στὸν ἀθηναϊκὸ πολιτισμὸ. Τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ ἀκτινοβολεῖ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ τόσο λαμπροῦ, τόσο θαμπωτικοῦ, πὸ λὲς καὶ τὸν τυφλώνει. Ποῖο εἶνε τὸ βασικὸ γνῶρισμα τοῦ πολιτισμοῦ τούτου; Ἡ κίνηση, μήπως, ἡ αἰώνια μεταβολή, καθὼς πιστεύουν ὁ Πέιτερ («Πλάτων καὶ Πλατωνισμός») καὶ ὁ Albert Thibaudet («Θουκυδίδης»), εἶνε τὸ ἐνοτικὸ τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἐπικρατήσεως, ἡ φυσικὴ διάχυση τοῦ ἐγῶ, ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς νίκης, πὸ κρατοῦσε τοὺς Ἀθηναίους πάντα τόσο ζωντανούς; Εἶναι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἀθήνας ἢ τὸ ἐξαιρετικὰ ἀπὸ τὴ φύση δέξυ καλλιτεχνικὸ αἰσθητήριον τοῦ λαοῦ πὸ κατοίκησε καὶ διαμορφώθηκε στὴν τρισάγια τούτη γωνία τῆς γῆς;

«Πολυειδεῖς καὶ πολύμορφοι, λέγει ὁ Γιαννόπουλος, ἐρχόμενοι ἀπὸ τὰ ἀπειράριθμα Αἰώνια Ἕλληνικὰ γένη, ἐσυγκεντρώθημεν, ἠνώθημεν καὶ ἐπλάσαμεν νέον Γένος: τὸ Ἀθηναϊκόν (*). Καὶ τὸ Γένος αὐτὸ τότε, περιλαμβάνον ὅλην τὴν ἕως τότε Αἴσθησιν καὶ Νόησιν τῆς φυλῆς, ἐκδηλοῦται ἐντελῶς, θαυμάσια, τελειώνει τὸν Ἀνθρώπων Ἰδεολογικῶς καὶ πραγματικῶς, συνθέτει, ἐκδηλώνει καὶ τελειώνει τὸν Ἀνθρωπισμόν, Ἰδεολογικῶς καὶ Πραγματικῶς, δημιουργεῖ, τελειώνει καὶ ἐκφράζει Ἰδεολογικῶς καὶ Πραγματικῶς τὴν: Ὑπερτάτην Θρησκείαν τῆς Οἰκουμένης, ἢ ὅποια περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἱερώτατον Τριαδικὸν Σύμβολον: Ὡραῖον, Ἀληθές, Ἀγαθόν. Θρησκεία... ἀντιθέτως πρὸς ὅλας ἀνεξαίρετως τὰς ἄλλας τῆς Γῆς πὸ εἶναι φύσις. Ἡ μὴ Ἐρευνα, τὸ Σταμάτημα, τὸ Ἄλτ οὐσα ἢ Κίνησις, ἢ Ἐρευνα, τὸ Ἀένναον Ἐμπρός (**).

Ἡ αἰώνια κίνηση, νά τί λοιπόν, χαρακτηρίζει πρωτίστως, κατὰ τὸν Γιαννόπουλο, ὅπως καὶ κατὰ τὸν Πέιτερ καὶ τὸν Thibaudet, τὸν ἀθηναϊκὸ πολιτισμὸ (***) . Ὁ πολιτισμὸς τούτος δὲν εἶναι ἐλεαστικὸς, παρμενίδειος, εἶναι ἠρακλείτιος. Ὅλα κυλοῦν. Ἄρα κανένα δόγμα, γιατί δόγμα θά πῆ κοκκάλωμα, προσπάθεια νά κλείσουμε σὲ μιὰ φόρμα στερεή, τὴν πολύμορφη καὶ ρευστὴ ζωὴ, ἄρα οὔτε

(*) Τὸ ἀθηναϊκὸν «γένος» ἦταν κατὰ πλειονότητα, ἂν ὄχι ἀποκλειστικὰ, ἰωνικόν.

(**) «Ἐκκλησις» σ. 12.

(***) Γιὰ τοὺς Μαρξιστὰς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν Ἀθηναίων, εἶναι τὸ δημοκρατικὸν ἔθνος, ἐνῶ τῶν Σπαρτιατῶν (τῶν Δωριέων γενικὰ) τὸ ἀριστοκρατικόν.

καί καμμιά θεουργική θρησκεία, ἄρα οὔτε καί χριστιανισμός.

Γιὰ τὸν Γιαννόπουλο τὸ πρόβλημα τοῦ σημερινοῦ ἑλληνισμοῦ εἶναι πρὸ πάντων τοῦτο: καθάρισμα τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὸ φραγκισμό, καί καθάρισμα ἀπὸ τὸν χριστιανισμό. Ἄντι τοῦ Ἐσταυρωμένου ὁ Διόνυσος, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Νίτσε, ἀντὶ τῆς ἀντιζωϊκῆς ἑβραϊκῆς ιδέας ποῦ σώζεται —κατὰ τὴ γνώμη του— αὐτούσια στὸ χριστιανισμό, μὰ ποῦ ἔν εἶναι οὔτε στὴ Γραφή, οὔτε στὰ Εὐαγγέλια, ἀντιζωϊκή, ἢ ζωϊκώτατη, ἀπολλώνια, ἑλληνική. Στους πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας «κατετσακίσθη» τὸ ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν ἰδανικόν. «Ὅπως, λέγει ὁ Γιαννόπουλος, ἀπευθυνόμενος στὸν σημερινὸ Ἕλληνα, στὴν ἀρχὴ τῆς νέας σου θρησκείας ἐκατέβασες καί κατεπίεσες τὸ συναίσθημα ἑλλην, διὰ ν' ἀνυψώσης τὸ συναίσθημα χριστιανός, τώρα ποῦ ἢ χριστιανικότης σου δὲν ἔχει νὰ πάθει τίποτε, μόνον δὲ ἢ ἑλληνικότης σου κινδυνεύει, πρέπει νὰ κατεβάσεις εἰς δευτέραν μοῖραν τὸ συναίσθημα χριστιανός καί ν' ἀνυψώσεις Κυρίαρχον, Ἀπόλυτον τὸ συναίσθημα ἑλλην.

Τὰ πάντα πρέπει νὰ κατασιγασθοῦν μέσα μας διὰ νὰ συνασπισθῶμεν καί ἀναγνωρίσωμεν οἷα πραγματικῶς εἶναι, τὴν πραγματικὴν ἑλληνικὴν μας συνείδησιν.

Μόνον αὐτὴ θὰ μᾶς σώσει. Γιατί «ὡς χριστιανοὶ εἴμεθα χαμένοι μεταξὺ τῆς ἀγέλης τῶν σημερινῶν θηριωδῶν χριστιανικῶν λαῶν. Μόνον ξεχωριζόμενοι ὡς Ἕλληνες, δυνατὸν νὰ σωθῶμεν».

«Διότι — λέγει ὁ Γιαννόπουλος — αἱ θρησκείαι δὲν ἀδελφώνουν θηρία δὲν ἀδελφώνουν τίποτε, μόνον τὰ συμφέροντα πλησιάζουν λαοὺς καί μόνη ἢ δυνάμις ἐπιβάλλει φαινομενικὰς ἀδελφώσεις. Διότι εἶναι ζητήματα φυλῶν καί αἱ φυλαὶ οὔτε χάνονται οὔτε ἀλλάζονται καί ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔλθει κάθε μία νὰ αὐτοὑπάρξει ἂν ἔχει τὰς δυνάμεις πρὸς αὐτό. Ἐπομένως ὅ,τι ἔκαμε, κάμνει καί θὰ κάμει ἢ φύσις καί ὁ χρόνος, καιρὸς νὰ προκάμωμεν ἐμεῖς, πρὶν μᾶς ξεκάμουν οἱ ἀδελφοὶ χριστιανοί, ἀπαλλασσόμενοι ἐμμεῖς σάπιων παπουλικῶν βλακιστάτων ιδεῶν, ὅτι ἔχομεν δυνάμεις διὰ τῆς θρησκείας, ἀποκόπτοντες ἐμεῖς κάθε ξένον σήμερον, αὔριον βέβαιον πολέμιον, ἀποκοπτόμενοι καί ξεχωριζόμενοι ἀπὸ τοὺς κατεβαίνοντας ἀδελφοὺς χριστιανούς καί ὀρθοδόξους Σλαῦους, ποῦ θὰ μᾶς πνίξουν καί προσπαθοῦντες νὰ σωθῶμεν μόνοι μας συγκεντρούμενοι, διὰ τῶν ἰδικῶν μας μόνον τῶν πραγματικῶν δυνάμεων, καί ὄχι δι' ἀερολογιῶν».

Στὸ κομμάτι τοῦτο τῆς «ἐκκλήσεως πρὸς τὸ Πανελλήνιον Κοινόν», βρίσκεται ἢ καρδιά τοῦ προβλήματος, ἡθι-

κοῦ, πολιτικοῦ, πνευματικοῦ, τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅπως τὸ ἀντιμετωπίζει ὁ Γιαννόπουλος, καί ὅπως, ἀπὸ μερικὲς ἀποψεις, τὸ ἀντιμετώπισε καί ὁ Δραγούμης. Εἶναι ἢ συνάντησις καί ἢ σύνθεσις, νὰ ποῦμε, τῶν βασικῶν γιὰ τὴν πορεία ποῦ πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ἔθνος, ἂν θέλει νὰ σωθεῖ καί νὰ μεγαλουργήσει πάλιν, ἰδεῶν τοῦ Γιαννοπούλου. Ν' ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὸ φραγκισμό ποῦ εἶναι σάν κόμπος στὴν ψυχὴ μας καί σὰ φραγκὸς στὸ πνεῦμα μας, νὰ πετάξουμε ἀπὸ πάνω μας τὸ χριστιανισμό ποῦ πλακώνει σάν προπατορικὸ ἀμάρτημα τὴ φυλὴ. Νὰ ἐνωθῶμε πολιτικά, μὲ τὸ σπαθί, μὲ τοὺς ἀξῶνες, σ' ἕνα ὄλον, νὰ δημιουργήσουμε ἕνα κράτος 10 ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων ποῦ θὰ εἶναι σάν εἴκοσι ἄλλοι λαοὶ. Τέλος, νὰ δημιουργήσουμε ἕνα νέον ἑλληνικὸ πολιτισμό, δηλαδὴ νὰ συνεχίσουμε καί νὰ ἐκτελέσουμε ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν μᾶς προορίζει ἢ ἡ Γῆ μας.

Σὲ ὅλο τοῦτο τὸ πρόβλημα, τὸ κέντρο τοῦ βάρους περισσότερο παρ' ὅτι καί στὸ φραγκισμό ἀκόμα τὸ ρίχνει ὁ Γιαννόπουλος στὸ χριστιανισμό. Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ὁ κακὸς του δαίμονας. Καί ὅμως καί ὁ ἴδιος δέχεται ὅτι δὲν ὑπῆρξαμε ποτὲ στὸ βάθος χριστιανοὶ καί τὸ γεγονός τοῦτο τὸ δείχνει καί ἢ ἴδια ἢ ζωὴ μας, τὰ ἦθη μας, ἢ νοοτροπία μας, ὁ χαρακτήρας μας, ἢ τέχνη μας, τὰ δημοτικά μας μνημεῖα. Γιατί, λοιπόν, τόσοσ φόβος;

Μᾶς μπόλιασε ὁ χριστιανισμὸς μὲ τὸν «ἰὸν τῆς θεομανίας». Μᾶς ἔκανε, ἢ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μᾶς κάνει ἐμᾶς τοὺς νεώτερος Ἕλληνας φανατικούς, μισαλλοδόξους ὁ χριστιανισμὸς; Νὰ σταματήσῃ τὴν ἔρευνα ποῦ ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικότερο προσὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, νὰ παθεῖ τὸ πνεῦμα ἐνῶ εἶναι ἢ Κίνησις, νὰ ἀνυψώσῃ τὴ θρησκεία σὲ ἀνώτατη πνευματικὴ ἀρχὴ «ἐνῶ τὸ πνεῦμα οὔτε ἀρχάς, οὔτε ἐξουσίες, οὔτε τελειωμένα ξέρει»; Καί μπόρεσε ποτὲ ὁ ἑβραϊκὸς (ἄρα, κατὰ τὸν Γιαννόπουλο, καί ὁ χριστιανικὸς) «θανατισμὸς» νὰ πνίξῃ ἢ ν' ἀνακόψῃ ἢ νὰ μαρᾶνει τὸν ἑλληνικὸ ζωῖσμό, νὰ κάμει τὸν ἑλληνα νὰ πεῖ ὄχι στὴ ζωὴ, ἐνῶ λέγει πάντα χαρούμενα καί; Καί ὑπάρχει κίνδυνος — τώρα πιά — νὰ ὑποδουλωθῶμε στοὺς καλογέρους καί στοὺς παπάδες; Γιατί, λοιπόν, «αὐτοκτονούμεν ἔθνικῶς, κρύβοντες τὴν δυνάμιν τοῦ ἑλληνισμοῦ μας χάριν τοῦ χριστιανισμοῦ μας»;

Σὰ ν' ἀντικρύξῃ λιγάκι τὸν χριστιανισμό ὁ Γιαννόπουλος ὅπως ὁ δὸν Κιχώτης τοὺς ἀνεμομύλους. Ἀναγνωρίζει ὅτι δὲν ὑπῆρξαμε χριστιανοί, ἀλλὰ «χριστιανοποιοί», ὅτι ὁ χριστιανισμὸς, ὅπως καί ὁ ρωμαϊσμός, ὅπως καί κάθε ξενισμός, ἦτο ἕνα ὄπλο πολιτικῆς ἐπικρατήσεως, ἕνα φό-

ρεμα πού φορέσαμε προσωρινά για πολιτικούς λόγους, για να εξυπηρετήσουμε τους εθνικούς μας σκοπούς. Αναγνωρίζει ότι κάτω απ' όλα τα ξένα φορέματά μας έμειναμε Έλληνες, και ότι ακριβώς ή μεγαλύτερη αξία του χριστιανισμού για μās είναι, ότι μās αποδεικνύει τόν ειδωλολατρισμόν και την γνησιότητά μας, υπό όλα τα φορέματα». Αναγνωρίζει ότι ο χριστιανισμός δέ μās έδωκε τίποτε πού να μās έλειπε άλλ' έμεις τόν έφκιάσαμε και τοú έδώκαμε τὰ πάντα' ότι στην υπεράτη του καλλιτεχνική έκδήλωσι, στην Αγία Σοφία, και στην έκκλησιαστική όρθόδοξ; λειτουργία, βάλαμε «την πασίγνωστη ελληνική σφραγίδα»· ότι ο Έλληνας του δημοτικού τραγουδιού είναι ίδιος με τόν όμηρικό, ο αιώνιος Έλληνας. Τ' αναγνωρίζει όλ' αυτά ο Γιαννόπουλος, και όμως ρίχνεται στο χριστιανισμό σά να ήταν ο πιο θανάσιμος έχθρός μας. «Έάν δέν μπορείτε να αισθάνεσθε ότι είσθε Έλληνες, παρά μόνον από μέσα από τó πάπλωμα του χριστιανισμού σας, τότε έρρέτω τέτοιος Έλληνισμός. Διότι τότε ο Έλληνισμός σας είναι νεκρός».

Τίναγμα από πάνω μας του χριστιανικού «παπλώματος», τίναγμα και του φραγκικού. Τό ξαλάφρωμα από τó διπλό τούτο βάρος πού μās στρεβλώνει, μās παραμορφώνει, δέ μās αφήνει να αντικρύσουμε την αληθινή μας μορφή και να ξεκινήσουμε από τόν γνωρισμό τούτο για τή δημιουργία του πολιτισμού μας, τó ξαλάφρωμα αυτό έχει επ' όψιν του ο Γιαννόπουλος όταν γράφει ότι μās χρειάζεται «ένα άνηλεές σκούντημα προς άμεσον έλληνοποίησησιν», ένα «μπουγάδιασμα» του μυαλού μας. Ποιά στάθηκαν τὰ μεγαλύτερα εμπόδια πού δέ γνωρίσαμε έγκαιρα τó έαυτό μας και πήραμε στραβό δρόμο; Τό ότι οι νεο-Έλληνες πολιτικοί, οι «κλέφτες» θαυμάσιοι ως πολεμισταί, φανήκαν έντελώς άνίκανοι να διεθύνουν τó κράτος, δέν υπήκουσαν σε καμμιά ιδέα και σε καμμιά λογική, και αντί να υποταχθούν στο πνεύμα, στους «Διδασκάλους και τούς Ίεροφάντας τούς κρατούντας τās ύψηλās παραδόσεις και την σημαίαν της ελληνικής Ίδέας», τούς περιφρόνησαν και τούς παραμέρισαν, και δέν τούς κράτησαν παρά σάν ένα «άναγκαίον διαφημιστικόν, πανηγυρικόν κακόν» (*).

(*) «Νέον Πνεύμα» σελ. 16.

«Ότι αυτοί οι κλέφτες, οι φουστανελάδες, οι «ντραμπουκογαλάντες», πού «καθενός ή κοιλιὰ περικλείει μιάν έπαρχια», τó μπουλουκι αυτό τών άγραμμάτων άνθηίκων και σπελεικήτων κουτσούρων, τάκαμαν όλα θάλασσα: σκότωσαν τή Μεγάλη Ίδέα, σακάτεψαν την ελληνική έκκλησία:

χωρίζοντας την από τó προαιώνιο θρησκευτικό της κέντρο πού είναι και τó πολιτικό κέντρο του Έλληνισμού, την Πόλι, ξεκούρντισαν, εξαχρείωσαν, καταποντίσαν συθέμελα τὰ πάντα. Τό ότι δέ δημιουργήσαμε, χρησιμοποιώντας ως φυτώριο τούς Φαναριώτες, μιάν ελληνική άριστοκρατία. Τό ότι δέν έσυνεχίσαμε τόν άχίλλειο και οδυσειακόν άγώνα της υπάρξεως και της επικρατήσεως, ανοίγοντας συνολικά και πανελλήνια όλους τούς θανάσιμους άγώνες για να πραγματοποιήσουμε τή μεγάλη μας εθνική πολιτική. Τό ότι ο Έλληνισμός δέν έπιβλήθηκε στην «τρελλή» Ελλάδα (1) και οι υπόδουλοι μās αφήκαν στη μέση του άγώνα. Τό ότι δέ θεωρήσαμε μόνη μας πραγματικότητα τή Μεγάλη Ίδέα (2) και κέντρο της ζωής μας, πολιτικώς, πνευματικώς, ψυχικώς, «σπίτι μας την Ανατολή» (**). Τό ότι ξεχάσαμε πώς τó ελληνικό κράτος τó «έλευθερωθέν αυτό χωράφι», δέν ήταν τελικός σκοπός, άλλα έργαστήριο (4), έγκέφαλος (5), όρμητήριο απλό για τή δημιουργία μιās μεγάλης και δυνατής Ελλάδας, ή αρχή της αποκαταστάσεως της Φυλής (6). Τό ότι σκοτώσαμε την κοινότητα, τó πολιτικό και πνευματικό κύτταρο της φυλής. Τό ότι μās έπιασε όλους άρρώστεια φοβερή, ο «τρισηλίθιος άρχαιομαϊμουδισμός». Τό ότι βρέθηκαν «φραγκοηλίθιοι και Γαλλοζευζέκηδες» πού μήτε υποψιάστηκαν τί μπορεί να φκιάσει ή φυλή όταν βρει τόν έαυτό της και καλ λιεργήσει τις δυνάμεις της, και πού τούς ξίπασε τόσο πολύ ο φανταχτερός εύρωπαϊκός πολιτισμός, ώστε σάν άρχοντοχωριάτες ξεχάσαν μονομιάς τόν έαυτό τους και θέλησαν να πάρουν τὰ ξένα για να φαντάξουν κι' αυτοί. Τό ότι δέ γράφηκε ποτέ στην Ελλάδα ένα έργο συνολικό πού να εξηγεί όλη μας την ιστορία σύμφωνα με τή γή, με τó κλίμα, με την έσωτερική φύσι του Έλληνας (7), και πού να σκοτώσει μέσα μας τόν «φραγκοπαλιωρωμιό» (8), τόν «φραγκοραγιά», να μās δείξει ότι ή Ελλάς είναι τó σημείον συναντήσεως Ανατολής και Δύσεως, τó σταυροδρόμι δυό κόσμων. Μιά έργασία πού να εξηγεί τó παρόν, τó πα-

(1) «Νέον Πνεύμα» σελ. 47.

(2) «Νέον Πνεύμα» σελ. 12.

(3) «Νέον Πνεύμα» σελ. 41, 74.

(4) «Νέον Πνεύμα» σελ. 47.

(5) «Νέον Πνεύμα» σελ. 11, 13.

(6) «Νέον Πνεύμα» σελ. 9.

(7) «Νέον Πνεύμα» σελ. 43.

(8) «Νέον Πνεύμα» σελ. 37.

φελθόν και τὸ μέλλον, ὅπου ὅλα τὰ ἑλληνικά προβλήμα-
τα νὰ τίθενται ἀπὸ τὴ βᾶσι κι' ἀπὸ τὴν ἀρχή, πού νὰ πνί-
γει τὴν κακουργα αὐτοκτόνο και ἐθνοκτόνο δυσπιστία και
ἀπιστία μας, πού νὰ μαθαίνει σπὸν ἕλληνα ὅτι στὸ Βυζάν-
τιο πρέπει νὰ σταματᾷ γιὰ νὰ τὰ νοιώθει ὅλα, και τὰ πρὶν
και τὰ ἔπειτα και τὰ τώρα, πού νὰ τραντάζει και νὰ ξυ-
πνᾷ τὸ ἀπολιθωμένο ἑλληνικὸ πνεῦμα, νὰ δείχνει στοὺς ἕλ-
ληνες ὅτι εἶναι σὰ στραβοὶ μέσα σὲ παράδεισο. Μιά ἐρ-
γασία ὅπου νὰ βρίσκει ἢ ἑλληνικὴ φυλὴ στὰ τρισβαθα
σκοτάδια τοῦ ἑαυτοῦ τῆς ὅπου ἀγκομαχᾷ, τὴν αὐτογνω-
σία τῆς, τὴν τελειωτικὴ αὐτοσυνείδησί τῆς.

Μέγα ἐμπόδιο, τέλος, στὸ ὅτι δὲ γνωρίσαμε ἐγκαίρως
τὸν ἑαυτὸ μας και τραβήξαμε στραβὸ δρόμο εἶναι ὅτι
«ἡ φυλὴ ξυπνῶσα ἀπὸ τὸν ἐπιβεβλημένον τουρκικὸν λή-
θαργόν τῆς, εὐρέθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ζωὴν τῆς
ἐνώπιον ἐνὸς κολοσσιαίου κόσμου ἄλλου, ὁ ὁποῖος ἔγινε
κατὰ τὸν ὕπνον τῆς, ΚΟΣΜΟΥ ΞΕΝΟΥ, ἐπιβάλλοντος μὲ
τὴν τρισβάρβαρόν του Δύναμιν και μὲ τὰ κανόνια του, τὴν
κάθε ἐθνολογικὴν, πολιτικὴν, πνευματικὴν Ἰδέαν ἕως τὴν
τελευταία βίδα και κουμπί... (1).

Τὸ ἐμπόδιο αὐτὸ ἦταν και τὸ μεγαλύτερο, ἀσύγκριτα
μεγαλειότερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πού κατονομάζει ὁ Γιαννό-
πουλος, γιὰτὶ ἀκριβῶς ἀναπτύχθηκε και πῆρε τὴν πλήρη
διαμόρφωσί του τὸν καιρὸ πού ἐμεῖς δὲν παύσαμε, βέβαια,
νὰ ὑπάρχουμε ὡς φυλὴ, οὔτε νὰ διατηροῦμε, ἴσως, και νὰ
καλλιεργοῦμε, και νὰ τονώσουμε ἀκόμα μερικὲς ἀπὸ τὶς
αἰώνιες ἠθικὲς μας ἀξίες, πού οἱ ἀξίες, ὅμως, αὐτὲς δὲν
μποροῦσαν νὰ πάρουν μορφή, νὰ διαμορφώνονται σὲ πο-
λιτισμὸ.

Ἔτσι, ἐνῶ ὡς φυλὴ, μπορεῖ, καθὼς πιστεύει ὁ Γιαν-
νόπουλος, νὰ εἴμαστε ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε εὐρωπαϊκὴ (2),
και ἐνῶ ἕνα ἀπὸ τὰ κύρια γνωρίσματά μας εἶναι ν' ἀπορ-

(1) Ἐκκλησις, σελ. 52.

(2) «Ἡ θεραπείης πύσις, ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκὸς ὑπερέχει φῶσι πού Ἑλ-
ληνας, ὅπως Ἄγγλος Ἰνδοῦ». («Νέον Πνεῦμα» σελ. 7). «Ἐπανάστασις,
ἀποδεικνύουσα διὰ πραγμάτων χειροποιαστῶν, ὅτι ὁ Ἕλληνας ὄχι μόνον δὲν
στερεῖται προσόντος τινὸς ἄλλου τινὸς λαοῦ, ἀλλ' ὅτι ὑπερέχει εἰς τὰ πάν-
τα ἄλλων μαζί και εἰς πάμπολλα μῆκος αὐτὸς, δικαιούται και δύναται μόν-
νος αὐτὸς νὰ νομοθετήσῃ. Ἐπανάστασις ἀγαθόνουσα ὀρθὸν τὸν Ἕλληνα
πρὸ τοῦ Φράγκου και ἀποδεικνύουσα εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Φράγκον, ὅτι
δὲν ἔχει ἀνάγκην Αὐτὸς, ὁ Θεοποιὸς, ὁ Χριστιανιστοποιὸς, τὴν ἀνάγκην του.
Ἐπι δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ πολιτισθῇ ἀπὸ Βαρβάρους Λόκους, ὅτι ἔχει ἰδι-
κὴν του βαθύτερον και ἀνώτερον, ἔμφυτον και ἔθνικὸν πολιτισμὸν». («Ν.
Πνεῦμα», σελ. 43—44).

ροφοῦμε κάθε ξενισμὸ, και τὸν δυνατώτερο και τὸν δυνα-
τώτερα ἐπιβαλλόμενο, νὰ τὸν ἐξαφανίζουμε μὲ τὴν ἀπορ-
ρόφησι και ὅταν βλέπουμε ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό,
νὰ τὸν ἀποδιώχνουμε (1), τὸ δυτικὸ πολιτισμὸ δὲ μπο-
ρέσαμε οὔτε νὰ τὸν ἀπορροφήσουμε, οὔτε νὰ τὸν διώξου-
με, γιὰτὶ μολονότι κατώτερος ἀπὸ τὸν δικὸν μας, ἦταν ὀρ-
γανωμένος, συγκροτημένος, τελειωμένος, ὅταν ξυπνήσαμε
ἀπὸ τὸν μακρὸ λήθαργό μας, ἐνῶ ὁ δικὸς μας πολιτισμὸς
εἶχε μείνει «ἐμφυτος» μονάχα, ἄμορφος και ρευστός, πῶ
ζωντανὸς γιὰ τοῦτο ἀπὸ μιὰ ἀποψι (2), ἀλλ' ἀπὸ μιὰν
ἄλλην ἀποψι, και λιγώτερο ἰσχυρός. Τὸ ὀργανωμένο, ὅ-
πως πάντα συμβαίνει στὴ ζωὴ, ὑποδούλωσε τὸ ἀνοργά-
νωτο, τὸ ἔκλεισε μέσα στὶς δικὲς του φόρμες, τὶς ἔστω και
ἀταίριαστες μὲ τὴν οὐσία πού κλείνουν. Μὰ ὅπως πάλιν
πάντα συμβαίνει στὴ ζωὴ, ἡ οὐσία ὅσο δὲν ἔχει νεκρωθεῖ,
ὅταν νοιώθει πῶς εἶναι κλεισμένη σὲ καλούπια πού τὴν
στενοχωροῦν, πρὸσπαθεῖ νὰ τὰ σπάσει και νὰ δημιουρ-
γήσει καλούπια πῶς τακριαχτὰ μὲ τὴ φύσι τῆς.

Τοῦτο μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ νεοελ-
ληνικοῦ πολιτισμοῦ και ἔτσι μόνον νομίζω πῶς πρέπει νὰ
τίθεται. Ὑπάρχει ἠθικὸς και πνευματικὸς ἑλληνικὸς πυ-
ρήνας, ἀξίες ἑλληνικὲς, αὐτόνομες, ἰδιότυπες, ξεχωριστὲς
ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκὲς πού μὲ κατάλληλη καλλιέργεια, ὑπὸ
κατάλληλες πολιτικὲς, κοινωνικὲς, πολιτιστικὲς συνθήκες
νὰ μπορέσουν ν' ἀναπτυχθοῦν και νὰ κρυσταλλωθοῦν σὲ
αὐτόνομο, ἢ ἔστω και κάπως ἰδιότυπο, ὄχι καθαρῶς εὐ-
ρωπαϊκὸ, πολιτισμὸ; Πολιτισμὸ πού ν' ἀπλώνεται σ' ὅλες
τὶς μορφὲς τῆς ζωῆς μας και νὰ τὶς καθορίζει, σὰν ἕνας
ἐνιαῖος και ἀδιάσπαστος ρυθμὸς; Ἡ μὴπως ἡ οὐσία αὐτὴ,
οἱ ξεχωριστὲς αὐτὲς ἑλληνικὲς ἠθικὲς ἀξίες δὲν εἶναι ἀρ-
κετὰ ἔντονος και πλούσιες, δὲν ἔχουν ἀρκετὴ ἰδιοτυπία;
Ἡ ἔχουν ἀλλὰ δὲ θὰ ὑπάρξουν οἱ κατάλληλες συνθήκες
γιὰ νὰ καλλιεργηθοῦν; Και θὰ ἐξακολουθήσουμε τότε και
ἐμεῖς, ὅπως και ὅλοι οἱ ἄλλοι βαλκανικοὶ λαοὶ και μερι-
κοὶ ἀνατολικοὶ, νὰ μένουμε κλεισμένοι στὰ καλούπια πού

(1) Ἐκκλησις, σελ. 34. Τὸ γνώρισμα τοῦτο τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς τὸ
βρίσκει ὁ Γιαννόπουλος θαυμαστὰ ἐκφρασμένο ἀπὸ τὸν Αἰσχύλο, στοὺς
«Πέρσες», μὲ τὸν ὑπέροχο στίχο πού λέγει ὁ ποιητὴς μὲ τὸ στόμα τῆς
Ἄτασας: «Νὰ μὴν πάτε στὴν Ἑλλάδα, ἢ ἴδια ἢ γῆ σηκώνεται και πρᾶνε
τὸν ἕξονο». («Ἐκκλησις», σελ. 60).

(2) Τὴ μερξονική. Θὰ μπορούσαμε νὰ δεχτοῦμε ὅτι ἕνας ὄχι κατα-
σταλαγμένος σὲ μορφὲς πολιτισμὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ἕνα κατασταλα-
γμένον, κατὰ τὸ ὅτι κάθε μορφή εἶναι σταμάτημα τῆς ζωτικῆς ροῆς, τοῦ
élan vital, κοκκάλωμα, θάνατος.

μᾶς ἔδωκαν οἱ εὐρωπαῖοι; Καλούπια πού σιγά-σιγά ἴσως θά πάψουμε νά τά νοιώθουμε σάν κόμπο στήν ἔθνική μας ψυχή καί σάν ἓνα φραγμό στό πνεῦμα μας; Γιατί, ὅπως καί πάλιν συμβαίνει στή ζωή, ἡ οὐσία μας θά ἐξοικειωθεῖ μέ τίς μορφές πού θάχει περιβληθεῖ καί θά καταφέρει μιᾷ μέρα νά κινήται ἄνετα ἐκεῖ μέσα, ὅσο καί ἡ εὐρωπαϊκή;

Ἦταν πολὺ φυσικό τῆ δεύτερη τούτη ὑπόθεσι νά τὴν ἀποκλείει ὀλότελα ὁ Γιαννόπουλος, μὰ καί νά μὴ θέλει νά τὴν ἀκούσει καί νά τὴ θεωρεῖ σχεδὸν σὰ μιᾷ πνευματικῆ καί ἠθικῆ, τοῦλάχιστον, ἐξαφάνισι τῆς φυλῆς μας. Πολιτισμοὺς ἀληθινούς φκιάνουν μόνον οἱ Ἕλληνες ὅταν μένουν Ἕλληνες· κι' ἂν δὲ μποροῦν πιά νά φκιάσουν τέτοιους πολιτισμοὺς, καλλίτερα νά χαθοῦν.

Αὐτὸ πίστευε καί τὴν πύρινη αὐτὴ πίστι του θέλησε νά μεταδώσει στοὺς συγκαίρινοὺς του, τόσο πεσμένους Ἕλληνες ὁ Γιαννόπουλος. Ἐξάισιο ἑλληνικὸ κῦτταρο ὁ ἴδιος, καί ἐξάισιο «ζῶον» ἑλληνικὸ, εὑρίσκει στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, τίς ρίζες τῆς πίστεώς του, ὀλόκληρη τὴν πίστι του. Γι' αὐτὸ ἔχει καί τέτοια δύναμι, συναρπάζει τόσο πολὺ τὸ κήρυγμά του. Εἶναι λυρικό, ἐκφράζει ἓνα ἄτομο σὲ ὅ,τι πιὸ βαθὺ ἔχει.

Μὰ γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ὅμως, δὲ βρῆκε καί βαθύτερη ἀπήχησι στίς ψυχές τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἔγινε μόνο σὲ μιᾷ ἀκατάλληλῃ ἱστορικῇ στιγμῇ, τῇ στιγμῇ πού ἐτοιμαζόταν ἡ ἀνθρωπότητα νά κάμει τὴν ἀποφασιστικὴ τῆς στροφῆ ἀπὸ τὸν ἔθνικισμό στό διεθνισμό, ἀλλὰ εἶχε καί πολὺ ὑποκειμενικὸ τόνο. Βέβαια, σάλπισμα ἐγερτήριο σήμαινε ὁ Γιαννόπουλος. Ἦθελε νά ξυπνίσει, νά φλογίσει, νά ηλεκτρίσει ψόφιες ψυχές, δὲν ἔδινε τόση σημασία στίς ιδέες πού διεκήρυσσε, ὅσο στό ρεῦμα τῆς ζωῆς πού ἤθελε νά διοχετεύσῃ. Γιὰ τοῦτο καί θεληματικὰ ἴσως νάπεσε σὲ ὑπερβολές, καί γιὰ τοῦτο νάδωσε τόνο λιβέλλου σὰ κηρύγματά του. Γιὰ τοῦτο ἀκόμα νά μὴν πρόσεξε καί τὸ ὕφος του, ἡ σύγχισι καί ἡ ἀκαταστασία τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ, ὅπως πολὺ ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ Σικελιανός, ἓνα γνήσιο ἠθικὸ στοιχεῖο.

Ἀλλὰ τὸ κήρυγμά του δὲ μπόρεσε νά εἰσχωρήσει στίς ἑλληνικὲς συνειδήσεις καί νά τίς ἐμποτίσει γιατί πρὸ πάντων ἦταν πολὺ λυρικό. Οἱ σκεπτόμενοι, στοὺς ὁποίους ἰδίως ἀποτείνονται ὁ Γιαννόπουλος, καί πάντα, ἀλλὰ σήμερα πιὸ πολὺ, δὲ συνεπαίρνονται ἀπὸ δόγματα. Θέλουν νά δοῦν τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τοὺς σχετικὰ πιὸ σίγουρους δρόμους, τοὺς ἀναλυτικούς.

Τέτοια ἐργασία — ἐργασίες μᾶλλον — εἶχε ἔτοιμες ὁ Γιαννόπουλος, πλατεῖες καί ποικίλες, πού ἀναφέρονταν σὲ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Μὰ δὲ μπόρεσε νά τίς ἐκ-

δώσει, καί κατόπιν, ἀηδισμένος, λίγο πρὶν σκοποθεῖ, τίς ξέσκιζε.

Θά ἦσαν οἱ ἐργασίες του ἐκεῖνες πιὸ πειστικὲς καί θά εἰσχωροῦσαν βαθύτερα στήν ἑλληνικὴ συνείδησι; Δὲν τὸ πιστεύω· γιατί καί σ' ἐκεῖνες, εἶμαι βέβαιος, δὲ θά ἔθετε σωστὰ τὰ ἑλληνικὰ προβλήματα ὁ Γιαννόπουλος.

Καί δὲ θά τὰ ἔθετε γιατί δὲν εἶχε τὰ ἐφόδια πού θά χρειαζόνταν — τὰ τεράστια — γιὰ νά τὰ θέσει. Καί ἐκεῖ θά ξεσκέπαζε πρὸ πάντων τὴν ψυχὴ του: μιᾷ ψυχῇ, πού τὴν ξέσκιζε ὅσων λίγων ἄλλων νεοελλήνων, τὸ σκλάβωμα μας στή Δύσι.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

A. TENNYSON

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Τί αξίζει αν στην ατάραχη γωνιά μου
σάν άκνός βασιλιάς στέκω στο πλάγι
γριας συντρόφισσας, και σωστά μοιράζω
τὸ δίκιο στοὺς ἀνίδεους ἀνθρώπους,
πού τρῶνε, θησαυρίζουν και κοιμούνται,
και δὲ μὲ νοιώθουν! Δὲν μπορῶ νὰ πάψω
νὰ γυροφέρνω πάντα σὲ ταξίδια.
Θέλω νὰ πῶ τῆς ζωῆς τῆ στερνῆ στάλα.
Ἐχάρηκα πολλά, πολλά ἔχω πάθει
μονάχος μου ἢ μὲ ὅσους μὲ ἀγαποῦσαν
πότε σὲ ξένη γῆ, πότε στὰ μάκρη
σκοτεινοῦ πολυκύμαντου πελάγου.
Τ' ὄνομά μου ἐδιαλάλησεν ἡ Φῆμη
κ' ἡ ἀχόρταγη καρδιά καινούριω πόθο
πάντα γρικᾶει, κ' ἄς ἔμαθα, κ' ἄς εἶδα
σὲ ἄλλες χώρες πῶς ζοῦν, πῶς κυβερνοῦνε.
Κ' ἐγὼ στερνός δὲν εἶμαι, ἀφοῦ μὲ σέβας
μὲ δέχτηκαν παντοῦ κ' ἔχω γνωρίσει
τῆς μάχης τὸ μεθήσι, πολεμώντας
μὲ τοὺς ὁμοίους μου μόνο, μὲς στοὺς κάμπους
τοὺς βοερούς κ' ἀνεμόδαρτους τῆς Τροίας.
Κ' εἶμαι ἐγὼ καθετί πού μοῦχει τύχει,
κ' ὅ,τι εἶδα κ' ὅ,τι ξέρω τώρα μοιάζει
μὲ ἀψιδωτῆ στοᾶ, πού ἀνάμεσό τῆς
φαίνεται κόσμος ἄγνωστος, μὰ πάντα
σάν σιμῶσω τὰ σύνορα ξεφεύγουν.
Εἶναι ἄγνωμος ὁ πόθος πού γυρεύει
νὰ βρῆ τέλος κ' ἀνάπασι, σάν ὄπλο
πού δὲν ἀστράφτει πλῆκ' ἀποριγμένο
σκουριάζει. "Ὅχι, δὲ ζῆ ὅποιος ἀναπνέει

μονάχα. Δὲν αξίζει, στριμογμένοι
οἱ ἀνθρωποι νᾶναι, ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο.
Κι' ἂν τώρα ζωὴ λίγη μοῦ ἀπομένει,
μὰ και μίαν ὥρα μόνο σάν μπορέσεις
ἀπ' τὴν αἰώνια τῆ σιγῆ ν' ἀρπάξης
πολλά πράγματα νέα θὰ ἰδῆς, θὰ μάθης!
Θὰ ἤμουν δειλός ἂν ἤθελα, γιὰ λίγο
καιρὸ πού ἀκόμα θὰ χαρῶ τὸν ἥλιο,
προσεχτικά νὰ ζήσω μετρημένα,
ἀφοῦ ὁ πόθος φλογίζει τὴν ψυχὴ μου
ν' ἀκλουθήσω τῆ Γνώση σάν ἀστέρι
πέρα ἀπ' τὰ οὐράνια, ἐκεῖ πού ὁ νοῦς δὲ φτάνει.
Τὸ θρόνο μου και τὸ νησι χαρίζω
τώρα στοῦ γιό μου, τὸν ἀγαπημένο
Τηλέμαχο, πού ξέρει τῆ δουλειά του,
μὲ φρόνησι σιγὰ-σιγὰ ἡμερώνει
τάγριο πλῆθος, γλυκότροπα τοῦ δείχνει
ἐκεῖνο πού ὠφελεῖ και πού συμφέρει.
Κ' εἶναι ἄσπιλος, πιστός στοῦ κοινὸ χρέος
και στοῦ στήθος θερμὴν ἀγάπη κρύβει,
τοὺς θεοὺς πού πιστεύουμε λατρεύει,
κ' ἐγὼ σάν φύγω μένει αὐτός. Κ' οἱ δυό μας
κάνουμε τὸ ἔργο πού ποθεῖ ἡ ψυχὴ μας.
Στὸ λιμάνι ἐκεῖ κάτω στοῦ καράβι,
μὲ πανιά φουσκομένα, περιμένει,
κ' ἡ θάλασσα ἡ πλατιά πέρα μαυρίζει...
— ὦ, ναῦτες, πού μὲ ἀνδρεία ψυχὴ μαζί μου
στις ἔγνωιες, στοὺς ἀγῶνες και στοὺς κόπους
δειχτήκατε μὲ χαμογέλιο πάντα,
μ' ἐλεύθερη καρδιά και περηφάνεια,
κι' ἂν ἔλαμπαν τὰ οὐράνια ἢ κ' ἂν βροντοῦσαν
εἴμαστε γέροι, ἀλλὰ δὲν ἀπολείπουν
ἀπὸ τὰ γερατιὰ τὸ χρέος κ' ἡ δόξα.
"Ὅλα τὰ κόβει ὁ θάνατος. Μὰ τώρα,
πρὶν φτάσει, ἐμεῖς νὰ κάμουμε μποροῦμε
ἔργο τρανὸ κ' ἀντάξιο τῶν ἀνθρώπων
πού ἀκόμη και στοὺς θεοὺς ἀντισταθῆκαν.
Στοὺς βράχους φέγγουν λύχνοι ἀπὸ τὰ σπίτια,
ἡ μέρα σβεῖ και τὸ φεγγάρι βγαίνει
κ' ὀλόγυρα μυριόφωνο μουγγρίζει
τὸ πέλαγος. Ἐλάτε, ὦ φίλοι, τώρα
δὲν εἶναι ἀργὰ γιὰ κείνους πού ζητοῦνε
νέους κόσμους. Σπρῶχτε, σύντροφοι, τὸ πλοῖο
στ' ἀνοιχτά, και καθῆστε σὴν ἀράδα
σάν ἄξιοι λαμνοκόποι. Ἐμπρὸς τραβάτε

σχίζοντας ρυθμικά τὸ βοερό κῦμα,
 ἀφοῦ ἡ καρδιά μου ἀπόφασιν ἐπήρε
 στὴ μακρινὴ χώρα νὰ πάω ν' ἀράξω
 πέρα ἀπ' τὴ δύσι ποὺ βυθίζουν τ' ἄστρα.
 Κι' ἂν δὲ μᾶς πνίξη ἡ τρικυμιά, θὰ πᾶμε
 στὰ Μακάρια νησιά τὸν Ἀχιλλέα
 τὸν μεγαλόψυχο νὰ ξαναἰδοῦμε.
 Ἄρκετὰ κατορθώσαμε, μὰ πάντα
 πολλὰ μένουν ἀκόμα γιὰ νὰ γίνουν,
 κι' ἂν δυνατοὶ δὲν εἴμαστε σὰν πρῶτα
 στὰ παλιά χρόνια, ποὺ δικά μας ἦταν
 γῆ κι' οὐρανός, εἴμαστε ἀκόμη κάτι
 γιατί καρδιές ἀνδρείες δὲ θ' ἀλλάξουν
 κι' ἂν ὁ Καιρὸς κ' ἡ Μοῖρα τίς κουράσουν,
 μὰ στὸ ἔργο σταθερὴ καὶ στὸν ἀγῶνα
 βαθειὰ τους ζωντανὴ θέλησι μένει
 ποὺ δύναμη καμμιά δὲν τὴ δαμάζει.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Η ΔΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΕΣΤΛΕ

Διατὶ ἀσχολούμεθα καὶ σήμερον ἀκόμη, 1400 περίπου ἔτη ἀφ' ὅτου ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἔκλεισε τὴν τελευταίαν φιλοσοφικὴν σχολήν, τὴν ἐν Ἀθήναις πλατωνικὴν Ἀκαδημίαν (529 μ.Χ.) μετὰ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν;

Δὲν ἦτο ἀρκετὴ μία καὶ ἡμίσεια χιλιετηρίς χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ νὰ καταβάλλῃ αὐτὴν τὴν εἰδωλολατρικὴν φιλοσοφίαν, καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ δι' ἡμᾶς περιττήν; Δὲν ὑπερέβαλεν ἡ φιλοσοφία τῶν νεωτέρων χρόνων τόσον πολὺ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως, ὅπως αἱ φυσικαὶ καὶ ἐπιστήμαι καὶ αἱ τέχναι ὑπερέβησαν τὰς βαθμίδας εἰς τὰς ὁποίας ἔφθασεν ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν ἀνάγκην τίποτε πλέον νὰ μάθωμεν ἀπὸ ἐκείνην; Δὲν ἔχει κάθε λαὸς καὶ κάθε ἐποχὴ τὴν ἰδικὴν του φιλοσοφίαν καὶ ἐπομένως ἡ φιλοσοφία ἐνὸς ἀρχαίου λαοῦ ὅπως εἶναι οἱ Ἕλληνες, νὰ μὴ ἔχη ἀκόμη δι' ἡμᾶς κάτι περισσότερο ἀπὸ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον;

Κατὰ πρῶτον εἶναι βέβαια τὸ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐλκύει καὶ τὸν νεώτερον ἄνθρωπον εἰς αὐτὴν τὴν μελέτην. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι ἓνα σπουδαῖον συστατικὸν τῆς εὐρωπαϊκῆς πνευματικῆς ζωῆς, ταύτης δὲ τῆς τελευταίας ἡ ἀνάπτυξις δὲν δύναται νὰ κατανοηθῇ ἄνευ ἐκείνης. Ἀλλὰ παρὰ τοῦτον τὸν ἐντελῶς ἱστορικὸν τρόπον τῆς παρατηρήσεως, ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἐμφανίζεται καὶ ὡς μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, πρὸ πάντων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ἀναμφιβόλως ἔχουν τὰς ρίζας των εἰς τὸν γενικὸν πνευματικὸν χαρακτήρα τῆς ἐποχῆς των, ἐπομένως ἱστορικῶς ἐξαρτῶνται, καὶ μάλιστα καὶ τότε ἀκόμη, καὶ ὅταν αὐτοὶ ὑπερβαίνουν τὴν ἐποχὴν των καὶ με-

τάς σκέψεις των διανοίγουν νέους δρόμους διὰ τὸ μέλλον. Ἄλλ' ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἔχει ἐπίσης τὴν ἰδικήν της κανονικότητα κατὰ τὴν ἀνάπτυξίν της, καθ' ὅσον ἡ ἐξέλιξις τῶν προσπαθειῶν πρὸς λύσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ προβλήματος τῆς γνώσεως τοῦ κόσμου, δὲν παριστᾷ μόνον ἐξωτερικὴν καὶ κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον τυχαίαν ἀλληλουχίαν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τὸ ἐν πρόβλημα προέρχεται ἀπὸ τὸ ἄλλο κατ' ἐσωτερικὴν ἀναγκαιότητα, τὸ ἐν σύστημα ἀκολουθεῖ τὸ ἄλλο, ὡς πρόοδος αὐτοῦ ἢ ὡς συμπλήρωμα, ὡς ἀναίρεσις ἢ ὡς ἀντίθεσις του. Τοιοῦτοτρόπως ἀντικατοπτρίζει ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἐνὸς λαοῦ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σκέψεώς του, καὶ ἡ ἱστορία τῆς γνώσεως γίνεται πάλιν ἐν τμήμα τῆς γνώσεως τῆς ἱστορίας.

Δυνάμεθα ὁμως νὰ ὀμιλοῦμεν περὶ μιᾶς καθόλου ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας; Δὲν παρήγαγε φιλοσοφίαν κάθε λαός, οὐδὲ κάθε πολιτισμένος λαός. Πολλοὶ λαοὶ ἔχουν προφήτας, ἀγίους, μεταρρυθμιστὰς θρησκείων, ἀλλ' ὀλίγοι μόνον ἔχουν φιλοσόφους, ἀπὸ δὲ τοὺς λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων, μόνον οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Κινέζοι. Διὰ τοὺς τελευταίους τούτους οἱ γνωρίζοντες τὴν φιλοσοφικὴν των φιλολογίαν λέγουν ὅτι ἡ γλώσσα των εἶναι ἦττον κατάλληλος διὰ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ὅτι τὸ βαθύτερον φιλοσοφικόν των σύστημα, ὁ Ταοϊσμός τοῦ Laoisé, εἶναι μάλλον μουσικισμὸς παρὰ φιλοσοφία, ὁ δὲ Kongtse, κατὰ τὴν ἰδίαν του μαρτυρίαν, ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν, δὲν εἶναι δημιουργὸς καὶ ἔχεται στερρῶς τῆς θρησκείας, κήρυξ μάλλον τῆς ἠθικῆς παρὰ φιλόσοφος, δὲν ἔχει δὲ καμμίαν ἰδιοφυῖαν διὰ μεταφυσικὰ ζητήματα. Οἱ Ἰνδοὶ ἀληθῶς ἔχουν παραγάγει διάφορα φιλοσοφικὰ συστήματα, ἀλλ' ἡ Ἰνδικὴ φιλοσοφία ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὑλιστικὰ της συστήματα οὐδέποτε χάνει τὴν ἐπαφὴν της μετὰ τὴν θρησκείαν, οὐδέποτε γίνεται ἐπομένως ἀνεξάρτητος καὶ παραμένει μετὰ τὸν χαρακτήρα της τῆς ἀποστροφῆς τοῦ κόσμου ἐντελῶς ξένη πρὸς ἡμᾶς. Ὅπωςδὴποτε ὁμως, οὔτε μεταξὺ τῶν Κινέζων καὶ τῶν Ἰνδῶν, οὔτε μεταξὺ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο τούτων λαῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, ὑφίσταται συνάφεια φιλοσοφικῆς σκέψεως, ἀλλ' ἕκαστος ἐκ τῶν τριῶν τούτων λαῶν ἔχει ἀναπτύξει τὴν φιλοσοφίαν του ἐκ τοῦ ἰδίου του εἶναι. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐγενε ἢ μήτηρ τῆς ὅλης εὐρωπαϊκῆς φιλοσοφίας. Διότι ἀκόμη καὶ ὅ,τι οἱ Ῥωμαῖοι προσέφεραν διὰ τῆς φιλολογίας των ὡς φιλοσοφικὰς ἰδέας, δὲν εἶναι πρωτότυπον, ἀλλὰ παρελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ παρεδόθη μετὰ τὸ ἐνδυμα τῆς λατινικῆς γλώσσης εἰς τὸν μεσαιωνικὸν κόσμον καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἔχει μαζί μετὰ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ ἑλ-

ληνικοῦ πνεύματος τὸν πρωτότυπον καὶ θεμελιώδη χαρακτήρα διὰ τὴν καθόλου ἐξέλιξιν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Οὐδέποτε λαὸς ἀντιμέτωπος μετὰ μεγαλυτέρας ἀμεροληψίας τὴν ἰδίαν του ὑπόστασιν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἐκπηγᾶσαντα καθεστῶτα, ἦθη, ἔθιμα, ὅπως οἱ Ἕλληνες. Οὐδέποτε λαὸς προσέβλεψε μετὰ ἀνοικτότερον ὄμμα εἰς τὸν περιβάλλοντα αὐτὸν κόσμον καὶ εἰς τὸ ὅλον σύμπαν ὅπως αὐτοί. Καὶ ἡ ἀμεροληψία των αὐτῆ, συνδεδεμένη μετὰ ἰσχυρὸν αἴσθημα τῆς πραγματικότητος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνταποκρίνεται μίᾳ ὄχι ὀλιγώτερον ἰσχυρὰ ἀφαιρετικὴ δύναμις, κατέστησεν αὐτοὺς ἱκανοὺς ἐνωρίτατα νὰ γνωρίσουν τὰς θρησκευτικὰς των ἰδέας, ὅπως πράγματι ἦσαν, δηλαδὴ πλάσματα μιᾶς καλλιτεχνικῆς φαντασίας, καὶ εἰς τὴν θέσιν ἐνὸς μυθικοῦ κόσμου, νὰ θέσουν ἕνα ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἀνεξαρτήτου ἀνθρωπίνης σκέψεως, ἕνα ἀπὸ τὸν λόγον κατασκευασθέντα κόσμον ἰδεῶν, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ ἔχη τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐξηγήσῃ φυσικῶς τὴν πραγματικότητα. Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι μικρὸν κατόρθωμα τὸ νὰ ἰδῇ κανεὶς καὶ νὰ προβάλῃ τὰ προβλήματα — διότι τὸ ἀπορεῖν εἰς τὴν παραδοξομένην, ἀφελῆ ἐκδοχὴν, τὸ θαυμάζειν, εἶναι ἡ ἀρχὴ κάθε φιλοσοφίας — οἱ Ἕλληνες ὡς πρὸς τοῦτο κατώρθωσαν πράγματα ἀθάνατα. Ὅλα τὰ θεμελιώδη προβλήματα τῆς φιλοσοφίας, τῆς θεωρητικῆς, ὅπως καὶ τῆς πρακτικῆς, αὐτοὶ ἐπρόβαλαν καὶ ἀπήνησαν εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα διακυγὴ καθαρότητα. Αὐτοὶ παρήγαγον τὰς κυρίας ἐννοίας τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, καὶ ἐπειδὴ φιλοσοφία καὶ φυσικὴ ἀρχικῶς ἦσαν ἠνωμένοι, κατὰ μέγα μέρος ἐπλάσαν ἀκόμη καὶ τῆς φυσικῆς τὰς κυρίας ἐννοίας, μετὰ τὰς ὁποίας ἐκινεῖτο καὶ εἰργάζετο ὁλόκληρος ἡ κατόπιν εὐρωπαϊκὴ φιλοσοφία καὶ ἐπιστήμη. Ὅλα τὰ κυριώτατα μαθήματα τῆς φιλοσοφίας αὐτοὶ ἱδρυσαν, ὅλας τὰς τυπικὰς μορφὰς τῆς περὶ τοῦ κόσμου θεωρίας αὐτοὶ διέπλασαν. Καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ φιλοσοφία τοῦ Μέσου Αἰῶνος, ἡ σχολαστικὴ, εἶχεν ἀνάγκην αὐτῆς, καὶ ὅταν ἠπειλεῖτο νὰ ἀπονεκρωθῇ εἰς ἕνα κακῶς ἐννοούμενον Ἀριστοτελισμὸν, πάλιν τὸ γνήσιον ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὸ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἐκ νέου ἀπελευθερωθὲν, ἐξήγειρε τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἐποχῆς πρὸς νέαν ζωὴν καὶ παρεσκεύασε τὴν φιλοσοφίαν τῶν νεωτέρων χρόνων. Καὶ ἐὰν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, συνεπιεία τῆς προόδου τῶν ἐπὶ μέρος ἐπιστημῶν, καὶ τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα ἐγγιναν πολυπλοκώτερα, πάλιν καὶ εἰς τοὺς δυσκόλους τούτους μαιάνδρους τῶν σκέψεων, ἐκεῖνος πρὸ πάντων θὰ ἐπιτύχῃ, ὁποῖος ἔχει σταθερῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὰς μεγάλας κυρίας γραμμὰς τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, τὰς ὁ-

ποιίας οἱ Ἕλληνες διὰ κάθε ἐποχὴν ἐχάραξαν, ἐκεῖνος ποῦ ἔμαθε νὰ ἀνάγη τὸ πολὺπλοκὸν εἰς ἀπλᾶς κυρίας σκέψεις καὶ ἀπὸ αὐτὰς νὰ τὸ ἐννοῇ. Δὲν πρέπει δὲ νὰ θεωρῆ κανεὶς τὰ οἰκοδομήματα τῆς σκέψεως τῶν ἑλλήνων φιλοσόφων μόνον ὡς προπαίδειαν διὰ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, ἀλλ' ὡς ὕψιστον κατόρθωμα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης πνευματικῆς ζωῆς, ἔχον καὶ ἰδίαν ἀξίαν. Οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ ἐκήρυξαν καὶ ἐπραγματοποίησαν μέχρι τέλους τὴν αὐτονομίαν τοῦ λογικοῦ, πρὸ πάντων ἀπὸ δύο ἀπόψεως. Ἡ σοφία, ὑπὸ ἑλληνικὴν ἔννοιαν, περιελάμβανε πάντοτε, ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς ἐξηγήσεως τοῦ κόσμου, καὶ ἓνα ὠρισμένον πρακτικὸν τρόπον διὰ τὴν ζωὴν. Τοιοῦτοτρόπως, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήριζε τὸν Ἕλληνα σοφόν, ἐκτὸς τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως, ἦτο ἀκόμη καὶ ἡ λογικῶς δικαιολογημένη ἐσωτερικὴ ἐλευθερία τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς, ἡ αὐτάρκεια. Οἱ μεγάλοι Ἕλληνες φιλόσοφοι εἶχαν ζῆσει πάντοτε ὡς φιλόσοφοι. Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Νίτσε ὠνόμαζεν «εὐτολμον διαφάνειαν φιλοσοφικῆς ζωῆς», καὶ τὸ ὁποῖον ἐζήτει ἀπὸ τὸν φιλόσοφον τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἄκόμη καὶ ἡ ἔλλειψις ἐνὸς θρησκευτικοῦ δόγματος ἠὲν ἔπει τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν διάδοσιν φιλοσοφικῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐξήγησιν τοῦ κόσμου. Καὶ οὕτω ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία διὰ τὴν ἔλλειψιν μιᾶς ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς θρησκείας βασιζομένης ἠθικῆς, ἐπλήρωνεν ἀκριβῶς ἐν κενὸν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, μίαν θέσιν ὅπου παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς, ἐστέκετο ἡ πίστις εἰς μίαν θρησκείαν ἀποκαλύψεως, κανονίζουσαν ἀκόμη καὶ τὴν πρακτικὴν ζωὴν. Τοῦτο δίδει εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν τὴν μεγάλην τῆς δημοτικότητας, τοῦτο τῆς ἐδημιούργησεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἑλλήνων καὶ βραδύτερον τῶν Ῥωμαίων θέσιν πολὺ σπουδαιότεραν καὶ σημαντικωτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν κατεῖχε ποτε ἡ φιλοσοφία τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡ νεωτέρα φιλοσοφία, παρ' ὅλην τὴν θεωρητικὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς, ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως περιωρισμένη ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ μιᾶς ἐπὶ τῆς θρησκείας βασιζομένης ἠθικῆς, ἔμεινε πάντοτε κτήμα καὶ ἰδιοκτησία ἐνὸς σχετικῶς μικροῦ κόσμου. Τοῦναντίον, ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἀναπτυχθεῖσα ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, ὅπως πρὸ αὐτῆς ἡ τέχνη καὶ ἡ ποίησις, εἶναι ὀργανικὸν συστατικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀνήκει εἰς αὐτὴν ἢ αὐτὴ ὑπερχρόνιος ἀξία, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα μεγάλα δημιουργήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρὸς τὰ ὁποῖα τὴν

συνδέει ἀκόμη καὶ ἡ τελεία καλλιτεχνικὴ μορφή τῆς διατυπώσεως εἰς τὰ ἄριστα ἔργα τῆς. Ὅπως τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, ὅπως τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀττικῆς τραγωδίας καὶ τῆς τέχνης ἐπὶ τοῦ Περικλέους, στέκεται καὶ τοῦτο τὸ δημιούργημα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος πρὸ ἡμῶν ἀειθαλές.

ΝΕΣΤΛΕ

Μετάφρασις ἀπὸ τὸ Γερμανικόν

ΙΩΣΗΦ ΚΟΝΡΑΝΤ

Η ΦΡΕΓΥΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΦΤΑ ΝΗΣΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

[Δὲν εἶμαι ἀσέ θέσι νὰ ξέρω ἂν πρώτη φορά μεταφράζεται στὰ Ἑλληνικά ὁ Κόνραντ, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ «Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος» προσφέρει μιὰ θετική ὑπηρεσία στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, θίνοντας στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ ἕνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα μυθιστορήματα τοῦ μεγάλου ἀγγλοπολωνοῦ συγγραφέως.

Στὸν Κόνραντ δὲν πρέπει νὰ ζητήσετε οὔτε ψυχολογικὰς ἐξαντλητικὰς ἀναλύσεις, οὔτε νοσηρὰς καταστάσεις: ἀλλήληρα τὸ ἔργο του ἀποπνέει τὸ ἄρωμα ἐκείνου τῆς υγείας καὶ τῆς θάλασσας, καὶ οἱ δραματικὰς συγκρούσεις τῶν ἥρώων του ἔχουν ὡς πλαίσιο τὰ τροπικὰ νησιά, καὶ ὡς ἁρμονικὴν ὀρχήστρα τὴ φωνὴ τοῦ ὠκεανοῦ. Ἐνα τραγοῦδι θάρρους, χαρᾶς, ἰδεαλισμοῦ, ὁμορφιάς, ἀλλὰ καὶ ἐγκαρτερήσεως μπροστὰ στὴν ἀδυσώπητη ἀνθρώπινη Μοῖρα, εἶναι τὸ κάθε μυθιστόρημα τοῦ Κόνραντ. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο του βγαίνει ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, καὶ παραμένει βαθύτατα πολωνικὴ καὶ ἀπὸ τὴς ἀναμνήσεις του. Μ' αὐτὸ θέλωμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ φαντασία δὲν ἔχει τὴ θέσι τῆς στὰ δημιουργήματα τοῦ συγγραφέως. Κάθε ἄλλο, ἢ βᾶσις ἁμῶς εἶναι παρημένη πάντα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἄλλως τε, γιὰ τὰ περισσότερα ρομάντσα του πληροφορίες μᾶς δίνει ὁ ἕβριος ὁ Κόνραντ καὶ ἡ ἀλληλογραφία του. Ἔτσι, ἴλα τὰ στοιχεῖα τῆς κονραδικῆς δράσεως εἶναι πρᾶσιμα ἢ μεταγραφὰς ἀπὸ ἱστορίας ποῦ ἄκουσε. Τὸ σύστημα βέβαια τῆς φιλοσοφίας του εἶναι λίγα ρηχό, ἀλλὰ κλείνει μέσα του τάση πρὸς τὸν ἀτομισμό τοῦ καθενὸς καὶ στὴν ἀνάγκη τῆς ἀλληλεγγύης, ποῦ ὁ ἀναγνωστὴς χωρὶς νὰ θέλῃ παρασύρεται. Ἐχει: τὸ συνασθημα

τῆς ἀριστοκρατίας τῶν ἡθῶν, τοῦ πνεύματος, τῆς συνέψεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθιμοκρατικὴν ἀντίληψιν στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Γιὰ τὸν Κόνραντ ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη πάλη ποῦ ἡ ἔκτασις τῆς δὲν ἐνδιαφέρει. Τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καταβαλλομένην προσπάθεια, ἀνεξάρτητα ἂν τὸ ἀποτέλεσμα θάναυ ἦσιν μιὰ ἀπατυχία.

Ὁ Ἰωσήφ Κόνραντ Κορζενιόφσκι γεννήθηκε στὴν πολωνικὴ πόλιν Ἰμπέρντιτσσεφ στὶς 8 Δεκεμβρίου 1857. Οἱ γονεῖς τοῦ ἀνῆκαν σὲ δυὸ οἰκογενεῖες εὐγενεῖς καταγωγῆς ποῦ εἶχανε κτήματα στὴν Πολωνία, καὶ ἀγαπούσανε τὴ γῆ. Ὅταν ὁ γυιὸς του γεννήθηκε, ὁ Ἀπόλλων Κορζενιόφσκι ἦταν διαχειριστὴς τῆς κομῆσεως Σομπάνσκι. Ἡ διαχείρισις ἔμεινε αὐτῇ γρήγορα ἔφερε τὴ χρεωκοπία. Ἀναγκάστηκε τότε νὰ πάη στὸ Γυτομίρ, ἔπου ἐπεδόθηκε στὰ γράμματα. Αὐτὸ ἔμεινε ἡ πρόφασις, γιὰ τὴν πραγματικότητά ὁ Κορζενιόφσκι προσοίμαζε μὲ τὸ Ἑθνικὸ Κομμάτο τὴν πολωνικὴν ἐπαναστάσι. Τὴ νύχτα τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου 1861, ὁ πατέρας Κόνραντ συνελαιμβάνετο καὶ ἐβιβαζόταν. Ἡ γυναίκα του καὶ τὸ παιδί του τὸν ἀκολούθησαν στὸ Πόδερικωφ, ἔπου ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις τὸν εἶχεν ἐξορίσει. Ἐκεῖ μετὰ ἕνα χρόνον πέθανε ἡ μητέρα τοῦ μέλλοντος συγγραφέως. Ὅσο γιὰ τὸν πατέρα του, καθημερινῶς βυθίζεταν στὴν ἀπελπισία. Κοντὰ του ὁ Ἰωσήφ Κόνραντ ἔπαιρνε τὰ πρώτα μαθήματα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ ἐγνωρίζεταν μὲ τὴν ποίησιν τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ.

Στὶς ἀρχὰς τοῦ 1868, οἱ ρωσικὰς ἀρχὰς ἐπέτρεψαν στὸν Ἀπόλλωνα Κορζενιόφσκι διὰ λόγους υγείας νὰ ἐγκατασταθῇ στὸ Λβὸ τῆς Κρακοβίας, ἔπου ὁ μικρὸς Κόνραντ πῆγε γιὰ πρώτη φορά σιγαλεῖο. Ὅταν λίγους μῆνες ἀργότερα, τὸ Μάϊου τοῦ 1869, πέθανε ὁ πατέρας του, ὁ Κόνραντ, ὄρφανός, ἔζησε μὲ τὸ θεῖο του Θαδᾶου Μπομπρόφσκι.

Στὴν Κρακοβία, ὁ μικρὸς Κόνραντ δὲ θ' ἀρχίσῃ μονάχα νὰ γνωρίζῃ τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ μὲ πατριωτικὴν ἔξαρσιν τῶν συμπατριωτῶν του ποῦ ποθοῦν τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ πολωνικοῦ ἐδάφους. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ πρώτος λόγος ποῦ ὑπαγορεύει στὸ νεαρὸ Κόνραντ νὰ φύγῃ γιὰ νὰ δράσῃ περισσότερο. Ζητεῖ «ἀέρα»—ἔπως εἶπε κάποιος βιογράφος του— καὶ τὸν ἀέρα αὐτὸν θὰ τὸν βρῇ, ἀγκαλιάζοντας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ναυτικοῦ, στὰ 1874. Μὲ τὴν χρονολογία τοῦτη ἡ πολωνικὴ ζωὴ τοῦ Κόνραντ παύει: θὰ ξαναγυρίσῃ βέβαια τρεῖς φορὰς ἀκόμα στὴν πατρίδα του, ὄχι ὅμως γιὰ νὰ μείνῃ: στὰ 1890, λίγα πρὶν φύγῃ γιὰ τὸ Κογκό, στὰ 1893, ἔταν πεθαίνῃ ὁ θεῖος του, ἐποχὴ ποῦ συμπίπτει μὲ τὸ τέλος τῆς ναυτικῆς του ζωῆς, καὶ τέλος τὸν Ἰούλιου τοῦ 1914, προσκαλεσμένος στὴν Κρακοβία ἀπὸ ἕνα φίλον του, ἔπου, λίγες μέρες ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀφιξί του, μαθαίνει τὴν κήρυξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Στὰ 1924 ὁ Ἰωσήφ Κόνραντ πεθαίνει στὴν Ἀγγλία, ἀφίνοντας πῶσα του ἕνα τεράστιον καὶ θαυμαστὸ λογοτεχνικὸν ἔργο.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς Πολωνίας στὴν κονραδικὴν παραγωγή ἐπιδηλώνεται μὲ δυὸ τρόπους: στὸ ὕψος τοῦ μυθιστοριογράφου καὶ στὶς φιλολογικὰς του ἀντιλήψεις. Σὲ ἡλικία εἴκοσι ἐνὸς ἔτους, ὁ Κόνραντ γινώριζε τὰ πολωνικά καὶ τὰ γαλλικά, ὄχι ὅμως καὶ τ' ἀγγλικά. Ὅπως εἶπε ὁ ἕβριος, «ἐδὲ διάλεξε αὐτὸς αὐτὴ τὴ γλῶσσα γιὰ νὰ γράφῃ» τ' ἀγγλικά τὸν υιοθέτησαν».

Τὰ μελέτημασ σχειδόν μόνος του, διαβάζοντας τὸ Σαίξπηρ καὶ τὴ Βίβλο, καὶ συνακασπρεφόμενος πάντα τὴν ἴδια κοινωνικὴ τάξι: τοῦσ ναυτικούς. Ἔτσι μπόραιοε νὰ ἀλοκληρώσῃ τὴν πνευματικότητά του καὶ νὰ δώσῃ τὸ μέτρο τῆς ἰδιοφυίας του. Ἄλλ' ἔτσι μπόραιοε ἀκόμα νὰ χαρίσῃ στὴν παγκόσμια φιλοσοφία τὰ τόσα ἰσορροπημένα μὲ ὄλο υγεία ἔργα του.

Τὸ μυθιστόρημα ποῦ δημοσιεύουμε σήμερι «Ἡ Φρέγνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ νησιά» γράφτηκε, ἔπως σημειώνει ὁ Κόνραντ, ἀπὸ τὶς 26 Δεκεμβρίου 1910 ἕως τὶς 28 Φεβρουαρίου 1911. Στὴν ἀρχὴ φάνηκε στὸ τεῦχος τοῦ «Μετροπολιτὴν Μαγικαζίν» (*Απρίλιος 1912) τῆς Νέας Ὑόρκης. Τὴν πηγὴ τῆς Φρέγνας τὴ μαθαίνουμε ἀπὸ τὸ γράμμα τῆς 1 Αὐγούστου 1911 ποῦ ὁ Κόνραντ ἔγραφε στὸ φίλο του Ἐντουαρντ Γκάρνερ:

«Εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ καραβιοῦ «Κώστα-Ρίκα» κ' αὐτὸ γίνηκε πρὸ πέντε χρόνων, ἔσαν ἤμωνα στὴ Σιγκαπούρη. Ὁ ἄνθρωπος λεγόταν Σούτταν. Πέθανε ἀκριβῶς μὲ τὸν ἴδιον τρόπο... Ἦταν ἔτοιμος νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του γιὰ νὰ παντρευτῆ μιὰ κοπέλλα καὶ νὰ τὴν πάρῃ μαζί του στὸ Ἀρχιπέλαγος, ἔσαν τὸ καράδι του ρίχτηκε πάνω σὲ μιὰν ὑφαλο ἀπὸ τὸν κυβερνήτη μιᾶς ὀλλανδικῆς κανονιέρας, ποῦ τὸν εἶχε προσβάλλει μὲ τὸν ἴδιον τρόπο. Τὸν βλέπαμε μῆνες στὴν παραλία τοῦ Μικασάρ καὶ τὸν θάψανε στὸ φρόριο.

Ἐδῶ καὶ δέκα ὀχτώ μῆνες, ὁ Κάρολος Μάρτις, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ «Ἀραμπι Μαίρητ» μ' ἐπισκέφθηκε στὸ Ἀλνιγκτον. Μοῦ εἶπε: «Ὅλοι μας ἐκεῖ κάτω διαβάζουμε τὰ βιβλία σας!» Μιλῆσαμε πολλὴν ὥρα μαζί γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ Ἀρχιπελάγους. Θᾶπρεπε, μοῦ εἶπε, νὰ γράψαιοε τὴν ἱστορία τοῦ «Κώστα-Ρίκα». Βραβωνομαι πολλοὶ ἀκόμα ποῦ θυμωομαι τὸ Σούτταν. Τοῦ ἀπάντησα πῶς θὰ τὸ ἔκανα. Ἔτσι ἔγραψα τὴ Φρέγνα. Ἀλλὰ φυσικὰ τὰ γεγονότα δὲν λέγουν τίποτα ἂν δὲν τὰ κάνῃ κανεὶς πιστευτά».

Στὸ ἴδιο αὐτὸ γράμμα ὁ Κόνραντ λέγει πῶς ἡ «Φρέγνα» δὲ γίνηκε θεικτὴ ἀπόφα περιουδικὴ τῆς Νέας Ὑόρκης, γιὰτὶ ὁ διευθυντής του γιὰ νὰ πῆ δημοσιεύσῃ ἀπαυτοῖσε νὰ δώσῃ ὁ συγγραφεὺς στὴν ἀφήγησί του ἕνα καλὸ τέλος γιὰ νὰ μὴν ταράξῃ τὴν εὐαισθησίαν τῶν ἀναγνωστῶν του! Ἐνωσεῖται ὅτι ὁ Κόνραντ προσιμοῖσε, ἔπως γράφει, νὰ στείλῃ στὸ θιάβολο ἔλα τὰ ἀμερικανικὰ περιουδικὰ, πᾶρά νὰ ὑποκύψῃ στὶς γελοίες ἀπαντήσεις τους.

Ὅπως τονίασμο καὶ περικρίπνο: «Ἡ Φρέγνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ Νησιά» εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὄρατα ἔργα τοῦ Κόνραντ καὶ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι τὸ ἔλληγικὸ κοινὸ, ἔπως καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸ, ποῦ διάθασε τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ, θὰ τοῦ ἐπιφυλάξῃ τὴν καλύτερη ὑποδοχὴ. Γ. Π.Ι.

I

Μιὰ μέρα — ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια — ἔλαβα ἕνα εὐχάριστο κ' ἀτέλειωτο γράμμα ἑνὸς παλιοῦ μου συντρόφου, ποῦ στὴν ἐποχὴ μου, ὅπως κ' ἐγώ, εἶχε καταβοτσακιστῆ στὴν Ἄνω Ἀνατολή. Βρισκόταν ἀκόμα ἐκεῖ ἐγκαταστη-

μένος πιά καὶ τώρα ἦταν ἡλικιωμένος. Τὸν ἐφανταζόμουνα σωματώδη καὶ μὲ συνήθειες ὀλότελα σπιτίσιες: ὑποταγμένο μὲ μιὰ λέξι στὴν τύχη ποῦ εἶναι κοινὴ σ' ὄλους μας, ἔκτος σ' ἐκείνους, ποῦ, ἀγαπημένοι ἰδιατέρως ἀπὸ τοὺς Θεούς, ἰκάνουν, ὅταν εἶναι νέοι, κανένα κόλπο τοῦ κεφαλιοῦ τους. Τὸ γράμμα ἦταν γεμάτο ἀπὸ «θυμάστε;», μιὰ διαδοχὴ βλέμμάτων πόθου, ριγμένων στὸ παρελθόν. Κι' ἀνάμεσα σ' ἄλλα μοῦ ἔλεγε: «χωρὶς ἄλλο θὰ θυμάστε τὸ γέρο—Νέλσων».

Ἄν θυμόμουνα τὸ γέρο—Νέλσων! Καὶ βέβαια! Πρῶτ' ἀπ' ὄλα δὲ λεγότανε Νέλσων. Οἱ Ἑγγλέζοι στὸ Ἀρχιπέλαγος τὸν ἐφώναζαν Νέλσων γιὰ εὐκολία, φαντάζομαι, καὶ ποτέ του δὲν εἶχε διαμαρτυρηθῆ. Αὐτὸ ἄλλως τε θὰ ἦταν ἐντελῶς σχολαστικὸ. Ἡ πραγματικὴ μορφή τοῦ ὀνόματός του ἦταν Νίλσεν. Εἶχε φθάσει στὴν Ἄνω Ἀνατολή, πολὺ πρὶν ἐγκατασταθοῦν τὰ τηλεγραφικὰ καλώδια, εἶχε ἐργασθεῖ σὲ διάφορα ἐγγλέζικα σπιτία, εἶχε παντρευτῆ μιὰ Ἑγγλέζα, ὑπῆρξε ἰδικὸς μας ἐπὶ χρόνια, ἐμπορευόμενος καὶ ταξιθεύοντας ἀνάμεσα σ' ὄλο τὸ Ἀρχιπέλαγος, πρὸς ὄλες τὶς διευθύνσεις, κατὰ μῆκος, κατὰ πλάτος, λοξά, κάθετα, διαγωνίως, μὲ ἡμικύκλια, μὲ ἐλιγμούς, κ' αὐτὸ χρόνια καὶ χρόνια.

Δὲν ὑπῆρχε γωνιά, οὔτε κρυφὸ μέρος τῶν τροπικῶν αὐτῶν νερῶν ποῦ ἡ τολμηρὴ φύσις τοῦ γέρο—Νέλσων (ἢ Νίλσεν) δὲν εἶχε γνωρίσει, φυσικὰ μὲ τὸν πιὸ εἰρηνικὸν τρόπο. Οἱ διαδρομές του, ἂν κανεὶς τὶς ἐσχεδιάζε, θὰ ἐκάλυπταν τὸ χάρτη τοῦ Ἀρχιπελάγους ὡς ἀράχνη ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη, ἔκτος μονάχα ἀπὸ τὶς Φιλιππίνες. Στεκόταν πάντοτε σ' ἀπόστασι ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη, ἐξ αἰτίας τοῦ παράξενου τρόμου ποῦ τοῦ ἐνέπνεαν οἱ Ἴσπανοί, ἢ καλύτερα οἱ Ἰσπανικὲς ἀρχές. Τί φανταζόταν πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ τοῦ ἰκάνουν, δὲν μπορούμε νὰ τὸ περιγράψομε. Ἴσως κάποτε στὴ ζωὴ του νᾶχε διαβάσει τίποτα ἱστορίες τῆς ἐποχῆς τῆς Ἱεράς Ἐξετάσεως.

Φοβόταν γενικὰ ὅτι αὐτὸς ἀποκαλοῖσε «ἀρχές» ὄχι βέβαια τὶς ἐγγλέζικες ἀρχές, ποῦ ἐμπιστευόταν καὶ σεβόταν ἄλλὰ τὶς ἄλλες δυὸ ποῦ τὶς συναντοῦσε σ' αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ κόσμου. Οἱ Ὀλλανδοὶ δὲν τοῦ ἐνέπνεαν τὸν ἴδιον τρόπο ποῦ τοῦ ἐνέπνεαν οἱ Ἴσπανοί, ἀλλὰ μ' αὐτοὺς αἰσθανόταν περισσότερη δυσπιστία. Οἱ Ὀλλανδοί, ἔλεγε, ἦταν ἰκανοὶ νὰ καταφέρουν καμμιά ἄσχημη δουλειὰ σ' ὅποιον εἶχε τὴν κακοτυχία νὰ μὴ τοὺς ἀρέσῃ. Εἶχανε φυσικὰ νόμους καὶ κανονισμούς, ἀλλὰ τοὺς ἐφαρμόζανε χωρὶς κανένα πνεῦμα δικαιοσύνης. Ἦταν ἀλήθεια συγκινητικὸ νὰ βλέπῃς μὲ πόση περίσκεψι σχετιζόταν τοὺς ἀνώτερους ὑπαλλήλους, ὅ-

ταν μάλιστα ἤξερες πῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε πάει νὰ κἀν τὸν περίπατό του σ' ἓνα χωριὸ κανιβάλων τῆς Νέας Γουίνεας, μὲ τὴν πιὸ ἤρεμη ἀταραξία (καὶ σημειώστε πῶς σ' ὅλη του τῆ ζωὴ ὑπῆρξε καλοθρεμμένος καὶ ἦταν, ἂν μπορῶ νὰ ἐκφραστῶ ἔτσι, ἓνα ὀρεχτικώτατο κομμάτι) γιὰ μιὰ ὑπόθεσι πού, στὸ κάτω τῆς γραφῆς, δὲν ἀξίζε πάνω ἀπὸ πενήντα λίρες.

Ἄν θυμώμουνα τὸ γέρο—Νέλσων! Διάβολε! Εἰλικρινῶς κανεὶς ἀπὸ μᾶς δὲν τὸν εἶχε γνωρίσει στὴν περίοδο τῆς ἀκμῆς του. Στὴν ἐποχὴ μας εἶχε ἤδη ἀποσυρθεῖ. Εἶχε ἀγοράσει, ἢ νοικιάσει, ἀπὸ τὸ Σουλτάνο ἑνὸς συμπλέγματος νησιῶν, πού τᾶλεγον τὰ Ἑφτὰ Νησιά, ἓνα κομμάτι γῆς, ὅχι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὰ βόρεια τῆς Μπάνκα. Ἡ πώλησις αὐτῆ, φαντάζομαι, θὰ ἦταν ἀπὸ τις πιὸ παράξενες. Ἔχω ὅμως κάθε λόγο νὰ πιστεύω πῶς ἂν ἦταν Ἑγγλέζος, οἱ Ὀλλανδοὶ θὰ βρῖσκανε ἀφορμὴ γιὰ νὰ τὸν διώξουν χωρὶς πολλὰς διαδικασίες. Στὴν περίπτωσι αὐτῆ τὸν ἐβοήθησε κάπως ἡ πραγματικὴ μορφή του ὀνόματός του. Ἐπειδὴ ἦταν Δανός, κι' ἀκόμα χάρις στὴ μετριοφροσύνη του καὶ τὴν ἐξαιρετὴ διαγωγή του, τὸν ἀφήσαν ἤσυχο. Ἐπειδὴ ὅλο του τὸ χρῆμα ἦταν τοποθετημένο στὴν ἐπιχειρήσι του, φρόντιζε πολὺ ν' ἀποφεύγη κάθε τι πού θὰ τὸν ἐβλάπτει, καὶ πρὸ πάντων γιὰ λόγους σωφροσύνης τῆς αὐτῆς φύσεως, δὲν ἐβλεπε μὲ καλὸ μάτι τὸ Ζάσπαρ Ἄλλεν! Ἄλλὰ θὰ ξαναγυρίσω ἀργότερα σ' αὐτό... Καὶ βέβαια! Πῶς νὰ μὴ θυμηθῶ τὸ μεγάλο φιλόξενο μπουνκαλό (*) πού ὁ γέρο—Νέλσων εἶχε χτίσει στὴν πλαγιά ἑνὸς ἀκρωτηρίου. Θυμοῦμαι τὴ σωματώδη διάπλασι αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ντυμένου γενικὰ μ' ἓνα λευκὸ πουκάμισο κι' ἓνα λευκὸ πανταλόνι (εἶχε τὴ ριζωμένη συνήθεια νὰ βγάξῃ τὸ ἀλπακένιο σακκάκι του μὲ τὴν παραμικρότερη πρόφασιν), τὰ γαλανὰ του ὀλοστρόγγυλα μάτια, τὸ ἀχτένιστο κοκκινωπὸ μουστάκι του, μὲ τις τρίχες ὠρθωμένες σὰν τ' ἀγκύλια ἑνὸς σκαντζόχοιρου καὶ τὸν τρόπο του νὰ κάθεται ἀπότομα καὶ ν' ἀερίζεται μὲ τὸ καπέλλο του. Μὰ γιὰ νὰ προσπαθήσουμε νὰ κρύψουμε πῶς ἐκεῖνο πού ὁ καθένας μας περισσότερο θυμόταν ἦταν ἡ κόρη του, πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, καποικῶντας μαζί του, ἐπαίξε τὸ ρόλο μιᾶς Κυρίας τῶν Νησιῶν.

Ἡ Φρέγυα Νέλσων (ἢ Νίλσεν) ἦταν ἀπὸ τις καπέλλες πού τις θυμάται κανεὶς. Ὁ κύκλος τοῦ προσώπου τῆς ἦταν τέλειος: στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἑλκυστικοῦ αὐτοῦ πλαισίου

(*) Καποικία μ' ἓνα πάτωμα, περιτριγυρισμένη ἀπὸ βεράντες, στὶς Ἀγγλικὲς Ἰνδίες.

ἢ πιὸ ἐπιτυχημένη διάταξις γραμμῶν καὶ χαρακτηριστικῶν, ἐνωμένη μ' ἓνα χρῶμα θαυμασίου, σὰς ἔδινε μιὰν ἐντύπωσι ὕψους, δυνάμεως, ἐκεῖνο πού θὰ ὀνόμαζα «ἀσυρεύδητη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τῆς», τὸ συναίσθημα μιᾶς γοητευτικῆς τόλμης, μολονότι παράξενος. Δὲ θὰ συγκρίνω τὰ μάτια τῆς μὲ βιολέττες, αὐτὰ εἶχαν μιὰ ἰδιαίτερη ἀπόχρωσι, λιγώτερο βαθεῖα καὶ πιὸ λαμπρή. Εἶχε μεγάλα μάτια πού σὰς κοίταζαν μὲ εἰλικρίνεια ὅποια δὴποτε κι' ἂν ἦταν ἡ διάθεσις τῆς. Δὲν τὴν εἶδα ποτέ μου νὰ χαμηλώνῃ τὰ μακρὰ τῆς σκοτεινὰ ματόκλαδα — μπορῶ νὰ βεβαιώσω μάλιστα πῶς μονάχα ὁ Ζάσπαρ Ἄλλεν τὸ εἶδε αὐτὸ, γιὰ τὴν ἦταν ἓνα πλάσμα προνομιοῦχο — ἀλλ' ἡ ἐκφρασίς τῆς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν χωρὶς ἄλλο θελκτικὴ, ἔχοντας μιὰ γοητεία περίπλοκη. Λένε — αὐτὴ τὴν πληροφῶριάν τὴν κατέχω ἀπὸ τὸ Ζάσπαρ, πού μου τὴν ἀποκάλυψε πάνω σὲ μιὰ ἐκρηξι συγκινητικοῦ καὶ γελοίου ἐνθουσιασμοῦ — πῶς μποροῦσε νὰ καθίσῃ στὰ μαλλιά τῆς. Τὸ πιστεύω. Ἡ εὐκαιρία δὲ μου δόθηκε νὰ παρακολουθῶ παρόμοια θαύματα: μου ἦταν ἀρκετὸ νὰ θαυμάζω τὸ χτένισμά τῆς πού ἄφινε νὰ φαίνεται ἐλεύθερα κι' ὅπως ταίριαζε στὸ ὠραῖο σχῆμα τοῦ κεφαλιοῦ τῆς. Καὶ τὰ πλοῦσια αὐτὰ μαλλιά εἶχανε τόση λάμψι, πού ὅταν τὰ στόρια τῆς βεράντας ἦσαν κατεβασμένα, βυθίζοντάς μας σ' ἓνα γλυκὸ ἡμίφως, ἢ πάλι μέσα στὴ σκιά τῶν ὀπωροφόρων δέντρων κοντὰ στὸ σπῆτι θάλεγες πῶς ἔρριχνε ἓνα χρυσὸ φῶς.

Τις περισσότερες φορὲς ἦταν ντυμένη μ' ἓνα λευκὸ φόρεμα πού ἡ φούστα του ἔπεφτε ἕως τὸν ἀστράγαλο κι' ἀποκάλυπτε κίτρινα μποτίνια μὲ κορδόνια. Ἄν κάποτε ἔβλεπες κανένα χρῶμα πάνω τῆς, τὸ πολὺ πολὺ θὰ ἦταν γαλάζιο. Δὲ φαίνόταν ποτέ τῆς κουρασμένη. Τὴν εἶδα, ἔπειτα ἀπὸ πολλὴν ὥρα πού εἶχε τραβήξει τὰ κουπιά στὸν ἥλιο, νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴ βάρκα τῆς, χωρὶς νὰ δείχνεται καθόλου λαχανιασμένη καὶ χωρὶς νὰ εἶναι οὔτε κἀν ξεχτένιστη. Τὸ πρῶι, ὅταν ἔβγαινε στὴ βεράντα γιὰ νὰ ρίξῃ μιὰ ματιά στὴ φύσι, πρὸς τὸ μέρος τῆς Σουμάτρας, κατὰ τὴ θάλασσα, εἶχε τόση φρεσκάδα καὶ τόση λάμψι, ὅσο μιὰ σταγόνα δροσιάς. Μιὰ σταγόνα ὅμως δροσιάς διαλύεται ἐνῶ ἡ Φρέγυα δὲν εἶχε τίποτα πού νὰ ἐξατμίζεται. Θυμοῦμαι τὰ στρογγυλὰ καὶ γερά τῆς μπράτσα, μὲ τοὺς λεπτοὺς καρπούς, καὶ τὰ λεπτοκαμωμένα δάχτυλα τῶν μεγάλων ἐπιδέξιων χειρῶν τῆς.

Δὲν ξέρω ἂν ἦταν πραγματικὰ γεννημένη στὴ θάλασσα, ἀλλὰ ξέρω πῶς ἴσαμε τὰ δώδεκα χρόνια τῆς ταξίδευε διαρκῶς μὲ τοὺς γονεῖς τῆς, μὲ διάφορα καιράβια.

«Όταν ὁ γέρο—Νέλσων ἔχασε τὴ γυναῖκα του, τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ ὑπῆρξε γι' αὐτὸν μιὰ σοβαρὴ φροντίδα. Μιὰ ἐξαιρετὴ κυρία ἀπὸ τὴ Σιγγαπούρη, συγκινημένη ἀπὸ τὴ σιωπηλὴ θλίψη του καὶ ἀξιολύπητη ἀμηχανία του, προσφέρθηκε ν' ἀναλάβῃ τὴ Φρέγυα. Αὐτὴ ἢ τακτοποιήσῃς βάσταξε σχεδὸν ἕξη χρόνια. Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ γέρο—Νέλσων (ἢ Νίλσεν) «ἀποσύρθηκε» καὶ πῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ στὸ νησί του, ὅπου, καθὼς ἀποφασίστηκε, ἡ κόρη του θὰ πῆγαινε νὰ τὸν βρῇ ὅταν ἡ ἐξαιρετὴ κυρία θάφευγε γιὰ τὴν Εὐρώπη.

Προετοιμάζοντας τὸ γεγονὸς αὐτὸ, ὁ γέρο—Νέλσων ζήτησε ἀπὸ τὸν πράκτορά του τῆς Σιγγαπούρης ἕνα πιάνο ὀρθὸ ἀπὸ τοὺς Στέϊν καὶ Ἐμπαρτ. Κυβερνοῦσα τότε ἕνα μικρὸ βαπόρι ποῦ ἐξυπηρετοῦσε τὸ νησί, καὶ ἔτυχε σὲ μένα νὰ τὸ μεταφέρω, ἔτσι ποῦ νὰ ξέρω τὸ κάθε τί γιὰ τὸ πιάνο τῆς Φρέγυας. Ξεφορτώσαμε τὸ τεράστιο κιβώτιο ὄχι χωρὶς δυσκολία πάνω σ' ἕνα ὀμαλὸ βράχο, ἀνάμεσα σὲ θάμνους, καὶ παρ' ὀλίγο νὰ βουλιάξουμε μιὰ ἀπὸ τὶς βάρκες μου μὲ τὴ ναυτικὴ αὐτὴ ἐργασία. Ἐπειτα, μὲ τὴ βοήθεια ὄλων μου τῶν ἀνδρῶν, ἀκόμα καὶ τῶν μηχανικῶν καὶ τῶν ἀποθηκαρίων, μ' ἀνήσυχη ἐπιτηδειότητα, χρησιμοποιοῦντας κυλίνδρους, μοχλοὺς, παλάγκες καὶ κεκλιμένα ἐπίπεδα, καμωμένα ἀπὸ ἰσαπουνισμένες σανίδες, ἐργαζόμενοι μέσα στὸν ἥλιο ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι στὸ χτίσιμο μιᾶς πυραμίδος, τὸ σύραμε ὡς τὸ σπίτι καὶ τὸ ἀνεβάσαμε στὴν ἄκρη τῆς βεράντας ποῦ ἔβλεπε πρὸς τὰ δυτικά καὶ χρησίμευε γιὰ σαλόνι στὸ μπουνγκαλό. Ἐκεῖ, ὅταν μιὰ φορὰ ἀνοίχτηκε τὸ κιβώτιο μὲ προφύλαξι, τὸ λαμπρὸ τέρας φάνηκε ἐπὶ τέλους. Μὲ βιασύνη ὄλο σεβασμὸ τ' ἀκουμπήσαμε στὸν ποῖχο καὶ μπορέσαμε πιά ν' ἀνασάνουμε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἡμέρα κείνη. Ἦταν χωρὶς ἀμφιβολία τὸ πιὸ βαρὺ ἐπιπλο ποῦ βρέθηκε ποτὲ σὲ τοῦτο πὸ νησάκι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἡ ἠχητικότητα ποῦ σκόρπιζε γύρω στὸ μπουνγκαλό (ποῦ σχημάτιζε ἀντηχητικὸ θάλαμο) ἦταν ἀληθινὰ καταπληκτικὴ. Ἀντηχοῦσε γλυκὰ πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὁ Ζασπάρ Ἄλλεν μοῦ εἶπε πῶς πολὺ νωρὶς τὸ πρωῖ, στὴ γέφυρα τοῦ «Μπονιτό» (τὸ βρίκι του, ἕνα πλοῖο μὲ γραμμὲς κομπῆς καὶ ἐξαιρετικὰ ταχὺ) μποροῦσε ν' ἀκούῃ καθαρὰ τὴ Φρέγυα ποῦ ἔπαιζε τὶς σκάλες τῆς. Πρέπει ὅμως νὰ πῶ πῶς τὸ παιδί αὐτὸ ἄραζε πάντα σὲ μιὰ ἀπόστασι ἀνόητα κοντινὴ στὸ ἀκρωτήριο, καὶ πολλὰς φορὲς τὸν εἶχα παρατηρήσει. Ξέρω καλὰ πῶς σ' αὐτὰ τὰ μέρη, ἡ θάλασσα εἶναι σχεδὸν πάντα γαλήνια, καὶ πῶς, γενικὰ τὰ Ἑφτά Νησιά, εἶναι ἕνας τόπος ἐξαιρετικὰ ἡρεμὸς καὶ χωρὶς σύννεφα. Ὅμως, ἀπὸ καιρὸ σὲ

καιρὸ, καμμιά ἀπογευματινὴ θύελλα στὴ Μπάνκα, ἢ καμμιά καταιγὶς φερμένη ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τῆς Σουμάτρας, ξεσπούσε ξαφνικὰ ἐναντίον τῶν νησιῶν αὐτῶν καὶ τὰ συνέπαιρνε, μιὰ δυὸ ὥρες, βυθίζοντάς τα μέσα στὸν ἀνεμοστρόβιλο καὶ στὸ μουντὸ σκοτάδι, ποῦ ἡ ὄψις του ἦταν ἀρκετὰ ἀπαίσια. Ἐνῶ τὰ κατεβασμένα στόρια πηγαινοερχόντανε ἀπελπιστικὰ ἀπὸ τὸν ἀνεμο κι' ὀλόκληρο τὸ μπουνγκαλό τράνταζε, ἡ Φρέγυα καθόταν στὸ πιάνο κι' ἔπαιζε μερικὲς ἄγριες σελίδες τοῦ Βάγνερ, μὲ τὸ ἐκτυφλωτικὸ φῶς τῶν ἀστραπῶν, ἐνῶ στὰ γύρω μας κροτοῦσε ὁ κεραυνός, ἔτσι ποῦ νὰ σηκώνωνται οἱ τρίχες τοῦ κεφαλιοῦ μας. Καὶ ὁ Ζασπάρ στεκόταν καρφωμένος στὴ βεράντα, ἀπορροφημένος στὴ λατρεία τῆς εὐλύγιστης αὐτῆς ἰσιουέττας ποῦ ἔβλεπε ἀπὸ τὰ νῶτα νὰ ταλαντεύεται, τῆς θαυμαστῆς λαμπρότητος τοῦ ὠραίου κεφαλιοῦ τῆς, τοῦ ἀσπρου λαίμου τῆς — ἐνῶ τὸ βρίκι, πέρα στὸ ἀκρωτήριο, ἀνεβοκατέβαζε τὴν ἰκαμπούρα τοῦ μόλις ἕκατὸ μέτρα μακρὰ ἀπὸ τὰ φριχτὰ ξερονήσια.

Κι' αὐτὸ, σὰς παρακαλῶ, γινόταν ἀποκλειστικῶς, ὡστε ὅταν βρισκόταν στὸ πλοῖο του, τὴ νύχτα, μὲ τὸ κεφάλι στὸ μαξιλάρι, νὰ μπορῇ νὰ νοιώθῃ τὸν ἑαυτὸ του ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ κοντὰ στὴ Φρέγυα, ποῦ κοιμόταν στὸ μπουνγκαλό. Πῶς σὰς φαίνεται αὐτό; Καὶ σημειώστε πῶς τὸ βρίκι τοῦτο ἦταν τὸ μελλοντικὸ τους σπίτι — τὸ σπίτι τους — ὁ πλωτὸς παράδεισος ποῦ ταχτοποιοῦσε σιγά-σιγά σὰν ἕνα γιῶτ γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ μὲ κάθε μακαριότητα τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς μαζί μὲ τὴ Φρέγυα. Ὁ βλάκας! Τὸ παιδί αὐτὸ περνοῦσε τὸν καιρὸ τοῦ ἀναζητώντας τὴν τύχη.

Θυμοῦμαι μιὰ μέρα πῶς κοίταξα ἀπὸ τὴ βεράντα μαζί μὲ τὴ Φρέγυα τὸ βρίκι ποῦ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ βορρᾶ καὶ πλησίαζε στὸ ἀκρωτήριο. Ὑποθέτω πῶς ὁ Ζασπάρ εἶχε διακρίνει τὴ νέα μὲ τὸ τηλεσκόπιο. Τί κάνει τότε; Ἀντὶ νὰ πλεύσῃ κατὰ μῆκος τῶν ὑφάλων μ' ἕνα μίλλι καὶ μισὸ καὶ ν' ἀγκυροβολήσῃ μὲ μιὰ μανοῦβρα κλασικὴ κι' ἀντάξια ἐνδὸς ναυτικοῦ, παρατηρεῖ ἕνα πέρασμα ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ μύτερους παλιόβραχους, γυρίζει μὲ μιᾶς τὸ τιμόνι καὶ ρίχνει πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ βρίκι του ποῦ ὄλα του τὰ πανιά ἄρχισαν νὰ λασκάρουν καὶ νὰ χτυποῦν τόσα ποῦ ἀκούσαμε τὸ θόρυβο στὴ βεράντα ὅπου βρισκόμαστε. Συγκρατοῦσα τὴν ἀναπνοή μου μέσ' στὰ δόντια μου, σὰς τὸ ὁμολογῶ, καὶ ἡ Φρέγυα ἄρχισε νὰ βλαστημᾷ. Μάλιστα. Ἐσφίξε τὶς γροθιές, χτύπησε τὰ πόδια, τὰ ὠραία τῆς πόδια μὲ τὰ κίτρινα παπούτσια, καὶ φώναξε: «Θεέ μου!» Ἐπειτα γυρίζοντας σ' ἐμὲ τὸ πρόσωπό τῆς, ἐλαφρὰ πιὸ κόκκινο ἀπὸ ἄλλοτε, — ὦ! ὄχι πολὺ — πρόσθεσε:

«Συγχωρήστε με! είχα ξεχάσει πώς είσατε αὐτοῦ».

Κι' ἄρχισε νὰ γελᾷ. Ἀκριβῶς. Ὅταν φαινόταν ὁ Ζάσπαρ, ὑπῆρχε πιθανότης νὰ λησμονῆ τὴν παρουσία ὁποιοῦ δῆποτε. Ἐκπληκτος ἀπ' αὐτὸ τὸν παραλογισμό, δὲν μπόρεσα νὰ συγκρατηθῶ καὶ νὰ μὴν ἐπικαλεσθῶ τὴ λογικὴ τῆς νέας.

— Δὲν εἶναι βέβαια τρελλός; τῆς εἶπα μὲ πεποιθήσι.

— Εἶναι ἕνας τέλειος ἠλίθιος, ἀπήντησε ζωηρά, ἐνῶ τὰ μεγάλα τῆς σοβαρὰ μάτια μὲ κοίταζαν μέσ' στὸ πρόσωπο. Κι' ἔνα ἀνάλαφρο χαμόγελο φούσκωνε τὸ μάγουλό τῆς.

— Κι' αὐτό, τῆς παρατήρησα, γιὰ νὰ κερδίση πάνω-κάτω εἴκοσι λεπτά προτοῦ σὰς συναντήση.

Ἄκουσαμε τὸ ρίξιμο τῆς ἄγκυρας. Τότε πῆρε μιὰν ἔκφρασι ἀποφασιστικὴ κι' ἀπειλητικὴ.

— Σταθῆτε μιὰ στιγμὴ. Θὰ τοῦ δώσω ἕνα καλὸ μάθημα.

Πῆγε νὰ κλειστῆ στὸ δωμάτιό τῆς, ἀφίνοντάς μονάχο-στὴ βεράντα, μὲ τίς ὁδηγίους τῆς. Πρὶν ἀκόμα δέσουν τὰ πανιά στὸ βρίκι, ὁ Ζάσπαρ ἔφθασε, ἀνεβαίνοντας τρία-πρία τὰ σκαλιά, λησμονῶντας νὰ μοῦ πῆ καλημέρα, καὶ κοιτάζοντας ἀχόρταγα δεξιὰ κι' ἀριστερά.

— Ποῦ εἶναι ἡ Φρέγυα; Δὲν ἦταν ἐδῶ πρὸ ὀλίγου;

Σὰν τοῦ ἐξήγησα πὼς θὰ ἔσπερειτο τὴν παρουσία τῆς Δεσποινίδος Φρέγυας μιὰ ὀλόκληρη ὥρα «ἀποκλειστικῶς γιὰτί ἔπρεπε αὐτὸς νὰ λάβῃ ἕνα μάθημα», εἶπε πὼς χωρὶς ἄλλο ἐγὼ τὴν εἶχα ἐξωθήσει σ' αὐτὸ κι' ἐφοβόταν μήπως καμμιά ἀπ' αὐτὲς τίς μέρες μοῦ συνέβαινε κανένα κακὸ. Ἐκείνη κι' ἐγὼ γινόμαστε πάρα πολὺ καλοὶ φίλοι κι' οἱ δύο. Ἐπειτα ρίχτηκε σὲ μιὰ καρέκλα καὶ προσπάθησε νὰ μοῦ μιλήσῃ γιὰ τὸ ταξίδι του. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἦταν παράξενο, εἶναι πὼς τὸ παιδί αὐτὸ ὑπέφερε ἀληθινά. Μποροῦσα νὰ τὸ καταλάβω. Ἡ φωνὴ του ἔλειπε, καὶ καθόταν ἐκεῖ, σιωπηλός, κοιτάζοντας τὴν πόρτα σὰν ἄνθρωπος ποῦ ὑποφέρει... Αὐτὸ ἦταν γεγονός. ... Κι' ἐκεῖνο ποῦ ὑπῆρξε ἀκόμα πιὸ παράξενο ἦταν νὰ βλέπῃς τὴν κοπέλλα ποῦ βγήκε ἡσυχῆ ἀπὸ τὸ δωμάτιό τῆς δέκα λεπτὰ ἀργότερα. Τότε ἔφυγα. Θέλω νὰ πῶ πὼς πῆγα νὰ συναντήσω τὸ γέρο—Νέλσων (ἢ Νίλσεν) πίσω στὴν ἄλλη βεράντα (ποῦ ἦταν στὸ μόνι-ρασμα αὐτοῦ τοῦ σπιτιοῦ, εἰδικῶς προωρισμένη γιὰ δαῦ-τον), μὲ τὴν πρόθεσι νὰ τοῦ πιάσω κουβέντα κι' ἔτσι νὰ τὸν ἐμποδίσω νὰ μπῆ ξαφνικά, χωρὶς νὰ θέλῃ, ἐκεῖ ποῦ ἡ παρουσία του δὲν ἦταν τῆ στιγμὴ ἐκείνη καθόλου ἐπιθυ-μητή.

Ἦξερε πὼς τὸ βρίκι εἶχε φθάσει, μολονότι δὲ γνώριζε ὅτι ὁ Ζάσπαρ βρισκόταν μὲ τὴν κόρη του. Ὑποθέτω πὼς

δὲ φανταζόταν ὅτι θὰ εἶχε βρεῖ ἤδη τὸν καιρὸ νὰ τὴ συναντήσῃ. Φυσικὰ ἕνας πατέρας δὲ μποροῦσε νὰ τὸ σκεφθῆ αὐτό. Ὑποψιαζόταν βέβαια πὼς ὁ Ἄλλεν εἶχε μιὰν ἀδυναμία γιὰ τὴν κόρη του: τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ψάρια τῆς θάλασσας, οἱ περισσότεροὶ ἔμποροι τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ οἱ ἄνθρωποι κάθε λογῆς καὶ κάθε τάξεως στὴ Σιγγαπούρη ἤξεραν νὰ φυλαχτοῦν δὲν ἦταν ὅμως ἱκανὸς νὰ ἐκτιμῆσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ ἡ νέα ἔδειχνε σ' αὐτὸ τὸ παιδί. Ἦταν πεπεισμένος πὼς ἡ Φρέγυα ἦταν πάρα πολὺ λογικὴ ὥστε νὰ μὴν ἐνθουσιάζεται ποτὲ γιὰ κανένα ὑπερβολικά. ... Ὅχι, δὲν ἦταν αὐτὸ ποῦ τὸν ἀνάγκαζε νὰ κάθεται στὴ βεράντα του καὶ νὰ ὑποφέρῃ διαρκῶς ἀπὸ τίς ἐπισκέψεις τοῦ Ζάσπαρ. Ἐκεῖνο ποῦ τὸν ἀνησχοῦσε ἦταν οἱ Ὀλλανδικὲς ἀρχές. Γιατί, ἀληθινά, οἱ Ὀλλανδοὶ, δὲ βλέπανε μὲ καλὸ μάτι τὸ πῆγαινε-ἔλα τοῦ Ζάσπαρ, τὸν ἐθεωροῦσαν πάρα πολὺ τολμηρό. Δὲν ξέρω βέβαια νὰ κάνα ποτὲ κάτι τὸ παράνομο, ἀλλά, νομίζω, πὼς ἡ τεράστια δραστηριότης του προξενοῦσε ἀπέχθεια στὰν ὀκνηρὸ τους χαρακτῆρα καὶ στοὺς κοιμισμένους τρόπους τους. Ὅπως καὶ νᾶχῃ τὸ πρᾶγμα, αὐτὴ ἦταν κι' ἡ γνώμη τοῦ γέρο-Νέλσων, ὁ πλοίαρχος τοῦ «Μπονιτό» ἦταν ἕνας πολὺ καλὸς ναυτικὸς κι' ἕνα ἐξαιρετὸ παιδί, μολονότι ἡ σχέσις του δὲν ἦταν ἐπιθυμητή. Λίγο ἐπικίνδυνη, καταλαβαίνετε. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά δὲν τοῦ ἄρεσε νὰ πῆ στὸ Ζάσπαρ ὀρθᾶ-κοφτὰ νὰ μὴν πολυπλησιάζῃ. Ὁ καῦμένος ὁ γέρο—Νέλσων ἦταν ὁ ἴδιος ἕνας ἐξαιρετὸς ἄνθρωπος. Φαντάζομαι πὼς θάτρεμε μὲ τὴν ἰδέα πὼς θὰ μποροῦσε νὰ πληγώσῃ τὰ αἰσθήματα, ἔστω κι' ἐνὸς καννιβάλου, ἐκτὸς κι' ἂν ἡ πρόκλησις ἦταν βίαιη. Λέγω τὰ αἰσθήματα, δὲ λέγω τὸ σῶμα. Διότι μπρὸς στὶς λόγχες, στὰ μαχαίρια, στὰ τσεκούρια, στὰ ρόπαλα, ἢ στὰ βέλη, ὁ γέρο—Νέλσων δείχτηκε πάντα ἱκανὸς νὰ παίξῃ τὸ ρόλο του. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἦταν φύσεως δειλῆς. Γι' αὐτό, μὲ ὕφος στενοχωρημένο, πῆγαινε νὰ καθίσῃ στὴ βεράντα τοῦ βάρους, κι' ὅταν οἱ φωνὲς τῆς κόρης του καὶ τοῦ Ζάσπαρ Ἄλλεν φθάνανε ὡς αὐτόν, ἀναστέναζε βαθεῖα σὰν ἄνθρωπος ἐξαιρετικὰ κουρασμέ-νος.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸν κοροῦδεα γιὰ τοὺς φόβους του ποῦ λίγο-πολὺ μοῦ τοὺς ἐμπιστευόταν. Εἶχε κάποια ἐμπιστοσύνη στὴν κρίσι μου καὶ κάποιο σεβασμὸ ὄχι τόσο γιὰ τὰ ἠθικά μου προτερήματα ὅσο γιὰ τίς ἐξαιρετεσ σχέσεις μὲ τίς «Ὀλλανδικὲς ἀρχές». Γνώριζα μὲ βεβαιότητα πὼς τὸ μεγαλύτερό του «σκιάχτρο» ὁ Διοικητῆς τῆς Μπάνκα—ἕνας χαριτωμένος ἄνθρωπος, εὐέξαπτος ἀλλά μὲ καρδιά, ἕνας πρώην ἀντιναύαρχος,—αἰσθανόταν πολλὴ συμ-

πάθεια γι' αὐτόν. Ἡ παρήγορη αὐτὴ πεποιθήσις πού πρόβαλλε πάντα, ζώηρευε γιὰ μιὰ στιγμή τὸ γέρο-Νέλσον (ἢ Νίλσον): ἀλλὰ στὸ τέλος, κουνούσε τὸ κεφάλι μὲ δυσπιστία, σὰ νά'θελε νὰ πῆ πὼς ὅλ' αὐτὰ ἦτανε πολὺ ὠραία, μὰ πὼς ὑπῆρχε ἰσθὴ φύσι τῶν Ὀλλανδῶν ὑπαλλήλων ἕνα βάθος στὸ ὁποῖον κανεὶς ἄλλος ἀπ' αὐτόν δὲν εἶχε ποτὲ εἰσδύσει. Αὐτὸ ἦταν τελείως ἀκατανόητο.

Στὴν περίπτωσι τούτῃ, ὁ γέρο-Νέλσον δείχτηκε μάλιστα πραγματικὰ στενοχωρημένος, γιατί ἐνῶ προσπαθοῦσα νὰ τὸν διασκεδάσω μὲ μιὰ περιπέτεια πολὺ διασκεδαστικὴ πού εἶχε συμβῆ σ' ἕνα γνωστὸ μου στὴ Σαϊγκῶν, ξαφνικὰ φώναξε:

— Μὰ τί διάβολο ἔρχεται νὰ κάνῃ ἐδῶ;

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς δὲν εἶχε ἀκούσει οὔτε μιὰ λέξι ἀπ' τ' ἀνέκδοτο, κί' αὐτὸ μὲ στενοχώρησε, γιατί ἦταν ἀληθινὰ καλὸ. Τὸν κοίταξα μέσα στὰ μάτια:

— Ἄντε! ἄντε! φώναξα. Δὲν ξέρετε τί ἔρχεται ὁ Ζάσπαρ Ἄλλεν νὰ κάνῃ ἐδῶ;

Ἦταν ὁ πρῶτος ἄμεσος ὑπαιτιγμὸς πού εἶχα τολμήσει νὰ κάνω σὲ ὅ,τι πραγματικὰ συνέβαινε μὲ τὸ Ζάσπαρ καὶ τὴν κόρη του. Δέχτηκε τὸ πρᾶγμα μὲ πολλὴν ἡρεμία.

— ὦ! Ἡ Φρέγυα εἶν' ἕνα κορίτσι λογικό! ψιθύρισε ἀόριστα, ἐνῶ ἡ σκέψις του προφανῶς πετοῦσε στὶς «ἀρχές». Ὅχι, ἡ Φρέγυα δὲν ἦταν ἀνόητη. Δὲν ἀνησυχούσε γι' αὐτό. Αὐτὸ δὲν τὸν ἀπασχολοῦσε καθόλου. Αὐτὸ τὸ παιδί ἦταν ἀπλῶς μιὰ συντροφιά γιὰ κείνη: τὸ κορίτσι διεσκέδαζε: τίποτα περισσότερο.

Ὅταν ὁ ἀγαθὸς διορατικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ἔπαυε νὰ γκρινιάζῃ, ἡ γαλήνη βασίλευε στὸ σπίτι. Οἱ ἄλλοι δυὸ διασκεδάσαν πολὺ ἡσυχὰ καὶ χωρὶς καθόλου ν' ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν καρδιά τους. Ποιὰ διασκέδασι πιδ ἀπορροφητικὴ καὶ λιγώτερο θορυβώδη θὰ μπορούσαν νὰ βροῦν ἀπὸ τὰ μελλοντικὰ σχέδια; Κι' αἰσθημένοι ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλον, στὴ βεράντα, θὰ κοίταζαν τὸ βρίκι, πού ἔπαιζε τὸ ρόλο τοῦ τρίτου στὴν γοητευτικὴ αὐτὴν περιπέτεια. Χωρὶς ἐκεῖνο, κανένα μέλλον δὲν θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξῃ. Ἀντιπροσώπευε τὰ πλούτη καὶ τὸ σπίτι, κί' ὀλόκληρο πὸν κόσμο πού ἀνοιγόταν ἐμπρὸς του. Ποιὸς εἶν' αὐτὸς πού τόλμησε νὰ συγκρίνῃ ἕνα καράβι μὲ μιὰ φυλακὴ; Ἄς μὲ κρεμάσουνε ἄδοξα σ' ἕνα κατάρτι, ἂν αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια! Τὰ λευκὰ πανιά αὐτοῦ τοῦ πλοίου ἦτανε τὰ λευκὰ φτερά τοῦ φλογεροῦτων ἔρωτος. Φλογεροῦ δὲν τὴν Ζάσπαρ, γιατί ἡ Φρέγυα, σὰ γυναῖκα, ἤξερε νὰ τηρῇ καλύτερα τὴν κοσμικὴ εὐπρέπεια σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι.

Ὁ Ζάσπαρ ὅμως ἦταν κυριολεκτικὰ ξετρελλαμένος ἀπὸ

τὴν ἡμέρα ὅπου, κοιτάζοντας μαζί τὸ βρίκι στὸ διάστημα μιᾶς ἀποφασιστικῆς σιωπῆς πού μόνον αὐτὴ μπορεῖ νὰ συνδέσῃ μὲ βαθειὰ κατανόησι πλάσματα προικισμένα μὲ τὸ χάρισμα τῆς γλώσσας, τῆς εἶχε προσφέρει νὰ μοιράσουν αὐτὸ τὸ θησαυρό. Στὴν πραγματικότητά, τῆς εἶχε προσφέρει ὀλόκληρο τὸ βρίκι. Ἀλλὰ ἡ καρδιά του ἦταν δισμῆνη στὸ βρίκι, ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού τὸ εἶχε ἀγοράσει στὴ Μανίλλια ἀπὸ κάποιον ἡλικιωμένο Περουβιανό, ἀπλᾶ ντυμένο στὰ μαῦρα, αἰνιγματικὸ καὶ ἀποφθεγματικὸ, πού ἴσως εἶχε κλέψει αὐτὸ τὸ βαπόρι στὴν ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὁπότεν ἔλεγε πὼς ἦρθε στὶς Φιλιππίνες «γιὰ οἰκογενειακοὺς λόγους». Αὐτὸ τὸ «οἰκογενειακοὺς λόγους» ἦταν ἀλήθεια ὠραῖο. Κανεὶς πραγματικὸς «καμπαλλέρο» (*) δὲν τολμοῦσε νὰ ρωτήσῃ περισσότερο ἔπειτα ἀπὸ παρόμοια δήλωσι.

Πραγματικὰ, ὁ Ζάσπαρ ἦταν ἕνας καμπαλλέρο. Ὅσο γιὰ τὸ ἴδιο τὸ βρίκι, ἦταν τότε κατὰμαυρο, μυστηριώδες καὶ πολὺ βρώμικο: ἕνα θαμπὸ θαλάσσιο μαργαριτάρι ἢ μᾶλλον ἕνα κομψοτέχνημα παραπεταμένο. Διότι χωρὶς ἄλλο καλλιτέχνης θὰ ἦταν ὁ ἄσημος ἐκεῖνος κατασκευαστὴς πού, ἀπὸ τὸ πιδ ξερὸ ξύλο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ πιδ καθαροῦ χαλκοῦ, εἶχε φικιάσει τίς ἀρμονικῆς γραμμῆς τοῦ σώματός του. Ἐνας Θεὸς ξέρει σὲ ποῖο μέρος τοῦ κόσμου τὸ εἶχαν κατασκευάσει. Ὁ ἴδιος ὁ Ζάσπαρ δὲ μπόρεσε ν' ἀνακαλύψῃ μεγάλα πράγματα ἀπὸ τὴν ἱστορία του στὰ λόγια τοῦ ἀποφθεγματικοῦ καὶ σιωπηλοῦ Περουβιανοῦ— ἂν πραγματικὰ τὸ άτομο αὐτὸ ἦταν κανεὶς Περουβιανὸς κί' ὄχι ὁ ἴδιος ὁ διάβολος ὅπως ὁ Ζάσπαρ ἤθελε νὰ πιστεῦῃ. Ἡ γνώμη μου εἶναι πὼς τοῦτο τὸ καράβι ἦταν ἀρκετὰ παλὸ μιά κί' ἀνῆκε ἄλλοτε σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς τελευταίους πειρατὰς ἢ γιατί εἶχε χρησιμεύσει σὲ σωματεμπόριο, ἢ πάλι γιατί ἦταν ἀπὸ τὰ ὠραία ἐκεῖνα καράβια τῆς περαισμένης ἐποχῆς πού ἔκαναν τὸ ἐμπόριο—ἐκτὸς κί' ἂν ἦταν λαθρεμπόριο—τοῦ ὀπίου.

Ὅπως καὶ νᾶναι, αὐτὸ τὸ βρίκι ἦταν τόσο ἀδιαπέραστο ἀπὸ τὰ νερά ὅπως καὶ τὴν πρώτη μέρα πού τὸ ῥίξαν στὴ θάλασσα. Ταξίδευε σὰν τὸν διάβολο, κυβερνιόταν σὰ βάρκα καὶ, ὅμοιο σ' αὐτὸ μὲ κάποιες ὠραῖες γυναῖκες μὲ ζωὴ γεμάτη περιπέτειες, πού ἡ ἱστορία κατέστησε διάσημες, φαινόταν νάχη αἰώνια νιάτα: ἦταν λοιπὸν φυσικὸ ὁ Ζάσπαρ Ἄλλεν νὰ τοῦ φέρεται σὰν ἐρωτευμένος. Αὐτὸ ἀκρυβῶς τοῦ χάρισε ὅλη τὴ λάμπι τῆς ὠραιότητός του. Τὸ

(*) Στὴν Ἰσπανία, εὐγενῆς τῆς μέσης τάξεως, ἀπαλλαγμένος τοῦ φόρου, μὲ τὴν προϋπόθεσι νὰ ὑπηρετῇ σὸ ἱππικό.

ἐντυσε μὲ πολλὰ φορέματα, ζωγραφισμένα πάνω του μὲ τὸ λευκότερο χρῶμα, τόσο ἐπιδέξια, τόσο περιποιημένα, τόσο καλλιτεχνικά, καὶ τὸ πλήρωμά του ἔδειξε τόσο ζήλο, πού τὸ πιὸ ἀκριβὸ σμάλτο τῶν χρυσοχόων δὲν θάχε καλύτερη ὄψι καὶ δὲ θάτανε ἀπαλότερο στὴν ἀφή. Ἐνα λεπτὸ χρυσωμένο περίγραμμα ἀναδείκνυε τὴν κομψότητά του, καὶ βυθισμένο καλὰ στὸ νερὸ, ἐκμηδένιζε τὴν ὠραία κλασικὴ γραμμὴ τῶν γιῶτ πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐρχόντανε στὴν Ἄπω Ἀνατολή. Πρέπει νὰ ὁμολογήσω πῶς, ἐγώ, ἀτομικά, προτιμῶ ἕνα περίγραμμα ζωηρὰ κόκκινο πάνω σ' ἕνα λευκὸ σκάφος. Αὐτὸ πηγαίνει καλύτερα καὶ κοστίζει λιγώτερο: καὶ τό'λεγα στὸ Ζάσπαρ. Ἄλλ' ὄχι, δὲν ἤθελε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ χρυσωμένα φύλλα τῆς καλύτερας ποιότητος καὶ κανέναν σπολισμὸς δὲν ἦταν ἀρκετὰ ὠραῖος γιὰ τὸ μελλοντικὸ σπιτικὸ τῆς Φρέγυας.

Τὰ αἰσθήματά του γιὰ τὸ βρίκι καὶ γιὰ τὴν κοπέλλα ἦτανε ἀδιάσπαστα ἐνωμένα στὴν καρδιά του τόσο, ὅσο μπορούν δυὸ πολύτιμα μέταλλα νὰ λυώσουν μέσα σ' ἕνα χυτήριον. Καὶ ἡ φλόγα ἦταν μᾶλλον θερμὴ, αὐτὸ σὰς τὸ βεβαιώνω. Ἡ ταραχὴ πού τὸν ἀναστάτωνε ἦταν μίγμα δραστηριότητος καὶ πόθου. Μὲ τὸ λεπτοκαμωμένο του πρόσωπο, τὸ λοξὸ κυμάτισμα τῶν καστανῶν μαλλιών του, τὰ μακρὰ του πόδια, τὸ φλογερὸ βλέμμα τῶν ἀτσαλένιων ματιῶν του, τὶς ἀπότομες κινήσεις του, μὲ τὸ ἀδύναστο σῶμα του, μοῦ ἔδινε τὴν ἐντύπωσι ἑνὸς λαμπεροῦ σπαθιοῦ πού βγαίνει ἀδιάκοπα ἀπὸ τὴ θήκη του. Μονάχα ὅταν βρισκόταν κοντὰ στὴν κοπέλλα, ὅταν μπορούσε νὰ τὴν κοιτάξῃ, ἢ στάσις αὐτὴ ἢ τόσο ἀκαμπτὴ ἄφινε τὴ θέσι τῆς σὲ μιὰ προσήλωσι, σοβαρὴ καὶ θρήσκα, τῶν παραμικρότερων χειρονομιῶν τῆς, τῶν παραμικρότερων λόγων τῆς. Ἡ ψυχρὴ, ἀποφασιστικὴ, λογικὴ, ἀμετάβλητὴ αὐτεξουσία τῆς νέας δυνάμω, καθὼς φαίνεται, τὴν καρδιά τοῦ Ζάσπαρ. Ἦτον ἀρὰ γέ ἡ μαγικὴ δύναμις τοῦ προσώπου τῆς, τῆς φωνῆς τῆς, τῶν βλεμμάτων τῆς, πού τὸν καθησύχαζαν ἔτσι; Ὅπως καὶ νὰ εἶναι, πρέπει νὰ τὸ πιστέψω, πῶς αὐτὸ εἶχε φλογίσει τὴ φαντασίαν του—ἀν βέβαια ὁ ἔρωσ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ φαντασία. Αἰσθάνομαι ὅμως τὸν ἑαυτό μου ἀνίκανο νὰ συζητήσω παρόμοια μυστήρια καὶ βλέπω πῶς λησιμονήσαμε τὸν καῦμένο τὸ γέρο-Νέλσον πού ἀναστέναζε μελαγχολικά στὴ βεράντα του.

Τοῦ παρετήρησα πῶς ἐπὶ τέλος οἱ ἐπισκέψεις τοῦ Ζάσπαρ δὲν ἦτανε καὶ τόσο συχνές. Ἐκεῖνος καὶ τὸ βρίκι του ἐργαζόντανε ἀδιάκοπα ἀνάμεσα σ' ὅλο τὸ Ἀρχιπέλαγος. Μὰ ὅ,τι μονάχα ὁ γέρο-Νέλσον θέλησε νὰ πῆ, κί' αὐτὸ σὰ νὰ τὸ εἶχε μετανοιώσει, ἦταν τοῦτο:

—Ἐλπίζω πῶς ὁ Χίμσκικρ δὲ θάρθῃ ὅσο τὸ καράβι βρίσκεται ἐδῶ.

Νὰ πού τώρα ἀνησυχούσε γιὰ τὸ Χίμσκικρ! Ὁ Χίμσκικρ!... Ἄ! ὄχι! μὰ τὴν ἀλήθεια θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ χάσῃ τὴν ὑπομονή του...

II

Διότι, σὰς ρωτῶ, ποῖος ἦταν ὁ Χίμσκικρ; Θὰ καταλάβετε ἀμέσως πόσος ἀκατανόητος ἦταν ὁ φόβος τοῦ Χίμσκικρ... Χωρὶς ἄλλο ὁ Χίμσκικρ ἦταν ἀρκετὰ καικὸς ἐκ φύσεως... Τὸ γέλιο του σ' ἔπειθε γι' αὐτὸ ἀμέσως. Τίποτα δὲν προδίδει καλύτερα τὶς μυστικὰς διαθέσεις ἑνὸς ἀνθρώπου παρὰ ὁ ἦχος τοῦ γέλιου του. Ἀλλὰ, τί διάβολο! ἂν ἔπρεπε κανεὶς νὰ πονοκεφαλᾷ, γιὰ τὸ παραμικρότερο μοχθηρὸ γέλιο, ὅπως ἕνας λαγὸς ταραζέται στὸν παραμικρότερο θόρυβο, τότε καθέννας μας θὰ κατέφευγε στὴ μοναξιά τῆς ἐρήμου ἢ στὴν ἀπομόνωσι ἑνὸς ἐρημητηρίου. Κί' ἀκόμα θὰ ἔπρεπε νὰ λογαριάσῃ καὶ τὴν ἀναπόφευκτὴ συντροφιά τοῦ Διαβόλου.

Ὁ Διάβολος πάντως εἶναι μιὰ σπουδαία προσωπικότης πού γνώρισε καλύτερες μέρες καὶ ἐξελίχθηκε στὶς ὑψηλὰς σφαῖρες τῆς οὐράνιας ἱεραρχίας: στὴν ἱεραρχία ὅμως τῶν ταπεινῶν Ὀλλανδῶν αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ὁ Χίμσκικρ, πού δὲ θὰ πέρασε βέβαια καὶ τόσο λαμπρὰ νιάτα, δὲν ἦταν παρὰ ἕνας σαραντάρης ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, χωρὶς συγγένειες κί' ἐξαιρετικὰς ἱκανότητες. Κυβερνοῦσε τὸν «Πασειδῶνα», μιὰ μικρὴ κανονιέρα πού περιπολοῦσε μέσα στ' Ἀρχιπέλαγος, γιὰ νὰ παρακολουθῇ τοὺς λαθρεμπόρους. Δὲν ἦταν καὶ καμμιά ἀποστολὴ ἰδιαιτέρως σπουδαία. Σὰς τὸ λέγω, τίποτα περισσότερο παρὰ ἕνας μεσόκοπος ὑποπλοίαρχος μὲ εἴκοσι πέντε χρόνια ὑπηρεσία καὶ τὴ σύνταξι σὲ λίγο: τίποτ' ἄλλο.

Δὲν εἶχε ποτέ του παρασκοτισθῆ γιὰ ὅ,τι συνέβαινε στὰ Ἐφτά-Νησιά ὡς τὴν ἡμέρα ὅπου κάποια συνομιλία στὸ Μιντὰκ ἢ στὸ Πάλεμπανγκ, φαντάζομαι, τοῦ ἀπεκάλυψε πῶς ἕνα ὠραῖο κορίτσι κατοικοῦσε ἐκεῖ. Ἡ περιέργεια, ὑποθέτω, τὸν ἔσπρωξε νάρθῃ ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη κί' ὅταν εἶδε τὴ Φρέγυα, συνήθισε νὰ κἀνῃ ἕνα γῦρο στὰ νησιά κάθε φορὰ πού βρισκόταν σὲ ἀπόστασι μισῆς ἡμέρας ἀπ' αὐτά.

Δὲ θέλω νὰ πῶ πῶς ὁ Χίμσκικρ ἦταν ἕνας ἀξιωματικὸς ἀντιπροσωπευτικὸς τοῦ ὀλλανδικοῦ ναυτικοῦ. Συνήτησα ἀρκετοὺς ὥστε νὰ μὴν πέσω σ' ἕνα τέτοιο σφάλμα. Εἶχε ἕνα φαρδὺ ξυρισμένο πρόσωπο, μεγάλα πλατεῖα καὶ με-

λαχροινὰ μάγουλα, μιὰ μύτη ἀδύναστη καὶ καμπυλωτή, κι' ἓνα στόμα μὲ χεῖλη στριμμένα. Τὰ μαῦρα του μαλλιά εἶχαν ποῦ καὶ ποῦ μερικὲς ἀσημωμένες τρίχες καὶ τὰ δυσάρεστα μάτια του ἦτανε σχεδὸν μαῦρα κι' αὐτὰ, εἶχε ἕναν τρόπο γρινιάρικο νὰ κοιτάζῃ πλάγια χωρὶς νὰ κουνῆ τὸ κεφάλι, ποῦ ἦταν κολλημένο σ' ἓνα λαϊμὸ στρογγυλὸ καὶ κοντό. Ὁ χοντρὸς κορμὸς του, ντυμένος μ' ἓνα σακκάκι μαῦρο μὲ χρυσὲς ἐπωμίδες, συγκρατιόταν ἀπὸ ἓνα ζευγάρι παχουλὲς γάμπες μέσα σ' ἓνα λευκὸ πανταλόνι «φλοτάν». Τὸ στρογγυλὸ του κρανίον, κάτω ἀπὸ τὸ λευκὸ του κασκέττο, φαινόταν ἐξαιρετικὰ παχύ, ἀλλ' ἐκρυβε ἀρκετὸ μυαλὸ, ὥστε νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ ἐπωφελεῖται μὲ πονηριὰ τῆ νευρικότητά τοῦ κακόμοιρου Νέλσον σὲ κάθε τι ποῦ θ' ἀπαιτοῦσε καὶ τὴν παραμικρότερη ἐξουσία.

Ὁ Χίμσκικρ ἀποβιβαζόταν τὰ χαράματα, καὶ πρὶν νὰ πάῃ στὸ σπίτι, περνοῦσε σιωπηλὰ ἀπὸ τὶς πύλεις ἀσήμαντες γωνιῆς τῆς φυτείας σὰν αὐτὸ τὸ μέρος νὰ τοῦ ἀνῆκε. Στὴ βεράντα ἐπαίρνε τὴν καλύτερη θέσι καὶ καθόταν νὰ προγευματίσῃ ἢ νὰ δειπνήσῃ. Καθόταν ἔτσι, μονάχος του, χωρὶς κἄν νὰ λάβῃ τὸν κόπο νὰ προφέρῃ καμμιά λέξι γιὰ νὰ δικαιολογηθῇ.

Θὰ ἔπρεπε στ' ἀλήθεια νὰ τὸν πετοῦσαν ἔξω μὲ κλωτσιές, μόνο καὶ μόνο γιὰ τοὺς τρόπους του μὲ τὴ δεσποινίδα Φρέγυα. Ἄν δὲν ἦταν παρὰ ἓνας ὀλόγυμνος ἄγριος, μ' ἓνα δόρυ καὶ μὲ δηλητηριασμένα τόξα, ὁ γέρο-Νέλσον (ἢ Νίλσον) θὰ χυμοῦσε πάνω του μὲ μόνη βοήθεια τὴς γροθιῆς του. Ἄλλ' αὐτοὶ οἱ καταραμένοι ὄμοιοι—καὶ τί ὄμοιοι, ὀλλανδικοὶ,—ἀρκοῦσαν γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τὸν κακόμοιρο τὸν ἄνθρωπο: κι' ἐπέτρεπε σ' αὐτὸ τὸ ὑπακείμενο νὰ τὸν μεταχειρίζεται μὲ τὴ μεγαλύτερη περιφρόνησι, νὰ κατατρώγῃ μὲ τὰ μάτια τὴν κόρη του καὶ νὰ πίνῃ τὸ καλύτερο κρασί τῆς φτωχικῆς του κάβας.

Κάποτε ὑπῆρξα μάρτυς καὶ διεκινδύνευσα μιὰ φορὰ νὰ κάνω τὴ σχετικὴ παρατήρησι. Ἡ ταραχὴ ποῦ ζαωγραφίστηκε στὰ στρογγυλὰ μάτια τοῦ γέρο-Νέλσον ἦταν ἀληθινὰ ἀξιολύπητη. Στὴν ἀρχὴ διαμαρτυρήθηκε λέγοντας πὼς ὁ ὑποπλοίαρχος ἦταν ἀπὸ τοὺς καλοὺς τοῦ φίλους: ἓνα πολὺ καλὸ παιδί. Ἐξακολουθοῦσα νὰ τὸν κοιτᾶζω μέσα στὰ μάτια, τόσο ποῦ στὸ τέλος τὰ ἔχασε, κι' ἀναγκάστηκε πιά ν' ἀναγνωρίσῃ πὼς ὁ Χίμσκικρ δὲν ἦταν βέβαια τόσο σπουδαῖος στὴν ἐμφάνισι, ἀλλ' ὅτι, κατὰ

—Δὲ συνήτησα ποτέ μου κανένα σπουδαῖο Ὀλλανδῶ

σ' αὐτὰ τὰ μέρη, εἶπα. Ἄλλως τε δὲν εἶν' αὐτὸ ποῦ ἐνδιαφέρει, μὰ δὲν βλέπετε...

Ὁ Νέλσον τρόμαξε ἔξαφνα τόσο πολὺ ἀπ' ὅτι θὰ ἔλεγα, ὥστε δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ ἐξακολουθήσω. Ἦθελα φυσικὰ νὰ σοῦ πῶ πὼς τὸ παλληκάρι αὐτὸ κυνηγοῦσε τὴν κόρη του. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀλήθεια. Τὸ τί ὁ Χίμσκικρ μποροῦσε νὰ ἐλπίζῃ ἢ τὸ τί μποροῦσε ἀπ' αὐτὸ νὰ περιμένῃ, δὲν τὸ ξέρω. Ἴσως φανταζόταν τὸν ἑαυτὸ του ἀκαταμάχητο ἢ ἴσως εἶχε παρεξηγήσει τὴ Φρέγυα, πιστεύοντας τὴν τέτοια ποῦ δὲν ἦταν, ἐξ αἰτίας τοῦ τολμηροῦ, ἐλεύθερου κι' ἀθόρμητου ὕφους τῆς. Τὸ γεγονός εἶναι πὼς κυνηγοῦσε τὸ κορίτσι. Ὁ Νέλσον μποροῦσε εὐκόλα νὰ τὸ διαπιστώσῃ. Προτιμοῦσε ὅμως νὰ κάνῃ τὸν ἀνήξερο. Δὲν ἤθελε νὰ τοῦ μιλοῦν γι' αὐτό.

—Ὅ,τι ἐπιθυμῶ, εἶναι νὰ ζῶ ἡσυχὰ μὲ τὶς ὀλλανδικὲς ἀρχές, ψιθύρισε μὲ ὕφος ντροπαλὸ.

Ἦταν ἀδιόρθωτος. Αὐτὸ μὲ στενοχωροῦσε γιὰ λογαριασμό του καὶ πιστεύω στ' ἀλήθεια πὼς ἡ δεσποινὶς Φρέγυα στενοχωριόταν κι' αὐτὴ γιὰ τὸν πατέρα τῆς. Συγκρατιόταν ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς αὐτόν. Καὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ ὅπως κάθε τί, ἀπλᾶ, χωρὶς προσποιήσι, καὶ μάλιστα εὐδιάθετα. Καὶ δὲν ἦταν μικρὴ ἢ προσπάθεια αὐτῆ, γιὰτί οἱ περιποιηθεῖς τοῦ Χίμσκικρ εἶχαν ἓναν ὕβριστικὸ τόνο, γεμάτο περιφρόνησι, ποῦ ἦταν δύσκολο νὰ τὸν ὑποφέρῃς. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ Ὀλλανδοὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀλαζόνες μὲ τοὺς κατωτέρους των, κι' ὁ ἀξιοματικὸς αὐτὸς τοῦ βασιλέως θεωροῦσε τὸ γέρο-Νέλσον καὶ τὴ Φρέγυα ἐντελῶς κάτω ἀπὸ δαῦτον, ὑπ' ὄλας τὰς ἐπόψεις.

Δὲ μπορῶ νὰ πῶ πὼς αὐτὸ μὲ στενοχωροῦσε γιὰ τὴ Φρέγυα. Δὲν ἦταν ἀπὸ κείνα τὰ κορίτσια ποῦ παίρνουν τὸ κάθε τι τραγικὰ. Μποροῦσε νὰ τὴν συμπαθήσῃ, νὰ νοιώσῃς κάθε δυστυχία τῆς, ἐκείνη ὅμως ἦταν πάνω ἀπὸ τὴν κάθε περίστασι. Μᾶλλον θαυμασμὸ σὰς προξενοῦσε ἡ λογιευμένη γαλήνη τῆς. Μονάχα ὅταν ὁ Ζάσπαρ κι' ὁ Χίμσκικρ βρισκόντανε μαζί στὸ μπουγγαλό, πρᾶγμα ποῦ συνέβαινε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, ἐκείνη αἰσθανόταν κάποια στενοχώρια: ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμα δὲ μποροῦσε ὁ καθένας νὰ τὴν διακρίνῃ. Τὰ μάτια μου μονάχα ἦτανε ἱκανὰ νὰ μαντέψουν σὰ μιὰν ἀνάλαφρη σικιά μέσα στὴ λάμψι τῆς προσωπικότητός τῆς. Δὲ βάσταξα κάποτε νὰ μὴ τὴν συχαρῶ γι' αὐτό:

—Ἀλήθεια! εἶστε καταπληκτικὴ!

Ἄφησε τὴν παρατήρησι αὐτὴ νὰ κυλίσῃ μ' ἓνα ἀόριστο χαμόγελο.

—Τὸ σπουδαῖο ζήτημα εἶναι νὰ ἐμποδίσουμε τὸ Ζάσπαρ

ἀπὸ τοῦ νὰ καταστήσῃ ἀνυπόφορος, μοῦ εἶπε καὶ μπόρεσα νὰ δῶ μιὰ πραγματικὴν ἀνησυχία μέσα στὰ ἤρεμα βάρη τοῦ βλέμματός της, γεμάτου ἀπὸ εἰλικρινεῖα πού κάρφωνε πάνω μου. Θὰ με βοηθήσετε γιὰ νὰ τὸν περιμαζέψωμε, δὲν εἶν' ἔτσι;

— Φυσικὰ, πρέπει νὰ περιμαζεύτῃ, ἀπάντησα, καταλαβαίνοντας πολὺ καλὰ τὴ φύσιν τῆς ἀνησυχίας της. Εἶν' ἕνας τέτοιος ἀκαταλόγιστος σὰν τὸ αἷμα τοῦ ἀνεβαίνει στὸ κεφάλι.

— Ναί, εἶπε με γλυκύτερα: γιατί εἶχαμε τὴ συνήθεια, ἀστεειώμενοι, νὰ συζητοῦμε γιὰ τὸ Ζάσπαρ με φράσεις ὑβριστικές. Τὸν ἐδάμασσα ὁμῶς λιγάκι. Τώρα εἶναι ὅλως διόλου εὐγενικός.

— Θὰ ξεκοίλιαζε τὸν Χίμσκικρ σὰν κατσαρίδα, παρετήρησα.

— Αὐτὸ ν' ἀκούγεται! ψιθύρισε. Κι' αὐτὸ δὲν θᾶχε καλὲς συνέπειες, πρόσθεσε γρήγορα. Σκεφθῆτε σὲ ποιά κατάσταση θὰ βρισκόταν ὁ καὶ μένος ὁ πατέρας μου. Ἐξ ἄλλου, θέλω νὰ εἶμαι ἡ ἰδιοκτῆτρια σ' αὐτὸ τὸ ἀγαπημένο βρῖκι καὶ νὰ ταξιδεύω σ' αὐτὰ τὰ μέρη, κι' ὄχι νὰ φύγω χιλιάδες μίλλια ἀπὸ 'δῶ.

— Ὅσο πιὸ γρήγορα θὰ βρεθῆτε στὸ κατάστημα γιὰ νὰ παρακολουθῆτε ἐκεῖνον καὶ τὸ βρῖκι, τόσο πιὸ καλὰ θὰ εἶναι, ἀπάντησα με σοβαρότητα. Ἴχουν ἀνάγκη ἀπὸ σᾶς γιὰ νὰ τοὺς ἡσυχάσετε λιγάκι. Δὲν πιστεύω πῶς ὁ Ζάσπαρ μπορεῖ ποτὲ νὰ λογικευθῇ πρὶν σᾶς ἀρπάξῃ ἀπ' αὐτὸ τὸ νησί. Δὲν τὸν βλέπετε ὅταν εἶναι μακριὰ σας, αὐτὸ συμβαίνει καὶ σ' ἐμέ. Βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση διαρκοῦς τρέλλας πού σχεδὸν με τριομάζει.

Ἄρχισε νὰ χαμογελά, ἔπειτα ξανάγινε σοβαρὴ. Δὲν τῆς ἀπάρεσκε ν' ἀκούῃ νὰ τῆς μιλοῦν γιὰ τὴν ἐπίδρασιν πού εἶχε πάνω του, καὶ αἰσθανόταν τὴν εὐθύνη της. Μὲ παράτησε ἀπότομα, γιατί ὁ Χίμσκικρ, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ γέρο-Νέλσων, ἀνέβαινε τὴ σκάλα τῆς βεράντας. Μόλις τὸ κεφάλι του ἔφθασε ἴσαμε τὰ κάγκελα, εἶδα τὰ μοχθηρὰ του μαῦρα μάτια νὰ κοιτάζουν σ' ὅλες τὶς μεριές.

— Πού εἶναι λοιπὸν ἡ κόρη σας, Νέλσων; ρώτησε μ' ἕνα τέτοιο τόνο σὰν ὅλη ἡ ἀνθρωπότης νὰ ἦταν δική του. Ἐπειτα γύρισε σὲ μένα:

— Ἡ θεὰ τὸ 'σκάσε, ἔ;

Ὁ ὄρμος τοῦ Νέλσων—ἔτσι τὸν λέγαμε—κεῖνη τὴν ἡμέρα ἦταν γεμάτος καράβια. Βρισκόταν ἐκεῖ, πρῶτα τὸ πλοῖο μου, πιὸ μακριὰ ὁ «Ποσειδῶν», καὶ τὸ «Μπονιτὸ» ἀγκυροβολημένο κατὰ τὴ συνήθειά του τόσο κοντὰ στὴν ἀκτὴ πού με λίγη ἐπιδειξιότητα καὶ κρίσι θὰ μπορούσε νὰ

ρίξῃ κανεὶς ἀπὸ τὴ βεράντα ἕνα καπέλλο πάνω στὸ καλοστιλβωμένο του κατάστρωμα. Οἱ μπροῦντζοι τοῦ ἔλαμπαν σὰν τὸ χρυσάφι, κι' ὅλος ὁ λευκὸς σκελετὸς τοῦ εἶχε ὄλη τὴ λαμπρότητα μιᾶς ρόμπας ἀπὸ σατέν. Ἡ κλίσις τῶν καλογουαλισμένων καταρτιῶν του καὶ οἱ μακρὺς ἀντένες του, ὑπολογισμένες με τὸ χιλιοστόμετρο τοῦ ἴδιναν μιὰ πολὺ ὑπερήφανη ἐμφάνισιν. Ἦταν ἀληθινὰ μεγαλοπρεπές. Πῶς μπορούσε κανεὶς νὰ ἐκπλαγῇ γιατί ὁ Ζάσπαρ, ἔχοντας στὴν κατοχὴ του ἕνα τέτοιο καράβι καὶ τὴν ὑπόσχεσιν μιᾶς γυναικας ὅπως ἡ Φρέγυα, ζοῦσε μέσα σὲ μιὰ διαρκὴ ὑπερδιέγερσιν, κατάλληλη ἴσως γιὰ τὸν ἔββομο οὐρανὸ, ὄχι ὁμῶς καὶ γιὰ τὸν κόσμον τὸ δικό μας.

Παρετήρησα μ' εὐγένεια στὸν Χίμσκικρ πῶς με τρεῖς φιλοξενουμένους μέσα στὸ σπίτι, ἡ δεσποινὶς Φρέγυα εἶχε χωρὶς ἄλλο οἰκιακὰ ζητήματα νὰ κανονίσῃ. Ἦξερα—δὲν εἶχα ἀμφιβολία γι' αὐτὸ—πῶς εἶχε πάει νὰ συναντήσῃ τὸ Ζάσπαρ σ' ἕνα μικρὸ ἄδενδρο μέρος στὴν ὄχθη τοῦ μόνου ποταμοῦ πού βρισκόταν στὸ νησάκι τοῦ Νέλσων. Ὁ κυβερνήτης τοῦ «Ποσειδῶνος» μούρριξε ἕνα δύσπιστο βλέμμα, κι' ἐκάθισε ἄνετα, ἐγκαθιστώντας τὸ χοντρὸ καὶ κυλινδρικό του κορμὶ στὴν κουνιστὴ πολυθρόνα καὶ ξεκοιμπώνοντας τὸ σακκάκι του. Ὁ γέρο-Νέλσων κάθισε ἀπέναντι του, ὅσο μπορούσε πιὸ μαζεμμένα, κοιτάζοντας μ' ἀγωνία με τὰ στρογγυλά του μάτια καὶ κάνοντας ἀέρα με τὸ καπέλλο του. Προσπάθησα ν' ἀνοίξω κουβέντα γιὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα: δὲν ἦταν πρᾶγμα εὐκόλο μ' ἕναν Ὀλλανδὸ, μελαγχολικὸ καὶ ἐρωτευμένο πού δὲν ἔπαυε νὰ ρίχνῃ τὰ βλέμματά του πότε στὴ μιὰ καὶ πότε στὴν ἄλλη πόρτα καὶ πού ἀπαντοῦσε στὶς φράσεις σας μ' ἕνα σαρκασμὸ ἢ μ' ἕνα γκρίνιασμα.

Ἡ βραδυὰ πέρασε χωρὶς ἐπεισόδιο. Εὐτυχῶς ὑπάρχει ἕνας βαθμὸς μακαριότητος τόσο ζωηρὸς πού δὲν ἐπιτρέπει πιά τὴν ὑπερδιέγερσιν. Ὁ Ζάσπαρ κάθισε φρόνιμος καὶ δὲν ἔπαψε νὰ καμαρώνῃ τὴ Φρέγυα σιωπηλά. Ὅταν καθένας μας πῆγε στὸ καράβι του, τοῦ προσέφερα νὰ ρυμουλκήσω τὸ βρῖκι του στὸ πέλαγος τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ. Τὸ ἔκανα αὐτὸ με πρόθεσιν γιὰ νὰ τοῦ ἐπιτρέψω νὰ φύγῃ ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα. Γι' αὐτὸ μόλις χάραξε πῆγαμε κατὰ μῆκος τῆς μαύρης κι' ἀκίνητης κανονιέρας, πού ἦταν σιωπηλὴ στὸ ἀνοιγμα τοῦ κόλπου καὶ φαινόταν σὰ γυαλένια. Ἀλλὰ με τροπικὴ ταχύτητα, ὁ ἥλιος εἶχε ἀνεβῆ δυὸ φορὲς τὴ διάμετρό του πρὶν προφθάσωμε νὰ κάμψουμε τὴν ὑφαλο καὶ νὰ φθάσωμε κοντὰ στ' ἀκρωτήριο. Στὸν πιὸ μεγάλο βράχο διέκρινα ὀρθὴ τὴ Φρέγυα, στ' ἄσπρα ὄλη ντυμένη, κι' ὅμοια, με τὸ κράνος της,

σάν άγαλμα γυναικείο και άρειμάνιο με ρόδινο πρόσωπο. Με τά κιάλια μου μπορούσα νά τή διακρίνω πολύ καλά. Κινοῦσε ένα μαντήλι, κι' ό Ζάσπαρ, τρέχοντας στο κατάστρωμα του καραβιου του, πού ήταν όλόλευκο, κι' υπερήφανο, άπαντούσε κινώντας τό καπέλλο του. "Επειτα από λίγο χωρίσαμε: έγώ πρὸς τό βορρά κι' ό Ζάσπαρ βάζοντας πλώρη πρὸς τήν άνατολή μ' άνάλαφρον άνεμο, κατά τή διεύθυνσι του Μπανζερμασέν και τών άλλων δύο λιμανιών, άν δέν κάνω λάθος, για τοῦτο τό ταξίδι.

Η εիրηνική αὐτή εὐκαιρία ὑπῆρξε ή τελευταία ὅπου μπόρεσα νά δῶ αὐτά τά διάφορα πρόσωπα συγκεντρωμένα: τό δροσερό και γοητευτικά επίσημο θέλγητρο τῆς Φρέγυας, τ' άθῶα στρογγυλά μάτια του γέρο-Νέλσων, τόν φλογερό Ζάσπαρ, με τά μεγάλα του ποδια, τό λεπτό του πρόσωπο, τό θαυμάσια συγκρατημένο ὕφος του, γιατί ήταν ίσπίευτα εὐτυχισμένος με τήν παρουσία τῆς Φρέγυας: και οι τρεῖς τους, ψηλοι, ξανθοι, με μάτια γαλανά κι' άποχρώσεις διαφορετικές, κι' άνάμεσά τους, τόν ήλιοκαμμένο ατίθασσο εκείνον Όλλανδό, με τά καστανά μαλλιά, κοντότερο ένα κεφάλι από τούς άλλους, και τόσο χοντρό, πού κανείς τους δέν θά ήταν ικανός νά φουσκώση σαν και δαῦτον, γελοιωδέστατο αλήθεια δείγμα μιᾶς ανθρωπότητος πού είχε πέσει από άλλον πλανήτη.

Η αντίθεσις μου χτύπησε με μιᾶς, τότε πού βρισκόμασσεδλοι μας στη φωτισμένη βεράντα όταν σηκωθήκαμε από τό τραπέζι. "Ολο τό βράδυ ήμουνα σά χαμένος και ή έντύπωσις πού έννοιωσα τότε, μιᾶ έντύπωσις από κάτι τό άστειό και τό άπαίσιο μαζί, ξανάρχεται και σήμερα ακόμα στη μνήμη μου.

III

Λίγες μέρες άργότερα, καθώς είχα φθάσει πολύ πρωί στη Σιγκαπούρη, από ένα ταξίδι κατά τό νότο διέκρινα τό βρίκι άγκυροβολημένο, άρμονικό κι' έξαίσιο ὅπως πάντα, σά νάχε βγῆ από βιτρίνα και βυθιστῆ στο νερό εκείνη τῆ στιγμή.

Ήταν άρκετά μακριά από τό λιμάνι, αλλά τράβηξε από δρόμο μου για ν' άγκυροβολήσω και πήρα τή συνηθισμένη μου θέσι, πολύ κοντά πρὸς τήν πόλι. Δέν είχα ακόμα τελειώσει τό κολασιό μου όταν ένας δίσπος με είδοποίησε πώς ή βάρκα του πλοίαρχου "Αλλεν έρχότανε στο καράβι μου.

Η κομψή του βάρκα σταμάτησε υπερήφανα και με δυο

πηδήματα σκαρφάλωσε στη σκάλα μας και μου 'σφυγγε τό χέρι με νευρικότητα, ενώ τό βλέμμα του με ρωτούσε άχόρταγα, γιατί φανταζόταν πώς είχα πιάσει στα 'Εφτά Νησιά κατά τό ταξίδι μου. "Εβγαλα από τήν τσέπη μου ένα μικρό γράμμα ώραία διπλωμένο πού μου τ' άρπαξε από τά χέρια χωρίς διατυπώσεις και τράβηξε στη γέφυρα για νά τό διαβάση με τήν άνεσί του. "Αφού τόν άφισα λιγάκι, τόν πλησίασα και τόν βρήκα νά περπατά πάνωκάτω: διότι ή φύσις κάθε συγκινήσεως του τόν τάραζε, και τις στιγμες ακόμα πού ήταν περισσότερο άπορροφημένος.

"Ε, λοιπόν, άγαπητέ μου—μου είπε—τώρα θ' άρχίσω νά μετρώ τις 'μέρες!

Κατάλαβα τί ήθελε νά πῆ. Γνώριζα πώς κι' οι δύο τους είχαν άποφασίσει νά φύγουν μαζί χωρίς επίσημες προπαρασκευές. "Ο γέρο-Νέλσων (ή Νίλσεν) δέ θά δεχόταν ποτέ νά δώση εիրηνικά τό χέρι τῆς Φρέγυας σ' αὐτόν τόν επικίνδυνο Ζάσπαρ. "Υψιστε Θεέ! Τί θά 'λεγαν για ένα τέτοιο γάμο οι Όλλανδικές άρχές; Αὐτό μπορεί νά φανῆ γελοίο: αλλά δέν υπάρχει τίποτα στον κόσμο πού έγωιστικά πεισματάρικο από ένα δειλόν ανθρωπο πού φοβάται για «τῆ μικρή του ιδιοκτησία», ὅπως έλεγε προφασίζόμενος ό γέρο-Νέλσων. Μιά καρδιά πού ένας πανικός ιδιότυπος τήν έχει πλημμυρίσει εναντιώνεται στη λογική, στα αισθήματα και στο γελοίο. Είνε ένα χαλίκι.

Ό Ζάσπαρ είχε τή γνώμη νά κάνη τήν πρότασίν του και νά πάρη έπειτα μιάν άπόφασι: ή Φρέγυα ὅμως είχε άποφασίσει πώς ήταν καλύτερα νά μην πούνε τίποτα, αφού «ό μπαμπάς, θά συγχυζόταν τόσο ὡστε νά του άνεβῆ τό αἷμα στο κεφάλι». Ήταν ικανός νά πέση στο κρεβάτι και τότε δέ θάχε τή δύναμι νά τόν έγκαταλείψη. Αὐτό εἶνε ένα παράδειγμα τῆς φωτεινότητος τών γυναικειών άπόψεων και τῆς καθαρότητος τῆς γυναικειᾶς λογικῆς. "Αλλως τε, ή Δεσποινίς Φρέγυα μπορούσε νά διαβάξη στην ψυχῆ του «καυμένου του μπαμπά» ὅπως μιᾶ γυναίκα διαβάζει στην ψυχῆ ενός ανθρωπου σαν σε ανοιχτό βιβλίο. "Όταν ή κάρη του πιά θά 'φευγε, ό γέρο-Νέλσων δέν θά στενοχωριόταν. Θ' άφινε τις κραυγές του νά ξεσπάσουν, και θά θρηνοῦσε αδιάκοπα, αλλά δέ θά ἤσαν τό ἴδιο πράγμα. Οι πραγματικές άγωνίες τών δισταγμών, ή άγωνία μιᾶς συγκρούσεως αισθημάτων θά του χαριζότανε. Και επειδή ήταν πολύ άπλοικός για νά ὀργισθῆ, δέν θ' άργούσε, έπειτα από μιᾶ περίοδο θρήνου, ν' άφοσιωθῆ στη «μικρή του ιδιοκτησία» και νά διατηρήση τις καλές του σχέσεις με τις άρχές.

Ό καιρὸς θά φρόντιζε για τ' άλλα. Και ή Φρέγυα σκεπτόταν πώς θά μπορούσε νά ὑποφέρη κάθε άναμονή, κυ-

βερνώντας συγχρόνως τὸ σπῖτι της πάνω στὸ ὠραῖο αὐτὸ βρῖκι καὶ τὸν ἄνδρα ποὺ τὴν ἀγαποῦσε. Ἦταν ὅλως διόλου ἢ ζωὴ ποὺ ἀρμόζε σ' ἓνα πλάσμα ὅπως αὐτὴ, ποὺ εἶχε μάθει νὰ περπατᾷ στὴ γέφυρα ἑνὸς βαποριοῦ. Ἦταν τὸ παιδί τῶν καραιβίων, τὸ παιδί τῆς θάλασσας ἂν αὐτὸ ὑπῆρθε ποτέ. Καὶ φυσικὰ ἀγαποῦσε τὸ Ζάσπαρ καὶ εἶχε ἐμπιστοσύνη σ' αὐτόν: ἢ ὑπερηφάνειά της ὅμως ἐκρυβε κάποιον ἀγωνία. Εἶναι πολὺ ὠραῖο καὶ πολὺ ρωμαντικὸ νᾶχης δικό σου ἓνα καλοτροχισμένο καὶ γερὸ σπαθί, ἀλλὰ τὸ νὰ ξέρης πὼς εἶναι τὸ καλύτερο ὄπλο γιὰ νὰ τὸ ἀντιτάξης στὰ χτυπήματα τοῦ ραβδιοῦ τῆς Μοίρας — εἶν' ἄλλο ζήτημα.

— Ὅταν ἔλειπε, ἦταν λιγάκι ἀνήσυχη, κι' ἀπὸ μέρος μου, ἐγὼ ποὺ ἤμουνα ἓνας ἐμπιστος φίλος ἀπόλυτα δικός της, ἔπαιρνα τὸ θάρρος καὶ τῆς ψιθύριζα συχνά: «Ὅσο πιὸ γρήγορα τόσο τὸ καλύτερο». Ἀλλ' ἢ δεσποινὶς Φρέγυα εἶχε μιὰ μορφή ἐπιμονῆς πολὺ ιδιόρρυθμη, κι' ὁ λόγος ποὺ καθυστεροῦσε τούτη τὴν ἀπόφασί ἦταν χαρακτηριστικός: «Ὅχι πρὶν ἀπὸ τὰ εἴκοσι ἓνα μου χρόνια: ὥστε ὅλοι τους νὰ πεισθοῦν πὼς εἶμαι ἀρκετὰ μεγάλη καὶ ξέρω τί κάνω».

Ὁ Ζάσπαρ τῆς ἦταν τόσο ὑποταγμένος ποὺ ποτέ του δὲν εἶχε διαμαρτυρηθῆ γι' αὐτὴ τὴν ἀπόφασί. Ἐκείνη ἦταν ὑπέροχη, ὅ,τι κι' ἂν ἔλεγε ἢ κι' ἂν ἔκανε: δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία γι' αὐτό. Ἦταν, μοῦ φαίνεται, ἀρκετὰ λεπτός, ὥστε, κάποτε, νὰ νοιώθῃ τὸν ἑαυτό του κολακευμένο. Καὶ γιὰ παρηγοριά του, εἶχε τὸ βρῖκι του ποὺ φαίνόταν ποτισμένο ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Φρέγυας, ἀφοῦ ὅ,τι κι' ἂν ἔκανε στὸ καράβι, τὸ ἔκανε πάντα γιὰ τὴν ὑπέρτατη ἀμοιβὴ τοῦ ἔρωτός του.

— Ναι. Σὲ λίγο θ' ἀρχίσω νὰ μετρῶ τις μέρες, ἐπονέλαβε. Ἀκόμα ἔντεκα μῆνες. Πρέπει νὰ κάνω τρία ταξίδια στὸ διάστημα αὐτό.

— Προσέξτε νὰ μὴ δημιουργήσετε τίποτα φασαρίες θέλοντας νὰ κάνετε πολλὰ, τοῦ εἶπα, σὰ νὰ ἤθελα νὰ τὸν προειδοποιήσω. Ἀλλ' ἢ σωφροσύνη μου δὲ συνάντησε παρὰ ἓνα γέλιο καὶ μιὰ χειρονομία ἐνθουσιαστικῆ.

— Μπα! τίποτα, τίποτα δὲ θὰ μπορούσε νὰ συμβῆ στὸ βρῖκι, φώναξε, σὰν ἢ φλόγα τῆς καρδιάς του νὰ ἦταν δυνατὸν νὰ φωτίσῃ τὰ νυχτερινὰ σκότη τῶν ἀγνώστων θαλασσῶν, καὶ σὰν ἢ εἰκόνα τῆς Φρέγυας νὰ μπορούσε νᾶναι ὁ ἀλάθητος φάρος ἀνάμεσα στὶς ἀόρατες ὑφάλους. Σὰν οἱ ἄνεμοι νὰ ἤθελαν νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸ μέλλον του καὶ τ' ἀστέρια νὰ πολεμήσουν γιὰ κείνον, τρέχοντας τὸ δρόμο τους σὰν ἢ μαγεία τοῦ πάθους του νᾶχε τὴ δύναμι ὥστε

ἓνα καράβι νὰ σταθῆ σὲ μιὰ σταγόνα δροσιάς ἢ νὰ περάσῃ ἀπὸ μιὰ βελόνα.—ἔτσι ἀπλᾶ, ἐπειδὴ τὸ καράβι αὐτὸ εἶχε τὴ μοναδικὴ τύχη νὰ ἐξυπηρετῆ ἓναν ἔρωτα ἀρκετὰ προνομιούχο, ὥστε ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς γῆς νὰ εἶναι ἀσφαλεῖς, λαμπροὶ κι' εὐκολοί.

— Ὑποθέτω, τοῦ εἶπα σὰν ἔπαψε νὰ γελᾷ γιὰ τὴν ἀθῶα μου παρατήρησι, ὑποθέτω ὅτι σαλπάρετε σήμερα.

Αὐτὴ ἦταν πραγματικὰ ἢ πρόθεσίς του. Ἄν αὐτὸ δὲν εἶχε γίνει τὰ χαράματα, ἦταν ἀποκλειστικὰ γιὰτὶ περιμενε τὴν ἀφιξί μου.

— Φαντασθῆτε τί μοῦ συνέβηκε χθές, ἐξακολούθησε. Ὁ «δεύτερος» μὲ παράτησε ξαφνικὰ. Ἀδύνατο νὰ κάνω ἀλλοιώτικα. Κι' ἐπειδὴ δὲ μπορούσα νὰ βρῶ κανένα σὲ λίγο διάστημα, πῆγα νὰ πάρω τὸ Σούλτς μαζί μου. Τὸ διάστημα Σούλτς! Αὐτὸ δὲ σᾶς κάνει ἐντύπωσι; Πῆγα νὰ ξετρυπῶσω τὸ Σούλτς, ἀργὰ, χθές τὸ βράδυ, κι' ὄχι χωρὶς νὰ κοπιᾶσω. «Εἶμαι ὁ ἀνθρωπὸς σας, καπετάνιε», μοῦ εἶπε μὲ τὴν θαυμασσία του φωνή, «ἀλλὰ πρέπει νὰ σᾶς πῶ πὼς κυριολεκτικὰ δὲν ἔχω τίποτα νὰ ρίξω στὴν πλάτη μου. Ἀναγκάστηκα νὰ πουλήσω ὅλη μου τὴ γκαρνταρόμπα γιὰ νᾶχω κάτι νὰ φάω ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη». Τί φωνὴ ποὺ ἔχει! Λέγουν πὼς οἱ πέτρες συγκινοῦνται! Οἱ ἀνθρωποὶ ὅμως φαίνεται ὅτι τὴν ἔχουν συνηθίσει. Δὲν τὸν εἶχα δεῖ ποτές μου ἄλλοτε, κι' ἀληθινὰ τὰ μάτια μου γέμισαν δάκρυα. Εὐτυχῶς εἶχε σχεδὸν νυχτώσει. Τὸν βρήκα καθισμένον ἤσυχτα σὲ μιὰ φυτεία ἰθαγενῶν, κάτω ἀπὸνα δέντρο, ἀδύνατο σὰν καρφί, καὶ διέκρινα πὼς ὅ,τι φοροῦσε πάνω του ἦταν ἓνα παλῆδὸ μπαμπακερὸ γελέκο καὶ μιὰ κουρελιασμένη πυζάμα. Τοῦ ἀγόρασα ἔξι ἄσπρες φορεσιές καὶ δυὸ ζευγάρια παπούτσια. Δὲ μπορῶ νὰ φύγω χωρὶς «δεύτερο». Μοῦ χρειάζεται κάποιος. Θ' ἀποβιβασθῶ σὲ λίγο γιὰ νὰ ὑπογράψω τὴν ἀδεία του καὶ θὰ τὸν φέρω μαζί μου, γιὰτὶ θὰ σηκῶσω ἀμέσως τὴν ἄγκυρα. Ἔ, λοιπόν! εἶμαι ἓνας τρελλός, δὲν εἶν' ἔτσι; Θεότρελλος, ἀσφαλῶς! Ἐμπρός! πῶστε το, μὴ σᾶς νοιάζει! Μ' ἀρέσει σὰν θυμῶντε μαζί μου.

Περιμένε με τὴσση ἀνυπομονησία νὰ τοῦ κάνω καμμιά σκηνὴ, ποὺ ἐνοίωσα πραγματικὴν εὐχαρίστησι ὑπερβάλλοντας τὸ ἤρεμο ὕφος μου.

— Τὸ χειρότερο ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ κατηγορήσῃ τὸν Σούλτς, εἶπα σταυρώνοντας τὰ μπράτσα καὶ μὲ τὸν πιὸ ἤσυχο τόνο, εἶναι γιὰ τὴν ἄσχημη συνήθειά του νὰ κλέβῃ τις ἀποθήκες ὅλων τῶν καραβιῶν ὅπου ὑπηρετεῖ. Αὐτὸ θὰ τὸ κάνῃ. Πραγματικὰ μονάχα τοῦτο εἶναι τὸ δυσάρεστο. Δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω ἀπόλυτα τὴν ἱστορίαν ποὺ διηγεῖται

ὁ καπετάνιος Ρόμπινσον πού λέγει πώς, στό Σανταμπούν, ὁ Σούλτς, εἶχε συνεννοηθῆ με τοὺς πειρατὰς ἐνὸς κινέζικου πλοιαρίου γιὰ νὰ κλέψουν τὴν ἀγκυρα τῆς γολέττας: «Ἡ Τσιγγάνα». Ἡ ἱστορία τοῦ Ρόμπινσον εἶνε πάρα πολὺ ἀφελής. Ἀμὲ ἡ ἄλλη ἱστορία τῶν μηχανικῶν τοῦ «Νάν-Σάν» πού ἀνακάλυψαν τὸν Σούλτς τὰ μεσάνυχτα, νὰ βγά-ζῃ με τὸ σφυρὶ τοὺς τροχαλίες γιὰ νὰ τοὺς πουλήσῃ στὴν πόλη, —τούτῃ ὅμως μοῦ φαίνεται πιὸ ἀθύρτικῆ. "Ἐξω ἀπ' αὐτῆ τῆ μικρῆ ἀδυναμία, συμφωνῶ μαζί σας πώς ὁ Σούλτς εἶνε καλύτερος ναυτικός ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους πού ποτὲ στὴ ζωὴ τους δὲν ἤπιανε, καὶ πώς, ἠθικὰ, δὲν εἶναι χειρότερος ἀπὸ τόσοὺς ἀνθρώπους πού γνωρίζουμε, σεῖς κι' ἐγώ, καὶ πού ποτὲ τους δὲν κλέψανε μιὰ πεντάρα. Βέβαια δὲν εἶναι κάποιος πού καθέννας θὰ εὐχάταν νάχη στὸ καράβι του, μ' ἀφοῦ δὲν μπορείτε νὰ διαλέξετε, μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ κάνῃ τὴ δουλειά σας. Σημασία ἔχει νὰ νοιώσετε τὴν ψυχοσύνησὶ του. Μὴν τοῦ δώσετε πεντάρα πρὶν σὰς δουλέψῃ. Οὔτε μιὰ πεντάρα, κι' ἂν ἀκόμα σὰς τὸ ζητήσῃ. Τέτοιος εἶναι: μόλις τοῦ δώσετε χρήματα, θ' ἀρχί-σῃ νὰ κλέβῃ. Θυμηθῆτε τὰ λόγια μου.

Μ' εὐχαριστοῦσε νὰ βλέπω τὴν ἐκπληκτικὴ δυσπιστία τοῦ Ζάσπαρ.

— Δὲν εἶναι δυνατό! φώναξε. Καὶ γιατί; Μήπως προ-σπαθεῖς νὰ μοῦ τὴν φέρῃς, φίλε μου;

— "Ὀχι. Καθόλου. Πρέπει νὰ καταλάβετε τὴν ψυχολογία τοῦ Σούλτς. Δὲν εἶναι οὔτε τεμπέλης, οὔτε παληάνθρωπος. Δὲν εἶναι ἀπ' αὐτὰ τὰ παλληκάρια πού γυροῦν πάντα κάποιον γιὰ νὰ τοὺς πληρώσῃ τὸ πιστό τους. Ἀλλὰ μόλις κατέβῃ ἀπὸ τὸ καράβι με πέντε ἢ με πενήντα δολλάρια στὴν τσέπη του, ἔπειτα ἀπὸ τὸ τρίτο-τέταρτο ποτήρι μεθᾶ κι' ἀρχίζει νὰ γίνεται πονόψυχος. Ἡ πετᾶ ὅλα του τὰ λε-φτὰ ἀπὸ τὰ παράθυρα, ἢ τὰ μοιράζει στοὺς γύρω του καὶ τὰ δίνει σ' ὅποιον τὰ θελήσῃ. Τότε θυμᾶται πώς μόλις ἀρ-χισε ἡ βραδυὰ, καὶ πώς θὰ χρειαστοῦν ἀκόμα ἀρκετὰ πο-τηρία γι' αὐτὸν καὶ τοὺς φίλους του ἴσαμε τὰ ξημερώμα-τα. Ἀνάλαφρα ξαναγυρνᾷ στὸ καράβι. Οὔτε τὰ πόδια του, οὔτε τὸ μυαλό του δὲ δείχνουν τὸ μεθύσι του. Σὰν βρεθῆ ἐκεῖ, ἀπλοῦστατα ἀρπάζει τὸ πρῶτο πράγμα πού τοῦ φαί-νεται πώς θὰ τὸν βολέψῃ—τὴ λάμπα μιᾶς καμπίνας, σχοι-νιά, ἓνα σακκὶ μπισκότα, ἓναν τενεκὲ λάδι—καὶ στὸ κάνει λιανὰ χωρὶς νὰ σκεφθῆ δευτέρῃ φορά. Αὐτὴ εἶναι ἡ μέ-θοδος του. Πρέπει σεῖς νὰ προσέξετε μήπως ἀρχίσῃ. Αὐτὸ εἶν' ὅλο.

— Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὴν ψυχολογία του, ψιθύρισε ὁ Ζάσπαρ. Ἐνας ἄνθρωπος με τέτοια φωνὴ εἶναι πλασμέ-

νος γιὰ νὰ μιλῇ στοὺς ἀγγέλους!... Φαντάζεσθε πώς εἶν' ἀθεράπευτος.

Τοῦ ἀπάντησα πώς αὐτὴ ἦταν ἡ γνώμη μου.

— Κανεῖς ἀκόμα δὲν τὸν κατάγγειλε, ἀλλὰ καὶ κανεῖς δὲν τὸν θέλει. Πολὺ φοβοῦμαι μήπως κάποτε ψοφήσῃ τῆς πείνας.

— Ὡραῖα! συμπέρανε ὁ Ζάσπαρ. Τὸ «Μπονιτὸ» δὲ δου-λεῖ με πολιτισμένα λιμάνια. Ἔτσι θὰ τοῦ εἶνε εὐκολώ-τερο νὰ κάτῃ στ' αὐγά του.

Ἦταν ἡ ἀλήθεια. Οἱ δουλειὲς τοῦ βρικίου γινόντανε σ' ἀπολίτιστες ὄχθες, μ' ἀσήμαντους ραγιάδες, ἐγκατα-στημένους σὲ σχεδὸν ἀγνωστὰ λιμάνια: με καταστήματα ἰθαγενῶν πέρα πέρα σὲ μυστηριώδη ποτάμια πού οἱ σκο-τεινοὶ τους παραπόταμοι, πλαισιωμένοι ἀπὸ δάση, χυνόν-τανε ἀνάμεσα ἀπὸνα κομπολόγι ἀνοιχτοπράσινων ὑφάλων ἢ θαμπατικῶν λόφων ἄμμου, μέσα σὲ ἐρημικοὺς γαλα-νοὺς κόλπους, ἤσυχους καὶ λαμπεροὺς ἀπὸ τὸν ἥλιο. Τὸ βρῖκι γλυστροῦσε, ὀλόλευκο, μονάχο, μακρὰ ἀπὸ τίς συ-νηθισμένες πορείες, ἄφινε πίσω του ζοφερά κι' ἀπειλητικὰ ἀκρωτήρια, ἀναδυόταν, σιωπηλὸ σὰν φάντασμα, ἀπὸ τοὺς κάβους πού μάκραιναν κατάμαυροι στὸ φέγγος τῆς σε-λήνης: ἡ ἀγκυροβολημένο, σὰν ἓνα θαλάσσιο πουλὶ ἀπο-κοιμισμένο, κάτω ἀπὸ τὴ σκιά ἐνὸς ἀβάφτιστου βουνοῦ, περίμενε ἓνα σινιάλο. Ξαφνικὰ τὸ ἀντίκρυζαν, σὲ μέρες ὀμίχλης ἢ καταιγίδος, νὰ σχίξῃ περιφρονητικὰ τὰ μικρὰ κι' ἐπιθετικὰ κύματα τῆς θάλασσας τῆς Ἰάβας, πού τὸ χτυποῦσαν στὰ πλευρά: ἡ πάλι τὸ διέκριναν μακρὰ, λαμ-περὴ κατάλευκη κηλίδα, ἀρμενίζοντας ἀνάμεσα στὶς κάκ-κινες μάξες τῶν συνέφων πού ἡ θύελλα σώριαζε στὸν ὀρίζοντα. Κάποτε, στὶς σπάνιες κανονικὲς γραμμὲς τῶν πλοίων, ὅπου ὁ πολιτισμὸς σβύνει τὸ μυστήριο τῆς ἀγριό-τητος, ὅταν ἀφελεῖς ταξιδιώτες, μαζεμμένοι στὴ γέφυρα, φώναζαν μ' ἐνδιαφέρον, δείχνοντάς το με τὸ δάχτυλο: «ᾠ! νὰ ἓνα γιῶτ!» ὁ Ὀλλανδὸς πλοίαρχος, με μιὰν ἐχ-θρικὴ ματιὰ, πρόφερε με περιφρονητικὸ τόνο: «Ἐνα γιῶτ! Τί λέτε! Εἶν' αὐτὸς, ὁ παληεγγλέζος, ὁ Ζάσπαρ! Ἐνας χαμάλης...»

— Λένε πὼς εἶναι καλὸς ναυτικός, ξανάπε ὁ Ζάσπαρ, ἀπασχολημένος ἀκόμα με τὸν ἀπελπιστικὸ αὐτὸν Σούλτς πού εἶχε μιὰ τόσο ἐξαιρετικὰ συγκινητικὴ φωνή.

— Πρώτης τάξεως. Ρωτήστε ὅποιον θέλοτε. Εἶν' ἐξαί-ρετος—μονάχο ἀδιόρθωτος, τοῦ ἐδήλωσα.

— Στὸ βρῖκι ἐπάνω θάχῃ τὴν εὐκαιρία ν' ἀλλάξῃ, ἀ-πάντησε γελώντας ὁ Ζάσπαρ. Κανέννας πειρασμὸς δὲ θὰ

τὸν τραβᾶ γιὰ νὰ μεθύσῃ ἢ γιὰ νὰ κλέψῃ αὐτοῦ ποῦ πηγαίνω τώρα.

Δὲ θέλησα νὰ μάθω περισσότερα γι' αὐτό. Πραγματικά, ἐπειδὴ εἶχαμε οἰκειότητα, ἤξερα ἀρκετὰ καλὰ τὸ εἶδος τῶν ἐπιχειρήσεων του. Καθὼς ὅμως ἀποβιβαζόμαστε μὲ τὴ βάρκα του, μὲ ρώτησε ξαφνικά:

— Ἀλήθεια, ξέρετε ποῦ βρίσκεται ὁ Χίμσκικρ;

Τὸν κοίταξα μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ μου, ἀλλὰ γρήγορα καθυσύχασα. Τὴν ἐρώτησι αὐτὴ δὲ μοῦ τὴν ἔκανε ὁ ἐρωτευμένος, ἀλλ' ὁ ἔμπορος. Τοῦ ἀπάντησα πὼς εἶχα ἀκούσει στὸ Πάλεμπανγκ ὅτι ὁ «Πασειδῶν» εἶχε ὑπηρεσία πρὸς τὰ μέρη τοῦ Φλορὲς καὶ τῆς Σιουμπάβα. Ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ τὴν τακτικὴ γραμμὴ του.

Ἡ εἶδησις αὐτὴ τὸν γοήτευσε.

— Ξέρετε, ξανάπε, ὅτι τὸ παλληκάρι αὐτό, σὰν βρίσκεται στὴν ἀκτὴ τοῦ Μπορνεό, διασκεδάζει κατασπρέφοντας τὶς σημαδοῦρες μου. Ἀναγκάστηκα νὰ τοποθετήσω μερικὲς γιὰ νὰ μοῦ διευκολύνεται ἡ ἀνοδος καὶ ἡ κάθοδος τῶν ποταμῶν. Στὶς ἀρχὲς αὐτοῦ τοῦ χρόνου ἔνας ἔμπορος τὸν εἶδε νὰ ρίχνῃ τὴν κανονιέρα του ὀρμητικά κατ' ἐπάνω τους, στὴ μιὰ κι' ἔπειτα στὴν ἄλλη, καὶ νὰ τὶς κοιμματιάζῃ, ὕστερα νὰ στέλνῃ μιὰ βάρκα νὰ βγάλῃ μιὰ τρίτη σημαδοῦρα ποῦ ἐδῶ κι' ἔξω μῆνες μὲ χίλια βάσανα κατῶρθωσα νὰ τὴν τοποθετήσω στὴ μέση ἑνὸς λόφου ἀπὸ λάσπη. Ἐχέτε ξανακούσει ποτὲ ἕνα τόσο ἐξωφρενικὸ πράγμα; ἔ;

— Καλύτερα εἶναι νὰ μὴ τσακωθῆτε μ' αὐτὸ τὸ παλληκάρι, παρατήρησα ἀδιάφορα, μολονότι ἡ εἶδησις αὐτὴ μοῦ φάνηκε ἀρκετὰ δυσάρεστη. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο.

— Νὰ τσακωθῶ; φώναξε ὁ Ζάσπαρ. Δὲν ἔχω καμμιάν ὄρεξι νὰ τσακωθῶ. Δὲν ἔχω καμμιάν ὄρεξι ν' ἀγγίξω οὔτε μιὰ τρίχα τοῦ ἀντιπαθητικοῦ αὐτοῦ κεφαλιοῦ. Ἀγαπητέ μου, ὅταν σκέπτομαι τὰ εἴκοσι ἕνα χρόνια τῆς Φρέγυας, ὁ κόσμος ὀλάκληρος, κι' αὐτὸς ὁ Χίμσκικρ, εἶναι φίλος μου. Ὅτι καὶ νὰ πῆς ὅμως, ὄλ' αὐτὰ προξενιοῦν τὴν ἀηδία.

Στὴν παραλία χωριστήκαμε ἀπότομα, γιατί κι' οἱ δύο μας βιαζόμαστε νὰ κανονίσουμε τὶς δουλειές μας. Ἡ στενοχώρια μου θάτανε μεγάλη ἂν μποροῦσα ποτὲ νὰ φανταστώ πὼς στὸ γρήγορο σφίξιμο τοῦ χερμοῦ του, ποῦ συνώδεψαν τὰ λόγια: «Ἀκόμα ἀργοῦμε πολὺ, φίλε μου. Καλὴ τύχη!» θὰ ἐπεσφράγιζε τὴν τελευταία μας συνάντησι.

Ὅταν ἐπέστρεψε στὴ Σιγγαπούρη, ἤμουνα κι' ὅλας μακρὰ, κ' ἐκεῖνος εἶχε ξαναφύγει ὅταν ξαναγύρισα. Ἦθελε μὲ κάθε τρόπο νὰ κἀνῃ τρία ταξίδια πρὶν ἢ Φρέγυα

πατήσει τὰ εἴκοσι ἕνα τῆς χρόνια. Στὸν κόλπο τοῦ Νέλσων δυὸ μέρες ἀργοπορία μ' ἐμπόδισαν νὰ τὸν προφτάσω. Ἡ Φρέγυα κι' ἐγὼ μιλήσαμε γι' αὐτὸν τὸν «τρελλό», γι' αὐτὸν τὸν τέλειο «ἠλίθιο» μ' ἀπόλυτη εὐχαρίστησι καὶ μὲ τὴν πιὸ μεγάλη συμπάθεια. Ἦταν γοητευμένη καὶ δειχνόταν ἀκόμα πιὸ χαρούμενη, μολονότι μόλις εἶχε χωριστῆ ἀπὸ τὸ Ζάσπαρ. Αὐτὸς ὅμως θάτανε ὁ τελευταῖος τους χωρισμούς.

— Νὰ φύγετε ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα, δεσποινὶς Φρέγυα, τῆς εἶπα.

Μὲ κοίταξε μέσα στὰ μάτια· τὸ πρόσωπό της ἦταν λίγο ξαναμμένο, ἀλλὰ μοῦ ἀπάντησε μὲ μιὰ καινούργια φλόγα, ἴσως μὲ μιὰν ἀνάλαφρη ταραχὴ στὴ φωνὴ της:

— Ἀμέσως τὴν ἄλλη μέρα.

Ναί. Τὴν ἄλλη μέρα, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπέτειο τῶν εἴκοσι ἕνα τῆς χρόνων. Ὁ ὑπαινιγμὸς αὐτὸς γιὰ ἕνα βαθὺ αἶσθημα μ' ἐγοήτευσε. Μοῦ φάνηκε πὼς ἐκεῖνος ζύγιζε ἐπὶ τέλους τὴν προθεσμία αὐτὴ ποῦ εἶχε ἐπιβάλλει στὸν ἑαυτὸ της. Ὑποθέτω πὼς ἡ πρόσφατη ἐπίσκεψις τοῦ Ζάσπαρ ἦταν σχετικὴ.

— Λαμπρά, εἶπα συγκατανεύοντας. Θὰ εἶμαι ὅπως διόλου ἡσυχος ὅταν σεῖς θὰ φροντίζετε πιά γι' αὐτὸν τὸν τρελλό. Μὴ χάνετε οὔτ' ἕνα λεπτό. Ὅσο γιὰ κείνον, ἐννοεῖται, πὼς τὴν ὠρισμένη μέρα θάχη γυρίση, ἐκτὸς πιά κι' ἂν ὁ οὐρανὸς πέσῃ στὸ κεφάλι μας.

— Ναί. Ἐκτὸς κι' ἂν... ξανάπε μ' ἕνα σκεπτικὸ ψιθύρισμα, ὑψώνοντας τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ τῆς βραδυᾶς αὐτῆς ποῦ κανένα σύννεφο δὲν τὸν ἀπειλοῦσε.

Μείναμε λίγες στιγμὲς σιωπηλοί, ἀφίνοντας τὰ βλέμματά μας νὰ πλανῶνται στὴ θάλασσα ποῦ φαινόταν μυστηριωδῶς γαλήνια στὸ δειλινὸ, σὰ νάτανε καμωμένη γιὰ ἕνα ἀτελείωτο, ἀτελείωτο ὄνειρο μὲς' στὴ θερμὴ τροπικὴ νύχτα. Καὶ ἡ γαλήνη ποῦ ἀπλωνόταν γύρω μας ἔμοιαζε ἀπέραντη καὶ χωρὶς τέλος.

Ἐπειτα κουβεντιάσαμε γιὰ τὸ Ζάσπαρ στὸν συνηθισμένο μας τόνο. Κι' ἐγὼ κι' ἐκεῖνη τὸν βρίσκαμε πολὺ τολημρὸ σὲ πολλὰ σημεία. Εὐτυχῶς ποῦ τὸ βρῖκι μποροῦσε νὰ φανῆ ἀντάξιο σὲ κάθε περίστασι. Φαινομενικὰ τὸ κάθε τι ἦταν δυνατὸ ν' ἀπαιτήσῃ κανεὶς ἀπ' αὐτό. «Εἶναι ἕνα χρυσὸ καράβι», εἶχε πῆ ἡ δεσποινὶς Φρέγυα. Ἐκεῖνη κι' ὁ πατέρας της εἶχαν περάσει ἕν' ἀπόγευμα ἐκεῖ πέρα. Ὁ Ζάσπαρ τοὺς εἶχε προσφέρει τὸ τσάι. Ὁ μπαμπᾶς ἦταν κατσουφιασμένος... Φανταζόμουνα τὸ γέρο Νέλσων κάτω ἀπὸ τὴ λευκὴ τέντα τοῦ βρικίου, νὰ μασάῃ ..τὴν κακὴ του διάθεσι καὶ νὰ κἀνῃ ἀέρα μὲ τὸ καπέλλο

του. "Ένας πατέρας κωμωδίας... Για καινούργια απόδειξι τῆς τρέλλας τοῦ Ζάσπαρ, ἔμαθα πῶς ἦταν λυπημένος γιατί δὲν εἶχε μπορέσει νὰ βάλῃ στὴν πόρτα κάθε καμπίνας πόμολα ἀπὸ καθαρὸ ἀσῆμι. «Λες καὶ θὰ τὸν ἀφίνα νὰ τὸ κάνῃ», πρόσθεσε ἡ δεσποινὶς Φρέγυα μισοθυμωμένα. "Ἐτσι τυχαία, ἔμαθα ἀκόμα πῶς ἐκεῖνος ὁ Σούλτς, αὐτὸς ὁ κλεπτομανὴς ναυτικὸς μὲ τὴν παθητικὴ φωνή, εἶχε μείνει γιὰ «δεύτερος» μὲ τὴν ἔγκρισι τῆς δεσποινίδος Φρέγυας. Ὁ Ζάσπαρ εἶχε ἐμπιστευθῆ στὴ δέσποινα τῶν λογισμῶν του νὰ διορθώσῃ τὴν ψυχολογία αὐτοῦ τοῦ φτωχοῦ διαβόλου. Ναι ἀκριβῶς. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος ἦταν φίλος του, γιατί ὁλόκληρος ὁ κόσμος ἀνάπνεε τὸν ἴδιον ἀέρα, ὅπως ἡ Φρέγυα.

Δὲν ξέρω πιά πῶς ἀνάφερα τὸ ὄνομα τοῦ Χίμσκικρ στὴν κουβέντα, καὶ τότε, μὲ μεγάλη μου ἔκπληξι, εἶδα τὴ δεσποινίδα Φρέγυα ν' ἀνατριχιάζῃ. Τὰ μάτια τῆς πήρσανε μιὰν ἔκφρασι ποὺ ἔμοιαζε στὴν ἀπελπισία, ἐνῶ δάγκωνε τὸ χεῖλι τῆς γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ γέλιο τῆς. "Α! ναί. Ὁ Χίμσκικρ εἶχε βρεθῆ στὸ μπουγκαλὸ τότε μαζί μὲ τὸ Ζάσπαρ, ἀλλ' εἶχε φτάσει μιὰ μέρα μετά. Εἶχε φύγει τὴν ἴδια μέρα, ὅπως καὶ τὸ βρίκι, ἀλλὰ μερικὲς ὥρες ἀργότερα.

—Πόσο αὐτὸ θὰ σὰς στενοχώρησε καὶ τοὺς δύο, τῆς εἶπα μὲ συμπάθεια.

Τὰ μάτια τῆς μοῦ ρίξανε μιὰν ἀστραπὴ τρομαγμένης εὐθυμίας, καὶ ξαφνικὰ ἀρχισε νὰ γελᾷ, μ' ἓνα κρυστάλλινο γέλιο: «Χά! χά! χά!».

"Ἐγὶνα ἡ ἠχώ τῆς μ' ὅλη μου τὴν καρδιά, ἀλλ' ὄχι μὲ τὸν ἴδιο χαριτωμένον τόνο: «Χά! χά! χά! Δὲν εἶναι γελοῖος; Χά! χά! χά!».

Καὶ καθὼς θυμόμουνα πόση κωμικότητα εἶχε ὁ συσχετισμὸς τῶν στρογγυλῶν καὶ ἀγανακτισμένων ματιῶν του μὲ τοὺς συμβιβαστικὸς τρόπους ποὺ ἀπέναντι τοῦ ὑποπλοιάρχου, ξανάρχισα νὰ γελῶ.

—"Ἐχει τὸ ὕφος, τραύλισα, — ἔχει τὸ ὕφος, χά! χά! χά!... ἀνάμεσα στοὺς τρεῖς σας... μιὰς δυστυχισμένης κατσαρίδας, χά! χά! χά!

Κι' ἐκεῖνη ξέσπασε πάλι στὰ γέλια, ἔτρεξε στὴν κάμαρά τῆς, χτυπώντας τὴν πόρτα πίσω τῆς, κι' ἀφίνοντάς με βαθεῖα κατὰπληκτο. Μὲ μιὰς ἔπαψα νὰ γελῶ.

—Τί σὰς κάνει νὰ ξεκαρδίζεστε ἔτσι; ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ γέρο-Νέλσων, ἀπὸ τὴ μέση τῆς σκάλας.

"Ἀνέβηκε, κάθισε, ἀνάπνευσε, μ' ἓνα ὕφος φανερὰ ἠλίθιο. "Ἀλλὰ δὲν εἶχα πιά ὄρεξι νὰ γελᾶσω. Καὶ γιατί διάβολο γελούσαμε ἔτσι; Ξαφνικὰ ἔνοιωσα τὸν ἑαυτὸ μου ἐντελῶς κουρασμένο.

Μὰ τὴν ἀλήθεια, ἡ Φρέγυα εἶχε ἀρχίσει. Νεανικὸς ἐκνευρισμὸς, σκέφθηκα. Καὶ, μὰ τὴν πίστι μου, αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ μ' ἐκπλήξῃ. Δὲν ἀπάντησα στὴν ἐρώτησι τοῦ γέρο-Νέλσων, ἀλλ' εἶχε πολὺ ἀνησυχῆσει ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Ζάσπαρ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ σκεφθῇ ἄλλο πρᾶγμα. "Ἐφτασε μάλιστα νὰ μὲ ρωτήσῃ ἂν θάμουνα διατεθειμένος νὰ ἐξηγήσω στὸ Ζάσπαρ πῶς δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ τὸν δοῦν πιά στὰ Ἐφτὰ Νησιά. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι δὲν ἦταν ἀνάγκη. "Ἀπ' ὅ,τι μπορέσα νὰ καταλάβω τελευταία, εἶχα λόγους νὰ πιστεῦω ὅτι ὁ Ζάσπαρ "Ἄλλεν δὲ θὰ τὸν στενοχωροῦσε πολὺ στὸ μέλλον.

—Δόξα σοι ὁ Θεός! φώναξε, κι' αὐτὸ μὲ τόση σοβαρότητα ποὺ παρ' ὀλίγο νὰ ξαναρχίσω τὰ γέλια, ἀλλὰ δὲ φάνηκε καὶ τόσο ἡσυχασμένος ὅπως τὸν φαντάστηκα. Ὁ Χίμσκικρ, φαίνεται, εἶχε κάνει κάθε τι γιὰ νὰ μοῦ εἶναι δυσάρεστος. Ὁ ὑποπλοίαρχος εἶχε τρομοκρατήσῃ τὸ γέρο-Νέλσων, καὶ μοῦ ἔκανε μάλιστα ἐντύπωσι πῶς ἡ κυβέρνησις μπορέσει νὰ ἐπιτρέψῃ σ' ἓναν λευκὸ νὰ ἐγκατασταθῇ σ' αὐτὸ τὸ μέρος. «Αὐτὸ ἀντιβαίνει ἐντελῶς στὶς καθιερωμένες ἀρχές μας», εἶχε πῆ. "Ἐπειτα τὸν εἶχε κατηγορήσει πῶς δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο παρὰ ἓνας Ἐγγλέζος. Προσπάθησε μάλιστα νὰ φιλονεικίσῃ μαζί του γιατί δὲν ἤξερε τὰ ὀλλανδικά.

—Τοῦ εἶπα πῶς ἤμουνα πολὺ γέρος γιὰ νὰ τὰ μάθω πιά, ψιθύρισε ὁ γέρο Νέλσων (ἢ Νίλσεν) μὲ θλιμμένο ὕφος. Μοῦ εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ τὰ εἶχα μάθει ἀπὸ καιρὸ. Πῶς εἶχα κερδίσει τὸ ψωμί μου στὶς ὀλλανδικὲς ἀποικίες; πῶς ἦταν ντροπὴ γιὰ μένα νὰ μὴ μιλῶ ὀλλανδικά. "Ἦταν τόσο φρενιασμένος μαζί μου σὰ νὰ ἤμουνα κανένας Κινέζος.

"Ἦταν προφανὲς πῶς ὁ ἄλλος τὸν εἶχε τρομακτικὰ στενοχωρήσει. Δὲν ἀνάφερε τὸν ἀριθμὸ τῶν μπουκαλιῶν τοῦ καλύτερου τοῦ κρασιοῦ ποὺ εἶχε ἀναγκαστῆ νὰ θυσιάσῃ στὸ βωμὸ τῆς συμφιλιώσεως. Χωρὶς ἄλλο ἡ θυσία θὰ ὑπῆρξε γενναία.. "Ἀλλὰ ὁ γέρο-Νέλσων (ἢ Νίλσεν) ἦταν ἐκ φύσεως φιλόξενος. Δὲν ἦταν αὐτὸ ποὺ τὸν ἔθλιβε καὶ λυπόμουνα μονάχα γιατί ἡ ἀρετὴ αὐτὴ πήγαμε στὰ χαμένα πρὸς ὄφελος τοῦ ὑποπλοιάρχου τῆς κανονιέρας «Ποσειδῶν». Φλεγόμουνα ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ τοῦ πῶ ὅτι κατὰ πάσαν πιθανότητα θ' ἀπαλλασσόταν κι' ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Χίμσκικρ. Δὲν τόκωνα ἀπὸ φόβο (αὐτὸ ἦταν ἀκατανόητο, τὸ παραδέχομαι) μήπως ξυπνήσω τίς ὑποψίες του. "Ὡς ἂν μ' αὐτὸν τὸν πατέρα τῆς κωμωδίας, ὀλοπέλα στεροῦμένο ἀπὸ πονηριά, ἦταν δυνατὸ νὰ συμβῇ παρόμοιο πρᾶγμα!

Ήταν ἡ Φρέγυα, πού ἀρκετά παράξενα πρόφερε τὰ τελευταῖα λόγια γιά τὸ Χίμσκιρκ, κι' ἀκριβῶς μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια. Τὴν ὥρα τοῦ γεύματος, ὁ ὑποπλοίαρχος ξαναρχόταν ἐπίμονα στὴν ὁμιλία τοῦ γέρο-Νέλσων. Στὸ τέλος, ψιθύρισα μέσα μου: «Νὰ πάρη ὁ διάβολος τὸν ὑποπλοίαρχο!» Ἐβλεπα καλά πὼς καὶ ἡ νέα ἀρχίζε νὰ ἐκνευρίζεται κι' αὐτὴ.

—Καὶ δὲν ἦταν καθόλου καλά, δὲν εἶν' ἔτσι, Φρέγυα; Ἐξακολουθοῦσε νὰ μουρμουρίζη ὁ γέρο-Νέλσων, ἴσως αὐτὸ νὰ τὸν ἔκανε τόσο δύστροπο, τί λές, Φρέγυα; Φαινόταν ἄρρωστος, ὅταν μᾶς παράτησε ἔτσι ἀπότομα. Χωρὶς ἄλλο, κάτι θάχη καὶ στὸ σηκότι.

—Ω! θὰ γίνῃ στὸ τέλος καλά, φώναξε ἡ Φρέγυα μ' ἀνυπομονησία. Καὶ μὴν ἐξακολουθῆς νὰ συγχίζεσαι μ' αὐτόν, μπαμπᾶ. Καθὼς φαίνεται θ' ἀργήσης νὰ τὸν ξαναδῆς.

Τὸ βλέμμα πού μου'ριξε γι' ἀπάντησι στὸ διακριτικὸ μου χαμόγελο δὲν εἶχε καμμιάν εὐθυμία. Τὰ μάτια της φαινότανε βαθουλωμένα, τὸ πρόσωπό της εἶχε μελανιάσει σὲ δυὸ ὄρες μέσα. Εἶχαμε πολὺ γελάσει. Ἦταν κατ'ἀκόπη. Κατ'ἀκόπη ἀπὸ τὴν ἔλευσι τῆς ἀποφασιστικῆς στιγμῆς. Στὸ τέλος, εἰλικρινῆς, θαρραλέα, καὶ συνηθισμένη καθὼς ἦταν νὰ μὴν ὑπολογίῃ παρὰ μονάχα στὸν ἑαυτὸ της, χωρὶς ἄλλο θὰ εἶχε συναισθανθῆ βαθειὰ τὴ δύναμι καὶ τὸ βάρος τῆς ἀποφάσεώς της. Ἡ σφοδρότης μάλιστα τοῦ ἔρωτός της πού τὴν εἶχε παρασύρει στὸ σημεῖο τοῦτο θὰ ἦταν γιὰ κείνη μιὰ μεγάλη ἠθικὴ προσπάθεια, ὅπου προφανῶς εἰσχωροῦσε καὶ κάποια τύψεις. Διότι ἦταν πένια —κι' ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ τραπεζιοῦ, ὁ γέρο-Νέλσων (ἢ Νίλσεν) τὴν κοίταζε μὲ τὰ στρογγυλά του μάτια, τόσο παθητικὰ κωμικὸς, μὲ τὸ ἀγριωπὸ του ὄφρος, πού ἀληθινὰ θὰ μπορούσε νὰ συγκινήσῃ τὴν πιὸ ἀδιάφορη καρδιά.

Ἀποσύρθηκε νωρὶς στὸ δωμάτιό του γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ, ἐξετάζοντας τοὺς λογαριασμοὺς του πρὶν ἀποκοιμηθῆ. Μείναμε οἱ δύο μᾶς στὴ βεράντα ἀκόμα σχεδὸν μιὰν ὥρα, ἀλλὰ δὲν ἀνταλλάξαμε παρὰ σερνάμενες φράσεις γιὰ θέματα χωρὶς ἐνδιαφέρον, σὰν ἡ μακρὰ μᾶς συνομιλία τῆς ἡμέρας στὸ μόνο σπουδαῖο ζήτημα νᾶχε ἐξαντλήσει τὴν εὐαισθησία μας. Ὅμως ὑπῆρχε κάτι πού θὰ μπορούσε νὰ τὸ πῆ σ' ἕνα φίλο. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκανε. Χωριστήκαμε σιωπηλοί. Ἴσως φοβήθηκε πὼς σὰν ἀντρας πού ἤμουνα θὰ μου'λειπε ὁ κοινὸς νοῦς, ἴσως... Ὡ, Φρέγυα!...

Καθὼς κατέβαινα ἀπὸ τὸ κάθετο μονοπάτι πού ὤδη-

γοῦσε στὴν ἀποβάθρα, βρέθηκα μέσα στὴ σκιά τῶν βράχων καὶ τῶν θάμνων πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ τὴ σιλουέτα μιᾶς σκεπασμένης γυναίκας πού ἡ ἐμφάνισί της μ' ἐφόβισε στὴν ἀρχή. Εἶχε φανῆ ξεφνικὰ ἀπ' ἕνα βράχο, ἀνάμεσα στὸ δρόμο μου. Κατάλαβα ὅμως γρήγορα πὼς δὲ μπορούσε νὰ εἶναι παρὰ ἡ καμαριέρα τῆς Φρέγυας, μιὰ πορτογαλλίδα «μιγάς» ἀπὸ τὴ Μαλαισία. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ διέκρινες τὸ πρασινωπὸ της πρόσωπο καὶ τὰ λαμπρά της δόντια. Τὴν εἶχα παρατηρήσει κάποτε ἀπὸ μακρὰ, καθισμένη κάτω ἀπὸ τὴ σκιά ὀπωροφόρων δέντρων, νὰ χτενίζη καὶ νὰ πλέκη τὰ μακρὰ της μαῦρα μαλλιά ὅπως ὁ ἔβενος. Αὐτὸ φαινόταν πὼς ἦταν ἡ μόνη τῆς ἀσχολία ὅταν ἦταν ἐλεύθερη. Συχνὰ εἶχαμε ἀνταλλάξει νεύματα καὶ χαμόγελα, καὶ μάλιστα καὶ μερικὲς λέξεις. Ἦταν ἕνα ὠραῖο κορίτσι. Καὶ τὴν εἶχα δῆ μιὰ φορὰ πού ἔκανε διασκεδαστικοὺς κι' ἐκφραστικοὺς μορφασμοὺς πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τοῦ Χίμσκιρκ. Κατάλαβα (ἀπ' ὅτι μοῦ εἶχε πῆ ὁ Ζάσπαρ) πὼς τὰ ἤξερε ὅλα, σὰ μιὰ καμαριέρα κωμωδίας. Χωρὶς ἄλλο θὰ συνώδευε τὴ Φρέγυα στὸν ἀνώμαλο δρόμο τοῦ γάμου καὶ τῆς εὐτυχίας. Ποῖος λόγος τὴν ἔβανε νὰ σειέται καὶ νὰ λυγίεται ἔτσι τὸ βράδυ κοντὰ στὴν παραλία — ἐκτὸς κι' ἂν ἡ ἴδια ἦταν ἐρωτευμένη, ἀναρώτηθηκα. Μὰ δὲν ἔβλεπα κανένα στὰ Ἐφτά Νησιά πού νὰ μπορούσε, ἀπ' ὅσα ἤξερα, νὰ τὴν βολέψῃ. Ξεφνικὰ μοῦ ἦλθε ἡ ἰδέα πὼς περίμενε ἐμένα.

Δίστασε, τυλιγμένη ἀπὸ τὸ κεφάλι ἴσαμε τὰ πόδια, σὰ μιὰ δειλὴ σκιά. Προχώρησε ἕνα βῆμα, κι' ὅτι αἰσθάνθηκα δὲν ἐνδιαφέρει κανένα.

—Τί τρέχει; ρώτησα μὲ χαμηλὴ φωνή.

—Κανεὶς δὲν ξέρει πὼς βρίσκομαι ἐδῶ, ψιθύρισε.

—Καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς δῆ, ψιθύρισα ἐγώ.

Ὁ ψίθυρος τῶν λέξεων: «Φοβήθηκα τόσο» ἔφτασε στ' αὐτί μου. Τὴν ἴδια ἀκριβῶς στιγμὴ, σαράντα πόδια πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, ἀπὸ τὴ φωτισμένη ἀκόμα βεράντα, μᾶς ἦλθε ἀπροσδόκητη καὶ συγκινημένη, ἡ φωνὴ τῆς Φρέγυας πού, καθαρὴ καὶ κατηγορηματικὴ, φώναξε:

—Ἀντωνία.

Μὲ πνιγμένη κραυγὴ, ἡ διστακτικὴ γυναῖκα χάθηκε ἀπὸ τὸ μονοπάτι. Ἐνας θάμνος ἀναδεύθηκε πλάι μου, ἔπειτα βασιλεύσε πάλι ἡ σιωπὴ. Περίμενα μιὰ στιγμὴ, ἀποσβολωμένος. Τὰ φῶτα τῆς βεράντας σβύσανε. Στάθηκε ἀκόμα μιὰ στιγμὴ κι' ἔπειτα ξαναπῆρα τὸ δρόμο μου, ἴσαμε τὸ καράβι, πιὸ ἐκπληκτος παρὰ ποτέ.

Ἄν θυμοῦμαι ἰδιαίτερος καλὰ τίς περιστάσεις, περιστάσεις τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς, εἶναι γιὰ τὴν τούτῃ ὑπῆρξε

ἡ τελευταία φορά πού εἶδα τὸ μπουγκαλὸ τοῦ γέρο-Νέλ-
των. Σάν ἐφθάσα στὴ Σιγγαπούρη βρῆκα τηλεγραφήμα-
τα πού μ' ἀνάγκασαν ν' ἀποβιβάσθω ἀμέσως καὶ νὰ γυ-
ρίσω στὴν Εὐρώπη, χωρὶς ἀναβολή. Δὲν εἶχα οὔτε ἓνα λε-
πτὸ γιὰ χάσιμο γιὰ νὰ μπορέσω νὰ προφτάσω τὸ πλοῖο-
πού φευγε τὴν ἄλλη μέρα, ὅμως βρῆκα τὸν καιρὸ νὰ γρά-
ψω δυὸ σύντομα γράμματα, τὸ ἓνα στὴ Φρέγυα, τὸ ἄλλο
στοὺ Ζάσπαρ. Ἐπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἔγραψα μὲ τὴν ἀ-
νεσί μου μονάχα στὸν Ἄλλεν. Δὲν ἔλαβα καμμιά ἀπάν-
τησι. Ἀναζήτησα τὸν ἀδελφὸ τοῦ ἡ μᾶλλον τὸν ὁμογά-
λακτο ἀδελφὸ τοῦ, ἓναν ἀνθρωπάκο μελανιασμένο καὶ ἡ-
ρεμο, πού μὲ παρατήρησε προσεκτικὰ πάνω ἀπὸ τὰ γυα-
λιά του. Ὁ Ζάσπαρ ἦταν τὸ μόνο παιδί ἀπὸ τὸ δεύτερο
γάμο τοῦ πατέρα του, πράγμα πού δὲν ἄρεσε στὴν πρώτη
οἰκογένεια.

—Εἶπατε πὼς ἔχετε αἰῶνες ν' ἀκούσετε γι' αὐτόν, ξα-
νάπα πολὺ στενοχωρημένος. Μπορῶ νὰ σᾶς ρωτήσω τί θέ-
λατε νὰ πῆτε σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι μ' αὐτὸ τὸ «αἰῶνες»;

—Θέλω νὰ πῶ πὼς δὲν ἐνδιαφέρομαι καθόλου γιὰ θαυ-
τον, ἀπάντησε ὁ ἀνθρωπάκος, πού ξαφνικὰ γίνηκε γκρι-
νιάρης.

Δὲ μποροῦσα νὰ κατηγορήσω τὸ Ζάσπαρ πού δὲν ἔχα-
νε τὸν καιρὸ τοῦ ν' ἀλληλογραφή μ' ἓναν τόσο ἀνυπό-
φορο συγγενῆ. Ἀλλὰ γιατί δὲν ἔγραφε σὲ μένα, πού ἐπὶ
τέλους ἤμουνα ἓνας καλὸς τοῦ φίλος: ἓνας ἀρκετὰ καλὸς
τοῦ φίλος γιὰ νὰ βρῶ στὴ σιωπῆ τοῦ τὴ συγγνώμη τῆς λη-
ρμωσύνης, φυσικῆς σὲ μιὰ κατάστασι ἐξαιρετικῆς μακα-
ριότητος. Περίμενα μ' ἐπιείκεια: δὲν ἔλαβα τίποτα. Καὶ ἡ
Ἀνατολή φάνηκε νὰ ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὴ ζωὴ μου χωρὶς
καμμιά ἡχώ, σάν μιὰ πέτρα πού πέφτει σ' ἓνα πηγάδι.

Ἡ Φρέγυα δὲν ἠθέλε νὰ πάρῃ ἀπόφασι, ἡ ὁποία θὰ
καμμιά τὸν «καῦμένο τὸν μπαμπά». Ἀπὸ φυσικὸ τῆς δυσ-
σύγχυζε πρὸς ὅλους — δὲν εἶχε παρὰ μόνον στὸν ἑαυτοῦ
πιστοσύνη: Πρέπει ἄλλως τε νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει πὼς
οἱ γυναῖκες γενικῶς — θέλω νὰ πῶ οἱ λογικὲς γυναῖκες
ἀποφεύγουν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς ἱστορίες.

Ὅπως ξέρετε, ὁ Χίμσκικρ εἶχε φθάσει στὸν κόλπο τοῦ
Νέλτων λίγον καιρὸ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ζάσπαρ. Ἡ θεὰ τοῦ
βρῆκα, ἀγκυροβολημένου ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ μπου-
γκαλὸ, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ μοῦ εἶναι δυσάρεστη. Δὲν
ἀποβιβάστηκε ἀμέσως μετὰ τὴν ἀγκυροβολία βιαστικὰ,
ὅπως ἔκανε ὁ Ζάσπαρ. Ἀντιθέτως, ἔμεινε στοὺ κατάστρω-
μα μουρμουρίζοντας: κί ὅταν διέταξε νὰ ἐτοιμάσουν τὴ
βάρκα, μίλησε μὲ θυμό. Ἡ ὑπαρξὶ τῆς Φρέγυας, πού πα-
ρέσυρε τὸ Ζάσπαρ σ' ἓνα μακάριον ἐνθουσιασμό, ἦταν γιὰ

τὸν Χίμσκικρ μιὰ ἀφορμὴ μυστικῆς ὀδύνης κί ἐκνευριστι-
κῶν ὄνειροπολήσεων.

Περνώντας ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ βρῆκι, φώναξε μ' ἀναίδεια
καὶ ρώτησε ἂν ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ βρισκόταν ἐκεῖ. Ὁ Σούλτς,
κομπὸς καὶ καθαρὸς μὲ τὴ λευκὴ τοῦ τῆς ὥρας στολή,
ἔσκυψε πάνω ἀπὸ τὸ κατάρτι, βρίσκοντας τὴν ἐρώτησι
μᾶλλον διασκεδαστικῆ. Τὸ χαρούμενο βλέμμα τοῦ βυθί-
στηκε στὴ βάρκα τοῦ Χίμσκικρ κί ἀπάντησε μὲ τὶς πιὸ
εὐχάριστες μεταπτώσεις τῆς φωνῆς του: «Ὁ πλοίαρχος
Ἄλλεν πῆγε στὸ σπίτι, κυβερνήτα». Ὅμως, ξαφνικὰ ἄλ-
λαξε ἔκφρασι, ἀκούοντας τὸν ἄλλο νὰ γκρινιάζῃ ἀντὶ νὰ
εὐχαριστήσῃ: «Τί διάολο κάνετε αὐτοὺς τοὺς μορφα-
μοῦς»;

Εἶδε τὸν Χίμσκικρ ν' ἀποβιβάζεται, κί ἀντὶ νὰ διευ-
θύνεται πρὸς τὸ σπίτι, νὰ παίρνῃ ἓνα μονοπάτι ἀνάμεσα
στὶς φυτεῖες. Ἐκνευρισμένος ἀπὸ τὸν πόθο, ὁ Ὁλλανδὸς
συνήντησε τὸ γέρο-Νέλτων (ἡ Νίλσεν) στὰ στεγνωτήρια,
ἀπασχολημένο μὲ τὴν ἐπιθεώρησι τῆς ἐσοδείας τοῦ κα-
πνοῦ του, πού, μολονότι ἦταν λίγη, ἦταν ὅμως ποιότητος
ἐξαιρετικῆς, πράγμα πού τὸν ἐνθουσίαζε. Ὁ Χίμσκικρ σὲ
λίγο ἔδωσε τέλος στὴν ἀπλοϊκὴ αὐτὴ εὐτυχία. Κάθισε κον-
τὰ στοὺ γέρο καὶ χάρις σὲ μιὰ σοφὰ ὑπολογισμένη κου-
βέντα, τὸν ἐνεύρωσε τόσο πού ὁ ἰδρώτας τοῦ ἔσταξε σὲ
χοντρές σταγόνες, ἂν καὶ προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ τὴν κα-
τάστασί του. Ἦταν μιὰ φριχτὴ συνομιλία γιὰ τὶς «ἀρχές»
καὶ ὁ γέρο - Νέλτων προσπαθοῦσε ν' ἀμυνθῆ. Ἄν
ἔκανε δουλειὲς μὲ τοὺς Ἄγγλους ἐμπόρους, αὐτὸ γινόταν
γιατὶ ἔπρεπε νὰ πουλήσῃ τὴν ἐσοδεία του. Δείχτηκε ὅσο
μποροῦσε συμβιβαστικὸς κί αὐτὸ ἐξενεύρισε πιὸ πολὺ τὸν
Χίμσκικρ πού τὸν κατέτρωγε ἓνα ἐξαντλητικὸ πάθος.

—Κί ὁ χειρότερος ἀπ' ὅλους εἶν' αὐτὸς ὁ Ἄλλεν, φώ-
ναξε μὲ λύσσα. Ὁ ἀγαπητὸς μας φίλος, ἔ; Ἀφήσατε καὶ
ἦρθαν ἓνα σωρὸ Ἄγγλοι. Δὲν θὰ ἔπρεπε ποτὲ νὰ σᾶς ἀ-
φήσουν νὰ ἐγκατασταθῆτε ἐδῶ. Ποτέ. Τί δουλειὰ κάνει
τώρα ἐδῶ;

Ὁ γέρο-Νέλτων (ἡ Νίλσεν), πολὺ ταραγμένος, δήλω-
σε πὼς ὁ Ζάσπαρ Ἄλλεν δὲν ἦταν καθόλου φίλος του.
Διόλου φίλος του, μὰ διόλου. Εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ κείνον
τρὶς τόννους ρύζι γιὰ νὰ θρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους του. Μή-
πως ἦταν αὐτὸ ἀπόδειξι φιλίας; Ὁ Χίμσκικρ στοὺ τέλος ξέ-
σπασε κί ἀποκάλυψε τὴ σκέψι πού τὸν κατέτρωγε.

—Ναί. Νὰ σᾶς πουλήσῃ τρεῖς τόννους ρύζι καὶ νὰ φλερ-
τάρῃ τρεῖς μέρες μὲ τὴν κόρη σας. Σᾶς μιλῶ σὰ φίλος,
Νέλσεν. Αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ. Σᾶς ἀνέχονται
ἐδῶ μονάχα.

Ὁ γέρο-Νέλσων συγκρατήθηκε. Αὐτὸ δὲ μπορούσε ὁ μωσ νὰ ἐξακολουθήσῃ. Φυσικά! Καὶ βέβαια αὐτὸ δὲν θὰ ἐξακολουθοῦσε! Ἦταν ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Μὰ ἡ κόρη του δὲν ἐνδιαφερόταν καθόλου γι' αὐτὸ τὸ παλληκάρι καὶ ἦταν ἀρκετὰ λογικὴ γιὰ νὰ μὴν ἐρωτηθῆ ἕναν ὁποιονδήποτε. Μὲ πολλὴ σοβαρότητα ἐμπιστεύθηκε στὸν Χίμσκικρ τὸ προσωπικὸ του αὐτὸ συναίσθημα τῆς ἀπόλυτης ἀσφαλείας.

—Ξέρετε ἀρκετὰ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, εἶπε γκρινιάζοντας.

—Ἀλλὰ ξέρω πῶς νὰ φερθῶ, ἐπέμενε ὁ γέρο-Νέλσων, θέλοντας ν' ἀντισταθῆ στὴν ἀμφιβολία ποὺ γεννιόταν μέσα στὸ μυαλό του. Ἡ ἴδια ἡ κόρη μου! Μέσα στὸ σπίτι μου, καὶ δὲ θὰ τὸ ἤξερα! Ἄντε! Ὁραῖο ἀστεῖο, ὑποπλοίαρχε.

—Φαίνεται ὅτι συνεννοοῦνται περίφημα μαζί, παρατήρησε ὁ Χίμσκικρ μὲ κακία. Φαντάζομαι πῶς θὰ βρίσκονται τώρα μαζί, πρόσθεσε, ἐνῶ ἕνας ζωηρὸς πόνος ἀλλάζε σὲ παράξενο μορφασμὸ τὸ κοροῦδευτικὸ του χαμόγελο.

Ὁ καύμενος ὁ Νέλσων τὸν ἐσταμάτησε μὲ μιὰ χειρονομία. Αὐτὴ ἡ ἐπιμονὴ τὸν πείραζε ἐξαιρετικὰ κι' ἀρχίζε μάλιστα νὰ τὴ βρίσκη ἀνόητη.

—Ἐλάτε, ἐλάτε, ὑποπλοίαρχε, ἀκούστε με κι' ἀνεβήτε λοιπὸν στὸ σπίτι νὰ πάρετε ἕνα ποτῆρι κρασί πρὶν νὰ φάμε. Φωνάζετε τὴ Φρέγυα. Πρέπει νὰ τακτοποιήσω αὐτὸ τὸν καπνὸ γιὰ τὴ νύχτα, θάρθω σὲ λίγο.

Ὁ Χίμσκικρ δὲν ἔμεινε ἀδιάφορος σ' αὐτὴ τὴν πρόταση. Κολάκευε τὴν κρυφὴ του ἐπιθυμία ποὺ δὲν ἦταν φυσικὰ τὸ πιστό. Ὁ γέρο-Νέλσων ἀπὸ πίσω τοῦ φώναζε νὰ καθίσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ καπνίσῃ: Στὴ βεράντα ὑπῆρχε ἕνα κουτί μὲ ποῦρα.

Ὁ γέρο-Νέλσων ἤθελε νὰ πῆ τὴ βεράντα τοῦ δυτικοῦ μέρους, ἐκείνη ποὺ χρησίμευε γιὰ σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ καὶ εἶχε τρία ὠραῖα στόρια. Ἡ ἀνατολικὴ βεράντα, ποὺ ἦταν ὀλόκληρη γιὰ τὴν ἀτομικὴ του χρῆσι, ὅπου φύσαγε καὶ ξεφύσαγε, δείχνοντας ἔτσι ὅλη τὴν ἀμχανία του, ἦταν στολισμένη μὲ στερεῆς μικρὲς τέντες ἀπὸ караβόπανο. Πρὸς τὸ μέρος τοῦ βορρᾶ δὲν ὑπῆρχε πραγματικὰ βεράντα. Ἦταν μᾶλλον μπαλκόνι. Δὲν συγκοινωνοῦσε μὲ τ' ἄλλα καὶ πήγαινε καιεὶς ἐκεῖ ἀπὸ ἕνα ἐσωτερικὸ διάδρομο. Ἦταν ἕνα μέρος ἀποτραβηγμένο, κατάλληλο γιὰ τὰ σιωπηλὰ ὀνειροπολήματα μιᾶς νέας καὶ γιὰ τοὺς φαινομενικὰ χωρὶς ἔννοια λόγους, ποὺ, ὅταν ἀνταλλάσσονται μετὰξὺ ἐνὸς νέου καὶ μιᾶς νέας, παίρνουν τὶς πιὸ ποικίλες σημασίες.

Ἡ βορεινὴ τούτῃ βεράντα ἦταν στολισμένη ἀπὸ ἀναρχητικὰ φυτὰ. Ἡ Φρέγυα, ποὺ ἡ κάμαρά της ἦταν ἀπ' αὐτὸ τὸ μέρος, τὴν εἶχε ἐπιπλώσει σὰν ἕνα μπουντουάρ, μὲ καρέκλες ψάθινες κι' ἕνα σοφά. Σ' αὐτὸν τὸ σοφά, ὁ Ζάσπαρ κι' ἐκείνη καθόντανε τόσο κοντὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατὸ στὸν ἀτελεῖ τούτον κόσμον, ὅπου εἶν' ἀδύνατο σ' ἕνα σῶμα νὰ βρίσκεται σὲ δυὸ θέσεις συγχρόνως, ὅσο καὶ σὲ δυὸ σῶματα νὰ βρίσκονται σὲ μιὰ θέσι μαζί. Εἶχαν περάσει ἐκεῖ ὅλο τ' ἀπόγευμα καὶ δὲ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ἡ συνομιλία τους ἦταν ἐντελῶς χωρὶς λογικὴ. Ἐπειδὴ τὸν ἀγαποῦσε μὲ δικαιολογημένη ἀνησυχία, μὲ τὸ φόβο μήπως τὸν δῆ νὰ συντριβῆ ἀπὸ καμμιά ἀνόητη ἀπρονοησία, ἡ Φρέγυα τοῦ μιλοῦσε μὲ μετριοπάθεια. Ὅσο γιὰ κείνον, ὅσο ἦταν νευρικὸς κι' ἀπότομος ὅταν βρισκόταν μακριὰ της, τόσο, στὴ θέα της, κυριαρχοῦσε πάνω του ἡ ἔκστασις ποὺ ἐνιωθε τὸν ἑαυτὸ του ἀγαπημένο. Γυῖος ἡλικιωμένου πατέρα, ἔχοντας γρήγορα χάσει τὴ μητέρα του, φευγάτος ἐντελῶς νέος γιὰ τὴ θάλασσα, δὲν εἶχε καμμιά πείρα στὸ κεφάλαιο τῆς τρυφερότητος.

Σὲ τούτῃ τὴν ξεμοναχιασμένη βεράντα, προφυλαγμένη ἀπὸ τὰ φυλλώματα, τὴ βραδυὴ αὐτῆ ὥρα, ἀντίκυψε καὶ πιάνοντας τὰ χέρια τῆς Φρέγυας, ἀρχισε νὰ τὰ φιλῆ τὸ ἕνα ἔπειτα ἀπὸ τ' ἄλλο, ἐνῶ ἐκείνη χαμογελοῦσε καὶ τὸν κοιτάζε μὲ συμπόνια, γεμάτη καλωσύνη. Τὴν ἴδια αὐτὴ στιγμὴ ὁ Χίμσκικρ, ἐρχόμενος ἀπὸ τὸ βορεινὸ μέρος, πλησίαζε στὸ σπίτι.

Ἡ Ἄντωνία ἀγρυπνοῦσε ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος. Ἀλλὰ δὲν ἐπιτηροῦσε καλά. Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε ἤξερε πῶς ἡ νεαρά της κυρία κι' ὁ πλοίαρχος «Μπονιτὸ» ἦταν ἐτοιμοὶ ν' ἀποχωρισθοῦν. Πηγαινοερχόταν στὸν σκοτισμένον αὐτὸν ἀνθῶνα, μ' ἕνα λουλοῦδι στὰ μαλλιά, σιγοτραγουδώντας, ὅταν ἐξαφνικὰ δυὸ βήματα μακριὰ της, ἀντίκυψε τὸν ὑποπλοίαρχο νὰ ζετρυπῶν πρὶν ἀπὸ ἕνα δέντρο. Ἐκανε ἕνα πήδημα στὰ πλάγια σὰν τρομαγμένο ἐλάφι, ὅμως ὁ Χίμσκικρ, ποὺ κατὰλαβε ἀμέσως τί ἔκανε, ὠρμησε πάνω της, τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ βάζοντας τὸ ἄλλο του χέρι στὸ στόμα της, εἶπε:

—Ἄν κουνηθῆς, θὰ σοῦ στρίψω τὸ λαρύγγι.

Ἡ ἀγριότης αὐτῆς τῆς εἰκόνας κατατρόμαξε τὴ δυστυχισμένη κοπέλλα. Ὁ Χίμσκικρ εἶχε πολὺ καλὰ δῆ στὴ βεράντα τὸ ξανθὸ κεφάλι τῆς Φρέγυας καὶ ἐν' ἄλλο κεφάλι κοντὰ της. Δὲ δυσκολεῦτήκε νὰ σύρῃ τὴ νέα μαζί του, ἀπὸ ἕνα ἐλικοειδὲς μονοπάτι, πρὸς τὶς ἀποθήκες, ὅπου μὲ μιὰ σπρωξιὰ τὴν ἐξαπέστειλε πρὸς τὴ διεύθυνσι

τῶν καλαμένιων καλυβῶν, προωρισμένων γιὰ τὴν ὑπηρεσία.

Ἐμοιαζε πολὺ μὲ τὴν πιστὴ θαλαμηπόλο τῆς ἰταλικῆς κωμῳδίας, ἀλλά, φοβισμένη, χωρὶς οὔτε μιὰ κραυγὴ, ἔπρεξε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κοντὸ παχουλὸν αὐτὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ μαῦρα μάτια ποῦ ἦ γροθιά του εἶχε τὴ στερεότητα μιᾶς βίδας. Τρέμοντας σύγκορμη, ἐξαιρετικὰ τρομαγμένη καὶ συγκρατῶντας ὁμως τὸ γέλιο τῆς, τὸν εἶδε νὰ μπαίνει στὸ σπίτι ἀπὸ τὸ πίσω μέρος.

Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ μπουγκαλὸ ἦταν διηρημένο ἀπὸ δύο διαδρόμους, ποῦ διασταυρωνόνταν στὴ μέση. Τὸν ἔφτασε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, στρέφοντας ἐλαφρὰ τὸ κεφάλι ἀριστερὰ, ὁ Χίμσκικρ βεβαιώθηκε γιὰ τὴν οἰκειότητα ποῦ τόσο ἀπολύτως διέψευδε τὴν πεποίθησι τοῦ γέρο-Νέλσων, ὥστε ζαλίστηκε σχεδὸν, ἐνῶ τὸ αἷμα του ἀνέβαινε στὸ κεφάλι. Δυὸ λευκὲς φόρμες ποῦ ξεχώριζαν στὸ φῶς στεκόντανε σὲ μιὰ στάσι ποῦ δὲν ἄφινε καμμιά ἀμφιβολία. Ἡ Φρέγυα ἔσφιγγε μὲ τὰ μπράτσα τῆς τὸ λαϊμὸ τοῦ Ζάσπαρ. Τὰ πρόσωπά τους ἦτανε κολλημένα τὸ ἓνα στ' ἄλλο, καὶ ὁ Χίμσκικρ ἀπομακρύνθηκε, ἐνῶ ἓνα κύμα ἀπὸ βλαστήμιες τὸν ἔπνιγε. «Ὅταν βρέθηκε στὴ δυτικὴ βεράντα, σκόνταψε πάνω σὲ μιὰ καρέκλα κι' ἄφησε τὸν ἑαυτὸ του νὰ πέσῃ σὲ μιὰν ἄλλη, ὡσάν τὰ πόδια του νὰ ξέφευγαν κάτω ἀπ' αὐτόν. Εἶχε ἀπὸ πολὺν καιρὸ συνηθίσει νὰ νομίζῃ τὴ Φρέγυα δική του. «Ἐτσι δέχεστε σεῖς τοὺς ἐπισκέπτες σας...» σκέφθηκε, τόσο ἐξαγριωμένος ποῦ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ βρῇ ἓνα ὑβριστικὸ ἐπίθετο.

Ἡ Φρέγυα τραβήχτηκε καὶ πρόβαλε τὸ κεφάλι τῆς.

—Κάποιος μπῆκε, ψιθύρισε.

Ὁ Ζάσπαρ, ποῦ τὴν κρατοῦσε σφιχτὰ ἀγκαλιασμένη πάνω του, καθὼς τὴν κοίταζε, πρόφερε ἤρεμα:

—Ὁ πατέρας σας.

Ἡ Φρέγυα χαλάρωσε τὸ ἀγκάλιασμά τῆς, μὰ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὸν διώξῃ ἐντελῶς.

—Νομίζω πὼς εἶναι ὁ Χίμσκικρ! ψιθύρισε.

Βυθίζοντας στὰ μάτια τῆς τὸ βλέμμα του μὲ μιὰ γαλήνια ἔκστασι, τὸ ἄκουσμα αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τὸν ἔκανε νὰ χαμογελάσῃ ἀόριστα.

—Ὁ βλάκας αὐτὸς διασκεδάζει, καταστρέφοντας τὶς σηματοῦρες μου στὴν ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ, ψιθύρισε.

Δὲν ἔδινε καμμιά σημασία στὴν ὑπαρξί τοῦ Χίμσκικρ, ἡ Φρέγυα ὁμως ἀναρωτιόταν μήπως τοὺς εἶχε δῆ.

—Ἄφησέ με, χρυσέ μου, εἶπε μὲ χαμηλὴ φωνή, ἀλλ' ἀποφασιστικά.

Ὁ Ζάσπαρ ὑπάκουσε, κι' ὀπισθοχωρῶντας ἀμέσως, ἐ-

ξασκολούθησε νὰ θαυμάζῃ τὸ πρόσωπο τῆς Φρέγυας.

—Πρέπει νὰ πάω νὰ δῶ, σκέφτηκε ἐκείνη ἀνήσυχη.

Τὸν διέταξε βιαστικά νὰ τὴν περιμένῃ λίγο, νὰ περάσῃ στὴν ἄλλη βεράντα καὶ νὰ καπνίσῃ ἡσυχὰ ἓνα ποῦρο πρὶν ἐμφανισθῇ.

—Μὴ μείνετε ἀργὰ ἀπόψε.

Αὐτὴ ἦταν ἡ τελευταία τῆς συμβουλή πρὶν τὸν ἀφήσῃ.

Ἐπειτα ἡ Φρέγυα διευθύνθηκε μ' ἀνάλαφρο καὶ γρήγορο βῆμα πρὸς τὴ βεράντα ποῦ ἦταν πρὸς τὰ δυτικά. Περνῶντας ἀπὸ τὴν πόρτα, κατέβασε μὲ τρόπο τὰ παραπετάσματα τῆς ἄκρης τοῦ διαδρόμου, ὥστε νὰ καλύψῃ τὴν ἀποχώρησι τοῦ Ζάσπαρ. Μόλις τὴν εἶδε, ὁ Χίμσκικρ σηκώθηκε ἀπότομα σὰ νὰ θελε νὰ ριχτῇ ἀπάνω τῆς. Ἐκείνη στάθηκε καὶ αὐτὸς τὴ χαιρέτησε μὲ ὑπερβολικὴ ἐπισημότητα. Ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς ἀγανάκτησε ζωηρὰ τὴ Φρέγυα.

—ὦ! ἐσεῖς εἰσθε, κύριε Χίμσκικρ; Τί κάνετε;

Ἡ φωνὴ τῆς εἶχε τὸ συνηθισμένο τόνο. Δὲν μπορούσε νὰ διακρίνῃ ἐντελῶς τὸ πρόσωπό τῆς μέσα στὸ μισοσκόταδο τῆς βεράντας. Δὲν τολμοῦσε νὰ μιλήσῃ, ἀν καὶ ὅτι εἶχε δῆ, τὸν ἔκανε νὰ λυσσάξῃ. Κι' ὅταν ἐκείνη πρόσθεσε μὲ γαλήνη: «Ὁ μπαμπὰς θάρρη σὲ λίγο», νοερά τὴν ἔβρισε μὲ τὰ χειρότερα λόγια, χωρὶς κανέναν ἦχος νὰ βγῇ ἀπὸ τὰ συσπασμένα του χεῖλη.

—Εἶδα τὸν πατέρα σας. Μιλήσαμε μαζὶ πρωτύτερα κοντὰ στὰ στεγνώτηρια. Μοῦ εἶπε πράγματα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα. ὦ! ἐξαιρετικά...

Ἡ Φρέγυα κάθησε. Σκεπτόταν: «Μὰς εἶδε, αὐτὸ εἶναι βέβαιο». Δὲ ντρεπόταν γι' αὐτὸ καθόλου. Φοβόταν μονάχα καμμιάν ἀνόητη ἢ στενόχωρη περιπλοκή. Ἀλλὰ δὲ μπορούσε νὰ φαντασθῇ σὲ τί σημεῖο ὁ Χίμσκικρ (μέσα στὴ σκέψι του) τὴν εἶχε κάνει δική του. Προσπάθησε ν' ἀνοίξῃ συνομιλία.

—Φθάσατε ἀπὸ τὸ Πάλεμπαγκ, ὑποθέτω;

—Ἐ; πὼς; ὦ! ναι! Ἐφθασα ἀπὸ τὸ Πάλεμπαγκ. Χά! χά! χά! ὦ! ἔξερετε τί μοῦ εἶπε ὁ πατέρας σας; Μοῦ εἶπε πὼς φοβόταν μήπως πλήττετε ἐδῶ πέρα.

—Καὶ ὑποθέτω πὼς θὰ πάτε ταξίδι στὰ νησιά τῆς Μαλαισίας, ἐξασκολούθησε ἡ Φρέγυα ποῦ ἐπιθυμοῦσε νὰ μάθῃ, ἀν ἦταν δυνατὸ, καμμιά χρήσιμη πληροφορία γιὰ τὸ Ζάσπαρ. Διότι ἦταν πάντα ἱκανοποιημένη ὅταν ἤξερε πὼς οἱ δυὸ αὐτοὶ ἄντρες βρισκόντανε μακριὰ καμμιά ἑκατοντάδα μίλλια, ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὅταν δὲν τοὺς εἶχε κάτ' ἀπὸ τὰ μάτια τῆς.

Ὁ Χίμσκικρ γκρίνιαζε μὲ ἀγανακτικὸ ὕφος:

—Μάλιστα, στή Μαλαισία. (Έξακολουθοῦσε νὰ κοιτάζει τὴ μισοσκάτεινη σιλουέττα της). Ὁ πατέρας σας βρίσκει πὼς εἶναι πολὺ ἥσυχα ἐδῶ γιὰ σὰς. Σὰς τὸ λέγω, θεσποινίς Φρέγυα. Δὲν ὑπάρχει στὴ γῆ ἕνας τόπος τόσο ἥσυχος ὥστε μιὰ γυναῖκα νὰ μὴν μπορῆ νὰ βρῆ μιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ κοροϊδέψῃ κάποιον.

Ἡ Φρέγυα σκέφτηκε: «Δὲν θὰ τὸν ἀφήσω νὰ μὲ προκαλέσῃ». Ὁ «μπόυ» Τάμιλ, ποὺ ἦταν ὁ κυριώτερος ὑπῆρτης τοῦ Νέλσων, μπήκε, φέρνοντας τὰ φῶτα. Μὲ πολλὲς λεπτομέρειες τοῦ εἶπε ποῦ ν' ἀκουμπήσῃ τὶς λάμπες καὶ τὸν διέταξε νὰ φέρῃ τὸ δίσκο μὲ τὸ τζίν καὶ νὰ πῆ στὴν Ἀντωνία νᾶρθῃ στὸ μπουγκαλό.

—Πρέπει νὰ σὰς ἀφήσω μόνο γιὰ μιὰ στιγμή, κύριε Χίμσκιρκ, εἶπε.

Κι' ἐπῆγε στὸ δωμάτιό της ν' ἀλλάξῃ φόρεμα. Ντύθηκε γρήγορα, γιατί βιαζόταν νὰ γυρίσῃ στὴ βεράντα πρὶν ὁ πατέρας της καὶ ὁ ὑπαπλοίαρχος συναντηθοῦν μαζί. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ λογάριζε νὰ δώσῃ ἢ ἴδια τὴν κατεύθυνσι τῆς συνομιλίας μεταξὺ τους. Ἡ Ἀντωνία ὅμως, ἀκόμα κατατρομαγμένη, τῆς ἔδειξε στὸ μπράτσο της μιὰ μελανιά ποὺ ἀγανάκτησε τὴ Φρέγυα.

—Βγῆκε ἀπὸ τὸ θάμνο καὶ ρίχτηκε πάνω μου σὰν τίγρις, εἶπε ἡ νέα, γελώντας νευρικά καὶ μὲ βλέμμα φοβισμένο.

—Τὸ κτήνος! σκέφθηκε ἡ Φρέγυα. Εἶχε λοιπὸν τὴν πρόθεσι νὰ μὰς κατασκοπεύῃ.

Ἦταν ἔξω φρενῶν, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τοῦ χοντροῦ αὐτοῦ Ὀλλανδοῦ, μέσα στὸ λευκὸ του πανταλόνι, φαρδὺ στοὺς γοφούς καὶ στενὸ κάτω, μὲ τὶς πλατειῆς του ἐπωμίδες, καὶ τὸ σφαιρικό του μαῦρο κεφάλι, νὰ τὴν κοιτάζῃ στὸ φῶς τῆς λάμπας, τῆς ἔφερνε ἀποτροπισμὸ συγχρόνως καὶ γέλια.

Ἐπειτα ἡ ἀνησυχία τὴν ξανάπιασε. Οἱ ἀνοησίες τῶν τριῶν αὐτῶν ἀνδρῶν τῆς ἔδιναν δικαιολογημένες ἀφορμές: ἡ τόλμη τοῦ Ζάσπαρ, οἱ φόβοι τοῦ πατέρα της, ἡ ἐρωτική τρέλα τοῦ Χίμσκιρκ. Δὲν αἰσθανόταν παρὰ τρυφερότητα γιὰ τοὺς πρώτους, καὶ πῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ δράσῃ μὲ ὄλην τὴν γυναικείαν διπλωματία. «Ὁλ' αὐτά, σκέφτηκε, πρέπει νὰ τελειώσουν μιὰ γιὰ πάντα καὶ πολὺ γρήγορα».

Στὴ βεράντα, ὁ Χίμσκιρκ, χαμένος σὲ μιὰ καρέκλα, μὲ τὰ πόδια ἀπλωμένα, μὲ τὸ λευκὸ του κασκέτο πάνω στὴν κοιλιά του, ἀφινόταν νὰ τὸν κυριεύῃ μιὰ ἀκατάσχετη ὄργη, ἀπολύτως ἀκατανόητη γιὰ μιὰ γυναῖκα ὅπως ἡ Φρέγυα. Τὸ πηγούνι του ἀκουμποῦσε στὸ στήθος του καὶ τὰ

μάτια του ἦταν καρφωμένα στὶς μύτες τῶν παπουτσιῶν του. Ἡ Φρέγυα παραμόνευε πίσω ἀπὸ τὸ παραπέτασμα. Ἦταν ἀκίνητος. Ἦταν γελοῖος. Ἡ ἀπόλυτη ὅμως αὐτὴ ἀκίνησία ἔκανε ἐντύπωσι. Ἄλλαξε δρόμο κατὰ μῆκος τοῦ διαδράμου ἴσαμε τὴν ἀνατολικὴν βεράντα, ὅπου ὁ Ζάσπαρ καθόταν ἥσυχος μέσα στὸ σκοτάδι, ὅπως τοῦ τὸ εἶχαν ζητήσει, σὰν ἕνα φρόνιμο ἀγοράκι.

Σφύριξε: «Ψίτ!» Μ' ἕνα πῆδημα βρέθηκε κοντὰ της.

—Νὰ με. Τί συμβαίνει; ψιθύρισε.

—Εἶν' αὐτὴ ἡ κατσαρίδα, εἶπε σιγὰ μὲ δισταγμό.

Μὲ τὴν ἐντύπωσι τῆς ἀπαισίας ἀκίνησίας τοῦ Χίμσκιρκ, εἶχε σχεδὸν ἀποφασίσει νὰ πῆ στὸ Ζάσπαρ ὅτι τοὺς εἶχε δῆ. Ἀλλὰ δὲν ἦταν καθόλου βεβαία ἂν ὁ Χίμσκιρκ θὰ ἔλεγε τίποτα στὸν πατέρα της — κι' αὐτὸ φυσικά, ἂν γινόταν, δὲ θὰ γινόταν ἐκεῖνο τὸ βράδυ.

Πείστηκε γρήγορα πὼς τὸ καλύτερο ποὺ εἶχε νὰ κάνῃ ἦταν νὰ κρατᾶ τὸ Ζάσπαρ ὅσο τὸ δυνατόν πρὸ μακριά.

—Τί ἔκανε; ἐρώτησε μὲ ἥσυχία ὁ Ζάσπαρ.

—Ὁ! τίποτα! τίποτα! Εἶναι ἐκεῖ κάτω καὶ φαίνεται θυμωμένος. Ἀλλὰ ξέρετε πὼς περνάει τὸν καιρὸ τοῦ στενωχωρώντας τὸν μπαμπᾶ.

—Ὁ μπαμπᾶς σας δὲν εἶναι διόλου λογικός, εἶπε ὁ Ζάσπαρ μὲ τόνο ἀποφθεγματικό.

—Δὲν ξέρω, ἀπάντησε μὲ τόνο δύσπιστο.

Ὁ φόβος ποὺ οἱ ἀρχὲς ἐνέπνεαν στὸ γέρο-Νέλσων εἶχε ἐπιδράσει στὴ νέα, ἀφοῦ νύχτα μέρα ζοῦσε σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα.

—Δὲν ξέρω. Ὁ μπαμπᾶς φοβάται μήπως καταντήσῃ ζητιάνος, καθὼς λέει, στὰ γεράματά του. Ἄκουσε, χρυσέ μου, καλύτερα νὰ φύγῃς αὐριο.

Ὁ Ζάσπαρ εἶχε ἐλπίζει πὼς θὰ περνοῦσε ἀκόμα ἐν' ἀπόγευμα μὲ τὴ Φρέγυα, ἐν' ἀπόγευμα εἰρηνικῆς εὐτυχίας μὲ τὴ νέα πλάϊ του καὶ μὲ τὸ βρῖκι κάτω ἀπὸ τὰ μάτια του, φανταζόμενος τὴ μελλοντικὴν του εὐτυχία. Ἡ σιωπὴ του ἐξέφρασε εὐγλωττα τὴν ἀπογοήτευσίν του, καὶ ἡ Φρέγυα μποροῦσε νὰ τὸ νιώσῃ. Κι' αὐτὴ ἦταν ἀπογοητευμένη. Ἄλλ' αὐτὴ ἔπρεπε νᾶναι λογική.

—Δὲ θάχουμε οὔτε μιὰ στιγμή δική μας μ' αὐτὴ τὴν κατσαρίδα στὸ σπίτι, εἶπε μὲ βιαστικὴ φωνή. Τότε γιατί νὰ μείνετε; Δὲ θὰ φύγῃ ὅσο τὸ βρῖκι θὰ εἶναι ἐδῶ. Ξέρετε καλὰ πὼς δὲ θὰ φύγῃ.

—Θᾶπρεπε νὰ τὸν καταγγείλουμε γιὰ τὴν τεμπελιά του, ψιθύρισε ὁ Ζάσπαρ μ' ἕνα πειραγμένο γέλιο.

—Νὰ εἰσθε ἔτοιμος γιὰ νὰ φύγετε μόλις χαράξῃ, τοῦ σύστησε ἡ Φρέγυα μέσα σὲ μιὰ πνοή.

Τὴν κρατοῦσε κοντά του, ὅπως ἕνας ἐρωτευμένος. Τοῦ ἔκανε αὐτὲς τὶς συστάσεις χωρὶς ζωηρότητα, γιατί τῆς κόστιζε νὰ τὸν διώξῃ. Ἐκεῖνος τῆς ψιθύρισε στ' αὐτί, ἀγκαλιάζοντάς τὴν ἀπὸ τῆ μέση:

—Τὴν προσεχῆ φορά πού θά ξαναβρεθοῦμε, τὴν προσεχῆ φορά πού θά σὰς κρατῶ ἔτσι σφιχτά, θά εἶναι στὸ πλοῖο. Ἐσεῖς κι' ἐγώ, πάνω στὸ βρῖκι... «Ὀλος ὁ κόσμος, ὀλόκληρη ἡ ζωὴ μας.

Τότε ξέσπασε:

—Πῶς μπορῶ νὰ περιμένω; Ἐχῶ ἕναν τέτοιο πῶθο νὰ σὰς ἀρπάξω ἀμέσως. Θάθελα νὰ τρέξω κρατῶντας σὰς στὴν ἀγκαλιά μου... Ἐως κάτω, στὸ μονοπάτι... χωρὶς νὰ πᾶρω ἀνασπνοή... χωρὶς ν' ἀγγίξω τὴ γῆ...

Ἐκεῖνη ἦταν ἀκίνητη. Ἄκουε ν' ἀντηχῆ στὴ φωνὴ του ὁ τόνος τοῦ πάθους. Σκεπτόταν πῶς ἂν ἔλεγε «ναί», ὅσο σιγὰ κι' ἂν μποροῦσε, πῶς ἂν συμφωνοῦσε μ' ἕναν στεναγμό, θά τὸ ἔκανε. Ἦταν ἱκανὸς νὰ τὸ κάνῃ... Χωρὶς ν' ἀγγίξῃ τὴ γῆ. Ἐκλείσει τὰ μάτια τῆς κι' ἄρχισε νὰ χαμογελάῃ μέσα στὸ σκοτάδι παρασυρμένη ἀπὸ μιὰ γλυκύτατη ζαλάδα, ἀφέθηκε, μιὰ στιγμή, στὴν ἀγκαλιά του. Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμα προφθάσῃ νὰ σφίξῃ περισσότερο τὸ ἀγκάλισμά του, τοῦ εἶχε ἤδη ξεφύγει, κι' ἕνα βῆμα μακριὰ του, ἦταν τώρα κυρία τοῦ ἑαυτοῦ τῆς.

Τέτοια ἦταν ἡ σταθερότης τῆς Φρέγυας. Συγκινήθηκε ἀπὸ τὸν βαθὺν ἀναστεναγμὸ πού, ἀπὸ τ' ὠχρὸ πρόσωπο τοῦ ἀκίνητου Ζάσπαρ, ἔφθασε ἴσαμ' αὐτή.

—Εἶσθε ἕνας τρελός, τοῦ εἶπε ριγῶντας. Ἐπειτα ἄλλαξε τόνο: —Κανεὶς δὲ θά μποροῦσε νὰ μὲ κλέψῃ. Οὔτε καὶ σεῖς ἀκόμα. Δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνες πού κλέβονται.

Ἡ δύναμις αὐτῆς τῆς ὁμολογίας ἔκανε νὰ ταλαντευθῇ λίγο ἡ λευκὴ τῆς σιλουέττα. Ἐπειτα ξανοίχτηκε:

—Δὲν σὰς ἀρκεῖ νὰ ξέρετε πῶς μ' ἔχετε... πῶς μ' ἔχετε παρασύρει; πρόσθεσε μὲ τρυφερότητα.

Ἐκεῖνος ψιθύρισε μιὰ χαϊδευτικὴ λέξι κι' αὐτὴ ἔξακολούθησε:

—Σὰς τὸ ὑποσχέθηκα, σὰς εἶπα πῶς θάρθῶ καὶ θάρθῶ μὲ τὴν ἴδια μου τὴ θέλησι. Θά μὲ περιμένετε στὸ πλοῖο. Θ' ἀνέβω τὴ σκάλα, ὀλομόναχη, θά σὰς συναντήσω στὴ γέφυρα καὶ θά σὰς πῶ: «Νά με». Καὶ τότε, τότε θά μ' ἔχετε κλέψῃ. Ἀλλὰ δὲ θάναί ἕνας ἄντρας πού θά μὲ κλέψῃ, θά εἶναι τὸ βρῖκι, τὸ βρῖκι σας, τὸ δικό μας βρῖκι... Τὸ λατρεύω.

Ἐνας ἀναρθρὸς ἦχος ἔφτασε σ' αὐτόν, σὰν ἕνας λυγμὸς ἀπὸ εὐχαρίστησι ἢ ἀπὸ θλίψι, καὶ ἀποσπᾶστηκε ἀπὸ κείνον. Ἦταν ὁ ἄλλος ἄντρας στὴν ἄλλη βεράντα, αὐτὸς

ὁ ἀνούσιος καὶ μαῦρος Ὀλλανδός, πού μποροῦσε ὅλα νὰ τὰ καταστρέψῃ μὲ τὸν Ἄλλεν καὶ τὸν πατέρα τῆς, ν' ἀνοίξῃ μιὰ συζήτησι, νάρθοῦνε σὲ λόγια, ἴσως καὶ νὰ χτυπηθοῦν. Τί φρικτὴ κατάστασις! Ἀλλὰ κι' ἂν ἴσως ἔδιωχνε αὐτὴ τὴν τρομερὴ εἰκόνα, ἀνατρίχιαζε μὲ τὴ σκέψι πῶς θά περνοῦσε τρεῖς μῆνες ἀκόμα μ' ἕναν ἄνθρωπο ἀκατανόητο, βασανισμένο, θυμωμένο, πειστωμένο. Κι' ὅταν ἡ ἡμέρα θάρχότανε, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα, τί θά ἔκανε ἂν ὁ πατέρας τῆς προσπαθοῦσε νὰ τὴν συγκρατήσῃ διὰ τῆς βίας, ὅπως ἄλλως τε τοῦτο ἦταν δυνατό; Θά μποροῦσε ἀλήθεια νὰ παλαίσῃ μαζί του, σῶμα πρὸς σῶμα; Φοβόταν περισσότερο ὅμως τοὺς θρήνους καὶ τὶς ἱκεσίες. Θά μποροῦσε νὰ τοὺς ὑπομείνῃ; Τί ἀποτρόπαιη, γελοία καὶ σκληρὴ κατάστασις θά ἦταν αὐτή!

—Ἄλλ' αὐτὸ δὲ θά συμβῇ. Δὲν θά πῆ τίποτα, σκεπτόταν καθὼς διευθυνόταν βιαστικὰ στὴ βεράντα. Καὶ βλέποντας πῶς ὁ Χίμσκιρκ δὲν εἶχε κουνηθῆ, κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα κοντὰ στὴν πόρτα καὶ κάρφωσε τὰ μάτια τῆς ἀπάνω του. Ὁ ὑποπλοίαρχος, παρὰ τὴν ἀγανάκτησί του, δὲν εἶχε ἀλλάξει στάσι: μονάχα τὸ κασκέτο του εἶχε πέσει καὶ σερνόταν κατὰ γῆς. Ἀνασήκωσε τὰ παχειὰ του μαῦρα φρύδια, ἐνῶ τὴν παρατηροῦσε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ του. Καὶ τὸ πλάγιο τοῦτο βλέμμα, ἡ κυρτὴ αὐτὴ μύτη, ὁλο ἐκεῖνο τὸ χοντροκομμένο σῶμα, τὸ ἀπλωμένο ἐκεῖ πέτρα, φάνηκαν στὴ Φρέγυα τόσο παράξενα κωμικά, τόσο πού, μολονότι κατὰ βάθος ἦταν ταραγμένη, δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ ἕνα χαμόγελο. Ἐκανε ὅ,τι ἦταν δυνατό γιὰ νὰ προσδώσῃ σ' αὐτὸ τὸ χαμόγελο ἕνα συμβιβαστικὸ χαρακτηριστῆρα. Δὲν ἤθελε νὰ προκαλέσῃ τὸ Χίμσκιρκ χωρὶς νάναί ἀνάγκη.

Καὶ στὴ θεὰ αὐτοῦ τοῦ χαμόγελου, ὁ ὑποπλοίαρχος ἐνίωσε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ πιὸ μαλακωμένο. Δὲν εἶχε ποτέ του φανταστῆ πῶς ἡ ἐξωτερικὴ του ἐμφάνισις ὡς ἀξιωματικὸ τοῦ ναυτικοῦ μὲ τὴ στολή του, θά μποροῦσε νὰ φανῆ γελοία σὲ μιὰ ἀσήμαντη νέα, στὴν κόρη τοῦ γέρο-Νέλσων. Ἡ ἀνάμνησις τῶν μπράτσων τῆς γύρω ἀπὸ τὸ λαμὸ τοῦ Ζάσπαρ τὸν ἀγανακτοῦσε ἀκόμα καὶ τὸν ἐρέθιζε. «Ἡ κατεργάρα, σκεπτόταν. Χαμογελά, ἔ; Ἐτσι διασκεδάσετε. Κοροῦδεύετε τὸν πατέρα σας θαυμάσια, δὲν εἶν' ἔτσι; Σὰς ἀρέσουν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τ' ἀστεῖα, δὲν εἶν' ἔτσι; Καλὰ λοιπόν, θά δοῦμε...». Δὲν ἄλλαξε στάσι, ἀλλὰ στὰ σφιγμένα του χεῖλη κυμάτισε ἕνα χαμόγελο, ἕνα χαμόγελο πικρόχολο καὶ κακοῦ μηνύματος, ἐνῶ τὸ βλέμμα του ξανάπεσε στὶς μύτες τῶν παπουτσιῶν του.

Ἡ Φρέγυα αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὴ της νὰ φλογίζεται ἀπὸ ἀγανάκτησι. Τὰ ξανθά της μαλλιά ἀκτινοβολοῦσαν μὲ τὸ φῶς τῆς λάμπας καὶ τὰ ὠραῖα της χέρια, εἶχαν ἀκουμπήσει τὸ ἕνα πάνω στ' ἄλλο... «Τὸ ἀπαίσιο πλάσμα», σκεπτόταν. Ξαφνικά τὸ πρόσωπό της κοκκίνισε ἀπὸ θυμό... «Τρομάξατε τὴν καμαριέρα μου, τοῦ εἶπε δυνατά. Τί σὰς ἔπιασε;»

Ἡ σκέψις του ἦταν τόσο βαθεῖα ἀπορροφημένη ἀπ' αὐτὴν ποὺ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς της, προφέροντας αὐτὲς τὶς ἀπροσδόκητες λέξεις, τὸν τάραξε ἐξαιρετικά. Ἀνασήκωσε ἀπότομα τὸ κεφάλι μὲ ὕφος τόσο χαμένο ποὺ ἡ Φρέγυα ἐπέμεινε μ' ἀνυπομονησία:

—Θέλω νὰ πῶ γιὰ τὴν Ἀντωνία. Τῆς μελανιάσατε τὸ μπράτσο. Τί σημαίνει αὐτό;

—Θέλετε νὰ τσακωθῆτε μαζί μου; ἐρώτησε μὲ στενοχώρια καὶ κάποιαν ἐκπληξι. Μισόκλεισε τὰ μάτια του σὰν κουκουβάγια. Εἶχε τὸ ὕφος ἀληθινὰ γελοῖο, καὶ ἡ Φρέγυα αἰσθανόταν βαθεῖα τὸ γελοῖο αὐτό.

—Μὰ τὴν ἀλήθεια, ὄχι, δὲν ἔχω ὄρεξι. Δὲ μπόρεσε νὰ συκρατηθῆ. Ξέσπασε σὲ γέλιο, ἕνα γέλιο κρυστάλλινο καὶ ὑστερικό ποὺ ξαφνικά ὁ Χίμσκικρ τὸ ἀκολούθησε μ' ἕνα δυνατό: «Χά! χά! χά!».

Ἐνας θόρυβος ἀπὸ φωνὲς καὶ βήματα ἀκούστηκε στὸ διάδρομο, κι' ὁ Ζάσπαρ, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ Νέλσων, μπῆκε. Ὁ γέρο-Νέλσων ἔρριξε στὴν κόρη του ἕνα ἐπιδοκιμαστικό βλέμμα, διότι τοῦ ἄρεσε νὰ βλέπῃ τὸν ὑποπλοίαρχο εὐδιάθετο. «Τώρα, ὑποπλοίαρχε, πάμε νὰ φάμε», εἶπε τρίβοντας χαρούμενα τὰ χέρια του. Ὁ Ζάσπαρ εἶχε ἀκουμπήσει στὸ κιγκλίδωμα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν γεμάτος ἄστρα, καὶ μέσα στὴ γαλάζια βελουδένια τούτη νύχτα, ὁ κόλπος, ἀπὸ κάτω, ἦταν βαθύτερα σκοτεινός, ὅπου τὰ κοκκινωπά σημεῖα τῶν φώτων τοῦ ἀγκυροβολημένου βρικίου καὶ τῆς κανονιέρας φαινότουσαν σὰν κρεμασμένες σπίθες. «Τὴν ἄλλη φορὰ ποὺ τὰ φῶτα αὐτὰ θὰ λάμπουν πάλι ἐκεῖ κάτω, θὰ τὴν περιμένω νάρθη στὴ γέφυρα νὰ μοῦ πῆ: «Νά με», σκεπτόταν ὁ Ζάσπαρ: κι' ἔνιωθε τὴν καρδιά του νὰ φουσκώνῃ μέσα στὸ στήθος του, ξαναγιωμένη ἀπὸ μιὰν εὐτυχία τόσο βαρεῖα ποὺ τοῦ ξέφυγε μιὰ κρυσγῆ. Δὲ φυσούσε ὁ παραμικρότερος ἄνεμος. Κανένα φύλλο δὲν ἀνατρίχιαζε κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ θάλασσα δὲν ἦταν παρά μιὰ σκιά ἀκίνητη καὶ σιωπηλή. Μακρυσά, ὠχρὸς ἀστραπῆς, οἱ ἀστραπῆς τῆς ζέστης τῶν Τροπικῶν, παίζανε ἀνάμεσα στὰ χαμηλὰ ἀστέρια, ἀστραπῆς ἀπότομες, ἀόριστες, ποὺ ἡ μυστηριώδης διαδοχὴ τους ἔδινε τὴν

ἐντύπωσι ἀκατανοήτων σημείων κάποιου μακρυνοῦ πλανήτου.

Τὸ γεῦμα ἦταν ἡσυχο. Ἡ Φρέγυα, ἡρεμῆ ἀλλὰ χλωμῆ, καθόταν ἀπέναντι στὸν πατέρα της. Ὁ Χίμσκικρ προσποιήθηκε πὺς μιλοῦσε μονάχα στὸ γέρο-Νέλσων. Ἡ διαγωγή τοῦ Ζάσπαρ ὑπῆρξε παραδειγματική. Κατάφερε νὰ συκρατήσῃ τὰ βλέμματά του βυθισμένος μέσα στὸ συναίσθημα τῆς παρουσίας τῆς Φρέγυας, ὅπως ὅταν κανεῖς λούζεται στὸν ἥλιο χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανό. Καὶ σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὸ γεῦμα, ὑπακούοντας στὶς ὁδηγίες ποὺ εἶχε λάβει, εἶπε πὺς ἔπρεπε νὰ ξαναγυρίσῃ στὸ πλοῖο του.

Ὁ Χίμσκικρ δὲ σήκωσε τὰ μάτια. Χωμένος μέσα στὴν κουניστὴ πολυθρόνα του καὶ καπνίζοντας τὸ ποῦρο του, φαινόταν σὰ νὰ προετοιμάζε μὲ ὕφος θλιβερό κάποιο ἀπαίσιο σκάνδαλο. Αὐτὴ τὴν ἐντύπωσι τοῦλάχιστον ἔκανε στὴ Φρέγυα. Ὁ γέρο-Νέλσων προθυμοποιήθηκε νὰ πῆ: «Κατεβαίνω μαζί σας». Εἶχε ἀρχίσει μιὰ κουβέντα γιὰ τοὺς κινδύνους τῆς ἀκτῆς τῆς Νέας Γουινέας καὶ ἤθελε νὰ διηγηθῆ στὸ Ζάσπαρ μερικὲς ἀναμνήσεις του ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ βρισκόταν ἐκεῖ. Ὁ Ζάσπαρ ἦταν τὸ πιὸ καλὸ ἀκροατήριό! Ἡ Φρέγυα ἔκανε μιὰ κίνησι γιὰ νὰ τοὺς συνοδεύσῃ, ἀλλ' ὁ πατέρας της σούφρωσε τὰ φρύδια του, κούνησε τὸ κεφάλι κι' ἔδειξε μὲ τρόπο ἐμφαντικὸ τὸν ἀκίνητο Χίμσκικρ ποὺ, μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα, ἐξακολούθησε νὰ καπνίζῃ, φυσώντας μὲ τὰ χεῖλη τὸν καπνό. Δὲν ἔπρεπε ν' ἀφίση τὸν ὑποπλοίαρχο μόνο. Μποροῦσε ἴσως νὰ τοῦ καικοφανῆ.

Ἡ Φρέγυα ὑπέκυψε στὰ νεύματα αὐτά. «Ἴσως καλύτερα εἶναι νὰ μείνω» σκέφθηκε. Οἱ γυναῖκες γενικὰ δὲν ἀναθεωροῦν τὴ διαγωγή τους, κι' ἀκόμα λιγώτερο τὴν καταδικάζουν. Οἱ στενόχωρες ἀνδρικές ἀνοησίες εἶναι πιὸ συχνὰ ὑπεύθυνες γι' αὐτὴ τὴν κατάστασι. Ἀλλὰ, παρατηρώντας τὸ Χίμσκικρ, ἡ Φρέγυα ἔνοιωσε λύπη καὶ ἴσως καὶ τύφι. Τὸ χονδρὸ του ἀνασπαυμένο σῶμα ἔδινε τὸ συναίσθημα ἐνὸς πλάσματος κορεσμένου, ἀλλὰ πραγματικά εἶχε φάγει λίγο. Εἶχε ὅμως πιῆ πολὺ. Οἱ σάρκινοι λωβοὶ τῶν ἀσχημων αὐτιῶν του ἦταν κόκκινοι. Φεγγαβολοῦσαν κοντὰ στὰ πλατιά καὶ κίτρινα μάγουλα. Στάθηκε πολλὴν ὥρα χωρὶς νὰ σηκώσῃ κἀν τὰ καστανά του φρύδια. Νὰ βρῖσκεται στὴ διάθεσι ἐνὸς παρόμοιου πλάσματος εἶν' ἀλήθεια ταπεινωτικό: καὶ ἡ Φρέγυα, ποὺ ἦταν πάντα εἰλικρινῆς μὲ τὸν ἑαυτὴ της, σκεπτόταν: «Ἄν τοῦλάχιστον τὰ εἶχα πῆ ὅλα στὸ μπαμπὰ ἀπὸ τὴν ἀρχή! Ἀλλὰ τί ζωὴ ἀνυπόφορη θὰ μοῦ ἴκανε;» Ναι: οἱ ἄντρες ἔχουν πολλοὺς

τρόπους... για νάναι άκατανόητοι: χαριτωμένους, όπως ο Ζάσπαρ, άνυπόφορους, όπως ο πατέρας της, μισητούς, όπως το πλάσμα τουτο, γελοιωδέστατα χωμένο σ' αυτή την πολυθρόνα. Ήταν άνάγκη νά εξηγηθῆ μαζί του; Ίσως νά μὴν ἦταν άνάγκη. «Ω! δὲν μπορῶ νά τοῦ μιλήσω», σκέφτηκε. Κι' όταν ο Χίμσκιρκ, χωρίς πάντα νά τὴν κοιτάξῃ, άρχισε άποφασιστικά νά λυώνῃ τὸ μισοκαπνισμένο πούρο του στο δίσκο, τότε φοβήθηκε: προχώρησε πρὸς τὸ πιάνο, τὸ άνοιξε άποτόμως κι' άρχισε νά χτυπάῃ τὰ πληκτρα πρὶν άκόμη καθίσῃ.

Σὲ μιὰ στιγμή ἢ βεράντα, ὅλο τὸ ξύλινο μπουγκαλὸ, πού δὲν εἶχε χαλιά κι' ἦταν χτισμένο στο νερό, γέμισε ἀπὸ ἤχους θορυβῶδεις κι' συγκεχυμένους. Αἰσθανόταν νά βαραινῶν στο πάτωμα τὰ χοντρά βήματα τοῦ ὑποπλοιάρχου πού πηγαينوερχόταν πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη της. Δὲν ἦταν ἐντελῶς μεθυσμένος, ἀλλὰ εἶχε άρκετὰ πιεῖ ὥστε τὰ κεντρίσματα μιᾶς ἐρεθισμένης φαντασίας νά τοῦ φανοῦν πραγματοποιήσιμα κι' μάλιστα ἐπιδέξια, ἐξαιρετικά ἐπιδέξια. Ἡ Φρέγυα, πού τὸν αἰσθανόταν σταματημένο ἀκριβῶς πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη της, ἐξακολούθησε νά παίξῃ χωρίς νά στρέψῃ τὸ κεφάλι. Ἐπαίξε μὲ ζωνρότητα ἕνα κομμάτι λαμπερόχρωμο, ἀλλ' ἀκούοντας τὴ φωνή του ἔνοιωσε τὸν ἑαυτό της παγωμένο. Ήταν ἡ φωνή, ὄχι τὰ λόγια. Ἡ ἀναιδὴς οἰκειότης τοῦ τόνου τὴν τρόμαξε σὲ τέτοιο σημεῖο πού στὴν άρχῆ δὲν κατάλαβε τί ἔλεγε. Εἶν' ἀλήθεια πῶς ἡ άρθρωσίς του ἦταν μπερδεμένη.

—Υποπτευόμουνά... Ὑποπτευόμουνά φυσικά κάτι ἀπὸ τίς μικρές σας ἱστορίες. Δὲν εἶμαι κανένα παιδί. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ νά ὑποπτεύεσαι ὡς τὸ νά βλέπῃς—νά βλέπῃς, ἀκούτε καλά—ὑπάρχει τεραστία διαφορά. Ἐνα τέτοιο πράγμα... Μά τὴν πίστι μου! Δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ ξύλο. Κι' όταν ἕνας άντρας βασανίζεται ἀπὸ μιὰ γυναῖκα ὡς βασανίστηκε ἐγὼ ἀπὸ σᾶς, δεσποινίς Φρέγυα, νύχτα—μέρα, αὐτὸ καταλαβαίνετε πῶς... Ἀλλὰ εἶμαι ἕνας άνθρωπος τοῦ κόσμου. Πρέπει νά πλήττετε ἐδῶ πέρα... Για πέστε μου, δὲ θά πάψετε ἐπὶ τέλους αὐτὴ τὴν κολασμένη μουσική;

Ἡ τελευταία αὐτὴ φράσι ὑπῆρξε ἡ μόνη πού πραγματικῶς μπόρεσε νά καταλάβῃ. Κούνησε τὸ κεφάλι της άρνητικῶς κι' στὴν άπελπισία της, ἔβαλε τὴ δυνατὴ «πεντάλ», ἀλλ' ὁ ἤχος τοῦ πιάνου δὲ μπόρεσε νά σκεπάσῃ τὴ φωνὴ τοῦ ὑποπλοιάρχου.

—Μονάχα, μού προξενεὶ ἐκπληξί πῶς μπορεῖτε νά... Μὲ τὸν ἰδιοκτῆτὴ ἐνὸς άπλου ἀγγλικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου, μ' ἕνα παλιόπαιδο! Μ' αὐτὴ τὴν ἀναιδῆ φύρα πού μολύβει τὰ νησιά! Ἐ' ἀπαλλασσόμουν εὐχαρίστως ἀπὸ τοῦτον

τὸν καταραμένο! Ἐνῶ ἔχετε μπροστά σας ἕναν καλὸ φίλο, ἕναν άντρα ἔτοιμο νά γονατίσῃ στὰ πόδια σας, στὰ ὠραία σας πόδια, ἕναν ἀξιωματικό, ἕναν άνθρωπο ἀπὸ καλὴ οἰκογένεια. Σᾶς φαίνεται παρᾶξενο, δὲν εἶν' ἔτσι; Μά τί τὰ θέλετε! Ἀξίζετε ὅσο ἕνας πρίγκιψ.

Ἡ Φρέγυα δὲ γύρισε κάν τὸ κεφάλι. Τὸ πρόσωπό της εἶχε σκληρυνθῆ ἀπὸ φρίκη κι' ἀγανάκτησι. Ἡ περιπέτεια αὐτὴ ξεπερνοῦσε τὴ φαντασία της. Δὲν ἦταν στο χαρᾶκτῆρα της νά σηκωθῆ άποτόμως κι' νά φύγῃ. Τῆς φαινόταν, ἐξ ἄλλου, πῶς ἂν ἔκανε μιὰ κίνησι δὲ μπορούσε νά ξέρῃ τί θά συνέβαινε. Ὁ πατέρας της θά γύριζε σὲ λίγο κι' ὁ ἄλλος θάταν ἀναγκασμένος νά φύγῃ. Καλύτερα ἦταν νά άγνοῆ, νά άγνοῆ. Ἐξακολούθησε νά παίξῃ δυνατὰ κι' σωστά, σάν νά ἦταν μόνη, σάν ὁ Χίμσκιρκ νά μὴν ὑπῆρχε. Αὐτὸς ὁ τρόπος τὸν ἔκανε ἔξω φρενῶν.

—Ἐλάτε. Μπορεῖτε νά ξεγαλάτε τὸν πατέρα σας, φώναξε μὲ θυμὸ, ἀλλ' ἔμένα δὲ θά μὲ κοροιδέψετε. Πάψετε, αὐτὸν τὸν θόρυβο τῆς κολάσεως. Φρέγυα... Ἐ! σκανδιναυική θεά τοῦ Ἐρωτος. Φτάνει! ἀκούτε; Νά τί εἶσθε... ἀγάπη. Ἀλλὰ οἱ εἰδωλοατρικοὶ θεοὶ δὲν εἶναι παρὰ μεταμφιεσμένοι διάβολοι, κι' αὐτὸ εἶσθε κι' σεῖς: ἕνας ἀληθινὸς διάβολος! Πάψετε, σᾶς λέγω, ἢ θά σᾶς σηκῶσω ἀπ' αὐτὸ τὸ κάθισμα.

Ὅρθός, πίσω της, τὴν ἔτρωγε μὲ τὰ μάτια: ἀπὸ τὸ χρυσαμένο στεφάνι τοῦ ἀπόλυτα ἀκομπτου κεφαλιοῦ της ἴσαμε τὰ τακούνια της, ἀπὸ τὴ γραμμὴ τῶν θαυμασιῶν ὤμων της, ἀπὸ τίς καμπύλες τῆς ὠραίας της σιλουέττας πού ταλαντευόταν ἀνάλαφρα μπροστὰ στο πιάνο. Ήταν ντυμένη μ' ἕνα ἑλαφρὸ φόρεμα: τὰ μανίκια, στολισμένα μὲ δαντέλλες, ἔφθαναν ἴσαμε τοὺς ἀγκῶνες. Μιὰ κορδέλλα ἀπὸ σατὲν τῆς ἔσφιγγε τὴ μέση. Σὲ μιὰν ἔξαψι ἀκατανίκητης τόλμης, ἀκούμπησε τὰ δυὸ του χέρια σ' αὐτὴ τὴ μέση—κι' τότε ἡ ἐκνευριστικὴ ἐκείνη μουσικὴ σταμάτησε άποτόμως. Ἀλλ' ὅσο γρήγορη κι' ἂν ὑπῆρξε γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπαφῆ (τὸ σκαμνάκι ἀναποδογυρίστηκε μὲ θόρυβο) τὰ χεῖλι τοῦ Χίμσκιρκ, ἀντικρύζοντας τὸ λαμῶ της, ἄφισαν ἕν' ἀχόρταγο φύλημα, ἀκριβῶς πίσω ἀπὸ τ' αὐτὴ της. Βαθειὰ σιωπὴ βασίλεψε γιὰ μιὰ στιγμή. Ἐπειτα ἐκείνος άρχισε νά σιγογελάῃ.

Φάνηκε σχεδὸν σαστισμένος βλέποντας σ' αὐτὴ ἕνα πρόσωπο κατάχλωμο, ἀκίνητο κι' τὰ μεγάλα της μάτια σάν ὠχροὶ μενεξέδες νά τὸν κορφώνουν, ἀπολιθωμένα. Δὲν πρόφερε οὔτε λέξι. Τὸν κοίταζε, στηριζομένη μ' ἄπλωμένο τὸ χέρι στὴν ἄκρη τοῦ πιάνου, ἐνῶ μὲ τ' ἄλλο, ἔτριβε

μηχανικά κι' επίμονα τὸ μέρος πού τὰ χεῖλη τοῦ Χίμσκικρ εἶχαν ἀγγίξει.

— Τί συμβαίνει, εἶπε, προσβεβλημένος. Αὐτὸ σὰς κάνει ἐντύπωσι; Ἀκοῦστε, ἀφήστε τίς ἀνοησίες. Δὲ θὰ μοῦ πῆτε τώρα πὼς ἕνα φιλι σὰς τρόμαξε τόσο πολὺ... Ξέρω πὼς πρέπει νὰ φερθῶ... Δὲ θὰ τὸ καταφέρουν νὰ βρῖσκωμαι πάντα στὸ ἴδιο σημεῖο.

Τὴν κοίταζε κατάματα μὲ τόση ζωνρότητα πού δὲν μποροῦσε νὰ δῆ πιά καθαρά τὸ πρόσωπό της. Γύρω του ὅλα τοῦ φαινόντανε θαμπά. Λησιμόνησε τὸ ἀναποδογυρισμένο σκαμνάκι, μπερδεψε μέσα τὰ πόδια του καὶ χτύπησε ἑλαφρά, ἐνῶ ἔλεγε μὲ τόνο εὐγενικό:

— Ἀλήθεια, δὲν εἶμαι κανέναν ἠλίθιος. Μερικὰ φιλιὰ γιὰ ν' ἀρχίσουμε...

Δὲν τοῦ δόθηκε καιρὸς νὰ πῆ περισσότερα, γιατί τὸ κεφάλι του δέχτηκε ἕνα τρομερὸ τράνταγμα, συνοδευμένο μ' ἕναν κρότο ὅμοιο μ' ἐκπυρσοκρότησι. Ἡ Φρέγυα εἶχε ἀπλώσει τὸ γερό της μπράτσο μὲ τέτοια δύναμι πού ἡ συνάντησις τῆς παλάμης της καὶ τοῦ πλατιοῦ μάγουλου τοῦ ὑπολοχαγοῦ τὸν ἔκανε νὰ στριφογυρίσῃ. Ρίχνοντας μιὰ ἀδύνατη βραχνὴ κραυγή, ὁ ὑποπλοίαρχος ἀκούμπησε τὰ δυὸ του χεῖρια στὸ ἀριστερὸ μέρος τοῦ προσώπου του πού ἔξαφνικά εἶχε πάρει ἕνα χρῶμα κεραμιδί. Ἡ Φρέγυα, μὲ τὸ σῶμα στητό, μὲ τὰ μενεξεδένια της μάτια τώρα πιὸ σκοτεινά, μὲ τὴν παλάμη τοῦ χεριοῦ της ἀκόμα τρέμουσα ἀπὸ τὸ χτύπημα τοῦτο, ἐνῶ ἕνα συγκρατημένο χαμόγελο ἔδειχνε ἑλαφρά τὴν λαμπρότητα τῶν λευκῶν δοντιῶν της, ἀκουσε τὸ βαρὺ καὶ γρήγορο βῆμα τοῦ πατέρα της, στὸ μονοπάτι, κάτω ἀπὸ τὴν βεράντα. Ἡ ἔκφρασις της ἔχασε τότε κάθε ἐπιθετικὸ χαρακτηριστὴ καὶ προδωσε ἀμέσως μιὰ εἰλικρινῆ ἀνησυχία. Ἦταν στενοχωρημένη γιὰ τὸν πατέρα της. Ἔσκυψε βιαστικὰ γιὰ νὰ σηκώσῃ τὸ σκαμνάκι τοῦ πιάνου, σὰ νὰ θελε νὰ σβύσῃ κάθε ἴχνος ἀπ' ὅ,τι εἶχε συμβῆ... Ἀλλ' ἦταν περιττό. Ξαναπῆρε τὸ ὕφος της, μὲ τὸ χεῖρι ἑλαφρά ἀκουμπησμένο στὸ πιάνο, πρὶν ὁ γέρο-Νέλσον φτάσει στ' ἀπάνω σκαλιά.

Ὁ καὶμένος ὁ πατέρας! Πὼς θὰ νευρίαζε καὶ πὼς θὰ στενοχωριόταν! Κι' ἔπειτα, πόσος φόβος, πόση στενοχωρία! Γιατί νὰ μὴν εἶναι εἰλικρινῆς μαζί του ἀπὸ τὴν ἀρχή; Τὸ ἔκπληκτο κι' ἀθῶο βλέμμα τοῦ πατέρα της τὴν ἔλυθησε πολὺ. Ἀλλὰ δὲν τὴν κοίταζε. Παρατηροῦσε τὸ Χίμσκικρ, πού, μὲ τὴν πλάτη γυρισμένη, μὲ τὰ χεῖρια στὸ πρόσωπο, βλαστημοῦσε ἀνάμεσα στὰ δόντια του καὶ (ἐκεῖνη τὸν ἐβλεπε πλαγίως) τῆς ἔρριχνε βλέμματα λυσσασμένα ἀπόνα μαῦρο μάτι, ἕνα μάτι μοχθηρό.

— Τί συμβαίνει; Ἐρώτησε ὁ γέρο-Νέλσον ἀναστατωμένος.

Ἐκεῖνη δὲν ἀπάντησε. Σκεπτόταν τώρα τὸ Ζάσπαρ, πᾶνω στὴ γέφυρα τοῦ βρικοῦ, κοιτάζοντας πρὸς τὸ φωτισμένο μπουγκαλό, καὶ φοβήθηκε. Ἦταν σὰ μιὰ εὐλογία πού τοῦλάχιστον ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς βρισκόταν στὸ βασιόρι, μακρὰ ἀπ' ὅλ' αὐτά. Εὐχόταν μονάχα νὰ μποροῦσε νὰ βρεθῶνται ἐκατοντάδες μίλλια μακρὰ ἀπὸ κεῖ. Καὶ ὅμως δὲν ἦταν βεβαία γιὰ τὴν εὐχὴ αὐτή. Ἄν ὁ Ζάσπαρ, τούτη τὴ στιγμὴ, μποροῦσε μυστηριωδῶς νὰ ξαναφανῆ στὴν βεράντα, θὰ ἔστειλε σ' ὅλους τοὺς διαβόλους τὴν ἐπιμονή της, τὴν σταθερότητά της, τὴν αὐτοκυριαρχία της, καὶ θὰ ἔπεφτε στὴν ἀγκαλιά του.

— Τί συμβαίνει; τί συμβαίνει; ἐπέμεινε ὁ γέρο-Νέλσον πού δὲν ὑποπτεύονταν τίποτα, μὰ πού ἡ σιωπὴ αὐτὴ τὸν ἀγανακτοῦσε. Ἐδῶ καὶ λίγες στιγμὲς ἔπαιζες πιάνο, καί...

Ἡ Φρέγυα, ἀνίκανη νὰ μιλήσῃ, τόσο προαισθανόταν τί θὰ συνέβαινε (καὶ ἐξ ἄλλου τὸ μαῦρο αὐτὸ μάτι τὴν κυρίευε) ἐκούνησε ἑλαφρά τὸ κεφάλι πρὸς τὴ διεύθυνσι τοῦ ὑποπλοίαρχου σὰ νὰ ἔλεγε: «Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ τὸν κοιτάξῃς».

— Ἐ! πὼς! φώναξε ὁ γέρο-Νέλσον. Βλέπω. Θεέ μου!...

Τὴν ἴδια στιγμὴ πλησίασε μὲ προφύλαξι τὸ Χίμσκικρ πού, ξεσπώντας σ' ἀκατανόητες βλαστήμιες, χτυποῦσε τὰ πόδια του. Τὸ ἀνάξιο αὐτὸ χτύπημα, ἡ λύσσα νὰ τὸν κοροῦδεύουν, τὸ γελοῖο τῆς σκηνῆς καὶ ἡ ἀδυναμία νὰ ἐκδικηθῆ τὸν τρέλλαναν τόσο πού αἰσθανόταν ὄρεξι νὰ οὐρλιάσῃ ἀπὸ θυμὸ.

— ὦ! ὦ! ὦ! οὐρλιαζε, πηγαίνοντες στὴν βεράντα, κι' ἀνασηδώνοντας σὰ νὰ θελε σὲ κάθε βῆμα νὰ περάσῃ τὸ πόδι του ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ πάτωμα.

— Ἐ! πὼς, εἶσθε πληγωμένοι; Ἐρώτησε ὁ γέρο-Νέλσον ταραγμένος. Ἡ ἀλήθεια φώτισε ἑξαφνικά τὸ ἀθῶο του μυαλό. «Θεέ μου, Θεέ μου!» φώναξε, σὰ νὰ ζύπνησε μὲ μιὰς. «Τρέχα νὰ μοῦ φέρῃς τὸ κονιάκ, γρήγορα, Φρέγυα!... Τὸ παθαίνετε συχνὰ αὐτό, ὑποπλοίαρχε; Βρωμοδουλειά, χιμ; Τὰ ξέρω ἐγὼ αὐτά, τὰ ξέρω ἐγὼ αὐτά. Ἄλλοτε, τρελλαινόμενα κι' ἐγώ, ἔτσι, ἑξαφνικά... Καὶ τὴ μικρὴ μοτιλία μὲ τὸ λάβδανο, Φρέγυα!... Ἐκεῖ, μαζί μὲ τὰ φάρμακα... Κοίταξε καλά... Δὲν βλέπεις πὼς τοῦ πονοῦν τὰ δόντια;

Καὶ ποιά ἄλλη ἐξήγησι θὰ μποροῦσε πραγματικῶς νὰ παρουσιάσθῃ στὸ ἀπονήρευτο μυαλό τοῦ καὶμένου γέρο-Νέλσον, βλέποντας τὸ κρατημένο μὲ τὰ δυὸ χεῖρια ἐκεῖνο μάγουλο, τὰ μανιῶδη βλέμματα, τὰ πηδήματα, τὸν ἀκα-

τάστατο κλωνισμό αὐτοῦ τοῦ σώματος; Θὰ χρειάζοταν ὑπερφυσικὴ νήσις γιὰ ν' ἀνακαλυφθῆ ἡ πραγματικὴ αἰτία. Ἡ Φρέγυα δὲν εἶχε κινήθει. Παρατηροῦσε τὸ μαῦρο ἄγριο ἐξεταστικὸ βλέμμα τοῦ ὁ Χίμσκικρ κάρφωνα πάνω της. «[?]Α! θὰ 'θελες νὰ εἶχες φύγει!» σκεπτόταν. Τὸν κοίταζε ἀτάραχη. Ὁ πειρασμὸς νὰ θέσῃ ἓνα τέρμα σ' ὅλα χωρὶς πολλὰ διατυπώσεις ὑπῆρξε ἀκατανίκητος. Ἐκανε στὸν πατέρα της μιὰ σχεδὸν ἀόριστη χειρονομία συγκατανεύσεως καὶ βγήκε.

— Φέρε γρήγορα αὐτὸ τὸ κονιάκ, φώναξε ὁ γέρο-Νέλσων, καθὼς ἐκείνη χανόταν στὸ διάδρομο.

Ὁ Χίμσκικρ ἀνακουφίστηκε ἐκσπενδονίζοντας πρὸς τὴ διεύθυνσίν της ἓνα κῦμα ἀπὸ βρισιές, Ὀλλανδικές κι' Ἀγγλικές. Ἀοριστολογοῦσε, πηγαينوερχόμενος στὴ βεράντα, σκοντάφτοντας στὶς καρέκλες, ἐνῶ ὁ γέρο-Νέλσων (ἢ Νίλσεν) ἔδειχνε τὴ στοργή του γιὰ τὸν ἀγαπητό του (κι' ἐπιφοβο) ὑποπλοίαρχο, ὅπως μιὰ ὄρνιθα γιὰ τὰ πουλάκια της.

— Θεέ μου! Θεέ μου! Σὰς πονεῖ πολὺ; Τὸ ξέρω ἐγὼ αὐτό. Ἦτανε φορὲς ποὺ τρώμαζα τὴν κακομοίρα τὴ γυναῖκα μου. Σὰς συμβαίνει συχνὰ αὐτό, ὑποπλοίαρχε;

Ὁ Χίμσκικρ τὸν ἔσπρωξε βίαια, ξεσπώντας σ' ἓνα σύντομο γέλιο ὅπως ἐνὸς τρελοῦ. Ἄλλ' ὁ ἄμυαλος οἰκοδεσπότης δὲν τὸ παρεξήγησε: ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ὑποφέρει τόσο ἀπὸ τὰ δόντια του δὲν εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὰ νεύρα του.

— Πηγαίνετε στὸ δωμάτιό μου, ὑποπλοίαρχε, τοῦ εἶπε μὲ προθυμία. Πέσετε στὸ κρεβάτι μου. Θὰ σὰς δώσουμε κάτι γιὰ ν' ἀνακουφισθῆτε ἀμέσως.

Ἄρπαξε τὸ φτωχὸ διάβολο ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸν τράβηξε γλυκὰ πρὸς τὸ κρεβάτι ὅπου ὁ Χίμσκικρ, μὲ μιὰ καινούργια ἔκρηξι λύσσης, ἔπεσε μὲ τὴ βουλιότητά ὥστε νὰ πιναχθῆ ἓνα τοῦλάχιστον μέτρο ψηλότερα ἀπ' τὸ στρώμα.

— Ω! Θεέ μου! φώναξε ταραγμένος ὁ Νέλσων. Καὶ χωρὶς πιά νὰ περιμένῃ, ἔτρεξε γιὰ νὰ φέρῃ τὸ κονιάκ καὶ τὸ λάβδανο, καταστενοχωρημένος γιὰτὶ μὲ τὴσ ἀπροθυμία φρόντιζαν νὰ λιγοστέψουν τὸ μαρτύριο τοῦ πολύτιμου προσκεκλημένου του. Τέλος, ἔφερε αὐτὰ τὰ πράγματα μονάχος του.

Μισὴ ὥρα ἀργότερα στάθηκε στὸ διάδρομο, ἐκπληκτος, ἀκούοντας πολλὰς φορὲς ἐν' ἀσθενικὸ θόρυβο, μυστηριώδους φύσεως, κάτι μεταξὺ γέλιου καὶ λυγμῶν.

Ὁ γέρο-Νέλσων δὲν εἶχε μεγάλη πείρα τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ γυναικείου γέλιου, ἀλλ' ἦταν βέβαιος πὼς εἶχε ἀκούσει νὰ γελοῦν.

— Αὐτὸ μὰ τὴν ἀλήθεια εἶνε πολὺ λίγο εὐσπλαχνικὸ, πολὺ λίγο εὐσπλαχνικὸ, εἶπε μὲ δυσσαρεστημένο ὕφος. Διερρωπῶμαι τί διασκεδαστικὸ βρίσκεις σ' ἓναν ἄνθρωπο ποὺ ὑποφέρει;... Φανταζόμενα πὼς μιὰ γυναῖκα, μιὰ κοπέλλα...

— Ἦταν τόσο γελοῖος, ψιθύρισε ἡ Φρέγυα, ποὺ τὰ μάτια της λάμπανε παράξενα μέσα στὸν μισοσκότεινο διάδρομο. Κι' ἔπειτα ξέρεις, δὲ μ' ἀρέσει, πρόσθεσε μὲ διασταγμό.

— Γελοῖος; Ξανάπε ὁ γέρο-Νέλσων, κατάπληκτος διότι ἀνακάλυπτε μιὰ τέτοια ἀναισθησία σ' ἓνα πλάσμα τόσο νέο. Δὲ σ' ἀρέσει! Θέλεις νὰ πῆς πὼς ἐπειδὴ δὲ σ' ἀρέσει, τὸν... Γιατί; αὐτὸ εἶναι σκληρό. Μὰ δὲν ξέρεις πὼς εἶναι ἀπὸ τὰ χειρότερα μαρτύρια; Ὑπάρχουν σκυλιὰ ποὺ τρελλάθηκαν.

— Χωρὶς ἄλλο τρελλάθηκε, ξανάπε ἡ Φρέγυα μὲ προσπάθεια, σὰ νὰ πάλευε μ' ἓνα κρυμμένο αἰσθημα.

Ὁ πατέρας της ὅμως εἶχε πάρει φόρα.

— Καὶ ξέρεις πὼς εἶναι. Ὅλα τὰ παρατηρεῖ. Εἶν' ἓνας ἄνθρωπος ποὺ προσβάλλεται μὲ τὴν πιὸ μικρὴ ἀφορμὴ—ὅπως ὅλοι οἱ Ὀλλανδοί,—καὶ θέλω νὰ τάχω καλὰ μαζί του. Ἔτσι εἶνε κόρη μου. Ἄν ὁ ραγιαῖς ἔκανε καμμιά ἀνοησία—καὶ τὸ ξέρεις ὅπως κι' ἐγὼ πόσο εἶναι μυγιάγγιαχος κι' ἀνυπάκουος—ἂν οἱ ἀρχὲς βάζανε μέσα στὸ μυαλό τους ὅτι ἡ ἐπίδρασίς μου σ' αὐτὸν εἶνε βλαβερή, θὰ βρισκόσυνα χωρὶς στέγη πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σου...

— Αὐτὸ εἶναι ἀκατανόητο, μπαμπά! φώναξε, μὲ φωνὴ ἀβέβαιη, καὶ παρατήρησε πὼς ἦταν θυμωμένος, ἀρκετὰ θυμωμένος γιὰ νὰ γίνῃ εἰρωνικός: ναί, ὁ γέρο-Νέλσων (ἢ Νίλσεν) εἰρωνικός. Ὅσο βαστάει μιὰ ἀστραπή.

— Φυσικά, ἂν ἔχῃς εἰσοδήματα δικά σου, κανένα σπίτι, καμμιά φυτεία ποὺ δὲν ξέρω... (Ἦταν ὅμως ἀνίκανος νὰ ἐξακολουθήσῃ πολλὴν ὥρα στὸν τόνο αὐτό). Σοῦ λέγω πὼς θὰ μ' ἔδιωχνε ἀπὸ δῶ, ψιθύρισε μὲ δύναμι, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀνταλλαγὴ, αὐτὸ ν' ἀκούγεται. Τοὺς ξέρω αὐτοὺς τοὺς Ὀλλανδοὺς. Κι' ὁ ὑποπλοίαρχος εἶν' ἄνθρωπος ποὺ ὅλα μπορεῖ νὰ τὰ κάνῃ. Ἐχει τὸ αὐτὶ τῶν ἰσχυρῶν ὑπαλλήλων. Δὲν θά'θελα νὰ τὸν προσβάλω μὲ κανένα τρόπο.

Δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀναρθηρὴ φωνή. Ἄν ποτέ της εἶχε τὴν παραμικρὴ πρόθεσι νὰ τοῦ τὰ πῆ ὅλα, τώρα πιά οὔτε τὸ σκεπτόταν.

— Δὲ μ' ἐνδιαφέρει καὶ μένα πολὺ, ὡμολόγησε μ' ἀναστεναγμὸ ὁ γέρο-Νέλσων. Τώρα θά'ναι καλύτερα, ξανάπε: ἔπειτα ἀπὸ μιὰ σιωπὴ. Τοῦ ἔδωσα τὸ κρεβάτι μου γιὰ τὴ

νύχτα. Θά κοιμηθῶ στή βεράντα, μέσα στο δίχτυωτό." Οχι, δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι μ' ἀρέσει πολύ, ἀλλά δέ γελῶ μ' ἕναν ἄνθρωπο πού τρελλαίνεται ἀπό τούς πόνους. Φρέγυα, εἶμαι κατάπληκτος. Τό ἕνα μέρος πού προσώπου του εἶναι κατακόκκινο.

Οἱ ὄμοι τῆς νέας ἔτρεμαν σπασμωδικά. Τό κατσαρό μουστάκι ἄγγιξε τὸ μέτωπο καθῶς τὸ φιλοῦσε γιά νά τῆς εὐχηθῆ τὴν καληνύχτα. Ξανάκλεισε τὴν πόρτα καὶ ξαναγύρισε ἴσαμε τῆ μέση τοῦ δωματίου πρὶν ν' ἀφεθῆ σ' ἕνα γέλιο κουρασμένο, χωρίς καμμιά ζωηρότητα.

— Κόκκινο. Λίγο κόκκινο, ξανάλεγε. Ἀλήθεια, τὸ ἐλπίζω. Λίγο...

Τὰ ματάκλαδά τῆς ἦτανε ὑγρά. Στὴν ἄκρη τῆς, ἡ Ἀντωνία μισόκλειε καὶ γελοῦσε, καὶ δέ μπορούσες νά ξέρης πού τελείωναν οἱ λυγμοὶ καὶ πού ἀρχίζαν τὰ γέλια.

Ἡ κυρία καὶ ἡ ὑπηρέτρια εἶχανε καὶ οἱ δυὸ ἐκνευρισθῆ, γιὰ τὴ Φρέγυα, ὅταν πήγε στοῦ δωματίου τῆς, βρῆκε τὴν Ἀντωνία καὶ τῆς τὰ διηγήθηκε ὅλα.

— Σ' ἐκδικήθηκα, κόρη μου, τῆς εἶχε φωνάξει.

Καὶ εἶχαν ἀρχίσει νά κλαῖνε ἀπὸ τὰ γέλια καὶ νὰ γελᾶνε ἀπὸ τὰ κλάμματα, ἀνταλλάσσοντας συμβουλές. «Σοῦτ, ὄχι τόσο δυνατά! Κάτσε φρόνιμα!» ἔλεγε ἡ μιά. «Φοβοῦμαι... Τί μοχθηρὸς ἄνθρωπος!» ἔλεγε ἡ ἄλλη.

Ἡ Ἀντωνία φοβόταν πολὺ τὸ Χίμσκικ. Ἡ ἐμφάνισίς του τῆς προξενοῦσε φόβο, τὰ μάτια του καὶ τὰ φρύδια του, τὸ στόμα του, ἡ μύτη καὶ τὰ πόδια του. Τίποτα δέν ἦταν πιδό λογικό. Σκεπτόταν πῶς ἦταν ἕνας μοχθηρὸς ἄνθρωπος. Μέσα στοῦ μισοφωτισμένο δωματίου ὅπου ἔκαιε μονάχα ἕνα καντήλι πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς Φρέγυας, ἡ καμαριέρα, βγαίνοντας ἀπ' τὴν γωνία τῆς, σύρθηκε ἴσαμε τὰ πόδια τῆς κυρίας τῆς, καὶ ψιθύρισε ἱκετευτικά:

— Ξεχάσαμε τὸ βρίκι. Τὸν πλοίαρχο Ἄλλεν. Ἄς τρέξουμε ἐκεῖ ἀμέσως, ὦ! ἄς τρέξουμε ἐκεῖ! Φοβοῦμαι τόσο! Ἄς τρέξουμε! ἄς τρέξουμε!

— Ἐγώ, νά φύγω! σκεπτόταν ἡ Φρέγυα, χωρίς νά καταβάσῃ τὸ βλέμμα τῆς στὴν τρομαγμένη ὑπηρέτρια. «Ποτέ!»

Καὶ οἱ δυὸ τους, ἡ τολμηρὴ κυρία, κάτω ἀπὸ τὴν κουνουπιέρα, καὶ ἡ τρομαγμένη καμαριέρα, ξαπλωμένη κουλουριασὰ σὲ μιά ψάθα, κοντὰ στοῦ κρεβάτι, δέν κοιμήθηκαν καθόλου ἐκείνη τὴ νύχτα. Ἐκεῖνος πού δέν ἔκλεισε μάτι ἦταν ὁ ὑποπλοίαρχος Χίμσκικ. Ἐμεῖνε ξαπλωμένος ἀνάσκελα, βράζοντας ἀπ' τὸ θυμὸ του καὶ κοιτάζοντας μέσ' στοῦ σκοτάδι. Ὅπτασιες λαμπερὲς καὶ ταπεινωτικὲς σκέψεις διασταυρωνόντανε στοῦ μυαλοῦ του, διατηρώντας κί' αὐξάνοντας τὴν ἀγανάκτησί του. Ὡραία ἱστορία θά διη-

γεῖτο! Χωρὶς ἄλλο ἔπρεπε αὐτὸ νά μὴ μαθευθῆ. Ἐπρεπε νά καταπιῆ αὐτὴ τὴν προσβολὴ κρυφά. Χαριτωμένη ὑπόθεσις! Ἀπατημένος, ρεζίλιμένος καὶ χαστουκισμένος ἀπ' αὐτὴ τὴ γυναῖκα—καὶ ἴσως καὶ ρεζίλιμένος κί' ἀπὸ τὸν πατέρα. Ἄλλ' ὄχι! Ὁ Νίλσεν δέν ἦταν παρὰ ἕν' ἀκόμα θυμὸς αὐτῆς τῆς ἀναιδούς, αὐτῆς τῆς πονηρῆς, πού γελοῦσε, φιλοῦσε, ἔλεγε ψέματα...

«Ὁχι, δέν μὲ κοροῦδεψε, σκεπτόταν βασανιζόμενος ὁ ὑποπλοίαρχος. Ὅμως δέ θά μοῦ κακοφανεῖ ἂν τὸν κάνω νά τὸ πληρώσῃ, ὄχι γιά τίποτ' ἄλλο, μὰ γιὰ τὴν εἶναι τέτοιος βλάκας...

Ναί, μιά ἀπ' αὐτὲς τίς μέρες ἴσως. Εἶχε τουλάχιστον πάρει μιὰν ἀπόφασι: νά φύγῃ τὸ γρηγορότερο ἀπ' αὐτὸ τὸ σπίτι. Δέ μπορούσε νά σκεφθῆ πῶς ἦταν δυνατό νά βρεθῆ μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ γυναῖκα χωρίς νά γίνῃ ἔξω φρενῶν.

— Κόλασις καὶ κατάρα! Τετρακόσιες χιλιάδες διαβόλοι! Θά σκάσω ἐδῶ μέσα ὡς ὅτου ξημερώσῃ! σκεπτόταν, ξαπλωμένος ἀκίνητος στοῦ κρεβάτι τοῦ Νέλσον.

Μόλις χάραξε σηκώθηκε, ἀνοίγοντας τὴν πόρτα μὲ προφύλαξι. Κάποιοι ἀνεπαίσθητοι θόρυβοι στοῦ διάδρομο τὸν ἀνησύχησαν, κί' ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κρυβόταν, εἶδε τὴ Φρέγυα νά βγαίνει. Σ' αὐτὴ τὴ θέα, δέν ἔνοιωσε πιά τὸ θάρρος νά ξεγλυστρήσῃ ἀπὸ τὴ μισάνοιχτη πόρτα, ἀλλ' ἀπὸ τὴ μικρὴ χαραμάδα μπορούσε νά διακρίνῃ τὴν ἄκρη τῆς βεράντας. Ἡ Φρέγυα εἶχε διευθυνθῆ κατὰ κεί γιά νά δῆ τὸ βρίκι πού περνοῦσε ἀπ' τὸ ἀκρωτήρι. Φοροῦσε τὴ γαλάζια τῆς ρόμπα: τὰ πόδια τῆς ἦτανε γυμνά γιὰ τὴν μάλιστα εἶχε ἀποκοιμηθῆ σὰ χάραζε—πήδησε μὲ μιάς ἀπὸ τὸ κρεβάτι, μὲ τὸ φόβο μήπως φθάσῃ πολὺ ἀργά. Ὁ Χίμσκικ ποτέ του δέν τὴν εἶχε δεῖ ἔτσι, μὲ τὰ μαλλιά τῆς πού σκέπαζαν γλυκὰ τὴ φόρμα τοῦ κεφαλιοῦ τῆς καὶ σχηματίζαν μιὰ ξανθὴ πλεξοῦδα στὴν πλάτη τῆς, καὶ μ' αὐτὸ τὸ ὕφος τῆς ἀπόλυτης νεότητος, μ' αὐτὴ τὴ ζωηρότητα, τὴ ζωὴ. Στὴν ἀρχὴ ἀποσβολώθηκε, ἔπειτα ὅμως ἀρχισε νά τρίξῃ τὰ δόντια του. Ἀλήθεια δέν ἦταν δυνατό νά τὴν ἀντικρύσῃ. Πέταξε μιὰ βλαστήμια καὶ στάθηκε ἀκίνητος πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ἀναστένανε βαθειὰ διακρίνοντας τὸ βρίκι πού μόλις εἶχε σηκώσει τὴν ἄγκυρα καὶ πήρε τὸ τηλεσκόπιο τοῦ Νέλσον πού κρεμόταν ἀρκετὰ ψηλά στὸν τοῖχο. Τὸ φαρδὸ μανίκι τῆς ρόμπας γλύστρησε, ἀποκαλύπτοντας τὸ λευκὸ τῆς μπράτσου ἴσαμε τὸν ὄμο. Ὁ Χίμσκικ, ἀρπάζοντας ἀπότομα τὸ πόμολο τῆς πόρτας σὰ νά ἔθελε νά τὸ σπάσῃ, ἔνοιω-

σε τὸν ἑαυτὸ του σὰν ἄνθρωπο μεθυσμένο πού τὸν συγκρατοῦν οἱ ἄλλοι στὰ πόδια του.

Ἡ Φρέγυα γνώριζε πὼς τὴν παρατηροῦσε. Τὸν εἶχε δῆ. Εἶχε δῆ τὴν πόρτα νὰ κουνιέται τὴν ὥρα πού βγαίνει ἀπὸ τὸν διάδρομο. Ἦξερε πὼς εἶχε τὰ μάτια του καρφωμένα πάνω της, κι' αἰσθανόταν μιὰ περιφρονητικὴ πίκρα, μιὰ θριαμβευτικὴ περιφρόνησι.

— Ἄ! αὐτοῦ εἶναι! σκεπτόταν, κανονίζοντας τὸ τηλεσκόπιο. Νὰ λοιπόν, κοίταξε!

Τὰ πράσινα νησάκια φαινότανε σὰν σκιές μαῦρες, ἡ σταχτιά θάλασσα ἦταν σὰ γυαλί, τὸ φωτεινὸ φόρεμα τῆς ἄχρωμης αὐγῆς, ὅπου τὸ βοῖκι ἔμοιαζε σὰ σκιά, ἔδειχνε πρὸς τὴν ἀνατολὴ ἕνα κέντημα φωτός. Μόλις ἡ Φρέγυα διέκρινε τὸ Ζάσπαρ πού, ἀπὸ τὴ γέφυρα διηύθυνε τὸ δικό του τηλεσκόπιο στὸ μπουγκαλό, παράτησε τὸ δικό της, καὶ σήκωσε τὰ δυὸ ὠραῖα λευκά της μπράτσα ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της. Σ' αὐτὴν τὴ στάσι τοῦ ὑπέρτατου ἐνθουσιασμοῦ, στεκόταν ἀκίνητη, ἀκτινοβολώντας στὴν ἰδέα ὅτι ἦταν τὸ ἀντικείμενο τῆς λατρείας τοῦ Ζάσπαρ, πού ἀπὸ κεῖ κάτω τὴν ἔβλεπε μὲ τὸ τηλεσκόπιο: ἦταν ὅμως καὶ φλογισμένη ἀπὸ τὸ συναίσθημα τοῦ μοχθηροῦ πάθους, τῶν λάγων ἀπὸ τὸν πόθο ματιῶν πού ὁ ἄλλος κρατοῦσε καρφωμένα στὴν πλάτη της. Ἡ θέρμη τοῦ ἔρωτός της, ἡ ἰδιοτροπία τοῦ πνεύματός της, κι' αὐτὴ ἡ μυστηριώδης γνώσις τῆς ἀνδρικής ἰδιοσυγκρασίας πού οἱ γυναῖκες τὴν ἔχουν μόλις γεννηθοῦν, τῆς ἔφερναν αὐτὴ τὴ σκέψι:

— Κοιτάξεις, τὸ θέλεις, τὸ περιμένεις. Ἐ λοιπόν, νά, θὰ δῆς κάτι!

Ἐφερε τὰ δυὸ της χέρια στὰ χεῖλη της, κι' ἔστειλε ἕνα φίλημα πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ ρίξει μαζί του τὴν καρδιά της στὴ γέφυρα τοῦ βρικοῦ. Τὸ πρόσωπό της ἦταν ρόδινο, τὰ μάτια της ἔλαμπαν. Ἡ παθητικὴ χειρονομία της, πού πολλές φορές ἐπανελάβε, ἔδειχνε πὼς ποθοῦσε νὰ στείλῃ ἑκατοντάδες φιλήματα, ἀκόμα κι' ἀκόμα, ἐνῶ ὁ ἥλιος πού ἀνέτειλε σιγὰ χάριζε στὸν κόσμῳ τὴ γοητεία τοῦ χρώματος, μεταμόρφωνε πράσινα τὰ νησιά, γαλανὴ τὴ θάλασσα, καὶ λευκὸ τὸ βρικό—φανταχτερὰ λευκὸ μέσ' στὸ ξεδίπλωμα τῶν φτερῶν του—μὲ τὴν κόκκινη κηλίδα τῆς βρετανικῆς σημαίας, σὰ γλῶσσα φωτιάς, πάνω στὴν κορφὴ τοῦ καταρτιοῦ. Καὶ κάθε φορά, ἐκείνη ψιθύριζε μὲ περισσότερη φλόγα: «Πάρε αὐτό, κι' ἀκόμα αὐτό, κι' ἀκόμα...» ὡς ὅτου ξαφνικὰ ἄφισε τὰ μπράτσα της νὰ ξαναπέσουν. Εἶχε δεῖ τὴ σημαία νὰ χαμηλώσῃ γιὰ νὰ τῆς ἀπαντήσῃ, καὶ ἀμέσως μετὰ, τὸ ἀκρωτήριο τῆς ἔκρυψε τὸ σκάφος τοῦ πλοίου. Τότε ἔφυγε ἀπὸ τὴ βεράντα, καὶ

περνώντας ἀργὰ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ πατέρα της, μὲ τὸ πρόσωπο βυθισμένο σὲ μιὰν αἰνιγματικὴν ἔκφρασι, χάθηκε πίσω ἀπὸ τὸ παραπέτασμα.

Ἄλλ' ἀντὶ νὰ πάῃ ἴσαμε τὴν ἄκρη τοῦ διαδρόμου, ἔμεινε ἐκεῖ, κρυμμένη κι' ἀκίνητη, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ ὅ,τι θὰ γινόταν. Ἡ μεγάλη βεράντα ἔμεινε ἄδεια γιὰ μιὰ στιγμὴ. Ἐπειτα ξαφνικὰ ἡ πόρτα τοῦ δωματίου τοῦ γέροντος Νέλσον ἀνοίξε καὶ εἶδε τὸ Χίμσκικ νὰ βγαίῃ κλονιζόμενος. Τὰ μαλλιά του ἦτανε ἄτακτα, τὰ μάτια του κόκκινα, καὶ τὸ ἀξούριστο πρόσωπό του φαινόταν κατάμαυρο. Ἐρριχνε δεξιὰ κι' ἀριστερὰ βλέμματα λυσσασμένα: ἀντίκρουσε τὸ κασκέττο του σ' ἕνα τραπέζι, τὸ ἄρπαξε καὶ διευθύνθηκε πρὸς τὴ σκάλα, ἤσυχα, ἀλλὰ μ' ἕνα βᾶδισμα παρὰξενον, διστακτικόν, σὰν μιὰ προσπάθεια μιᾶς ἐξασθενημένης δυνάμεως.

Ὅταν τὸ κεφάλι του χάθηκε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τοῦ πατώματος, ἡ Φρέγυα βγῆκε ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸ παραπέτασμα, μὲ τὰ χεῖλη σφιγμένα, χωρὶς τὴν παραμικρὴ γλυκύτητα στὰ μάτια της. Δὲ θὰ φευγε χωρὶς νὰ πληρώσῃ. Αὐτὸ ποτέ, ποτέ. Ἦταν γεμάτη ζωὴ, εἶχε δοκιμάσει τὸ αἶμα. Ἐπρεπε νὰ δώσῃ στὸ Χίμσκικ νὰ καταλάβῃ πὼς ἤξερε ὅτι τὴν εἶχε κατασκοπεύσῃ: ἔπρεπε νὰ ξέρῃ πὼς τὸν εἶδανε νὰ φεύγῃ μὲ χαμηλωμένα αὐτιά. Ἀλλὰ νὰ τρέξῃ ἴσαμε τὸ φράχτη καὶ νὰ τοῦ φωνάξῃ, αὐτὸ θάταν παιδικόν, ἀπρεπὲς καὶ χυδαῖο. Καὶ νὰ φωνάξῃ τί; Ποιὰ λέξι; Ποιὰ φράσι; Ὅχι: ἦταν ἀδύνατο. Τί θὰ ἔκανε λοιπόν; Εἶχε σουφρώσῃ τὰ φρύδια της. Ἀνακάλυψε τὸ μέσον: ἔτρεξε στὸ πιάνο πού ὅλη τὴ νύχτα εἶχε μείνει ἀνοιχτό, κι' ἄρχισε νὰ τὸ χτυπᾷ ἄγρια. Ἐπαίξε συγχορδίες πού ἔμοιαζαν μὲ πυροβολισμούς... ἐναντίον τοῦ χοντροῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ φαρδὺ λευκὸ πανταλόνι καὶ τὴ μαῦρη στολὴ μὲ τὶς ἐπωμίδες, καὶ τὸν κυνήγησε μὲ τὸ ἴδιο κομμάτι πού εἶχε παίξει τὸ προηγούμενο βράδυ, ἕνα ἔργο μοντέρνο καὶ παθητικὸ ὅπου ἡ μουσικὴ ζωγράφισε τὸν ἔρωτα, καὶ πού περισσότερο ἀπὸ μιὰ φορὰ εἶχε ἀντιπαραλαίσει μὲ τὶς θύελλες τοῦ συγκροτήματος αὐτοῦ τῶν νησιῶν. Τόνιζε τὸ ρυθμὸ μὲ θριαμβευτικὴ πονηρία, τόσο ἀπορροφημένη ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ πού δὲν παρατήρησε τὴν παρουσίαν τοῦ πατέρα της. Εἶχε πάνω ἀπὸ τὸ νυχτικὸ του ἕνα παλτὸ κι' εἶχε τρέξει ἴσαμε τὴ βεράντα γιὰ νὰ μάθῃ τὸ λόγο τοῦ πρῶϊνου αὐτοῦ κυμβαλισμοῦ. Τὴν κοίταξε μὲ κατὰπληξι.

— Τί συμβαίνει;... Φρέγυα;...

Ἡ φωνὴ του πνιγόταν ἀπὸ τὸ πιάνο.

— Τί γίνηκε ὁ ὑποπλοίαρχος; φώναξε.

Τὸν κοίταξε σὰν ἡ ψυχὴ τῆς νάτανε χαμένη μέσα στὴ μουσικὴ, μὲ τὰ μάτια ἄλλοῦ.

— Ἐφυγε.

— Πῶς; ... Ποῦ; ...

Κοῦνησε ἑλαφρὰ τὸ κεφάλι κι' ἄρχισε νὰ παίξει πιὸ δυνατά. Τὸ ἀθῶο, μὰ ὄλο ἀγωνία βλέμμα τοῦ γέρο-Νέλσων, κοιτάζοντας τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τοῦ δωματίου του, ἄρχισε νὰ ἐρευνᾷ ὀλόκληρη τὴν κάμαρα, σὰν ὁ ὑποπλοίαρχος νᾶταν κάτι τὸ πολὺ μικρὸ ποῦ μποροῦσε νὰ ἔρπη στὴ γῆ ἢ νὰ σκαρφαλῶνῃ στὸν τοῖχο. Ἄλλ' ἓνα σφύριγμα κακόφωνο, ποῦ ἀκούστηκε ἀπὸ κάτω, ἔσχισε τὸ ἠχητικὸ βρόντημα ποῦ ἔβγαине ἀπὸ τὸ πιάνο σὲ δονούμενα κύματα. Ὁ ὑποπλοίαρχος βρισκόταν ἤδη κάτω, στὴν ἀκτὴ, σφυρίζοντας στὴ βάρκα του γιὰ νὰ τὸν πάη στὸ καράβι. Καὶ φαινόταν ἐξαιρετικὰ βιαστικός, γιὰτὶ ξανασφύριξε σχεδὸν ἀμέσως μ' ἓνα σφύριγμα μακρὺ, ἀτελείωτο. Ἡ Φρέγυα ἔπαψε ξαφνικὰ νὰ παίξει.

— Ξαναπῆγε στὸ καράβι του, φώναξε ὁ γέρο-Νέλσων ταραγμένος ἀπὸ τὸ γεγονὸς τοῦτο. Τί τὸν ἀνάγκασε νὰ φύγῃ τόσο πρῶτ; Περιέργο ἀλήθεια παλληκάρι! Καὶ πάρα πολὺ φοβιτσιάρης. Δὲ θὰ μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἂν μάθαινα πῶς ἡ χθεσινοβραδυνὴ διαγωγὴ σου τὸν πρόσβαλε. Σὲ προειδοποίησα, Φρέγυα. Τὸν κοροΐδεψες, σὰ νὰ λέμε, μπρὸς στὰ μούτρα του, ἐνῶ αὐτὸς ὑπέφερε ἀπὸ τὰ μαρτύρια τῆς νευραλγίας. Δὲν εἶναι τρόπος αὐτὸς γιὰ νὰ σ' ἀγαπήσῃ. Τὸν πρόσβαλλες.

Τὰ χέρια τῆς Φρέγυας ἦτανε τώρα ἀκίνητα πάνω στὰ πλήκτρα: ἔκλινε τὸ ὠραῖο τῆς κεφάλι, παρασυρμένη ἀπὸ μιὰ ξαφνικὴ δυσαρέσκεια, ἀπὸ μιὰ νευρικὴ κόπωση σὰ νᾶχε περάσει μιὰν ἐξαντλητικὴ κρίσι. Ὁ γέρο-Νέλσων (ἡ Νίλσεν), μὲ ὕφος θλιμμένο, σκεπτόταν ἔκανε πολιτικὰ σχέδια στὸ φαλακρὸ του κεφάλι.

— Θὰ ἔπρεπε μοῦ φαίνεται νὰ πάω τὸ πρῶτ στὸ καράβι γιὰ νὰ μάθω νέα, εἶπε. Γιὰτὶ δὲ μοῦ φέρνουν τὸ τσάι μου; Ἄκους, Φρέγυα; Μοῦ ἔκανες ἐντύπωσι, ἀλήθεια, πρέπει νὰ σοῦ τὸ πῶ. Δὲ μποροῦσα νὰ φαντασθῶ πῶς μιὰ κοπέλλα θάτανε τόσο λίγο εὐσπλαχνικὴ. Καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος ποῦ νομίζει πῶς εἶναι φίλος μας! Πῶς; Ὅχι; Ἔτσι λέει πῶς εἶναι φίλος μας, κι' αὐτὸ εἶναι κάτι γιὰ τὴ θέσι μου. Φυσικά! ὦ! βέβαια, πρέπει νὰ πάω στὸ καράβι.

— Ἀλήθεια; ψιθύρισε ἀφηρημένα ἡ Φρέγυα: καὶ μονάχη τῆς πρόσθεσε: «Τὸν κακομοίρη!»

V

Ὁ γέρο-Νέλσων (ἡ Νίλσεν) δὲν κατάρθωσε νὰ κάνῃ τὴ διπλωματικὴ του ἐπίσκεψι. Ἡ κανονιοφόρος «Ποσειδῶν» τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ὀλλανδίας, κυβερνωμένη ἀπὸ ἓνα ὑποπλοίαρχο, τρελὸ ἀπὸ λύσσα, ἀπέπλευσε πολὺ πρῶτ. Ὅταν ὁ πατέρας τῆς Φρέγυας κατέβηκε στὴν παραλία, ἡ κανονιοφόρος περνοῦσε μπρὸς ἀπὸ τ' ἀκρωτήριο. Ὁ γέρο-Νέλσων ἦταν πολλὲς μέρες λυπημένος γι' αὐτό.

— Δὲν ξέρω μὰ τὴν ἀλήθεια σὲ ποιὰ πνευματικὴ διάθεσι ἔφυγε, δήλωνε μὲ θλιβερὸ τόνο στὴν ἀπαθῆ κόρη του. Ἡ ἀπάθεια αὐτὴ τοῦ προξενοῦσε κατὰπληξι. Ἡ ἀδιαφορία τῆς Φρέγυας σχεδὸν τὸν τρόμαξε.

Πρέπει νὰ θυμηθοῦμε ἀκόμα πῶς, τὴν ἴδια ἐκείνη μέρα, ἡ κανονιοφόρος «Ποσειδῶν», τραβώντας τὸ δρόμο τῆς πρὸς τ' ἀνατολικά, πέρασε ἀπὸ τὸ βρίκι «Μπονιτό» ἀγκυροβολημένο ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Καριμάτα, μὲ τὴν πρῶρα κι' αὐτὸ πρὸς τ' ἀνατολικά. Ὁ καπετάνιος του, ὁ Ζάσπαρ Ἄλλεν, βυθισμένος συνειδητὰ σ' ἓνα τρυφερὸ κι' ἀπορροφητικὸ ὄνειροπόλημα ποῦ τ' ἀντικείμενό του ἦταν ἡ Φρέγυα, οὔτε κἂν κουνήθηκε ἀπὸ τὴν πολυθρόνα του, γιὰ νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ στὸν «Ποσειδῶνα» ποῦ πέρασε τόσο κοντὰ ὥστε ὁ καπνὸς ποῦ βγῆκε ξαφνικὰ ἀπὸ τὸ κοντό του μαῦρο φουγάρο κυμάτισε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κατάρτια τοῦ «Μπονιτό», σκοτεινιάζοντας γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ἠλιόλουστη λευκότητά τῶν ἱστιῶν του, ἀφιερωμένων στὴν ἐξυπηρέτησι τοῦ ἔρωτος. Ὁ Ζάσπαρ δὲ γύρισε κἂν τὸ κεφάλι γιὰ νὰ τὸ δῇ. Ἄλλ' ὁ Χίμσκικρὸς πάνω στὴ γέφυρα ἐξέτασε πολλὴν ὥρα καὶ προσεχτικὰ τὸ βρίκι, ὅσο μακρὰ μποροῦσε νὰ τὸ διακρίνῃ, πιάνοντας νευρικὰ τὰ μπρούτζινα κάγκελα μπροστά του, ὡς ὅτου τὰ δυὸ καράβια πλησίασαν. Τότε ἔχασε κάθε ἐμπιστοσύνη γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ πῆγε νὰ κλειδωθῇ στὸ γραφεῖο του, χτυπώντας δυνατὰ τὴν πόρτα πίσω του. Μὲ τὰ φρύδια σουφρωμένα, μὲ τὸ στόμα στραβὸ ἀπὸ μιὰ σατανικὴ σκέψι, κάθισε ἐκεῖ ἀκίνητος ὥρες πολλές, σὰν Προμηθεὺς, βασανισμένος ἀπὸ ἀνίερο πόθο, μὲ τὰ σπλάχνα σχισμένα ἀπὸ τὸ ράμφος καὶ τὰ νύχια τοῦ ἐξευτελισμένου πάθους.

Δὲ διώχνει κανεὶς τέτοια ὄρνεα ὅπως ἓνα πουλερικὸ. Ἀπατημένος, ρεζίλεμένος, κοροϊδεμένος, διωγμένος, γελοιοποιημένος, αὐτὸς ἦταν! Ἀλήθεια τί ἀπαίσιο ὄρνεο! Ὁ ὑποπλοίαρχος δὲν εἶχε καμμιά διάθεσι νὰ γίνῃ ὁ περιγελῶς τοῦ Ἀρχιπελάγου, καὶ νᾶναι ὁ ἀξιοματικὸς τοῦ ναυτικοῦ ποῦ τὸν εἶχε χαστουκίσει μιὰ κοπέλλα. Ἦταν δυνατὸ ν' ἀγαποῦσε πραγματικὰ αὐτὸν τὸν ἄθλιο ἔμπορο;

Προσπαθοῦσε νὰ μὴ σκεφτῆ—ἀλλὰ, χειρότερες ἀπὸ σκέψεις, ἀποκρυσταλλωμένες οἱ ἐντυπώσεις τὸν περιέζωναν στὸ καταφύγιό του. Τὴν ἔβλεπε—ὀπτασία καθαρῆ, ἀκριβῆς, πλαστικῆ, χρωματισμένη, φωτισμένη—τὴν ἔβλεπε πού ἀγκάλιαζε αὐτὸ τὸ ὑποκείμενο. Κι' ἔκλεινε τὰ μάτια, γιὰ ν' ἀνακαλύψῃ ἀμέσως πὼς αὐτὸ δὲν ἦταν τὸ φάρμακο. Ἐνα πιάνο ἄρχιζε νὰ παίζῃ κοντὰ του, πολὺ καθαρὰ: κι' ἔβαζε τὰ χέρια του στ' αὐτιά χωρὶς νὰ καταφέρῃ τίποτα. Μέσα σὲ τούτῃ τῇ μοναξιά, αὐτὸ ἀληθινὰ ἦταν ἀνυπόφορο. Βγήκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο κι' ἄρχισε νὰ μιλῇ γιὰ ὅ,τι τοῦ κατέβαινε στὸν ἀξίωματικὸ τῆς ὑπηρεσίας, στὴ γέφυρα, ἀλλὰ πάντα ἄκουε τὴν κοροϊδευτικὴ συνοδεία τοῦ πιάνου—φαντάσματος.

Πρέπει ἀκόμα νὰ σημειώσουμε ἐδῶ πὼς ὁ ὑποπλοίαρχος Χίμσκικρ ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ δρόμο του πρὸς τὴ διεύθυνσι τοῦ Τεράντ, ὅπου τὸν περιμένανε, στάθηκε στὸ Μακασάρ, ὅπου κανεὶς δὲν ἐλογάζιαζε τὸν ἐρχομό του. Ὅταν βρέθηκε ἐκεῖ, ἔδωσε μερικὲς ἐξηγήσεις κι' ἀνέπτυξε κάποιαν πρότασι στὴ διοίκησι, ἢ σὲ καμμιά ἄλλη Ἀρχή, καὶ κατάφερε νάχη τὴν ἀδεια νὰ κάνῃ ὅ,τι θὰ νόμιζε καλύτερο ἢ ἡ περίστασις παρουσιαζόταν. Γι' αὐτὸ ὁ «Ποσειδῶν» ἀφίνοντας ἐντελῶς τὸ Τερνάντ, τράβηξε πρὸς τὸ βορρᾶ, κατὰ μῆκος τῆς βραχώδους ἀκτῆς, ἔπειτα περνώντας τὸ στενὸ, πῆγε ν' ἀγκυροβολήσῃ, κατὰ μῆκος μιᾶς χαμηλῆς ἀκτῆς, πλασιωμένης ἀπὸ παρθένα δάση, ἀπαρ-βίαστα καὶ σιωπηλά, σὲ μιὰ θάλασσα φωσφωρίζουσα τὴ νύχτα, βαθυγάλανη τὴν ἡμέρα, μὲ λαμπρὲς πράσινες κηλίδες πάνω ἀπὸ τὰς βυθισμένους ὑφάλους. Ἐπὶ ἡμέρες μποροῦσαν νὰ δοῦν τὸν «Ποσειδῶνα» νὰ πλέῃ ἀργὰ πρὸς τὴν σκοτεινὴ αὐτὴ ἀκτὴ, ἢ νὰ στέκῃ ἀκίνητος μὲ ὕψος προσεχτικὸ κοντὰ στὶς ἀσημένιες ἐκβολές τῶν πλατιῶν ποταμῶν, κάτω ἀπὸ τὸν φωτεινὸν οὐρανὸ, πού τὴ λάμψι του τίποτα ποτὲ δὲν ἐρχόταν νὰ τὴ γλυκάνῃ ἢ νὰ τὴ σκοτεινιάσῃ, καὶ πού πλημμύριζε τὴ γῆ ἀπὸ τὸ αἰώνιο φῶς τῶν τροπικῶν—τὸ φῶς αὐτὸ πού ἡ ἀδιάκοπη ἀκτινοβολία του βραίνει τὴν ψυχὴ μὲ ἀνέκφραστη μελαγχολία, πιδ γνώριμη, πιδ βαθεῖα, πιδ διεισδυτικὴ, ἀπὸ τὴ συννεφιασμένη θλίψι τῆς ὀμίχλης τοῦ Βορρᾶ.

Τὸ βρίκι «Μπονιτὸ» φάνηκε, περνώντας ἀργὰ ἀπὸ ἕνα ἀκρωτήριον, σκεπασμένο μ' ἕνα σκοτεινὸ δάσος, στὴν ἀσημένια ἐκβολὴ ἑνὸς εὐρύχωρου ποταμοῦ. Ἡ αὔρα πού τὸ σπρωχνε δὲ θὰ μπορούσε νὰ κουνήσῃ τὴ φλόγα μιᾶς λαμπάδας. Βγήκε ἀπὸν παραπέτασμα ἀκίνητων φύλλων, μ-

στηριωδῶς σιωπηλῶν, σὰν ἕνα λευκὸ φάντασμα, καὶ ἡ ἀνεπαίσθητη κίνησίς του τοῦδινε ἔκφρασι μεγαλοπρεπῆ.

Ὁ Ζάσπαρ, ἀκουμπισμένος στὰ ξάρτια τοῦ μεγάλου καταρτιοῦ, κρατώντας τὸ κεφάλι του, σκεπτόταν τὴ Φρέγυα. Τὸ κάθε τί στὸν κόσμον τοῦ τὴν θύμιζε. Ἡ ὁμορφιά τῆς ἀγαπημένης γυναίκας ξαναβρίσκεται μέσα στὶς ὁμορφιὰς τῆς φύσεως. Τὸ κυμάτισμα τῶν λόφων, οἱ καμπύλες μιᾶς ἀκτῆς, τὰ παιχνιδίσματα ἑνὸς ποταμοῦ εἶναι λιγώτερο θελκτικὰ ἀπὸ τὶς ἀρμονικὲς γραμμὲς τοῦ σώματος τῆς, καὶ ἡ χάρις τοῦ ἀνάλαφρου βαδίσματός τῆς μᾶς ὑποβάλλει τὴν ἰσχύ τῶν ἀποκρύφων δυνάμεων πού κυβερνοῦν τὶς πιδ γοητευτικὲς εἰκόνες τοῦ ὄρατοῦ κόσμου.

Ἀφωσιωμένος στὰ πράγματα, ὅπως εἶναι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, ὁ Ζάσπαρ ἀγαποῦσε τὸ καράβι του, τὸ σπίτι αὐτὸ τῶν ὀνείρων του. Τοῦ χάριζε κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς Φρέγυας. Ἡ γέφυρά του ἦταν τὸ στήριγμα τοῦ ἔρωτός των. Ἡ κατοχὴ τοῦ βρικίου του γαλήνευε τὸ πάθος του, τοῦ ἔδινε μιὰν ἡρεμὴν πεποίθησι γιὰ μιὰν εὐτυχία πού εἶχε κι' ὅλας κατακτήσει.

Ἡ πανσέληνος βρισκόταν τώρα ψηλά, τέλεια καὶ λαμπρῆ, κυματίζοντας στὸ στερέωμα ἡσυχῆ καὶ καθαρῆ ὅπως τὸ βλέμμα τῶν ματιῶν τῆς Φρέγυας. Οὔτε ἕνας θόρυβος δὲν ἀκουόταν στὸ καράβι.

—Θὰ βρίσκεται ἐδῶ, κοντὰ μου, ὅταν θάναι τέτοιες βραδιές, σκεπτόταν μ' ἔκστασι.

Κι' ἀκριβῶς τὴν ἴδια τούτῃ στιγμῇ, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἡσυχία, σ' αὐτὴ τὴ γαλήνη, μέσα στὴν πλήρη λαμπρότητα τοῦ φεγγαριοῦ, προστάτου γιὰ τοὺς ἐρωτευμένους, πάνω σὲ μιὰ θάλασσα χωρὶς μιὰ ρυτίδα, κάτω ἀπὸ ἕναν οὐρανὸ χωρὶς σύννεφα, σὰν ὅλη ἡ φύσις νᾶχε πάρει ἀπὸ χλευασμὸ τὴν πιδ φιλόανθρωπη ὄψι τῆς, ἡ κανονιέρα «Ποσειδῶν», φεύγοντας ἀπὸ τὴ σκοτεινὴν ἀκτὴ ὅπου εἶχε καταφύγει, προχώρησε γιὰ νὰ κόψῃ τὸ δρόμον στὸ «Μπονιτὸ» πού ἀνοιγόταν στὸ πέλαγος.

Μόλις εἶδανε τὴν κανονιέρα νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴν κρύπτη τῆς, ὁ Σουλτς, ὁ ἀνθρώπος μὲ τὴν γοητευτικὴ φωνή, ἄρχισε νὰ δείχνῃ σημεία παράξενης ταραχῆς. Ὅλη τὴν ἡμέρα, ἀφότου εἶχαν ἐγκαταλείψει τὸ μαλαίζικο χωριό, πού βρισκόταν ψηλά πάνω στὸν ποταμὸ, εἶχε ἕνα ὕψος σαστισμένο καὶ εἶχε κάνει κάθε ὑποχρέωσί του σὰν ἀνθρώπος πού τὸν βραίνει ἡ συνειδήσις του. Ὁ Ζάσπαρ τὸ εἶχε παρατηρήσει, ἀλλ' ὁ «δεύτερος» γυρίζοντας ἄλλοῦ σὰ νὰ ἔθελε ν' ἀποφύγῃ τὰ βλέμματα, μουρμούρισε πὼς τοῦ πονοῦσαν τὰ δόντια καὶ πὼς εἶχε πυρετό. Ἀρκετὰ ἀπότομα βέβαια, ὡς τὴ στιγμῇ ὅπου, πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη

τοῦ καπετάνιου του, φώναξε: «Τί νά μᾶς θέλῃ ἄρά γε;»
 Ἔνας ἄνθρωπος ὀλόγυμος, ἐκτεθειμένος στὸν παγερὸ
 ἄνεμο καὶ προσπαθῶντας νά μὴ τουρτουρίζῃ, δὲ θᾶχε φω-
 νὴ περισσότερο βραχνή καὶ διστακτική. Ἴσως ὁμως νά-
 τανε ἀπὸ τὸν πυρετὸ—μπορεῖ νᾶχε κρυώσει.

—Θέλει νά μᾶς σκοτίσῃ, αὐτὸ εἶναι, ἀπάντησε ὁ Ζά-
 σπαρ χαρούμενα. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. Σὲ λίγο θὰ ξέ-
 ρουμε.

Καὶ πραγματικά τὰ δυὸ καράβια πλησίασαν τόσο ὥστε
 ν' ἀκούεται ἡ φωνή. Τὸ βρίκι μὲ τὶς ἄρμονικὰς γραμμὰς
 του καὶ τὰ λευκά του πανιά, εἶχε τὴν ὄψιν μιᾶς ἀέρινης
 σιελίδος μέσα στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Ἡ κανονιέρα, πὺ
 χαμηλὴ μέσ' στὸ νερό, χοντροκαμωμένη, μὲ τὰ κατάρτια
 τῆς ξεγυμνωμένα ὅπως τὰ μαραμένα δέντρα, ξεχώριζε
 μέσα στὸν κατάφωτον οὐρανὸ τῆς μαγευτικῆς αὐτῆς νύ-
 χτας κι' ἔρριχνε μιὰ σκιά καταθλιπτική πάνω στὰ νερά
 ποὺ χώριζαν τὰ δυὸ καράβια.

Ἡ Φρέγυα βασάνιζε καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο σὰν ἕνα
 πνεῦμα προικισμένο νά παρουσιάζεται παντοῦ καὶ σὰ νά-
 τανε ἡ μοναδικὴ γυναῖκα στὸν κόσμον. Ὁ Ζάσπαρ θυμή-
 θηκε τὴν ἐπίμονη σύστασι ποὺ τοῦχε κάνει νά φωνῇ προ-
 σεκτικός καὶ λογικός σ' ὅλες του τὶς πράξεις καὶ σ' ὅλα
 του τὰ λόγια, ὅταν ἦταν μακριὰ τῆς. Σ' αὐτὴ τὴν ἀπροσ-
 δόκητη συνάντησι, ἔνοιωσε σ' αὐτὴ του τὴν πνοὴ τῶν
 βιαστικῶν αὐτῶν συστάσεων ποὺ συνάδευαν συνήθως τὴν
 τελευταία στιγμή κάθε συντροφιάς τους, ἀκούσε ἀκόμα
 τὸν χαριτωμένο ψιθυρο αὐτῶν τῶν λόγων: «Καὶ ξέρεις,
 μικρέ μου, δὲν θὰ σοῦ τὸ συγχωροῦσα», ποὺ πρόφερε σφίγ-
 γοντάς του γρήγορα τὸ μπράτσο, κι' ἐκεῖνος τότε ἀπαν-
 τοῦσε μ' ἕνα ἤρεμο καὶ ὄλο ἐμπιστοσύνη χαμόγελο. Ὁ
 Χίμσκικ, αὐτὸς πάλι, βασανιζόταν μ' ἐντελῶς ἄλλο τρό-
 πο. Αὐτὸς δὲν ἀναπολοῦσε ψιθυρισμένα λόγια, ἀλλὰ ὅπτα-
 σίες. Ἐβλεπε τὴ νέα ν' ἀγκαλιάζῃ ἕναν ἄθλιον ἀλήτη,
 αὐτὸν τὸν ἀλήτη, τὸν ἀλήτη ἀκριβῶς ποὺ μόλις εἶχε
 ἀπαντήσει στὸ σινιάλο του. Τὴν ἔβλεπε μὲ γυμνὰ πόδια
 νά περνᾶ ἀπὸ μιὰ βεράντα, μὲ τὰ μάτια μεγάλα, φωτει-
 νὰ κι' ἀχόρταγα, γιὰ νά πάῃ νά δῇ ἕνα βρίκι—αὐτὸ τὸ
 βρίκι. Ἄν τοῦλάχιστον εἶχε φωνάξει, ἂν τὸν εἶχε μαλώ-
 σει, βρίσει... Ἄλλ' ὄχι, ἀπλούστατα εἶχε θριαμβεύσει.
 Αὐτὸ ἦταν ὄλο. Διωγμένος (αὐτὸ τὸ πιστεῦ ἀπόλυτα),
 ἀπατημένος, γελασμένος, προσβλημένος, χτυπημένος, ρε-
 ζιλεμένος. Μὲ τὸ στόμα καὶ μὲ τὰ νύχια! Οἱ δυὸ ἄν-
 τρες, βασανισμένοι μὲ τόσο διαφορετικὸ τρόπο ἀπὸ τὴ
 Φρέγυα τῶν Ἑπτὰ Νησιῶν δὲν ἦταν ἴσοι.

Μέσα στὴν ἐντονη ἀκίνησι, ποὺ μοιάζει σ' ἐκείνη τοῦ

ὑπνου, καὶ ποὺ βάραινε πάνω στὰ δυὸ καράβια, σ' ἕναν
 κόσμον ποὺ φαινόταν ὅτι ἦταν ἕνα γοητευτικὸ ὄνειρο, μιὰ
 βάρκα, ὀδηγημένη ἀπὸ ναῦτες τῆς Γιάβας, ἔσχισε τὰ σκο-
 τεινὰ νερά καὶ πλεύρισε στὸ βρίκι. Ὁ λευκὸς ὑπαξιωμα-
 τικὸς ποὺ τὴν κυβερνοῦσε, προφανῶς ὁ κανονιέρης, ἀνέ-
 βηκε ἐπάνω. Ἦταν ἕνας κοντὸς ἄντρας, μὲ χοντρή κοιλιά
 καὶ φωνὴ ἀσθματική. Μέσα στὸ φεγγαρίσιο φῶς τὸ πα-
 χουλὸ κι' ἀκίνητο πρόσωπό του εἶχε ἕνα ὕφος ἄψυχο καὶ
 περπατοῦσε κρατῶντας τὰ χοντρά του μπράτσα παράμε-
 ρα σὰ νάτανε ταριχευμένος. Τὰ μικρά του πονηρὰ μάτια
 λάμπανε παράξενα. Παρακάλεσε τὸ Ζάσπαρ, σὲ παρα-
 φθαρμένη ἀγγλική, νά θελήσῃ ν' ἀνεβῇ στὸν «Ποσειδῶνα».

Ὁ Ζάσπαρ δὲν περίμενε μιὰ τόσο ἀσυνήθιστη παρὰ-
 κλησι. Ἐπειτα ὁμως, ὅταν σκέφθηκε λίγο, ἀποφάσισε νά
 μὴ δείξῃ οὔτε στενοχώρια, οὔτε ἔκπληξι. Ὁ ποταμὸς ἀπ'
 ὅπου εἶχε ἀποπλεύσει ὑπῆρξε ἐπὶ πολλὰ χρόνια τὸ
 θέατρο πολιτικῶν ἀναστατώσεων καὶ σκεπτόταν πῶς οἱ
 ἐπισκέψεις σὲ τοῦτο τὸ μέρος δὲν βλεπόνταν μὲ καλὸ
 μάτι. Ἀλλὰ δὲν ἀνησυχοῦσε μήπως δυσαρροστήσῃ τις ἀρ-
 χὲς ποὺ στὰ μάτια τοῦ γέρο-Νέλσον φαινότανε τόσο τρο-
 μαχτικές. Ἀποφάσισε νά φύγῃ ἀπὸ τὸ βρίκι, κι' ὁ Σούλτς
 τὸν συνώδεψε ἴσα μὲ τὸ μεγάλο κατάρτι, σὰ νάθελε κάτι
 νά τοῦ πῇ, ἀλλὰ στὸ τέλος στάθηκε σιωπηλός. Ὁ Ζάσπαρ
 παρατήρησε τ' ὄχρό του πρόσωπο. Τὰ μάτια τοῦ ἀνθρώ-
 που αὐτοῦ, ποὺ, στὸ βρίκι πάνω, εἶχε θριαμβεύσει κι' ἐπι-
 βληθῇ στὴν ἰδιαίτερὴ του ψυχοσύνη, τὸν κοίταζαν μὲ
 μιᾶν ἔκφρασι σιωπηλὴ καὶ ἱκετευτική.

—Τί συμβαίνει; ρώτησε ὁ Ζάσπαρ.

—Διερωτῶμαι πῶς θὰ τελειώσῃ αὐτὸ, εἶπε μὲ τὴν ὡ-
 ραία ἐκείνη φωνὴ ποὺ εἶχε γοητεύσει καὶ τὴ Φρέγυα. Ἀλλὰ
 τί εἶχε ἀπογίνει ὁ θελκτικὸς τῆς τόνος; Τὰ λόγια τοῦτα
 ἀντήχησαν σὰν τὸν κρωγμὸ ἑνὸς κόρακα.

—Εἶσθε ἄρρωστος, τὸν βεβαίωσε ὁ Ζάσπαρ.

—Θὰ ἴθελα νά πέθαινα, εἶπε παράξενα ὁ Σούλτς μι-
 λῶντας στὸν ἑαυτὸ του, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι μυστηριώδους
 ταραχῆς. Ὁ Ζάσπαρ τὸν κοίταξε προσεχτικά, ἀλλὰ δὲν
 ἦταν ἡ στιγμή γιὰ νά μελετήσῃ τὴ νοσηρὴ κρίσι ἑνὸς ἀν-
 θρώπου ὑποκειμένου στὸν πυρετὸ. Δὲν εἶχε ὅλως διόλου
 τὸ ὕφος ἑνὸς ποὺ παραμιλοῦσε, κι' αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν
 ἔφτανε. Ὁ Σούλτς ἔκανε ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπρός.

—Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θέλει τὸ κακὸ σας, καπετάνιε. Τὸ νοιώθω
 καὶ τό... Πνίγηκε ἀπὸ μιᾶν ἀνεξήγητη συγκίνησι.

—Καλὰ, Σούλτς. Δὲν θὰ τοῦ δώσω αὐτὴν τὴν εὐκαιρία,
 ἀπάντησε ἀπότομα ὁ Ζάσπαρ καὶ πήδησε στὴ βάρκα.

Πάνω στὸν «Ποσειδῶνα» ὄρθος, ὁ Χίμσκικρ, μὲ τὰ πόδια ἀνοιχτά, μέσα στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, μὲ τὴ μαύρη του σκιά πού ξεμάκραινε στὴ γέφυρα, δὲν ἔκανε καμμιά κίνησι καθὼς πλησίαζε: ἀλλὰ στὴ θέα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, τοῦ φάνηκε πῶς ἡ θάλασσα φούσκωνε μέσα στὸ στήθος του. Ὁ Ζάσπαρ, σιωπηλός, περίμενε μπροστά του. Καθένας ἀγνόησε τὸν ἄλλο: ὁ Χίμσκικρ μὲ κακὴ διάθεσι, ὁ Ζάσπαρ μὲ μιὰ τέλεια κι' ἀδιάφορη ἡρεμία.

— Τί συμβαίνει; σ' αὐτὸ τὸ ποτάμι ἀπ' ὅπου ξεκινήσατε; ρώτησε ἀπότομα ὁ ὑποπλοίαρχος.

— Δὲν ξέρω τίποτα ἀπὸ τίς ταραχὲς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, ἂν ἐννοεῖτε αὐτό, ἀπήντησε ὁ Ζάσπαρ. "Αφισα ἐκεῖ μισὸ φορτίο ρύζι πού οὔτε τὸ πληρώθηκα κι' ἔφυγα. Αὐτὴ τὴ στιγμή καμμιά δουλειὰ δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐκεῖ κάτω: ἀλλὰ θὰ πεθαίνανε τῆς πείνας σὲ μιὰ ἐβδομάδα μέσα ἂν δὲν εἶχα ἔλθει.

— Ἐπέμβασι! Ἀγγλικὴ ἐπέμβασι! Ὑποθέσετε πῶς αὐτοὶ οἱ παλιάνθρωποι δὲν ἀερίζουν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ ψοφήσουνε τῆς πείνας, τότε;

— Ἐχουν γυναῖκες καὶ παιδιὰ, τὸ ξέρετε, παρατήρησε ὁ Ζάσπαρ μὲ ἥσυχο τόνο.

— Ἄ! μάλιστα! "Ὅταν ἓνας Ἀγγλος μιλά γιὰ γυναῖκες καὶ γιὰ παιδιὰ, μπορεῖ κανεὶς νᾶναι βέβαιος πῶς κάτι κρύβεται ἀπὸ κάτω. Θὰ τὸ ἐξετάσουμε αὐτό.

Μιλοῦσαν ὁ ἓνας ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἄλλον, σὰν αὔλα πνεύματα, σὰν ἀπλὲς φωνὲς στὸν ἀέρα: διότι κοιταζόντανε σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε τίποτα μπροστά τους ἢ μὲ τὴν προσοχὴ ἐκείνη πού ἔχει κανεὶς γιὰ τ' ἀψυχα πράγματα. Μιὰ στιγμή μὴ ἔγινε σιωπὴ. Ὁ Χίμσκικρ σκέφθηκε μὲ μιὰς: «Θὰ τοῦ τὰ διηγηθῆ ὅλα γελῶντας κι' ἀγκαλιάζοντάς τον». Καὶ ὁ ξαφνικός πόθος νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ Ζάσπαρ ἀμέσως ἄναψε τόσο βίαια μέσα του πού ἔχασε κάθε συναίσθησι. Ἐχασε τὰ λόγια του, τὸ βλέμμα του. Γιὰ μιὰ στιγμή δὲν τοῦ στάθηκε δυνατὸ νὰ δῆ τὸ Ζάσπαρ. Ἀλλὰ τὸν ἄκουσε πού ρωτοῦσε, μὲ μιὰ φωνὴ πού ἐρχόταν ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου:

— Πρέπει νὰ φαντασθῶ πῶς τὸ βρίκι εἶναι κατασχεμένο;

Ὁ Χίμσκικρ ξανάπε μὲ πονηρὴ ἱκανοποίησι:

— Ἀκριβῶς. Θὰ σᾶς ρυμουλκίσω στὸ Μακασάρ.

— Τὰ δικαστήρια θ' ἀποφασίσουν ἂν ὅλ' αὐτὰ εἶναι νόμιμα, ξανάπε ὁ Ζάσπαρ, βλέποντας πῶς τὸ πρᾶγμα γινόταν σοβαρό, ἀλλὰ χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν προσποιητὴ του ἀδιαφορία.

— Ἄ! μάλιστα! τὰ δικαστήρια! Φυσικά. Ὅσο γιὰ σᾶς,

σᾶς κρατῶ αἰχμάλωτο.

Ἡ θλίψις τοῦ Ζάσπαρ, βλέποντας πῶς τὸν χωρίζαν ἀπὸ τὸ καράβι του δὲν φάνηκε παρὰ ἀπὸ στιγμὴ ἀκίνησιας. Ὑρίσει ἔπειτα κι' ἐφώνηξε στὸ βρίκι. Ὁ Σούλτς ἀπάντησε:

— Μάλιστα, κοπετάνιε.

— Νὰ εἰσθε ἐτοιμοὶ γιὰ νὰ ρυμουλκηθοῦμε ἀπὸ τὴν κανονιέρα. Θὰ μᾶς πάνε στὸ Μακασάρ.

— Ὑψιστε Θεέ! Καὶ τί νὰ κάνωμε ἐκεῖ πέρα, κοπετάνιε; ἀπάντησε ἀσθενικὰ μιὰ φωνὴ ὅλο ἀγωνία.

— Ἀπὸ ἐξαιρετικὴ καλωσύνη, φαντάζομαι, φώναξε ὁ Ζάσπαρ εἰρωνικὰ μὲ τόνο ἀποφασιστικῶς. Θὰ μπορούσαμε νὰ μείνωμε ἀγκυροβολημένοι ἐδῶ ἐπὶ μέρες. Κι' ἀπὸ φιλοξενία. Μὲ προσκαλοῦν νὰ μείνω ἐδῶ, στὸ καράβι.

Ἡ ἀπάντησις σ' αὐτὴ τὴν πληροφορία ὑπῆρξε μιὰ βίαιη ἔκρηξι ἀπελπισίας. "Ε! πῶς; Ὁ Σούλτς ἔχασε λοιπὸν τὸ λογικὸ του; ἀναρωτήθηκε ὁ Ζάσπαρ μ' ἀνησυχία. Καὶ παρασυρμένος ἀπὸ μιὰ ἔξαψι πού ἴσαμε τότε τοῦ ἦταν ἄγνωστη, ἄρχισε νὰ ἐξετάζῃ προσεχτικὰ τὸ βρίκι του.

— Θὰ στείλω τὸ πλήρωμα μιὰς βάρκας κι' ἓναν ἀξιωματικὸ πάνω στὸ καράβι σας, εἶπε χωρὶς νὰ μιλήσῃ σὲ κανένα ἰδιαίτερος. Ὁ Ζάσπαρ, παύοντας νὰ κοιτάζῃ τὸ πλοῖο του, στράφηκε καὶ χωρὶς πάθος, χωρὶς κᾶν καμμιά ἔκφρασις νὰ χρωματίσῃ τὴ φωνὴ του, διαμαρτυρήθηκε μὲ δύναμι ἐναντίον παρομοίων μεθόδων. Αὐτὸ πού σκεπτόταν ἦταν ἡ ἀργοπορία. Λογάριαζε τίς ἡμέρες. Τὸ Μακασάρ βρισκόταν ἀκριβῶς στὸ δρόμο του: μὲ τὸ νὰ ρυμουλκηθῆ κέρδιζε καιρό. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποστῆ ὀχληρὲς διατυπώσεις. Ἡ ὑπόθεσις ὁμως αὐτὴ ἦταν πολὺ ἀκατανόητη. «Ἡ κατσαρίδα τρελλάθηκε» σκέφθηκε. «Θὰ μ' ἀφίσουν ἐλεύθερο ἀμέσως. Καὶ ἂν δὲν τὸ κάνουν, ὁ Μέσμαν θὰ ἐγγυηθῆ γιὰ μένα». Ὁ Μέσμαν ἦταν κάποιος ἔμπορος Ὀλλανδὸς πού ἔκανε μὲ τὸ Ζάσπαρ πολλὰς δουλειάς, ἦταν ἓνα πρόσωπο σπουδαῖο στὸ Μακασάρ.

— Διαμαρτύρησθε; ἔ; ψιθύρισε ὁ Χίμσκικρ, καὶ στάθηκε μιὰ στιγμή ἀκίνητος, στηριζόμενος στὰ δύο του ἀνοιχτὰ πόδια, μὲ τὸ κεφάλι κάτω σὰ νὰ μελετοῦσε τὴν κωμικὴ σκιά του μὲ τίς ἔντονες γραμμὲς τῆς. Ἐπειτα ἔκανε ἓνα νεῦμα στὸ σωματώδη τιμονιέρη, πού στεκόταν κοντὰ του, ἀκίνητος, σὰν ἓνα ταριχευμένο δεῖγμα χοντροῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸ ἀνέκφραστο πρόσωπό του καὶ τὰ μικρὰ του λαμπερὰ μάτια. Ὁ ἀνθρώπος πλησίασε καὶ στάθηκε προσοχῆ.

— Θ' ἀνεβῆτε στὸ καράβι καὶ θὰ ἔχετε μαζί σας τὸ πλή-

ρωμα μιᾶς βάρκας.

— Γιά, μάϊνχερ (*)

— Θα τοποθετήσετε ἕναν ἀπὸ τοὺς ἄντρες σας στὸ τιμόνι, ξανάπε ὁ Χίμσκιρκ πού ἴδινε τὶς διαταγές του ἀγγλικά γιὰ νὰ καταλαβαίνει ὁ Ζάσπαρ. Ἦ ἀκούτε;

— Θα μείνετε στὴ γέφυρα, ὅλη τὴν ὥρα;

— Γιά, μάϊνχερ.

Φάνηκε στὸ Ζάσπαρ πὼς μαζὶ μὲ τὴν κυβέρνησι τοῦ καραβιοῦ τοῦ ξερρίζωναν τὴν καρδιά ἀπὸ τὸ στήθος του. Ὁ Χίμσκιρκ, ἀλλάζοντας τόνο, ρώτησε:

— Τί ὄπλα ἔχετε στὸ πλοῖο σας;

Τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνη ὅλα τὰ καράβια πού ἔκαναν ἐμπόριο στὶς θάλασσες τῆς Κίνας εἶχαν τὴν ἄδεια νὰ εἶναι ὀπλισμένα γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἀμύνωνται.

— Δέκα ὄχτώ ντουφέκια μὲ τὶς μπαγιονέττες τοὺς πού βρισκόντανε στὴν ἀποθήκη ὅταν τ' ἀγόρασα. Τὰ ἔχομε δηλώσει.

— Ποῦ τὰ ἔχετε;

— Στὴν πρώτη καμπίνα. Ὁ «δεύτερος» ἔχει τὸ κλειδί.

— Θα τὰ παραλάβετε, διάταξε ὁ Χίμσκιρκ τὸν κανονιέρη.

— Γιά, μάϊνχερ.

— Γιατί; Τί σημαίνει αὐτό; φώναξε ὁ Ζάσπαρ. Ἐπειτα δάγκωσε τὰ χεῖλη του. Αὐτὸ εἶναι τερατῶδες, ψιθύρισε. Ὁ Χίμσκιρκ ἔρριξε πάνω του ἕνα βλέμμα βαρὺ καὶ ὀδυνηρὸ.

— Μπορεῖτε νὰ πηγαίνετε, εἶπε στὸν κανονιέρη.

Ὁ χοντρός ἄνθρωπος χαιρέτησε κι' ἔφυγε.

Κατὰ τὶς τριάντα ὥρες πού ἀκολούθησαν, τὸ ρυμούλημα διακόπηκε μιὰ φορά. Σ' ἕνα σινιάλο καιμωμένο ἀπὸ τὸ βρίκι, μὲ μιὰ σημαία, ἡ κανονιέρα στάθηκε. Ὁ ὑπαξιωματικός, αὐτὸ τὸ ταριχευμένο σῶμα μῆκε στὴ βάρκα του κι' ἀνέβηκε πάνω στὸν «Ποσειδῶνα»: ἀμέσως ἔπρεξε στὴν καμπίνα τοῦ κυβερνήτου: ἡ ταραχὴ ἀπὸ κάποιαν εἶδησι πού ἠθελε νὰ μεταβιβάσῃ προδιδόναν ἀπὸ τὰ μισοκλεισμένα μικρά του μάτια. Μείνανε κι' οἱ δύο τοὺς κλεισμένοι ἀρκετὴν ὥρα, ἐνῶ ὁ Ζάσπαρ ἀκουμπησμένος στὸ κατάρτι προσπαθοῦσε ν' ἀνακαλύψῃ τί τὸ ἐξαιρετικὸ μπόρουσε νᾶχε συμβῆ στὸ βρίκι του. Ἀλλὰ τίποτα τὸ δυσάρεστο δὲν εἶχε γίνει: καιροφυλάχτησε τὴν ἔξοδο τοῦ κανονιέρη, καὶ μολονότι ἀπέφευγε νὰ μιλήσῃ μ' ὁποιοδήποτε ἔπειτα ἀπὸ τὸ τέλος τῆς συνομιλίας του μὲ τὸ Χίμσκιρκ, σταμάτησε τὸν ἄνθρωπο στὴ γέφυρα γιὰ νὰ τὸν ρωτήσῃ.

(*) Ναί, κύριέ μου.

τί ἔκανε ὁ δεύτερος.

— Δὲν αἰσθανόταν πολὺ καλὰ ὅταν τὸν ἄφισα, ἐξήγησε.

Ὁ χοντρός ὑπαξιωματικός πού στεκόταν ἀκαμπτος ὡς ἂν ἢ προσπάθεια νὰ κρατᾷ τὴν χοντρή κοιλιά του τὸν ὑποχρέωνε σ' αὐτό, κατάλαβε μὲ δυσκολία. Τὰ χαρακτηριστικά του μένανε τελείως ἀπαθῆ, ἀλλὰ στὸ τέλος τὰ μικρά του μάτια κλείσανε γρήγορα.

— ὦ! γιά! Ὁ δεύτερος. Γιά, γιά. Ἀλλὰ, μάϊν Γκότ! (*)

εἶναι ἕνας πολὺ περίεργος ἄνθρωπος.

Ὁ Ζάσπαρ δὲ μπόρεσε νὰ μάθῃ περισσότερα, γιατί ὁ Ὀλλανδὸς ἐπήδησε βιαστικά στὴ βάρκα του καὶ ξαναγύρισε στὸ βρίκι. Ἀλλὰ παρηγορήθηκε σκεπτόμενος πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ δυσάρεστη κι' ἀνόητη περιπέτεια σὲ λίγο θὰ τελειώνει. Φαινόταν πιά ὁ ὄρμος τοῦ Μακασάρ. Ὁ Χίμσκιρκ πηγαίνοντας στὴ γέφυρα, πέρασε ἀπὸ κοντά του. Γιὰ πρώτη φορὰ ὁ ὑποπλοίαρχος κοίταξε τὸ Ζάσπαρ μὲ ἐπιμονή: κι' ὁ παρᾶξενος τρόπος πού στριφογύριζε τὰ μάτια ἦταν τόσο γελοῖος—ἀπὸ καιρὸ ὁ Ζάσπαρ καὶ ἡ Φρέγυα συμφωνοῦσαν κι' εὑρισκαν τὸν ὑποπλοίαρχο γελοῖο—ἔδειγνε μιὰν τέτοια ἐκστατικὴ γοητεία, σὰ ν' ἀπολάμβανε κάτι πὸ ἐκλεκτό, καὶ ὁ Ζάσπαρ δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ ἕνα χαμόγελο. Ἐπειτα, στράφηκε κι' ἔβλεπε τὸ βρίκι του.

Τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ τῆς τρυφερότητός του πού τὸ ζωντάνευε λιγάκι ἡ ψυχὴ τῆς Φρέγυας, τὸ μόνον αὐτὸ στήριγμα δύο ὑπάρξεων μέσα στὸν κόσμον ὀλόκληρο, αὐτὸς ὁ μάρτυς τοῦ πάθους του, αὐτὸς ὁ σύντροφος τῶν περιπετειῶν του, πού εἶχε τὴ δύναμι ὥστε μιὰ μέρα ἢ γλυκεῖα κι' ἀξυμολάτρευτη Φρέγυα νὰ πέσῃ στὴν ἀγκαλιά του καὶ νὰ τὴν πάῃ στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, τὸ θαυμαστὸ αὐτὸ καράβι πού ἐνσάρκωνε τὴν ὑπερηφάνειά του καὶ τὸν ἔρωτά του, νὰ τὸ βλέπῃ αἰχιμάλωτο, στὴν ἄκρη ἑνὸς ρυμουλκοῦ, δὲν ἦταν ἀλήθεια εὐχάριστο θέαμα. Ἦταν σὰν ἐφιάλτης: ὡς ἂν λόγου χάρι ἔβλεπε σὲ ὄνειρο ἕνα θαλάσσιο πουλὶ ἀλυσσοδεμένο.

Ἀλλὰ τί ἄλλο μποροῦσε νὰ βλέπῃ; Ἡ ὀμορφιά τοῦ καραβιοῦ τοῦ αἰχιμαλώτιζε τὴν καρδιά του μὲ τὴ δύναμι ἑνὸς φίλτρου, σὲ σημειο πού ξεχνοῦσε πού βρισκόταν. Καὶ ἐξ ἄλλου, τὸ συναίσθημα αὐτὸ τῆς ἀνωτερότητος πού ἡ πεποίθησις τῆς ἀγάπης προσφέρει σ' ἕνα νέο, αὐτὴ ἡ αὐτοπαπάτη νὰ νοιώθῃ τὸν ἑαυτὸ σου πὼς βρίσκεσαι πάνω ἀπὸ τὴ μοῖρα, χάρις στὸ τρυφερὸ βλέμμα δυὸ γυναικείων ματιῶν, τὸν βοηθοῦσαν, τώρα πού τὸ πρῶτο χτύπημα εἶχε περάσει, νὰ ὑπομείνῃ αὐτὴν τὴν περιπέτεια μὲ διασκεδά-

(*) Θεέ μου.

στικὴν ἐμπιστοσύνη. Τί μπορούσε νὰ συμβῆ στοῦ ἀντικει-
μενο αὐτοῦ ποῦ ἡ Φρέγυα εἶχε διαλέξει;

Ἦταν ἀπόγειμα, ὁ ἥλιος βρισκόταν πίσω ἀπὸ τὰ δυὸ
καράβια ὅταν βάλανε πλώρη πρὸς τὸ λιμάνι. «Τὸ ἀστεῖο-
τῆς κατσαρίδας σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ» σκεπτόταν ὁ Ζά-
σπαρ χωρὶς μεγάλη ἀγανάκτησι. Σὰ ναυτικός, ποῦ τὰ
μέρη τοῦτα τοῦ ἦτανε γνωστά, μπορούσε μὲ μιὰν ἀπλή-
ματιὰ νὰ καταλάβῃ τί θὰ ἔκαναν. «Καλά, σκεπτόταν, περ-
νᾶ ἀπὸ τὸ στενὸ τοῦ Σπερμόντ. Θὰ περάσωμε πλάι ἀπὸ
τὴν ὑφολο τῆς Ταμισιά». Καὶ ξανάρχισε νὰ ἀποθαυμάζῃ
τὸ βρίκι του, τὴν ἀπόδειξι αὐτῆ τῆς ὕλικῆς κι' αἰσθηματι-
κῆς του ὑπάρξεως πού, σὲ λίγο, θάτανε ξανά στὴν κατοχῆ
του. Σὲ μιὰ θάλασσα ἤρεμη ὅπως μιὰ λίμνη, ἐν αὐλάκω-
μα βαθύ ἀνοίγε κι' ἐκλείνε κάτω ἀπὸ τὴν πλώρη του,
γιατί ὁ δυνατὸς «Ποσειδών» τὸ ρυμουλκοῦσε μὲ ὅλη τὴν
ταχύτητα, σὰ νᾶχε στοιχηματίσει. Ὁ Ὀλλανδοὺς κανονιέ-
ρης φάνηκε στὴν πλώρη τοῦ «Μπονιτὸ» καὶ μαζί του δυὸ-
τρεῖς ἄντρες. Κοίταζαν κατὰ τὴν ἀκτὴ κι' ὁ Ζάσπαρ βυθί-
στηκε στὴν ἐρωτικὴ του ἔκστασι.

Ὁ βαθὺς ἦχος τῆς σφυρίχτρας τῆς κανονέρας τὸν ἔκα-
νε ν' ἀνατριχιάσῃ μὲ τὸ ξάφνιασμα τῆς. Κοίταξε ἀργὰ
γύρω του. Γρήγορος σὰν ἀστραπή, ἔκανε ἓνα πήδημα κι'
ᾤρμησε στὴ γέφυρα.

— Πάτε νὰ πέσετε πάνω στὴν ὑφαλο τοῦ Ταμισιά, οὐρ-
λιαζε.

Ἀπὸ τὴ γέφυρα, ὁ Χίμσκικρ τὸν κοίταξε πάνω ἀπὸ τὸν
ᾠμο του: δυὸ ἄντρες γύριζαν βιαστικὰ τὸ τιμόνι κι' ὁ
«Ποσειδών» ἀπομακρυνόταν ἤδη γρήγορα ἀπὸ τὰ θολὰ
νερά ποῦ σημάδευαν τὴ θέσι τοῦ κινδύνου. Ἄ! μόλις πρό-
φτασαν! Ὁ Ζάσπαρ στράφηκε τὴν ἴδια στιγμὴ γιὰ νὰ κοι-
τάξῃ τὸ βρίκι του: καὶ πρὶν ἀκόμα ἀντιληφθῆ πῶς—σύμ-
φωνα μὲ τὶς διαταγές ποῦ προφανῶς εἶχε δώσει πρὶν ὁ
Χίμσκικρ στὸν κανονιέρη του—τὸ ρυμουλκὸ εἶχε τραβῆξει
μακριὰ μὲ τὴ σφυρίχτρα, πρὶν νὰ προφθάσῃ νὰ φωνάξῃ ἢ
νὰ κἀνῃ μιὰ χειρονομία, εἶδε τὸ βρίκι του νὰ φεύγῃ ἀκυ-
βέρνητο, νὰ τρέχῃ, νὰ ξεπερνᾷ τὴν πρύμνη τῆς κανονιέρας.
Παρακολούθησε τὸ γλύστημα τῆς ἀρμονικῆς του φόρμας
μὲ μάτια μεγαλωμένα ἀπὸ τὴ δυσπιστία, τρελλὰ ἀπὸ τὴ
φρίκη. Κραυγὲς ἀπὸ τὸ βρίκι φθάσανε σ' αὐτὸν σὰν ἓνας
τρομερὸς καὶ συγκεκριμένος ψίθυρος, ἐνῶ τὸ αἷμα του χτυ-
ποῦσε στ' αὐτιά του καὶ τὸ καράβι του ὅλο κι' ἀρμένιζε.
Ἔτρεχε ἴσα, ἀναπτύσσοντας ὅλην τὴν ταχύτητα μὲ ὕφος
ἀσύγκριτο χάριτος καὶ ζωῆς. Ἔτρεξε τόσο ὡς ὅτου ἡ ἀ-
διατάρακτη ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ποῦ ἀπλωνόταν μπρὸς
του φάνηκε σὰ νὰ βούλιαξε ξαφνικά, σὰ νᾶχε ἀπορροφη-

θῆ: καί, μ' ἓνα παράξενο καὶ βίαιο τράνταγμα τῶν κα-
ταρτιῶν του, στάθηκε, ἔκλινε λιγάκι κι' ἔμεινε ἀκίνητο.
Ἐμεινε ἀκίνητο, καρφωμένο στὴν ὑφαλο, ἐνῶ ὁ «Ποσει-
δών», κἀνοντας μιὰ μεγάλη στροφή, πήγαινε μ' ὅλη τὴν
ταχύτητα ἀπὸ τὸ στενὸ τοῦ Σπερμόντ ἔχοντας πλώρη πρὸς
τὴν πόλι. Τὸ βρίκι παρέμενε ἀκίνητο, ἐντελῶς ἀκίνητο, σὲ
μιὰ στάσι μοιραία καὶ παράξενη. Μέσα σὲ μιὰ στιγμὴ,
ἡ ξαφνικὴ μελαγχολία τῶν πραγμάτων ποῦ ἡ φθορὰ ἀγ-
γίξε εἶχε ἀπλωθῆ πάνω του βαρεῖα μέσα στὴν λαμπρότη-
τα τοῦ ἡλίου.

— Πιάστε τον, φώναξε μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὸ κατάστρωμα.

Ὁ Ζάσπαρ εἶχε ὀρμήσει γιὰ νὰ τρέξῃ στοῦ βρίκι του
ὅπως ἓνας ἄντρας ὀρμᾷ νὰ βοηθήσῃ ἓνα ἀγαπημένο του
ζωντανὸ πλάσμα ἀπὸ τὸ θάνατο.

— Πιάστε τον! Μὴ τὸν ἀφίνετε! βλαστημοῦσε ἀπὸ πά-
νω ὁ ὑποπλοίαρχος, ἐνῶ ὁ Ζάσπαρ προσπαθοῦσε νὰ ξε-
φύγῃ ἀμίλητος καὶ σὰν τρελλός, ἀφίνοντας νὰ φαίνεται τὸ
κεφάλι του μονάχα ἀνάμεσα στοὺς ναῦτες ποῦ εἶχαν πέσει
πάνω του. «Κρατᾶτε τον... Δὲν ἔχω καμμιάν ὄρεξι νὰ τὸν
δῶ πνιγμένο...

Ὁ Ζάσπαρ παράτησε τὸν ἀγῶνα. Ἐνας-ἓνας τὸν ἀφι-
σαν: τράβηξαν μακριὰ του σιγά-σιγά, κοιτάζοντάς του
σιωπηλά, ἀφίνοντάς τον μόνο στὴ μέση ἑνὸς ἐλεύθερου
κενοῦ γιὰ νὰ τοῦ κἀνουν ἀρκετὴ θέσι ἂν σωριαζόταν ἐπει-
τα ἀπ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια. Οὔτε κἀν ταλαντεύθηκε. Μι-
σὴ ᾠρα ἀργότερα, ὅταν ὁ «Ποσειδών» ἀγκυροβόλησε
μπροστὰ στὴν πόλι, δὲν εἶχε ἀκόμα κινήθῃ, δὲν εἶχε κἀν
κουνήσει οὔτε τὰ χέρια του, οὔτε τὰ πόδια του. Εὐθὺς ἀμέ-
σως μόλις ὁ θόρυβος τῆς ἀλυσίδας τῆς κανονιέρας ἔπα-
ψε, ὁ Χίμσκικρ κατέβηκε βαρεῖα ἀπὸ τὴ γέφυρα.

— Φωνάξτε μιὰ βάρκα, διάταξε μὲ ὕφος ἀγριεμένο,
περνώντας μπρὸς ἀπὸ τὸ σκοπὸ. Διευθύνθηκε ἀργὰ πρὸς
τὸ μέρος ὅπου ὁ Ζάσπαρ, ἀντικείμενο πολλῶν φοβισμένων
βλεμμάτων, κρατοῦσε τὰ μάτια του καρφωμένα στοῦ κα-
τάστρωμα, σὰν ἀπορροφημένος ἀπὸ κάποιον ὄνειρο.

Ὁ Χίμσκικρ πλησίασε καὶ τὸν κοίταξε σκεπτικός, μὲ τὰ
δάχτυλα στὰ χεῖλη. Ἦταν λοιπὸν ἐκεῖ, αὐτὸς ὁ προνομι-
οῦχος ἀλήτης, ὁ μόνος ἄντρας ποῦ ἡ κόρη ἐκείνη τῆς κο-
λάσεως θὰ μπορούσε νὰ τοῦ διηγηθῆ τὴν ἱστορία; Ἄλλὰ
δὲν θὰ τὴν εὔρισκε ἀστεία. Ἡ ἱστορία τοῦ ὑποπλοίαρχου
Χίμσκικρ... Ὅχι, δὲν θὰ γελοῦσε μ' αὐτή!... Εἶχε τὸ ὕ-
φος ἑνὸς ἀνθρώπου ποῦ δὲν θὰ γελοῦσε ποτὲ πιά στὴ
ζωὴ του.

Ἐξαφνα ὁ Ζάσπαρ σήκωσε τὰ μάτια. Τὸ βλέμμα του,
στερημένο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἔκφρασι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔκφρασι

τῆς τρέλλας, διασταυρώθηκε μ' ἐκεῖνο τοῦ Χίμσκικρ πού, σκοτεινό, τὸν παρατηροῦσε.

— Καραβοτσακισμένος, εἶπε μὲ φωνὴ χαμηλή, καὶ μὲ φωνὴ πνιγμένη. «Καραβοτσακισμένος» ξανάπε μὲ φωνὴ ἀκόμα πιὸ χαμηλὴ καὶ σὰ νὰ αἰσθανόταν μέσα του τὸ ξύπνημα ἑνὸς τρομεροῦ καὶ καταπληκτικοῦ συναισθήματος.

— Μὲ τέτοια ἡρεμὴ θάλασσα, εἶπε ὁ Χίμσκικρ μὲ ἀσυγκράτητο θρίαμβο πού ξέσπασε καὶ σβύστηκε. Σώπασε, σὰ νάτανε ξαφνικὰ κουρασμένος, καρφώνοντας στὸ Ζάσπαρ τὸ ἀλαζονικό του βλέμμα, ἀπ' ὅπου μιὰ κρυφὴ ἀπογοήτευσις, σκιὰ ἀναπόφευκτη κάθε πάθους, φάνηκε πὼς περνοῦσε σὰ σύννεφο. «Μὲ τέτοια θάλασσα» ξανάπε ὀρθωμένος ἄγρια γιὰ νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ κεφάλι του τὸ κασκέτο που καὶ νὰ χαιρετίσῃ μὲ ὕφος στρατιωτικό καὶ κοροϊδευτικό:

— Καὶ τώρα σὰ θέλῃς, εἶπε, κατέβη κάτω καὶ τρέχα στὰ δικαστήρια, παληοεγγλέζε!

VI

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ βρικίου «Μπονιτό» προξένησε ἀναγκαστικὰ αἰσθησιὶ στὴ Μακασάρ, τὸ πιὸ ὁμορφο καὶ ἴσως τὸ πιὸ καθαρό ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῶν Νησιῶν, ὅπου ὅμως τὰ γεγονότα εἶναι σπάνια. Τὸ «λιμάνι» μὲ τὸν ἰδιόρρυθμο κόσμο του δὲν ἄργησε νὰ μάθῃ πὼς κάτι εἶχε συμβῆ. Εἶχαν διακρίνει μακρὰ στὸ πέλαγος ἕνα καράβι πού ρυμουλκοῦσε ἕνα ἰστιοφόρο, κί' ὅταν τὸ καράβι ἔφτασε μονάχο, παρατώντας τ' ἄλλο ἔξω, ἡ προσοχὴ τοὺς κεντρίστηκε. Τί συνέβαινε λοιπόν; Δὲ φαινότανε παρὰ τὰ κατάρτια τοῦ —μὲ τὰ πανιά δεμένα—στὴν ἴδια θέσι πρὸς τὸ νότο. Κί' ἀμέσως ἡ εἶδησις διαδόθηκε, ἀπὸ τῆ μιᾶν ἄκρῃ ἴσαμε τὴν ἄλλῃ τοῦ πολυσύχναστου δρόμου, πὼς ὑπῆρχε ἕνα καράβι καρφωμένο στὴν ὕφαλο τοῦ Ταμισά. Τὸ πλῆθος ἐξηγοῦσε ὅ,τι ἔβλεπε. Ὅσο γιὰ τὴν αἰτία, αὐτὸ ξεπερνοῦσε τὴν ἀντίληψί του, γιατί ποῖος μποροῦσε νὰ συνδυάσῃ μιὰ γυναικὰ πού ζοῦσε ἐνησκόσια μίλλια μακρὰ μὲ τὸ ναυάγιο ἑνὸς καραβιοῦ πάνω στὴν ὕφαλο τοῦ Ταμισά ἢ νὰ ζητήσῃ τὴ μακρυνὴ σχέσι τοῦ γεγονότος αὐτοῦ μὲ τὴν ψυχολογία τοῦλάχιστον τριῶν ἀνθρώπων, πού ὁ ἕνας ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἀκριβῶς, ὁ ὑποπλοίαρχος Χίμσκικρ πήγαινε νὰ συντάξῃ τὴν ἐκθεσί του;

Ἄξι: τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων τοῦ λιμανιοῦ δὲν εἶχαν καμμιὰν ἀρμοδιότητα γιὰ τέτοιου εἶδους ἀναλύσεις, ἀλλὰ πολυάριθμα χέρια μελαχροινά, κίτρινα καὶ λευκά, ση-

κώθηκαν γιὰ νὰ προφυλάξουν τὰ μάτια πού κοιτάζαν πρὸς τὴ θάλασσα. Ἡ εἶδησις διαδόθηκε γρήγορα. Καταστηματαρχαὶ Κινέζοι βγήκανε στὸ κατώφλι τῆς πόρτας τοὺς: πολλοὶ ἔμποροι Εὐρωπαῖοι σηκώθηκαν ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοὺς γιὰ νὰ δοῦνε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐπὶ τέλους, ἕνα καράβι ναυαγισμένο στὴν ὕφαλο τοῦ Ταμισά, δὲν ἦταν κάτι πού τὸβλεπαν καθεμέρα. Καὶ ἡ εἶδησις σὲ λίγο πῆρε πιὸ καθωρισμένη μορφή. Ἦταν ἕνας ναυτικός Ἑγγλέζος, αἰχμαλωτισμένος προληπτικὰ στὸ πέλαγος ἀπὸ τὸν «Ποσειδῶνα»—ὁ Χίμσκικρ ρυμουλκοῦσε τὸ καράβι—ὅταν ἀπὸ ἕνα παράξενο δυστύχημα...

Ἀργότερα, μάθανε τ' ὄνομα τοῦ πλοίου. Ἐ! πῶς! τὸ «Μπονιτό»! Ἀδύνατο! Ναι, ναι, τὸ «Μπονιτό»! Κοιτάξτε. Μπορεῖτε νὰ τὸ δῆτε ἀπὸ ἴδω: δυὸ κατάρτια μονάχα. Εἶνε ἕνα βρικό. Δὲν φανταζότανε ποτὲ πὼς ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς θὰ μποροῦσε νὰ πιασθῇ. Ὁ Χίμσκικρ ὅμως εἶναι πονηρός. Φαίνεται πὼς τὸ ἐσωτερικό του εἶναι ὅπως τὸ γιῶτ ἑνὸς τζέντλεμαν. Ὁ Ἄλλεν εἶναι ἕνα εἶδος τζέντλεμαν κί' αὐτός. Ἐνας παράδοξος τύπος!

Στὸ γραφεῖο τῶν κυρίων Ἀδελφῶν Μέσιμαν πού βρισκόταν στὸ λιμάνι, ἕνας νέος μῆκε βιαστικὰ ψελλίζοντας κιάποιες νεώτερες λεπτομέρειες.

— Ναι, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, εἶναι τὸ «Μπονιτό»! Ἀλλὰ φαντασθῆτε τί ἄκουσα. Τὸ παλληκάρι αὐτὸ προμήθευε ὅπλα στοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐδῶ κί' ἕνα ἢ ἰδὺ χρόνια. Φαίνεται νόμιζε ὅτι κάθε τί τοῦ ἦταν ἐπιτετραμμένο, κί' αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχε τὴν τόλμη νὰ πουλήσῃ καὶ τὰ τουφέκια τοῦ καραβιοῦ. Αὐτὸ εἶναι γεγονός. Τὰ τουφέκια δὲν βρίσκονται πιὰ στὸ καράβι. Τί ἀναίδεια. Μονάχα, ἀγνοοῦσε τὴν παρουσία τοῦ πολεμικοῦ μας στὰ παράλια. Αὐτοὶ οἱ Ἑγγλέζοι ἔχουνε μιὰν ἀναίδεια πού φανταζόταν πὼς αὐτὸ θὰ περνοῦσε ἔτσι. Τὰ δικαστήριά μας τίς περισσότερες φορὲς εἶναι πολὺ ἐπιεικῆ γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο λόγο. Ὅπως καὶ νᾶναι, πάει τὸ περίφημο «Μπονιτό». Ἄκουσα νὰ λένε στὸ γραφεῖο τοῦ λιμανιοῦ ὅτι ναυάγησε γιὰ καλὰ κί' ὅτι καμμιὰ ἀνθρώπινη δύναμι δὲ μπορεῖ νὰ τὸ κουνήσῃ ἀπὸ κεί. Τὸ ἐλπίζω. Αὐτὸ θᾶναι ἐξαιρετο νάχουμ τὸ περίφημο «Μπονιτό» ἐκεῖ σὰν προειδοποίησι γιὰ τοὺς ἄλλους.

Ὁ κ. Μέσιμαν, ἕνας Ὁλλανδός, γεννημένος στίς ἀποικίες, εὐγενικός σὰν πατέρας γέρος, μὲ πρόσωπο ξυρισμένο, ὠραῖο κί' ἡρεμο, μὲ μαλλιά γκριζὰ κατσαρά λίγο στὸ λαϊμό, δὲν ἀνοίγε τὸ στόμα του γιὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Ζάσπαρ καὶ τὸ «Μπονιτό». Σηκώθηκε ἀπότομα ἀπὸ τὴν καρέκλα του. Τὸ ὕφος του ἦταν ταραγμένο. Κατὰ τὸ διάστημα

μιάς συνομιλίας όπου είχαν πη για δουλειές στα νησιά, ο Ζάσπαρ του εξομολογήθηκε ό,τι είχε με τη Φρέγυα: και ο εξαίρετος άνθρωπος που είχε γνωρίσει άλλοτε το γέρο-Νέλσων και θυμόταν λιγάκι και τη Φρέγυα, είχε έκπληξη και διασκεδάσει με τη διήγησι αυτή.

— Ναι, ναι, ναι. Ο Νέλσων. Ναι, φυσικά. Ένας πολύ καλός άνθρωπος, πολύ τίμιος. Κι' ένα κοριτσάκι με ξανθά μαλλιά. Ναι. Θυμοῦμαι καλά. Μπα, έτσι, έγινε μια ωραία κοπέλλα, τόσο αποφασιστική, τόσο... (Και είχε αρχίσει να ξεκαρδίζεται στα γέλια). "Ε! λοιπόν, όταν θα φύγετε με την μέλλουσα σύζυγό σας, πλοίαρχε "Αλλεν, πρέπει να περάσετε από δω και θα σ'ας κάνουν καλήν υποδοχή. Ένα κοριτσάκι με ξανθά μαλλιά. Θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι.

Αυτό ήταν που άλλοίωσε τα χαρακτηριστικά του σαν έμαθε το ναυάγιο. Πήρε το καπέλλο του.

— Που πάτε, κύριε Μέσμαν;

— Πηγαίνω να βρω τον "Αλλεν. Θά'χη κατεβή. Κανείς ξέρει τίποτα;

Κανείς δεν ήξερε στο γραφείο. Κι' ο κ. Μέσμαν τράβηξε προς το λιμάνι για να πληροφορηθῆ.

Το άλλο μέρος τῆς πόλεως, εκείνο που γειτονεύει με την εκκλησία και το φρούριο, είχε τις πληροφορίες του από άλλη πηγή. Το πρώτο πράγμα που μπόρεσαν να δούνε ήταν ο Ζάσπαρ που βάδιζε βιαστικά, σ'α να τον κυνηγούσαν. Και πραγματικά, ένας Κινέζος, χωρίς άλλο ιδιοκτητής κάποιας βάρκας, τον ακολουθούσε με το ίδιο γρήγορο βήμα. "Εξαφνα, καθώς περνούσε από το ξενοδοχείο «"Οραντζ Χάους», ο Ζάσπαρ άλλαξε διεύθυνσι και μπηκε μέσα, η μάλλον πετάχτηκε εκεί, προς μεγάλο φόβο του Γκομές, υπαλλήλου του ξενοδοχείου. "Αλλ' ένας Κινέζος που άρχισε να φωνάζη στην πόρτα, τράβηξε άμέσως την προσοχή του Γκομές. Είπε πως ο λευκός πο'χε φέπει από την κανονιέρα δεν είχε πληρώσει τα βαρκαδιάτικα. Τον κυνηγούσε σ' όλο το δρόμο ζητώντας τα λεφτά του, άλλ' ο λευκός δεν άκουε τη δίκαιη απαίτησί του. "Ο Γκομές έδωκε μερικά κέρματα στον Κινέζο και πήγε κοντά στο Ζάσπαρ που τον γνώριζε καλά. Τον βρήκε όρθό, πολύ άκαμπτο, κοντά σ' ένα στρογγυλό τραπέζι. Μερικοί άντρες καθισμένοι στην άλλη άκρη τῆς βεράντας είχαν διακόψει την συνομιλία τους και τον κοίταζαν σιωπηλά.

Δυό παϊκτες, με τις στέκες του μπιλιάρδου στο χέρι, είχαν βγει στην πόρτα τῆς αίθουσῆς και τον κοίταζαν κι' αυτοί.

Βλέποντας τον Γκομές να 'ρχεται, ο Ζάσπαρ έπιασε το λαιμό του. "Ο Γκομές παρατήρησε πως τα λευκά φορέ-

ματα του Ζάσπαρ ήτανε βρώμικα, έπειτα κοίταξε το πρόσωπό του και προθυμοποιήθηκε να παραγγείλη το ποτό που φαινόταν ότι ο Ζάσπαρ ζητούσε.

Που πήγαινε, ποιὰ ήταν η πρόθεσίς του, που φανταζόταν πως βάδιζε, όταν εξαφνική ώθησις η ή θεά ενός γνώριμου μέρους τον ανάγκασαν να μπη στο «"Οραντζ Χάους»; αδύνατο να το καθορίσουμε αυτό. "Ακουμπούσε ελαφρά με την άκρη των δαχτύλων του στο τραπεζάκι. Υπήρχαν στή βεράντα δυό άντρες που τους ήξερε πολύ καλά προσωπικά, αλλά το βλέμμα του, χαμένο σ'α να γύρευε έναν τρόπο να το σκάση, περνούσε και ξαναπερνούσε εμπρός τους χωρίς να δείχνη πως τους αναγνώριζε. "Εκείνοι, από μέρος τους, βλέποντάς τον, δε μπορούσαν να πιστέψουν τα μάτια τους. Το πρόσωπό του δεν ήταν άλλοιωμένο. "Απεναντίας, ήταν ήρεμο. "Αλλ' η έκφρασίς του ήταν, πως να το ποῦμε, αγνώριστη. "Ηταν πραγματικά εκείνος; Οι άνθρωποι αυτοί άναρωτιόντανε μ' άμφιβολία.

Το κεφάλι του ήταν γεμάτο απόνα χάος φωτεινών ιδεών. "Απόλυτα φωτεινών. "Ηταν ακριβώς αυτή η φωτεινότης που έκανε τρομερή την αδυναμία να προσδιορίση που βρισκόταν πραγματικά. "Ελεγε, η έλεγε στις ιδέες του: «Σιγά, σιγά». "Ενα κινεζόπουλο φάνηκε μ' ένα ποτήρι σ' ένα διάσκο. "Ηπιε το περιεχόμενο κι' έβγηκε βιαστικά. "Η εξαφάνισις του διέλυσε την έκπληξι των θαμώνων. "Ο ένας από δαύτους σηκώθηκε κι' ώρμησε από το μέρος όπου η βεράντα έβλεπε στο δρόμο. Τη στιγμή αυτή, ο Ζάσπαρ, βγαίνοντας από το «"Οραντζ Χάους» περνούσε από κάτω απ' αυτόν μέσ' στο δρόμο. Τότε φώναξε στους άλλους:

—Ξέρετε, είναι ο "Αλλεν! "Αλλά που είναι το βρίκι του;

"Ο Ζάσπαρ άκουσε αυτά τα λόγια με μια δύναμι εξαίρετική. "Ακόμα κι' αυτός ο ούρανός αντηχούσε από τη φράσι τούτη, σ'α να του ζητούσε λογαριασμό: γιατί αυτές τις ίδιες λέξεις θα χρησιμοποιούσε και η Φρέγυα. "Ερώτησις καταθλιπτική: βρόντηξε στή συνείδησί του σαν κερωνός και εξαφνικά έγινε νύχτα μέσ' στις σκέψεις του. ένω προχωρούσε. Δεν ανάκοψε το βάδισμά του. "Εκανε ακόμα τρία βήματα μέσ' στο σκοτάδι και σωριάστηκε.

"Ο καλός Μέσμαν αναγκάστηκε να πάη στο νοσοκομείο για να τον δῆ. "Ο γιατρός μίλησε για μια ελαφρά ήλίασι. Τίποτα το σοβαρό. Θά 'βγαινε σε τρεις μέρες. Πρέπει ν' αναγνωρίσουμε πως ο γιατρός είχε δίκιο. Τρεις μέρες άργότερα, ο Ζάσπαρ "Αλλεν έβγαινε από το νοσοκομείο κι' όλη η πόλις μόρεσε να τον δῆ, για πολὺν καιρό—άρκετον καιρό ώστε να γίνη, έτσι όπως λένε, ένα από τα «περίεργα» τῆς πόλεως, άρκετον καιρό ώστε να μη τον

προσέχουν πιά, ἀρκετὸν καιρὸ ὥστε νὰ τὸν θυμοῦνται ἀκόμα καὶ σήμερα στὰ νησιά.

Οἱ συνομιλίες γιὰ τὸ «λιμάνι» καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ζάσπαρ στὸ «Ὁραντζ Χάους» ἀναφέρονται στὶς ἀρχές τῆς περιφημῆς ὑποθέσεως τοῦ «Μπονιτὸ» καὶ προσφέρουν καὶ τὶς δυὸ ὄψεις: τὴν πρακτικὴ καὶ τὴν ψυχολογικὴ: ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ δικαστήριον κι' ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν οἶκτον: ἡ τελευταία τούτῃ ὄψις εἶναι τρομερὰ φανερὴ καὶ σκοτεινὴ.

Ἐμεινε σκοτεινὴ, μάθετέ το, ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ φίλον πού μου ἔγραφε τὸ γράμμα, τὸ ἀναφερόμενον στὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ κ. Μέσμαν καὶ εἶχε συνοδέψει τ' ἀφεντικὸ του στὶς ἀναζητήσεις του γιὰ τὸ Ζάσπαρ. Τὸ γράμμα του μου περιέγραφε τὶς δυὸ ὄψεις καὶ μερικὰ ἐπεισόδια τῆς ὑποθέσεως. Ἡ στάσις τοῦ Χίμσκικρ ὑπῆρξε ὅπως τοῦ ἀνθρώπου πού συγχαίρει τὸν ἑαυτὸ του πῶς δὲν ἔχασε τὸ δικό του καράβι, κι' αὐτὸ ἦταν ὄλο. Ὑπῆρχε ὁμίχλη στὴν ἀκτὴ, ἔτσι ἐξήγησε πῶς γίνηκε κι' ἔφτασε τόσο κοντὰ στὴν ὕφαλον. Εἶχε σώσει τὸ καράβι του, τ' ἄλλα δὲν τὸν ἐνδιέφεραν. Ὅσο γιὰ τὸν χοντρὸ κανονιέρη, κατὰθεσε ἀπλῶς πῶς τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ σκέφθηκε ὅτι τὸ καλύτερον ἦταν νὰ τραβῆξῃ στὸ πέλαγος τὸ ρυμουλκόν, ἀλλ' ἀναγνώρισε πῶς ὁ ξαφνικὸς κίνδυνος τὸν εἶχε λίγο ταράξει.

Πραγματικὰ εἶχε ἐνεργήσει σύμφωνα πρὸς τὶς ἀκριβεῖς ὁδηγίες τοῦ Χίμσκικρ: αὐτὸς ἦταν πιά ὁ «κακὸς τοῦ δαίμονος» ἀπὸ τὸν καιρὸ ὅπου ἐπὶ χρόνια τὸν εἶχε στὴ διαταγὴς του στὴν Ἄπω Ἀνατολή. Τὸ πιὸ καταπληκτικὸν στὴν ὑπόθεσι τοῦ «Μπονιτὸ» ἦταν ὅτι ὁ κανονιέρης δήλωσε πῶς τῆ στιγμῇ πού πῆγε νὰ κατάρχη τὰ ὄπλα ὅπως τὸν εἶχαν διατάξει, ἀνακάλυψε πῶς δὲν ὑπῆρχαν ὄπλα στὸ καράβι. Ὅ,τι εἶχε βρῆ στὴν πρώτη καμπίνα ἦταν μιὰ κενὴ θήκη γιὰ δέκα ὀχτώ τουφέκια ἀκριβῶς: ὅσο γιὰ τὰ τουφέκια, οὔτε ἔχνος δὲ βρῆκε ἀπ' αὐτά. Ὁ «δεύτερος» τοῦ βρῆκειον πού εἶχε τὸ ὕφος πολὺ ἄρρωστο καὶ φαινόταν ταραγμένος σὲ σημείον πού θὰ τὸν ἐπαιρνε γιὰ τρελλόν, θέλησε νὰ τὸν κἀνῃ νὰ πιστέψῃ πῶς ὁ καπετάνιος Ἄλλεν δὲν ἔξερε τίποτ' ἀπ' αὐτά, πῶς ἦταν αὐτός, ὁ «δεύτερος», πού λίγον καιρὸ προτῆτερα, εἶχε πουλήσει τὰ τουφέκια τῆ νύχτα σὲ κάποιον πρόσωπον πού κατοικοῦσε στὸ ποτάμι. Γι' ἀπόδειξι αὐτῆς τῆς ἱστορίας, ἔβγαλε ἓνα σακουλάκι ἀσημένια δολλάρια καὶ τὸν ἰκέτευσε νὰ τὰ πάρῃ. Ἐπειτα, ρίχνοντάς τα ξαφνικὰ στὸ κατάστρωμα, ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τὸ κεφάλι του μὲ τὶς γροθιές του καὶ νὰ βλαστημᾷ ἀπαίσια, λέγοντας πῶς ἦταν ἀνάξιος πιά νὰ ζῆ. Ὁ κανονιέρης προθυμοποιήθηκε νὰ μεταδώσῃ ὅλ' αὐτὰ στὸν ἀξιωματικὸ του.

Αὐτὸ πού ὁ Χίμσκικρ ἤθελε νὰ κἀνῃ, αἰχμαλωτίζονταν τὸ «Μπονιτὸ» δὲν εἶχε ἄλλον σκοπὸ παρὰ νὰ προξενήσῃ κάποιον στενοχώριον στὸν ἄντρα πού ἡ Φρέγγια εὐνοοῦσε.

Εἶχε κοιτάξει τὸ Ζάσπαρ μὲ τὸν πόθο νὰ συνταράξῃ τὸν ἄντρα πού εἶχε γνωρίσει αὐτὰ τὰ φιλιὰ κι' αὐτὰ τ' ἀγκαλιάσματα. Τὸ ζήτημα ἦταν: πῶς νὰ τὸ κἀνῃ χωρὶς νὰ ἐνοχοποιηθῆ; Ἡ ἐκθεσις ὅμως τοῦ κανονιέρη ἔδινε μιὰ σοβαρὴ μορφή στὴν ὑπόθεσι. Εἶν' ἀλήθεια πῶς ὁ Ἄλλεν εἶχε φίλους—καὶ ποιὸς βεβαίως πῶς δὲν θὰ τοῦ ἐξέφευγε; Ἡ ἰδέα νὰ ρίξῃ τὸ αἰχμαλωτισμένο βρῆκειον πάνω στὴν ὕφαλον τοῦ ἦλθε ἀκούοντάς τὸ χοντρὸ κανονιέρη στὴν καμπίνα του. Τώρα διέτρεχε λίγους κινδύνους γιὰ νὰ ξεσκεπασθῆ. Ἐπρεπε νὰ δώσῃ στὸ πρᾶγμα τὴ μορφή ἐνὸς δυστυχῆματος.

Σὰν βγῆκε στὸ κατάστρωμα, εἶχε κοιτάξει τὸ ἀσυνείδητον θυμὸν του, στρέφοντας τὰ μάτια μὲ ὕφος τόσο σκοτεινὸ καὶ δαγκώνοντάς τόσο παράξενον τὸ στόμα ὥστε ὁ Ζάσπαρ δὲ μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ ἓνα χαμόγελο. Καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος ἀνέβηκε στὸ κατάστρωμα, λέγοντας στὸν ἑαυτὸ του:

«Στάσου λιγάκι: θὰ σὲ κἀνω νὰ σοῦ περάσῃ ἡ ὄρεξις τῶν φιλιῶν αὐτῶν. Ὅταν ἀργότερα θ' ἀκούς τ' ὄνομα τοῦ ὑποπλοίαρχου Χίμσκικρ, τ' ὄνομα αὐτὸ δὲν θὰ σὲ κἀνῃ νὰ χαμογελάς, σοῦ τ' ὀρκίζομαι. Σὲ κρατῶ».

Καὶ ἡ δυνατότης αὐτὴ εἶχε παρουσιαστέϊ ἔτσι, χωρὶς προμελέτη, θὰ ἔλεγε σχεδὸν φυσικὰ, ὡς ἂν τὰ γεγονότα εἶχαν βοηθήσει μονάχα τοὺς τὶς προθέσεις ἐνὸς ἀπαισιῶν πάθους. Τὸ σχέδιον τὸ πιὸ πανοῦργον δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἐξυπηρετήσῃ καλύτερα τὸ Χίμσκικρ. Τοῦ δόθηκε ἡ στιγμὴ ν' ἀπολαύσῃ μιὰν ἐκδίκησι ἀπίστευτης, ἀφάνταστης τελειότητος, νὰ χτυπήσῃ θανάσιμον στὴν καρδίαν τὸν ἀνθρώπον αὐτὸ πού μισοῦσε καὶ νὰ τὸν βλέπῃ ἔπειτα νὰ πηγαινοέρχεται μὲ τὸ ἐγχειρίδιον στὴν καρδίαν.

Γιατί τέτοια ὑπῆρξε πραγματικὰ ἡ τύχη τοῦ Ζάσπαρ. Πῆγαινε κι' ἐρχόταν, μὲ μάτια κουρασμένα, μὲ τὸ πρόσωπον βαθουλωμένο, παραδομένος σ' ἀδιάκοπην ταραχὴν, μὲ κινήσεις ἀπότομες καὶ χειρονομίες βίαιες: δὲν ἔπαυε νὰ μιλήῃ μὲ φωνὴ μανιασμένη καὶ βαρετῆ: κατὰ βάθος ὅμως ἔξερε πῶς τίποτα δὲν θὰ τοῦ ξανάδινε τὸ βρῆκειον, ὅπως τίποτα δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐπουλώσῃ μιὰ καρδίαν κομματιασμένην. Ἡ ψυχὴ του, πού ἡ ἀποφασιστικὴ ἐπίδρασις τῆς Φρέγγιας εἶχε συγκρατήσῃ μέσα στὴ γαλήνην, ἔμοιαζε μ' ἀκίνητον, ἀλλὰ μὲ πολὺ τεντωμένο σχοινί. Τὸ τράνταγμα τὸ εἶχε δονήσῃ καὶ τὸ σχοινί εἶχε σπάσει. Δυὸ χρόνια περὶμενε, μὲ μιὰ μεθυσμένη ἐμπιστοσύνη, μιὰ μέρα πού δὲν

θά ῥχόταν τώρα ποτέ σ' ἕναν ἄνθρωπο γιὰ πάντα ἀφοπλισμένο ἀπὸ τὴν καταστροφή τοῦ καραβιοῦ, ἕναν ἄνθρωπο, νόμιζε, ἀνάξιο μιᾶς ἀγάπης ποὺ δὲ μπορούσε πιά κανένα στήριγμα νὰ τῆς προσφέρει.

Μέρα με τὴν ἡμέρα τὸν ἐβλεπαν νὰ περνᾷ ἀπὸ τὴν πόλι, ν' ἀκολουθῆ τὴν ἀκτὴ κι' ὅταν ἔφθανε στὴν ἀκρὴ ποὺ ἦταν ἀπέναντι στὴν ὕφαλο ὅπου τὸ βρίκι του εἶχε τσακισθῆ, στεκόταν ἐκεῖ, θωρώντας πέρα ἀπὸ τὰ νερά τὴν ἀγαπημένη φόρμα τοῦ καραβιοῦ του, ἄλλοτε ἐστία ἐνθουσιαστικῶν ἐλπίδων, καὶ ποὺ τώρα, στὴν γερμένη καὶ θλιβερὴ ἀκίνησίᾳ του, ὑψωνόταν πάνω ἀπὸ τὴ μοναχικὴ γραμμὴ τοῦ ὀρίζοντος σὰν ἕνα σύμβολο ἀπελπισίας.

Τὸ πλήρωμα πρόφτασε νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ γιὰ νὰ πηδῆσῃ στὶς ἴδιες του τίς βάρκες ποὺ οἱ ἀρχὲς τοῦ λιμανιοῦ τίς πήρανε σὰν φθάσανε στὴν πόλι. Καὶ τὸ καράβι κατασχέθηκε γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀνάκρισις: ἀλλ' αὐτὲς οἱ ἴδιες ἀρχὲς δὲ βάλανε κανένα φύλακα ἐκεῖ πάνω: γιατί, μὰ τὴν ἀλήθεια, ποῖος θὰ μπορούσε νὰ τὸ τραβήξῃ ἀπὸ κεῖ; Τίποτα, ἐκτός ἀπὸ ἕνα θαῦμα: τίποτα, ἐκτός ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Ζάσπαρ, καρφωμένα ἐπὶ ὥρες στὸ καράβι του σὰ νᾶχε τὴν ἐλπίδα πὼς μονάχα με τὴ δύναμι τοῦ βλεμματός θὰ μπορούσε νὰ τὸ φέρῃ πάνω στὴν καρδιά του.

Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία ποὺ διάβασα στὸ ἐκτεταμένο γράμμα τοῦ φίλου μου μ' ἐλύπησε. Ἀλλὰ τὸ πῶς καταπληκτικὸ ἦταν νὰ διαβάσω πὼς ὁ Σούλτς, ὁ δεῦτερος, πῆγαινε βεβαιώνοντας παντοῦ, μ' ἕνα ἀπελπισμένο πείσμα, πὼς αὐτὸς μονάχος εἶχε πουλήσει τὰ τουφέκια. «Τὰ εἶχε κλέψει» εἶπε. Φυσικὰ κανεὶς δὲν θέλησε νὰ τὸν πιστέψῃ. Ὁ φίλος μου ὁ ἴδιος δὲν τὸ πίστευε, μολονότι αὐτός, ἐθαύμαζε, ἐννοεῖται, μιὰ τέτοια ἀφοσίωσι. Ἀλλὰ πολλοὶ σκέφθηκαν πὼς ἦταν ἀλήθεια ὑπερβολὴ νὰ ἐπιμένῃς πὼς εἶσαι κλέφτης γιὰ νὰ σώσῃς τὸ φίλο σου. Ἄλλως τε, ἦταν τόσο φανερό ψέμμα, ποὺ δὲν εἶχε ἴσως μεγάλη σημασία.

Ἐγὼ ὅμως ποὺ γνωρίζοντας τὴν ψυχολογία τοῦ Σούλτς ἤξερα πόσο αὐτὸ θᾶταν ἀλήθεια, ὀφείλω ν' ἀναγνωρίσω πὼς στενοχωρήθηκα πολὺ. Ἔτσι λοιπὸν μιὰ μοῖρα ἀπιστῆ ἔβγαινε ὠφελιμμένη ἀπὸ μιὰ χειρονομία γενναϊόδωρη! Κι' αἰσθάνθηκα τὸν ἑαυτὸ μου συνένοχο αὐτῆς τῆς ἀπιστίας γιατί εἶχα, ὡς ἕνα σημεῖο, ἐνθαρρύνει τὸ Ζάσπαρ. Εἶν' ἀλήθεια πὼς τὸν εἶχα κι' ὅλας προειδοποιήσει.

«Ὁ ἄνθρωπος φαινόταν πὼς εἶχε τρελλαθῆ, μοῦ ἔγραφε ὁ φίλος μου. Πῆγε νὰ δῆ τὸ Μέσμαν γιὰ τὴν ἱστορία του. Τοῦ διηγήθηκε πὼς κι' ἐγὼ δὲν ξέρω ποῖος παληᾶνθρωπος Εὐρωπαϊός, κάπου στὸν ποταμὸ, τὸν ἔκανε ἕνα βράδυ νὰ πῆ τζιν κι' ἔπειτα τὸν κοροΐδεψε γιατί δὲν εἶχε

χρήματα. Τότε, διαμαρτυρόμενος πὼς ἦταν τίμιος ἄνθρωπος καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ τὸν πιστέψουν, μᾶς εἶπε ὅτι καταντοῦσε κλέφτης σὰν ἔπινε ἕνα ποτηράκι παραπάνω: μᾶς διηγήθηκε πὼς πῆγε στὸ καράβι καὶ πὼς ἔδωσε ἕνα-ἕνα τὰ τουφέκια χωρὶς τὴν παραμικρὴ τύψι, σὲ μιὰ βάρκα ποὺ ἔχε πλευρίσει ἐκεῖνη τὴ νύχτα στὸ καράβι καὶ ὅτι εἶχε πληρωθῆ δέκα δολλάρια τὸ τουφέκι.

«Τὴν ἄλλη μέρα ἦταν ἀρρωστος ἀπὸ ντροπὴ κι' ἀπὸ λύπη, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσῃ τὸ σφάλμα τοῦ στὸν εὐεργέτη του. Ὅταν ἡ κανονιέρα σταμάτησε τὸ βρίκι, φαντάστηκε ὅτι θὰ πέθαινε, προβλέποντας με φόβος τίς συνέπειες, καὶ θᾶχε εὐχαρίστως πεθάνει, ἂν μπορούσε νὰ ξαναφέρῃ πίσω τὰ τουφέκια με τὴ θυσία τῆς ζωῆς του. Δὲν εἶχε πῆ τίποτα στὸ Ζάσπαρ, ἐλπίζοντας ὅτι θ' ἀπελευθέρωναν ἀμέσως τὸ βρίκι. Ὅταν εἶδε πὼς ἡ ὑπόθεσις ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο καὶ πὼς ὁ καπετάνιος τοῦ ἦταν αἰχμάλωτος στὴν κανονιέρα, ἦταν ἔτοιμος ν' αὐτοκτονήσῃ ἀπὸ ἀπελπισία: ἀλλὰ σκέφθηκε πὼς εἶχε καθῆκον νὰ ζήσῃ γιὰ ν' ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθεια. «Εἶμαι τίμιος ἄνθρωπος! Εἶμαι τίμιος ἄνθρωπος!» ξανάλεγε με φωνὴ ποὺ σὰς ἔφερνε τὰ δάκρυα στὰ μάτια. «Πρέπει νὰ με πιστέψετε ὅταν σὰς λέγω πὼς εἶμαι ἕνας κλέφτης, ἕνας ἐλεεινός, ἕνας κλέφτης ὑπόπτος μόλις τραβήξω ἕνα-δύο ποτηράκια. Ἄς με πᾶνε ἐκεῖ ὅπου θὰ μπορέσω, ὀρκιζόμενος, νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια».

«Ὅταν πιά τὸν πείσαμε πὼς ἡ ἱστορία του δὲν θὰ μπορούσε σὲ τίποτα νὰ ὠφελήσῃ τὸ Ζάσπαρ,—γιατί ποῖο ὀλιγανδικὸ δικαστήριον, πιάνοντας ἕναν Ἑγγλέζο ἔμπορο θὰ δεχόταν ποτὲ παρόμοιαν ἐξήγησι; κι' ἀληθινά, ποῦ, πῶς, πότε, ἐλπίζανε νὰ βροῦνε τίς ἀποδείξεις μιᾶς τέτοιας ἱστορίας;—τότε φάνηκε πὼς θὰ ξερρίζωνε τὰ μαλλιά του: ἔπειτα ἠσύχασε καὶ μᾶς εἶπε: «Λοιπὸν, καλὴνύχτα, Κύριοι» κι' ἐβγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο, τόσο θλιμμένος ποὺ νόμιζες πὼς δὲν θὰ μπορούσε νὰ βάλῃ ἕνα πόδι μπρὸς στ' ἄλλο. Τὸ ἴδιο βράδυ αὐτοκτόνησε, κόβοντας τὸ λαϊμὸ του σ' ἕνα στίτι κάποιου μιλιάδος ὅπου κατοικοῦσε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ναυαγίου».

Αὐτὸς ὁ λαϊμός, σκέφθηκα, με μῖαν ἀνατριχίλα, ἀπ' ὅπου ἔβγαινε ἡ τρυφερὴ, ἡ πειστικὴ, ἡ ἀντρικὴ καὶ γοητευτικὴ αὐτὴ φωνὴ ποὺ εἶχε ξεπνήσει τὸν οἶκτο τοῦ Ζάσπαρ καὶ τὴν συμπάθεια πῆς Φρέγγας! Ποῖος θὰ μπορούσε νὰ φαντασθῆ πὼς αὐτὸ θᾶταν τὸ τέλος τοῦ γλυκοῦ κι' ἀκατανόητου Σούλτς, ἔχοντας συνήθεια τὴν ἀφελὴ κλεισιά, τόσο παράλογα φανερὴ ποὺ ἐκείνοι ἀκόμα ποὺ ὑπῆρξαν θύματά της δὲν αἰσθάνθηκαν τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ

διασκεδαστικήν ἀγανάκτησι. Ἦταν ἀληθινὰ ἀκατανόητος. Χωρίς ἄλλο ἔσχε μιὰ ζωὴ δύσκολη, μυστηριώδη, ὄχι ὁμως τραγική: τὴν ὑπάρξει ἑνὸς ἀνθρώπου ἀκίνδυνου, μέσα στὸ περιθώριο τῆς ἰθαγενοῦς ζωῆς.

Υπάρχουν περιπτώσεις ὅπου ἡ εἰρωνεία αὐτῆ τῆς μοίρας ποὺ μερικοὶ ἀρέσκονται ν' ἀνακαλύπτουν στὴν πορεία τῆς ζωῆς μας, παίρνει τὴν ὄψι ἑνὸς παιχνιδιοῦ ἀπόλυτα κτηνώδους καὶ ἄγριου.

Γιὰ νὰ τιμῆσω τὴν ψυχὴ τοῦ Σούλτς κούνησα τὸ κεφάλι μου καὶ ξανάρχισα νὰ διαβάζω τὸ γράμμα τοῦ φίλου μου. Μοῦ διηγόταν πὼς τὸ ἐγκαταλειμμένο βρίκι στὴν ὑφαλο, ὅταν οἱ ἰθαγενεῖς τῶν χωριῶν τῆς ἀκτῆς τὸ λεηλάτησαν, πήρε ξανά τὸ θλιβερό, σκοτεινὸ καὶ φασματικὸ χαρακτήρα ἑνὸς συντρίμματος, ἐνῶ ὁ Ζάσπαρ, ποὺ δὲν ἦταν πιὰ παρὰ ἡ σκιά τοῦ ἑαυτοῦ του, ἔακολουθοῦσε νὰ τρέχει σ' ὄλο τὸ «λιμάνι», μὲ τὸ βλέμμα φριχτὰ ἀπολιθωμένο, μ' ἕνα νεκρωμένο χαμόγελο στὰ χεῖλη, περνώντας τις μέρες του σ' ἕνα μοναχικὸ λόφο ἄμμου, καὶ κοιτάζοντας ἀχόρταγα, σὰ νὰ περίμενε νὰ δῆ πὼς μέσα ἀπὸ τὰ συντρίμματα μιὰ φόρμα θὰ σηκωνόταν γιὰ νὰ τοῦ κἀνη σημεῖα πάνω ἀπὸ τὰ λείψανα τοῦ σημαιοστολισμένου καραβιοῦ. Οἱ Μέσμαν φροντίζανε γι' αὐτὸν ὅσο μπορούσαν. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ «Μπονιτὸ» εἶχε διαβιβασθῆ στὴν Μπαταβία, ὅπου χωρὶς ἄλλο θὰ πνιγόταν μέσα στὸν ἄκεανὸ τῶν ἐπισήμων χαρτιῶν. Δὲν εἶχα καρδιά νὰ διαβάσω ὅλ' αὐτά. Ὁ δραστήριος καὶ ὅλος ζῆλο αὐτὸς ἀξιωματικὸς, ὁ ὑποπλοίαρχος Χίμσκικ, ποὺ τὸ σπουδαῖο καὶ στενοχωρημένο ὕψος του δὲν φωτίστηκε ὅταν ἔλαβε ὑπηρεσιακῶς τὴν ἔγκρισί τῆς πράξεώς του, εἶχε φύγει γιὰ μιὰ θέσι στὰ νησιά...

Στὸ τέλος τῆς ἐκτεταμένης καὶ φιλικῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς, ποὺ μοῦ ἔδινε ἕξι μηνῶν τοῦλάχιστον εἰδήσεις ἀπὸ τὸ νησί, ὁ φίλος μου ἔγραφε:

«Ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες, ὁ γέρο-Νέλσον, ἔφτασε στὰ μέρη μας, μὲ τὸ καράβι τῆς Ἰάβας. Φαίνεται πὼς ἐρχόταν νὰ δῆ τὸν Μέσμαν. Μία ἐπίσκεψις ἀρκετὰ μυστηριώδης κι' ἐξαιρετικὰ σύντομη, γιὰ ἕνα τόσο ταξίδι. Δὲν ἔμεινε παρὰ τέσσερις μέρες στὸ «Ὁραντζ Χάους», μὴν ἔχοντας φαίνεται τίποτα τὸ ἰδιαίτερο νὰ κἀνη καὶ ξαναπῆρε τὸ βαπόρι ποὺ φευγε γιὰ τὴ Σιγγαπούρη. Θυμοῦμαι πὼς εἶχα κάποτε ἀκούσει ὅτι μιὰν ἐποχὴ ὁ Ἄλλεν ἦταν ἐρωτευμένος μὲ τὴν κόρη τοῦ γέρο-Νέλσον, μὲ τὴ νέα ποὺ εἶχε ἀνατραφῆ ἀπὸ τὴν κυρία Χάρλεϋ καὶ ποὺ πῆγε νὰ ζῆσι μαζί του στὰ Ἐφτὰ Νησιά. Χωρὶς ἄλλο θὰ θυμάσθε βέβαια τὸ γέρο-Νέλσον».

Ἄν θυμόμουνα τὸ γέρο-Νέλσον; Καὶ βέβαια!

Τὸ γράμμα ἐξακολουθοῦσε πληροφορώντας με πὼς ὁ γέρο-Νέλσον μὲ θυμόταν, γιατί λίγον καιρὸ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψί του στὸ Μακασάρ, ἔγραψε στοὺς Μέσμαν γιὰ νὰ μάθῃ τὴ διεύθυνσί μου στὸ Λονδίνο.

Τὸ ὅτι ὁ γέρο-Νέλσον (ἢ Νίλσεν), ποὺ ἡ προσωπικότης του ἦταν καμωμένη ἀπὸ βαθεῖα ἀδιαφορία γιὰ ὅ,τι τὸν περιτριγύριζε, ἐπιθυμοῦσε νὰ γράψῃ καὶ νὰ πάρῃ μιὰ πληροφορία γιὰ νὰ γράψῃ σὲ κάποιον, αὐτὸ σοῦ προξενοῦσε ἔκπληξι. Αὐτὸς ὁ κάποιος ὁμως ἦμουν ἐγώ! Περίμενα ὄχι χωρὶς ἀνυπομονησία, τί θὰ μπορούσε νὰ μ' ἀποκαλύψῃ ἢ φυσικὴ αὐτὴ ἀξεστη ἐξυπνάδα, ἀλλ' ἡ ἀνυπομονησία μου βρῆκε τὸν καιρὸ νὰ σβύσῃ πρὶν τὰ μάτια μου πέσουν στὸν τρεμουλιαστὸ καὶ κουραστικὸ γραφικὸ χαρακτήρα τοῦ γέρο-Νέλσον, γεροντικὸ καὶ παιδικὸ μαζί, σ' ἕνα φάκελλο ποὺ εἶχε ἕνα γραμματόσημο μιᾶς πέννας καὶ τὴ σφραγίδα τοῦ ταχυδρομικοῦ γραφείου τοῦ Νότινγκ Χίλλ τοῦ Λονδίνου.

Πρὶν νὰ τὸν ἀνοίξω, σήκωσα τὰ χέρια μου στὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ πληρώσω τὴν ὀφειλὴ τῆς ἐκπλήξεώς μου. Ἐτοίμοι εἶχε ἔλθει στὴν Ἀγγλία γιὰ νὰ μείνῃ ὀριστικὰ Νέλσον: ἐκτὸς πιὰ κι' ἂν θὰ γύριζε στὴ Δανία γιὰ νὰ ξανὰβρῆ τὸ πρωτότυπο Νίλσεν. Ἄλλὰ νὰ φαντάζεσαι τὸ γέρο Νέλσον (ἢ Νίλσεν) μακριὰ ἀπὸ τοὺς Τροπικούς, ἦταν ἀπίστευτο. Καὶ ὁμως βρισκόταν στὸ Λονδίνο καὶ γύρευε νὰ μὲ δῆ.

Ἡ διεύθυνσις ποὺ μοῦ ἔδινε ἦταν ἑνὸς σπιτιοῦ, σὲ μιὰ ἀπὸ τις πλατεῖες τοῦ Μπέισγουάτερ. Τοῦ εἶχαν συστήσει τὸ μέρος αὐτό. Πῆγα νὰ τὸν δῶ μιὰ μέρα τοῦ Γενάρη στὸ Λονδίνο, μιὰ ἀπ' αὐτὰς τις χειμωνιάτικες μέρες ὅπου μαζεύονται τὰ τέσσερα διαβολικὰ στοιχεῖα, τὸ κρῦο, ἡ ὑγρασία, ἡ λάσπη καὶ ἡ ὀμίχλη, συνδυασμένα μὲ τὴν ἰδιαίτερη ἐκεῖνη γλοιώδη ἀτμόσφαιρα ποὺ κολλᾷ στὴν ψυχὴ μας σὰν ἕνα βρώμικο ροῦχο. Ὅμως πλησιάζοντας στὸ σπίτι του, εἶδα σὰν σὲ ἀστραπή, μακριὰ, πίσω ἀπὸ τὸν ἀπαίσιο πέπλο αὐτῶν τῶν τεσσάρων στοιχείων, τὴν κουραστικὴ καὶ θαυμαστὴ ἀκτινοβολία μιᾶς γαλανῆς θάλασσας μὲ τὰ Ἐφτὰ-Νησιά, σὰν μικρὲς κηλίδες νὰ κυματίζουν στὰ μάτια μου, καὶ τὴν κόκκινη στέγη τοῦ μπουγκαλό, στεφανώνοντας τὸ μικρότερο ἀπ' αὐτά. Ἡ ὀπτικὴ αὐτὴ ἀνάμνησις ἦταν βαθεῖα συνταρακτικὴ. Μὲ χέρι διστακτικὸ χτύπησα τὴν πόρτα.

Ὁ γέρο-Νέλσον (ἢ Νίλσεν) σηκώθηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι ὅπου καθόταν μπροστὰ σ' ἕνα παλῆο χαρτοφύλακα φουσκωμένο ἀπὸ χαρτιά. Ἐβγαλε τὰ γυαλιά του πρὶν μοῦ σφίξῃ τὰ χέρια. Γιὰ μιὰ στιγμὴ κανεὶς μας δὲν πρόφερε μιὰ

λέξι: αλλά, βλέποντάς με πώς κοίταζα γύρω μου, σὰ νὰ περίμενα κανένα, ψιθύρισε μερικά λόγια ὅπου ἄκουσα μονάχα: «ἡ κόρη μου» καὶ «Χόνγκ-Χόνγκ», ἔπειτα κατέβασε τὰ μάτια κι' ἀναστέναξε.

Τὸ μουστάκι του, κατσαρωμένο ὅπως ἄλλοτε, ἦταν τώρα κατὰλευκο. Τὰ γέρικά του μάγουλα ἦτανε στρογγυλά, καὶ λίγο χρωματισμένα: πράγμα παράξενο, ὅτι εἶχε πάντα τὸ παιδικὸ στὴ γενικὴ γραμμὴ τοῦ προσώπου του φαινόνταν τώρα πιδ ἔντονο. Ὅπως τὸ γράψιμό του, εἶχε ἕνα ὕφος γεροντικὸ καὶ συνάμα παιδικό. Ἡ ἡλικία του φαινόνταν στὸ ἀνήσυχο καὶ ρυτιδωμένο μέτωπό του καὶ τὰ στρογγυλά κι' ἄθῶα μάτια του μοῦ φάνηκαν κουρασμένα, μισόκλειστα καὶ ὑγρά: μήπως ἦτανε γεμάτα δάκρυα;

Τὸ νὰ βρῶ τὸ γέρω-Νέλσων κάπως πληροφορημένο, ἦταν ἀλήθεια καινούργιο γιὰ μένα. Ὅταν διαλύθηκε ἡ πρώτη στενοχώρια, ἄρχισε νὰ μιλῆ ἐλεύθερα μετὰ τὴ βοήθεια, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μιᾶς ἐρωτήσεως. Μιλοῦσε μετὸν ὅλο λογικὸ, λιγάκι ἀνήσυχο.

— Ὅχι, ὄχι. Ἐπὶ ἐβδομάδες δὲν μάθαμε τίποτα. Μακρὰ ἀπὸ τίς κανονικὲς γραμμὲς ὅπως βρισκόμαστε, αὐτὸ ἦταν φυσικὸ, δὲν εἶν' ἔτσι; Κανένα βαπόρι δὲν περνοῦσε ἀπὸ τὰ Ἑφτά Νησιά. Μιὰ μέρα ὅμως πῆγα στὴν Μπάνκα στὸ ἰστιφόρο μου γιὰ νὰ δῶ μήπως εἶχε γράμματα, καὶ εἶδα μιὰ ὀλλανδικὴ ἔφημερίδα. Ἄλλ' αὐτὸ φαινόνταν σὰ ναυτικὴ εἴδησι: «Τὸ βρίκι «Μπονιτὸ» ἐναυάγησε εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Μακκασάρ». Αὐτὸ ἦταν ὅλο. Πῆρα τὴν ἔφημερίδα καὶ τῆς τὴν ἔδειξα. «Δὲν θὰ τοῦ τὸ συγχωρήσω ποτέ» φώναξε, μετὰ τὸ ἴδιο ἐκεῖνο πνεῦμα τῆς ἄλλοτε. «Ἀγαπητό μου παιδί, τῆς εἶπα, εἶσαι ἕνα λογικὸ κορίτσι. Ποιὸς καλὸς ναυτικὸς δὲν τσάκισε τὸ καράβι του. Πῶς αἰσθάνεσαι;» Ἡ ὄψις τῆς ἄρχισε νὰ μ' ἀνησυχῆ. Δὲν ἤθελε κἀν ν' ἀκούσῃ γιὰ τὴ Σιγγαπούρη. Ἄλλ' ἕνα κορίτσι τόσο λογικὸ δὲ μποροῦσε ἀλήθεια νὰ φέρνῃ πάντα ἀντιρρήσεις. «Ὅπως θέλετε, μπαμπᾶ», μοῦ εἶπε. Αὐτὸ ἦταν ὀλόκληρη ὑπόθεσις. Ἐπρεπε νὰ βροῦμε ἕνα πλοῖο στὸ πέλαγος, καὶ μπόρεσα νὰ τὴν πάρω μαζί μου. Ἐκεῖ, φυσικὰ τὴν εἶδανε οἱ γιατροί. Πυρετός. Ἀναιμία. Τὴν ξάπλωσαν στὸ κρεβάτι. Δυὸ πρεῖς κυρίες ἔδειξαν ἐνδιαφέρον γι' αὐτήν. Φυσικὰ, ὅλη ἡ ἱστορία δὲν ἄργησε νὰ δημοσιευθῆ στὶς ἔφημερίδες μας. Τὴν διάβασε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος, ξασπλωμένη στὸ κρεβάτι τῆς: τότε μοῦ ἔδωσε τὴν ἔφημερίδα ψιθυρίζοντας: «Χίμσκικ» κι' ἐλιποθύμησε. Τὰ μάτια τῆς παίξανε ἀρκετὴν ὥρα, ἔπειτα γέμισαν δάκρυα.

«Τὴν ἄλλη μέρα, ἐξακολούθησε χωρὶς ἡ φωνὴ του νὰ

προδῶση καμμιά συγκίνησι, αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸ τῆς πιδ δυνατὸ καὶ κουβεντιάσαμε πολλὴν ὥρα μαζί. Μοῦ τὰ διηγήθηκε ὅλα».

Τότε μονάχα ὁ γέρω-Νέλσων, μετὰ τὰ μάτια κατεβασμένα, μοῦ εἶπε τὸ ἐπεισόδιο τοῦ Χίμσκικ, ὅπως ἡ Φρέγυα τοῦ τὸ εἶχε ἀφηγηθῆ, καὶ κοιτάζοντάς με μ' ἕνα βλέμμα ἄθῶο, ἐξακολούθησε μετὰ κομμένη φωνή:

«Ἀγάπη μου, τῆς εἶπε, φέρθηκες, ἐπὶ τέλους, σὰν κορίτσι λογικό». — «Ἐπῆρξα ἀπαισία, φώναξε, καὶ τώρα κομματιάζεται ἡ καρδιά μου ἐκεῖ κάτω». Ἦταν πολὺ λογικὴ γιὰ νὰ καταλάβῃ πῶς δὲν ἦταν σὲ κατὰστασι νὰ ταξιδέψῃ. Ἄλλὰ πῆγε ἐκεῖ. Μοῦ τὸ ζήτησε ἐκείνη. Βρισκόταν σὲ καλὰ χέρια. Ἀναιμία. Πῆγαινε καλύτερα, ὅπως μετὰ βεβαίωσαν.

Στάθηκε.

— Τὸν εἶδατε; ψιθύρισα.

— Ὡ! ναί. Τὸν εἶδα, ξανάπε, μιλώντας μετὰ τὴν ἡσυχὴ ἐκείνη φωνὴ σὰ νὰ συζητοῦσε κάτι. Τὸν εἶδα. Τὸν ἀπάντησα. Μετὰ τὰ μάτια βαθουλωμένα στὸ κεφάλι, μετὰ τὸ δέρμα στὰ κόκκαλα: ἕνας σκελετὸς μέσα σ' ἕνα ἄσπρο βρώμικο ροῦχο. Αὐτὸ τὸ ὕφος εἶχε. Πῶς μπόρεσε ἡ Φρέγυα... Ἄλλὰ ποτέ... ὄχι βέβαια... Καθόταν, μοναχικὸ ζωντανὸ πλάσμα τοῦ θὰ μποροῦσε νὰ δῆ κανεὶς σ' ἐκείνη τὴν ἀκτὴ, καθόταν στὴν ἄκρη ἐνὸς συντριμιοῦ ξύλινου ποῦ ἦταν στὸ γιολό. Στὸ νοσοκομεῖο τοῦ εἶχαν κόψει τὰ μαλλιά καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη μεγαλώσει. Κοίταζε ἀπλανῶς μπροστά του, κρατώντας τὸ πηγούνι του, καὶ δὲν ὑπῆρχε τίποτα στὴ θάλασσα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ οὐρανοῦ παρὰ τὰ συντρίμια τοῦ καραβιοῦ. Ὅταν τὸν πλησίασα κούνησε ἐλαφρὰ τὸ κεφάλι: «Ἄ! σεῖς εἰσθε, κύριε Νέλσων;» εἶπε—νά, ἔτσι.

«Ἄν τὸν βλέπατε, θὰ καταλαβαίνατε ἀμέσως πῶς ἦταν αἰδύνατο ἡ Φρέγυα νᾶχε ἀγαπήσει ποτέ τῆς ἕναν τέτοιον ἄντρα. Ναί, ναί. Δὲν λέω... Μποροῦσε νᾶχη—κάτι. Ἐνοιωθε τὸν ἑαυτὸ τῆς μόνο, καταλαβαίνατε. Ἄλλὰ πάρα πολὺ λογικὴ... Ἄρχισα νὰ κάνω σιγὰ σιγὰ παρατηρήσεις σ' αὐτὸ τὸ παλληκάρι. Καὶ σιγὰ-σιγὰ στράφηκε σ' ἐμένα. «Νὰ σοῦ γράψω! Γιατί; Νᾶρθω νὰ τὴν δῶ; Μὲ τί;» Ἄν ἤμουνα ἄντρας, θὰ τὴν εἶχα ἀρπάξει, ἀλλ' ἐκείνη μετὰ εἶχε καταστήσει σὰν παιδί, σὰν εὐτυχισμένο παιδί. Πέστε τῆς πῶς τὴν ἡμέρα ὅπου, τὸ μόνο πράγμα στὸν κόσμον ποῦ ἦταν δικό μου, χάθηκε στὸ βράχο, ἀνακάλυψα πῶς δὲν εἶχα καμμιά ἐξουσία πάνω της... Μήπως ἦλθε μαζί σας ἐδῶ; φώναξε, κοιτάζοντάς με ξαφνικὰ μετὰ τὰ βαθουλωμένα τὰ μάτια του. Κούνησα τὸ κεφάλι. Νᾶλθη μαζί μου, Θεέ μου! Ἄναιμία.—Ἄ! βλέπετε! Φύγετε τότε ἀπὸ δῶ, κι' ἀφίστε με

μονάχο μ' αὐτὸ τὸ φάντασμα» μοῦ εἶπε, κουνώντας τὸ κεφάλι πρὸς τὴ διεύθυνσι τοῦ συντριμμένου καραβιοῦ του.

«Ἦταν τρελλός. Ἡ νύχτα ἐρχόταν. Δὲν εἶχα πιά ὄρεξι νὰ μείνω περισσότερο ὀλομόναχος μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο στὸ ἐρημικὸ ἐκεῖνο μέρος. Δὲν τοῦ εἶπα τίποτα γιὰ τὴν ἀρρώστεια τῆς Φρέγυας. Ἀναίμια! Τί χρειαζόταν; Ἦταν τρελλός. Καὶ τί σύζυγος θάτανε, ἐπὶ τέλους, γιὰ ἓνα κορίτσι τόσο λογικὸ σὰν τὴ Φρέγυα; Κι' ἔπειτα, δὲν θὰ μποροῦσα νὰ παρατήσω σ' αὐτοὺς τὸ κτήμα μου. Οἱ ὀλλανδικὲς ἀρχὲς δὲν θὰ ἐπέτρεπαν νὰ ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ ἓνας Ἑγγλέζος. Δὲν τὸ εἶχα ἀκόμα πούλησει. Ὁ ἄνθρωπός μου, ὁ Μιαχμάτ, τὸ φύλαγε. Ἐπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ, τὸ ἔδωσα στὸ δέκατο τῆς ἀξίας του σ' ἓνα μιγάδα Ὀλλανδὸ. Ἀλλὰ τί νὰ σὰς πῶ; αὐτὸ δὲ μ' ἐνδιαφέρει πιά. Ναί: ἔφυγα.

Ἦσαν τὸ βαπόρι τῆς ἐπιστροφῆς. Τὰ διηγήθηκα ὅλα στὴ Φρέγυα. «Εἶναι τρελλός, τῆς εἶπα, καὶ τὸ μόνο πράγμα ποὺ ἀγαποῦσε, ἀγάπη μου, ἦταν τὸ καράβι του».

«Ἴσως» εἶπε μιλώντας μὲ τὸν ἑαυτὸ της, μὲ τὸ βλέμμα χαμμένο μακρὰ, καὶ τὰ μάτια της ἤσανε σχεδὸν βαθουλωτὰ ὅπως καὶ τοῦ ἄλλου, «ἴσως νᾶναι ἀλήθεια. Ναί. Δὲν θὰ τὸν ἀφίνα ποτέ νὰ μ' ἐξουσιάσῃ».

Ὁ γέρο-Νέλσον στάθηκε. Ἦμουν σὰν μαγεμμένος κι' αἰσθανόμουν παγωνιά σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο ὅπου ἡ φωτιά ἔκαιε.

—Ἔτσι, βλέπετε, ξανάπε, ποτέ της δὲν ἐνδιαφέρθηκε πραγματικὰ γι' αὐτόν. Ἦταν πάρα πολὺ λογικὴ γι' αὐτό. Τὴν πῆγα στὸ Χόνγκ-Κόνγκ. Ἀλλαγὴ κλίματος, ἔτσι λέγανε. ὦ! αὐτοὶ οἱ γιατροί. Θεέ μου! Ἦταν χειμώνας! Ἐπὶ δέκα μέρες εἶχαμε ὀμίχλη, κρῦο, ἄνεμο καὶ βροχές. Μιά πνευμονία! Ἄλλ' ἀκούστε με. Μιλῆσαμε πολὺ μαζὶ. Τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα. Ποιὸν ἄλλον εἶχε; Μοῦ μίλησε πολὺ, ἡ κόρη μου. Κάποτε χαμογελοῦσε ἐλαφρά. Μὲ κοίταζε καὶ γελοῦσε λιγάκι...».

Ἀνατρίχιαξα. Ἐκεῖνος κοίταζε μπροστά του ἀόριστα, μὲ μιὰ ἔκφρασι παιδικὴ καὶ στενόχωρη.

«Μοῦ ἔλεγε: «Δὲν εἶχα πραγματικὰ τὴν ιδέα νὰ εἶμαι ἓνα κακὸ κορίτσι, μπαμπᾶ». Καὶ τῆς ἀπαντοῦσα: «Φυσικὰ, ἀγάπη μου. Δὲ μποροῦσες νάχῃς αὐτὴ τὴν ιδέα». Ἀναπαύοταν ἡσυχῇ καὶ ξανάλεγε: «Διερωτῶμαι...»; Καὶ κάποτε μοῦλεγε: «Υπῆρξα ἀληθινὰ ἄνανδρη». Ξέρετε, οἱ ἄρρωστοὶ λένε κάτι πράγματα. Καὶ εἶπε ἀκόμα: «Ἦμουν ἀπερήφανη, πεισματάρικα, ἰδιότροπη. Ἀναζήτησα τὴ δικὴ μου ἱκανοποίησι. Ἦμουν ἐγωῖστρια ἢ φοβόμουν... Ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοὶ, ξέρετε, λένε ὅ,τι φτᾶσουν. Καὶ μιὰ φορά, ἀφοῦ ἔμεινε σιωπηλὴ ὀλόκληρη τὴν ἡμέρα, εἶπε: «Ναί.

Ἴσως ὅταν θὰ ἴρχοταν ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα νὰ μὴν ἔφευγα... Ἴσως! Δὲν ξέρω», φώναξε. «Τράβα τὸν μπερντέ, μπαμπᾶ. Κρύψε τὴ θάλασσα. Μὲ μαλώνει γιὰ τὴν τρέλλα μου».

Ἀνέπνευσε καὶ σιώπησε.

«Αὐτὸ ἦταν, ξανάπε μέσα σ' ἓνα ψίθυρο. Πολὺ ἄρρωστη. Πολὺ ἄρρωστη. Πνευμονία. Μὲ μιὰς».

Ἔκανε μὲ τὸ δάχτυλο μιὰ χειρονομία πρὸς τὸ χαλί, ἐνῶ ἡ ἐνθύμησις τῆς φτωχῆς κόρης, νικημένης στὴν πάλη τῆς ἐναντίον τῆς ἀνοησίας τριῶν ἀνδρῶν, ὥστε ν' ἀμφιβάλλῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, μοῦ ἔσφιξε τὴν καρδιά μ' ἀνέκφραστο οἶκτο.

«Τὸ βλέπετε κι' ἐσεῖς, ξανάπε μὲ τὸ ὕφος χαλασμένο, δὲν θὰ μποροῦσε πραγματικὰ... Μίλησε γιὰ σὰς πολλὰς φορές... Ἐνας καλὸς φίλος. Ἐνας ἄνθρωπος λογικός. Βλέπετε, ἤθελα νὰ σὰς τὸ πῶ ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ μάθετε τὴν ἀλήθεια. Ἐνα παλληκάρι ὅπως αὐτός! Πῶς θάτανε αὐτὸ δυνατὸ; Αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὸ της μόνο. Καὶ ἴσως μιὰ στιγμὴ... Μονάχα... Δὲ μποροῦσε νάταν ζήτημα ἔρωτος γιὰ τὴ Φρέγυα μου... ἓνα κορίτσι τόσο λογικό...»

—Θεέ μου! φώναξα καὶ σηκώθηκα ἀγανακτισμένος. Μὰ δὲν βλέπετε λοιπὸν πῶς αὐτὸ τὴν σκότωσε;

Σηκώθηκε κι' αὐτός.

—Ὅχι, ὄχι, ψέλλισε σὰ θυμωμένος. Οἱ γιατροί. Ἡ πνευμονία. Πολὺ χαμηλά. Φλόγωσις τῶν... Μοῦ εἶπαν: Πνευμο...».

Δὲν τέλειωσε τὴ λέξι του. Ἀναλύθηκε σὲ λυγμούς. Σηκώσε τὰ χέρια μὲ μιὰ χειρονομία ἀπελπιστικὴ, ἐγκαταλείποντας ἐπὶ τέλους τὴ φριχτὴ ιδέα του μὲ μιὰ κραυγὴ πνιγμένη καὶ διαπεραστικὴ:

—Κι' ἐγὼ ποὺ τὴν ἐνόμιζα τόσο λογικὴ!

(Μεταφραστής: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ)

Τ Ε Δ Ο Σ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ Θ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ

Ο ΕΡΧΟΜΟΣ

Περήφανη και λυγερή μελαχροινή γητεύτρα
Με τὰ βαθιά μεγάλα μάτια,
Ποδναι μιά κόλασι ψυχῶν, με στόχασι πλανεύτρα
Σὰ ρήγισσα πατάς τὰ σκαλοπάτια!
Γύρω σου ἀπλώνεις ἄκαρδη μενεξεδένια μύρα.
Τὸ μαῦρο μαλακὸ μετάξι
Ζωντάνεψε πού τὸ φορᾶς. Κλείσε λοιπὸν τὴ θύρα!
Ἔχει μπροστά σου ὁ νοῦς μου ἀλλάξει.
Με δάχτυλα κινούμενα χაΐδεψε τὰ μαλλιά μου
Καὶ τοῦ κορμιοῦ τὸ λάγγεμ' ἄσε
Νὰ λαμπαδιάσῃ. Σφίξε με, μέσα στὴν ἀγκαλιά μου
Τὸν ὕμνο τῆς ἀγάπης φτιάσε
Με ποῦ κορμιοῦ σου τὸ ρυθμό, με τὰ φιλιὰ, τὰ χάδια.
Τῆς ἡδονῆς μᾶς πῆρε ἡ βάρκα
Τρέχει γλυστρά, πετᾷ στὸ φῶς, μακρυὰ μας τὰ σκοτάδια!
Τραγοῦδησε, τραγοῦδησε τὴ σάρκα.

ΠΕΝΘΕΣΙΛΕΙΑ

᾽Ω κόρη πολεμόχαρη τῆς ρήγισσας, ᾽Οτρήρη
Δὲ σὲ θαμπώσανε ποτὲ τὰ δλόφωτά σου νειάτα;
Τὸν κουρνιαχτὸ τοῦ διάβα σου τὴ θύμησι νὰ σύρη
Στὸ Σκάμανδρο; Δὲς τὰ νερὰ κουφάρια εἶναι γιομάτα.
Μέσα στὴ μάχη ρίχνεσαι κι' ἄκαρδη δὲ λυπᾶσαι,
Τὰ παλληκάρια πού χτυπᾶς. Μονάχα ἡ νίκη ὠραία!
Μὰ δλόσφιχτα τὸ φονικὸ κοντάρι τώρα πιάσε
᾽Αρματα ἀστράφτουνε μακριά! Μὴν εἶναι τοῦ Ἄχιλλέα;
Στὸ πρῶτο συναπάντημα σὲ λάβωσε καὶ πέφτεις.
Στὰ λαβωμένα σου ἔγειρε τὰ στήθια καὶ τὰ πλένει,
Ἦ ἐρωτευμένη σου ματιὰ σὰ θεοτικὸς καθρέφτης,
Τὰ ἀνήξερα τῆς ὄψης σου τὰ μάγια σοῦ μαθαίνει.
Ψυχοραγᾶς καὶ τὸν θωρεῖς, σὰν κάτι πού γυρεύεις,
Μ' ἓνα λυγμὸ σ' ἀγκάλιασε, τὰ χεῖλια του στὰ χεῖλια
Θλιμμένη μὰ περήφανη γιὰ λίγο τὸν χαιδεύεις
Καὶ σβεῖς δίχως παράπονο, νικήτρα Πενθεσίλεια.

Θ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ο ΔΑΝΤΕΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Δεν ξέρω από που προέρχεται αυτή ή πρακτική, μα κανένας άλλος ποιητής δεν είδε τόσες πολλές μεταφράσεις στα ελληνικά όσες ο Ιταλός.

Από τις πιά καλές έως τώρα μπορώ να αναφέρω του Μουσαφού (γραμμένη όμως σε κρύα και σχολαστική αρχαϊσμού), του Καλοσγούρου (που αν και αποθίβει πιστά το κείμενο, δεν έχει την απαραίτητη εκείνη μουσικότητα που χαρακτηρίζει το Δάντε), του Βεργώπη (παλιώς δυσέρετη σήμερα—το τρίτο άσμα αναδημοσιεύτηκε στο Έσπαν. Ήμερολόγιον του Πήλικα από 1913, και το πέμπτο άσμα από Μικρασιατικό Ήμερ. τόν ύβιο χρόνο).

Κι' ο Ζουφρέ, που τόσο πρόωρα πέθανε, είχε μεταφράσει τα τρία μέρη της «Θείας Κωμωδίας». Δυστυχώς, όχι μόνον το έργο του έμεινε διόλιγρο σχεδόν ανέκδοτο (το πέμπτο άσμα δημοσιεύτηκε στα Παναθήναια), αλλά και το χειρόγραφο του χάθηκε. Μετά το θάνατό του οι αδελφοί του το είχαν παραδώσει στον αδελφικό φίλο του Ζουφρέ κ. Παύλο Νιρβάνια για να φροντίσει την έκδοσή του. Ο Νιρβάνιας πάλι το δάνεισε στον άειμνηστο Κερκυραίο λογοτέχνη Ντίνο Θεοτόκη, επίσης φίλο του Ζουφρέ. Ο Θεοτόκης επέστρεψε το πολύτιμο χειρόγραφο και βρισκόταν σε κανένα ράφι του σπιτιού του κ. Νιρβάνια, απεπασιμένο από σκόνη και ληρομάνια; Ή το πέρασε σε κανέναν άλλον πάλι που θα μπορούσε να επιτελέσει την έκδοσή του; Ποιός ξέρει! Κεῖνο που μπορώ να βεβαιώσω είναι πως μάταιη πήγε κάθε έρευνα στα χαρτιά του Ντίνου Θεοτόκη καθώς και στα πλούσια οικογενειακά αρχεία των Θεοτόκιδων στις Καρουπάδες. Το ογκώδες χειρόγραφο δε βρέθηκε ποθενά!

..

Σε πολυτελή και περιποιημένη έκδοσι μās έδωσε τελευταία ο «Κύριος» μια νέα μετάφρασι του Δάντε από τον κ. Ν. Καζαντζάκη.

Βέβαια οι δυσκολίες της έμμετρης μεταφράσεως ενός ποιητού (και μάλιστα του Δάντε) είναι τόσες, ώστε καθένος είναι επιεικής για κείνον που καταπιάνεται μ' ένα τέτοιο έργο. Ο κ. Κ. όμως δεν έχει ανάγκη από επιεικεία, γιατί το έργο του παραλαβεί ανέκδοτο τον έσπανα. Σε κομμιά άλλη από τις προηγούμενες μεταφράσεις δεν αποθίβεται τόσο πιστά ο μουσικός ρυθμός του θείου Ίταλου ποιητού. Κομμιά άλλη δεν

αντικαθρεφτίζει τόσο καλά την τραχύτητα, την άρμονία και τη γαλήνη, τις τρεις μορφές που αλληλοδιαδοχικά παίρνει το ύφος του ποιητού στη «Θεία Κωμωδία».

Γι' αυτό ακριβώς λυπούμαι αληθινά ότι ο κ. Κ. καταστρέφει με τη γλωσσολογική του μανία, την ευχαρίστησι που αισθάνεται κανείς διαβάζοντας τη μετάφρασί του.

Αν βέβαια το βιβλίο αυτό είχε γραφτεί την εποχή που μεσουρανούσε ο παραλογισμός της χυδαίστικης όρθοδοξίας, θα μπορούσε κανείς να μην παρατηρήσει με τόσο προσοχή το μεγάλο αυτό μειονέκτημα. Μα σήμερα που κι' οι πιο φανατικοί όπαυλοι του Ψυχάρη εγκατέλειψαν την αδιαλλαξία εκείνη (που μπορούσε να δικαιολογηθεί τότε ή ανάγκη αντιδράσεως κατά των υπερβολών του καθαρευουσιανισμού) ξαφνιαζόμαστε πολύ που δυσάρεστα ήταν σ' ένα έργο συναντούμε μια εξεζητημένη προσπάθεια χυδαϊσμού.

Φέρνω μερικά παραδείγματα της γλώσσας που μεταχειρίζεται ο κ. Κ.: ρουμάνι — άγκούσεφε — λάγασε — ξεπνεμένος — αναβράει — από — μπουχτάει — προστάτης — μουχρωμένος — μαντό — απόκοτα — άπισούθα — πράγλιασαν — ναύλερος — χλαμπονιάρης — φεγγιά — αναμαριάει — βρούχος — σύντας — κατεχάρης — σιδάδα — δρολάει — ξεσκλίδια — στρουφίζου — ξεχάσισε και δείχνει τ' άρπαλίλια — μαχτάει να το χαφτεί — συγκάρσαι — αναθιθάνεις — λυσιάρη — στη γούλα κλουλουτούνε — ενόγας — άρκλες.

Συναντούμε επίσης τους άσυνήθιστους τύπους:

Ένα λίνγκα. — να φραθείς (=να ευφρανθής) — νογώ (άντι έννοω) το πέρφανο—μυδέ (=μιά ούδέ) λιγέφει (για λιγαστέφει) — οι βραμιάροι ακουλίκοι—κ. ά.

Μού φαίνονται υπερβολικά για να δώσουν το μέτρο του γλωσσικού υβιώματος του κ. Κ.

Και σε καθέναν γεννιέσαι το έρώτημα: Είναι δυνατόν να θεωρηθούν από έναν καλλιτέχνη ως άρμονικά εύρήματα οι κακόηχες και διλογισθησιμες αυτές λέξεις που ξεπροχιάζουν τη σκέψη από το ύψηλό νόημα του ποιήματος;

Αν μια τέτοια λέξις είναι παλιώς άγνωστη στον αναγνώστη, ή φαντασία κουράζεται ζητώντας να συμπληρώσει την έννοια κι' αν όμως ή λέξις είναι γνωστή μα τελείως άσυνήθιστη πάλι ο αναγνώστης υποσυνείθητα κάνει μια μεταφραστική λειτουργία—αντικαθιστά τη λέξι με το συνήθισμένο τύπο της—κι' ύσπερα φθάνει στο σχηματισμό της εικόνας του πράγματος. Όταν π. χ. στο δεύτερο μάλις στίχ. του πρώτου άσματος συναντήσαι τη λέξι ρουμάνι το μυαλό πρώτα μεταφράζει—ρουμάνι=δάσος—και τότε μονάχα σχηματίζει μέσα στο νοῦ του την εικόνα του δάσους. Έργασία κι' αυτή κοπιαστική όταν πρόκειται να επαναλαμβάνεται κάθε στιγμή. Ή έργασία αυτή που μās κάνει να μη χαιρόμαστε την άμορφιά ενός άριστουργήματος ήταν το διαβάζουμε σε γλώσσα που δεν κατέχουμε.

Τρεις στίχους πάρα κάτω ο κ. Κ. θέλοντας να αποθώση το selva

selvaggia που δου στίχου γράφει:

τὸ ἀγριο, διασά, θεριακωμένο δάσα.

πρὶν ἐκτιμῆσω τὸ πάσο ἐπιτυχημένο εἶρημα εἶναι ἡ ἀπόδοσις αὐτῆ τοῦ κ. Κ. ἡ ἀκρίβεις μου σταματάει στὶς λέξεις «δασά—δασά». Πῶς τὸ δάσος γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ἀτιμία τῆς τρίτης κλίσεως ἀπαρνιέται τὸ τελικὸν σου σῆμα καὶ γίνεται δευτεροκλιτικό: τὸ δάσο, τοῦ δάσου, εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ καταλάβῃς* μὰ πῶς τὸ διασά εἶναι τὸ οὐδέτερο τοῦ δασός, που ἔγινε δασός... ἑμοιολογῶ πῶς δυσκολοεἶντημα νὰ τὸ ἀντιληφθῶ. Καὶ τώρα ὅμως πάλι που ἐννόησα καλὰ πῶς: δασά δάσο, σημαίνει δασὺ δάσος, μὲ βασιανίζει ἡ ἀπορία: τὸ πλατύ, τὸ φαρδύ, τὸ παχὺ γίνονται κι' αὐτὰ τὸ πλατό, τὸ φαρδύ, τὸ παχὺ καὶ στὸ ἀρσενικό ὁ πλατός, ὁ φαρδός, ὁ παχὺς ἢ μονάχα τὸ δασὺ ὑφίσταται τῆ μεταμόρφωσι αὐτῆ;

**

Στὸ στίχο 30 ἔχω κάποι ἄλλα νὰ παρατηρήσω. Τό:

Siché il piè fermo era sempre il più basso.

ἀποδίδεται:

μὲ πάντα πιδ σπεριομένο τὸ σπερὸ ποδάρι.

ἐνφ ἡ σημασία τοῦ στίχου εἶναι ὀλοφάνερα ἄλλη. Ὁ Δάντες θέλοντας νὰ φακρωσῇ πῶς ἀφοῦ «ἀκρυναπαύτη» καὶ πῆρε νέες δυνάμεις ἀρχισε ν' ἀνεβαίνῃ τῆ ἔρημη πλιαγιά τοῦ λόφου λέει:

ὥστε τὸ σπερὸ ποδάρι ἴταν πιδ κάτω πάντα.

ἡ μεταφρασὶς τοῦ κ. Κ. δὲν ἀποδίδει οὔτε κείνο που θέλει νὰ ἐξηγήσῃ πὲ σχόλιο τῆς σελ. 429 οὔτε κἂν πῶς προχωροῦσε* εἶναι ἀπλοθωτάτα μιά ἀλήθεια τοῦ Δελαπαλῆς. Τὸ τελευταῖο πῶδι, που πατήσαμε εἶναι πάντω πιδ σπερὸ ἀπὸ... κείνο που ἔχουμε στὸν ἀέρα καὶ πρόκειται ν' ἀκουμπήσουμε, εἴτε προχωροῦμε εἴτε ἀπισθοχωροῦμε εἴτε ἀνεβαίνουμε εἴτε κατεβαίνουμε. Ὁ Δ. λέει: più basso κι' ὄχι più fermo, αὐτὸ εἶναι τὸ λάθος τοῦ κ. Κ.

Τέτοιες παρανοήσεις τῆς ἐννοίας τοῦ κειμένου ἀπακοῦμε ἀρκετὲς δυστυχῶς σπῆ μεταφρασι τοῦ κ. Κ. κι' αὐτὸ μονάχα μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ ἀπὸ ἄλλεφι ἀρκετῆς προσοχῆς ἐκ μέρους του, γιατί ἡ τέλεια ἀπόδοσις ὅλου τοῦ ἄλλου ποιήματος ἢ ὑπερπῆδησις τῶσαν δυσκολιῶν, δείχνουν πῶς ἂν εἶχε καταβάλει τὴν ἀρμόζουσα σ' ἓνα τέτοιο ἔργο προσοχὴ θὰ εἶχε παρουσιάσει πολὺ ἀνώτερη ἐργασία.

*Ἔτσι λ. γ. στὸ ἄσμα τοῦ κόντα Οὐγκολίνου ἀρχίζει:

*Ἀπ' τὸ φριχτὸ φατὶ τὸ στόμα ἀσκύνει

|(sollevò εἶναι σήκωσε κι' ὄχι ἀσκύνει).

σφυγγίζοντας το ὁ καλειμένος τοῦτος

αποῦ σβέρκου τὰ μαλλιά τὰ φαιγομένα.

μὰ πρὸς Θεοῦ πῶς θὰ σφυγγίξει τὸ στόμα του σὰ μαλλιά, ἀφοῦ τὰ ἔχει φάει, κατὰ τὸν κ. Κ!! ὁ Δ. λέει:

**.. forbendola à capelli del capo ch'egli avea di retro
buasto**σφυγγίζοντας το σὰ μαλλιά

τῆς κάρτας ποῦχε στὸ σβέρκου φαγωμένη ἢ χαλασμένη.

Στὸ ἴδιο ἄσμα στίχος 118—119 ὁ κ. Κ. γράφει:

Κι' αὐτός: «Ἐγὼ ἴμαι ὁ πάτερ Ἀλμπερίγκος

Ἐγὼ μαι ἀπ' τοῦ κακούτηπου τὰ φρούτα.

Δηλαδή ὁ πάτερ Ἀλμπερίγκος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ φρούτα τοῦ κακούτηπου»;;!

I' son quel delle frutte del mai orto.

γράφει τὸ κείμενον. Παραλείποντας ὅμως ὁ μεταφραστής κείνο ποὺ que παραμορφώνει τὴν ἐννοια καὶ καταστῆ ἀστεία τῆ φράσι τοῦ ποιητοῦ.

Σ' ἄλλα σημεία πάλι, ἂν καὶ ἡ ἐννοια ἀποδίδεται σωστά, ὁ κ. Κ. μεταχειρίζεται ἀκατάχρηστες λέξεις—που δὲν ἰκανοποιοῦν τὸν ἀναγνώστη.

Φέρνω μερικὰ παραδείγματα:

Στὸ στίχο 73 τοῦ α' ἄσματος ὁ Βιργίλιος λέει μὲ ἀρρενωπῆ ἀπλότητα γεμάτη μεγαλεῖον «Poeta fui» τὸ «Ποιητῆς λογιόμουν» τοῦ κ. Κ. πέρνει μία χροιά ὑποκριτικῆς σεμνοτυφίας που δὲν ἔχει τὸ fui τοῦ κειμένου. Γιατί ὄχι «Ποιητῆς ἦμουν» που δὲν εἶναι οὔτε ἐξεζητημένο, οὔτε κακόσχη κι' ἀποδίδει πιδ πιστὰ τὸ fui;

Στὴν ἀπάντησί του ὁ Δάντες con vergognosa fronte, μπρὸς στὸ μεγάλο δάσκαλό του, τοῦ λέει πῶς σ' αὐτὸν ὀφείλει:

lo bello stile che m'a fatto onore.

(σπχ. 87) εἶδῶ τό:

σπὴν ὀμορφὴ γραφῆ τοῦ δόξασέ με.

εἶναι κι' αὐτὸ ἀστοχο γιὰ τὸν ἀντίθετο λόγο τὸ «δόξασέ με» δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πῆ ὁ Δ. γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του χωρὶς νὰ πέσῃ σὲ κούφια περιαιτολογία* αὐτὸς λέει μὲ ἀπλότητα που «ἐτίμησέ με» καὶ ὄχι «δόξασέ με».

Στὸ στίχο 11 τοῦ τρίτου ἄσματος ὁ κ. Κ. γράφει:

ἔχων ἄνεστα γραφὰ στὸ ἀπανοπόρι, καὶ μένει ἡ ἀπορία—στὸ ἀπανοπόρι τίνος; Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ ἀπανοπόρι; ὁ Δ. λέει:

Vid'io scritte al'sommo d'una porta.

Εἶδα γραφὰ πᾶν ἀπὸ μιὰ πόλη. Ἐδῶ καμμιά ἀπορία δὲν γεννιέται.— καὶ λίγους στίχους παρακάτω, τὸ παρίγνωστο:

Ch'anno perduto il ben dell' intelletto.

ἀποδίδεται μὲ:

που τὸ ἀγαθὸ τοῦ λογικοῦ ἀστοχῆσαν, γιατί ὅμως ἀστοχῆσαν τὸ hanno perduto; μοῦ φαίνεται πολὺ καλύτερα:

ποσχοῦν χαμένο τ' ἀγαθὸ τοῦ Λογιαμοῦ; Νομίζω πιδ ἀρμόζουσα τῆ λέξι Λογιαμοῦ γιατί τὸ ἀγαθὸ τοῦ Λογιαμοῦ δίνει ἀφορμὴν σὲ παρεξήγησι.

Παρέθεσα γιὰ παράδειγμα μερικὲς ἀπὸ τὶς σημειώσεις που ἔγραφα. Διαβάξοντας τῆ μεταφρασι τοῦ κ. Κ. καὶ που μοῦ χτύπησαν στὸ μάτι πιδ πολὺ μόνον καὶ μόνον γιατί κεί ἔχοντας ζωντὰ ἐστὶ μνήμη πό: ἰταλικὸ σπρωκτικῶσα, δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ προστρέξω στὸ κείμενον γιὰ νὰ θρῶ τὰ λόγια τοῦ ποιητοῦ.

*Ἄν ὁ κ. Κ. εἶχε ἀφιερῶσει περισσώτερο χρόνον καὶ προσοχὴ σπὴν πικρὴ ἀπόδοσι τοῦ κειμένου καὶ συγχρόνως λιγότερον χρόνον σπὴν ἀναζήτησι ἀσυνήθιστων τύπων καὶ λέξεων ἢ μεταφρασις του θὰ εἶχε κερδίσει πολλὸ

καί θά ἦταν ἀναμφιβόλως ἡ καλύτερη ἀπ' ὅσας ἕως τώρα ἔχουν δημοσιευθῆ.

Ἦδη ἀπό 8, π. εἶχαν πρωτοδημοσιευτεῖ στο περιοδικό ὁ «Κύκλος» τὸν περασμένο χρόνο μερικὰ ἀσματα τῆς Κέλασης ἀπὸ τῆ μεταφράση τοῦ κ. Κ. ἡ ἔκδοσις των σὲ βιβλίο εἶναι κατὰ πολὺ βελτιωμένη. Ὅσες παρατηρήσεις εἶχα σημειώσει τότε, σ' ἓνα ἀρθρίδιο πὸ διὰ τοῦ φίλου μου κ. Κ. Δημαρᾶ ἔστειλα στὴ διεύθυνσι τοῦ «Κύκλου» εἰλήφθησαν βλέπω δι' ὅσιν ἀπὸ τὸν κ. Κ. καὶ διορθώθηκαν τὰ σχετικὰ χωρία, ἀν καὶ τὸ ἀρθρίδιό μου δὲν κρίθηκε ἄξιον νὰ δημοσιευθῆ. Φοβοῦμαι ὅμως πὺς παρεξηγήθηκα. οἱ παρατηρήσεις πὸ ἕκαστον τότε καθὼς καὶ αὐτὲς πὸ ἀναφέρω στο σημερινό μου ἀρθρίδιο δὲν εἶναι τὰ μόνα σφάλματα πὸ περιέχει ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Κ.,—ἀπλῶς παραδείγματα φέρνω—ὅσας κι' αὐτὰ ἀν διορθωθοῦν πάλι θά μένουν ἀρκετὰ πὸ μόνον μιὰ προσεκτικὴ ἀναθεώρησις ὅλης τῆς ἐργασίας θά μπορῆ νὰ ἐξαλειφθῆ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΣΣΑΣ

ΕΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ

ΠΩΣ ΠΡΩΤΟΓΝΩΡΙΣΑ ΤΟ ΜΑΜΜΕΛΗ

ΥΠΟ ΤΟΥ κ. Α. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ

Ἦστερ' ἀπὸ κάποια διάλεξή μου στο φιλολογικὸ Σύλλογο τῆς Πόλης τὸ 1904 γνώρισα τὸν Ἀπόστολο Μαρμελή. Ψηλός, γερός, ἦταν ἓνα ὠραῖο παλληκάρι, ὁ τύπος τοῦ λεβέντη. Κι' ἡ ντυσιά του,—ρεδιγκότα καὶ ψηλὸ καπέλλο, ὅπως τὸ συνείθιζαν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο οἱ νέοι γιατροὶ πὸ ἐρχόνταν ἀπὸ τὰ ξένα Πανεπιστήμια,—τὸν ἔκανεν ἀκόμη πιὸ ἐπιβλητικὸ. Καὶ μαζί καλὸς κι ἀνοιχτόκαρδος. Ἐφτανε νὰ τὸν διῆς μιὰ φορὰ γιὰ νὰ σοῦ μείνη ἡ ἐνθύμησή του γιὰ πάντα.

Λίγες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴ γνωριμία μας, ἀνέβαινα κάποιο μεσημέρι τὸ δρόμο πὸ φέρνει ἀπὸ τὸ Γαλατὰ στο Μνηματάκια. Ἐξαφνα, καθὼς εἶχα προσπεράσει τὸ Πέρα Παλάς, ἀπ' τὸ ὕψος ἐνὸς σπιτιοῦ μιὰ μεγάλη φωνὴ μὲ φώναξε μὲ τὸνομά μου. Ἦταν ὁ Μαρμελής πὸ ὁ μισὸς ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο ἐνὸς δευτέρου ὁρόφου μὲ καλοῦσε ν' ἀνέβω. Σὲ λίγο βρισκόμουν μέσα σὲ μιὰ ὠραία ἐπιπλωμένη γκαρσονιέρα, μπροστὰ σ' ἓνα στρωμένο τραπέζι, πὸ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους μεζέδες, τὴν τιμητικὴ θέσι κατεῖχε μιὰ τεράστια πιατέλα γεμάτη στρεΐδια διαλεχτὰ τῆς Ὁξιάς.

—Σὲ φώναξα νὰ φάμε μαζί, εἶπε.

Δέχτηκα εὐχαρίστως καὶ δείχνοντας τὴν πιατέλα:

—Καλὰ πὸ ἦρθα μάλιστα, εἶπα, νὰ βοηθῆσω.

—Σοῦ φαίνονται χωρὶς ἄλλο πολλὰ, εἶπε γελώντας.

—Ἐπάνω ἀπὸ ἑκατὸ;

—Ἐκατὸν πενήντα. Μὰ τί εἶναι ἑκατὸ πενήντα στρεΐδια, γιὰ ἓναν ἄνθρωπο πὸ σέβεται τὸν ἑαυτό του! Καὶ διέταξε ν' ἀνοίξουν μπόρες...

Ἐτσι ἕκαστον γνωριμία μὲ τὸ Μαρμελή ἀπὸ πιὸ κοντά. Μοῦ εἶπε γιὰ τὴ διάλεξή μου, μιὰ διάλεξη ὅπως διόλου ποιητικὴ καὶ καθὼς εἶχαμε φθάσει στο φρούτο, ὕστερ' ἀπὸ

άρκετὰ ποτήρια μπύρα, χτύπησεν ἄξαφνα τὸ χέρι του στὸ τραπέζι καὶ μοῦ εἶπε μὲ τὴ βροντερή φωνή του:

— Ξέρεις! Γράφω κι' ἐγὼ ποιήματα!

Ὁμολογῶ πὼς κάθε ἄλλο περίμενα ἀπὸ ἕνα γιατρό, πού εἶχε γιὰ εἰδικότητά του τὰ ἔντερα καὶ τὰ στομάχια. Ὡστόσο.

— Γιατί ὄχι; εἶπα.

Πῆγε στὴν πλαϊνὴ κάμαρα καὶ σὲ λίγο ξαναγυρνοῦσε γεμάτος χειρόγραφα.

Ἦταν ποιήματα γραμμένα στὴν καθαρεύουσα, πού τότε κυριαρχοῦσεν ἀκόμη στὸν ἐπιστημονικὸ καὶ στὸ λόγιον κόσμον τῆς Πόλης. Παρὰ τὸ μειονέκτημά τους ὅμως αὐτὸ, εἶχαν πολλή φαντασία καὶ πνοή.

Κάτι τοῦ χάραξα γιὰ τὴ γλῶσσα, μὰ τὸν εἶδα ἔτοιμο νὰ ὑπερασπίσῃ τὶς θεωρίες του ἐπάνω στὸ ζήτημα: αὐτὸ μὲ φανατισμὸ καὶ σώπασσα. Προχθὲς μοῦ ἔλεγεν ἡ ἀνεψιά του, ἡ τόσο εὐφημα γνωστή γιὰ τὴν ἀφοσίωσή της στὸν τυφλὸ ποιητὴ, πὼς ὁ θεῖος της θυμούμενος τὴ λεπτομέρεια αὐτῆ διετύπωνε πάντα κάποιον παρὰπνονον γιὰτὶ δὲν τοῦ εἶδεια τότε τὸ σωστὸ δρόμο.

Ὁ λόγιος εἶναι ὅτι ἕνα χρόνο πρὶν στὴ Σμύρνη μοῦ εἶχε συμβῆ νὰ περνῶ ἀπὸ τὴν κλινικὴ κάποιου πάλι γιατροῦ, νὰ μὲ φωνάξῃ ν' ἀνέβω γιὰ νὰ μοῦ προσφέρῃ ἕνα οἶζο καὶ νὰ μ' ἀρπάξῃ καθὼς ἀνέβηκα, ὄχι τοῦλάχιστον γιὰ νὰ μοῦ πῆ πὼς γράφει ποιήματα, μὰ γιὰ νὰ μοῦ ἀναπτύξῃ τὶς γλωσσικὲς θεωρίες του, ὑπέρ, ἐννοεῖται, τῆς καθαρεύουσας. Ἀποπειράθηκα ἰδὺ τρεῖς φορές νὰ τὸν ἀντικρούσω καὶ ὅταν ἀπελπίστηκα, στὸ τέλος τοῦ εἶπα:

— Τί ἰδέα θὰ σχηματίζατε γιὰ μένα, γιατρέ, ἂν ἔξαφνα μὲ βλέπατε νὰ γράφω συνταγὴ γιὰ κάποιον ἀπ' τοὺς ἀρρώστους σας;

Γούρλωσε τὰ μάτια του καὶ μὲ κοίταξε.

— Τί θὲς νὰ πῆς; ρώτησε.

— Αὐτὸ μόνο, τοῦ ἀποκρίθηκα. Πὼς εἶναι πολὺ τολμηρὸ οἱ γιατροὶ ν' ἀνακατώνουνται μὲ ζητήματα ἔξω ἀπ' τὴν ἐπιστήμη τους.

Μοῦ εἶπε μὲ κάποια ἰδιάζουσα ἔπαρση:

— Ἐνας γιατρός δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα;

— Ἐνας γιατρός, ἀποκρίθηκα, ξέρει ν' ἀνοίξῃ μιὰ κοιλιὰ, νὰ κόψῃ ἕνα πόδι, (ὁ γιατρός μου ἦτανε χειρουργὸς ἀπ' τοὺς πρὶ ὀνομαστοὺς) καὶ νὰ μιλήῃ γι' αὐτὰ ἀπὸ περιωπῆς. Δὲν ἔχει ὅμως καμμιά ἀρμοδιότητα νὰ μιλήῃ γιὰ γλῶσσα, ἐκτὸς ἀπ' τὶς γλῶσσες τῶν ἀρρώστων του, ἂν δὲν ἔχει ἰδιαίτερος καταγίνῃ μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Καὶ νὰ γιατί ἐκείνη τὴ μέρα σώπασσα, δὲ θέλησα νὰ μιλήσω γιὰ γλῶσσα μὲ τὸ Μαιμέλη.

Τὰ ποιήματα, ἀπ' τὰ ὁποῖα μερικὰ μοῦ εἶχε διαβάσει τότε, εἶν' ἐκεῖνα πού ὁ ποιητὴς πρωτοδημοσίεψε μὲ τὸν τίτλον «Πέραν τῆς Ζωῆς», σὲ αὐστηρή, ὅπως ἔγραφε στὸ ξώφυλλό τους, καθαρεύουσα.

Μὰ ἡ ἀλήθεια, γλωσσικὴ εἴτε ἄλλη, ἔρχεται κι ἐπιβάλλεται μόνη της. Αὐτὸ συνέβηκε μὲ τὸ γιατρό μου τῆς Σμύρνης, αὐτὸ καὶ στὸν ἀείμνηστο Μαιμέλη. Ὁ πρῶτος, ὕστερ' ἀπὸ τέσσερα πέντε χρόνια, αὐτοπροσηλυτίστηκε στὴ δημοτικὴ, τὴν ἀγκάλιασε μὲ τὴν πίστη καὶ τὸ πάθος τοῦ νεοφώτιστου. Καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο «Τοξότης»—τὸ ὄνομά του ἦταν Ἡλιάδης—ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἐπικράτησί της σὲ στίχους, πού δὲν ἦταν καθόλου καλύτεροι ἀπ' τοῦ Σουρή, ὡς τὸν πρόωρο θάνατό του πού ἔγινε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1914. Ὁ Μαιμέλης πάλι, ὕστερ' ἀπ' τὴν πικρὴ του μοῖρα (τὸ 1915) πού τὸν συγκέντρωσε στὸν ἑαυτό του, μαζί μὲ τὴν ποίηση καλλιέργησε ὅσο λίγοι τὴ δημοτικὴ στὰ καινούργια ποιητικὰ του ἔργα, ἀρχίζοντας μὲ τὸ «Ἀπ' τὰ σκότη στὸ φῶς» πού ἀκολούθησαν τὰ «Θαλασσινά» του, (ποιήματα αὐτὰ μοναδικὰ σὲ ὅλες τὶς φιλολογίες). Τὸ ἴδιο καὶ μὲ ὅλες τὶς ἄλλες συλλογὲς πού μᾶς ἔδωσε στὰ δώδεκα αὐτὰ χρόνια πού ἡ Ἀθήνα γνώρισε κι ἀγάπησε τὸν Πολίτη τυφλὸ ποιητὴ, μὲ τὸ δυνατὸ ταλέντο, τὴ βαθεῖα σκέψη, τοὺς ἐξαισίους ὄραματισμοὺς κι αὐτὸν τὸν πόθο γιὰ κάποιες «ὑπερκόσμιες χώρες» πού λαχταροῦσε νὰ πέταγε, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος:

«μετέωρο πρωτόπορον στὴν ἀγνωσιὰ τὴν αἰώνια!»

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

Ὁ «Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος» ἐκδίδεται εἰς μηνιαίους τόμους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἐκ 240 σελίδων.

Ἐκαστος μηνιαῖος τόμος τοῦ «Φιλολογικοῦ Νέου Κόσμου» παρέχεται εἰς τοὺς τακτικοὺς ἀναγνώστας τῆς ἔφημερίδος «Νέος Κόσμος», τοὺς προσκομίζοντας εἰς τὰ γραφεῖα μας 30 δελτία ἀντὶ δραχμῶν ἕξ (6). Εἰς τὰ περίπτερα, τὰ πρατήρια τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου ἔφημερίδων, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ ὑποπρακτορεῖα, πωλεῖται ἀντὶ δραχμῶν δώδεκα (12). Ἡ ἔτησίαι συνδρομὴ διὰ τοὺς δώδεκα μηνιαίους τόμους τοῦ «Φιλολογικοῦ Νέου Κόσμου» ὤρισθη εἰς δραχμάς 150 διὰ τὸ ἔσωτερικόν καὶ 10 σελλίνια διὰ τὸ ἐξωτερικόν.

Αἱ συνδρομαὶ ἀποστέλλονται πρὸς τὸν κ. Ἀντώνιον Ι. Νικολόπουλον, ἰδιοκτήτην — διευθυντὴν τοῦ «Φιλολογικοῦ Νέου Κόσμου», ὁδὸς Βουλῆς 1.

Ἐπιστολαὶ ἀφορῶσαι τὴν σύνταξιν, πρέπει ν' ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν κ. Ἀριστον Καμπάνην, διευθυντὴν τῆς συντάξεως, ὁδὸς Βουλῆς ἀρ. 1.